

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΣΛΑΒΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΡΩΣΙΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Η Ρωσία και τα πασαλίκια Αλβανίας και Ηπείρου 1759-1831

Έγγραφα ρωσικών αρχείων

Έκδοση-Επιμέλεια
Γρηγόρης Λ. Αρς

IANINA

Bonila

Mont Giasopeo

Χάρτης της περιοχής των Ιωαννίνων. Χαλκογραφία
του J. D. Barbié du Bocage από το βιβλίο του
F.C.H.L. Pouqueville, *Voyage dans la Grèce*,
Παρίσι 1820.

Η ΡΩΣΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΣΑΛΙΚΙΑ ΑΛΒΑΝΙΑΣ ΚΑΙ ΗΠΕΙΡΟΥ
1759-1831
ΕΓΓΡΑΦΑ ΡΩΣΙΚΩΝ ΑΡΧΕΙΩΝ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ
ΕΘΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΡΕΥΝΩΝ

94

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΣΛΑΒΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΡΩΣΙΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

**Η Ρωσία και τα πασαλίκια Αλβανίας και Ηπείρου
1759-1831**

Έγγραφα ρωσικών αρχείων

Έκδοση-Επιμέλεια
Γρηγόρης Λ. Αρς

Μετάφραση από τα ρωσικά:
Ιρίνα Σμυσλιάεβα

ΑΘΗΝΑ 2007

ΧΟΡΗΓΟΙ:

Ρωσικό Ανθρωπιστικό Ίδρυμα (project 96-01-00274)

Κοινοφελές Ίδρυμα «Αλέξανδρος Σ. Ωνάσης»

© Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών

Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών

Λεωφόρος Βασιλέως Κωνσταντίνου 48, 116 35 Αθήνα

Τηλ.: 210 72 73 554, 210 72 73 556 Fax: 210 72 46 212

E-mail: kne@eie.gr

ISBN 978-960- 7916-60-0

Περιεχόμενα

Πρόλογοι	
Πασχάλη Μ. Κιτρομηλίδη	9
Β. Κ. Βόλκωφ	13
Εισαγωγή	15
Έγγραφα	33
Περιλήψεις εγγράφων στα ρωσικά	327
Αρχειακές πηγές	345
Ευρετήρια	347

Πρόλογος

του Διευθυντή του Ινστιτούτου Νεοελληνικών Ερευνών

Με ιδιαίτερη ικανοποίηση το Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών προβαίνει στην παρούσα έκδοση ιστορικών τεκμηρίων που αναφέρονται στην ελληνική ιστορία, σταχυολογημένων από τα ανεξάντλητα κοιτάσματα των ρωσικών αρχείων. Η έκδοση επισφραγίζει πολυετή συνεργασία του Ινστιτούτου Νεοελληνικών Ερευνών με το Ινστιτούτο Σλαβικών Σπουδών της Μόσχας, συνεργασία που συντελέστηκε χάρη στην αφοσίωση του Γρηγόρη Αρς στην έρευνα των σχέσεων της μεγάλης χώρας του με τον νέο ελληνισμό. Ελπίζουμε ότι η ευόδωση της συνεργασίας των δύο Ινστιτούτων θα σημάνει όχι το τέλος, αλλά την απαρχή μιας διευρυμένης συνεργασίας σε βάθος χρόνου που θα αναδείξει τα πολλαπλά επίπεδα της κοινής ιστορικής διαδρομής του ελληνικού και του ρωσικού λαού και θα προσφέρει στην έρευνα της κοινής αυτής ιστορικής πορείας νέες πηγές και σώματα τεκμηριωτικού υλικού.

Ο παρών τόμος περιλαμβάνει εκατό έγγραφα της περιόδου 1759-1831 που προέρχονται από ρωσικά αρχεία και κυρίως από το Αρχείο Εξωτερικής Πολιτικής της Ρωσικής Αυτοκρατορίας. Στη συντριπτική τους πλειονότητα δημοσιεύονται εδώ για πρώτη φορά. Στην έκδοση προτάσσεται εισαγωγή του Γρηγόρη Αρς, γνωστού μελετητή που έχει συνδέσει το όνομά του με τη μεθοδική τεκμηρίωση των ελληνο-ρωσικών ιστορικών σχέσεων. Τα εκδιδόμενα έγγραφα συνοδεύονται από σύντομες περιλήψεις του περιεχομένου τους και διευκρινιστικά σχόλια του επιμελητή Γρ. Αρς. Περιλαμβάνονται επίσης ευρετήρια και παράρτημα σύντομων περιλήψεων στη ρωσική γλώσσα.

Τα έγγραφα που παρουσιάζουμε στην ανά χείρα έκδοση αποτελούν επιλογή από τα πλουσιότερα σε τεκμήρια ελληνικού ενδιαφέροντος ρωσικά αρχεία τα οποία έχουν μείνει σε μεγάλο βαθμό αναξιοποίητα και άγνωστα στην ελληνική ιστορική έρευνα. Τα έγγραφα που επελέγησαν από τον Γρ. Αρς για δημοσίευση πλουτίζουν τις γνώσεις μας με ένα πλούτο νέων πληροφοριών που αναφέρονται σε γεγονότα, πρόσωπα και πράγματα της

Ηπείρου και της Αλβανίας στα τέλη του δεκάτου ογδόου και στις αρχές του δεκάτου ενάτου αιώνα, μια εποχή κρίσιμη και καθοριστική για τα ιστορικά πεπρωμένα της περιοχής και του ελληνικού κόσμου γενικότερα. Θίγουν, επίσης, σημαντικά ζητήματα των σχέσεων της Ρωσίας με τον Αλή πασά αλλά και τους χριστιανικούς πληθυσμούς της Αλβανίας και της Ηπείρου, και αναδεικνύουν τον ρόλο της Ρωσίας στην περιοχή αυτή των Βαλκανίων. Βεβαίως, καθώς δεν αποτελεί έκδοση ενός ενιαίου αρχειακού συνόλου, αλλά επιλογή που αφορά ένα συγκεκριμένο θέμα, τα πασαλίκια Ηπείρου και Αλβανίας την περίοδο 1759-1831, η παρούσα συλλογή μπορεί να θεωρηθεί μία πρώτη, αλλά ουσιώδης γεύση του θησαυρού πληροφοριών και γνώσεων που περιέχονται στα ρωσικά αρχεία.

Το αρχειακό υλικό αυτού του τόμου εντάσσεται στην ίδια θεματική ενότητα και λειτουργεί συμπληρωματικά με τη μελέτη του Γρηγόρη Αρς, *Η Αλβανία και η Ήπειρος στα τέλη του ΙΗ' και στις αρχές του ΙΘ' αιώνα*, που είχε εκδοθεί το 1994 σε ελληνική μετάφραση της Αντωνίας Διάλλα με επιμέλεια του Βασίλη Παναγιωτόπουλου.

Η εμφάνιση του τόμου και κυρίως η προβλεπόμενη παράλληλη έκδοση στα ρωσικά θα αποτελέσει μια καλή αφορμή για την περαιτέρω σύσφιξη των σχέσεων της ελληνικής και της ρωσικής ιστορικής κοινότητας και θα συμβάλει στη αμοιβαία γνωριμία της ιστορικής διαδρομής των δύο χωρών.

Τα γαλλικά, ελληνικά και ιταλικά έγγραφα δημοσιεύονται στη γλώσσα του πρωτοτύπου ενώ τα ρωσικά σε ελληνική μετάφραση. Ο εκδότης του έργου Γρηγόρης Αρς επέλεξε να διατηρηθούν η ορθογραφία και οι ιδιαιτερότητες στη γραφή και την έκφραση του συντάκτη κάθε εγγράφου, δεδομένου ότι τα στοιχεία αυτά διασώζουν ενδιαφέρουσες ιστορικές πληροφορίες που σχετίζονται με το επίπεδο γλωσσομάθειας τόσο των διπλωματικών υπαλλήλων και των άλλων προσώπων που αλληλογραφούν με τις ρωσικές αρχές όσο και των ελληνικών κοινοτήτων που ήταν διάσπαρτες στον χώρο που αποτέλεσε αργότερα το αλβανικό κράτος.

Στα έγγραφα που μεταφράστηκαν από τα ρωσικά, η ελληνική έκδοση βρέθηκε αντιμέτωπη με το πρόβλημα της απόδοσης όρων, αξιωμάτων, ονομάτων και τόπων. Επιχειρήθηκε ο έλεγχος και η ταύτιση, όπου ήταν δυνατόν, με όρους και ονομασίες γνωστούς ή καθιερωμένους στη σχετική ελληνική βιβλιογραφία. Η προσπάθεια αυτή αντιμετώπισε προβλήματα καθώς οι συντάκτες των εγγράφων συχνά είχαν μια απλή ακουστική και όχι βιωματική σχέση με τις ονομασίες που μετέφεραν στο κείμενό τους, ενίοτε δε, υπήρχε και το επιπλέον πρόβλημα ότι το ρωσικό κείμενο αποτελούσε ήδη μετάφραση μη ευρεθέντος γαλλικού, ιταλικού ή ελληνικού πρωτοτύπου.

Στις περιπτώσεις που δεν έγινε εφικτή η επιθυμητή ταύτιση, τα ονόματα δόθηκαν με την ακριβή τους φωνητική απόδοση από τα ρωσικά.

Το Ευρετήριο περιλαμβάνει κύρια ονόματα και τόπους όπως αποδίδονται στις γλώσσες των χειρογράφων ή στην ελληνική μετάφραση, όσον αφορά τα ρωσικά έγγραφα. Οι συνεργάτες του Ινστιτούτου Νεοελληνικών Ερευνών που επιμελήθηκαν την τελική μορφή της έκδοσης κατέβαλαν κάθε προσπάθεια ώστε να καταγραφούν όλοι οι τύποι και οι παραλλαγές εκφοράς των ονομάτων.

Δεν μένει παρά να ευχαριστήσουμε τους συντελεστές της παρούσας έκδοσης. Θερμές και ειλικρινείς ευχαριστίες εκφράζονται στο κοινωφές Ίδρυμα Άλέξανδρος Σ. Ωνάσης για την κάλυψη της δαπάνης της έκδοσης και για υποτροφίες προς τον κύριο Αρς, που κατέστησαν δυνατή την παραμονή του στην Ελλάδα σε διαδοχικά στάδια της προετοιμασίας της έκδοσης. Ευχαριστίες οφείλονται επίσης στον ιστορικό Βασίλη Παναγιωτόπουλο, προκάτοχό μου στη διεύθυνση του Ινστιτούτου Νεοελληνικών Ερευνών και οραματιστή αυτής της έκδοσης, για την πολύπλευρη υποστήριξη της προσπάθειας. Ως ο κατ' εξοχήν ειδικός στο θέμα στην Ελλάδα, ο Βασίλης Παναγιωτόπουλος πρόσφερε αφειδώς τις επιστημονικές του συμβουλές για την επίλυση των πολλών επιστημονικών προβλημάτων που ανέκυπταν κατά την πορεία του έργου. Το βάρος της επιμέλειας του έργου επωμίσθηκε ο συνεργάτης του Ινστιτούτου Νεοελληνικών Ερευνών Δημήτρης Δημητρόπουλος, με τη συνεργασία της Κατερίνας Δέδε. Ευχαριστώ και τους δύο από καρδιάς για την ευσυνειδησία, τη συνέπεια και την υπομονή τους. Ευχαριστίες οφείλονται ακόμη στους Ιωάννη Κ. Καρρά, υποψήφιο διδάκτορα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, για την αποτελεσματική του βοήθεια και στη Βασιλική Αντωνίου, στέλεχος της μηχανογράφησης του ΙΝΕ, για την παραγωγή του τελικού προϊόντος της συλλογικής αυτής προσπάθειας που συνένωσε τις φροντίδες τόσων αφοσιωμένων εργατών της επιστήμης.

Πασχάλης Μ. Κιτρομηλίδης
Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών
Διευθυντής Ινστιτούτου Νεοελληνικών Ερευνών/ΕΙΕ

Πρόλογος

Το Ινστιτούτο Σλαβικών Σπουδών της Ρωσικής Ακαδημίας Επιστημών με μεγάλη χαρά προσφέρει τη συλλογή κειμένων «Η Ρωσία και τα πασαλίκια Αλβανίας και Ηπείρου 1759-1831». Η επιλογή και προετοιμασία των κειμένων επετεύχθη από τον εξέχοντα νεοελληνιστή και βαλκανιολόγο Γρηγόρη Λ. Αρς. Θα ήθελα να επισημάνω πως δεν λείπουν οι εκδόσεις πηγών που αφορούν τις σχέσεις της Ρωσίας με τα βαλκανικά κράτη και τους βαλκανικούς λαούς κατά τη διάρκεια του 18ου και του 19ου αιώνα. Αυτές οι εκδόσεις όμως αφορούν πρωτίστως τις σχέσεις της Ρωσίας με τους σλαβικούς λαούς των Βαλκανίων. Η παρούσα έκδοση παρουσιάζει για πρώτη φορά με συστηματικό τρόπο τις στενές σχέσεις της Ρωσίας με τα πασαλίκια της Σκόδρας και των Ιωαννίνων. Οι πηγές αποδεικνύουν πως κατά την εξεταζόμενη περίοδο το κύρος της Ρωσίας υπήρξε υψηλό όχι μόνο μεταξύ των ορθόδοξων πληθυσμών της Βαλκανικής, αλλά και μεταξύ των Αλβανών μουσουλμάνων που κατείχαν την εξουσία και οι οποίοι προσέβλεπαν στην συνδρομή της Ρωσίας έναντι της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Σημαντικό τμήμα των κειμένων αφορά τον Αλή πασά των Ιωαννίνων που διαδραμάτισε πρωταρχικό ρόλο στον ελληνικό χώρο στα χρόνια μόλις πριν από τον απελευθερωτικό αγώνα του 1821, και που κατέστη πασίγνωστος χάρη στον λόρδο Βύρωνα και στον Αλέξανδρο Δουμά. Οι αναφορές των ρώσων πρόξενων, που εκδίδονται για πρώτη φορά στον παρόντα τόμο, καλύπτουν ένα τέταρτο του αιώνα. Μας επιτρέπουν μια ρεαλιστική περιγραφή της προσωπικότητας και της πολιτικής του Αλή πασά, τον οποίο παρακολουθούσαν εκ του σύνεγγυς. Πιο συγκεκριμένα, τα νέα στοιχεία που παρουσιάζονται στην συλλογή αυτή αποδεικνύουν πως ο Αλή πασάς υπήρξε κάθε άλλο παρά «ορκισμένος εχθρός των Μοσχοβιτών». Αντιθέτως, οι δημοσιευμένες πηγές αποδεικνύουν πως ο Αλή πασάς επιθυμούσε να βασιστεί στη Ρωσία, έτσι ώστε να διατηρήσει την ημιανεξαρτησία του πασαλικιού του. Θα ήθελα να επισημάνω την ιδιαιτερότητα που χαρακτήριζε τις σχέσεις μεταξύ του Αλή πασά και των αντιπροσώπων της Ρωσίας. Οι τελευταίοι υπήρξαν όλοι Έλληνες οι οποίοι περιέγραφαν με βαθύτατη συμπόνια την θλιβερή κατάσταση των ομογενών τους, των θυμάτων της τυραννίας του Αλή πασά.

Όπως θα ανέμενε κανείς, η έκδοση αυτή χαρακτηρίζεται από άρτιο επισημονικό επίπεδο. Όλα τα δημοσιευόμενα κείμενα προέρχονται από αρχεία, πρωτίστως το Αρχείο Εξωτερικής Πολιτικής της Ρωσικής Αυτοκρατορίας, πλουσιότατη πηγή για τη βαλκανική πολιτική της Ρωσίας. Η εκδοτική αρχή που ακολουθείται είναι η πλήρης έκδοση των εγγράφων στην αρχική γλώσσα του κειμένου όταν είχαν γραφεί σε γαλλικά, ιταλικά, ελληνικά. Τα ρωσικά εκδίδονται σε ελληνική μετάφραση. Τα κείμενα φέρουν σύντομες περιλήψεις που περιγράφουν τα περιεχόμενα κάθε ενότητας και εμπλουτίζονται με υποσημειώσεις που και αυτές ως επί το πλείστον αναφέρονται σε αρχειακό υλικό. Ο κύριος Β. Παναγιωτόπουλος, πρώην διευθυντής του Ινστιτούτου Νεοελληνικών Ερευνών, προσέφερε σημαντικότετη βοήθεια στον κύριο Γρηγόρη Λ. Αρς στην προετοιμασία δύσκολων κειμένων προς έκδοση. Η κοινή εργασία για την έκδοση αυτής της συλλογής κειμένων θα προωθήσει –έχω κάθε λόγο να πιστεύω– σε σταθερή βάση την περαιτέρω συνεργασία μεταξύ των δύο Ινστιτούτων στον χώρο της ιστορίας των ελληνο-ρωσικών σχέσεων.

Καθηγητής Β. Κ. Βόλκωφ*

Διευθυντής του Ινστιτούτου Σλαβικών Σπουδών
της Ρωσικής Ακαδημίας Επιστημών

* Ο καθηγητής Β. Κ. Βόλκωφ δεν πρόλαβε να δει την παρούσα έκδοση. Σκοτώθηκε σε αυτοκινητιστικό δυστύχημα στη Μόσχα τον Νοέμβριο του 2005.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η περίοδος 1760-1830 διακρίνεται –ακόμη και στην πολύ ταραγμένη ιστορία των Βαλκανίων– από τα τεράστιας σημασίας στρατιωτικά και πολιτικά γεγονότα που λαμβάνουν χώρα στην περιοχή αυτή. Η πολιτική και στρατιωτική εμπλοκή της Ρωσίας στα Βαλκάνια ποτέ άλλοτε δεν ήταν τόσο έντονη· κατά τη διάρκεια 61 ετών –από το 1768 μέχρι το 1829– έγιναν τέσσερις ρωσοτουρκικοί πόλεμοι, η Σερβία και η Ελλάδα επαναστάτησαν, ενώ το Μαυροβούνιο απέκτησε την ανεξαρτησία του. Η συστηματική ανάμειξη της Ρωσίας σε αυτά τα γεγονότα αποτυπώνεται στις θεμελιώδεις συλλογές εγγράφων που είδαν το φως της δημοσιότητας κατά τις τελευταίες δεκαετίες.¹ Έχει δημιουργηθεί, επομένως, μια αξιολογη βάση τεκμηρίων που φωτίζει τα απελευθερωτικά κινήματα των βαλκανικών λαών, τους πολιτικούς στόχους και τη δράση της Ρωσίας. Αντιθέτως, είναι σχεδόν ανύπαρκτες οι συλλογές που αφορούν στις σύνθετες κοινωνικές και πολιτικές διαδικασίες της ίδιας περιόδου στα Δυτικά Βαλκάνια. Αναφερόμαστε, με άλλα λόγια, στην ιστορία των δύο μεγάλων ημιανεξάρτητων πασαλίκιων της Αλβανίας και της Ηπείρου και στις σχέσεις που ανέπτυξαν με τη Ρωσία.

Στο δεύτερο μισό του 18^{ου} αιώνα το στρατιωτικό-φεουδαρχικό σύστημα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας καταρρέει και η κεντρική εξουσία αποδυναμώνεται. Στις συνθήκες αυτές δημιουργήθηκαν δύο μεγάλοι οιονεί κρατικοί σχηματισμοί: τα πασαλίκια της Σκόδρας και των Ιωαννίνων υπό την ηγεσία μουσουλμάνων αξιωματούχων, οι οποίοι επέκτειναν τη δικαιοδοσία τους όχι μόνο σε όλη την Αλβανία, αλλά και στο Κόσοβο, καθώς επίσης σε μεγάλα τμήματα της Ελλάδας, όπως και της ευρύτερης περιοχής της Μακεδο-

¹ Βλ. Политические и культурные отношения России с югославянскими землями в XVII в. [Πολιτικές και πολιτιστικές σχέσεις της Ρωσίας με τις νότιες χώρες τον 18^ο αιώνα], Μόσχα 1984· Первое сербское восстание 1804-1813 гг. и Россия [Η πρώτη сербική εξέγερση του 1804-1813 και η Ρωσία], Μόσχα 1980, τ. 1-2· Политические и культурные отношения России с югославянскими землями в первой трети XIX в. [Πολιτικές και πολιτιστικές σχέσεις της Ρωσίας με τις νότιες σλαβικές χώρες τον 19^ο αιώνα], Μόσχα 1997. Σημαντικά έγγραφα για την δέση της Ρωσίας απέναντι στην ελληνική επανάσταση συμπεριλαμβάνονται στη θεμελιώδη έκδοση: Внешняя политика России XIX и начала XX вв. (В.П.Р) [Η εξωτερική πολιτική της Ρωσίας κατά τον 19^ο - αρχές του 20^{ου} αιώνα], τ. IV(XII) - VIII(XVI), Μόσχα 1980-1995.

νίας. Οι εν λόγω πασάδες, προκειμένου να διασφαλίσουν την κυριαρχία τους, αναζητούσαν ξένους προστάτες. Συχνά αποτεινόνταν στη Ρωσία, υπολογίζοντας όχι μόνο στην τεράστια δύναμη της Αυτοκρατορίας, αλλά και στο μεγάλο κύρος που είχε η χώρα μεταξύ των πολυπληθών χριστιανικών πληθυσμών, που ευρίσκονταν υπό την εξουσία τους. Οι ιδύνοντες κύκλοι της Ρωσίας με τη σειρά τους, επιδίωκαν –ιδιαίτερα σε κρίσιμες περιστάσεις– να χρησιμοποιούν τη δύναμη των Αλβανών πασάδων, προκειμένου να υπονομεύσουν τις θέσεις της Πύλης στα Βαλκάνια. Οι ρωσικές διαθέσεις και επιδιώξεις, καθώς και η ασυνέπιά τους έχουν αναδειχθεί από τη σχετική βιβλιογραφία.² Παρά ταύτα, η πλειονότητα των ερευνητών που μελετά αυτή τη σπουδαία και, εν πολλοίς, άγνωστη πλευρά της ρωσικής πολιτικής στα Βαλκάνια, δεν έχει εύκολη πρόσβαση στις πηγές. Η παρούσα δημοσίευση εγγράφων από τα ρωσικά αρχεία καλείται να καλύψει αυτό το κενό. Τα τεκμήρια που ακολουθούν μας επιτρέπουν να διακρίνουμε τα βασικά σημεία που όριζαν τις σχέσεις της Ρωσίας με τα ημιανεξάρτητα πασαλίκια των Δυτικών Βαλκανίων. Ας επιχειρήσουμε όμως μια σύντομη επισκόπηση των εγγράφων αυτών.

Το 1756, ο Μεχμέτ μπέης Μπουσατλής, απόγονος μίας από τις πλούσιες και αρχοντικές τοπικές φεουδαλικές οικογένειες, κατέλαβε την εξουσία στη Σκόδρα (Σκούταρι), τη σημαντικότερη πόλη στη Βόρεια Αλβανία. Η Πύλη αναγκάστηκε να αναγνωρίσει την ανατροπή της εξουσίας και να εγκρίνει την απονομή του αξιώματος τού πασά και του μουτεσερίφη στον Μεχμέτ μπέη. Έτσι, δημιουργήθηκε το πασαλίκι της Σκόδρας, ένα αυτόνομο κρατικό μόρφωμα, το οποίο, για 75 χρόνια, διοίκησαν μέλη της οικογένειας Μπουσατλή. Μολοντί ο πρώτος αντιπρόσωπος της δυναστείας ήταν απόλυτος ηγεμόνας στην περιοχή του, εντούτοις συμμορφωνόταν με τις διαταγές της Πύλης. Για παράδειγμα, οι στρατιωτικές δυνάμεις του το 1770 βοήθησαν να κατασταλεί η εξέγερση στον Μοριά. Ο γιος του, ο Μαχμούτ πασάς, που ανέλαβε τη διοίκηση στη Σκόδρα το 1776, άρχισε να ισχυροποιεί και να διευρύνει την εξουσία του, αγνοώντας τις εντολές της Κωνσταντινούπολης. Ο απειδαρχος πασάς προκάλεσε έτσι την προσοχή της Αγίας Πετρούπολης, καθώς ήταν φανερό ότι θα μπορούσε να φανεί χρήσιμος σε περίπτωση νέου πολέμου με την Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Τον Φεβρουάριο του 1783, ο υπάλληλος του Συμβουλίου Εξωτερικών Υποθέσεων, Αντώνιος Παλλαδοκλής, απευθύνθηκε στην Αικατερίνη Β' με

² Βλ. για παράδειγμα, Век Екатерины II. Дела балканские [Ο αιώνας της Αικατερίνης Β'. Βαλκανικές υποθέσεις], Μόσχα 2000, σ. 252-260.

υπόμνημα, στο οποίο πρότεινε να συναφθούν σχέσεις με τους Αλβανούς μουσουλμάνους «για κάθε περίπτωση πολέμου». Συμβούλευε να λάβουν «υπ' όψιν το άσβεστο μίσος που τρέφουν για τους Τούρκους, την υπερβολική φιλαργυρία τους, την αγριότητά τους και την φιλική διάθεση των διοικητών τους απέναντι στις νέες συνθήκες και την ανεξαρτησία». Ο Παλλαδοκλής, επίσης, ενημέρωνε για την υφέρπουσα φημολογία ότι ο πασάς της Σκόδρας (δηλαδή ο Μαχμούτ πασάς) «είτε έχει ήδη αποσχιστεί από την Πύλη, είτε το σκέφτεται». Για τη δημιουργία σχέσεων με τους Αλβανούς, και ιδιαίτερα με τον Μαχμούτ πασά, πρότεινε να ιδρυθεί προξενείο στη Δαλματία, που βρισκόταν τότε υπό βενετική κυριαρχία. Η Αικατερίνη συμφώνησε με τα επιχειρήματα του Παλλαδοκλή και διόρισε τον ίδιο πρόξενο στη Δαλματία.

Σύμφωνα με το υπόμνημά του, ο Αντώνιος Παλλαδοκλής ήταν γεννημένος στη Λέσβο και μετακόμισε στη Ρωσία το 1762. Πριν αναλάβει υπηρεσία στο Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων, δίδασκε στη μονή Τρόιτσε-Σέργιου Λαύρας, όπου και ανέπτυξε φιλολογική δραστηριότητα. Γνώριζε άριστα τη ρωσική γλώσσα, όπως αποδεικνύεται από το γεγονός ότι οι πρώτες εκδόσεις του, που είχαν σταλεί το 1785, ήταν γραμμένες στα ρώσικα, σε αντίθεση με αναφορές άλλων, δαλκανικής καταγωγής πρόξενων της Ρωσίας, που είχαν συνταχθεί στα γαλλικά ή στα ιταλικά.

Οι αναφορές του Α. Παλλαδοκλή του έτους 1787 είναι αφιερωμένες κατ' εξοχήν στην πολεμική σύγκρουση μεταξύ του Μαχμούτ πασά και της Πύλης. Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει η έκθεσή του της 14ης (25ης) Απριλίου 1787, στην οποία αναφέρεται ότι «ο λεγόμενος πασάς του Σκουταρίου κόβει νομίσματα με το όνομά του, αυτοαποκαλείται κληρονόμος του δοξασμένου Γεωργίου Καστριώτη, Σκενδέρμπεη, συγκεντρώνει με όλες του τις δυνάμεις στρατεύματα, με επικεφαλής τον Χασάν Οτά. Λένε επίσης ότι η Πύλη στέλνει εναντίον του μεγάλο στόλο από τη θάλασσα και τα στρατεύματα της Βοσνίας από την ξηρά [...]». Στην προσπάθειά του να προσελκύσει ευρύτερα στρώματα πληθυσμού στον αγώνα κατά του σουλτάνου, ο Μαχμούτ πασάς ανέτρεξε στις παραδόσεις και στο όνομα του Σκενδέρμπεη, δημοφιλούς ηγετικής μορφής ανάμεσα στους Αλβανούς.

Τον Αύγουστο του 1787 άρχισε νέος ρωσοτουρκικός πόλεμος, με συνέπεια να αυξηθεί το ενδιαφέρον για τα τεκταινόμενα στη Βόρεια Αλβανία, όπου ήταν απασχολημένες μεγάλες οθωμανικές δυνάμεις. Στις 14 (25) Νοεμβρίου 1787, ως αποτέλεσμα της λαϊκής εξέγερσης στη Σκόδρα και της επίθεσης του πολιορκούμενου στο κάστρο της Σκόδρας Μαχμούτ πασά, ο τουρκικός στρατός, που είχε εισβάλει στην Αλβανία, γνώρισε τη συντριβή. Η περιγραφή αυτής της γνωστής μάχης συμπεριλαμβάνεται στις περισσότε-

ρες εκθέσεις ρώων προξένων και πρακτόρων. Από αυτές, δημοσιεύονται εδώ δύο: α) η έκθεση του γενικού προξένου στο Αρχιπέλαγος Ι. Βοϊνόβιτς προς το υπουργείο Εξωτερικών με ημερομηνία 18 (29) Δεκεμβρίου 1787 (με την έναρξη του ρωσοτουρκικού πολέμου ο Ι. Βοϊνόβιτς άφησε την έδρα του και διέμενε για λίγο καιρό στο Κάταρο) και η έκθεση του μυστικού πράκτορα, Ζαρνάκη εφέντη, από την Κωνσταντινούπολη προς τον διευθυντή του Συμβουλίου Εξωτερικών Υποθέσεων Α. Α. Μπεζμπορόντο, με ημερομηνία 30 Δεκεμβρίου 1787 (10 Ιανουαρίου 1788). Περιγράφοντας τις συνθήκες της νίκης του Μαχμούτ πασά, ο Βοϊνόβιτς εκφράζει την άποψη ότι «αυτός ο πασάς για να σταθεροποιήσει την θέση του θα δεχόταν προτάσεις από οποιαδήποτε εχθρική προς τον σουλτάνο δύναμη. Η ενίσχυσή του από μία τέτοια δύναμη θα προκαλούσε σημαντική απώλεια στην Πύλη, κάτι που τελικά θα απέβαινε προς όφελός μας». Πριν λάβει, όμως, την έκθεση του Βοϊνόβιτς η Αικατερίνη Β' είχε καταλήξει στο ίδιο συμπέρασμα: Στις 12 (23) Δεκεμβρίου 1787 ο γραμματέας Εξωτερικών Υποθέσεων της αυτοκράτειρας, Α. Μ. Χραποβίτσκι, σημείωνε στο ημερολόγιό του: «Δόθηκε εντολή μέσω του υπουργού Μορντβίνωφ να προσεγγισθεί ο Μαχμούτ, πασάς του Σκουταρίου, και να του δοθεί η αναγκαία ενίσχυση εναντίον των Τούρκων».³

Στις 24 Δεκεμβρίου 1787 (4 Ιανουαρίου 1788) ο υφυπουργός Εξωτερικών Ι. Α. Όστερμαν, ακολουθώντας διαταγή της τσαρίνας, έστειλε εγκύκλιο στον ρώσο πρέσβη στη Δημοκρατία της Βενετίας Α. Σ. Μορντβίνωφ να αναζητήσει «τρόπους για την ταχεία σύναψη μυστικής σχέσης με τον πασά του Σκουταρίου, η οποία είναι αναγκαία. Με την πρώτη ευκαιρία μπορείτε να του υποσχεθείτε ενεργό προστασία της Αυτού Αυτοκρατορικής Μεγαλειότητος και την πρακτική στήριξη από τη δική μας πλευρά, μόλις ο στόλος μας φθάσει στη Μεσόγειο· αλλά και νωρίτερα διότι δεν θα μείνει χωρίς την απαραίτητη βοήθεια».

Λαμβάνοντας αυτές τις οδηγίες ο Α. Σ. Μορντβίνωφ απηύθυνε επιστολή στον Μαχμούτ πασά, υποσχόμενος στήριξη από τον κατευθυνόμενο προς τη Μεσόγειο ρωσικό στόλο και, πριν από την άφιξή του, παροχή οποιασδήποτε αναγκαίας βοήθειας. Ο Α. Σ. Μορντβίνωφ ανέθεσε την επίδοση της επιστολής που απευθυνόταν προς τον πασά της Σκόδρας καθώς και όλες τις διαπραγματεύσεις μαζί του, στον εξάρετο γνώστη της τουρκικής γλώσσας και πρώην διερμηνέα του γενικού προξενείου της Ρωσίας στο Αρχιπέλαγος, Ι. Ολιβιέρι. Λόγω ασθένειας όμως του Ι. Ολιβιέρι, κατέφθασε στη

³ Памятные записки А. В. Храповицкого [Αφιέρωμα στην μνήμη του Α. Β. Χραποβίτσκι], Μόσχα 1990, σ. 45.

Σκόδρα, στις αρχές Μαΐου 1787, ο ταγματάρχης του ρωσικού στρατού Σ. Μιρκόβιτς, που βρισκόταν τότε στην περιοχή. Τα αποτελέσματα της τριήμερης παραμονής του στη Σκόδρα περιλαμβάνονται σε έκθεσή του προς τον Α. Σ. Μορντβίνωφ που συντάχθηκε στις 19 (30) Μαΐου 1787. Σύμφωνα με όσα αναφέρει ο Μιρκόβιτς, αν και συνάντησε τον πασά, δεν μπόρεσε να μιλήσει μαζί του. Από τις διατυπώσεις του μπορούμε να αντιληφθούμε ότι ο Μαχμούτ πασάς προσπαθούσε να κρατήσει σε απόλυτη μυστικότητα τις επαφές του με χριστιανικά κράτη, λόγω της ισχυρής αντιπολίτευσης που αντιμετώπιζε. Ο ρώσος απεσταλμένος παρ' όλα αυτά κατάφερε να συζητήσει με τους έμπιστους συμβούλους του Μαχμούτ πασά.

Τα αποτελέσματα των διαπραγματεύσεων επικυρώθηκαν με επιστολή του Μαχμούτ πασά προς τον Α. Σ. Μορντβίνωφ. Εκεί, αναφέρονταν οι όροι μιας μελλοντικής στρατιωτικής συνεργασίας τού κυβερνήτη της Βορείου Αλβανίας με τη Ρωσία: για την από θαλάσσης στήριξή του ζητούσε να του παραχωρηθούν έξι μεγάλα πλοία και μερικές φρεγάτες από τον αναμενόμενο στη Μεσόγειο ρώσικο στόλο, καθώς επίσης και επιχορήγηση 60.000 φιορινιών για να προσεταιριστεί πασάδες των γειτονικών πασαλίκιων. Από την πλευρά του ο Μαχμούτ πασάς ήταν υποχρεωμένος «λαμβάνοντας το προαναφερόμενο χρηματικό ποσό και τα πλοία, να επιστρατεύσω πεζικό και να κατακτήσω όλη την Αλβανία και τη Μακεδονία, φτάνοντας τον στρατό μου στην ίδια τη Θεσσαλονίκη και το Μοναστήρι, ούτως ώστε να ανοίξω για τον ρώσικο στρατό άνετο δρόμο προς την Κωνσταντινούπολη». Ο Μαχμούτ πασάς συμφωνούσε όλα τα κατεχόμενα από τον στρατό του εδάφη να βρίσκονται υπό την προστασία της αυτοκρατορίας της Ρωσίας «υπό τον όρο όμως να επιτραπούν ελεύθερα η θρησκεία μας, η κατασκευή τζαμιών και όλα αυτά που αποτελούν τα έθιμα και τις παραδόσεις μας, όπως αυτό συμβαίνει στην Κριμαία και στις άλλες επαρχίες της Ρωσίας».

Σύμφωνα με τις πληροφορίες του Μιρκόβιτς, ο πασάς θεωρούσε πολύ σημαντική τη συμμαχία του με τη Ρωσία: «ελπίζει τόσο πολύ, ώστε λέει: "όταν θα είμαι ενωμένος με την Ρωσία, ας μας επιτεθεί όλος ο κόσμος, δεν θα φοβηθούμε", και μόνο παρακαλεί τον Θεό να φθάσει ο ρωσικός στόλος πιο γρήγορα». Δραματικά γεγονότα όμως διέκοψαν τις επιτυχείς επαφές που αναπτύσσονταν μεταξύ των ρώσων απεσταλμένων και του Μαχμούτ Μπουσατλή.

Τον Ιανουάριο του 1788, η Αυστρία εμπλέκεται σε πόλεμο με την Οθωμανική Αυτοκρατορία και εκφράζει δυσαρέσκεια για τις δραστηριότητες ρώσων πρακτόρων στη Βόρειο Αλβανία, την οποία θεωρούσε ότι ανήκε στη δική της σφαίρα επιρροής. Τον Ιούνιο του 1788 ο Ιωσήφ Β' έστειλε στη Σκό-

δρα τον δικό του εκπρόσωπο, Ντε Μπρονιάρ, με σκοπό να προσελκύσει τον Μαχμούτ πασά στην αυστριακή πλευρά.

Λαμβάνοντας υπ' όψιν του τη δύσκολη κατάσταση στη Σκόδρα, ο Ι. Ολιβιέρι προσπαθούσε να πείσει τον Ντε Μπρονιάρ να αναβάλει το ταξίδι του. Συμβούλενε τον αυστριακό απεσταλμένο: «σε περίπτωση που θα πάει στο Σκούταρι, να ντύνεται άσχημα, να μετακινείται μόνος του, χωρίς χρήματα και δώρα, προειδοποιώντας τον ότι, σε αντίθετη περίπτωση, θα εκθέσει τελικά τον εαυτό του σε κίνδυνο». Ο Ι. Ολιβιέρι θεωρούσε, ότι ο αυστριακός αντιπρόσωπος δεν τηρούσε αυτούς τους κανόνες κατά την παραμονή του στη Σκόδρα. Στις 10 (21) Ιουνίου 1788 ο Ντε Μπρονιάρ ολοκλήρωσε με επιτυχία τις διαπραγματεύσεις με τον Μαχμούτ πασά, του παραχώρησε 50.000 φιορίνια για στρατιωτικά έξοδα και με τέσσερις συνοδούς αναχώρησε με προορισμό το Μαυροβούνιο, μέσω της λίμνης της Σκόδρας. Στον δρόμο δέχτηκαν επίθεση από τη φρουρά τους, και δολοφονήθηκαν όλοι. Μέχρι σήμερα δεν είναι σαφές εάν ο Ντε Μπρονιάρ έπεσε θύμα της δολιότητας του πασά ή της δικής του απρονοησίας.

Ο Ι. Ολιβιέρι υιοθετούσε τη δεύτερη εκδοχή. Σε έκθεσή του, στις 2 (13) Ιουλίου 1788, προς τον εξουσιοδοτημένο αντιπρόσωπο για τις επιχειρήσεις στα Βαλκάνια, στρατηγό Α. Ι. Ζαμπάρόφσκι, γράφει: «η λανθασμένη ενέργεια του κυρίου Ντε Μπρονιάρ, συνέβαλε στην καταστροφή όλων όσων επιτεύχθηκαν με πολύπλοκες πολιτικές διεργασίες καθώς και των μελλοντικών δετικών εξελίξεων, οδήγησε τον ίδιο στο θάνατο και την υπόθεση σε αποτυχία».

Η Ρωσία και η Αυστρία, μετά από τη δολοφονία των αυστριακών αξιωματούχων, διέκοψαν, φυσικά, κάθε επαφή με τον Μαχμούτ πασά. Στην Αγία Πετρούπολη όμως συνέχιζαν να παρακολουθούν με προσοχή την κατάσταση στο πασαλίκι της Σκόδρας. Εκτός από τις εκδόσεις του Α. Παλλαδοκλή, από το 1789 άρχισαν να φθάνουν λεπτομερείς και σοβαρές εκδόσεις του Αντώνη Τζίκα, ο οποίος ανέλαβε καθήκοντα γενικού πρόξενου της Ρωσίας στο Ντουμπρόβνικ (Ραγούζα).

Ο Α. Τζίκας καταγόταν από αρχοντική οικογένεια της Χειμάρρας. Προσελήφθη στη ρωσική υπηρεσία κατά τη διάρκεια της «αποστολής του Αρχιεπισκόπου» και υπηρέτησε στο επιτελείο του Α. Γ. Ορλώφ όπου διαχειριζόταν σημαντικές υποθέσεις. Στο δημοσιευόμενο για τον Α. Τζίκα πιστοποιητικό, που εξέδωσε ο Α. Ορλώφ στις 10 (21) Μαρτίου 1777, αναφέρεται: «λόγω των γνώσεών του στην ελληνική και σε άλλες γλώσσες αξιοποιήθηκε στη γραμματεία, όπου και εκπλήρωσε τις υποχρεώσεις του με μεγάλο ζήλο και επιδεξιότητα». Εκτός από την ελληνική γλώσσα ο Α. Τζίκας γνώριζε σερβικά, ρωσικά, γαλλικά, ιταλικά και, φυσικά, αλβανικά, ενώ παράλληλα αρθρογραφούσε για πολιτικά θέματα. Στις δημοσιευόμενες εκδόσεις του περιλαμβά-

νονται πολύτιμες πληροφορίες για την προσωπικότητα και την πολιτική του Μαχμούτ πασά, για τη νίκη του επί του στρατού του σουλτάνου –όταν το 1793 πολιορκήσε και πάλι τη Σκόδρα– για τον θάνατό του το 1796 σε μάχη με τους Μαυροβούνιους, καθώς επίσης για την αφοσίωση των ορεσίβιων χριστιανών της βορείου Αλβανίας στη Ρωσία.

Μετά από την αποτυχημένη προσπάθεια σύναψης συμμαχίας με τον Μαχμούτ πασά κατά την περίοδο του ρωσοτουρκικού πολέμου 1787-1791, η νότιος Αλβανία και η Ήπειρος βρίσκονται στο επίκεντρο των πολιτικών δραστηριοτήτων της Ρωσίας στα δυτικά Βαλκάνια. Από το 1787 την εξουσία στα Ιωάννινα καταλαμβάνει ο καταγόμενος από τη νότιο Αλβανία φεουδάρχης Αλή πασάς Τεπελενλής. Ο ίδιος, σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα, κατάφερε να ενισχύσει την εξουσία του και να την επεκτείνει σημαντικά σε εδάφη της Αλβανίας, της Ελλάδας και της Μακεδονίας, τα οποία αποτέλεσαν το ημιανεξάρτητο πασαλίκι των Ιωαννίνων.

Αυτά τα γεγονότα προκάλεσαν την ιδιαίτερη προσοχή της Ρωσικής Υπηρεσίας Εξωτερικής Πολιτικής. Τον Αύγουστο του 1786 καταφθάνει στην Άρτα ο Πάνος Μπιτζίλης, γόνος αρχοντικής οικογένειας της Χειμάρρας, ο οποίος, όπως και ο Α. Τζίκας, συνέδεσε τη ζωή του με τη Ρωσία κατά την περίοδο της «αποστολής του Αρχιπελάγους» (1770-1774). Με την ιδιότητα του «γενικού προξένου της Ρωσίας στην Αλβανία και τη Χειμάρρα», ενημερώνει με τις εκθέσεις του αναφέροντας μια σειρά ενδιαφέρουσες λεπτομέρειες που αφορούν την κατάσταση στην Αλβανία και την Ήπειρο τις παραμονές του ρωσοτουρκικού πολέμου, καθώς και για την ανέλιξη του Αλή πασά.

Ο βασικός, όμως, μάρτυρας όλης της ασυνήθιστης διαδρομής του περιφημου Αλβανού ήταν ο Λυμπεράκης Π. Μπενάκης, γενικός πρόξενος της Ρωσίας στην Κέρκυρα, καθώς αυτός μετείχε στις πιο σημαντικές επαφές μαζί του. Ο πατέρας του Λ. Μπενάκη, Παναγιώτης Μπενάκης, ήταν ο μεγαλύτερος γαιοκτήμονας της Πελοποννήσου και υποκινητής της λαϊκής εξέγερσης που ξέσπασε στην περιοχή το 1770. Ο ίδιος ο Λ. Μπενάκης, πριν συμπληρώσει τα είκοσι του χρόνια, πολέμησε για μερικές ημέρες τους Τούρκους, επικεφαλής 12.000 Μανιατών. Στη συνέχεια συμμετείχε σε ναυμαχίες στο πλευρό του ρωσικού στόλου στο Αρχιπέλαγος και, σύμφωνα με τον υπηρεσιακό του φάκελο, αξιοποιήθηκε από το ναύαρχο Σ. Κ. Κρέικ ως «γραμματικός στα ελληνικά, τουρκικά, ιταλικά και γαλλικά». Το 1774 έγινε ανθυπολοχαγός, το 1783 έγινε ταγματάρχης και ακολούθως διορίσθηκε γενικός πρόξενος στην Κέρκυρα.⁴ Κατείχε το αξίωμα αυτό με διαλείμματα και διαφο-

⁴ Αρχείο Εξωτερικής Πολιτικής της Ρωσικής Αυτοκρατορίας (ΑΕΠΡΑ). Εσωτερικές Υποθέσεις του Συμβουλίου Εξωτερικών Υποθέσεων, Κατάλογος 169, 1797-1798, Φάκ. 1685, φ. 3-4, 18.

ρετικούς τίτλους επί 37 χρόνια, μέχρι τον θάνατό του το 1820. Είναι φυσικό λοιπόν, μεγάλο μέρος των εγγράφων που αφορούν τις σχέσεις της Ρωσίας με τον Αλή πασά να είναι συνδεδεμένα με το όνομα του Α. Π. Μπενάκη.

Στο πρώτο από αυτά τα έγγραφα του Α. Π. Μπενάκη προς τον διοικητή του ρωσικού στόλου της Μεσογείου Β. Σ. Ταμάρ, που φέρει ημερομηνία 16 (27) Σεπτεμβρίου 1790 αποτυπώνεται η δυσχερής στρατιωτική και πολιτική κατάσταση στην Ήπειρο μετά από την έναρξη του ρωσοτουρκικού πολέμου, καθώς και η δραστηριότητα των ρώσων πρακτόρων: του ίδιου του Α. Π. Μπενάκη, του Π. Μπιτζίλη και του ταγματάρχη Α. Σωτήρη, ο οποίος ασχολιόταν με τη στρατολόγηση εθελοντών για τον αναμενόμενο στη Μεσόγειο ρωσικό στόλο. Από την αναφορά καθίσταται σαφές ότι υπήρχε ανταγωνισμός μεταξύ των απεσταλμένων της Ρωσίας, οι οποίοι συχνά ενεργούσαν κατά βούληση. Σε ό,τι αφορά τον Αλή πασά, όπως φαίνεται από το γράμμα του Μπενάκη, από την αρχή ακόμη της διοίκησής του, υπήρχαν ενδείξεις ανυπακοής προς την Πύλη, όπως για παράδειγμα η αποφυγή εκτέλεσης των διαταγών για εκστρατεία. Σε αυτήν την επιστολή διαβάζουμε για την αλληλογραφία του με τον ρώσο πρόξενο, λεπτομέρειες της οποίας μαθαίνουμε από το πολύ ενδιαφέρον έγγραφο που απέστειλε ο γάλλος έμπορος και έμπιστος του Αλή πασά Ζ. Λασάλ προς τον υποπρέσβη της Ρωσίας στην Κωνσταντινούπολη Β. Σ. Χβοστόφ στις 17 (28) Μαΐου 1792.

Η επιστολή αυτή περιέχει λεπτομερείς πληροφορίες για την πρώτη, όχι όμως και τελευταία, προσπάθεια του διοικητή των Ιωαννίνων να αυτονομηθεί από την Πύλη και να γίνει ανεξάρτητος κυβερνήτης υπό την προστασία της Ρωσίας. Ο Λασάλ αναφέρει τα λόγια του Αλή πασά που αποκαλύπτουν τον τρόπο σκέψης του εκείνη την περίοδο: «Δεν έχω και δεν μπορώ να έχω ουδεμία δέσμευση με την κυβέρνηση της χώρας μου. Δεν μπορώ να μην παραδεχτώ, ότι η ζωή μου και η περιουσία μου βρίσκονται καθημερινά σε κίνδυνο, και ότι η καλή συμπεριφορά μου δεν αποτελεί εγγύηση για την αποφυγή συμφορών που με παραμονεύουν». Τον Ιούνιο του 1791 ξεκίνησαν διαπραγματεύσεις μεταξύ των αντιπροσώπων του Αλή πασά και του στρατηγού Β. Σ. Ταμάρ για να αποσκιρτήσει ο Αλή πασάς από την Οθωμανική Αυτοκρατορία και να τεθεί υπό την προστασία της Ρωσίας. Οι εξουσιοδοτημένοι αντιπρόσωποι του διοικητή των Ιωαννίνων παρουσίασαν σχέδιο συμφωνίας με τους όρους της προσχώρησης, το οποίο δημοσιεύεται εδώ. Στο πρώτο άρθρο αναφέρεται ότι ο Αλή πασάς επιθυμεί «διαβεβαίωση ότι ο ίδιος, η οικογένειά του και όλοι οι εξαρτώμενοι από αυτόν μουσουλμάνοι θα απολαμβάνουν θρησκευτική ελευθερία». Από τη δική του πλευρά ο πασάς ήταν υποχρεωμένος «να μην επιβαρύνει με φόρους περισσότερο τους Έλλη-

νες από τους Τούρκους». Στο συμφωνητικό υπήρχαν σημεία που αφορούσαν τη συνεργασία του Αλή πασά με τη Ρωσία κατά τη διάρκεια του πολέμου με την Πύλη. Ειδική σημασία για τον ανυπόταχτο πασά είχε το τελευταίο, ένατο άρθρο, που ανέφερε ότι «και σε περίπτωση μη απόλυτης επίτευξης του σκοπού της συμφωνίας, η Ρωσία θα είναι υποχρεωμένη να θεωρεί τον Αλή πασά σύμμαχο, ευρισκόμενο υπό την επιρροή της, και να χρησιμοποιεί σε καιρό ειρήνης το κύρος της προς την Οθωμανική Πύλη για την προστασία του».⁵

Οι διαπραγματεύσεις μεταξύ των αντιπροσώπων της Ρωσίας και του Αλή πασά, που ξεκίνησαν στο νησί Κάλαμος του Ιονίου, μεταφέρθηκαν στις όχθες του Δούναβη, όπου ο Αλή πασάς μαζί με τις δυνάμεις του συμμετείχε στον στρατό του Μεγάλου Βεζίρη. Τον Αύγουστο του 1791 ο Γ. Α. Ποτέμκιν συνάντησε στο στρατηγείο του τον έμπιστο αντιπρόσωπο του Αλή πασά, Μεχμέτ εφέντη Μπουλτσή. Ο αρχιστράτηγος του ρωσικού στρατού, καθώς οι πολεμικές επιχειρήσεις είχαν σταματήσει και είχε υπογραφεί προσωρινό σύμφωνο ειρήνης, υποσχέθηκε στον Αλή πασά την αποστολή σε αυτόν ρώσου προξένου μετά την οριστική συνθήκη ειρήνης, και υποστήριξη των συμφερόντων του απέναντι στην Πύλη από τον ρώσο πρέσβη Β' βαθμού στην Κωνσταντινούπολη. Σε προσωπική του επιστολή, με ημερομηνία 24 Αυγούστου (4 Σεπτεμβρίου) 1791, ο Ποτέμκιν διαβεβαίωσε τον κυβερνήτη της Ηπείρου για την ετοιμότητά του να συνεχίσει τις επαφές μαζί του και να τηρήσει τις ανειλημμένες υποχρεώσεις του: «με ευχαρίστησαν ειλικρινά όλα, όσα μου ανήγγειλε ο αντιπρόσωπος Σας, και θα δείτε στο μέλλον, πως θα προσπαθώ συνεχώς να αποδείξω έμπρακτα τα συναισθήματά μου».

Ο Γ. Α. Ποτέμκιν πέθανε στις 5 (16) Οκτωβρίου 1791 και οι υποσχέσεις προς τον Αλή πασά ξεχάστηκαν μετά την υπογραφή ειρήνης στο Ιάσιο. Το γεγονός αυτό δημιούργησε ανησυχία στον διοικητή των Ιωαννίνων ο οποίος προσπάθησε να υπενθυμίσει στις ρωσικές αρχές τις υπάρχουσες συμφωνίες. Αυτό συνάγεται από έκθεση που απηύθυνε στις 8 (19) Αυγούστου 1794 προς την πρεσβεία στην Κωνσταντινούπολη ο ρώσος υπήκοος ανθυπολοχαγός Π. Βουκόβιτς, ο οποίος πέρασε τον Οκτώβριο του 1793 από τα Ιωάννινα. Σύμφωνα με τα λεγόμενά του, ο Αλή πασάς κατά τη συνάντησή τους δήλωσε ότι «μερικά χρόνια πριν είχε αλληλογραφία με τον μακαρίτη δούκα Ποτέμκιν και ότι περίμενε νέα από τη Ρωσία για να ενεργήσει εναντίον της Οθωμανικής

⁵ Λεπτομέρειες των διαπραγματεύσεων μεταξύ της Ρωσίας και του Αλή πασά του 1791 βλ. Γ. Α. Αρς, *Η Αλβανία και η Ήπειρος στα τέλη του ΙΗ' και στις αρχές του ΙΘ' αιώνα*, επιμ. Β. Παναγιωτόπουλος, μετάφρ. Αντωνία Δάλλα, Αθήνα 1994, σ. 160-166. Βλ. επίσης [Ο αιώνας της Αικατερίνης Β'], σ. 258-260.

Πύλης, αλλά μέχρι σήμερα δεν μπόρεσε να πάρει ουδεμία είδηση και θα ήθελε πολύ να στείλει γράμμα στην Αγία Πετρούπολη, μέσω Τεργέστης, με έναν από τους ανθρώπους του, συνοδεύει κάποιου ρώσου υπηκόου».

Η πρεσβεία στην Κωνσταντινούπολη όμως διαφωνούσε με την ανανέωση των επαφών με τον αλβανό πασά, όπως αναφέρεται στην από 16 (27) Αυγούστου 1794 επιστολή του πρέσβη 6^ο βαθμού Β. Π. Κατσουμπέ προς τον Α. Α. Μπεζμπορόντκο. Όπως επιβεβαιώνεται από επιστολή προς τον Αλή πασά, ανυπόγραφη και αχρονολόγητη –η οποία όμως είναι γραμμένη πριν το 1796– οι σχέσεις μαζί του, παρά την αντίθετη άποψη του πρέσβη, λίγο αργότερα αποκαταστάθηκαν. Σύμφωνα με όλα τα δεδομένα, αποστολέας είναι ο Π. Α. Ζούμπωφ, ο οποίος, στα τελευταία χρόνια της βασιλείας της Αικατερίνης Β', ήταν κατ' ουσίαν ο διευθυντής της Υπηρεσίας Εξωτερικής Πολιτικής της Ρωσίας. Με τον θάνατο της Αικατερίνης Β' η κυβερνητική δραστηριότητα του Ζούμπωφ διακόπηκε και, κατά συνέπεια, διακόπηκαν και οι επαφές με τον Αλή πασά. Συστηματικές σχέσεις μεταξύ του αλβανού διοικητή της Ηπείρου και των αρχών της Ρωσίας αποκαταστάθηκαν το 1804.

Στις 17 (29) Νοεμβρίου 1804 εγκαθίσταται στην Άρτα ο πρόξενος της Ρωσίας Γεώργιος Φλώρης. Η κατάσταση στη δυτική πλευρά των Βαλκανίων άλλαξε ριζικά με την παρουσία ρώσου προξένου για πρώτη φορά σε αυτήν την πόλη της Ηπείρου, το 1786. Σύμφωνα με τη σύμβαση της Κωνσταντινούπολης του 1800, στα νησιά του Ιονίου, που παλιότερα ανήκαν στους Βενετούς, ιδρύθηκε η Ιόνιος Πολιτεία υπό την προστασία της Ρωσίας. Από το 1802 τα νησιά αυτά μετατρέπονται σε στρατιωτική βάση της Ρωσίας στη Μεσόγειο, όπου αυξάνονται συνεχώς οι ναυτικές και χερσαίες δυνάμεις της. Η Άρτα αποτελεί πλέον τμήμα του μεγάλου πασαλικίου των Ιωαννίνων, όπου, εκτός από την Ήπειρο, συμπεριλήφθηκαν η Θεσσαλία και σημαντικό τμήμα της νότιας Αλβανίας.

Ο πρόξενος στην Άρτα Γεώργιος Φλώρης είχε ελληνική καταγωγή. Υπηρέτησε στον ρωσικό κρατικό μηχανισμό από το 1788, παίρνοντας μέρος στον επανδρωμένο με εθελοντές στόλο που πολεμούσε τους Τούρκους στη Μεσόγειο. Υπηρεσιακό σημείωμα αναφέρει, ότι «στις 17 Ιουνίου 1791 πήρε προαγωγή στον βαθμό του λοχαγού για την αρετή του και τη στρατολόγηση ανδρών». Αργότερα υπηρέτησε στην ελληνική ναυτική μοίρα της Οδησσού, και «στις 14 Μαρτίου 1804, με ανώτατο τσαρικό διάταγμα, προδιβάστηκε στο αξίωμα του κολεγιακού πάρεδρου και διορίστηκε πρόξενος στην Άρτα».⁶

⁶ ΑΕΠΡΑ, Διοικητικές υποθέσεις, IV-7, 1808, Φάκ. 2, φ. 28-29.

Αν και επίσημα αυτή ήταν η θέση του, ο Φλώρης τον περισσότερο χρόνο θρискόταν στα Ιωάννινα, λειτουργώντας στην πράξη ως αντιπρόσωπος της ρωσικής κυβέρνησης στον Αλή πασά. Οι εκδόσεις του της περιόδου 1804-1806, που δημοσιεύονται μαζί με αντίστοιχες εκδόσεις του Γ. Δ. Μοντζενίγου, εξουσιοδοτημένου εκπροσώπου του Αλέξανδρου Α' στην Ιόνιο Πολιτεία, περιλαμβάνουν σημαντικές πληροφορίες για τις δύσκολες και αντιφατικές σχέσεις της Ρωσίας με τον Αλή πασά.

Και οι δύο πλευρές είχαν πολλές αμοιβαίες αξιώσεις: οι ρώσοι αντιπρόσωποι βάσιμα κατηγορούσαν τον Αλή πασά για τις βλάβεις του να προσαρτήσει τη λεγόμενη πρώην βενετική Αλβανία –η οποία αποτελούσε αυτόνομη διοικητική μονάδα, σύμφωνα με τη σύμβαση της Κωνσταντινούπολης του 1800– και για τις επιθετικές διαθέσεις του εναντίον της υπό ρωσική προστασία Χειμάρδας. Επίσης, υπερεκτιμούσαν την ετοιμότητα του πασά των Ιωαννίνων να βοηθήσει τα γαλλικά στρατεύματα να εισβάλλουν στα Βαλκάνια. Από τη δική του πλευρά ο Αλή πασάς δεν μπορούσε να είναι ευχαριστημένος με τη βοήθεια που πρόσφεραν οι ρωσικές αρχές των Ιονίων νήσων στον στρατιωτικό εξοπλισμό των φεουδαρχών της Τσαμουριάς που πολεμούσαν εναντίον του. Παρ' όλα αυτά, ανεξάρτητα από τις συγκρούσεις και τις τριβές με τους ρώσους αντιπροσώπους, ο Αλή πασάς δεν έπαυε να προσβλέπει στον στρατηγικό του σχεδιασμό, να βρει δηλαδή εξωτερική υποστήριξη στο πρόσωπο πρώτα απ' όλα της Ρωσίας. Αν και είχε αποκτήσει εκείνη την περίοδο στενές διπλωματικές σχέσεις με την Αγγλία και τη Γαλλία, ο διοικητής των Ιωαννίνων προτιμούσε την προστασία της μεγάλης βόρειας αυτοκρατορίας, λαμβάνοντας υπόψη το τεράστιο κύρος της Ρωσίας μεταξύ των Ελλήνων, οι οποίοι αποτελούσαν και την πλειονότητα των υπηκόων του.

Κατά τη διάρκεια της μυστικής συζήτησης με τον Γ. Φλώρη, για την οποία δημοσιεύεται πλήρης αναφορά του προξένου, ο κυβερνήτης του πασαλίκιου των Ιωαννίνων πρότεινε να συνταχθεί στο πλευρό της Ρωσίας. Δηλώνοντας στον Γ. Φλώρη ότι πάντα σεβόταν «τον μεγάλο και ισχυρό λαό του» και υπενθυμίζοντας την καλή συμφωνία με τον Γ. Α. Ποτέμκιν, τη μνήμη του οποίου «θα κρατήσει για πάντα», ο Αλή πασάς εξέφρασε παράπονα για τις ενέργειες των ρωσικών αρχών, καθώς εξελάμβανε τη βοήθειά τους προς τους Τσάμηδες ως ανάμειξη στις δικές του εσωτερικές υποθέσεις. Συνεχίζοντας, έλεγε: «Θα επιτρεπόταν σε εμάς να αναμειχθούμε στη διακυβέρνηση της δικής σας χώρας; Γιατί εσείς πιστεύετε ότι έχετε τέτοια δικαιώματα;» Στη συνέχεια αποδεικνύει στον Φλώρη ότι ο προσανατολισμός της Ρωσίας προς τους εχθρούς του Τσάμηδες, και όχι προς τον ίδιο, είναι λάθος: «Θα μπορέσω να είμαι πολύ πιο χρήσιμος για σας. Αυτοί οι

άνθρωποι είναι χωρισμένοι, ενώ εγώ είμαι μοναδικός κύριος της μοίρας μου». Εάν η Ρωσία τον βοηθήσει να τελειώσει με επιτυχία τον πόλεμο με τους Τσάμηδες: «θα δώσω γραπτή υπόσχεση, ότι θα πάρω το μέρος σας, θα πολεμήσω και θα πεθάνω, υπηρετώντας σας, θα διακόψω οριστικά με τους Γάλλους». Εν κατακλείδι, αυτός ο Αλβανός, που έγινε ένας από τους αξιωματούχους με τη μεγαλύτερη επιρροή στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, εξέφρασε τις πολιτικές του θέσεις: «Είμαι μουσουλμάνος, αλλά όχι φανατικός. Μισώ το Διβάνιο και την κυβέρνησή του, διαισθάνομαι την παρακμή του και προβλέπω την καταστροφή του. Θέλω να ζω με τιμή σε αυτή τη μικρή περιοχή, που διοικώ, και να πεθάνω με αξιοπρέπεια».

Κατά το δεύτερο εξάμηνο του 1806 σε άλλες εκδόσεις του Φλώρη περιλαμβάνονται πληροφορίες για τη συνέχιση των προσπαθειών του Αλή πασά να εξασφαλίσει την προστασία της Ρωσίας. Σε έκθεση που συντάχθηκε στις 4 (16) Αυγούστου 1806, διαβάζουμε ότι αυτός ο πασάς «αναποφάσιστος, τρέμει για την τύχη της αυλής του, την καταστροφή της οποίας προβλέπει, κατά τα λεγόμενά του, στο εγγύς μέλλον· ανυπομονεί να αποκτήσει την ιδιαίτερη προστασία του αυτοκρατορικού θρόνου της Ρωσίας, ούτως ώστε κατά τη διάρκεια πολιτικών αναταραχών, όταν, ενδεχομένως, θα καταρρεύσει η Οθωμανική Αυτοκρατορία, εκείνος να διατηρήσει τη θέση του». Στη συζήτηση με τον πρόξενο, ο Αλή πασάς αναφέρθηκε και στον χαρακτήρα των σχέσεών του με τη Γαλλία: «Μου δήλωσε, ότι υπό την πίεση των συγκυριών πρέπει να διατηρεί μυστικές επαφές με τους Γάλλους· αυτοί από τη δική τους πλευρά υποσχέθηκαν να παραδώσουν στην εξουσία του τα Ιόνια νησιά και να διευρύνουν τα σύνορα των εδαφών του, ανακηρύσσοντάς τον βασιλέα της Ηπείρου. Σκεπτόμενος για την τύχη, όπως είπε, όλων των κατακτημένων από αυτό το έθνος κρατών, καθώς και για το πόσο λίγο πρέπει να βασίζεται σε υποσχέσεις που υπαγορεύονται μόνο από τις παρούσες περιστάσεις, ο ίδιος ήταν αναγκασμένος να ν' αδιατηρεί καλές σχέσεις με τους Γάλλους. Ταυτόχρονα, έπρεπε να ανησυχεί για το μέλλον και να μην εμπιστεύεται ποτέ τα όμορφα τους λόγια». Ο προϊστάμενος του Γ. Φλώρη, Γ. Δ. Μοντζενίγος, καθυστέρησε να έρθει σε άμεση επαφή με τον Αλή πασά. Εν τω μεταξύ ξεκίνησε ο νέος ρωσοτουρκικός πόλεμος. Ο Αλή πασάς κατέλαβε –με εξαίρεση την Πάργα– τις πόλεις που ανέκαθεν επιθυμούσε και ήταν υπό βενετική κυριαρχία. Ο Γ. Φλώρης και ο πρόξενος της Ρωσίας στην Πρέβεζα Ι. Ν. Βλασόπουλος συνελήφθησαν. Όλες οι σχέσεις της Ρωσίας με τον διοικητή των Ιωαννίνων διακόπηκαν, συνεχίστηκαν όμως με τους φεουδάρχες εχθρούς του στην Αλβανία.

Το 1806, για πρώτη φορά στην ιστορία της Αλβανίας, ιδρύθηκε στο έδαφός της, στην Αυλώνα, ρωσικό προξενείο. Ως πρόξενος διορίστηκε ο Ζαχαρίας

Μπιτζίλης, αλβανός-χειμαριώτης, γόνος γνωστής οικογένειας, η οποία υπηρέτησε τη ρωσική αυλή την εποχή του πολέμου του 1768-1774. Την άνοιξη του 1806 ο Μπιτζίλης ταξιδεύει στη Σκόδρα, διασχίζοντας όλη την Αλβανία από το νότο προς το βορρά. Λαμβάνοντας υπ' όψιν την πλήρη σχεδόν έλλειψη αλβανικών γραπτών πηγών κατά την εποχή εκείνη, οι αναφορές του πρώτου προξένου της Ρωσίας στην Αλβανία έχουν μεγάλη αξία. Δημοσιεύονται εδώ δύο από αυτές: της 31ης Μαΐου (12ης Ιουνίου) και του Σεπτεμβρίου 1806. Στην πρώτη αναφορά ο Ζ. Μπιτζίλης διηγείται τις συναντήσεις του με δύο κυβερνήτες της Αλβανίας, εξίσου σημαντικούς με τον Αλή πασά: τον Ιμπραήμ πασά Βλιόρα, πασά του Μπερατίου, και τον Ιμπραήμ πασά Μπουσατλή, διοικητή του πασαλίκιου της Σκόδρας. Για τη συνάντηση με τον Ιμπραήμ πασά Μπουσατλή, που κυβερνούσε μετά τον θάνατο του αδελφού του Μαχμούτ πασά, ο Ζ. Μπιτζίλης γράφει: «Συζητούσα μαζί του περίπου τρεις ώρες, με ρωτούσε για διάφορα πολιτικά θέματα, για τους τωρινούς πολέμους και πολλά άλλα πράγματα, αποδεικνύοντας μεγάλη εξυπνάδα και σοβαρότητα, που αποκάλυπτε άνθρωπο με ικανότητες και ιστορικές γνώσεις».

Οι διαπραγματεύσεις της Ρωσίας με τον Αλή πασά, που είχαν διακοπεί το 1806, επαναλαμβάνονται το 1809, αυτή τη φορά με δέληση και των δύο πλευρών. Όπως αναφέρει ο Λ. Π. Μπενάκης, σε γράμμα του στις 2 (14) Αυγούστου 1809, οι σχέσεις του Αλή πασά με τους Γάλλους, που κατέλαβαν και πάλι τα Ιόνια νησιά μετά τη συνθήκη του Τιλσίτ, χειροτέρεψαν και ο πασάς «προτείνει τον εαυτό του ως πιστό υποτελή, ζητώντας την προστασία του αυτοκράτορα για τη χώρα που βρίσκεται στη δικαιοδοσία του και για τους οπαδούς του, επειδή, κατά τη γνώμη του, η τούρκικη εξουσία σύντομα θα καταρρεύσει».

Την ίδια περίοδο, στην Αγία Πετρούπολη εξέταζαν τη δυνατότητα να επισπεύσουν το τέλος του παρατεταμένου ρωσοτουρκικού πολέμου, προκαλώντας εξέγερση εναντίον του σουλτάνου με επικεφαλής τον Αλή πασά. Αυτή η προοπτική, πιθανόν, τέθηκε στον Λ. Π. Μπενάκη, που έφτασε τον Αύγουστο του 1810 στη ρωσική πρωτεύουσα. Η απάντησή του ήταν αρνητική: «Νομίζω ότι είναι σχεδόν αδύνατον –έγραφε ο πρόξενος σε σημείωμά του στις 23 Σεπτεμβρίου (5 Οκτωβρίου) 1809– να δελήσει ο Αλή πασάς να ανακηρύξει τον εαυτό του αποστάτη. Δεν θα γινόταν περισσότερο ανεξάρτητος απ' ότι είναι τώρα, και επομένως, αν έχανε την προστασία που του παρέχει η δέση του, θα τον κατέστρεφαν οι εχθροί του, ιδιαίτερα δε αν λάμβαναν κάποια βοήθεια. Γνωρίζοντας πολύ καλά ότι η Πύλη δεν θα πάρει εύκολα αυτά τα ακραία μέτρα, θα προσέχει και ο ίδιος ώστε να μην την εξωθήσει στα άκρα».

Σε εγκύκλιο του υπουργείου Εξωτερικών προς τον Λ. Π. Μπενάκη, στις 24 Ιανουαρίου (5 Φεβρουαρίου) 1811, που αφορά στην ανανέωση των υπο-

χρεώσεών του ως γενικού προξένου στην Κέρκυρα, περιλαμβάνεται η διαταγή, να ενθαρρύνει τις βλέψεις ανεξαρτησίας του Αλή πασά, να μην αναλαμβάνει όμως συγκεκριμένες υποχρεώσεις και, πάνω απ' όλα, να προσπαθεί να εμποδίζει την αποστολή στρατευμάτων του Αλή πασά και των γιων του Μουχτάρ και Βελή στο μέτωπο του ρωσοτουρκικού πολέμου.

Όμως, τα πολεμικά γεγονότα και, κυρίως, η εισβολή τον Ιούνιο του 1812 του Ναπολέοντα στη Ρωσία, εμπόδισαν τον Μπενάκη να φτάσει στην Κέρκυρα. Στη Βιέννη το 1813 ο ίδιος λαμβάνει την από 7 (19) Αυγούστου εγκύκλιο του υπουργού Εξωτερικών Ν. Π. Ρουμιάντσεφ με τη διαταγή να κατευθυνθεί προς τη νεοϊδρυθείσα θέση προξένου στην Ήπειρο, στην αυλή του Αλή πασά. Ανατέθηκαν σε αυτόν δύο σημαντικοί στόχοι: να αποκαλύπτει και να αποτρέπει σκευωρίες των Γάλλων στην περιοχή της Αδριατικής, καθώς και να καλλιεργεί σχέσεις φιλίας και εμπιστοσύνης με τον Αλή πασά. «Θα προσπαθείτε –έγραφε ο υπουργός– με κάθε ευκαιρία να του επαναλαμβάνετε, ότι ο ισχυρός χαρακτήρας που επέδειξε σε όλες τις φάσεις της ζωής του, η επιδεξιότητα με την οποία κυβερνά την χώρα του και το γεγονός ότι κατάφερε να διευρύνει τα σύνορά του, κέρδιζαν πάντοτε τον ιδιαίτερο σεβασμό του Αυτοκράτορα, του Αυγούστου μας, και ότι η Αυτού Μεγαλειότης του θα χαρεί να το αποδείξει όπου και όταν έρθει η ώρα».

Τα πολεμικά γεγονότα πάλι εμπόδισαν τον Α. Π. Μπενάκη να φτάσει στη θέση του, άρχισε όμως αλληλογραφία με τον διοικητή των Ιωαννίνων, ακολουθώντας τις εντολές του υπουργού. Μετά το τέλος του πολέμου στην Ευρώπη, η τσαρική κυβέρνηση αποφάσισε να βελτιώσει τις σχέσεις της με την Πύλη, συνεπώς δεν χρειαζόταν πια τις υπηρεσίες του πασά. Ο διορισμός του Α. Π. Μπενάκη ως προξένου στην Ήπειρο ακυρώθηκε. Ο ίδιος λαμβάνει νέο αξίωμα, αυτό του γενικού προξένου της Ρωσίας στην Απουλία και στα Ιόνια νησιά. Σε εγκύκλιο, που εκδόθηκε τον Αύγουστο του 1815, δεν γινόταν λόγος για κανενός είδους υποστήριξη στον αλθανό φεουδάρχη εναντίον του σουλτάνου. Αντιθέτως, υπογραμμίζεται το συμφέρον της Ρωσίας να ενδυναμωθεί η εξουσία του διοικητή των Ιωαννίνων, πρώτα απ' όλα επειδή «κάτι τέτοιο θα ήταν χρήσιμο για τη διατήρηση της τάξης στην Ανατολή».⁷

Εν τω μεταξύ, ο Αλή πασάς, ευρισκόμενος υπό την απειλή του σουλτάνου Μαχμούτ Β', που είχε πρόθεση να ασκήσει συγκεντρωτική διακυβέρνηση, και προσπαθώντας να διατηρήσει τη θέση του, αναζητούσε τη στήριξη διαφόρων κρατών, και πρώτα απ' όλα της Ρωσίας. Γι' αυτόν τον λόγο είχε συνάψει σχέσεις με τον γενικό πρόξενο στο Μοριά Ι. Ν. Βλασόπουλο. Τους

⁷ [Η εξωτερική πολιτική της Ρωσίας... τον 19^ο αιώνα], τ. VIII, σ. 457.

στόχους του πασά ο Βλασόπουλος περιγράφει σε αναφορά του στις 13 (25) Μαΐου 1819: «Ο Αλή πασάς επιθυμεί να ξεκινήσει διαπραγματεύσεις με την αυτοκρατορική αυλή της Αγίας Πετρούπολης. Οι προϋποθέσεις για τις διαπραγματεύσεις αυτές περιλαμβάνουν: την υποχρέωση του ίδιου του βεζίρη να χρησιμοποιήσει από την πρώτη στιγμή τον πόλεμο μεταξύ Ρωσίας και Πύλης, ώστε να απελευθερωθεί από την εξουσία του νόμιμου κυρίου του και να γίνει εξαρτημένος από τον ρώσο αυτοκράτορα· την παροχή, σ' αυτήν την περίπτωση, στη Ρωσία, όλων των υπηρεσιών που εξαρτώνται από αυτόν· την παραχώρηση, ως επιβράβευση σ' αυτόν και στους απογόνους του, του δουκάτου της Ηπείρου, η κατοχή του οποίου εν καιρώ ειρήνης θα του εξασφαλιζόταν με συνθήκες».

Ο Αλή πασάς αποφάσισε να αρχίσει επίσημες διαπραγματεύσεις με τη Ρωσία, προκειμένου να υπαχθεί υπό ρώσικη κυριαρχία, τον Απρίλιο του 1820, όταν πλέον έγινε φανερή η διένεξή του με το σουλτάνο Μαχμούτ Β'. Όπως διαβάζουμε στην έκδοση του υποπρέσβη στην Κωνσταντινούπολη Γ. Α. Στρόγκανωφ της 15ης (27) Μαΐου 1820, ο Αλή πασάς σε συνάντησή του με τον έκτακτο διερμηνέα του προξενείου στον Μοριά, Ι. Κ. Παπαρρηγόπουλο, δήλωσε: «Ζητώ από την Αυτού Μεγαλειότητα, μεγαλόψυχο αυτοκράτορα πασών των Ρωσιών, τον πιο μεγάλο και πιο φιλόανθρωπο από τους μονάρχες, να με δεχτεί ευνοϊκά με οποιοσδήποτε όρους στις τάξεις των πιστών υπηκόων του, για να του παρέχω εμπράκτως σύμφωνα με τις διαταγές του, οποιαδήποτε στιγμή, αξιόλογες υπηρεσίες». Κατόπιν παράκλησης του Αλή πασά ο Παπαρρηγόπουλος, τον Μάιο του 1820, έφυγε για την Αγία Πετρούπολη μεταφέροντας τις προτάσεις του.

Οι στρατιωτικές επιχειρήσεις που ξεκίνησαν τον Ιούλιο του 1820 είχαν ως αποτέλεσμα την ήττα του Αλή πασά σε σύντομο χρονικό διάστημα και την κατάληψη όλων των εδαφών του πασαλίκιου των Ιωαννίνων. Ο πασάς βρέθηκε πολιορκημένος στο κάστρο της πόλης. Μετά από αυτό, στη ρωσική πρωτεύουσα η συζήτηση των προτάσεών του θεωρήθηκε άνευ νοήματος. Ο Ιωάννης Καποδίστριας, στις 18 (30) Σεπτεμβρίου 1820, σε έγγραφό του προς τον Γ. Α. Στρόγκανωφ τονίζει, ότι «δεν είναι απαραίτητο να διαψεύδουμε τις λανθασμένες απόψεις για τις επαφές μας με τον Αλή πασά και την οικογένειά του. Παρ' όλα αυτά ο αυτοκράτορας επιθυμεί –συνεχίζει ο υπουργός– όπως Εσείς, εξοχότατε, επαναλάβετε στον πρόξενο Βλασόπουλο και σ' όλους τους συναδέλφους του τις σαφέστατες εντολές για αυτό το θέμα, λαμβάνοντας υπόψη ότι οι διαφορές μεταξύ της Πύλης και των πασάδων για τις δικαιοδοσίες στις έδρες τους δεν έχουν ακόμα λυθεί οριστικά».

Εν τω μεταξύ, ο Ι. Ν. Βλασόπουλος και ο Ι. Κ. Παπαρρηγόπουλος ήταν μέλη της Φιλικής Εταιρείας, η οποία είχε συμφέρον από την όξυνση των συγκρούσεων μεταξύ του διοικητή των Ιωαννίνων και της Πύλης, και, σύμφωνα με μερικές πληροφορίες, τροφοδοτούσε τις ελπίδες του πασά για βοήθεια από τη Ρωσία στη διένεξη αυτή.⁸ Παρ' όλα αυτά, ο πασάς συνέχιζε τις προσπάθειές του να έρθει σε επαφή με την κυβέρνηση της Αγίας Πετρούπολης. Τον Ιανουάριο του 1821 έφθασε στο Κισνόβιο ο απεσταλμένος του Αλή πασά, Χατζηγεωργίου, με εντολή να επαναλάβει στον Αλέξανδρο Α' την παράκλησή του για παροχή προστασίας.

Ο τσάρος έμαθε για την αποστολή του Χατζηγεωργίου στη Λιουμπλιάνα, στο συνέδριο της Ιεράς Συμμαχίας. Εκεί είχαν ήδη φθάσει τα νέα για τα απελευθερωτικά κινήματα του Θεόδωρου Βλαδιμηρέσκου και του Αλέξανδρου Υψηλάντη. Στην ίδια κατηγορία των «ανταρτών των Βαλκανίων», με τους οποίους οι επαφές θεωρούνταν απαράδεκτες, μπήκε και ο Αλή πασάς. Όπως αναφέρεται σε έγγραφο, με ημερομηνία 13 (25) Μαρτίου 1821, του Ι. Καποδίστρια προς τον κυβερνήτη της Βεσσαραβίας Ι. Ν. Ινζόφ, ο Χατζηγεωργίου «αποκαλεί τον εαυτό του απεσταλμένο του βεζίρη Αλή πασά, αλλά ο Αυτοκράτορας, στηρίζοντας τις ειρηνικές σχέσεις του με την Οθωμανική Πύλη, σκοπεύει να τηρήσει από την πλευρά του απαρέγκλιτα όλες τις επικυρωμένες με συμφωνίες υποχρεώσεις και αποφάσεις» συνεπώς, δεν μπορεί να ξεκινήσει διαπραγματεύσεις με τους διασαλευτές της τάξης στην Ανατολή».

Οι μάχες κάτω από τα τείχη των Ιωαννίνων συνεχίζονταν μέχρι τις 24 Ιανουαρίου (5 Φεβρουαρίου) του 1822, όταν ύπουλα δολοφονήθηκε ο Αλή πασάς από τους Τούρκους. Σημαντικά επεισόδια των μαχών περιγράφονται στις εκδόσεις του ρώσου υποπροξένου στην Κέρκυρα Σ. Παπαδόπουλου.

Το πασαλίκι της Σκόδρας εξακολούθησε να υφίσταται για 10 χρόνια ακόμη μετά από τη διάλυση του πασαλικίου των Ιωαννίνων. Η δημοσιευόμενη κατωτέρω ενότητα εγγράφων –η αλληλογραφία του σέρβου δούκα Μίλος Ομπρένοβιτς με στρατιωτικούς και διπλωματικούς αντιπροσώπους της Ρωσίας– περιέχει πολύτιμες πληροφορίες για την πολιτική του τελευταίου διοικητή του πασαλικίου, Μουσταφά πασά, την περίοδο 1829-1831.

Εκτός από τα στοιχεία για τις επαφές της Ρωσίας με φεουδάρχες διοικητές στην Αλβανία και στην Ήπειρο, στη μελέτη αυτή συμπεριελήφθησαν και έγγραφα για τις σχέσεις της Ρωσίας με αυτόνομες ορεινές κοινότητες της περιοχής. Για παράδειγμα, μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει επιστολή του

⁸ Βλ. *Международные отношения на Балканах 1815-1830 гг.* [Διεθνείς σχέσεις στα Βαλκάνια 1815-1830], Μόσχα 1983, σ. 113.

έτους 1759, των κατοίκων της Χειμάρας προς την αυτοκράτειρα Ελισάβετ, με την παράκληση να παραχωρηθεί προστασία σε αυτήν την περιοχή. Το έγγραφο αυτό περιέχει σημαντικές πληροφορίες για την ιστορία και την κατάσταση των ορεινών περιοχών της νοτίου Αλβανίας στα μέσα του 18ου αιώνα. Επίσης, δημοσιεύεται έγγραφο για την άφιξη στη Ρωσία, την ίδια χρονιά, του Ι. Σούμμα, του πρώτου στην ιστορία Αλβανού που εκτελούσε πολιτική αποστολή στη Ρωσία. Ένας άλλος Αλβανός, ο Φ. Καστριώτης, αυτοαποκαλούμενος απόγονος του Σκενδέρμπεη, όπως φανερώνει η επιστολή του προς την Αικατερίνη Β', έτρεφε ελπίδες να αποκτήσει το αλβανικό στέμμα, δίδοντας την υπόσχεση να γίνει υποτελής της.

Πρώτη φορά θα δουν το φως της δημοσιότητας έγγραφα για τις σχέσεις της Ρωσίας με τους Σουλιώτες, οι οποίοι μετά από μακροχρόνιες συγκρούσεις με τον Αλή πασά, έλαβαν ενεργά μέρος στην Επανάσταση του 1821.

Τα έγγραφα που δημοσιεύονται φυλάσσονται κυρίως στο Αρχείο Εξωτερικής Πολιτικής της Ρωσικής Αυτοκρατορίας (ΑΕΠΡΑ). Η συντριπτική τους πλειονότητα δημοσιεύεται για πρώτη φορά. Τα γαλλικά, ιταλικά και ελληνικά έγγραφα δημοσιεύονται στη γλώσσα του πρωτοτύπου, ενώ τα ρωσικά σε ελληνική μετάφραση. Τα έγγραφα δημοσιεύονται με την ορθογραφία της εποχής τους. Τηρούνται επίσης προσωπικές ιδιαιτερότητες της ορθογραφίας των συγγραφέων. Οι μεταγραφές των κύριων ονομάτων και των τοπωνυμίων γίνονται σύμφωνα με το πρωτότυπο. Στα ευρετήρια ονομάτων και τοπωνυμίων συμπεριλαμβάνονται όλες οι εκδοχές που συναντάμε στα έγγραφα, προηγείται όμως αυτή που θεωρείται ως η σύγχρονη εκδοχή.

Συντομογραφίες και απωλεσθέντα γράμματα των λέξεων αναπαράγονται σε αγκύλες. Τα σημεία του κειμένου που διακρίνονται δύσκολα ή έχουν καταστραφεί, αναφέρονται στις υποσημειώσεις. Στις σύντομες εκδοτικές περιγραφές των εγγράφων οι ημερομηνίες παρατίθενται σύμφωνα και με το παλαιό και το νέο ημερολόγιο. Επίσης διατηρούνται και οι ημερομηνίες, που τυχόν αναφέρονται στα ίδια τα έγγραφα.

Στην περίληψη του περιεχομένου του εγγράφου αναφέρεται η ιδιότητα του συντάκτη του εγγράφου και του παραλήπτη (μόνο στην πρώτη αναφορά). Για όλα τα έγγραφα υπάρχουν στοιχεία σχετικά με το αρχείο όπου βρίσκεται το πρωτότυπο, την ταξινόμησή του, προηγούμενες δημοσιεύσεις (εάν υπήρχαν). Τα σχόλια για το περιεχόμενο του εγγράφου ακολουθούν. Οι σύντομες εκδοτικές περιγραφές, στοιχεία αρχειοθέτησης και σχόλια έγιναν από τον συντάκτη της έκδοσης.

Εκφράζω την ευγνωμοσύνη μου στην κυρία Ε. Μ. Ζαμπλουντόφσκοι και στην κυρία Γ. Α. Πουζυρέι για την επιστημονική και τεχνική τους συμβολή.

Σπουδαίο ρόλο στην προετοιμασία της δημοσίευσης έπαιξε η συνεργασία με το Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών. Χάρη σ' αυτήν καταφέραμε να μεταγράψουμε και να ετοιμάσουμε προς έκδοση ορισμένα δύσκολα έγγραφα, γραμμένα στην ελληνική γλώσσα. Εκφράζω τις ειλικρινείς μου ευχαριστίες στον διευθυντή του ΙΝΕ κ. Πασχάλη Κιτρομηλίδη που ενέταξε τό βιβλίο στις εκδόσεις του Ινστιτούτου, στον Βασίλη Παναγιωτόπουλο, για τη βοήθειά του στην ελληνική έκδοση του έργου, στους συναδέλφους Δημήτρη Δημητρόπουλο και Κατερίνα Δέδε που επιμελήθηκαν την ελληνική έκδοση, στην κυρία Ιρίνα Σμυσλιάεβα που ανέλαβε την μετάφραση των ρωσικών κειμένων στα ελληνικά και στην κυρία Βάσω Αντωνίου από το τμήμα μηχανογράφησης του ΙΝΕ που φρόντισε τη σελιδοποίηση και την τυπογραφική εμφάνιση του βιβλίου. Επίσης, ευχαριστώ όλους τους συναδέλφους μου, που διάβασαν την εργασία και εξέφρασαν τις παρατηρήσεις και τις ευχές τους.

ΕΓΓΡΑΦΑ

1759, 4 (15) Οκτωβρίου. Επιστολή των κατοίκων της Χειμάρας προς την αυτοκράτειρα Ελισάβετ Πέτροβνα με την οποία εκφράζουν την επιθυμία τους να αποκτήσουν τη ρωσική υπηκοότητα και δηλώνουν την ετοιμότητά τους, σε περίπτωση ανάγκης, να πραγματοποιήσουν πολεμική επιχείρηση εναντίον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Ω Αγία Αυτοκρατορική Μεγαλειότητα!

Η δόξα της Αυτοκρατορικής Σας Μεγαλειότητος, που έχει απλωθεί σε όλη την οικουμένη, ήρθε να φέρει την ευτυχία στην επαρχία, που μέχρι σήμερα έμεινε ανυπότακτη στους Τούρκους και η οποία ανέκαθεν επιθυμούσε το κακό τους. Η επαρχία μας δεν ελπίζει να εμφανιστεί ξανά με αρχαία λάμψη χωρίς τη βοήθεια των νικηφόρων όπλων της Αυτοκρατορικής Μεγαλειότητός Σας, που νίκησαν όχι μόνο τους Τράσιους και τη βόρεια χώρα τους, αλλά και τους Γερμανούς. Ο απόηχος των δοξασμένων νικών στο Βέλαφ, Ζόντορφ και Κουνερσντόρφ,¹ που έφθασε ως εδώ, και η ζωογόνος για όλο τον ορθόδοξο κόσμο ελπίδα, ότι αυτά τα νικηφόρα όπλα μπορούν σύντομα να απελευθερώσουν και την καταπιεσμένη Ελλάδα, μας ενθαρρύνουν να στείλουμε με βαδύτατη ευπείθεια δύο πρόκριτούς μας στο θρόνο της Αυτοκρατορικής Μεγαλειότητός Σας με σκοπό να βεβαιωθείτε, όπως και για τους Μαυροβούνιους, για την υπακοή, προθυμία και εκούσια υποταγή ενός λαού, που μέχρι τώρα φημίζεται για τις υπηρεσίες του προς τρίτους, και ο οποίος θα θεωρήσει ακόμα μεγαλύτερη δόξα το να δώσει την ζωή του για ένα κράτος της ίδιας μ' αυτόν πίστης. Όσο για τις πεποιδήσεις αυτού του λαού, που μέχρι σήμερα κατέφερε με το όπλο στο χέρι να προστατέψει την ελευθερία του από την Οθωμανική Αυτοκρατορία, οι απεσταλμένοι μας τις ανέφεραν προφορικά. Προκειμένου να επιβεβαιώσουν περισσότερο τον μέγιστο σεβασμό μας απέ-*

* Άγνωστη λέξη.

ναντι στην Αυτοκρατορική Σας Μεγαλειότητα, είναι εξουσιοδοτημένοι να εξηγήσουν και να προτείνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για μια ενδεχόμενη επιχείρηση αντιπερισπασμού στις γειτονικές εχθρικές περιοχές (προσευχόμαστε στον Κύριο να μας στείλει τέτοιες ευκαιρίες), καθώς και για την, με οποιονδήποτε τρόπο, παροχή μεγαλύτερου οφέλους στα όπλα της Αυτοκρατορικής Σας Μεγαλειότητας, στα οποία πάντοτε πιστά αφιερώνουμε τον εαυτό μας.

Ο της Αυτοκρατορικής Σας Μεγαλειότητας ταπεινότατος, ολόθερμος και απολύτως υπάκουος, εκούσιος υπήκοος σας, οι πρόκριτοι της επαρχίας της Χειμάρας.

Χειμάρα της Ηπείρου. 4 Οκτωβρίου του 1759 με το παλαιό ημερολόγιο.

ΑΕΠΡΑ, Σχέσεις Ρωσίας-Μαυροβουνίου, Κατάλογος 95/1.1759, Φάκ. 35, φ. 7-8, ρωσική μετάφραση από τα ιταλικά, σύγχρονη με το πρωτότυπο. Δημοσιεύτηκε σε μετάφραση από τα ρωσικά στα αλβανικά: "Dokumenta të pabotuara mbi marrëdhëniet e popullit shqiptar me Rusinë në shek. XVIII", *Buletin për shkencat shoqërore*, 2 (1955) σ. 156-157. Το παρόν αποτελεί μετάφραση από τα ρωσικά.

¹ των δοξασμένων νικών στο Βέλαφ, Ζόντορφ και Κουνερσντόρφ: Αναφέρεται στις μάχες που διεξήχθησαν μεταξύ των ρωσικών και πρωσικών στρατευμάτων κατά τη διάρκεια του Επταετούς Πολέμου στο Τσόρντορφ στις 14 (25) Αυγούστου 1758 και στο Κουνερσντόρφ στις 1 (12) Αυγούστου 1759. Δεν είναι κατανοητό, ποιο στρατιωτικό γεγονός ονομάζεται εδώ ως «νίκη στο Βέλαφ».

2

1759, 14 (25) Οκτωβρίου. Πληρεξούσιο με το οποίο ανατίθεται στους απεσταλμένους της Χειμάρας να προτείνουν στην κυβέρνηση της Ρωσίας στρατολόγηση με σκοπό τη δημιουργία ενός ή δύο συνταγμάτων από Χειμαριώτες.

Εμείς, οι κάτωθι υπογεγραμμένοι κυριότεροι προεστοί της επαρχίας της Χειμάρας,¹ έχουμε λάβει ομόθυχη απόφαση να αποσταλούν αξιοσέβαστα πρόσωπα ως αντιπροσωπεία για να υποβάλλουν ταπεινότατα μπροστά στα πόδια της Αυτού Αυτοκρατορικής Μεγαλειότητας τον υψηλό σεβασμό και την εκούσια υποταγή όλης της επαρχίας. Για το σκοπό αυτό επιλέξαμε δύο πρόσωπα, τα οποία εξουσιοδοτούμε και τους επιτρέπουμε με την παρούσα κοινή και δημόσια επιστολή να διαπραγματευτούν με τους αυτοκρατορικούς υπουρ-

γούς και να προτείνουν όλα τα πρέπειτα μέτρα, τα απαραίτητα για τη μέγιστη επιβεβαίωση των κοινών ελπίδων και του ξήλου μας απέναντι στην προσφιλή σε μας και σε άλλους ορθόδοξους λαούς Δύναμη. Εξουσιοδοτούνται να προτείνουν τη στρατολόγηση ενός ή δύο εθνικών συνταγμάτων μας, τα οποία υπηρετούν τώρα τον σημερινό μονάρχη της Ισπανίας, τον βασιλέα των δύο Σικελιών και τη Βενετική Δημοκρατία, να επιλέξουν και να δέσουν τους όρους αυτής [της συνεργασίας], παίρνοντας υπ' όψιν τη μεγάλη απόσταση από τη Ρωσία. Βάση συγκέντρωσης, όμως, πρέπει να είναι το λιμάνι της Τεργέστης. Εκτός των άλλων, έχουν εντολή να ενημερώσουν λεπτομερώς για την ανεξάρτητη λαϊκή διοίκησή μας, τη δύναμή μας, τη γεωγραφική μας θέση, για τις υπηρεσίες που προσφέραμε στο εξωτερικό στο παρελθόν και συνεχίζουμε να προσφέρουμε σε διάφορα ευρωπαϊκά κράτη και, επίσης, για όλα όσα πρέπει να γίνουν γνωστά με σκοπό, σε περίπτωση ρήξης των σχέσεων με την Οθωμανική Πύλη, να μπορούμε να οργανώσουμε και να πραγματοποιήσουμε πιθανές επιχειρήσεις στις γειτονικές οθωμανικές περιοχές, όπως οι ομόδρησκοι και αντίστοιχες με μας διοικήσεις Μαυροβούνιοι.

Εμπιστευόμενοι τη σύνεση και την αξιοπιστία αυτών των εντολοδόχων, μαζί με αυτή την κοινή και δημόσια απ' όλη [...] μας* επιστολή, τους παραδώσαμε άλλη μία, επίσης υπογεγραμμένη και σφραγισμένη από 'μας. Και οι δύο επιστολές επικυρώθηκαν από το χέρι δημοσίου νοτάριου.

Χειμάρα της Ηπείρου, 14 Οκτωβρίου 1759 -με το παλαιό ημερολόγιο.

Χειμάρης και Κονίλος. Καπετάνιος Γκίκα Νέστορα Σπύρο, καπετάνιος επίτροπος Νέστορα Νίνα, Γκίκα Βρετός, καπετάνιος Γκίκα Αθανάση.

Το 1759, στις 17 Νοεμβρίου (με το παλαιό ημερολόγιο) παρουσιάστηκε στο γραφείο μου ο παρών κύριος-καπετάνιος Πάνος Μπιτζίλης και μου παρέδωσε αυτή την επιστολή για επικύρωση του γνήσιου υπογραφής των ανωτέρω αναφερόμενων κυρίων από τους κύριους Ζουάνε Σπύρο και Πάολο Σέρβο, οι οποίοι πήραν την επιστολή στα χέρια τους, εξέτασαν τις ανωτέρω αναφερόμενες υπογραφές, γραμμένες στα ιταλικά και στα ελληνικά, και με έγγραφο όρκο που μου έδωσαν, πιστοποιούν, γνωρίζοντας ικανοποιητικά τους γραφικούς χαρακτήρες, ότι οι υπογραφές των ανωτέρω αναφερόμενων είναι γνήσιες. Υπογράφουν την πιστοποίησή τους.

* Πιθανόν, λείπει η φράση «την επαρχία».

Ζουάνε Σπύρο ενόρκως πιστοποιεί, και Πάολο Σέρβο ενόρκως πιστοποιεί. Αντώνιος Βάλμης, δημόσιος νοτάριος της Κέρκυρας.

Για περαιτέρω πιστοποίηση τα πρωτότυπα επικυρώθηκαν με σφραγίδα.

ΑΕΠΡΑ, Σχέσεις Ρωσίας-Μαυροβουνίου, Κατάλογος 95/1.1759, Φάκ. 35, φ. 1-3, ρωσική μετάφραση από τα ιταλικά, σύγχρονη με το πρωτότυπο. Δημοσιεύτηκε σε μετάφραση από τα ρωσικά στα αλβανικά: "Dokumenta të pabotuara", σ. 156-157. Το παρόν αποτελεί μετάφραση από τα ρωσικά.

¹ κυριότεροι προεστοί της επαρχίας της Χειμάρας: Εννοούνται, πιθανόν, οι προεστοί από τα κυριότερα χωριά της Χειμάρας στα παράλια της Αδριατικής. Εκτός από αυτά, οι ηγέτες της Χειμάρας συμπεριελάμβαναν στην επαρχία τους και μερικά χωριά της νοτίου Αλβανίας, τα οποία βρίσκονταν μακριά από τα παράλια και, μάλλον, ήταν κατά κάποιον τρόπο εξαρτημένα από τα «βασικά» χωριά. Βλ. έγγραφο 4.

3

1759, 16 (27) Νοεμβρίου. Απόφαση των προεστών της Χειμάρας για την αποστολή αντιπροσωπείας στον ρώσο πρόεδρο υπουργό στην Κωνσταντινούπολη.

Μετά από την τελευταία επαρχιακή μας συνέλευση στο Γκλιάτες στις 26 του περασμένου Οκτωβρίου του 1759 εμείς, οι κάτωθι υπογεγραμμένοι προεστοί και πρόκριτοι της επαρχίας της Χειμάρας* αποφασίσαμε να στείλουμε στη δοξασμένη και πάντα αήττητη Αυτοκρατορική Σας Μεγαλειότητα Πασών των Ρωσιών αξιόπιστα και αξιοσέβαστα πρόσωπα ως αντιπροσωπεία. Για το σκοπό αυτό εκλέχθηκαν ο αξιοσέβαστος κύριος αρχιμανδρίτης Άνθιμο(ς) Βασιλικό(ς) και ο ευρισκόμενος τώρα σε ενεργό στρατιωτική υπηρεσία της Βενετικής Δημοκρατίας, καπετάνιος Πάνος Σπύρος Μπιτζίλης, οι οποίοι είναι ευγενούς καταγωγής, με πολλές ικανότητες, γνώστες ξένων γλωσσών και, κατά τη γνώμη μας, ικανά άτομα για την αποστολή αυτή. Τους παραδίδεται η επιστολή μας, ήδη υπογεγραμμένη από τις 4 Οκτωβρίου, καθώς και ειδική εγκύκλιος, που σχετίζεται με τα συμφέροντα όλων μας.** Επίσης τους διατάζουμε να μην ακολουθήσουν τον δύσκολο και

* Βλ. σημείωση του εγγράφου 2.

** Πιθανότατα αναφέρεται στην αποστολή των κατοίκων της Χειμάρας προς την Ελισάβετ Πέτροβνα και στο πληρεξούσιο των απεσταλμένων για τις διαπραγματεύσεις με την κυβέρνηση της Ρωσίας.

για διάφορους λόγους απρόσφορο δρόμο προς Τεργέστη, αλλά να πάρουν τον δρόμο της Κωνσταντινούπολης, όπου πρέπει να παρουσιαστούν μπροστά στον κύριο ρώσο υπουργό, να του εξηγήσουν λεπτομερώς τον στόχο της αποστολής τους και να εκτελέσουν ό,τι ο υπουργός αυτός και οι ίδιοι αποφασίσουν πρέπει και ωφέλιμο για τον σκοπό της αποστολής αυτής. Αλλά πρώτα απ' όλα, τους διατάζουμε, έχοντας υπ' όψιν τους γείτονες μας, να ενεργούν με σωφροσύνη και μυστικότητα. Και για να τους εξουσιοδοτήσουμε όλοι εμείς, ένας από κάθε τόπο που συμπεριλαμβάνεται στην επαρχία μας, υπογράφουμε, βάζουμε την σφραγίδα μας και επικυρώνεται [το έγγραφο] στην Κέρκυρα από τον δημόσιο νοτάριο.

Εκδόθηκε στη Χειμάρα της Ηπείρου στις 16 Νοεμβρίου 1759 με το παλαιό ημερολόγιο.

Για τα Χειμάρο-Χειμάρης και Κονίλος: καπετάνιος Γκίκα Νέστορα Σπύρο
Δρυμάδες: καπετάνιος-επίτροπος Νέστορα Νίνα, Γκίκα Βρετός
Βούνος: κόμης Δήμο Σάβο, καπετάνιος Κωνσταντίν Γκίκα, Αθανάση
Γκλιάτες: Δανιήλ Νίτσας
Νιθίτσα: Δουκαλίσκας
Άγ. Σαράντα: Νικόλαος Πρωτοποπ, καπετάνιος και ιππότης Κωνσταντίνος
Γκλιαζάρι
Λούκοβο: υποταγματάρχης Μιχιέλ Παάλι
Πικέρνι: καπετάνιος Δημήτρη Ζίσσου Δεμιχιελιγκ
Κλαπερό: [=Κηπαρό;] Κωνσταντίνος ιερέας
Δουκάτες: Στρατίγγι Δήμας, ανθυπασπιστής και ιππότης Ηλία Μπιτζίλη

Το 1759, στις 17 Νοεμβρίου (με το παλαιό ημερολόγιο) παρουσιάστηκε στο γραφείο μου ο παρών κύριος-καπετάνιος Πάνο Μπιτζίλη και μου παρέδωσε αυτό το έγγραφο για επικύρωση γνήσιου υπογραφής των ανωτέρω αναφερόμενων κυρίων από τους κύριους Ζουάνε Σπύρο και Πάολο Σέρβο, οι οποίοι πήραν την επιστολή στα χέρια τους, εξέτασαν τις ανωτέρω αναφερόμενες υπογραφές, γραμμένες στα ιταλικά και στα ελληνικά, και με έγγραφο όρκο που μου έδωσαν, πιστοποιούν, γνωρίζοντας ικανοποιητικά τους γραφικούς χαρακτήρες, ότι οι υπογραφές των ανωτέρω αναφερόμενων είναι γνήσιες. Υπογράφουν την πιστοποίησή τους.

Ζουάνε Σπύρο ενόρκως πιστοποιεί, και Πάολο Σέρβο ενόρκως πιστοποιεί. Αντώνιος Βάλμης, δημόσιος νοτάριος της Κέρκυρας.
Τα πρωτότυπα επικυρώθηκαν με σφραγίδα.

ΑΕΠΡΑ, Σχέσεις Ρωσίας-Μαυροβουνίου, Κατάλογος 95/1.1759, Φάκ. 35, φ. 3-5, ρωσική μετάφραση από τα ιταλικά, σύγχρονη με το πρωτότυπο. Δημοσιεύτηκε σε μετάφραση από τα ρωσικά στα αλβανικά: "Documente të rabotuara", σ. 157. Το παρόν αποτελεί μετάφραση από τα ρωσικά.

4

Προ του 1759. Περιγραφή της Χειμάρας που συντάχθηκε από τους αντιπροσώπους της για την κυβέρνηση της Ρωσίας.

Πληροφορίες για την κατάσταση, τις δυνάμεις και τη θέση της επαρχίας της Χειμάρας.

Γνωστή σήμερα ως Χειμάρα με τους χειμαριώτικους λαούς, η επαρχία είναι η αρχαία δυτική Ήπειρος, επίσης γνωστή με το όνομα Χαονία με τους χαονικούς λαούς, που έγιναν ξακουστοί λόγω του μαντείου της Δωδώνης,¹ και για τους πολέμους με τους γειτονικούς αρχαίους Μολοσσούς. Σήμερα συνορεύει δυτικά με τις ακτές της Αδριατικής και την Αλβανία, νότια με το Ιόνιο πέλαγος, ανατολικά με την υποταγμένη στους Τούρκους ανατολική Ήπειρο, και βόρεια με τη Θεσσαλία, η οποία σχεδόν την περικυκλώνει. Από την Κάβο Λογγέττα μέχρι το κάστρο του Βουθρωτού έχει μήκος περίπου 100 μίλια, ενώ το πλάτος δεν υπερβαίνει τα 50 μίλια. Όλη η περιοχή περιβάλλεται, ειδικά στα παράλια, από τα υψηλά και αδιάβατα Ακροκεραυνία όρη, και για αυτόν τον λόγο οι συνεχείς με όλες τους τις δυνάμεις προσπάθειες των Οθωμανών να την κατακτήσουν παραμένουν άκαρπες.

Ο λαός είναι ετοιμοπόλεμος και σε περίπτωση ένωσης των δυνάμεών μας θα μπορούσαμε να συγκεντρώσουμε 20.000 άτομα ικανά να πολεμήσουν. Δεν μνημονεύονται οι κοινές πράξεις τους με τον διάσημο βασιλιά Πύρρο και με τον πρόσφατα δοξασμένο Σκενδέρμπεη² –ιστορίες που υμνούν το θάρρος τους– αναφέρεται όμως ότι, εδώ και τρεις αιώνες, διάφορες δυνάμεις χρησιμοποιούσαν τις υπηρεσίες τους, όπως και των Ελβετών, και οι στρατιώτες τίμησαν τα όπλα τους. Κατά τη διάρκεια του ολλανδικού πολέμου ο βασιλιάς της Ισπανίας Φίλιππος Β' είχε πολλούς στο πεζικό και στο ιππικό του,³ υπό την αρχηγία του δικού μας στρατηγού Γεώργιου Μπάστα, και κατά τις ταραχές στη Γαλλία όπου, το 1591, το 1592 και τα επόμενα χρόνια, υπηρετούσαν τον δούκα της Πάρμας.⁴ Και οι διάδοχοι του ισπανικού θρόνου είχαν δικούς μας στρατιώτες. Στη διάρκεια του καζαλικού πολέμου στη Λομβαρδία, το 1635 και το 1636, έγινε γνωστός ο στρατάρχης Ζιονόπουλος,⁵ και κατά την

εξέγερση στη Νεάπολη το 1647 και κατά τις μεταβολές στη Μεσσία το 1675 τα στρατεύματά μας δοξάστηκαν.⁶

Τα τελευταία χρόνια, συγκεκριμένα το 1737, ο διοικητής και συνταγματάρχης μας κόμης Δον Στρατήγηκα στρατολόγησε ένα σύνταγμα από δικούς μας ανθρώπους για τον βασιλιά των Δύο Σικελιών, το οποίο ονομάστηκε «Βασιλική Μακεδονία» και συμπληρώθηκε το 1754 με νέο τάγμα του κόμη Καράφα. Στον πρόσφατο πόλεμο στην Ιταλία το σύνταγμα αυτό διακρίθηκε, ειδικά στην επιχείρηση Βελλέτρι το 1744.⁷

Η Βενετική Δημοκρατία, ευρισκόμενη εγγύτερα και γνωρίζοντας σε πολλές περιπτώσεις πόσο ωφέλιμη είναι η ετοιμότητα του γειτονικού στην Κέρκυρα λαού να προξενήσει αντιπερισπασμό σε οποιοδήποτε πόλεμο με τους γείτονες Τούρκους, ανέκαθεν βράβευε τις πιο σημαντικές οικογένειες με ειδικές συντάξεις με σκοπό να διατηρήσει τον ζήλο τους και να εξασφαλίσει για πάντα τη δυνατότητα επιστράτευσης συνταγμάτων. Συμμετείχαν στο πόλεμο του Καμπραί το 1507,⁸ στον Κυπριακό πόλεμο το 1570, στη δοξαμένη νίκη της ναυμαχίας της Ναυπάκτου το 1571,⁹ στον πόλεμο της Κάντιας από το 1644 μέχρι το 1669, στην κατάκτηση του Μοριά το 1686 και άλλες χρονιές, στην παράδοσή του το 1715, καθώς επίσης και στην επίθεση στην Κέρκυρα το 1716.¹⁰

Το 1690 ώθησαν μυστικά τον στρατηγό Κορνάλα για την άλωση της Αιγώνας και του κάστρου Κάνινα, στο οποίο επιτέθηκαν πρώτοι από την ξηρά υπό την αρχηγία του ιππότη Νίνα, όταν ταυτόχρονα ο βενετικός στόλος κανονιοβολούσε ασταμάτητα το κάστρο από τη θάλασσα.

Ανακοινώνοντας τη συμμαχία με τους Βενετούς, που τότε ήταν σε συμφωνία με τον Αυτοκράτορα, τη Ρωσία και την Πολωνία, το 1686 δέχτηκαν τρομερές πιέσεις από τον μπεηλέρμπεη της Ρούμελης, ο οποίος στα μέσα του χειμώνα επιτέθηκε με πολυάριθμο στρατό για να τους εξοντώσει. Αναγκάστηκε, όμως, να υποχωρήσει με απώλειες.

Το 1716 ο καπουδάν πασάς Τζανούμ Χότζας, προτού να επιτεθεί στην Κέρκυρα αποφάσισε να πάρει εκδίκηση από τους Χειμαριώτες και στις 24 Ιουνίου αποβιβάστηκε από τα πλοία με τους 30.000 στρατιώτες του και επιτέθηκε στις Δρυάδες.* Μετά από σκληρή και φοβερή μάχη αναγκάστηκε να υποχωρήσει με απώλειες, να επιβιβάσει πάλι τον στρατό του στα πλοία και να φύγει για την Κέρκυρα. Μετά από αυτό, τα συντάγματα και οι λόχοι μας για μεγάλο χρονικό διάστημα υπηρετούσαν στα βενετικά πλοία και είχαν πολλές συγκρούσεις με τον οθωμανικό στρατό, συμμετείχαν στη μάχη του

* Το ορδό: Δρυμάδες.

Σθιατογκόρ το 1717 και σε άλλες· ακόμα και τώρα, εν καιρώ ειρήνης, συνεχίζουν να υπηρετούν στην Ιταλία.

Όλα αυτά είναι ελάχιστες αποδείξεις, επιλεγμένες από τις συστάσεις των πολλών και διαφόρων ευρωπαϊκών κρατών, από τις οποίες δεν λείπει κανένα βασικό όνομα μαζί με τα αξιώματα που τους παραχωρήθηκαν από τους πιο πάνω αναφερόμενους μονάρχες για τις άριστες υπηρεσίες τους.

Συμπληρώνουμε μόνο, ότι η πίστη μας είναι ορθόδοξη, μας καθοδηγεί ένας επίσκοπος, πνευματικά είμαστε υποταγμένοι στον Πατριάρχη της Κωνσταντινούπολης. Μιλάμε αλβανική γλώσσα, ίδια με τη γειτονική Αλβανία και Βοσνία. Σε πολλές όμως περιοχές όλοι οι μορφωμένοι μιλούν ελληνικά· οι αρχοντικές οικογένειες μιλούν και ιταλικά, λόγω των πολλών αξιωματικών, που υπηρετούν στα ξένα κράτη και των νέων που σπουδάζουν στις ιερτικές σχολές της Πάδουας και της Νεάπολης.

Οι διοίκησή μας είναι δημοκρατική ή λαϊκή, τα καταστατικά μας δεν διαφέρουν πολύ από τους Μαυροβούνιους.

Η επαρχία αποτελείται από τις κάτωθι περιοχές κατά μήκος των παράλιων: Χειμάρα, Πηλιούρι, Μπουτσέτσι, Δρυμάδες, Κλοπερό [=Κηπαρό;], Νιθίτσα, Παλιάσα, Πικέρνι, [Άγιος] Βασίλειος, Γκλιάτες, Λούκοβο, [Άγιος] Σαράντα, Βούνο, Σασσένο, Μπόρσι. Στην ενδοχώρα Δουκάτες, Δράζια, Ραδήμα, Γιομποζάρι, Γουμενίτσα. Ακολουθούν τόποι στην ενδοχώρα: Μαζάρι, Δρουμπάτσι, Κούδεσι, Νιθίτσα, Λιόπεσι, Μαυρόβα, Βράνιστα, Ζενογκόριτσα, Σμόχθινα, Ζιονιμέοι, Καλογεράτες, Ζουλιάτες, Βερμιχιότες, Λεπενίτσα, Κούτσι, Καρδίκι, Βέλτζια, Μπραττάδες, Γαλιάσσα, Γολιμπάδες, Λιαπαρδά, Μίλλου, Δοζάτες, Προγονάτες, Γλιοπεζιότες, Βάϊσα, Τεπελένι.

Δεν αναγράφονται μικρά χωριά.

ΑΕΠΡΑ, Σχέσεις Ρωσίας-Μαυροβουνίου, Κατάλογος 95/1.1759, Φάκ. 35, φ. 5-8, ρωσική μετάφραση από τα ιταλικά, σύγχρονη με το πρωτότυπο. Δημοσιεύτηκε σε μετάφραση από τα ρωσικά στα αλβανικά: "Dokumenta të rabotuara", σ. 158-159. Απόσπασμα του εγγράφου δημοσιεύτηκε στο Π. Α. Λαβρόφ, Πετρ II Πετροβιτς Нерош [Πέτρος Β' Πέτροβιτς Νεγκός. Ο άρχοντας του Μαυροβουνίου], Μόσχα 1887, σ. 8-9. Το παρόν αποτελεί μετάφραση από τα ρωσικά.

¹ τους χαονικούς λαούς, που έγιναν ξακουστοί λόγω του μαντείου της Δωδώνης: Αναφορά στον αρχαίο ελληνικό ναό στη Δωδώνη, όπου θρίσκεται το μαντείο του Δία.

² οι κοινές πράξεις τους με τον διάσημο βασιλιά Πύρρο και με τον πρόσφατα δοξαμένο Σκενδέρμπεη: Είναι φανερό ότι στην πρώτη περίπτωση εννοείται ο αρχαίος βασιλιάς της Ηπείρου Πύρρος (319-273 π.Χ.). Ο Σκενδέρμπεης (Γεώργιος Καστριώτης περίπου 1405-1468) είναι ο ηγέτης των Αλβανών στον πόλεμο που

διεξήχθη κατά την οθωμανική εισβολή. Παρακάτω στην επιστολή περιγράφεται η συμμετοχή των Χειμαριωτών ως μισθοφόρων σε στρατιωτικά και πολιτικά γεγονότα στη δυτική Ευρώπη κατά τον 16ο-18ο αιώνα.

³ κατά τη διάρκεια του ολλανδικού πολέμου ο βασιλιάς της Ισπανίας Φίλιππος Β' είχε πολλούς στο πεζικό και στο ιππικό του: Αναφέρεται στον αγώνα του Φιλίππου Β' εναντίον της ολλανδικής αστικής επανάστασης (1566-1609).

⁴ κατά τις ταραχές στη Γαλλία όπου, το 1591, το 1592 και τα επόμενα χρόνια, υπηρέτουσαν τον δούκα της Πάρμας: Η Ισπανία είχε εμπλακεί στον θρησκευτικό πόλεμο του 1589-1596 στο πλευρό των Καθολικών. Ο αρχηγός των ισπανικών στρατευμάτων που επενέβησαν ήταν ο Α. Φαρνέζε, δούκας της Πάρμας και της Πιατσέντσας.

⁵ στη διάρκεια του καζαλικού πολέμου στη Λομβαρδία, το 1635 και το 1636, έγινε γνωστός ο στρατάρχης Ζιονόπουλος): Το πιθανότερο είναι ότι εννοείται ο λεγόμενος πόλεμος για τη διαδοχή της Μάντουας μεταξύ Ισπανών και Αυστριακών Αψβούργων από τη μία πλευρά και της Γαλλίας από την άλλη το 1627-1631, και όχι το 1635-1636. Ένα από τα σημαντικά επεισόδια του πολέμου αυτού ήταν η αποτυχημένη πολιορκία από τους Ισπανούς του κάστρου Καζάλε στο Πεδεμόντιο (από όπου και ο όρος «καζαλικός πόλεμος»). Δεν κατορθώσαμε να διευκρινίσουμε την ταυτότητα του προσώπου με το όνομα «στρατάρχης Ζιονόπουλος».

⁶ κατά την εξέγερση στη Νεάπολη το 1647 και κατά τις μεταβολές στη Μεσσία το 1675 τα στρατεύματά μας δοξάστηκαν: Ο λόγος αφορά στις λαϊκές εξεγέρσεις στην Ιταλία εναντίον της ισπανικής κυριαρχίας, το 1647-1648 στη Νεάπολη και το 1674-1678 στη Μεσσήνη.

⁷ στον πρόσφατο πόλεμο στην Ιταλία το σύνταγμα αυτό διακρίθηκε, ειδικά στην επιχείρηση Βελλέτρι το 1744: Η μάχη του Βελλέτρι (στην περιφέρεια της Ρώμης) έγινε στις 10 Αυγούστου του 1744 μεταξύ αυστριακών και γάλλο-ισπανικών στρατευμάτων κατά τη διάρκεια του πολέμου για την αυστριακή διαδοχή (1740-1748).

⁸ συμμετείχαν στον πόλεμο του Καμπραί το 1507: Ο λόγος για τον πόλεμο του Συνασπισμού του Καμπραί —«Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία», Ισπανία, Γαλλία και μερικά ιταλικά κράτη— εναντίον της Βενετίας (1508-1510).

⁹ στον Κυπριακό πόλεμο το 1570, στη δοξασμένη νίκη της ναυμαχίας της Ναυπάκτου το 1571: Ο πόλεμος μεταξύ Τουρκίας και Βενετίας του 1570-1573 έγινε για την κατάκτηση της Κύπρου και είχε ως αποτέλεσμα την αποχώρηση των Βενετών. Κατά τη διάρκεια των πολεμικών επιχειρήσεων ο στόλος της Βενετίας και της συντασσόμενης μαζί της Ισπανίας κατόρθωσε να συντρίψει τον τούρκικο στόλο στη ναυμαχία της Ναυπάκτου, στις 7 Οκτωβρίου 1571.

¹⁰ στον πόλεμο της Κάντιας από το 1644 μέχρι το 1669, στην κατάκτηση του Μοριά το 1686 και άλλες χρονιές, στην παράδοσή του το 1715, καθώς επίσης και στην επίθεση στην Κέρκυρα το 1716: Όλα τα γεγονότα που αναφέρονται εδώ ανήκουν στους πολέμους μεταξύ Βενετών και Τούρκων στο δεύτερο μισό του 17ου-αρχές του 18ου

αίωνα. Ο πόλεμος ξέσπασε το 1645-1669 για τη διεκδίκηση της Κρήτης και είχε ως αποτέλεσμα την αποχώρηση των Βενετών από το νησί. Το 1684 η Βενετία εντάσσεται στην «Ιερά Συμμαχία» –Αυστρία, Πολωνία, αργότερα Ρωσία– στον πόλεμο εναντίον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Στη διάρκεια του πολέμου η Βενετία κατέκτησε τον Μοριά, και η συνθήκη ειρήνης του Κάρλοβιτς το 1699 κατοχύρωσε την κατάκτηση. Μετά από τον επόμενο πόλεμο (1714-1718) οι Τούρκοι αποκαθιστούν την κυριαρχία τους στην περιοχή. Κατά τη διάρκεια του πολέμου αυτού, το 1716, οι Τούρκοι πολιορκήσαν ματαίως την Κέρκυρα.

5

1760, 8 (19) Απριλίου. Έκθεση του πρόεδρου υπουργού στην Κωνσταντινούπολη Α. Μ. Ομπρέσκωφ προς την Ελισάβετ Πέτροβνα για τις επαφές του με απεσταλμένους της Χειμάρας.

Υπ' αριθμόν 10: απόρρητη.

Αντίγραφο από την έκθεση της 8^{ης} Απριλίου του πρόεδρου υπουργού στην Κωνσταντινούπολη Ομπρέσκωφ. Ημερομηνία παραλαβής 14 Μαΐου 1760.

Οι ευτυχείς και δοξασμένες επιτυχίες των νικηφόρων όπλων της Αυτοκρατορικής Σας Μεγαλειότητας και η περσινή απλόχερη επιβράβευση των Μαυροβουνίων άρχισαν να ξυπνούν στις καρδιές των ορθοδόξων λαών, που στενάζουν κάτω από τον τούρκικο ζυγό, τη θέληση να τύχουν της τιμής να γίνουν υπήκοοι της Αυτοκρατορικής Σας Μεγαλειότητας. Ένας από αυτούς, που ονομάζονται Χειμαριώτες, τον περασμένο Φεβρουάριο μού έστειλε απεσταλμένους δύο συμπατριώτες του, τον αρχιμανδρίτη Άνθιμο Βασιλικό και τον καπετάνιο Πάνο Σπύρο Μπιτζίλη. Μετά τη μυστική μας συνάντηση όπου μου παρέδωσαν πρωτότυπο του πληρεξούσιου που εκδόθηκε από το γενικό συμβούλιο της επαρχίας τους, εξηγήσεις για τη γεωγραφική θέση και το μέγεθος της επαρχίας τους, καθώς επίσης και επιστολή στο όνομα της Υψηλής Αυτοκρατορικής Σας Μεγαλειότητας, παρακάλεσαν να επισκεφτούν οι ίδιοι προσωπικά την αυλή της Υψηλής Αυτοκρατορικής Σας Μεγαλειότητας, με σκοπό να φέρουν σε πέρας την εντολή που τους δόθηκε. Όμως επειδή η επίσκεψη αυτή θα μπορούσε να μαθευτεί και γνωρίζοντας, ότι τέτοιοι επισκέπτες δεν προσφέρουν τίποτα άλλο στην αυλή της Υψηλής Αυτοκρατορικής Σας Μεγαλειότητας εκτός από περιττά έξοδα, τους παρουσάσα τόσες δυσκολίες, ώστε αυτοί παραιτήθηκαν από το σκοπό

τους χωρίς να στεναχωρηθούν και ήταν μάλιστα ικανοποιημένοι, καθώς ανέθεσαν σε εμένα την αποστολή των εγγράφων, που τους εμπιστεύθηκαν οι προεστοί τους για την αυλή της Υψηλής Αυτοκρατορικής Σας Μεγαλειότητος. Επισυνάπτω τις μεταφράσεις αυτών των εγγράφων.* Η επόμενη επιθυμία τους ήταν να περιμένουν εδώ την απάντηση της Υψηλής Αυτοκρατορικής Σας Μεγαλειότητος. Απέτρεψα και αυτή την πράξη τους που έκρυβε κίνδυνο τόσο για τους ίδιους όσο και για εμένα, συμβουλευόντάς τους να γυρίσουν στα σπίτια τους και ένας ή και οι δύο να επανέλθουν σε εμένα μετά από 4 μήνες. Τους έδωσα ελπίδες ότι τότε θα μπορέσω να έχω την επιθυμητή απάντηση. Ακολουθώντας τη συμβουλή μου έφυγαν στα μέσα Μαρτίου.

Όπως ανέφερα ανωτέρω, αυτοί οι απεσταλμένοι ήρθαν σε εμένα τον Φεβρουάριο. Όμως φοβήθηκα να στείλω τα αναφερόμενα έγγραφα με την τελευταία μας αποστολή κατά την παραμονή τους εδώ, για να μην υποστούν κάποια βλάβη, λόγω της γνωστής απουσίας σταθερότητας στις απόψεις των ντόπιων και της έλλειψης εμπιστοσύνης. Σε συνέχεια όλων των ανωτέρω αναφερομένων και μετά από ευχαριστίες για την προθυμία του λαού τους στην Αυτοκρατορική Σας Μεγαλειότητα, έδωσα στην αποστολή τους να καταλάβει ότι κατά την περίοδο ειρήνης η Αυτοκρατορική Σας Μεγαλειότητα δεν θα τους δεχτεί υπό την Υψηλή προστασία Σας, λόγω της τουρκικής τους υπηκοότητας. Όμως εν καιρώ πολέμου οι υπηρεσίες τους θα γίνουν δεκτές με ιδιαίτερη ευγνωμοσύνη και μετά την αποκατάσταση της ειρήνης θα μεριμνήσουμε ειδικά για συμφέροντες σε αυτούς όρους. Και στην πραγματικότητα, Πολυεύσπλαχνη Άνασσα, κατά τη δική μου φτωχή σκέψη, όχι μόνο φανερά, αλλά και μυστικά δεν μπορεί να τους παραχωρηθεί καμία Δική Σας Υψηλή προστασία εν καιρώ ειρήνης. Λόγω των δυσχερειών στις συνθήκες διακυβέρνησης, η προστασία δεν μπορεί να τηρηθεί μυστική από τους Τούρκους για μεγάλο χρονικό διάστημα, και η αποκάλυψή της αναπόφευκτα θα παγώσει τις σχέσεις της Υψηλής Σας αυλής με την Πύλη. Επιπλέον, αν κρίνουμε από την απομακρυσμένη τοποθεσία, η προτεινόμενη στράτευση ενός ή δύο συνταγμάτων, μόνο θεωρητικά μπορεί να γίνει, όχι στην πράξη, αλλιώς θα κοστίσει ασυγκρίτως ακριβότερα, από το όφελος που θα προσφέρει. Σε περίπτωση πολέμου με την Πύλη αυτοί μπορούν να επιφέρουν πολύ μεγάλη βλάβη στους Τούρκους. Εν τω μεταξύ θα περιμένω την εντολή της Υψηλής Αυτοκρατορικής Σας Μεγαλειότητος για το τι θα τους απαντήσω όταν θα παρουσιαστούν.

* Βλ. έγγραφα 1-4.

Επισυνάπτω την επιστολή από τον μητροπολίτη Μαυροβουνίου προς την Αυτού Εξοχότητα, Μεγάλο Καγκελάριο [Πρόεδρο του Συμβουλίου Εξωτερικών Υποθέσεων]** της Αυτοκρατορικής Σας Μεγαλειότητας, την οποία έχω λάβει προ ημερών και το περιεχόμενό της δεν γνωρίζω. Δεν γνωρίζω επίσης εάν ενημερώνει για τις νέες ενέργειες του παραπάνω αναφερόμενου λαού, οι οποίες μπορεί αργότερα να αποδειχθούν πολύ επιζήμιες. Συγκεκριμένα: η Υψηλή Αυλή της Αυτοκρατορικής Σας Μεγαλειότητας γνωρίζει καλά από τις διάφορες παραστάσεις αυτού του λαού, ότι ποτέ δεν ήδελαν να γίνουν υπήκοοι των Τούρκων, και αποδείκνυαν αυτήν την ανεξαρτησία τους –με εξαίρεση εκείνους που μένουν στους πρόποδες των βουνών– με άρνηση πληρωμής οποιουδήποτε ατομικού φόρου και πολλές φορές την υποστήριζαν με το ατρόμητο θάρρος τους. Το περασμένο φθινόπωρο όμως για άγνωστο λόγο, χωρίς καμία ανάγκη ή πίεση, συμφώνησαν με τον πασά της Βοσνίας να πληρώνουν κάθε χρόνο 600 χαράτσια ή χαρτσοχάρτια, προς 3 πιάστρα το καθένα, δηλαδή 1.800 πιάστρα. Αυτή η πληρωμή είναι αρκετά μέτρια και δεν τους επιβαρύνει ιδιαίτερα, αλλά έχει πολύ ζημιογόνες συνέπειες: 1) παραβλέποντας τη συμφωνία, οι Τούρκοι θα προσπαθούν να αυξάνουν το ποσό κάθε χρόνο, καθιστώντας το μεγάλο και επαχδές· 2) μέσω της πράξης αυτής μετατράπηκαν σε Τούρκους υπηκόους, καθώς οι Τούρκοι πιστεύουν ότι όλοι όσοι καταβάλλουν κεφαλικό φόρο είναι πραγματικοί υπήκοοί τους. Λαμβάνω το θάρρος να τονίσω στη Αυτοκρατορική Σας Μεγαλειότητα, να δώσετε την Υψηλή Σας εντολή ώστε να υπάρχει ακόμη μεγαλύτερη προσοχή στις συναλλαγές με τους αναφερόμενους Μαυροβούνιους.***

[Σημειώσεις στα περιθώρια, που αφορούν όλο το έγγραφο:]

[1] Επιστράφηκε από τη συνδιάσκεψη στις 5 Μαρτίου 1761.

[2] Η σύντομη περίληψη αυτής της έκθεσης παρουσιάστηκε στην Αυτοκρατορική Της Μεγαλειότητα στις 16 Μαΐου 1760.

[3] Παρατηρήσεις της Αυτού Εξοχότητας Καγκελαρίου: να εγκριθεί αυτή η πράξη του, αλλά η απόφαση μπορεί να ληφθεί μόνον από την Συνδιάσκεψη· να σταλεί η παρούσα έκθεση για την αυριανή ακρόαση.

ΑΕΠΡΑ, Σχέσεις Ρωσίας-Τουρκίας, Κατάλογος 89/1, 1760, Φάκ. 3, φ. 112-115^v αντίγραφο. Το παρόν αποτελεί μετάφραση από τα ρωσικά.

** [Στο περιθώριο σημείωση:] Αυτή η επιστολή επιστρέφεται: περιέχει πολλά παράπονα για τον άγνωστο ταγματάρχη Σαρέβιτς και απαίτηση ετήσιας σύνταξης. [Η επιστολή λείπει από τον φάκελο].¹

*** [Στο περιθώριο σημείωση:] NB [Nota bene].

¹ Στην υποσημείωση γίνεται πιθανόν λόγος για την ετήσια βοήθεια προς το Μαυροβούνιο με ποσό 15.000 ρουβλιών, την οποία όρισε η Ελισάβετ στις 6 (17) Οκτωβρίου 1758. Βλ. Α. Π. Μπάζοβα, Русско-югославянские отношения во второй половине XVIII в. [Οι σχέσεις Ρώσων και Νοτίων Σλάβων στο δεύτερο μισό του 18^{ου} αιώνα], Μόσχα 1982, σ. 81-82. Ο αναφερόμενος Σαρέβιτς (εδώ Σαρόβιτς) στα μέσα του αιώνα ήταν έμπιστος αντιπρόσωπος του μητροπολίτη του Μαυροβουνίου Βασίλι Πέτροβιτς, με τον οποίον αργότερα θα συγκρουστεί, βλ. Π. Α. Ροβίνσκι, Черногория в ее прошлом и настоящем [Μαυροβούνιο: το παρελθόν και το παρόν του], Αγία Πετρούπολη 1888, τ. 1, σ. 556.

Σχετικά με την από τις 8 (19) Απριλίου 1760, έκδοση του Α. Μ. Ομπρέσκωφ προς την Ελισάβετ Πέτροβνα, του δίνεται εντολή σε περίπτωση που οι αντιπρόσωποι της Χειμάρας απειθυθούν σ' αυτόν για συγκεκριμένη απάντηση να «τους δώσει ελπίδες για παντοτινή εύνοια» και να τους βεβαιώσει ότι σε περίπτωση πολέμου με τους Τούρκους οι προτάσεις τους θα γίνουν αποδεκτές «και για το όφελός τους θα μεριμνήσουν». Βλ. Π. Α. Λαβρόφ, [Πέτρος Β' Πέτροβιτς Νεγκός], σ. 9-10.

6

1762, Μάρτιος. Αίτηση του απεσταλμένου της Βορείου Αλβανίας, Ιάκωβου Σούμμα, προς τον αυτοκράτορα Πέτρο Γ', η οποία αναφέρεται στη θέληση των χριστιανών Αλβανών να τεθούν υπό την προστασία του ρωσικού θρόνου και στην ετοιμότητά τους για ένοπλο αγώνα, σε περίπτωση πολέμου μεταξύ Ρωσίας και Τουρκίας.

Πανεκλαμπρότατε, παντοδύναμε, μεγάλε κύριε Αυτοκράτορα Πέτρος Φιόντοροβιτς, μονάρχη πασών των Ρωσιών, πολυεύσπλαχνε άνακτα!

Υποκλίνεται ενώπιόν σας ο απεσταλμένος από την Αλβανία και αντιπρόσωπος όλου του αλβανικού λαού Ιάκωβος Σούμμα. Το αίτημά μου περιγράφεται παρακάτω.

Στις 7 Ιανουαρίου 1758 στάλθηκα από την Αλβανία εκ μέρους όλου του αλβανικού λαού και του κόμη Βλαντάνι¹ στη ρωμαϊκή αυτοκρατορική αυλή, στη Βιέννη, εγώ ο ταπεινός να φέρω έγγραφα στον ρώσο πληρεξούσιο πρέσβη κόμη Κέϊζερλινγκ. Του τα έχω παραδώσει. Αυτός τα έστειλε όπου έπρεπε και μου έδωσε εντολή να περιμένω την απόφαση της αυλής της Αυτοκρατορικής Σας Μεγαλειότητος εκεί, όπου με τα δικά μου έξοδα έμεινα για ένα χρόνο, περιμένοντάς την. Βλέποντας ότι ο χρόνος περνούσε και η απόφαση καθυστερούσε παρακάλεσα τον Κέϊζερλινγκ να με συμβουλέψει, τι πρέπει να κάνω. Αποφασίστηκε να με στείλουν με άδεια ταξιδιού, με

πολλές υποσχέσεις και με τον συνταγματάρχη Ποντγκοριτσάνιν² εδώ, στην Αγία Πετρούπολη, στην αυλή της Αυτοκρατορικής Σας Μεγαλειότητας για να μεριμνήσω για την υψηλή μοναρχική απόφαση γι' αυτόν τον λόγο και έφθασα. Στα προαναφερόμενα έγγραφα υπήρχαν οι εξής δέσεις:

1. Όλοι οι λαοί που ζούνε στην Αλβανία και στη Σκεντεριά³ και ακολουθούν είτε την ελληνική είτε τη ρωμαϊκή πίστη παραδίνουν τον εαυτό τους στον ύψιστο πανρωσικό αυτοκρατορικό θρόνο και επιθυμούν την ευσπλαχνία και την προστασία της Αυτοκρατορικής Σας Μεγαλειότητας.

2. Εκτός από τις γειτονικές επαρχίες, στην Αλβανία και στη Σκεντεριά υπάρχει λαός, ο οποίος, μόλις η Αυτοκρατορική Σας Μεγαλειότητα θα δώσει την Υψηλή Σας εντολή, είναι έτοιμος με δικά του έξοδα, σε περίπτωση πολέμου με τους Τούρκους, να ξεσηκωθεί στα όπλα και να κάνει σημαντικό αντιπερισπασμό στον εχθρό.

3. Αν υπάρξει η υψηλή μοναρχική θέληση, θα δημιουργηθεί από τον λαό μας ένα σύνταγμα ουσάρων για να υπηρετήσει την Αυτοκρατορική Μεγαλειότητά Σας. Και μερικά από τα παιδιά των βογιάρικων (: αρχοντικών) οικογενειών μπορούν να σταλούν εδώ για να μάθουν διάφορες επιστήμες και μετά να φέρουν μεγάλο όφελος στην πατρίδα τους, να βγάλουν το λαό μας στο φως από τη βαθιά αγραμματοσύνη και να τον διαφωτίσουν με τη μάθηση.

4. Όταν έφθασα εδώ, εγώ ο ταπεινός, στην προηγούμενη Συνδιάσκεψή μου παρέδωσαν 300 ρούβλια,⁴ καθώς επίσης και άδεια ταξιδιού μέχρι τη Ρίγα, που την διατηρώ ακόμη. Είχα σκοπό να φύγω για την πατρίδα, όμως παρέμεινα λόγω ασθένειας μέχρι σήμερα. Λαμβάνοντας υπ' όψιν την εμπιστοσύνη εκείνου του λαού, ο οποίος βάσει των συστάσεων του προαναφερόμενου κόμη Κέϊζερλινγκ με έστειλε να διεκπεραιώσω τις υποθέσεις του που αφορούν τα συμφέροντα και την ευημερία της Αυτοκρατορικής Σας Μεγαλειότητας, [παρακαλώ] να εκδοθεί η υψηλή εντολή της Αυτοκρατορικής Σας Μεγαλειότητας για την επιβράβευσή μου με τον βαθμό λοχαγού και τον διορισμό μου στον εκτός συνόρων στρατό της Αυτοκρατορικής Σας Μεγαλειότητας, στο молдавικό ουσαρικό σύνταγμα, στην μονάδα του αναφερόμενου συνταγματάρχη Ποντγκοριτσάνιν. Αυτός κατάγεται από την ίδια με 'μένα αλβανική επαρχία, γνωρίζει εμένα και την οικογένειά μου. Επίσης, ταπεινά επισυνάπτω τη συστατική επιστολή των δύο ανωτέρων και δύο κατωτέρων αξιωματικών, που βρίσκονται εδώ και με γνωρίζουν.⁵ Μαζί του υπόσχομαι να δώσω τη ζωή μου μέχρι τελευταίας σταγόνας αίματος. Και όταν με επιβραβεύσετε και με χαροποιήσετε με αυτή την ύψιστη εύνοια της Αυτοκρατορι-

κής Σας Μεγαλειότητος, υπόσχομαι μετά τον πόλεμο και με την πρώτη ευκαιρία να φέρω στην αυτοκρατορία πασών των Ρωσιών την οικογένειά μου, η οποία αποτελείται από σαράντα άτομα. Εκτός από αυτό, υπόσχομαι με δικά μου έξοδα να φέρω έως τα ρωσικά σύνορα τα 300 πιο αξιόλογα άτομα από τον δικό μας αλβανικό λαό και να επισπεύσω την έξοδο άλλων. Όσο για την κατάσταση και το θάρρος του αλβανικού λαού, τολμώ να σας παραπέμψω στην παλαιά ιστορία του Γεώργιου Καστριώτη, ονομαζόμενου από τους Τούρκους Σκενδέρμπεη.

Πολυεύσπλαχνη Άνακτα, παρακαλώ να λάβει την απόφαση η Αυτοκρατορική Σας Μεγαλειότητα για αυτή μου την παράκληση.

Μάρτιος [...] * του 1762.

Αυτή την αίτηση έγραψε ο απεσταλμένος Jacob Summa **

ΑΕΠΡΑ, Εσωτερικές Υποθέσεις του Συμβουλίου Εξωτερικών Υποθέσεων, Κατάλογος 2/6. 1762-1764, φ. 6-7^ν, πρωτότυπο. Το παρόν αποτελεί μετάφραση από τα ρωσικά.

¹ εκ μέρους όλου του αλβανικού λαού και του κόμη Βλαντάνι: Δεν κατορθώσαμε να βρούμε καμία πληροφορία γι' αυτό το πρόσωπο.

² αποφασίστηκε να με στείλουν [...] με τον συνταγματάρχη Ποντγκοριτσάνιν: Ι. Μ. Ποντγκοριτσάνιν-Μαυροβούνιος, συνταγματάρχης του ρωσικού στρατού· το 1770 είχε βαθμό υποστράτηγου.

³ οι λαοί που ζούνε στην Αλβανία και Σκεντερία: Σκεντέρια (Σκαντέρια) [η περιοχή της Σκόδρας] – ιστορική περιοχή, που συμπεριλάμβανε γειτονικές περιοχές της Βορείου Αλβανίας και του Μαυροβουνίου.

⁴ στην προηγούμενη Συνδιάσκεψη μού παρέδωσαν 300 ρούβλια: Η Συνδιάσκεψη της αυτοκρατορικής αυλής ήταν ανώτατο κρατικό όργανο της Ρωσίας το 1756-1762. Εξετάστηκε η αίτηση του Ιάκ. Σούμμα προς την Ελισάβετ στις 17(28) Φεβρουαρίου 1760 (η οποία είχε το ίδιο περιεχόμενο, με τη δημοσιευόμενη αίτησή του προς τον Πέτρο Γ') και αποφασίστηκε να σταλεί ο αλβανός αντιπρόσωπος, σύμφωνα με την παράκλησή του, στην πατρίδα του και να του παραχωρηθούν 300 ρούβλια. Βλ. Ρωσικό Κρατικό Ιστορικό Αρχείο, Τμήμα 1329, Κατάλογος 2, Φάκ. 136, φ. 72.

⁵ ταπεινά επισυνάπτω πιστοποιητικό των δύο ανωτέρων και δύο κατωτέρων αξιωματικών που θρίσκονται εδώ και με γνωρίζουν: Σε αναφερόμενο πιστοποιητικό, υπογεγραμμένο από τον λοχαγό Αλεξάντρ Μπαράντσεφ, τον υποταγματάρχη Ιάκωβο Εξντεμρόβιτς, τον λοχαγό πρίγκιπα Αντόν Στρατεϊνόβιτς και τον αντισυ-

* Κενό στο κείμενο.

** Ακολουθεί ιδιόχειρη υπογραφή κάτω από το κείμενο.

νταγματάρχη Πέταρ Βιτκόβιτς, αναφέρεται ότι «ο ερχόμενος από την Αλβανία στη Ρωσική Αυτοκρατορία κύριος Ιάκωβος Σούμμα ανήκει πράγματι σε αυτό το έθνος από την πόλη Σκόδρα γνήσιος ευγενής, γόνος ευγενούς οικογένειας ρωμαϊκής καθολικής πίστης» (ΑΕΠΡΑ, Εσωτερικές Υποθέσεις του Συμβουλίου Εξωτερικών Υποθέσεων, Κατάλογος 2/6.1762-1764, Φάκ. 3464, φ. 11).

7

1770, 29 Ιουλίου (9 Αυγούστου). Επιστολή του Φελίξ Καστριώτη, αυτοαποκαλούμενου απόγονου του Σκενδέρμπεη, προς την αυτοκράτειρα Αικατερίνη Β', στην οποία ζητά την αποκατάσταση των δικαιωμάτων των προγόνων του, με την υπόσχεση να γίνει υποτελής του ρωσικού στέμματος.*

Madame!

La résolution que je prens d'écrire à Votre Majesté Impériale seroit arrêtée par le profond respect dû à Sa Personne Auguste, si je ne la considerois plus grande encore dans Ses vertus, qu'Elle ne l'est dans Son ellevation, mais le propre de la vraie grandeur étant d'être accessible à toute personne, la crainte de Lui déplaire par mon hardiesse est incompatible avec l'idée que j'ai de Son Caractère Sublime.

Je me suis déjà adressé à Votre Majesté Impériale par le moyen du Prince de Galitzin, Son Ministre Plénipotentiaire auprès des Etats Généraux des Provinces Unies; mais ayant manqué le succès que je me promettois, il me reste encore le moyen que j'ose prendre. Je répétera à Votre Majesté Impériale mes propositions; peut-être l'intéresseront-elles d'avantage partant directement de celui qui les a formées. Rien n'engage tant d'attention d'une Ame noble que la voix suppliante d'un malheureux.

Et pour quoi ne saisisrai-je pas l'occasion qui me présente le précieux honneur d'écrire à une Souveraine dont j'admire avec satisfaction les qualités qui la conduisent à la gloire par une route dans la quelle il n'y avoit point de traces à suivre: une Souveraine dont j'aspire à imiter les exemples, et dont il m'est infiniment doux de prononcer les louanges; garanti par le témoignage de l'Univers de toute crainte de paroître adulateur. Que l'attente qui anime mes desseins manque de réussite, j'aurai toujours le contentement d'avoir porté

* Το έγγραφο είναι μερικώς κατεστραμμένο. Σε αγκύλες υπάρχει ή το κατεστραμμένο κείμενο, ή η πιθανή του αποκατάσταση.

jusqu'au Trône de Votre Majesté Impériale les vœux sincères, qui ne peuvent manquer de lui être agréables.

Je suis un descendant des Souverains de l'Albanie, qui, réduit par le malheur de mes Ancêtres à l'impossibilité affligeante de servir comme eux l'humanité, me consolais par la considération des grands services que Votre Majesté Impériale lui rend sans cesse; lorsque Ses armes portées du côté de la Grèce, en faisant renaître à ces peuples le doux espoir d'être délivrés de l'oppression qui les accable, ont ranimé en moi l'ardeur qui m'a toujours excité à leur être utile, et m'ont suggéré de prétendre à avoir quelque part aux glorieux desseins de Votre Majesté Impériale, en contribuant de quelque façon à leur succès dans cette entreprise.

J'ose donc avec confiance m'adresser de nouveau à Votre Majesté Impériale pour Lui offrir très-humblement de La servir dans Ses troupes employées à la réduction de la Grèce, et je lui offre en même tems l'occasion d'ajouter un éclat à la gloire de délivrer ces peuples, en faisant valoir mes droits sur l'Albanie, où, suivant Ses grands Maximes, je serai comme l'instrument dont elle se servira pour faire goûter à ce peuple le bonheur dont jouit maintenant Son vaste Empire.

La tendre vénération que les Albanois conservent pour la mémoire de Scanderbeg doit exciter tout leur courage au nom de Castrioto, si Votre Majesté Impériale veut faire répandre parmi eux qu'il existe un rejetton de leurs souverains légitimes, qui brûle du désir de sacrifier ses jours à leur bonheur. L'espérance d'être gouvernés par un descendant de leur Prince chéri les animera à tourner pour la cause de leur liberté les armes qu'ils employent maintenant malgré eux. Ils feront les derniers efforts pour secouer le joug qui les tyrannise, et ils seconderont ainsi les projets de Votre Majesté Impériale même dans toute la Grèce.

Si la Providence veut que sous la protection de Votre Majesté Impériale je rentre dans les droits de mes ancêtres, j'engage ma parole, et mon honneur d'être un vassal fidèle de la Couronne de Russie dans toute l'étendue des conditions qu'il plaira à Votre Majesté Impériale de déterminer; engagement qui passera à mes descendants comme un lien de reconnaissance, qui tiendra l'Albanie attachée à l'Empire Russe plus fermement, que si elle la gardoit sous sa domination immédiate.

S'il arrive pourtant qu'ayant l'honneur d'être admis au service de Votre Majesté Impériale je n'aie pas le bonheur de survivre à l'esclavage de la Nation dont je tire mon origine, il me restera la gloire

d'avoir servi l'humanité, en servant une Impératrice si humaine. Serai-je assez malheureux pour être absolument exclu de Son service? Devrai-je étouffer les desirs ardents qui m'y portent, malgré la noblesse qui les inspire?

Je m'occupe actuellement des moyens de démontrer la légitimité de mes prétentions par l'autenticité de ma généalogie: cette recherche [nécessite] des titres, qui doivent me présenter aux yeux de Votre Majesté Impériale digne de Sa généreuse protection, me prive maintenant de l'honneur de me [...] à Ses pieds, et de Lui rendre hommage en baisant cette main bienfaisante digne de Scèptre de l'Univers.

Etant né en Portugal, il faut en tirer la partie respective de mes preuves, en conséquence je me suis déjà adressé à Sa Majesté Très Fidèle; j'attends même de Sa bienveillance qu'Elle me fera obtenir le reste par le moyen de Son Ministre auprès du Roi du Naples, où mes Ayeux ont vécu depuis leur expulsion de l'Albanie.

Georges Castrioto, dernier Prince de l'Albanie, laissa en mourant son fils sous la tutelle de la République de Venise, qui l'engagea solennellement à le protéger. La force Ottomane ayant rendu vains les efforts qu'elle fit alors en faveur de son pupile; les Armes de Votre Majesté Impériale doivent à présent l'exciter à faire valoir son adoption dans la personne de celui qui le représente, et dont les droits n'ont guère dégénéré par le long intervalle d'une usurpation violente. Je ne puis que me persuader que ce sera un motif puissant, pour déterminer la République à se prêter aux vues glorieuses de Votre Majesté Impériale. Je crois même qu'il est du devoir de tous les Princes Chrétiens de se rendre favorables au sang de ce héros, que toute l'Europe reconnût alors comme la barrière qui arrêta les progrès des ennemis de la Croix, quand leur puissance plus formidable que jamais menaçoit tout le Christianisme.

Ce sont, Madame, les propositions que la haute opinion que j'ai de Votre Majesté Impériale m'amène à lui faire, et ne me permet point de douter qu'elles ne lui deviennent intéressantes. Il y va de la gloire de Dieu, de celle de la Couronne de Russie, et du bien de l'humanité. Protéger la Religion en détruisant les obstacles qui s'opposent à ses progrès; attacher des peuples braves à Son Empire en rompant leurs chaînes; s'acquérir des serviteurs fidèles en restituant un malheureux dans l'héritage de ses ancêtres; ce sont les objets les plus dignes d'un cœur royal: il n'y a rien de plus capable de toucher le grand cœur de Votre Majesté Impériale.

Lors même que Votre Majesté Impériale trouvera bon d'accorder la paix à la Porte, Elle en fera un article de la liberté de ces peuples dont tout l'espoir dépend de Sa protection Impériale.

Oh, Madame! Cet espoir qui ranime maintenant le courage absolu des Grecs infortunés pourroit-il être vain? Ces peuples autre fois les plus célèbres de la terre resteront-ils encore dans l'esclavage avilissant où ils gémissent? Ne seroient-ils parvenus au point, qui, depuis si longtemps fait l'objet de leurs soupirs, que pour voir appesantir d'avantage le joug qui les accable? La main qui s'arme aujourd'hui en leur faveur pourroit-elle les abandonner après avoir excité leur confiance? Non, Madame, certainement non; l'Ame généreuse de Votre Majesté Impériale est trop connue pour qu'on craigne qu'elle puisse renoncer à la gloire de restituer ces peuples à leurs libertés naturelles; aucune raison ne pourra la détourner d'accomplir une entreprise, dont les grands biens qui suivront peuvent seuls compenser à Ses yeux les maux qu'entraîne nécessairement une guerre, dans la quelle Son humanité ne lui permettroit point de s'engager sans un tel but. Les Grecs cesseront, sans doute, d'être malheureux dès que Votre Majesté Impériale sera l'Arbitre de leur sort.

Pour moi, Madame, c'est avec la plus ferme confiance que j'espère que les Albanois partageront le bonheur que Votre Majesté Impériale procurera à toute la Grèce; que je participerai un jour à la joie avec la quelle ces peuples béniront la Providence qui a destiné Votre Majesté Impériale pour la protectrice des Droits de l'humanité; et que j'aurai enfin la gloire de contribuer à la continuation de leur félicité, et à transmettre à la posterité reconnaissante le Nom célèbre de Catherine Seconde.

J'attends les Ordres de Votre Majesté Impériale en priant le Dieu des Armées, dont toute puissance dérive, de faire prospérer Ses Armes pour le secours des opprimés; et de prolonger Son Règne heureux pour qu'Elle continue de servir et de modèle aux Souverains, et de reproche à ceux qui préférèrent quelque'autre plaisir à celui de faire le bonheur des hommes.

Madame,

Je souhaite d'être de Votre Majesté Impériale

Vassal fidèle, et très humble serviteur

Felix Antoine Castrioto

A Leyde, le 9 Août 1770

ΑΕΠΡΑ, Επιστολές και αιτήσεις διαφόρων προσώπων σε ξένες γλώσσες, Κατάλογος 14/1. 1770, Φάκ. C-47, φ. 1-2, πρωτότυπο.

8

1777, 10 (21) Μαρτίου. Πιστοποιητικό του υποταγματάρχη Αντωνίου Τζίκα που αφορά τις πράξεις του στην Αλβανία προς όφελος της Ρωσίας κατά την διάρκεια του πολέμου 1768-1774· έχει συνταχθεί από τον στρατηγό 2^{ου} βαθμού Αλεξέι Γ. Ορλώφ.

Πιστοποιητικό

Κατόπιν εντολής της Αυτού Αυτοκρατορικής Μεγαλειότητας, με το παρόν πιστοποιούμε¹ ότι ο κύριος υποταγματάρχης του στρατού κόμης Αντώνιος Τζίκα από την αρχή του περασμένου πολέμου με την Οθωμανική Πύλη ήταν από τους πρώτους προεστούς στην πατρίδα του, την επαρχία Χειμάρας της Αλβανίας. Όταν το 1769 έστειλα ανθρώπους με διαταγή να διαπιστώσουν τον βαθμό ευμένειας αυτής της επαρχίας προς τη Ρωσία και τη θέληση να απελευθερωθεί από τον τούρκικο ζυγό, ο προαναφερόμενος κόμης Τζίκα δέχτηκε τους ανθρώπους μου, διακινδυνεύοντας τη ζωή του. Μετά συγκάλεσε και τους άλλους προεστούς, τους σύστησε τους ανθρώπους μου, κοινοποίησε τη διαταγή και προσπαθούσε να τους πείσει να ορκιστούν πίστη προς την Πολυεύσπλαχνη Άνασσά Μας, κάτι το οποίο ο ίδιος έκανε πρώτος απ' όλους. Το παράδειγμά του ακολούθησαν και πολλοί άλλοι, με σκοπό να χρησιμοποιήσουν όλα τα δυνατά μέσα εναντίον του κοινού εχθρού των χριστιανών. Το γεγονός αυτό έγινε γνωστό σε πολλές τουρκικές περιοχές, με αποτέλεσμα πολλοί Τουρκαλβανοί να θρεθούν υποχρεωμένοι να μείνουν στα μέρη τους για να προστατέψουν τα σπίτια τους. Για τον λόγο αυτό μεγάλες στρατιωτικές δυνάμεις αποσπάστηκαν από τους τόπους εκείνους, όπου μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν εναντίον του ρωσικού στρατού. Μετά από τη ναυμαχία του Τσεσμέ ήρθε σε εμένα ως αντιπρόσωπος όλου του έθνους του με την παράκληση να τους δοθεί όπως πάντοτε βοήθεια από τη Ρωσική Αυλή και δική μου, προβάλλοντας παράλληλα πολλές απαιτήσεις και θέλοντας να ξέρει, ποια στάση να κρατήσουν απέναντι στους Τούρκους. Κατά τη δεύτερη εκστρατεία τον έστειλα με δικές μου διαταγές πίσω στους πατριώτες του. Με την ευκαιρία αυτή είχε εντολή να συγκεντρώσει μερικούς εθελοντές για την υπηρεσία της Αυτού Αυτοκρατορικής Μεγαλειότητας. Αυτή η προσπάθεια έκρυβε πολλούς κιν-

δύνους, όμως [ο αναφερόμενος] παρέθλεψε όλες τις δυσκολίες και εκπλήρωσε άριστα όλες τις εντολές. Μετά επέστρεψε σε εμένα στο Λιθόρνο, και κατόπιν επιθυμίας του διορίστηκε στην υπηρεσία της Αυτού Αυτοκρατορικής Μεγαλειότητος ως λοχαγός, παραμένοντας μαζί μου μέχρι την επόμενη ανάθεση υπηρεσίας. Λόγω των γνώσεών του στην ελληνική και σε άλλες γλώσσες αξιοποιήθηκε στη γραμματεία, όπου και εκπλήρωνε τις υποχρεώσεις του με μεγάλο ζήλο και επιδεξιότητα. Με την υπογραφή ειρήνης έλαβε τον βαθμό του υποταγματάρχη. Μετά από την αναχώρησή μου από την Ιταλία, με βάση τις ικανότητες και τις γνώσεις του διορίστηκε στην υπηρεσία του στρατηγού και ιππότη Ιβάν Αμπράμοβιτς Γκανιμπάλ, όπου ασχολείτο με τη διεκπεραίωση των παραπόνων των ξένων αυλών που αφορούσαν μετακινήσεις πλοίων με ρωσική σημαία. Ο ανωτέρω αναφερόμενος στρατηγός και ιππότης Γκανιμπάλ πολλές φορές επιδοκίμαζε τη συμπεριφορά του, τις γνώσεις του και την προθυμία του στην υπηρεσία.

Η συμπεριφορά του πάντοτε ήταν καλή και αξίζει την προαγωγή.

Μόσχα, 10 Μαρτίου 1777

[Πρωτότυπη υπογραφή:] Ο κόμης Αλεξέι Ορλώφ Τσεσμένσκι της Αυτού Αυτοκρατορικής Μεγαλειότητος και της Πολυευσπλαχνής Ανασσάς Μου στρατηγός 2ου βαθμού και ιππότης όλων των ρωσικών παρασήμων.

[Πάνω από το κείμενο η ένδειξη:] Αντίγραφο

ΑΕΠΡΑ, Εσωτερικές Υποθέσεις του Συμβουλίου Εξωτερικών Υποθέσεων, Κατάλογος 2/6 1777-1800, Φάκ. 1531, φ. 2 και 2^V, αντίγραφο. Το παρόν αποτελεί μετάφραση από τα ρωσικά.

¹ Αυτό το πιστοποιητικό του Α. Γ. Ορλώφ για τον Α. Τζίκα μνημονεύεται και στη σύντομη αναφορά, που παρουσιάστηκε στην Αικατερίνη Β', πριν από τις 14 (25) Μαΐου 1777, όπου υπογραμμίζεται ότι «ο κόμης Αντόνιος Τζίκα κατάγεται από ευγενέστατη οικογένεια της Αλβανίας» και ότι έχει μεγάλη επιρροή «μεταξύ των Αλβανών ελληνικής πίστης». Και συνεχίζει παρακάτω, ότι κατά τη διάρκεια του ρωσοτουρκικού πολέμου του 1768-1774 ο Α. Τζίκα ασχολήθηκε επιτυχημένα με τη στρατολόγηση Αλβανών στη ρωσική υπηρεσία και συνέχισε τη δραστηριότητά του αυτή «όταν ο κύριος Kammer-Junker Ντομάσνεφ δημιούργησε την Αλβανική Λεγεώνα». Ο Ντομάσνεφ διαπιστώνοντας την καλή γνώση της ελληνικής και ιταλικής γλώσσας του Τζίκα, τον χρησιμοποίησε επίσης για την τήρηση της αλληλογραφίας του. Στο σημείωμα επίσης αναφέρονται και οι φιλολογικές ασχολίες του ίδιου του Τζίκα, ιδιαίτερος το έργο του που δημοσιεύτηκε στα ιταλικά «Voti dei

Greci all' Europa christiana» («Προσευχές των Ελλήνων προς τη χριστιανική Ευρώπη»).

Υπηρετώντας τη Ρωσία ο Τζίκα έχασε την περιουσία του στην Αλβανία. Φτάνοντας στη Ρωσία παρακαλεί να διορισθεί στη ρωσική πρεσβεία στη Νεάπολη, όπου έμενε ο πατέρας του, κόμης Στράτη(ς) Τζίκα, συνταγματάρχης του αποτελούμενου από Αλβανούς «βασιλικού Μακεδονικού Συντάγματος», ο οποίος είχε πολύ μεγάλη περιουσία. Η παράκληση του Α. Τζίκα ικανοποιήθηκε. Με την από 21 Μαΐου (1 Ιουνίου) 1777 διαταγή της Αικατερίνης Β' ο Τζίκα «τιμήθηκε πολυεύσπλαχνα για την πιστή και πρόθυμη υπηρεσία του στον στόλο μας στην αποστολή του Λεβάντε κατά την διάρκεια του τελευταίου πολέμου με τους Τούρκους» με τον βαθμό του συμβούλου της πρεσβείας, με μισθό 1.200 ρούβλια ετησίως, και διορίστηκε «στην καγκελαρία του υπουργείου στη Νεάπολη». Βλ. Дипломатическая переписка императрицы Екатерины II: 1776-1777 гг., στο Сборник Императорского Русского исторического общества [Διπλωματική αλληλογραφία της Αικατερίνης Β' 1776-1777, στο Συλλογές της Αυτοκρατορικής Ρωσικής Ιστορικής Κοινότητας], Αγ. Πετρούπολη 1914, τόμος 145, σ. 410-411.

9

1777 το αργότερο.* Επιστολή του αντιπροσώπου της Χειμάρας Πάνου Μπιτζίλη προς την κυβέρνηση της Ρωσίας, στην οποία διατυπώνεται παράκληση παροχής μόνιμης ρωσικής προστασίας στην περιοχή του.

*‘Η προβίντζια τīs Χημάρας ἐξίτισε ἐξ ἀρχῆς νά εἶναι ὑπό τήν ἐξουσίαν τīs Ρωσσίας. Καί ἐπειδή αὐτό δέν ἐστάδικε τρόπος διά τοῦτο ζητά τώρα νά γένη προσταγή εἰς τόν Μίνιστρον τīs Κωνσταντινουπόλεως ὅπου μέ μεσι-
τίαν του νά σινοχρέσι ὁ Σουλτάνος μέ φερμάνι τά ἀπερασμένα πετεσίματα τīs ριδέν ἐπαρχίας Χημάρας κατά τές σινθίκες τīs ἡρίνης. Τό ὅποιο φερμά-
νι νά γραφθῇ εἰς τοῦς γιόνους πασάδες, Δελβίνου, Κανίνου καί Ἀβλῶνος.*

Καπετάν Πάνω Μπιτζίλης, Δεπουτάτος,¹

ζητά περί πλέον ἢ ριδέν ἐπαρχία νά εἶναι πάντα εἰς τήν προτετζιόνε τīs Ρωσσίας.

ΑΕΠΡΑ, Σχέσεις Ρωσίας-Τουρκίας, Κατάλογος 89/8.1777, Φάκ. 126, φ. 5, πρωτότυπο.

¹ Καπετάν Πάνω Μπιτζίλης Δεπουτάτος: Ο Π. Μπιτζίλης, λοχαγός του βενετικού στρατού, ήταν ένας από εκείνους τους απεσταλμένους της Χειμάρας που το 1760 διαπραγματεύονταν με τον ρώσο πρόεδρο υπουργό στην Κωνσταντινούπολη Α. Μ.

* Η ημερομηνία σύμφωνα με τη σημείωση στον φάκελο του αρχείου.

Ομπρέσκωφ για την υπαγωγή αυτής της περιοχής υπό την προστασία της Ρωσίας και τη στρατολόγηση Χειμαριωτών στη ρωσική υπηρεσία (βλ. έγγραφο 5). Το 1769 ο Π. Μπιτζίλης εντάχθηκε στη ρωσική υπηρεσία και το διάστημα 1770-1774 συμμετείχε στις επιχειρήσεις του ρωσικού στόλου στην Ελλάδα. Το 1775 ο αρχιστράτηγος των ρωσικών δυνάμεων στη Μεσόγειο Α. Γ. Ορλώφ τον έστειλε στην Αγία Πετρούπολη «ως αντιπρόσωπο του έθνους του». Βλ. ΑΕΠΡΑ, Εσωτερικές Υποθέσεις του Συμβουλίου Εξωτερικών Υποθέσεων, Κατάλογος 2/6 1798, Φάκ. 1656, φ. 12-13.

10

1783, Φεβρουάριος. Υπόμνημα του υπαλλήλου του Συμβουλίου Εξωτερικών Υποθέσεων Αντωνίου Παλλαδοκλή προς την Αικατερίνη Β', σχετικά με την ανάγκη δημιουργίας σχέσεων με Αλβανούς –συμπεριλαμβανομένων και μουσουλμάνων– που θα μπορούσαν να φανούν εξαιρετικά χρήσιμοι σε περίπτωση νέου ρωσοτουρκικού πολέμου.

Δουλικό υπόμνημα για το λαό των Σλάβων, Ηπειρωτών ή Αλβανοελλήνων και Τουρκαλβανών.

Εγώ, ο ταπεινότατος γεννημένος στη Μυτιλήνη, κατόρθωσα να έρθω στη Ρωσία τις τελευταίες μέρες του Ιουνίου του 1762. Μετά από τις σπουδές μου στην Ακαδημία του Κιέβου και τη διδασκαλική υπηρεσία μου στη Λαύρα της Αγίας Τριάδας, το 1770 ήμουν μεταφραστής της Αυτοκρατορικής Σας Μεγαλειότητας στο Τσάρσκογε Σέλο, σε υπόθεση που αφορούσε έναν τούρκο αιχμάλωτο που βρέθηκε εκεί. Σύντομα εισήλθα στη υπηρεσία του Κρατικού Συμβουλίου Εξωτερικών Υποθέσεων, όμως κατά την εξάχρονη παραμονή μου στην Κωνσταντινούπολη κοντά στον υπουργό [:πρέσβη]¹ δεν μου δόθηκε ευκαιρία να αποδείξω τον ξήλο μου. Παρά ταύτα, επειδή κέρδισα την εμπιστοσύνη των ντόπιων, κατόρθωσα –εκτός από τη μυστική αλληλογραφία και τις μεταφράσεις– να θρω την κατάλληλη μέθοδο για τις συνεχιζόμενες μέσω εμού διαπραγματεύσεις σχετικά με την τότε διαμάχη που αφορούσε την Κριμαία.² Επίσης κατόρθωσα –χωρίς να χρειαστούν τα δώρα, που εκ μέρους του υπουργού προσέφερα σε άλλους– να πείσω να συναφθεί ειρήνη με τον γνωστό και σπουδαίο μεταξύ των Οθωμανών ιερωμένων Μολλά μπέη, ο οποίος αντιδρούσε επίμονα για τη συνθήκη του Καϊναρτζή. Απέρριψα, ως όφειλα, τις πολλαπλές προτάσεις της Υψηλής Πύλης να γίνω δεύτερος διερμηνέας της. Κατόρθωσα επίσης από τους προεστούς με τους οποίους είχα συχνές επαφές να μάθω για την αφοσίωση των ομοδρόσκων μας στη Ρωσία. Αυτή η αφοσίωση δεν μειώνεται λόγω

των τελευταίων περιστάσεων, καθώς προσπαθούν να αποδείξουν ακόμα περισσότερο τον ζήλο τους. Κατανόησα, όσο μπορούσα, και τη σχέση με την οθωμανική διοίκηση και την περιφρονητική τάση των αρχόντων της απέναντί του. Αυτή η κατανόηση με ώθησε να πάρω το δάρρος και όπως αρμόζει στην υψηλότετη υπηρεσία μου, υποχρεούμαι ταπεινότατα να σας αναφέρω τα παρακάτω.

Η βούληση της ύψιστης ύπαρξης, η οποία έχει τη θεόσοφη καρδιά σας στο κέντρο της, ανέδωσε στη δική σας σοφότετη κηδεμονία την τύχη των λαών με τόσους διαφορετικούς και πετυχημένους τρόπους, με την αξιοσημείωτη επιθυμία να βλέπει τις φυλές των θνητών στην κατάσταση που αρμόζει στη φύση τους. Η επιθυμία αυτή καμιά φορά ονειροπόλα αποδίδεται στον Μέγα Αλέξανδρο, όμως στη θεόσοφη ψυχή της Αυτοκρατορικής Σας Μεγαλειότητος υπάρχει πραγματικά. Σύμφωνα με αυτήν τη βούληση η άγρυπνη, εμπνευσμένη από τον Θεό σκέψη για την ευημερία τόσων πολλών λαών απλώνεται και ανοίγει για τους ομόδησκους, καταπιεσμένους από τους Αγαρηνούς τις πύλες πρωτοφανούς ευζωίας στο ασφαλές και κατάλληλο για ήρεμη κατοικία άσυλο, καθώς επίσης παραχωρεί σπουδαίες διαφορετικές και δραστικότερες μεθόδους και για την αναζωογόνηση της νεκρής έννοιας της ελευθερίας τους και της ανδρείας των προγόνων τους. Όσο και να μην είναι χαρακτηριστικό των υψηλών υποθέσεων της Αυτοκρατορικής Σας Μεγαλειότητος μήπως δεν θα έχετε αντίρρηση να χρησιμοποιηθεί ο κατόπιν όλων των ανωτέρω προαναφερομένων αυξανόμενος ζήλος και να προετοιμαστεί έγκαιρα, με τρόπο μυστικό, χωρίς να κινήσει υποψίες άλλων εξουσιών, κάποια βοήθεια για τις σημαντικές επιχειρήσεις ή στρατιωτικές ενέργειες; Ακόμα πιο αξιόπιστο είναι το γεγονός ότι οι προηγούμενες στρατιωτικές τους εμπειρίες και οι όμοιες από τις δύο πλευρές κινήσεις μπορούν να βοηθήσουν τη διέγερση του πνεύματός τους και πιθανόν να επισπεύσουν την επιβράβευση [ενεργειών], που πριν δεν ήταν εφικτές.

Είναι γνωστό, ότι αυτή η επιχείρηση δεν μπορεί να ελπίζει το αναμενόμενο αποτέλεσμα στις περιοχές όπου οι περισσότεροι κάτοικοι είναι Τούρκοι και τα χωριά τους βρίσκονται παντού. Σε εκείνα τα μέρη οι ομόδησκοί μας έχουν κατ' ανάγκη συνηθίσει τα έθιμά τους, είναι πρόθυμα δουλόφρονες, ανταλλάσσοντας την ελευθερία με ψεύτικη γαλήνη στα έγκατα της αιώνιας σκλαβιάς, που αποκοιμίζει την ανησυχία. Απεναντίας, μπορούμε να περιμένουμε αποτέλεσμα στα μέρη η φυσική τοποθεσία των οποίων δίνει δυνατότητες γι' αυτό, και στους χριστιανούς που μένουν εκεί, στους οποίους υπάρχουν ακόμη για κάποιο λόγο κατάλοιπα του πολεμικού πνεύματος· παραδείγματος χάρι στην Ήπειρο και στις γειτονικές της περιοχές, που μένουν Αλβανοί και Μαυροβού-

νιοι. Οι κάτοικοι αυτών των περιοχών, και λόγω της τοποθεσίας και της φυσικής τους κλίσης, και επειδή βλέπουν τους ομόθρησκούς τους υπό τη γειτονική βενετική διοίκηση, που τους παραχωρεί πολιτικά δικαιώματα, βρίσκονται σε συνεχείς μάχες με τους γειτονικούς Τούρκους, το άγριος θράσος των οποίων τους ξεσηκώνει για την αναγκαία αυτοπροστασία. Και επειδή το πνεύμα τους από παλαιά δεν ανέχεται την πλήρη σκλαβιά, που οι άλλοι έχουν συνηθίσει, δραπετεύουν από αυτήν και γυρίζουν σε μεγάλες ομάδες στα βουνά επί το πλείστον ως ληστές, με αρχηγούς τους πιο θαρραλέους από αυτούς. Αναγνωρίζεται ότι είναι πολύ πιο θαρραλέοι από τους Τούρκους, καταφέρνουν να τους νικούν με πολύ μικρότερο αριθμό ανδρών. Οι πόλεις επίσης με ιδιαίτερα γενναία πληρωμή προσλαμβάνουν μερικούς από αυτούς στις τάξεις των αρματολών, δηλαδή στην ένοπλη φρουρά, για την άμυνα από τις επιδρομές των Τουρκαλβανών. Τους άλλους, άλλοτε λίγους άλλοτε πολλούς, έχουν στον στρατό τους με μισθό διάφοροι Τούρκοι διοικητές. Καμιά φορά ακόμα και η κυβέρνηση τους χρησιμοποιεί εναντίον απείθαρχων Τούρκων, η δύναμη των οποίων έχει αυξηθεί. Απ' όλα αυτά μπορεί κανείς να εξάγει βάσιμα συμπεράσματα ότι, εάν θα μπορούσαμε να στηρίξουμε σταδιακά τον πιο δραστήριο και πιο συνετό από τους αρχηγούς τους με το απαιτούμενο βοήθημα και ενθάρρυνση, μπορούμε να αναμένουμε όχι μόνο τη συμμετοχή του με σημαντικό αριθμό ανθρώπων σε περίπτωση κάποιου πολεμικού γεγονότος, αλλά και το ενδεχόμενο, με αυτή τη στήριξη, να αποσπαστεί οριστικά από τους Τούρκους, ακολουθώντας το παράδειγμα του Σκενδέρμπεη, και να αποσπάσει και να προστατεύσει από αυτούς ολόκληρη πρόσφορη γι' αυτό περιοχή, κάτι για το οποίο υπάρχει πληθώρα παραδειγμάτων όχι μόνο στα αρχαία χρόνια, αλλά σε όλες τις εποχές. Αυτήν τους την κλίση επιβεβαιώνουν πολλές σύγχρονες εμπειρίες. Εάν δε υπήρξαν αποτυχημένες στρατιωτικές επιχειρήσεις, αυτό οφείλεται περισσότερο στις ακατάλληλες περιοχές, στον ακατάλληλο χρόνο και στην αμοιβαία έλλειψη εμπιστοσύνης.

Παρόμοιες και ακόμα πιο ωφέλιμες προσπάθειες μπορούν να γίνουν και με τους Τουρκαλβανούς, παίρνοντας υπ' όψιν το μίσος άσβεστο που τρέφουν για Τούρκους, την υπερβολική φιλαργυρία, την αγριότητα και την τάση των διοικητών τους απέναντι στις νέες συνθήκες και την ανεξαρτησία, ειδικά μετά την πρόσφατη ήττα τους στον Μοριά,³ την οποία δεν μπορούν να ξεχάσουν λόγω της μνησικακίας τους. Ήδη κυκλοφορούν κάποιες φήμες, ειδικά για τον πασά της Σκόδρας, ο οποίος είτε έχει ήδη αποσχιστεί από την Πύλη, είτε το σκέφτεται. Οπότε, εάν αυτό μπορεί να συμβεί με κατάλληλες προσπάθειες, γίνεται φανερό σε πόσο μεγάλη σύγχυση εν καιρώ πολέμου πέφτει να βρίσκεται η Πύλη, εφόσον αυτές οι χώρες υπήρξαν από τις σημαντι-

κές αιτίες της πτώσης του ελληνικού κράτους. Οι ίδιοι οι Τούρκοι, που ίδρυσαν το κράτος τους στην Ευρώπη κατά την εποχή των σουλτάνων Αμουράτ και Μεχμέτ Β',⁴ έπρεπε να περιμένουν το ίδιο από τον Σκενδέρμπεη. Σε αυτή την περίπτωση μπορούμε να ελπίζουμε ότι, αν αποσχιθούν φανερά, ακόμη και αν δεν εκκενώσουν τις τούρκικες πόλεις, μπορούν επικαλούμενοι την άμυνα των χωρών τους να αρνηθούν να εκστρατεύσουν και να παραμείνουν εντός των συνόρων τους, κάποιιο μάλιστα ήδη ενήργησαν με αυτό το τρόπο στον προηγούμενο πόλεμο.

Για να πραγματοποιηθούν αυτές και ανάλογες επιχειρήσεις, όπως έκαναν πολλές φορές οι Ρωμαίοι για την κατάπιξη ή εξόντωση κάθε ισχυρού κράτους, είναι ωφέλιμο να υπάρχει πρόσωπο ειδικά εφοδιασμένο με τα κατάλληλα εκείνα μέσα που θα συμβάλουν στον στόχο να επηρεάσουν αυτούς τους λαούς που διαμορφώνουν τις σκέψεις και τις πράξεις τους μόνο με την εμφάνιση κάποιου ανθρώπου. Ο άνθρωπος αυτός θα βρίσκεται στις γειτονικές περιοχές, στη Δαλματία, στο Κάστελ-Νουόβο ως γενικός πρόξενος, ο οποίος είναι αναγκαίος για να αποκτήσει μεγαλύτερη εμπιστοσύνη και να έχει ελεύθερα δικαιώματα σε μια χώρα της ίδιας φυλής, ομόθρησκη, η οποία για αυτούς τους λόγους ειλικρινά συμβάλλει στην επιτυχία της Ρωσίας και συνορεύει με τους προαναφερόμενους λαούς. Θα μπορούσε επίσης να βρίσκεται σε κάποιο άλλο μέρος του κόλπου του Κάταρου όπου συχνά έρχονται οι Αλβανοί με τρόφιμα που αγοράζονται για τη Βενετία. Επίσης και το νησί της Κέρκυρας με την κοντινή στην Ήπειρο θέση του φαίνεται κατάλληλο. Ένας τέτοιος πρόξενος θα έχει δικούς του ικανούς ανθρώπους, ως έμπορους ή ως γιατρούς, σε ορισμένες περιοχές, θα κάνει τις αναγκαίες επαφές με άτομα από την ηγεσία αυτών των λαών σύμφωνα με τις χρονικές και τοπικές συγκυρίες και όταν του δοθεί η ευκαιρία με την πρόπευσα προσοχή θα τους εμπνέει. Σε αυτή την περίπτωση μπορούμε να αναμένουμε επιτυχίες λόγω της μέγιστης εύνοιας της Αυτοκρατορικής Σας Μεγαλειότητος. Με αντίστοιχο τρόπο ως προς τον ζήλο τους για τον νόμο και με πρόποντα, αλλά ταυτόχρονα μη δελεαστικά για άλλους μέτρα, θα κατακτήσει την εμπιστοσύνη των προεστών και των κληρικών τους. Θα μπορούσε ύστερα να γνωρίσει καλύτερα την κατάσταση τους και τις συνθήκες και με επιτυχία να οδηγήσει έγκαιρα την προθυμία τους στην πραγματικότητα που αντιστοιχεί στις ύψιστες διαταγές.

Φεβρουάριος 1783

Assessor [εκτιμητής; δημόσιος υπάλληλος της 8ης κατηγορίας]
του Κρατικού Συμβουλίου Εξωτερικών Υποθέσεων
υποτελέστατος δούλος
Αντώνιος Παλλαδοκλής

ΑΕΠΡΑ, Επιστολές και αιτήσεις διαφόρων προσώπων στον Αυτοκράτορα, Κατάλογος 13/2 1783, Φάκ. 771, φ. 1-6, πρωτότυπο. Το παρόν αποτελεί μετάφραση από τα ρωσικά.

¹ κατά την εξάχρονη παραμονή μου στην Κωνσταντινούπολη κοντά στον υπουργό: Ο Α. Παλλαδοκλής βρισκόταν στην πρεσβεία στην Κωνσταντινούπολη από το 1775 έως το 1781 (ΑΕΠΡΑ, Εσωτερικές Υποθέσεις του Συμβουλίου Εξωτερικών Υποθέσεων, Κατάλογος 2/6, Φάκ. 143, φ. 1-2).

² διαπραγματεύσεις σχετικά με την τότε διαμάχη για την Κριμαία: Γίνεται λόγος για την οξυτάτη σύγκρουση μεταξύ Ρωσίας και Τουρκίας γύρω από την Κριμαία, η οποία αναζωπυρώθηκε μετά την υπογραφή της συνθήκης του Κιουτσούκ-Καϊναρτζή το 1774. Παρά τους όρους της συνθήκης, που προέβλεπαν ανεξαρτησία της Κριμαίας, η Πύλη προσπάθησε με κάθε μέσο να αποκαταστήσει την εξουσία της στο κριμαϊκό χανάτο. Από τη δική της πλευρά η Ρωσία είχε στόχο να σταθεροποιήσει και να αυξήσει την επιρροή της στη χερσόνησο. Κατόπιν διπλωματικών διαπραγματεύσεων μεταξύ Ρωσίας και Πύλης στις 10 (21) Μαρτίου 1779 υπογράφηκε η συνθήκη του Αϊνάλυ-Καβάκ, η οποία κυρίως επιβεβαιώνει τις προβλέψεις της συμφωνίας του Κιουτσούκ-Καϊναρτζή σχετικά με την Κριμαία. Με διάταγμα στις 8 (19) Απριλίου 1783 η Αικατερίνη Β' ανακοίνωσε την ενσωμάτωση του κριμαϊκού χανάτου στη Ρωσία.

³ μετά την πρόσφατη ήττα τους στον Μοριά: Τα αποσπάσματα των αλβανών μπέηδων βρίσκονταν στον Μοριά από το 1770, όταν συμμετείχαν στην καταστολή της απελευθερωτικής εξέγερσης που ξέσπασε στην περιοχή. Το 1779 στρατεύματα απεσταλμένα από την Πύλη, υπό την αρχηγία του καπουδάν πασά Χασάν, είχαν συντρίψει στον Μοριά απείδαρχα αλβανικά αποσπάσματα.

⁴ οι ίδιοι οι Τούρκοι, που ίδρυσαν το κράτος τους στην Ευρώπη κατά την εποχή των σουλτάνων Αμουράτ και Μεχμέτ Β': Εννοούνται οι Τούρκοι σουλτάνοι Μουράτ Β' (1421-1451) και Μεχμέτ Β' (1451-1481).

11

1785, 7 (18) Νοεμβρίου. Έκδοση του γενικού πρόξενου στην Αλβανία και Χειμάρα Πάνου Μπιτζίλη προς τον Αντικαγκελάριο Ι. Α. Όστερμαν σχετικά με πολεμικές διαμάχες μεταξύ διαφόρων αλβανών κυβερνητών.*

No 1

Excellence,

Après un pénible voyage, je suis arrivé dans cette Isle le 3 d'Octobre et faute d'embarquement pour passer à Constantinople, étant

* Το κείμενο είναι μερικώς κατεστραμμένο. Εντός αγκυλών προτείνεται η πιθανή αποκατάσταση.

aussi dans la mauvaise saison, je demeure ici malgré moi, attendant la première occasion pour y aller. Pendant mon séjour dans cette ville je n'ai été oisif, j'ai écrit en Albanie d'où sont venu plusieurs avec les quels j'ai parlé avec circonspection; et ils m'ont témoigné de forts bonnes inclinations. J'espère lorsequ je serai à l'Arte de rencontraire à leurs intentions, et alors j'enverai mon très-humble rapport au Suprême Collège, et je communiquerai tout à V.E. particulièrement. Différentes guerres ont succédé les unes aux autres en Albanie, et la dernière a été la plus terrible, parceque Ali-Passa ayant réuni une quantité de troupes, essaya d'entrer à Jannina et à Delvino; les habitants de ces villes s'étant opposé sous la protection de Curt-Passa [ont] averti les Chimariotes qui allèrent au secours; le 18 du mois de Juin [a été] le plus grand combat sur une terre nommée Lubóvo. Dans ce jour [tombè]rent sur le champ de bataille du coté d'Ali-Passa 518 combattants [et de] celui de Curt-Passa 84; au même jour ils se retirèrent. Dans ces [entrefa]ites le Passa de Scutari avec un grand corps de troupes alla ra[va]lger Musachia, territoire convenable à Curt-Passa, où il tua plus de 300 hommes et avec peu de perte des siens il se retira. Ali-Passa ayant réuni de nouvelles forces menaceoit d'attaquer Chimarre s'il venoit de vaincre Curt-Passa; mais celui-ci appellé les Chimariotes pour la seconde fois, et aussi-tôt ils volèrent et restèrent deux mois sous les armes. Enfin les deux Passa ayant fait la paix, tous se retirèrent. C'est ce que pour à present je représente très-respectueusement.

J'espère de jouir toute ma vie de la même visible protection de V.E. et que votre bienveillance ne diminue guère envers moi.

Je suis de V.E. très humble et très obéissant serviteur

Pano Bicilli

Corfou, 7 Novembre 1785 S.V.

ΑΕΠΡΑ, Σχέσεις Ρωσίας-Τουρκίας, Κατάλογος 89/8 1785, Φάκ. 952, φ. 1, πρωτότυπο.

12

1786, 4 (15) Σεπτεμβρίου. Έκδοση του Πάνου Μπιτζίλη προς τον πρέσβη στην Κωνσταντινούπολη Ιάκωβο Ι. Μπουλγκάκωφ σχετικά την άφιξη του στην Άρτα, τις σχέσεις μεταξύ Μαχμούτ πασά, Κουρτ πασά και Αλή πασά, και την πρόταση ίδρυσης υποπροξενείων στη δυτική Ελλάδα και στην Αλβανία.

Eccellenza!

Mi do l'onore di partecipare a V.E. il mio arrivo a questa Parte, che per combinazione d'un viaggio lungo e pericoloso non fu che li 7 del scorso Agosto. Dalla Rellazione che mi prendo la libertà d'includergli,¹ rileverà V.E. il modo, e le particolarità con le quali sono stato ricevuto, e perciò sono molto contento. Spero in appresso incontrare sempre più il genio di questi; e così riuscire con onore per il Servizio di S.M. Imperiale, e che V.E. sarà contenta di me. Avrei nei primi giorni eseguito il mio dovere; ma per esser il Bey Comandante di questa Città un giorno dopo la mia venuta passato a Janena per affari Suoi particolari, che solamente li 28 del scorso Agosto fece ritorno, motivo, che m'ha fatto sospendere la spedizione del Espresso, o sia Pesodromo, per darle in un tempo stesso il Rapporto, come ho l'onore di fare presentemente.

Devo rappresentare a V.E. in succinto che la Città non è grande; ma il luogo è ameno, abbondanza di vari generi, massime comestibili e aggrumi d'ogni sorte. L'aria non è troppo salutare in questa stagione. V'è anche una fortezza anticamente fabricata. Gl'abitanti Christiani e Turchi passano buon'armonia, e sono contenti gl'uni degl'altri.

Quando sarò informato de prodotti, e dell' occorrente, parteciperò distintamente e V.E. e darò parte al Colleggio di Commercio.

Oltre l'accoglimento fattomi dagl'abitanti; da questi circonvincini Paesi ho ricevuto varie lettere, e molti vengono personalmente a congratularsi del mio arrivo a questa Parte, e scorgo in essi una grand'allegrezza, che mi fa sperare d'incontrare maggiormente il genio di questi Popoli. Le notizie che corrono presentemente sono che Curt Passà con Mamut Passà di Scutari si erano paccificati, e stessamente con Alli Passa, ma nell'istesso tempo il Figlio, e Fratello di Curt Passà disgustati da questo s'abstentarono ruffuggiati da Mamut Passà. Lagnatosi Curti, l'altro rispose: che essendo Noi in pacce non potette dolervi d'aver accolto il Vostro Figlio e Fratello e sarei un'ingrato se non gli prestassi ogn'assistenza. In questi giorni Mamut Passà fece tagliar la Testa a due Bey d'Albassan per Gelosia, avendo messo a fero e fuoco un luoco chiamato Pekin con picciolo Castello.

Dubitando il Figlio e Fratello di Curti della malla fedde inveterata nell'animo di Mamut, si ripatriarono, domandando perdono a Curti, e lo ottennero. Ecco di nuovo una rottura solo loro, stante ammassano gente e l'uno e l'altro. Con Alli Passa sembra che Curti sia in buona pacce. Questo è un racconto che mi fece avanti jeri il Gomandante.

Distante da qui sei ore s'attrova un Villaggio chiamato Sulli gl'abitanti del quale giorni sono fecbero una repressaglia a certi altri Turchi che passavano da un luoco all'altro, ed ammazavano tre e feritone uno, spogliandogli di quanto avevano. Questo caso porterà dell'altre conseguenze stante quelli di Sulli, quindeci giorni prima avevano anche presso un schiavo Greco, ch'abitava tre ore lontano da qui.

Nel tempo ch'ero a Constantinopoli ho avuto l'onore di rappresentargli a voce che diversi da Cimarra avevano proposto di formare un Battaglione al Servizio dell'Imperatore; ed in fatti ho qui rilevato che un tal Andrea Gini passò a Viena² con procura de suoi Compagni per capitolare per la formazione del deto Battaglione.

Ho l'onore nell'istesso tempo di rappresentare a V.E. che essendo grande l'estensione di questo Consolato Generale cosi sarebbero neccessari de Vicce Consoli a Messolongi, in Prevesa, in Janena, nel golfo della Vallona, à Durazzo e a Scutari. Se V.E. crederà a proposito di permeter che questi luochi siano occupati per il miglior Servizio di S.M.Imperiale, mi prendo la libertà di segnare li seguenti nomi, che hanno servito e li conosco capacci a quest'impiegi, e con un tenue assegnamento che li sarà assegnato saranno contenti, e sono li seguenti: Constantin Casnezzi, Ellia Stratti, Lucca Chiuda, Dimitri Lambro. Questi quatro sono di già decorati de Patenti d'Ufficiali al Servizio Imperiale e per l'altri quelli che si troverano onesti e pontuali. Rimentendomi per altro alli giusti Riflessi ed alli Venerati Ordini di V.E.

Gli chiedo benigno compatimento se sono stato prolisso per la prima volta. Sarò più laconico in avvenire: quando però non succedesse cosa che m'obbligasse non poter far di meno. A tenore degl'Ordini dell'Eccelso Colleggio non oso dare collà Rapporto, ma bensì di rassegnare il t[utt]o a V.E. Nell'atto che mi proffesso con Somo Osse quio.

di V.E.

*Arta, 4 Settembre
1786. S.V.*

*Umilissimo, Devotissimo, Obligatissimo
Servitore
Panno Bicilli*

[Σημείωση πάνω από το κείμενο:] Μαζί με την έκδοση Νο. 66.

ΑΕΙΠΑ, Αποστολή της Κωνσταντινούπολης, Κατάλογος 90/1, 1786-1787, Φάκ. 1013, φ. 2-3^ν, αυτόγραφο.

¹ *dalla Rellazione che mi prendo la libertà d'includergli*: Στον ίδιο φάκελο υπάρχει η έκδοση του Π. Μπιτζίλη χωρίς ημερομηνία (φ. 4-5), όπου λεπτομερώς περιγράφεται η τελετή υποδοχής του από τις αρχές της Άρτας.

² *un tal Andrea Gini passò a Viena*: Για τις πράξεις του Α. Γκίνη, ο οποίος το 1785-1787 προσπάθησε να πάρει τη σύμφωνη γνώμη του Ιωσήφ Β' για να γίνουν δεκτά στην αυστριακή υπηρεσία αποσπάσματα Χειμαριωτών, βλ. P. Bartl, *Albanien im Russisch-Österreichischen Türkenkrieg 1787-1792. Albanien in Vergangenheit und Gegenwart*, Μόναχο 1991, σ. 61-66.

13

1786, 1 (12) Δεκεμβρίου. Έκδοση του Ιάκωβου Ι. Μπουλγκάκωφ προς την Αικατερίνη Β' που αφορά την ανησυχία της Πύλης σχετικά με την ενίσχυση της δύναμης και της ανεξαρτησίας του Μαχμούτ πασά της Σκόδρας.

*Εκλαμπρότατη, παντοδύναμη, μεγάλη Κυρία Αυτοκράτειρα και
Αυτοκράτειρα όλης της Ρωσίας, Πολυεύσπλαχνη Άνασσα!*

Περισσότερο απ' όλα την ανησυχία του Υπουργείου και την προσοχή της Πύλης προκαλεί τώρα ο Μαχμούτ πασάς του Σκουταρίου. Η προηγούμενη δουλική μου έκδοση* γι' αυτόν, δικαιώνεται απολύτως. Με την πολιτική του, με την αμερόληπτη δικαιοσύνη του, προσέγκυσε μόνιμους κατοίκους όχι μόνον της δικής του επαρχίας αλλά και των γειτονικών περιοχών. Πολλοί του ζήτησαν να στείλει τους αξιωματικούς του για προστασία από τις αδικίες και ληστείες των καδήδων και των εισπρακτόρων του κεφαλικού φόρου. Σε πολλά μέρη έστειλε, πράγματι, δικούς του ανθρώπους που παρακολουθούν τους καδήδες ώστε να μη διαπράττουν αδικίες, και τους συλλέκτες του χαρατσίου ώστε να μην παίρνουν παραπάνω από το προβλεπόμενο από τους νόμους. Από πολλούς τόπους που υπάγονται στον ίδιον έδωξε τους καδήδες και τους συλλέκτες του χαρατσίου, που είχαν σταλεί από εδώ. Κάποια στρατιωτικά αποσπάσματα άρπαξαν το ταμείο που προοριζόταν για τους μισθούς των γενιτσάρων στο Βελιγράδι.

Μετά τη διάλυση των στρατευμάτων που βρίσκονταν στο στρατόπεδο της Σόφιας, ο μπεηλέρμπεης της Ρούμελης, Μπεκήρ πασάς, έλαβε εντολή να κατευθυνθεί στο Μοναστήρι, τόπο διαμονής των μπεηλερμπεήδων, και αναφέρει στην Πύλη, ότι αυτές τις ημέρες στη διαδρομή του είναι δια-

* [Υποσημείωση του Ι. Ι. Μπουλγκάκωφ:] Έκδοση Νο 92.

σκορπισμένα στρατιωτικά αποσπάσματα του Μαχμούτ πασά τα οποία χωρίς δισταγμό εμποδίζουν το πέρασμά του. Ζητάει τις οδηγίες της Πύλης, για το τι πρέπει να κάνει σε αυτές τις περιπτώσεις.

Ο πασάς της Βοσνίας, επίσης, ενημερώνει ότι ο Μαχμούτ πασάς έστειλε τους καπετάνιους του σε μερικές περιοχές της επαρχίας του. Η Πύλη πλέον δεν μπορεί να ενεργεί φανερά εναντίον του Μαχμούτ πασά και στέλνει στις κατακτημένες περιοχές ανώφελες διαταγές, όπου αναφέρει ότι, σύμφωνα με τις πληροφορίες που έλαβε, κάποιοι άνθρωποι χωρίς να έχουν καμία εξουσία εμπλέκονται στις υποθέσεις αυτών των περιοχών και δίνει εντολή στους κατοίκους να τους επιτεθούν και να τους εκδιώξουν έξω από τα σύνορα. Επίσης διατάζει τον μπεηλέρμπεη να κατευθυνθεί οπωσδήποτε στο Μοναστήρι. Κρίνεται επίσης απαραίτητο κάποιος Αλή πασάς Βελή Ογλού να γίνει πασάς των Τρικάλων, και ο Τσαούς ξαδέ να γίνει τριών ιππουρίδων πασάς των Ιωαννίνων. Και οι δύο είναι Αλβανοί και καταπιέστηκαν πολύ από τον Μαχμούτ πασά, ο οποίος κατέστρεψε τα σπίτια και τους τόπους τους στην Αλβανία. Με την πράξη αυτή η Πύλη ελπίζει να δημιουργήσει διενέξεις μεταξύ των ίδιων των Αλβανών.

Περισσότερο απ' όλα η Πύλη ανησυχεί για την ειρήνευση μεταξύ τού Μαχμούτ πασά και του πρώην αντιπάλου του Κουρτ πασά. Ενημερώθηκε επίσης, ότι κοντά στη Βαγδάτη πολλές φάρες εξεγέρθηκαν εναντίον της, και ότι ο φημισμένος επαναστάτης Κουτσούκ-Αλή¹ επέστρεψε στο Παγιάζ, δημιούργησε μικρό στόλο και παρεμποδίζει όσους προσκυνητές επιστρέφουν από τη Μέκκα. Αυτοί οι προσκυνητές λόγω της εξέγερσής του δεν περνούσαν από την ξηρά μέσω Παγιάζ, αλλά από τη θάλασσα με μικρά πλοία κατά μήκος των παραλίων της Συρίας.

Μεγάλη έκπληξη προκάλεσε και έγινε αιτία για πολλές ερμηνείες ο διορισμός του Ταρσανέ εμίνη Ναζίφ εφέντη, του ευνοούμενου του σουλτάνου, ως θησαυροφύλακα. Έλεγαν ότι έγινε χωρίς ενημέρωση και σύμφωνη γνώμη του βεζίρη· κατόπιν τούτου, συμπέραναν ότι ο βεζίρης δεν θα παραμείνει για πολύ χρόνο στη θέση του. Στην πραγματικότητα γνωρίζω σίγουρα ότι ο βεζίρης, χάνοντας την ελπίδα να καταστρέψει αυτόν τον άρχοντα, σκέφτηκε να αναζητήσει τη φιλία του και άρχισε να τον προσεγγίζει προτείνοντάς τον για τη θέση του δεφτερντάρη.

Τα υπόλοιπα νέα θα μπορούν να διαβαστούν από την Υψηλότητά Σας στο σημείωμα, το οποίο υποτελέστατα επισυνάπτω.**

** Δεν δημοσιεύεται. Στα περιθώρια, έναντι του κειμένου υπάρχει το γράμμα Β.

της Αυτοκρατορικής Σας Μεγαλειότητος
υποτελέστατος
Ιάκωβος Μπουλγκάκωφ

Πέραν, 1 /12 Δεκεμβρίου του 1786

ΑΕΠΡΑ, Σχέσεις Ρωσίας-Τουρκίας, Κατάλογος 89/8, 1786, Φάκ. 678, φ. 10-12^v, πρωτότυπο. Το παρόν αποτελεί μετάφραση από τα ρωσικά.

Ι. φημισμένος επαναστάτης Κουτσούκ-Αλή: Μέλος δυναστείας ντερεμπέηδων (ισχυρών τοπικών κυβερνητών), που κυριαρχούσαν στο δεύτερο μισό του 18ου αιώνα στην Κιλικία. Βλ. Μ. Σ. Μέιερ, *Османская империя в XVIII веке. Черты структурного кризиса* [Η Οθωμανική Αυτοκρατορία τον 18ο αιώνα. Στοιχεία της δομικής κρίσης], Μόσχα, 1991, σ. 170.

14

1786, 8 (19) Δεκεμβρίου. Έκδοση του Πάνου Μπιτζίλη προς τον Ι. Ι. Μπουλγκάκωφ σχετικά με την έναρξη της πορείας του Αλή πασά Τεπελενλή προς τα Τρίκαλα και για την ανυποταξία του Μαχμούτ πασά απέναντι στον σουλτάνο.

Eccellenza!

aggionta

Nella mia prima partecipai à V.E. che quelli de Sulli avevano fatti schiavi due figlioli grecci e mi sono maneggiato, in modo che mi è riuscito di ricuperarli, e me li hanno mandati qui, e li consegnai alli loro genitori. Questo caso fù aggradito dal Comune, e dalli stessi Turchi, et fà accrescer sempre più la mia reputazione in tutti questi.

Il Bey Comandante a mia intercessione hà stabilito per Capitano de quei popoli un tal Capitan Dimo Digoni, e questo è amico.

Alli Passà è arrivato jeri a Gianena ma non è entrato in Città; e questo passa per Tricala con tre milla huomini per vissedere collà.

Curt Passà con Mamut Passà già si sono pacissificati: ma qui si discorre molto che Mamut Passà non sia niente ubbidiente al suo sovranno, stante scaccia quelli che vengono a spartire le carte del Carrazzo, ed alter cose tutte contrarie agl'ordini del Sultano, suesandosi, dicendo che egli non permese che si facino avvanie.

Questo è quanto per ora ho l'onor di rappresentarli. Dichiarandomi con proffondo ossequio

di V.E.

Umiliss^{mo}

Devot^{mo}

Ob^lmo

Arta, 8 Xbre 1786

Servitore

Panno Bicilli

ΑΕΠΡΑ, Αποστολή της Κωνσταντινούπολης, Κατάλογος 90/1 1786-1787, Φάκ. 1013, φ. 15 και 15^v, αυτόγραφο.

15

1787, 14 (25) Απριλίου. Έκθεση του πρόξενου στη Δαλματία Αντωνίου Παλλαδοκλή προς το Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων, που αφορά την προετοιμασία του Μαχμούτ πασά της Σκόδρας, αυτοαποκαλούμενου διαδόχου τού Σκενδέρμπεη, τον πόλεμο με την Πύλη και την παρουσία αυστριακών αξιωματικών σε αυτόν.

Προς το Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων από τον αυλικό σύμβουλο και πρόξενο στη Δαλματία Παλλαδοκλή.

Ταπεινότητα έκθεση

Στο τέλος του περασμένου Μαρτίου είχα την τιμή να αναφέρω στο Συμβούλιο τις κινήσεις του πασά του Σκουταρίου,¹ τις προετοιμασίες στις συνοριακές τούρκικες περιοχές και τις προφυλάξεις που λαμβάνουν οι ντόπιοι. Αυτή την εποχή ακούγεται ότι ο εν λόγω πασάς του Σκουταρίου κόβει νομίσματα με το όνομά του, αυτοαποκαλείται κληρονόμος του δοξασμένου Γεωργίου Καστριώτη, Σκενδέρμπεη, συγκεντρώνει με όλες του τις δυνάμεις στρατεύματα με επικεφαλής τον Χασάν Οτά. Λένε επίσης ότι η Πύλη στέλνει εναντίον του μεγάλο στόλο από τη θάλασσα και τα στρατεύματα της Βοσνίας από την ξηρά, τα οποία όμως παραμένουν ακίνητα προετοιμαζόμενα περισσότερο για κάποια άλλη πορεία. Ακούγονται και άλλα παρόμοια αβάσιμα πράγματα. Όλοι λένε ότι ο προαναφερόμενος πασάς έχει δίπλα του μερικούς αξιωματικούς του Αυστριακού Αυτοκράτορα και συμπεραίνουν ότι ο πασάς αυτός ή θέλει να είναι ανεξάρτητος ή πίσω απ' όλα αυτά κρύβεται κάποια συνήθης τούρκικη σκευωρία. Αυτά ακούγονται σήμερα. Όποιες λεπτομέρειες μάθω, δεν θα παραλείψω να τις αναφέρω ταπεινότητα. Παραμένω με την πρόπουσα βαθύτατη και προθυμότητα υπακοή.

Αντώνιος Παλλαδοκλής

1787, 14 Απριλίου, Δαλματία.

[Σημείωση:] *Ελήφθη στις 2 Ιουνίου του 1787.*

ΑΕΠΡΑ, Σχέσεις Ρωσίας-Βενετίας, Κατάλογος 41/3 1787, Φάκ. 404, φ. 10-11, πρωτότυπο. Το παρόν αποτελεί μετάφραση από τα ρωσικά.

¹ στο τέλος του περασμένου Μαρτίου είχα την τιμή να αναφέρω στο Συμβούλιο τις κινήσεις του πασά του Σκουταρίου: Στην έκθεση του Α. Παλλαδοκλή προς το Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων, της 25^{ης} Μαρτίου (5 Απριλίου) 1787, αναφέρεται ότι κυκλοφορούν φήμες ότι ο Μαχμούτ πασάς προετοιμάζει επίθεση στο Μαυροβούνιο. Είχε σκοπό να περάσει από τη βενετική συνοριακή περιοχή Παστρόβιτσι, κάτοικοι της οποίας είχαν ήδη ταλαιπωρηθεί από τις βίαιες πράξεις του πασά και κρατούσαν εχθρική στάση απέναντί του. Γι' αυτόν τον λόγο οι Βενετοί φοβούνταν συγκρούσεις μεταξύ του Μαχμούτ πασά και των κατοίκων του Παστρόβιτσι. Όπως πληροφορεί ο πρόξενος, υπήρχαν συζητήσεις για την επίσκεψη στη Σκόδρα τον περασμένο χειμώνα μερικών αυστριακών αξιωματικών. Οι επαφές του Μαχμούτ πασά με την Αυστρία θεωρείται ότι σχετίζονται με τις επιθέσεις του το προηγούμενο έτος στους γειτονικούς πασάδες, όταν κατάφερε να κατακτήσει μέρος της γης τους (ΑΕΠΡΑ, Σχέσεις Ρωσίας-Βενετίας, Κατάλογος 41/3 1787, Φάκ. 404, φ. 10-11).

16

1787, 16 (27) Απριλίου. Έκθεση του Πάνου Μπιτζίλη προς τον Ι. Ι. Μπουλγκάκωφ που αφορά την ανακήρυξη από την Πύλη του Μαχμούτ πασά ως αντάρτη, τον διορισμό του Αλή πασά ως δερβέν αχασί (επικεφαλής οδικής φρουράς), καθώς και τη συμπεριφορά του πληθυσμού απέναντι και στους δύο πασάδες.

N° II

Eccellenza!

Per la morte di Curt Passà stavano tutti questi Popoli in costernazione, ed agitazione per sentire a chi sarà destinato il Governo. Li 8 presente giunse qui un Corriere spedito da Alli Passà che rissiede à Tricalla, portò un Firman che fu tosto letto nel Mechiemè, quale dichiara esso Alli Passà Capo sopra tutti li Derveni di questi Contorni.

Nel tempo stesso si preparavano gl'altri Albanesi, di Sulli e Margariti, detti Ciami al numero di 5000 per passare da qui, e andare in Morea. Li 9 corrente comparse qui il Seliktar del deto Alli Passà con

cento uomini armati, e sino li 12 sono arrivati altri 500. Questo Seliktar mandò tosto un espresso a quelli di Sulli ed altri, che non avessero da distaccarsi, stante ha egli ordine dal di lui Passà d'impedire il passo, e che assolutamente non intende che passino e che è qui per la difesa di questa Città e Terra, in ogni occorrenza, e giornalmente compariscono degl'altri dalla parte del Passà. Ho creduto in queste turbolenze, non stare senza precauzione, per ogni temeraria rissoluzione de malviventi, quali sono soliti ad insultare senza riguardo, sicche scrissi a Capitani dell'armatoli che stino pronti nel momento che quelli marchiassero, divenire Essi con duecento Persone per guardare la Casa del Consolato; avendo già fatta provvigione di quant'è neccessario per tutti questi si per il mantenimento, come anche monizione di Polvere, Balle, per ogni inconveniente che potesse succedere.

Sembra che abbino pensato quelli diversamente: così crede che non rissolverano di passare. Ciò non ostante convien stare sempre attenti.

Al deto Alli Passà gl'è già nell'istesso tempo giunto un'Ordine forte dalla Porta che dovesse passare contra Mamut Passà di Scutari, con tutti gl'altri Passà di Rumelia, e già stano pronti per incaminarsi.

Il Firman lo dichiara il Ribelle Mamut, e con ingiurie, spiegando che chi non anderà contro di quello, non sarà Mussulmano, ma scomunicato.*

Per mè sono di parere che non farano nulla, stante so che quello è in una situazione forte. Egli è ricco, ed ha più di 50000, cinquanta mille huomini, tutti brava gente; e tutti questi altri Passà uniti assieme, schiverano d'incontrarsi in battaglia con quello.

Per altro sento ch'egli governa molto bene il suo stato, rende guistizia à tutti; non prende quello di nessuno: si à poveri, che a ricchi. Corrisponde alla Porta quanto spetta; ma non vole che gl'altri Signori s'approffitino con li soliti Regali. E questo è il motivo che lo rappresentano, ribelle. Questo è quanto si discorre di Lui.

Si ha continuato a mormorare qui della guerre tra la Russia e la Porta e la credevano per certa. Ma da che hanno inteso che Alli Passà è stato elletto Dervenagasi, si sono tutti dimenticati della guerra lontana, e pensano in qual modo comportarsi con questo, essendo Egli un uomo terribile e di malla fede, e lo temono tutti in generale Turchi e Cristiani (parlo di questi suditi). Si vedrà come traterà con questi, e parteciperò a V.E. li suoi andamenti.

* Στο σημείο αυτό του χειρογράφου υπάρχει γράμμα αραβικής γραφής της τουρκικής γλώσσας.

Il Cavalier Emo che è destinato da Veneziani per Tunesi, è arrivato in Corfù con tutta la sua squadra sino dalli 20 del mese scorso. Li 10 corrente e arrivato qui un Tartaro spedito dal Bailo Veneto con una sola letera per l'Estraordinario Errizo di Corfù. Non si è potuto penetrare nulla, non ho cos'altro partecipare à V.E. per ora. Nell'atto che con tutta Venerazione mi raffermo.

di V.E.

Arta, 16 Aprile 1787 S.V.

*Umilissimo, Devotissimo, Obligatissimo Servitore
Panno Bicilli*

ΑΕΠΡΑ, Αποστολή της Κωνσταντινούπολης, Κατάλογος 90/1 1786-1787, Φάκ. 1013, φ. 25-26^ν, αυτόγραφο.

17

1787, 18 (29) Δεκεμβρίου. Έκθεση του γενικού προξένου στο Αρχιπέλαγος Ιωάννη Βοϊνόβιτς* προς το Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων σχετικά με τη λαϊκή εξέγερση στη Σκόδρα και τη συντριβή του στρατού του σουλτάνου που πολιορκούσε τον Μαχμούτ πασά.

Eccellenze,

In seguito di quanto ebbi l'honore di rapportare a Codesto Imperiale Collegio in data del 7 (18) Ottobre¹ dalle Boche di Cataro per le turbolenze dell'Albania, doppo varj giorni del mio arrivo in Trieste pervennero le ulteriori notizie da diverse parti, che stanchi li Scuttarini di soffrire le truppe del Gran Signore per le continue molestie che ad'essi recavano, ed assuefati a godere una perfetta tranquillità sotto il governo di Mahmud Pascià, che per il corso di più anni esercito la più esatta justizia, presero la rissoluzione di rivolgersi contro le truppe dei Pascià di Romelia e Bossina e contro il Pascià Ciause Zadé, sostituito dalla Porta nelle veci di Mahmud per il Governo dell'Albania. E con tal mezzo poter liberare la loro Patria dalle nuove vessazioni, e rendere al possesso del governo il loro antico Padrone. Prima però di fare il

* Με την έναρξη του ρωσοτουρκικού πολέμου ο Ιωάννης Βοϊνόβιτς εγκατέλειψε την έδρα του και κατευδύνθηκε στην Τεργέστη, με μία στάση στο Μπόκα ντι Κάταρο.

minimo movimento, comunicarono secretamente al medesimo le loro intenzioni, invitandolo a secondare la meditata impresa; ma il Pascià temendo d'essere ingannato ricusò d'esporsi il primo; bensì dato che fosse il principio dell'attacco dai Scutarini, egli non lascierebbe di secondare con tutto il vigore le loro brame per riescire l'intento dell'impresa.

Li Scutarini dunque per dimostrare in fatti, che essi non avevano alcuna vista d'inganno, sono stati li primi ad'attacare improvvisamente le truppe del Gran Signore, ed'allora il Pascià Mahmud assicurato della loro fedeltà si mise ancor esso immediatamente alla testa dei medesimi, li quali alla vista dello stesso presero un maggior coraggio, e valorosamente respinsero le milizie della Porta dando ad'esse un'intiera sconfitta.

In questa rimasero, uccisi il Pascià di Romelia, ed'il Pascià Ciause Zadé con un suo fratello, ed'il massacro delle truppe fu'considerabile per esser stato al numero di sei milla, la maggior parte de'quali sono stati trucidatinella loro fuga dai Albanesi appostati, e sopra tutto dal'famoso Gjon Marco, Capo principale dei Crisitiani abitanti nei distreti e montagne dell'Albania, essendosi egli situato con le sue genti nel passaggio del Fiume Drina non molto distante da Scutari; e ciò di concerto con li Capi dei Scutarini e del detto Mahmud Pascia per essere in loro soccorso, ed'in tal modo riportarono una compita Vittoria.

Il Selim Pascià di Bossina fu al contrario trattato con tutta umanità dal Mahmud, il quale essendo stato dal medesimo favorito in diverse occasioni, gli permise di rittirarsi dal suo dominio con le sue truppe senza recargli il minimo oltraggio.

Al Pascià, comandante poi della Flotta Turca, che trovavasi ancorata in Antivari, fù intimato per ordine di Mahmud di partirsene immediatamente dall'Albania, esigento dal medesimo la restituzione di due delle sue navi che gl'erano state prese.

Tutte queste notizie si ebbero da persona che accidentalmente partò alle Boche di Cataro col Comandante Turco d'Antivari, il quale abbandonò il suo posto subito dopo la sconfitta per non esser anch'egli la vittima di Mahmud Pascià, contro il quale si era egli pure dichiarato, e perciò si trasferì in Erzegovina, Stato Ottomano, essendo prima passato dalle Boche di Cataro.

Presentemente Mahmud Pascià si trova in una situazione molto solida, poichè il Popolo tutto, oltre al naturale attaccamento che hà per esso,

temendo ancora il rissentimento della Porta per esser stato il primo a prender l'armi, sarà obbligato a costo del proprio sangue di sostenere sempre con indefessa fedeltà e valore il possesso del loro antico Padrone.

Doppo un tal fatto, ecco che l'Albania ha cambiato intieramente d'aspetto, giacchè il Pascià geloso di conservare i dritti, che pretende avere legittimamente sopra il governo della medesima, vorrà mettere in opera tutti i possibili mezzi per render più sicura la sua Autorità statagli fino ad'ora contrastata dalla Porta, contro la quale egli certamente agirà con quella violenza che esige il caso.

Posto ciò, sòno persuaso, che egli per vedersi solidamente stabilito non sdegnarebbe di accettare delle proposizioni che gli venissero fatte da qualche Potenza nemica del Gran Signore, la quale volendolo sostenere potrebbe portare un gran colpo dannoso alla Porta, e per conseguenza molto vantaggioso alle proprie viste.

Ardisco esporre a Codesto Imperiale Collegio, che innoltre, venendo una Flotta in questi Mari² la sua sola comparsa potrebbe far anche in Egitto una gran diversione, giacchè li Bei malcontenti della Porta, nella sola speranza di essergli di qualche sostegno, essi, trovandosi molto potenti nell'Egitto Superiore (addonta dei sforzi stati fatti dal Capitan Hassan Pascià per opprimerli), potreberro di nuovo rendersi padroni del Cairo, e per conseguenza di tutto l'Egitto, e sono certo che questi per riescire nel loro intento si addattarebbero a qualunque condizione purchè fossero in parte assistiti dalli Nostri.

I vantaggi che si verrebbero a ricavare da una tal'opera sono immensi, poichè essendo l'Egitto la principal rissorsa di Constantinopoli e di tutta la Turchia per gl'immensi prodotti e provisioni di bocca, che continuatamente si estragono, come è ben noto a Codesto Imperiale Collegio, così nascendo una rivoluzione nel governo del Cairo, che non è molto difficile, e col sostegno delle Nostre Navi si porterebbe un colpo mortale a tutta la Turchia, e specialmente alla Capitale colla soppressione dei viveri; unico mezzo per far nascere delle sedizioni ed'un disordine generale nella medesima.

Con la stessa Flotta niente inferiori sarebbero i vantaggi che si potrebbero conseguire col Cesar Ahmet Pascià,³ nativo di Montenero, e da piccolo ragazzo fatto Turco, fù Pascià di Damasco, e presentemente Pascià d'Acridi. Questi è quello stesso che fù Pascià di Barutti nel tempo della passata guerra con la Porta, nemico dichiarato del Capitan Hassan Pascià, e tacitamente anche del Gran Signore, il quale non cerca altro che

occasioni per rivolgersi apertamente contro il medesimo, ed' il minimo invitto basterebbe per fargli inalzare il standardo della rivolta.

Questi è persona mia amicissima, e si potrebbero conseguire dei vantaggi col suo mezzo.

Combinando tutto insieme è immancabile il colpo, è per conseguenza produrrebbe un felice risultato in vantaggio della Nostra Imperial Corte.

Tutto questo mi prendo la libertà d' esporre umilm[en]te ai savj riflessi di Cottesto Imperiale Collegio, mosso dal puro zelo per l'Imperiale Servizio, sperando di ottenere il Suo compatimento sè in qualche maniera vengo ad'abusare della Sua bontà con l'azzardo di questi miei riflessi; ed' intanto supplicando Codesto Imperiale Collegio di onorarmi con li Suoi pregiatissimi Comandi, passo pieno di rispettosa stima e venerazione a rassegnarmi,

Di Cottesto Imperiale Collegio,

Umiliss^{mo}, Dev^{mo} Servitore

Giovanni Conte Voinovich

Trieste, 18/29 Decembre 1787

ΑΕΠΡΑ, Σχέσεις Ρωσίας-Τουρκίας, Κατάλογος 89/8. 1787, Φάκ. 1015, φ. 10-12, αυτόγραφο.

¹ *In seguito di quanto ebbi l'honore di rapportare a Codesto Imperiale Collegio in data del 7 (18) Ottobre:* Στην έκδοση του Ι. Βοϊνόβιτς της 7^{ης} (18) Οκτωβρίου 1787 περιγράφεται λεπτομερώς η πορεία των στρατιωτικών επιχειρήσεων τής Πύλης εναντίον του Μαχμούτ πασά. Κατά τη διάρκεια της εκστρατείας, που ξεκίνησε τον Μάιο του 1787, ο τούρκικος στρατός κατάφερε να κατακτήσει όλο το έδαφος του πασαλικίου της Σκόδρας. Μεγάλο ρόλο στην ήττα του Μαχμούτ πασά έπαιξε το γεγονός ότι σημαντικό μέρος των κατοίκων της Βορείου Αλβανίας –μουσουλμάνων και χριστιανών– διέκοψαν την υποστήριξή τους και υποτάχτηκαν στο σουλτάνο. «Ο αντάρτης –έγραφε ο Βοϊνόβιτς– βλέποντας, επιτέλους, ότι όλοι τον εγκατέλειψαν, ενώθηκε με τον θείο του και τον αδελφό του, κλείστηκε με όλους τους θησαυρούς του στο απόρρητο κάστρο του Σκουταρίου έχοντας στη διάθεσή του μόνο 300 δοκιμασμένα πιστά πρόσωπα, και αποφάσισε να αμυνθεί μέχρι την τελευταία σταγόνα του αίματός τους». Ο στρατός του σουλτάνου άρχισε την πολιορκία του κάστρου της Σκόδρας, η οποία συνεχιζόταν εδώ και δύο μήνες, μέχρι την ημερομηνία συγγραφής της επιστολής.

Σύμφωνα με τις παρατηρήσεις του Βοϊνόβιτς, σε αυτό το χρονικό διάστημα έγιναν ευνοϊκές για τον Μαχμούτ πασά αλλαγές στην πολιτική και στρατιωτική κατάσταση. Όπως γράφει ο πρόξενος, οι πολιορκητές ασταμάτητα, «αλλά χωρίς κανένα αποτέλεσμα βάλλουν το κάστρο με τα κανόνια». Τα έκτροπα των στρατευμάτων του σουλτάνου στη Σκόδρα προκάλεσαν την ολοένα και αυξανόμενη εχθρότητα των κατοίκων. Ο Βοϊνόβιτς δίνει την πληροφορία ότι μεταξύ των κατοίκων των πόλεων και του στρατού έγινε πραγματική μάχη, που «άφησε στον τόπο πολλούς νεκρούς από την πλευρά του αναφερόμενου στρατού». Θετική επίδραση στην κατάσταση του Μαχμούτ πασά είχε και ο ρωσοτουρκικός πόλεμος, που ξέσπασε εκείνη την περίοδο.

Ο ρώσος διπλωμάτης υπολόγιζε ότι με το ξεκίνημα του πολέμου με τη Ρωσία η Πύλη, πιθανόν, προσανατολίζεται να σταματήσει τις στρατιωτικές επιχειρήσεις εναντίον του πασά της Σκόδρας. Αυτή η ενέργεια όχι μόνο θα έδινε την ευκαιρία να χρησιμοποιηθούν σε άλλο μέτωπο οι εμπλεκόμενες σε αυτές τις επιχειρήσεις δυνάμεις της Πύλης, αλλά και θα έδετε και πάλι στη διάθεσή της τα στρατιωτικά αποθέματα της ίδιας της Αλβανίας. Ο Βοϊνόβιτς γράφει, ότι «τα αλβανικά στρατεύματα είναι πολυάριθμα και τα καλύτερα μεταξύ των οθωμανικών». Η Πύλη μπορεί να συγχωρέσει τον ταραχοποιό πασά, υπολογίζοντας τα παραπάνω. Η έκθεση συνεχίζεται: «Σε περίπτωση που η Πύλη θα δελήσει να πολεμήσει τον ανυπότακτο, και αυτός θα έχει την στήριξη ναυτικών δυνάμεων κάποιου κράτους ιδιαίτερα εχθρικού προς την Πύλη, η δική μου άποψη είναι ότι σε τέτοια περίπτωση η Πύλη θα δεχτεί πολύ σημαντικό πλήγμα, επιζήμιο και για την ίδια, όσον αφορά την Αλβανία και για τις περιοχές της που βρίσκονται στην Ευρώπη. Είμαι σίγουρος, ότι ο προαναφερόμενος επαναστάτης με σκοπό να εκδικηθεί για τις προσβολές που δέχτηκε δεν θα αρνηθεί να αποδεχτεί οποιεσδήποτε προτάσεις θα του παρουσιαστούν» (ΑΕΠΡΑ, Σχέσεις Ρωσίας-Τουρκίας, Κατάλογος 89/8, 1787, Φάκ. 1016, φ. 24-28. Βλ. επίσης: Γ. Λ. Αρς. *Η Αλβανία και η Ήπειρος*, σ. 104-108).

² *Ardisco esporre a Codesto Imperiale Collegio, che innoltre, venendo una Flotta in questi Mari*: Στο σημείο αυτό και παρακάτω αναφέρεται η στρατιωτική αποστολή της Πύλης το 1786-1787, με επικεφαλής τον καπουδάν πασά Χασάν εναντίον των μπέηδων των Μαμελούκων Ιμπραήμ μπέη και Μουράτ μπέη, οι οποίοι είχαν καταλάβει την εξουσία στην Αίγυπτο. Αποτέλεσμα της αποστολής ήταν η εκδίωξή τους στην Άνω Αίγυπτο. Αργότερα, την περίοδο 1787-1791, με την ευκαιρία του ρωσοτουρκικού πολέμου οι μαμελούκοι διοικητές αποκατέστησαν την κυριαρχία τους σε όλη την Αίγυπτο.

³ *Con la stessa Flotta niente inferiori sarebbero i vantaggi che si potrebbero conseguire col Cesar Ahmet Pascià*: Αναφέρεται στον Αχμέτ Τζεζάρ πασά (περίπου 1720-1804), κυβερνήτη από το 1775 του πασαλίκιου του Σάιντ Σιδώνας. Αργότερα απέκτησε την απόλυτη κυριαρχία όλης της Συρίας, με έδρα την Άκκα.

18

1787, 24 Δεκεμβρίου, (4 Ιανουαρίου 1788).* Εγκύκλιος του Ι. Α. Όστερμαν προς τον πρέσβη στη Βενετία Α. Σ. Μορντβίνωφ με εντολή να συνάψει σχέσεις με τον Μαχμούτ πασά.

Το προσχέδιο της επιστολής από τον αντικαγκελλάριο κόμη Ι. Α. Όστερμαν προς τον υπουργό Α. Σ. Μορντβίνωφ στη Βενετία.

Όσον αφορά τις εκδόσεις σας για τον πασά του Σκουταρίου, η Αυτού Αυτοκρατορική Μεγαλειότης με διέταξε να αναθέσω στην Εξοχήτητά σας να κάνετε όλες τις δυνατές προσπάθειες για να ξεκινήσει σταθερή επικοινωνία μαζί του με σκοπό να τον παροτρύνουμε να συνεχίσει με αμείωτη ένταση την αντίσταση στους Τούρκους. Όμως οι Τούρκοι θα είναι τόσο πολύ απασχολημένοι στον τωρινό πόλεμο, ώστε δεν θα του είναι καθόλου δύσκολο να προστατευθεί από αυτούς.

Γνωρίζοντας την κατάσταση εκείνης της περιοχής, ο πρώην γενικός πρόξενος συνταγματάρχης κόμης Ι. Ι. Βοϊνόβιτς μπορεί να σας φανεί πολύ χρήσιμος στη σημαντική αποστολή που σας ανατίθεται. Γι' αυτόν τον λόγο και η Αυτού Αυτοκρατορική Μεγαλειότης επιθυμεί όπως ο Ι. Ι. Βοϊνόβιτς σας βοηθήσει ενεργά. Ενημερώνοντάς τον για την ύψιστη βούληση και τις εντολές που σας δόθηκαν, αναλυτικές λεπτομέρειες των οποίων θα του αναφέρετε με πλήρη ειλικρίνεια, τον διατάζω με όποιο κατάλληλο πρόσχημα επιλέξει να πάει αμέσως στη Βενετία με σκοπό να συνεννοηθείτε καλύτερα, με ποιο τρόπο θα πετύχετε περισσότερα για τον ανωτέρω αναφερόμενο στόχο και τι είδους βοήθεια μπορούμε να προσφέρουμε στον πασά. Μην καθυστερήσετε να με ενημερώσετε εμπεριστατωμένα για όσα μέτρα αποφασίσετε ώστε να σας δώσω τις επόμενες εντολές.

Εν τω μεταξύ, κατόπιν αυτής της απόφασης, εργαζόμενος χωρίς χρονοτριβή πρέπει να βρείτε τρόπους για την ταχεία σύναψη μυστικής επικοινωνίας με τον πασά του Σκουταρίου, η οποία είναι αναγκαία. Με την πρώτη ευκαιρία μπορείτε να του υποσχεθείτε την ενεργό προστασία της Αυτού Αυτοκρατορικής Μεγαλειότητος και την πρακτική στήριξη από τη δική μας πλευρά, μόλις ο στόλος μας φθάσει στη Μεσόγειο^{*} αλλά και νωρίτερα διότι δεν θα μείνει χωρίς την απαραίτητη βοήθεια, αφού σας ενημερώσει ποια

* Η ημερομηνία βάσει της απάντησης του Α. Σ. Μορντβίνωφ στον Ι. Α. Όστερμαν στις 19 (30) Ιανουαρίου 1788. (ΑΕΠΡΑ, Σχέσεις Ρωσίας-Βενετίας, Κατάλογος 41/3.1788, Φάκ. 167, φ. 43).

ακριβώς και με ποιο τρόπο μπορεί να του προσφερθεί. Μόλις λάβετε την απάντησή του πρέπει αμέσως να την προωθήσετε εδώ.

Για την καλύτερη κατανόηση όλων των περιστάσεων η Εξοχήτητά σας μπορεί να ζητήσει συμπληρωματικές πληροφορίες από τους κυρίους Παλλαδοκλή και Μπενάκη, και ταυτόχρονα να τους δώσει εντολές οι οποίες θα συμβάλουν στο σπουδαίο έργο σας.

Επειδή η θέλησή μου να δω την άμεση επιτυχία της επιχείρησης είναι πολύ μεγάλη, δεν μπορώ να μην επισημάνω εδώ το εξής: εκμεταλλευόμενος το απρόσιτο της τοποθεσίας του, ο γειτονικός με το Σκουτάρι και ομόδρησκος με 'μας λαός του Μαυροβουνίου αντιστέκεται μέχρι σήμερα σε όλες τις προσπάθειες των Τούρκων να τον υποτάξει. Είναι συνηθισμένος να ζει μονίμως με στρατιωτικές επιχειρήσεις και μπορεί να συμφωνήσει να συμβάλει ενόπλως ώστε να βοηθήσουμε τον καταπιεσμένο από τους Τούρκους πασά, ιδιαίτερα δε εφόσον θα ενθαρρύνεται με αξιόλογες υποσχέσεις και επιβραβεύσεις από τη δική μας πλευρά.

[Απόφαση της Αικατερίνης Β':] Έτσι να γίνει. Αγία Πετρούπολη, 27 Δεκεμβρίου 1787.

[Σημείωση:] Στάλθηκε στις 24 Δεκεμβρίου του 1787 με ταχυδρομό τον τιτλοφόρο σύμβουλο [δημόσιο υπάλληλο 9^{ης} τάξης] Πίνι.

ΑΕΠΡΑ, Σχέσεις Ρωσίας-Βενετίας, Κατάλογος 41/3.1787, Φάκ. 159, φ. 14-17^V. Το παρόν αποτελεί μετάφραση από τα ρωσικά.

19

1787, 30 Δεκεμβρίου (10 Ιανουαρίου 1788). Έκδοση του μυστικού πράκτορα Ζαρνάκη εφέντη προς το μέλος του Συμβουλίου Εξωτερικών Υποθέσεων Α. Α. Μπεζμπορόντκο με τις λεπτομέρειες της νίκης του Μαχμούτ πασά επί του στρατού του σουλτάνου ο οποίος πολιορκούσε τη Σκόδρα.*

Au printemps passé le fameux rebelle d'Albanie Mahamud Pacha fut obligé de se retirer dans la citadelle de Scutari, poursuivi par ordre de la Porte, par le Pacha Chiaous-Aly et par ceux de Bosnie, Romelie et de

* Το έγγραφο δεν έχει ούτε τόπο σύνταξης, ούτε ημερομηνία. Ενδεχομένως είναι μέρος της κωδικοποιημένης έκδοσης του μυστικού πράκτορα Ζαρνάκη εφέντη προς τον Α. Α. Μπεζμπορόντκο της 30ής Δεκεμβρίου 1787 (10 Ιανουαρίου 1788) από την Κωνσταντινούπολη. Βλ. ΑΕΠΡΑ, Σχέσεις Ρωσίας-Τουρκίας, Κατάλογος 89/8, Φάκ. 700, φ. 46-48.

la Morée; la citadelle restoit bloquée par une armée d'environ 60 m[ill]e hommes, qui environnoient en même tems la ville de Scutari. Les habitants de la ditte ville et des environs ont donné dans le courant de l'été de requettes à la Porte pour être delivrés de la gêne dans laquelle ils étoient** par le séjour de toutes ces troupes et par les horribles extorsions, qu'ils essuyoient de la part des susmentionnés Pachas; en même tems ils s'obligeoient envers la Porte de luy répondre de la tête de Mahamud Pacha. La Porte, ayant fait quelque attention à leur requette, ordonna au Pacha de Bosnie de se retirer avec ses troupes et à celui de Romelie d'en renvoyer la plus grande partie, comme ils firent effectivement, de façon qu'il n'y restoit que la garnison d'environ 10 m[ill]e hommes du Gouverneur Chiaous-Aly Pacha et de 8 m[ill]e du Pacha de Romelie. Les habitants se trouvoient toujours malgré ce soulagement très vexés de la part du Gouvernement et de ses milices; ils formerent donc un parti contre le Gouverneur, et par un chemin souterrain firent passer une lettre à Mahamud Pacha, luy marquant leur résolution, qui étoit de vaincre ou périr sous ses ordres s'il vouloit seulement les favoriser en faisant une sortie de la citadelle, et paroître à leur tête. Celui-ci s'étant consulté avec son secrétaire qui est un missionnaire florentin, leur ordonna qu'à un tel jour au paroître de l'aurore qu'ils luy donneroient le signal par un coup de carabine et de se tenir tous prêts avec leurs armes, et qu'alors il ouvriroit les portes de la citadelle et qu'il sortiroit avec ses 300 hommes d'élite qui luy restoient. Celà ayant été executé ponctuellement, le signal donné, il sortit avec une tel fureur que les troupes du Gouverneur et les assiégeants furent renversés par les 300 hommes, il marcha droit au Pacha Aly-Chiaous à qui il coupa la tête de sa propre main, qui l'ayant fait exposer sur la place de la ville de Scutari. La plus part des habitants firent un carnage horrible de toute la soldatesque tellement que le Pacha de Romelie a été obligé de s'enfuir sur un cheval très fougueux avec trois de ses gens. Mahamud Pacha a levé quelque jour après environ 60 bourses d'argent sur les riches du parti contraire qui les fit distribuer aux pauvres habitans le même jour. Il a actuellement rassemblé un armée considérable avec laquelle pourra fort bien se déffendre des attaques de ses voisins et donner beaucoup d'inquiétude à la Porte.

** Οι αποδόσεις των ρηματικών τύπων étant, étaient, étais δημοσιεύονται σύμφωνα με την ιδιαίτερη ορθογραφία των εγγράφων.

ΑΕΠΡΑ, Σχέσεις Ρωσίας-Τουρκίας, Κατάλογος 89/8. 1787, Φάκ. 700, φ. 51, αποκρυπτογράφηση.

20

1788, όχι αργότερα από τις 25 Ιανουαρίου (5 Φεβρουαρίου).^{*} Ο Α. Σ. Μορντβίνωφ σε γράμμα του προς τον Μαχμούτ πασά τού υπόσχεται υποστήριξη από το ρωσικό στόλο μετά τον κατάπλου του στη Μεσόγειο και ζητά να τον ενημερώσει για τις ανάγκες του μέσω του ρώσου μυστικού απεσταλμένου Ι. Ολιβιέρι.

Parvenu à connoître la confiance que met Votre Excellence dans les armes de mon Auguste Souveraine ainsi que l'attachement que Vous lui portez, Monsieur, je n'ai pas manqué d'en faire à Sa Majesté Impériale mon rapport en qualité de Son Ministre Plénipotentiaire près de la Sérénissime République de Venise. En conséquence Sa Majesté Impériale touchée de l'oppression que Votre Excellence essuye de la part de la Porte Ottomane vient de m'ordonner avant tout de Vous témoigner, Monsieur, sa reconnoissance de bons sentimens que Vous lui vouez et de Vous assurer qu'Elle est prête non seulement par Sa Flotte qui mouillera à la mer Mediterranée de Vous protéger et Vous soutenir contre les injustices que son ennemi déclaré Vous fait éprouver; mais aussi en attendant Elle ne manquera pas non plus de Vous fournir les secours nécessaires d'abord que Votre Excellence me déclarera en quoi ils doivent consister, et par quel moyen Vous les faire parvenir. Si Votre Excellence juge à propos de me les détailler je la prie de me faire tenir ces notions par le Sieur Jean Olyvieri, porteur de la présente, à qui Elle les peut confier sans risque, afin que sans délai j'en puisse instruire ma Cour, qui assurément s'intéresse trop au sort de Votre Excellence pour ne pas le lui prouver efficacement. D'ailleurs, Vous étant, Monsieur, soutenu avec tant de valeur et de courage contre la Porte dans le tems qu'elle auroit pû Vous opposer toutes ses forces, maintenant qu'elle est obligée de les partager contre des armées formidables qui l'occuperont de reste, il Vous sera plus facile encore à Vous soustraire à sa tyrannie.

[Πάνω από το κείμενο:] *Copie*

ΑΕΠΡΑ, Σχέσεις Ρωσίας-Βενετίας, Κατάλογος 41/3. 1788, Φάκ. 167, φ. 59-60, αποκρυπτογράφηση.

^{*} Η ημερομηνία βάσει έκδοσης, της 26ης Ιανουαρίου (5ης Φεβρουαρίου) 1788, του Α. Σ. Μορντβίνωφ προς τον Ι. Α. Όστερμαν (ΑΕΠΡΑ, Κατάλογος 41/3. 1788, Φάκ. 167, φ. 55-56).

21

1788, 15 (26) Απριλίου. Επιστολή του Α. Σ. Μορντβίνωφ προς τον Ι. Α. Όστερμαν, με την οποία μεταφέρει τις πληροφορίες που έλαβε από τον αρχιεπίσκοπο Μαυροβουνίου σχετικά με την ετοιμότητα του Μαχμούτ πασά να πολεμήσει την Υψηλή Πύλη στο πλευρό της Ρωσίας.

Αντίγραφο από την επιστολή του υπουργού Μορντβίνωφ από τη Βενετία προς τον αντικαγκελλάριο κόμη Ι. Α. Όστερμαν με ημερομηνία 15/26 Απριλίου 1788.

Εχθές έλαβα από τον αρχιεπίσκοπο του Μαυροβουνίου μέσω του ανιψιού του που έφθασε εδώ επί τούτου, απάντηση στην επιστολή μου,¹ το περιεχόμενο της οποίας θα μάθετε από το αντίγραφο που επισυνάπτω. Μου έλεγε ότι ο αρχιεπίσκοπος είχε συναντηθεί δυο φορές με τον Μαχμούτ πασά, ο οποίος τον διαβεβαίωσε ότι είναι έτοιμος να πολεμήσει μαζί με τη Ρωσία την Οθωμανική Πύλη και ότι πολύ σύντομα θα αποδείξει στην πράξη πόσο σέβεται την αυτοκρατορία αυτή. Ο στρατός του αποτελείται από 40.000 άνδρες περίπου, όλοι σχεδόν χριστιανοί, οι Μαυροβούνιοι δε που μπορούν να πάρουν όπλα, είναι περίπου 20.000.*

Με τιμή...

ΑΕΠΡΑ, Σχέσεις Ρωσίας-Τουρκίας, Κατάλογος 89/8. 1788, Φάκ. 2060, φ. 69, αντίγραφο. Δημοσιεύτηκε: Πολιτικές και πολιτιστικές σχέσεις... τον 18^ο αιώνα, σ. 341. Το παρόν αποτελεί μετάφραση από τα ρωσικά.

¹ *Έλαβα από τον αρχιεπίσκοπο του Μαυροβουνίου [...] απάντηση στην επιστολή μου: Στην από 10 (21) Μαρτίου 1788 επιστολή του Πετρ Ι. Πέτροβιτς Νεγκός προς τον Α. Σ Μορντβίνωφ αναφέρεται ότι ο αυτοκράτορας της Αυστρίας Ιωσήφ Β΄ έστειλε στους Μαυροβούνιους όπλα, πολεμοφόδια, τρόφιμα, χρήματα και τους αξιωματικούς του, με σκοπό να τους παρακινήσουν να ενεργήσουν εναντίον της Τουρκίας, σύμφωνα με τα αυστριακά σχέδια. Ο αρχιεπίσκοπος διαβεβαίωσε τον Α. Σ. Μορντβίνωφ, ότι σε περίπτωση που η Ρωσία παραχωρήσει στους Μαυροβούνιους αντίστοιχη βοήθεια, αυτοί θα εγκαταλείψουν αμέσως την αυστριακή πλευρά και θα εκτελούν εντολές ρώσων διοικητών. Βλ. Πολιτικές και πολιτιστικές σχέσεις ... τον 18^ο αιώνα, σ. 338-339.*

* Απουσιάζει από τον φάκελο. Για το περιεχόμενο της επιστολής βλ. την σημείωση του παρόντος εγγράφου.

22

1788, πριν από τις 19(30) Μαΐου.^{*} Επιστολή του Μαχμούτ πασά Μπουσατλή προς τον Α. Σ. Μορντβίνωφ, η οποία αφορά τους όρους υπό τους οποίους είναι έτοιμος να πολεμήσει στο πλευρό της Ρωσίας εναντίον της Πύλης.^{**}

Copia della Lettera del Pascia d'Albania stata scritta a Suo nome al Ministro in Venezia Sua Eccel^{za} il Sig^e Generale de Mordvinoff

Eccellenza,

La grata Sua Lettera inviatami per mezzo del Sig^e Olivieri mi pervenne dalle mani del Padre Erasmo di Bagno, mio amico, su primi d'Aprile. Temporeggiai pero a risponderle sino oggi per venire a miglior notizia de progetti fattimi da Cotesta Vostra Augustissima Sovrana, de quali finalmente ne sono a perfetta cognizione col replicato corteggio col detto S^e Olivieri e detto Pad^{re} Erasmo, et finalmente dal Sig^e Savo Mircovich in persona qui spedito dal S^e Olivieri medesimo a cui per più sicurezza affidò questa mia risposta. Le esibizioni adunque fattemi da Cotesta Augusta Sovrana per mezzo di V^a Eccel^{za} le'accetto e gradisco volontieri, e non mancherò d'unire tutte le mie forze, e di cooperare ostilmente contro il nostro comune nemico, senza verun riguardo a qualunque favorevol grazia o perdono che in seguito da questi mi venisse promessa. Per operare però con tutta l'efficacia fă duopo che da Cotesta Corte sianmi somministrati e sollecitamente spediti li'seguendi soccorsi.

Primieramente. Per subbornare et unire meco li Bassà nemicci, e mei vicini con minor effusione di sangue, e con minor rischio, vi vorrebbe la somma almeno di sessanta milla zecchini.

Secondariamente. All'arrivo dalla Flotta Russa nel Mediterraneo dovrebbero spedirsi almeno sei navi di linea con qualche fregata o bombarda sotto Durazzo e le vicine Città maritime che stassero in osservazione, e per soccorermi per mare, come per batterle in caso di bisogno.

^{*} Η ημερομηνία βάσει του εγγράφου 23.

^{**} Πάνω από το κείμενο το γράμμα Κ: η αρίθμηση του εγγράφου στα επισυναπτόμενα της έκδοσης του Ι. Ολιβιέρι με ημερομηνία 2 (13) Ιουλίου 1788 (βλ. έγγραφο 25).

Io poi m'obbligò doppo che avrò ricevata la sopradetta somma, così pure all'arrivo delle sopradette navi, di radunare subitamente le mie Truppe e per terra soggiogare tutta l'Albania e Macedonia e portar le mie armi sino a Salonicchi e Monastir, e così facilitare l'arrivo delle Truppe Russe sino a Constantinopoli.

Le terre poi che dalla mia armata saranno soggiogate sianmi garantite e protette dalla V^a Sovrana nel far della pace come pure siane permesso il libero esercizio della nostra Religione, le Moschee, e tutto ciò che appartiene all'uso nostro, come é permesso nella Crimea ed altri Paesi Russi. E tutto ciò desidero sià subitamente a Cotesta V^a Sovrana significato.

In attenzione per tanto d'un sollecito riscontro hò il piacere di'segnarmi,

*A Comandi e Piacere,
Mahmut Pasà Basciâtli*

ΑΕΠΡΑ, Σχέσεις Ρωσίας-Τουρκίας, Κατάλογος 89/8. 1788, Φάκ. 2072, φ. 43-44, αντίγραφο.

23

1788, 19 (30) Μαΐου. Έκθεση του ταγματάρχη Σ. Μιρκόβιτς προς τον Α. Σ. Μορντβί-
νωφ* σχετικά με την αποστολή του στο Μαυροβούνιο, το ταξίδι στη Σκόδρα και τις
διαπραγματεύσεις με τους αντιπροσώπους του Μαχμούτ πασά.

*Αντίγραφο από την επιστολή του κυρίου Μιρκόβιτς από την Ραγούζα με
ημερομηνία 19 (30) Μαΐου 1788.*

*Λόγω της εσπευσμένης αναχώρησής μου για το Σκούταρι δεν μπόρεσα
να απαντήσω στις δύο πρώτες [επιστολές]. Την τελευταία, είχα την τιμή να
την λάβω την ημέρα της επιστροφής μου από αυτήν την πόλη, και αμέσως
έστειλα επιστολές στο Μαυροβούνιο και στη Σεβασμιότητα του Πετρ Πέτρο-
βιτς, καθώς επίσης στους λοχαγούς κύριους Βουκοσόβιτς και Περνέτ, ανα-
κοινώνοντάς τους τη διαταγή Σας και τη θέλησή μου να την υπακούσω. Περι-
μένω από αυτούς σύντομα απάντηση, και ύστερα θα κατευθυνθώ στο Μαυ-*

* Ο παραλήπτης της επιστολής διευκρινίσθηκε βάσει τού περιεχομένου της.

ροβούνιο, για να ενεργήσω προς όφελος των εμπόλεμων χωρών. Η σημερινή μου θέση με υποχρεώνει να αναφέρω στην Εξοχήτητά Σας, για κάθε ενδεχόμενο, από την αρχή μέχρι το τέλος όσα έχουν συμβεί μεταξύ εμού και των απεσταλμένων αξιωματικών του αυτοκράτορα της Αυστρίας.

Τον περασμένο Φεβρουάριο πήγα στο Μαυροβούνιο να συναντήσω τον γνωστό μου Μητροπολίτη του Μαυροβουνίου Πέτρ Πέτροβιτς για να μάθω τις τάσεις και διαθέσεις των εκεί κατοίκων απέναντι στη Ρωσία κατά τον τωρινό πόλεμο,¹ με σκοπό να υποβάλλω την έκθεση εκεί όπου πρέπει. Διαπιστώνοντας τις καλές τους διαθέσεις, επιστρέφοντας στη Ρωσία πέρασα από τη Ραγούζα, όπου ο Ι. Ολιβιέρι με ενημέρωσε για τη δική Σας επιστολή στον Μητροπολίτη του Μαυροβουνίου. Συμφωνήσαμε να τη διαβιβάσω όπου έπρεπε. Το πραγματοποιήσα επιτυχώς. Ο ίδιος ο Μητροπολίτης και οι άλλοι ευνοϊκά διακείμενοι αρχηγοί μου πρότειναν για περαιτέρω επιβεβαίωση, να μείνω στο Μαυροβούνιο δίπλα στον προαναφερόμενο Μητροπολίτη. Παρέμεινα ήσυχα, χωρίς να πραγματοποιώ συγκεντρώσεις ούτε των αρχηγών, ούτε του λαού για οποιεσδήποτε διαπραγματεύσεις που θα ήταν αντίθετες προς τον αυτοκράτορα της Αυστρίας, ούτε αναμείχθηκα στις δουλειές των αξιωματικών του. Έμεινα στο βενετικό έδαφος, στη μονή Στανέβιτσε μαζί με τον Μητροπολίτη, μακριά από τη μονή Τσετίνιε του Μαυροβουνίου, όπου μένουν οι αναφερόμενοι αξιωματικοί, φυλάσσονται τα εφόδιά τους και μαζεύονται οι πρόκριτοι του Μαυροβουνίου για διαπραγματεύσεις και κοινωνικές υποθέσεις. Παρέμεινα εκεί μέχρι την αναχώρησή μου για το Σκούταρι.

Στο διάστημα που μεσολάβησε από την πρώτη μου αναχώρηση από το Μαυροβούνιο μέχρι την επιστροφή μου όταν έφερα την επιστολή Σας, έφθασαν εκεί οι αξιωματικοί του αυτοκράτορα της Αυστρίας Βουκοσόβιτς και Περνέτ με κανόνια, μπαρούτι, όπλα και χρήματα. Απαντώντας σε ερώτηση των Μαυροβουνίων, ανακοίνωσαν ότι υπάρχει σύμφωνη γνώμη της Ρωσίας για την άφιξή τους, γι' αυτό το λόγο τους δέχτηκαν. Ύστερα, όταν παρατήρησαν ότι οι αξιωματικοί δεν έχουν καμία επαφή μαζί μου, άρχισαν να υποψιάζονται και να αμφιβάλλουν για την ειλικρίνειά τους, καθώς και να ισχυρίζονται ανοιχτά ότι προτιμούν να υπακούουν ένα απλό ρώσο στρατιώτη που είναι σταλμένος με σημείωμα από την ευσεβή Τσαρίνα, παρά τον ανώτερο αξιωματικό του αυτοκράτορα της Αυστρίας. Στην ερώτηση αν θα δεχθούν τον στρατηγό Ζόριτς, για τον οποίον ακούγεται ότι έρχεται από τη Ρωσία, ή άλλους ρώσους αξιωματικούς, εάν έρθουν στο Μαυροβούνιο, ομόφωνα απάντησαν: Ναι, πώς αλλιώς! Εφόσον οι εκκλησίες, τα μοναστήρια και άλλα εκκλησιαστικά κτίρια, οι στολισμοί, τα ιερά σκεύη και τα βιβλία δημιουργήθηκαν με χρήματα της Ρωσίας στην οποία προαιώνια ορκίζονταν οι πρόγονοί μας.

Όταν οι αξιωματικοί του αυτοκράτορα της Αυστρίας αντίκρισαν αυτήν την κατάσταση, άρχισαν να διαδίδουν ότι εγώ παρακίνησα τον Μητροπολίτη και τον λαό ώστε να μην τους δείχνουν εύνοια, επινόησαν διάφορες ψευδείς και ποταπές αιτίες για την παραμονή μου στο Μαυροβούνιο και δεν παραμέλησαν να ισχυριστούν ότι διώχθηκα από τη Ρωσία και κατέφυγα στο Μοναστήρι, όπου τρεφόμενοι από την ελεημοσύνη των μοναχών, για να αναστατώνω τους Μαυροβούνιους με σκοπό να κερδίσω τη συγγνώμη της Ρωσίας. Εγώ σιωπούσα. Ακόμα, διέδιδαν ψευδώς ότι διώχθηκα από την υπηρεσία του κόμη Ι. Ι. Βοϊνόβιτς. Στο τέλος θύμωσαν τόσο πολύ, ώστε έστειλαν τους πιστούς τους να με πυροβολήσουν στο Μοναστήρι και να επιστρέψουν με το όπλο μου στο Τσέτιν. Πιθανόν να τα κατάφερναν, εάν οι υποθέσεις και το όφελος της Αυτοκρατορίας μας δεν με καλούσαν στο Σκούταρι, όπως αναφέρω παρακάτω. Οι Αυστριακοί με τις πράξεις τους, αντί να τους πείδουν με το καλό, δυσαρεστούν τον Μητροπολίτη και τους άλλους αρχηγούς που προσεγγίζουν τη δική μας πλευρά. Νομίζοντας ότι θα καταφέρουν να τους υποχρεώσουν να ταχθούν με το μέρος τους, χρησιμοποιούν αυστηρότητα αντί πραότητα και με τον τρόπο αυτό διγίνουν τον λαό, κατόπιν, απορώντας, μεταφέρουν την ευθύνη στους άλλους. Ο Μητροπολίτης είναι υποχρεωμένος να ανέχεται μερικά πράγματα και να μην παραπονείται στον λαό, φοβούμενος ότι θα προκαλέσει αιματοχυσία μεταξύ τους, η οποία εξαρτάται από μία λέξη του.

Οι προαναφερόμενοι αξιωματικοί αν και δεν λυπήθηκαν ούτε κόπους, ούτε χρήματα, ούτε υποσχέσεις πλουσιοπάροχης επιβράβευσης ώστε να αποτρέψουν την προσέγγιση αυτών των λαών στη Ρωσία, παρ' όλα αυτά είχαν μικρή επιτυχία. Σήμερα έφθασαν σε αυτούς 200 στρατιώτες και 2 αξιωματικοί, κάτι που μπορεί να αλλάξει τη θέση τους, επειδή και εγώ θα πρέπει να τους βοηθήσω και να προσπαθήσω οι Μαυροβούνιοι να πάρουν απόφαση.

Όσον αφορά τώρα τον πασά του Σκουταρίου, λόγω της ασθένειας του κυρίου Ολιβιέρι πήγα στο Σκούταρι, στο κάστρο, όπου ειδωθήκαμε στην αίθουσά του. Όμως πολλοί άνθρωποι τον ακολουθούν παντού και ο πασάς δεν είχε κανέναν τρόπο να ικανοποιήσει την επιθυμία του να μου μιλήσει. Παρά ταύτα, ο πασάς μου έστειλε έναν από τους ανθρώπους του και υψηλόβαθμο Τούρκο της αυλής του, ονόματι Μουράτ αγά Αντζεμί. Σε αυτόν μόνο αποκάλυψε την άποψή του, ώστε παρουσία πιστών και ισχυρών προσώπων –του ρωμαίου μοναχού Φραν[κίνι] Εράσμο ντι Μπάνιο και του Ιάκωβου Σούμμα, πρόξενου της Βενετίας των πιο μυστικών του συμβούλων– να συζητηθεί μαζί μου, να μου ανακοινώσει την γνώμη του και τη θέλησή του και να τα πιστοποιήσει με τον όρκο του. Οι απαιτήσεις του είναι οι εξής: 60.000 τσερβόνες [: δουκάτα] για δώρα προκειμένου να καλοπιάνει τους

πασάδες, 6 πλοία και 1 κανονιοφόρος την κυριότητα των κατακτημένων εδαφών και ελευθερία της πίστης.

Από την πλευρά του υπόσχεται το εξής: μόλις ρώσικος στόλος φτάσει κοντά στις αλβανικές πόλεις Δυρράχιο και Αυλώνα και αρχίσει να κανονιοβολεί από μακριά, οι πασάδες των αλβανικών πόλεων θα τρέξουν σ' εκείνον να ζητήσουν συμβουλή και βοήθεια. Τότε θα τους απαντήσει: δεν έχουμε καμία βοήθεια από τον Σουλτάνο, ρώσικα στρατεύματα έφθασαν απ' όλες τις πλευρές και μας περικύκλωσαν, δεν έχουμε άλλη σωτηρία εκτός από το να συμφωνήσουμε με τη Ρωσία. Κατά τη γνώμη του κανένas δεν θα έχει αντιρρήσεις, καθώς τότε θα τους δελεάσει και με χρήματα. Σε περίπτωση που η κατάσταση εξελιχθεί αλλιώς, θα ξεκινήσει εναντίον τους με τον στρατό του. Όταν τους κατακτήσει, θα στρέψει τις δυνάμεις του στη Μακεδονία, ακόμα και μέχρι το Μοναστήρι, την πρωτεύουσα της Ρούμελης, και στη Θεσσαλία μέχρι το Σολούν [: Θεσσαλονίκη], κάτι που θα δώσει τη δυνατότητα στο ρώσικον στρατό να φθάσει όσο το δυνατόν πιο σύντομα στην Τσαρκράντ [: Βασιλεύουσα] και ο στόλος να κατακτήσει τον Μοριά και να συνεχίσει παρά πέρα. Εάν χρειαστεί, θα δέσει στη διάθεσή μας 12.000 χριστιανούς του για οποιεσδήποτε επιχειρήσεις στην ξηρά ή για τη μεταφορά τους μέσω θαλάσσης.

Ο πασάς επιβεβαιώνει όλα αυτά με τρομερούς όρκους, και δεν μπορείς να πιστέψεις ότι θα τους παραβιάσει. Η ανάγκη του και η σωτηρία του απαιτούν πολύ την ένωση με τη Ρωσία. Για μεγαλύτερη επιβεβαίωση της πίστης του δεν απαιτεί τα χρήματα νωρίτερα από τον κατάπλου του στόλου μας στο Δυρράχιο και πριν από τη σφράγιση και υπογραφή της συμφωνίας από τους άλλους πασάδες. Δεν του χρειάζονται τα στρατεύματά μας στην ξηρά, δεν το απαιτεί.

Ελπίζει τόσο πολύ, ώστε λέει «όταν θα είμαι ενωμένος με την Ρωσία, as μας επιτεθεί όλος ο κόσμος, δεν θα φοβηθούμε», και μόνο παρακαλεί το Θεό να φθάσει ο ρωσικός στόλος πιο γρήγορα. Ο πασάς και ο πιστός του Μουράτ αγάς επιθυμούν και ελπίζουν να έχουν μεγάλο δώρο από τη Ρωσία.

Σχετικά με τη γραπτή απάντηση: ούτε ο πασάς, ούτε ο απεσταλμένος του ξέρουν να γράφουν, και επιπλέον φοβούνται να μην πέσει η επιστολή τους στα χέρια των Βενετών, οι οποίοι θα το αναφέρουν στον Σουλτάνο και ο Σουλτάνος θα τους αποκηρύξει πριν φτάσει ο στόλος μας σ' αυτές τις θάλασσες. Τότε θα τεθούν εμπόδια στις προθέσεις του και κίνδυνος για την ζωή του. Επίσης ισχυρίζεται: εάν θα ήθελε να πράξει άτιμα, δεν θα έδινε εντολή να κάψουν τις δικές Σας επιστολές και της Αυτοκράτειρας, που έχει λάβει, αλλά θα τις είχε στείλει στον Σουλτάνο στην Κωνσταντινούπολη και θα είχε κερδί-

σει μεγάλη δόξα. Δεύτερον, θα μας απαντούσε γραπτώς, θα έβαζε πλαστή σφραγίδα, και με αυτό το ψέμα, θεθαίως, θα μας ικανοποιούσε.

Ξέρω καλά, ότι οι αξιωματικοί του αυτοκράτορα της Αυστρίας προσπαδούσαν πολύ να τον πάρουν με το μέρος τους, στέλνοντας στον πασά επιστολές και δώρα μέσω ενός ιερέα από το Μαυροβούνιο και κάποιου διοικητή της Ζέτας Τούρκου Μεντικούκιτς. Ο πασάς όμως δεν ήθελε να κάνει μαζί τους καμία συμφωνία. Ο Μητροπολίτης, γνωρίζοντας τον προαναφερόμενο Τούρκο, τον έπεισε να πάρει το μέρος μας. Τον ιερέα και κάποιον απεσταλμένο στην Αλβανία και την Χειμάρα με τη βοήθεια των χρημάτων, τους μετατρέψαμε σε κήρυκές μας, που θα διαλαλούν την άφιξη του στόλου μας με σκοπό να στηρίξει τους χριστιανούς. Με αυτό το τρόπο η πλευρά μας χρησιμοποίησε τα χρήματα των αξιωματικών.

Με την παρούσα κατάσταση και θρискόμενος στην Αλβανία είμαι τώρα υποχρεωμένος, σύμφωνα με τη δική Σας εντολή, να ενημερώσω τους αξιωματικούς για την καλή μας σχέση με τον πασά. Φοβούμαι, όμως, ότι αυτό θα τους δυσαρεστήσει και θα προσπαθήσουν να μας εμποδίσουν, για να επιτύχουν το δικό τους σκοπό. Και μόνο η γνώση για την απέχθεια του πασά απέναντι στους Αυστριακούς δεν μου επιτρέπει να θυγάω τόσο τολμηρό συμπέρασμα.

Ο ανωτέρω αναφερόμενος μοναχός Εράσμο και ο πρόξενος Σούμμα με κάθε τρόπο προσπαθούν να μην μεταβάλει ο πασάς τη διάθεσή του. Μου έμεινε μόνο να τους υποσχεθώ, ότι η Ρωσία που ξέρει να επιθραυεύει, δεν θα τους εγκαταλείψει. Ο τελευταίος παρακαλεί να παραμείνει μυστικό το όνομά του, ώστε να μη γίνει γνωστό στη Βενετική Δημοκρατία. Παρ' όλο που είναι πρόξενος της Βενετίας, είναι γεννημένος και κάτοικος του Σκουταρίου.

ΑΕΠΡΑ, Σχέσεις Ρωσίας-Βενετίας, Κατάλογος 41/3. 1788, Φάκ. 170, φ. 23-31, αντίγραφο. Το παρόν αποτελεί μετάφραση από τα ρωσικά.

¹ τον περασμένο Φεβρουάριο πήγα στο Μαυροβούνιο να συναντήσω τον γνωστό μου Μητροπολίτη του Μαυροβουνίου Πέτρ Πέτροβιτς για να μάθω τις τάσεις και διαθέσεις των εκεί κατοίκων απέναντι στη Ρωσία κατά τον τωρινό πόλεμο: Ο Σάββας Μιρκόβιτς, κάτοικος της Δαλματίας στη ρωσική υπηρεσία, ήταν απεσταλμένος της κυβέρνησης της Ρωσίας στα παράλια της Αδριατικής για να προσελκύσει τους Μαυροβούνιους και άλλους νότιους Σλάβους στον αγώνα εναντίον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, (βλ. Πολιτικές και πολιτιστικές σχέσεις... τον 18^ο αιώνα, σ. 339).

24

1788, 11 (22) Ιουνίου. Επιστολή του επικεφαλής της φραγκισκανικής αποστολής στη Σκόδρα Φρανκίνο Εράσμο ντι Μπάνιο προς τον Ι. Ολιβιέρι, σχετικά με τη δολοφονία των αυστριακών απεσταλμένων, οι οποίοι είχαν φθάσει στη Σκόδρα για διαπραγματεύσεις με τον Μαχμούτ πασά.

*Copia della lettera scritta da Scutari dal Padre Erasmo di Bagno a Giovanni Oliveri a Ragusa**

Illmo Sig^{re},

In fretta, e con gran timore le spedisco la presente con messo che spedisco a posta segretamente sino a Budua, di dove li sarà spedita la presente. Il Pascià, dopo aver ricevuti li Sig^{ri} Kav^{ri} de Brougnard e Ludovico de Pernet, e dopo essersi abbocato di notte tempo con loro per due volte, nelle quali hà ricevuti espressi grandissimi regali e gran somma di denaro; jeri sera di notte tempo li fece accompagnare con I suoi giovani con due caichi, o piccole gondole, per il lago con ris, biscotti, ed altre provvigioni, carne etc. ed arivati ad un certo luogo lontano da 15 miglia circa, furon delli medesimi giovani trucidati, ed uccisi ambedue li detti Sig^{ri} con altro Tedesco, e Montenegrino che era con loro. La nuova mi giunse questa mattina, e si può figurare con qual cuore l'abbi ricevuta; il traditore può far qualche altro scherzo, e probabilmente lo farà anche a me ed agli amici nostri come il V. Console, che molto si adoprò per essi,¹ e per noi. Io mi sono ritirato in luogo segreto, e se posso trovan scampo presto mi vedrà; così Iddio faccia che questa mia li parvenga alle mani, e che non sia partite da costì. Sono in agitazione continua ed il cuore mi palpita, e sicuramente io sono perso. Iddio salvieci scapoli. L'abbraccio del cuore etc.

P.S. Avanti jeri le spedij altra mia con un scuttarino che portavasi costì quale credo avrò ricevuta, onde sopra sieda. Per l'amor di Dio di venire, altrettanto dica al Sig^r Mida. Il messo parti questa mattina 22 Giugno, ed io mi trovo in gran pericolo, avendomi fatto ricercare il Pascià.

Scuttari, li 22 Giugno 1788

Erasmo de Bagno

* Γράμμα Ν πάνω από το κείμενο: αρίθμηση του εγγράφου στο επισυναπτόμενο στην έκδοση του Ι. Ολιβιέρι με ημερομηνία 13 (24) Ιουλίου 1788. Βλ. έγγραφο 23.

ΑΕΠΡΑ, Σχέσεις Ρωσίας-Τουρκίας, Κατάλογος 89/8, 1788, Φάκ. 2072, φ. 59-60, αντίγραφο.

¹ *come il V. Console, che molto si adoprò per essi*: εννοείται ο Ιάκωβος Σούμμα, κάτοικος της Σκόδρας, που εκτελούσε χρέη υποπροξένου της Βενετικής Δημοκρατίας στην πόλη αυτή. Βλ. έγγραφο 23.

25

1788, 2 (13) Ιουλίου. Έκθεση του Ιωάννη Ολιβιέρι προς τον στρατηγό, Ι. Α. Ζαμπρόφσκι, εξουσιοδοτημένο αντιπρόσωπο για τις στρατιωτικές και πολιτικές επιχειρήσεις στα Βαλκάνια, * σχετικά με την αποστολή του στον Μαχμούτ πασά.

Rapporto

di mè Giovanni Olivieri sull'affare di Albania e Montenero

Essendo stato incombenzato da Sua Eccellenza il Sig^e Generale De Mordvinoff, Ministro Plenipotent[iario] in Venezia, di concerto con l'III[ustrissi]mo Sig^e Colonnello Giovanni Conte Voinovich della Commissione di Montenero et Albania,¹ sotto li 6 Febbrajo 1788 feci la mia partenza da Venezia per quella parte, e camin facendo per la Dalmazia m'incontrai col Padre Erasmo Franchini di Bagno, Religioso di S[anto] Francesco, e Persona confidentissima del Pascià d'Albania, presso il quale Egli passava di rittorno da Roma.

Avendo il detto Padre inteso che jo mi portavo in Ragusa, venne a domandarmi il passaggio nella mia barca sino a quella parte, avendo, come Egli diceva, qualche affare che gli premeva.

Gl'accordai volontieri il passaggio consolandomi internamente, che la fortuna mi cominciava ad'assistere in questa commissione per essermi incontrato in una tale Persona, che poteva essermi utile presso il Pascià.

Cominciai ad'esaminare il detto Religioso e, doppo aver scoperto che Egli se ne rittornava in Scutari per dirigere la Missione Ecclesiastica che gli era affidata, stimai bene di confidare a Lui sotto i più solenni giuramenti l'affare, perchè Egli potesse con tutta segretezza, e senza la minima pubblicità, trattare col Pascià quanto era necessario, e perchè pure jo ne potessi avere in seguito col mezzo del medesimo Religioso le bramate notizie delle sue intenzioni.

* Ο παραλήπτης της έκθεσης διευκρινίστηκε βάσει των υπηρεσιακών σημειώσεων στον φάκελο του αρχείου.

Doppo pocchi giorni del suo arrivo in Scutari Egli mi spedì degl'avvisi comunicandomi, che il Pashà aveva aggradite le esibizioni della Corte Imperiale, ma che temeva di far alcun passo le prima non si fosse assicurato del partito contrario, e che perciò conveniva aver pazienza per qualche tempo insino a tanto che le cose fossero ben disposte.

Intanto per ordine del Pascià mi comunicò di non portarmi in Scutari, ma di trattenermi a Ragusa insino che li fosse ordinato dal Pascià di farmi venire in quella Parte.

*Sotto li 10 Maggio mi pervenne una Lettera dei 8 detto del Padre Erasmo inserindone la copia della stessa sotto Lett[er]a A,** e con la quale m'invitava di passare in Scutari, avendogli il Pascià fatte delle premure perchè mi portassi colà per concertare col medesimo, e stabilire quanto occorreva.*

Mi trovai molto imbarazzato in allora non potendo jo stesso transferirmi personalmente in Scutari à motivo d'un grave dolor di capo che mi tormentava fieramente, e che non mi permetteva assoluttam[ente] d'espormi al detto passaggio, onde per non differire un sì premuroso affare rissolsi d'incaricare nelle mie veci il Sig^e Maggior Mircovich, il quale in quei giorni era passato in Ragusa da Montenero, ove jo pure lò avevo spedito per consegnare la Lettera di Sua Eccellenza il Sig^e Ministro De Mordvinoff all'Arcivescovo di Montenero, e per comunicargli quanto occorreva sull'affare dei Montenegrini.

Appena partito da Ragusa il Sig^e Mircovich per Scutari, mi pervenne una Lettera di detta Sua Eccellenza il Sig^e De Mordvinoff, con la quale mi ordinava di agire di concerto con gl'ufficiali Austriaci nella commissione di Montenero ed Albania, partecipandosi ambe le parti reciprocamente il maneggio.

Appena giuntomi l'ordine, scrissi quanto occorreva alli Ss^{ri} Filippo Wukassovich e Lodovico de Pernet, ufficiali Austriaci, che si trovavano in Montenero, come si rileva dalla qui ingiunta copia che in Lettera B ho l'onore di compiegare; avendo altresì scritto all'Arcivescovo di Montenero la stessa cosa, come dalla copia sotto Lett[er]a C si rileva.

Scrissi pure al Padre Erasmo in Scutari ed'al Sig^e Magg[ior] Mircovich perchè rendano informati li detti ufficiali di quanto avranno

** Με τα γράμματα Α, Β, C, D, E, F, G, H, K, L, M, N, O, που υπάρχουν στα περιθώρια σε αντίστοιχα τμήματα του κειμένου, αριθμούνται τα επισυναπτόμενα στην έκδοση του Ιωάννη Ολιβιέρι. Από αυτά δημοσιεύονται τα επισυναπτόμενα Κ και Ν (βλ. έγγραφα 22, 24).

operato in Albania -come risulta dalle copie in Lett[er]a D e Lettera E.

Dalle risposte dei detti ufficiali in Lettera F e G che qui inserisco si rileva, che jo non mancai subito di partecipare l'occorrente.

Nelle dette risposte si vede che Loro erano malamente prevenuti per il Sig^e Maggior Mircovich, contro il quale esclamavano fortemente come se Lui avesse sedotti Montenegrini, ma questa Loro accusa era mal fondata giacchè mai il Sig^e Mircovich ha avuta tal commissione, bensì fu semplice apportatore della Lettera del nostro Ministro di Venezia, Sua Ecc[ellen]za il Sig^e De Mordvinoff, all'Arcivescovo.

Li ufficiali Austriaci troppo creduli alle rifferte dei Montenegrini, niente disposti di agire prima di essere sicuri del Pascià d'Albania, suponevano che l'ufficiale Russo impedisce le Loro operazioni, le quali in veruna maniera non potevano aver effetto, come lo rilevarà chiunque conosca la situazione di Montenero coll'Albania; ma i Montenegrini maliziosi davano da intendere tutt'altro agl'ufficiali Austriaci, i quali senza esaminar la causa inveirono contro l'ufficiale Russo, e portarono dei lamenti contro il medesimo, quando che Egli mai, ed'in nessuna occasione ha fatto il minimo passo contro gli interessi degl'Austriaci. L'Arcivescovo istesso di Montenero si rese sospetto ai detti ufficiali quando che Egli per nessuna altra ragione non ha voluto dichiararsi, se prima non fosse assicurato delle volontà del Pascià d'Albania, ma per quel che riguarda l'interesse dell'Imperial Corte di Vienna, Egli ne'era portatissimo come si rileva dalle copie di Lettere da Lui scritte, e che sotto Lett[er]a H ed'I qui accompagno per maggior chiarezza.

Doppo nove giorni d'assenza il Sig^e Maggior Mircovich felicemente se ne ritornò in Ragusa da Scutari, ove si trattenne tre giorni per concertare col Pascià quanto era neccessario.

Il Padre Erasmo si maneggiò non poco in quest'affare, ed'ottene dal Pascià una Lettera in forma di trattato per Sua Eccell[enz]a il Sig^e De Mordvinoff, la quale però non fu sottoscritta dal detto Pascià per varie ragioni, essendosi riservato di rattificare il detto trattato alla comparsa della Nostra Flotta che Egli domandava che venisse nel suo soccorso, senza pretendere la minima cosa anticipatamente come si osserva dal detto suo scritto, che ebbi l'onore di spedire a Sua Ecc[ellen]za il Sig^e De Mordvinoff per comunicarlo all'Imperial Corte; e del quale unisco la copia sotto Lettera K.

La mia premura era sempre di trattare col Pascià segretamente, evitando tutte le pubblicità per non pregiudicare li Nostri interssi con

indurre il Pascià a commettere qualche passo contro la Porta onde fosse obbligato a seguitare il Nostro partito, e per tal ragione raccomandai al Sig^e Maggior Mircovich di portassi colà mal vestito, solo, e segretamente.

Bastantemente ne'ero in cognizione cosa sia capace di fare un Turco per fanatismo di Religione, e che da un momento all'altro sacrifica i veri interessi per seguitare i pregiudizj del Maometismo, onde per tal ragione cercavo da lontano di maneggiare il Pascià senza compromettere Persona, ne rischiare moneta con uno del quale diffidavo, e che per un semplice capriccio poteva commettere il più nero tradimento e ridersi della mia credulità e poca accortezza.

Con questi principj era difficile che jo restassi ingannato anzi ne concepj una grande speranza per l'ottimo successo della mia commissione; nel dover il tutto comunicare agl'ufficiali Austriaci i quali non potevano nè dovevano far più il minimo passo col Pascià, giacchè nel stabilire con Lui un trattato rendevo egualmente servizio, tanto alla Nostra Imperial Corte, come a questa di Vienna.

Doppo qualche giorni che ebbi l'onore di spedire un corriere a Sua Eccellenza il Sig^e De Mordvinoff con gl'avisi ricevuti da Scutari col Sig^e Mircovich, giunse a Ragusa da Vienna il Sig^e Kaval[ier]e De Brougnard incombenzato da Sua M[aestà] l'Imperat[or]e della Commissione di Montenero ed Albania e sapendo Egli che jo mi ritrovavo in Ragusa per il medesimo oggetto, si portò da me per chiedermi qualche lume ed'istruzione per sapersi comportare in Albania ed'in Montenero; jo mi feci un vero piacere di comunicarli quanto avevo operato ed'in che maniera pensavo di contenermi col Pascià di cui diffidavo, anzi lo esortai di non portarsi assolutamente in Scutari, essendo inutile la sua andata, avendo jo già stabilito col medesimo quanto occorreva, onde per tal ragione Egli sosprendesse per allora di portargli i regali e quant'altro aveva per esso, con farne il suo rapporto all'Imperial Corte di Vienna su tal proposito, ed'attenderne da quella gl'ulteriori ordini per non esporsi a qualche inconveniente irreparabile con la sua fuor di tempo andata in detto Scutari. Egli almeno mi dimostrò in allora d'essere soddisfatto di queste mie insinuazioni, e mi promise che in verun mode non sarebbe più passato in Scutari, ma soltanto in Montenero ove avrebbe aspettati gli ordini di Sua Maestà L'Imperatore, al quale mi disse pure, che immediatamente sarà per fare il suo rapporto a tenore delle mie insinuazioni.

Nulla di meno lo prevenni ancora, che la delicatezza intessa del comun interesse, trasferendosi Egli in Montenero, non gli permetteva di fare il minimo passo col Pascià senza la comune intelligenza; ma nel tempo stesso per fargli concepire che questa mia premura non aveva alcuna vista risservata, ma unicamente quella del reciproco vantaggio delle Due Corti Imperiali, gli dissi, che se mai Egli adontà di tutte queste ragioni volesse poi trasferirsi in Scutari, jo non avrei alcuna difficoltà d'accompagnarlo ancora con una mia Lettera per il Pad[r]e Erasmo, però che questa gli fosse spedita da Montenero e dietro le risposte del detto Religioso Egli potrebbe allora regolarsi senza esporsi in verun pericolo.

Il Sig^e De Brougnard aggradi le mie offerte per detta Lettera ed'jo senza dilazione l'ho servito. Scrisi al Padre l'occorrente, come il tutto si rilleva dalla qui inserta copia che produco sotto la Lettera L.

Pregai innoltre il detto S^e De Brougnard, perchè al caso che Egli volesse portarsi in Scutari, di andare colà mal vestito, solo, senza moneta e senza regali, perchè altrimenti si esponerebbe senza dubbio a qualche pericolo.

Il detto Sig^e Kaval[ier]e però passò in Montenero, e di là immediatamente senza neppur spedire la Lettera al Pad^e Erasmo, si portò addirittura in Scutari con il seguito di quattro Persone portando seco i regali, moneta e senza neppure far caso del Padre Erasmo, al quale semplicemente consegnò la mia Lettera doppo aver trattato col Pascià segretamente, avendo da sé stesso, e per mezzo d'altri presentati li regali, non che comprate delle provisioni etc., come il tutto me fu comunicato dal mentovato Padre con la sua Lettera dei 19 Giugno; compiegandone la copia della stessa sotto Lett[er]a M.

Da tutto questo si manifesta che il contegno del Sig^e De Brougnard è stato molto irregolare, e che tendeva direttamente a distruggere tutto quello che con gran giro di politica si aveva ottenuto, e che in seguito meglio si poteva ottenere, onde Lui stesso si procurò la propria disgrazia con la rovina di tutta l'opera.

Li 24 Giugno mi giunse la Lettera del Pad[r]e Erasmo di data 19 d[et]to e siccome colla medesima m'invitava di passare in Scutari per ordine del Pascià immediatamente, così per aderire alla volontà del medesimo avevo risoluto di pormi sollecittam[ent]e in viaggio per quella parte; nella stessa Lettera Egli mi annunciava, che il Pascià aveva accolto superiormente il Kav[aliere] De Brougnard, che quella sera istessa partiva per Montenero contenta. Per altro mi acenna che il detto

Sig^e De Brougnard non si é punto servito del suo mezzo, ma che secretam[ent]e trattò per mezzo d'altri il suo affare col Pascià.

Li 25 Giugno si sparse poi la voce in Ragusa, che li ufficiali Austriaci furono massacrati in Albania per ordine del d[et]to Pascià al confine di Montenero; questa voce pareva insussistente e falsa, ma quale fu la mia sorpresa nel ricevere la Lettera dei 22 Giugno li 25 detto verso la sera dal Padre Erasmo, copia della quale gui'ingiungo sotto Lett[er]a N, ed'in essa Egli mi partecipa il nero tradimento del Pascià, e la tragica morte del Kav[aliere] De Brougnard, Capitano Lodovico De Perneto, ed'altro pure Capitano Austriaco, con un Capo dei Montenegrini.

In quel'istesso giorno pervenne altro corriere dalla Turchià, portando Lettere per i Turchi che si trovavano in Ragusa con avvisargli del caso successo, e con includergli anche la copia della Lettera circolare, scritta dal medesimo Pascià agli Comandanti delle forterezze vicine,² come si rilleva da simile copia, che sotto la Lett[er]a O, qui unisco per la piena informazione. Detta copia mi fu procurata dalla Republica di Ragusa, la quale si prestò volentieri in tutto ciò che poteva facilitare le mie operazione, ed'in tutto ciò che jo gli ricercai! Di più col medesimo corriere si era sparsa la voce, che innoltre il Pascià avesse richiesta alli Montenegrini la consegna di tutte le Persone Austriache, denaro e quant'altro fosse di Loro ragione in Montenero, altrimenti inveirebbe con la forza contro de Loro.

Essendo così stato assicurato del pessimo esito dell'affare, stimai bene di portarne jo stesso la notizia a questa parte, e render conto del mio maneggio subitamente come ho l'honore di farlo con la presente mia informazione che rassegno avendo lasciato la cura per le ulteriori notizie al Sig^e Ten[en]te Colo[nello] Conte Ivvelich che trovavasi alle Boche di Cattaro, ove gli spadj per mezzo di Espresso la mia Lettera.

Trieste, li 13 Luglio 1788

Giovanni Olivieri

ΑΕΠΡΑ, Σχέσεις Ρωσίας-Τουρκίας, Κατάλογος 89/8. 1788, Φάκ. 2072, φ. 1-6^V, πρωτότυπο.

¹ Essendo stato incombenzato da Sua Eccelleza il Sig^e Generale De Mordvinoff, Ministro Plenipotent[iario] in Venezia, di concerto con l'Il[lu]strissim[o] Sig^e Colonnello Giovanni Conte Voinovich della Commissione di Montenero et

Albania: Ο διερμηνεάς του γενικού προξενείου στο Αρχιπέλαγος –όπως και ο γενικός πρόξενος Ι. Βοϊνόβιτς– εγκατέλειψε τα οθωμανικά εδάφη στην αρχή του ρωσο-τουρκικού πολέμου. Ο πρέσβης στη Βενετία Α. Σ. Μορντβίνωφ αποφάσισε να του αναθέσει την αποστολή στον Μαχμούτ πασά, κρίνοντάς τον ως «άτομο πολύ κατάλληλο για αυτή τη σημαντική δουλειά, που γνωρίζει άπταιστα την τουρκική γλώσσα» (ΑΕΠΡΑ, Σχέσεις Ρωσίας-Βενετίας, Κατάλογος 41/3. 1788, Φάκ. 167, φ. 53).

2 corriere [...] portando Lettere per i Turchi che si trovavano in Ragusa con avvisargli del caso successo, e con includergli anche la copia della Lettera circolare, scritta dal medesimo Pascià agli Comandanti delle forterezze vicine: Στα επισυναπτόμενα στην έκδοση τού Ι. Ολιβιέρι με το γράμμα Ο, υπάρχει αντίγραφο τής από 22 Ιουνίου 1788 επιστολής του Μαχμούτ πασά προς τον Αχμέτ μπέη στην Ποντγκόριτσα. Εκεί, αναφέρεται ότι ο στρατηγός Νικολάι Πουρφίλ (όπως φαίνεται από την επιστολή ο Ντε Μπρονιάρ έχει επιλέξει αυτό το όνομα) ήταν απεσταλμένος τού αυτοκράτορα της Αυστρίας, «εχθρού της πίστης μας και της αυτοκρατορίας μας για να δαμάσει τους γνήσιους μουσουλμάνους και να οργανώσει τη καταστροφή τους, σπέρνοντας διενέξεις...». Ο απεσταλμένος τού αυτοκράτορα της Αυστρίας μαζί με δύο λοχαγούς ήρθε στη Σκόδρα «για να πραγματοποιήσει εκεί τις κακές και διαβολικές του προθέσεις». Ο πασάς συνεχίζει: «Εγώ το πληροφορήθηκα και, δόξα τω Θεώ, κάποιοι, που τους έδωσα εντολή, σκότωσαν τον στρατηγό και τους δύο λοχαγούς, τα κεφάλια τους έφθασαν σε εμένα, ευχαριστώ τον ύψιστο Θεό, επειδή ελπίζω να έχω την σωτηρία μου μέσω αυτής της πράξης» (ΑΕΠΡΑ, Σχέσεις Ρωσίας-Τουρκίας, Κατάλογος 89/8. 1788, Φάκ. 2072, φ. 61).

26

1789, 7 (18) Οκτωβρίου. Αίτηση οκτώ επισκόπων Θεσσαλίας, Μακεδονίας και Αλβανίας προς την Αικατερίνη Β', με την οποία δηλώνουν την ετοιμότητά τους να προκαλέσουν εξέγερση εναντίον των Τούρκων, την αποστολή στην αυτοκρατορία του αντιπροσώπου τους αρχιμανδρίτη Καλλίνικου για να καταγγείλει τον διοικητή του στόλου της Μεσογείου ναύαρχο Σ. Σ. Γκιμπς ότι δεν παρείχε βοήθεια στους Σουλιώτες στον πόλεμο τους με τον Αλή πασά.*

Πρός τήν εὐσεβεστάτην καὶ ἐλεημονικωτάτην ἡμῶν αὐτοκρατορήσαν δευτέραν Ἀλεξιέθνης ἡμερατρίτσης Αἰκατερίνης πάσης Ρωσίας μέ τά τοῦ εὐσεβοῦς υἱοῦ καὶ διαδόχου αὐτῆς Παύλου Πετρουβίτζη ταπεινῶς καὶ ἑδαφιέως προσκυνήσαντες, τῷ ἔν Χ(ριστῷ) ἀδελφικῶς ἀσπασμῷ ἐκ ψυχῆς ἀπονέμωμεν.

* Στο κάτω μέρος: *Πρός τήν εὐσεβεστάτην καὶ ἐλεημονικωτάτην ἡμῶν αὐτοκρατορήσαν δευτέραν Ἀλεξιέθνην Αἰκατερίνην πάσης Ρωσίας*

Ἡμεῖς τῆς τῶν Θετταλῶν καὶ Μακεδόνων καὶ ἡ τῆς παλαιᾶς Βουλγαρίας καὶ ἐξω μέρος Ἀλβανίας πρωτεύοντες ἀρχιερεῖς ἱερεῖς ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι, πάντες οἰκεία γνώμη γραῖκοι σέρβοι ἀλβανῖται χριστιανῶν ὀρθοδόξων γένος τέκνα τῆς Χριστοῦ ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἐν Χ(ριστῷ) ἀδελφοί: προσκυνητῶς προσκυνιτῶς προσκυνητῶς.

Ὁ Παντάναξ ὕψιστος ἦδεν διὰ τῆς πανσθενοκρατορικωτάτης δυνάμεως διατηρήει τὴν σὴν αὐτοκρατωρίαν ἄνοσον ἀνεύθυνον ὑγίει καὶ μακρόβιον, εὐλογοῦσαν καὶ στηρίζουσαν τὰ ἐνδοξα τρόπαια αὐτῆς. Κατευθύνουσιν τὰ διαθήματα αὐτῆς εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν τε ὑποτάξας ὑπὸ τοὺς κραταιοὺς πόδας τῆς πάντα καὶ ἐχθρόν καὶ πολέμιον, συντρίψας τὰς κεφαλὰς [...]λῶν ὑπεναντίων δρακόντων: ὡ στήριγμα ὃ καύχημα του γένους τῶν χριστιανῶν, ὡ ὑπεράσπισις τῶν ὀρφανῶν, καὶ ἀντίληψις τῶν θλιβομένων, ὡ μήτηρ τοῦ χριστιανικοῦ γένους, ὡ τέκνον τῆς Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ὡ εὐσεβεστάτη αὐτοκρατορίσα γνωστὰ γέ, ἦν τῆς σῆς αὐτοκρατορίας πάντα τὰ καδ' ἡμᾶς δεινὰ! οὐ δυνάμεθα πάλιν συγράψαι. Ἔχεται πολλὰς αἰτίας ἐκ τῶν ὁποίων οὐκ ἀμφιβάλλωμεν, ὅτι πάντα γέ γνωστὰ γεγῶνασιν, ὧδεν μέρος γέ κινεῖν συγράφωμεν, καὶ μέρος εὐαγγέλει ὁ παρῶν κομισθεὶς διὰ ζωσῆς φωνῆς, καὶ ἀρκεῖ ἵνα ἰδῇται τὰ δεινὰ ἄπερ τό γένος ἡμῶν δοκιμάζει, διότι τί πρῶτον διηγηθῶμεν τὰ ἐν θία τῶν ἀλλοτρίων, τὰς κατὰ τῶν ἀδελφῶν ἀρπαγὰς, τὰς τῶν νεανίδων παρθένων φθορὰς, τὰς ἀποτομάς τῶν ἀδελφῶν, τὰς λυσταρχίας, τὰς ἀδικίας τὰς ἐν θία περιτομάς ἀλλωτριώσεως τὰς φυλακὰς καὶ δυναστίας ἵνα πάντες συγγινώσκωσι τῇ μιαιρᾷ θρησκίᾳ ἢ τί ἄλλον Κακόν ἀφίωμεν ταῦτα πάντα διηγῶντας ἵνα μή τὰς κραταιάς ἀκοάς παρενοχλῶμεν καὶ ἐν συντόμοις δηλοποιήσωμεν ἱκανά. Ὡ ἐλεημονικωτάτη ἀδελφὴ αὐτοκρατορήσα, ἰδέ ὅτι ἡξιωθέντες καὶ ἡμεῖς τὰς ἱεράς ἐπιστολάς τῶν ἱερῶν συγραμμάτων, ἀποσταχθέντα ὑπὸ τινος τῶν αὐτῆς ἀξιωματικῶν ἀνδρῶν, τῷ τῆς μαγγιωρίας ἀξιώματι, ἧς Σωτήριος λεγόμενος, μέ τὰ τοῦ παρόντος κομισθοῦ, διὰ τῶν ὁποίων συγραμμάτων ἱερῶν καὶ διὰ τοῦ ἀξιωματικοῦ της τούτου, ἀνδρὸς τῇ παρακινήσει, οὐκ ἐλείψαμεν λαβεῖν τὴν πνευματικὴν μάχαιραν, κατὰ τοῦ ἀντιπάλου ἀληθεία πρόνοια ἐνδυναμώσει καὶ ἡ ἄνωθεν σοφία ὠδηγήσῃ τό γένος τῶν χριστιανῶν, συντρέξαι καὶ συμβοηθήσει καὶ εἰς το ἐξεῖς, ἡμεῖς καὶ στρατεῖαν ἱκανὴν προετοιμάσαντες ἔχωμεν τοὺς κατὰ τόπων ἡμῶν ἀρχιστρατήγους ἐτοίμους μέ τὰς στρατείας χιλιάδας εἴκοσι πέντε, πάντες ἐτοιοὶ καὶ πρόθυμοι γεγῶνασιν, δύναι καὶ τό αἷμα ἡμῶν εὐχὴν σας ὑπὲρ τῆς σῆς βασιλείας, καὶ διὰ τῆς ἀγάπης τῆς τοῦ κυρί(ου) ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ διὰ τῆς αὐτοκρατορικῆς προσταγῆς της, ἀλλ' ὅταν φθάσῃ ἡ τελευταία ἐκείνη στιγμὴ ἡ λάμψης τῶν ἐνδόξων ἀρμάτων οὐ μόνον τοσοῦτην στρατεῖαν ἀλλὰ πλείονα τούτων ἐγερθήσονται, καὶ τὰ πλήθη καὶ

τά φύλα πάντα μεθ' ἡμῶν γενήσονται. Καί ἄν ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ὡς ἡ κύνησις τῆς στρατείας ἐκυρήχθη ἐν πολέμοις, ἐκ τῶν ὁρίων Ἀλφανίας, ἡ τό Σούλι λεγόμενον ὡς ἡγέρθησαν ἅπαντες ἐάν ἤθελαν τύχῃσι τῆς βοηθείας, ὑπότινος, βέβαια πᾶσα ἡ Ἑλάς, καί πάντα τά μέρη τῆς γῆς, ἅπ' ἅκρι ἕως ἅκρου πᾶσα ἡ Μακεδώνια, ἐνέκριναν παραδοθῆναι, εἰς τὴν ἐξουσίαν καί ὑποταγὴν τῆς σῆς βασιλείας, ἀλλ' ἡ ἀσπλαχνία του ἡγεμόνα Κίφιος προξενήσας μίαν τοσαύτην μεγάλη ἀπονίαν, ὡς μὴ θέλωντα προσδάμην, τὴν τό Σουλιουτῶν στρατείαν, καί αὐτοὶ μὴ ὄντας οἰκανοὶ τῆς πολεμικῆς ἐξώδον ἔπαυσαν, καί ὡς ἐπὶ τό πλεῖστον διὰ μεσιτείαν τῶν περιξ ἐρχόντων, ἀπεσταλμένων παρὰ τοῦ αὐτοῦ Ἀλῆ πασά καί οἱ συντρέχωντες συμβοηδοὶ ἐν τῷ ὀνόματι καί βοηθεῖα τοῦ θρόνου διώκονται παρ' αὐτοῦ πεινῶντες καί διψῶντες, γυμνοὶ καί τετραχιλισμένοι, καί στρα[τ]φέντες, πάλιν ἐν τῷ τόπῳ αὐτῶν ἡ τῶν Ἀγαρηνῶν ἐξουσία, οὐ μόνον ἀποτεμένει τὰς κεφαλὰς οὐ μόνον τῇ θρησκείᾳ παραβιάζουσιν, ἀλλ' ὅλον τό γένος ἐν κινδύνοις πολλοῖς ὑπέπεσεν καί διὰ ποῖαν αἰτίαν; Ὁ ἡγεμὼν Κίφιος τούτον τόν διωγμὸν πράττει, οὐκ οἶδαμεν καί κἄν ἐν τοῖς τῶν Βενετῶν ὁρίοις οὐκ ἀφίη διατρίβειν, ἀλλὰ δεσμεδα τὴν σὴν ὀρδοδωξωτάτην ἵνα τὸν μὲν Κίφιος σφοδρῶς προστάξαι, αὐτοὺς περιποιούμενος διοικεῖ τοὺς συντρέχοντας, καί καλῶς κυβερνᾷ, ἵνα πλείους παρακινήσῃ τῶν ἀδελφῶν γινομένοις καί ἕτεροι ἐν βοηθείᾳ τῶν προστρέξωσι, θέλετε γέ λαβεῖν διὰ ζωσῆς φωνῆς πᾶσαν βεβαίωσιν καί ἔνοιαν, διανιουμένης, παρὰ τοῦ παρόντος κοιμισθοῦ, ἀγίου ἀρχιμανδρίτου κύρ Καλλινίκου ὥστις ἀποσταλθεῖς πρὸς ἡμᾶς ἐν παρακινήσει τοῦ μαγιώρου Σωτηρίου, καί ἡμεῖς πάντα εἰς πρᾶξιν θαλόντες, τά κατὰ τῶν αὐτοῦ ζητημάτων, ἰδοὺ πάλιν ἀποστέλλωμεν αὐτόν. Ἐντεῦθεν ὅστις θέλει σὰς δεῖξῃ πᾶσαν ὁδὸν τῆς πράξεώς μας, διηγούμενος, παρῥησία, διὰ στόματος ὅτι καί ἄλλα πλείονα τούτων οὐ δυνάμεθα περιγράψαι ἐκ τῶν φόβων τοῦ ἀντιπάλου ἐχθροῦ, ἀλλ' ὅσα γέ λαλήσητε διὰ στόματος, ἀρκεῖ ἡμῖν γινῶναι ὑπ' αὐτοῦ καί θέλετε συνλυπηθῇ καί συμπόνεσῃ, εὖσπλαχνιζόμενοι τό γένος ἡμῶν, ὡς φιλόχριστοι καί κινή μήτηρ τῶν ἰδίῳ τέκνων, καί ἐκλυτρώσας ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ἀλλοτρίων. Ἡμεῖς δέ οὐ παύειν πρεσβεύειν πρὸς τόν παντάναξ ὕψιστον, ἵνα καταπέμψῃ ἐξ οὐρανοῦ τὴν χάριν τοῦ παναγίου πνεύματος, ὁδηγοῦσα καί φωτίζουσα τό γένος ἡμῶν εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν καί εὐάρεστον τῷ Θεῷ καί τὴν σὴν αὐτοκρατορίαν στηρίζουσα δέ καί αὐτὴν ὑγιεῖ καί μακρόβιον ἐπὶ τῷ κραταιῷ θρόνῳ αὐτῆς, εἰς αἰῶνα τόν ἅπαντα.

1789 Ὡκτωμβρί(ου) 7,

Καστωρία

*Της εὐσεβεστάτης ἐλεημονικωτάτης! καὶ ὀρθοδοξωτάτης ἡμῶν βασιλί-
σης πάσης Ρωσίας δευτέρας Ἀλεξιέβνης ἱμπερατρίτζης Αἰκατερίνης ταπει-
νοὶ οἰκέται πρὸς Θεὸν διάπειροι:*

*Ὁ Καστορίας Γεννάδιος καὶ ἐν Χριστῷ οἰκέτης
Ὁ Βοδενῶν Μελέτιος καὶ ἐν Χριστῷ εὐχέτης
Ὁ Κορυτσάς Ἰωακείμ καὶ ἐν Χριστῷ οἰκέτης
Ὁ Καμπανίας Θεόφιλος καὶ ἐν Χριστῷ οἰκέτης
Ὁ Πέτρας Ἀθανάσιος καὶ ἐν Χριστῷ οἰκέτης
Ὁ Βεροίας Δανιήλ καὶ ἐν Χριστῷ οἰκέτης
Ὁ Βελισσὺ Ἰωακείμ καὶ ἐν Χριστῷ οἰκέτης ἡμῶν
Ὁ Σερβίων Θεόφιλος καὶ ἐν Χριστῷ οἰκέτης*

ΑΕΠΡΑ, Σχέσεις Ρωσίας-Βενετίας, Κατάλογος 41/3.1790, Φάκ. 187, φ. 6-7, πρωτότυπο.

27

1790, 16 (27) Σεπτεμβρίου. Επιστολή του γενικού προξένου στην Κέρκυρα, Λυμπε-
ράκη Π. Μπενάκη, προς τον διοικητή του στόλου της Μεσογείου, Β. Σ. Ταμάρα, σχε-
τικά με τον πόλεμο του 1789 του Αλή πασά εναντίον των Σουλιωτών, την αποστολή
τους στην Αγία Πετρούπολη και τις πράξεις του ταγματάρχη Λουδοβίκου Σωτήρη.*

*Lettre du Consul Benaqui adressée à S. E. Mr. le Général Tamara le
16 Septembre S. V. 1790, Corfou, par Trieste et Duplicata par Venise*

*La nouvelle que Mr. Varucca me communique que les affaires de la
Guerre de S. M. I(mpéria) le dans la Méditerranée sont appuyées à V.
E. je l'ai eu avec un plaisir infini fondé à son intégrité et sagacité
convenable aux urgences des présentes circonstances.*

*Le devoir du service et celui d'un honnête homme me détermine
d'exposer avec précision à Sa connoissance les cours des affaires
passées, et la position des actuelles.*

*Mr. le Major Sotiri se portant à Prévesa pour effectuer une com-
mission du défunt Amiral Greik, et trouvant dans ce lieu un parti formé
par Mr. Bicilli (qu'il attendoit relativement les commissions de la Cour
selon le plan que peut être avoit présenté) appréhenda de non paraître*

* Παράλληλα κείμενα στα ιταλικά και στα γαλλικά.

moins et se mania à l'absence de celui-ci pour convertir ces gens à son parti. L'empressement de non manquer le détermina de faire de la profusion d'argent à ceux qui s'offroient d'accepter le sien par des souscriptions, leur donnant à croire qu'ils auront de plus grandes récompenses, d'où il résulta un malhumeur entre ses partisans et lui exigeant l'accomplissement de ses promesses et prétendant d'avoir dispensé ce qu'on avoit reçu. Ainsi que ce Mr., qui correspondoit continuellement avec S. E. Mr. le Général Zaborofsky l'informant d'avoir engagé autant des troupes calculant sur les officiers qui s'obligèrent par écrit, se réduit au désespoir, menacé et persecuté par les mêmes et réclama l'assistance de Mr. Soranzo, contr'Amiral des Galères de la République, qu'il se trouva (expédié pour des affaires) à Prèvesa, exigeant des troupes pour le préserver de l'ostilité de ses officiers.

Quoique le Contre Amiral s'excusa de non scavoir qu'il étoit et comment pouvoit avoir des officiers, envoya un Capitaine de milice, menaçant ces gens de les réduire à la raison s'ils ne se tranquiliseront, convenant s'ils ont des différences de les liquider moyennant le Consul de leur Nation ou de laisser la définition à un autre tems; cela a suffi de les préserver sur le moment mais pas à l'avenir.

Pour se délivrer d'eux, les flatta de les expédier à Mr. le Contr'Amiral Gibbs pour les satisfaire et les embarqua dans un bâtiment qu'il payoit par mois, mais malheureusement les tempêtes traitinrent le bâtiment presque cinq mois entre Caravolo, Casoppo, Paxo et Prèvesa jusqu'à ce que Mr. Bicilli est retourné de Naples. Alors il a su le réduire de s'engager de satisfaire ces gens les destinant pour le service de Mr. le Lieutenant Colonel Gulielmo, que d'un moment à l'autre étoient attendus avec la flotille, et prit en sa consergne le bâtiment comme appartenant à la Couronne que Mr. Sotiri avec des litiges se mit en possession sur des crédits qui professoit du propriétaire.

Alors Mr. Sotiri se trouvant dégagé de la persécution des Albanois se détermina de cueillir quelques avantages des Soullots, qu'Ali Pacha désirant un motif de non y aller à la guerre a cru de les attaquer sous prétexte d'être entendus avec les Russes qui existoient à Prèvesa et attendoient des forces pour envahir les Etats de la Porte. Il est venu donc à Louro pour faire construire des bâtimens d'où fit prendre hostilement une partie des bestiaux des Soullots, qui passoient à l'endroit le plus bas de leurs montagnes. Ceux-ci courant à leur deffence tuèrent une quantité des gens d'Ali Pacha et par cela résulta une guerre ouverte entre eux et

lui, et les déclarant agresseurs insinuées par les Russes fit venir des Turcs à son secours de tout côté, et particulièrement de Margariti. Les Soullots voyant que leur sauveté dépendoit de la rigoureuse opposition qu'ils pouvoient faire se deffendirent unanimement avec courage, et manquant de munition s'adressèrent à Mrs. Bicilli et Sotiri de les pourvoir, lesquels par le moyent de Sr. Demetri Lambro, je ne sais combien, leur firent parvenir.

Mr. le Contr'Amiral Gibbs a été de tout informé lui demandant de la munition à leur faveur, et ici eu lieu l'exagération supposant un fait naît par le désir d'Ali Pacha comme excité expressément pour favoriser les vues de la Cour; d'ailleurs quelqu'il seroit le motif de sa suscitation, étant avantageux à nos armées, il étoit nécessaire de leur donner le possible secours et de non les abandonner.

Les Parganiots et Prévesans, sujets de la République, avoient tout l'intérêt que Soullots fussent victorieux car ils attendoient d'être insultés continuellement par les Turcs si une fois se dégageroient de l'occupation de leurs adversaires; et le Gouvernement même (quoique en apparence vietoit tout secours pour adhérer aux réclamations d'Ali Pachà) comprenoit le préjudice que lui porteroit la destruction de ces gens qui les considèrent comme une barrière entre ses Etats et les indisciplinés Turcs.

Ceux donc encouragés de leur situation et des promesses de nosres faisoient des irruptions sur l'Etat de la Turquie et Ali Pachà se trouva embarrassé de se voir exposé à des défaites d'un petit nombre des gens, que lui même excita pour avoir un prétexte de rester dans sa province.

Les faits ayant surpassé beaucoup ses désirs, chercha le moyen d'éteindre l'incendie qu'il avait allumé; mais, les Soullots connoissant sa mauvaise foi n'adhéroient point.

Celui-ci renouvela ses empressemens employant les Primats Grecs, et le Mitropolite de l'Arta quant Mustafà Bei d'accord avec son frère, Zaffer Bey** occupèrent le District de Gorza et vennoient pour le serrer à Yannina (le District est destiné en appanage au Pacha de Rumelie qui l'avoit loué par un paiement annuel à Ali Pacha, et n'ayant pas perçu pour quelques années le montant se prévala de l'ancienne inimitié de deux frères et conféra à eux l'investiture de ce District, les quels main armée l'occupèrent, et sous prétexte d'adhérer à la volonté du Pachà de Rumelie

** Ανακρίβεια. Το όνομα του αδελφού του Τζαφέρ μπέη ήταν Ιμπραήμ μπέης (αργότερα Ιμπραήμ πασάς).

servoient la propre passion). Les sudits Primats persuaderent les Soullots de faire une demonstration d'obéissance à Ali Pachà lui laissant trois quatre personnes en otage, lequel assigneroit aux chefs des appointemens, les destinant comme inspecteurs d'une certaine situation pour veiller à la soreté publique.

Concluant une amnistie sur cette condition, désoccupé de ceux-ci, tourna ses forces contre ses adversaires, leur donna la fuite et occupa de nouveau le District de Gorza.

Ses ennemis informèrent la Porte de l'inclination criminelle de cet homme, et d'avoir excité les Soullots pour non aller à la guerre (comme il étoit la vérité) ajoutant d'autres calomnies que ces gens élevés dans la chicane savent inventer.

Il paroissoit donc coupable auprès du Gouvernement pour avoir forcé les sujets à une rébellion et d'avoir fait la guerre aux Moussulmans, et attendoit au plus tôt les conséquences de son ressentiment ; il se trouvoit dans cette perplexité quand il a reçu ma lettre,¹ ne pouvant pas annoncer présentement la correspondance qui l'a suivi mais avec le tems on peut voir tout. Mais la Porte au lieu de montrer son ressentiment lui expédia un Capidzi Bachi, renégat Anglais, lequel avec beaucoup de dextérité et habileté (sejournant deux mois à Yannina) le détourna, si d'autres raisons que j'ignore ne le dissuadèrent et peut-être une des quelles étoit la réponse équivoque que je lui ai donnée ne connoissant les intentions de la Cour.

Les Soullots étoient tranquiles quand Mr. Gulielmo Lorenzi étoit arrivé dans ces contrées, et expédia Mr. le Comte Voinovitz à Corfoù pour compléter son équipage et faire des provisions, ayant l'ordre de les secourir s'ils avoient besoin, mais comme il n'étoit pas plus nécessaire, le rejoignit à Zante. Mr. le Contr'Amiral Gibbs appela Mr. Sotiri à Siracuse pour lui rendre compte de l'argent que la Cour lui confia, et lui il devoit obéir n'ayant pas aucune autre affaire à Prévesa que la pacification des Soullots le privoit de tout prétexte. Il craignoit de se porter à Siracuse, supposant mal disposé Mr. le Contr'Amiral Gibbs pour avoir été approché de Capitaine Palatino (qu'il est resté mort ou prisonnier au conflit de Mr. Lambro Cazzoni), son antagoniste et adversaire. Alors s'imagina de former un projet assisté par certains personnages à Prévesa de présenter à la Cour un plan fabuleux appellant encore Mr. Bicilli de se conformer et m'invitant aussi indirectement de prendre part. Aux difficultés que Monsieur Bicilli

trouva de se porter à Prevesa eut lieu une intrigue que la plus profonde chicane peut inventer, étant accusé dans ma chancellerie par trois autres personnes sugerées de Mr. Sotiri comme perturbateur de la tranquillité et ennemi du bien de la Cour. Se professant Mr. Sotiri lésé par les intrigues de Monsieur Bicilli et à part s'adressoit à moi avec une mémoire très étendue comme Magistrat de l'Impératrice de lui rendre justice, m'expédiant comme Député de Sully le Cagliostro de Yannina, le nommé Pano Cira, me présentant une lettre supposée de ses Commetants par laquelle ils exigeoient de contraindre Monsieur Bicilli de me remettre un papier soussigné d'eux mêmes en blanc, et de le leur envoyer, alléguant d'avoir été trompés en bonne foi de lui. Mr. Bicilli me présenta ce papier disant que les Soullots le lui expédièrent, le commissionnant d'écrire une supplique à l'Impératrice, se fiant à lui comme connoisseur des usages de la Cour, et sans examiner la légalité du Député me le conseigna et je l'ai expédiée avec le même aux Soullots, ayant répondu à Mr. Sotiri ce que Mr. Bicilli m'allégua pour sa justification.

Après un mois j'ai su que Mr. Sotiri est parti de Prévesa ayant conduit avec lui deux personnages, faisant apposer sur le papier plusieurs sceaux fabriqués à Prévesa par lesquels ces gens paroisoient comme Députés de Sully, les met de sa propre dépense en bons harnois à l'usage Albanois.

Le devoir du service certainement m'obligeoit d'illuminer la Cour de cette fraude, mais craignant que cela ne seroit été pris pour un effet de passion particulière, je me suis limité d'informer seulement la Mission de Naples qu'Elle étoit à la portée d'examiner l'affaire et faire l'usage qu'il croyoit opportun. Je ne sais pas si cela a été participé ou non, sachant après que Pano Cira Yaniot et Christo Lachioti de Sully, ils étoient considérés à Pétersbourg comme Députés de Sully, et sur cette base furent expédiés de retour, Dieu sait avec quel plan, et à leur passage d'ici je les ai muni des lettres de recommandation et passeport pour Prévesa fondé aux documents qui me présentèrent.

Peut-être présentement réduiront les Soullots d'accepter quelque parti ou bien feigneront d'autres écrits d'eux, et avec de tels papier continueront le dol sur la fraude.

Il convient pourtant que V. E. se portât secrètement sur cette Isle déguisant Son nom pour éviter le bruit qu'auroit pu faire ici la présence d'un Général des Belligérants. Ainsi Elle sera à la portée d'accueillir

s'il se présentera quelque projet ou au moins Elle préservera la Cour des plans inutiles que l'ayant fait voir les choses sur une forme différente, a été continuellement inquiétée, et l'illuminant dans son véritable avantage se déterminera à une résolution constante analogue à sa dignité, s'éloignant des impostures que la nuisent. Nous n'aurons pas aucune difficulté de soulever les Soullots, même malgré eux, il suffit d'envoyer deux trois fois des personnes chez eux. Cela venant à la connaissance des Turcs, les attaqueront; lesquels seront à la nécessité de se défendre et alors on demandera de nous secours de la munition, et pour avoir le chemin libre d'où on puisse être secourus occuperont le Port de Sn. Jean et Fanar; et nous les encourageant avec la flottille, nous pouvons former dans un de ces Ports une place d'arme et obtenir des avantages incroyables si le plan aura un heureux succès. Mais la présence de V. E. est immenquablement nécessaire de pouvoir cueillir toute opportunité, qui se présentera sans délai vu que l'inconstance de ces gens est assujéti à plusieurs variations.

Il se combine par hasard que nous avons beaucoup de la munition ayant Mr. Psaro saisi un Bâtiment françois chargé de ce genre pour compte de la Porte qui transportoit à Raguse pour Bosnie consistant en 262 caisses de poudre subtile, beaucoup de balles et plomb.

*J'ai l'honneur de ressigner à V. E. ci-inclus un acte par lequel Mr. l'Amiral Emo a mis en liberté un Bâtiment françois chargé de la munition de guerre, saisit par un kirlanguiche de Mr. Cazzoni à l'Archipel, adressé à Raguse pour subside de la Bosnie.*** Je ne m'interne sur la légalité de même mais si une telle cargaison fut plus susceptible d'être interceptée sur le Bâtiment françois que sur celui de l'ennemi, car celui-ci feroit son devoir de servir sa nation, mais un Neutrale trompe le propre Souverain chargeant de genre vietés par lui même et n'est plus qu'un homme delinquant tandis que l'autre persécuté par son ennemi cherche un asile de la protection du Souverain Territorial.*

J'ai l'honneur de me prottester avec l'obéissance et respect

ΑΕΠΡΑ, Σχέσεις Ρωσίας-Βενετίας, Κατάλογος 41/3. 1792, Φάκ. 342, φ. 19-22, αντίγραφο 30.

*** Δεν υπάρχει το επισυναπτόμενο στον φάκελο.

¹ *il se trouvoit dans cette perplexité quand il a reçu ma lettre*: Για τις πολιτικές σχέσεις του Λυμπεράκη Π. Μπενάκη με τον Αλή πασά στο δεύτερο μισό του 1789 βλ. Γ. Λ. Αρς, *Η Αλβανία και η Ήπειρος*, σ. 160-161.

28

1791, 24 Αυγούστου (4 Σεπτεμβρίου). Ο αρχιστράτηγος του ρωσικού στρατού, Γ. Α. Ποτέμκιν, εκφράζει στην επιστολή του προς τον Αλή πασά την ικανοποίησή του από την πληροφορία την οποία έλαβε από έμπιστό του πρόσωπο, και του συστήνει τον ρώσο πρόξενο, ο οποίος θα διοριστεί στην περιοχή του.

Copie d'une lettre de S. A. Mgr. le Prince Potemkin Tauricien à Ali-Pacha en date de Husch du 24 Août 1791

Je remercie sincèrement V. E. du beau cheval, qu'Elle m'a envoyé en témoignage de Son souvenir et de Sa bonne amitié envers moi. Tout ce que Votre affidé m'a dit de bouche au nom de V. E. m'a fait un véritable plaisir et Elle verra dans la suite du tems, combien je tacherai toujours à lui prouver effectivement ma sensibilité.

Je recommande d'avance très particulièrement à V. E. celui qui sera nommé notre Consul dans les environs de sa résidence, comme aussi tous nos commerçants de la ville de Janina et surtout la famille de Kramida.

Au reste je prie V. E. d'accepter comme une faible marque de mon amitié le présent insignifiant, qui suit ci-près, et en Lui souhaitant pendant longues années toutes sortes de prospérités, je demeure avec une parfaite considération et amitié

De V. E. le bien affectionné et prêt à La servir

ΑΕΠΡΑ, Σχέσεις Ρωσίας-Τουρκίας, Κατάλογος 89/8. 1791, Φάκ. 1809, φ. 1 και 1^ν, αντίγραφο.

29

1791, 4 (15) Οκτωβρίου. Έκδοση του γενικού πρόξενου στη Ραγούζα, Αντωνίου Τζίκα, προς το Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων σχετικά με τις προσπάθειες που κατέβαλε, μετά την ανακοίνωση της προκαταρκτικής ρωσοτουρκικής συνθήκης ειρήνης, ώστε να πείσει τους ορεσίβιους χριστιανούς της Βόρειας Αλβανίας και

τους υποστηρικτές της Ρωσίας στη Βοσνία και την Ερζεγοβίνη, να διατηρήσουν την αφοσίωσή τους στη Ρωσία και τις ελπίδες τους για καλύτερευση της κατάστασής τους στο μέλλον.

Au Collège Impérial des Affaires Etrangères

A peine ai-je été informé par une lettre du Ministre de Sa Majesté Impériale près la Cour de Naples de la souscription des Articles préliminaires qui vont amener la paix avec la Porte Ottomane, que je me suis hâté d'en annoncer l'objet non seulement au divers peuples de Monténégre, mais encore aux Montagnards Chrétiens de la haute Albanie, avec les quels j'ai entretenu jusqu'ici la plus étroite correspondance et que j'ai cru devoir cultiver soigneusement pour l'avantage qu'on auroit pû en tirer dans les occasions les plus opportunes, ou au premier besoin que les circonstances auroient pû les rendre de quelque utilité au bien du service. Je n'ai plus qu'à les exhorter maintenant à suspendre leurs sortes d'hostilités et de pillages réciproques avec les Turcs, leurs voisins, et à tâcher de se réconcilier à leur manière avec eux, en conséquence de la paix prochaine entre les deux Empires. J'ai cru devoir prévenir le désespoir et l'abattement où les aura dû plonger une pareille nouvelle, en les confortant par une juste espérance dans la haute générosité de Sa Majesté l'Impératrice et dans Son Auguste bienveillance en égard aux bonnes dispositions qu'ils ont toujours assuré d'avoir pour Son service, et à tout ce qu'ils ont pû faire paroître d'ardeur et d'adhérence pour la bonne cause. Je leur ai présenté sous un aspect le moins désagréable pour eux les diverses circonstances qui ont pu faire condescendre l'âme généreuse et compatissante de Sa Majesté Impériale à accorder la paix à ses ennemis vaincus, et je n'ai pas laissé d'employer tous les moyens les plus propres à affermir et à maintenir tous ces gens-là dans les favorables idées et dans les grandes espérances qu'ils avoient conçues sur la teneur des Manifestes Souverains qui leur ont été portés: mon but en cela ayant été de conserver en eux la bonne volonté et l'attachement qu'ils ont témoigné pour nous jusqu'à ce jour. J'ai cru ne pas devoir en agir avec moins de ménagement à l'égard de nos partisans des provinces ci-voisines: la Bosnie, l'Erzegovine etc., avec les quels je me trouve depuis longtems compromis par des continuelles pratiques: mon zèle n'ayant rien ommis pour cultiver attentivement leurs secrettes dispositions, afin d'en tirer le meilleur parti possible, après des succès plus décisifs dans la première

des dites provinces, ou en cas de quelque tentative positive sur ces côtes-ci etc. Tout ce que j'ai vu de mieux, en pareille circonstance, a été de leur inculquer avec douceur une entière résignation à leur destin, à patienter et à s'en remettre au tems, qui souvent fait naître à l'imprévu des conjonctures plus favorables qu'on ne s'attend et qui pourroient bien remplir les vœux de ces pauvres misérables.

Quant à ce qui concerne cette République, qui n'a pas été un moindre objet de mon attention et de ma vigilance: ce Sénat a témoigné autant de joie que de contentement à la nouvelle que je lui ai communiquée en forme des préliminaires signés entre les deux Empires, et avec tant de gloire pour le nôtre. C'est dans cette occasion que j'ai pu voir éclater généralement le vif intérêt que la République prend à nos succès et à notre gloire. Le Sénat pour réponse m'a exprimé par les termes les plus énergiques et les plus touchants ses sentiments de reconnaissance et d'actions de grâces pour tous les bienfaits que la République a reçus de la haute magnanimité de Sa Majesté l'Impératrice, pendant tout le cours de la dernière guerre. N'ayant aucun lieu de douter de loyauté de ces sentiments, surtout après l'expérience que j'ai faite en tant de diverses occasions, et même pour des objets trop importants, de la déférence de la sincérité et des bonnes dispositions de ces Républicains en notre faveur; je ne puis qu'en réitérer humblement au Collège Impérial mes antérieurs témoignages.

*Le Comte Antoine Gicca, Conseiller de Chancellerie
et Consul général à Raguse*

Raguse, le 4/15 Octobre 1791

[Σημείωση:] *Ελήφθη στις 29 Νοεμβρίου 1791.*

ΑΕΠΡΑ, Σχέσεις Ρωσίας-Ραγούζας, Κατάλογος 69/1. 1791, Φάκ. 1, φ. 9-10, αυτόγραφο.

30

1792, 17 (28) Μαΐου. Επιστολή του Ζ. Μπ. Λασάλ, έμπιστου προσώπου του Αλή πασά, προς τον επιτετραμμένο στην Κωνσταντινούπολη, Β. Σ. Χβοστόφ, σχετικά με τις σχέσεις του διοικητή των Ιωαννίνων με τη Ρωσία κατά τον ρωσοτουρκικό

πόλεμο του 1787-1791. Επισυνάπτεται προσχέδιο συμφωνίας μεταξύ του Αλή πασά και της Ρωσίας, όπως αποδίδεται από τον Λασάλ.*

Monsieur le Colonel,

Je regarde comme une faveur la demande que vous me faites de vous rendre compte des dispositions de l'Albanie vis-à-vis de la Russie, puisque vous me mettes à même de faire valoir les soins que j'ai pu me donner avec zèle pendant près de deux ans.

La Cour de France avoit désiré un approvisionnement de bois de constructions de l'Albanie pour l'usage de l'arsenal de Toulon, j'ai été chargé de le procurer, et je fus même fortement pressé de me charger de cette entreprise attendu que j'étois le seul à avoir quelques légères connoissances locales, l'on me nommat Consul pour me faciliter les moyens de remplir ma commission.

Le pays où je devois opérer étoit dans la plus grande anarchie, et l'exportation que je voulois faire étoit prohibée par le Grand-Seigneur, des obstacles de tous genres s'opposoient donc à mes succès en 1786 et 1787. J'eus tout à souffrir, et comment cela n'aurait-il pas été, je n'étois nullement au fait du travail que je faisais, je n'étois connu de personne, et j'ignorois la langue du pays. Vers le fin de 1787 Court Pacha étant mort, Ali Pacha fut nommé Pacha de Janina et Derven Pacha, cet homme extraordinaire scut établir dans un clin d'œil son autorité au plus haut degré. Je vis alors que ce que je pouvois faire de mieux étoit de me rendre favorable à Commandant Turc, j'y ai complètement réussi, il s'est rendu le protecteur déclaré de mes opérations, dans l'intervalle je m'étois rendu mon travail familier. J'avois aquis la connoissance de tous les gens du pays et de la langue Grecque, aussi depuis cette époque tout m'est devenu facile et j'ai pu procurer à la France environ quatre cent mille pieds cubes de bois courbans d'une qualité parfaite et parfaitement bien travaillé. Les témoignages d'amitié que m'accordoit Ali Pacha étoient si manifestes que personne ne les ignoroit et que l'on pensoit généralement que j'avois le plus grand crédit sur son esprit.

*Ce fut sans doute cette réputation qui à la fin de 1790 détermina M. André Gini, Gréc** de la Cimarre, ancien Capitaine au service de Venise et alors officier volontaire de la Russie, à venir me prier de lui remettre*

* Στην πρώτη σελίδα, κάτω: A Monsieur de Hvostov, Colonel et chargé des affaires de Russie à la Porte Ottomane, à Constantinople.

** Στο πρωτότυπο αυτή η λέξη και όλα τα παράγωγά της είναι διατυπωμένα ως Gréc, Grécs.

une lettre pour Ali Pacha. Il vouloit l'aller trouver; au moyen de la connaissance des langues grecques et albanaises et d'un déguisement il espéroit se tirer d'affaire dans la route, et il vouloit que ma recommandation put le garantir auprès d'Ali Pacha. Je pensois quelque tems au sort qu'avoit eu M. de Brognard auprès du Pacha de Scutari, l'exemple étoit effrayant, cependant rassuré par la connoissance que j'avois du caractère d'Ali Pacha, je promis la lettre; peu de jours après Ali Pacha m'ayant écrit d'aller le joindre au centre de l'Albanie, à Tépéleni, lieu de sa naissance, je devois partir; M. Gini en fut informé, il me demanda de pouvoir m'accompagner et d'être présenté par moi, j'y consentis après y avoir mûrement pensé. M. Gini ne me dit pas quel étoit son projet, et je ne lui demandois pas quel étoit son secret. Arrivé à Tépéleni, je lui procurois de nuit une audience d'Ali Pacha, il en eut une seconde et dernière huit jours après, la veille de notre départ. Pendant notre séjour à Tépéleni je ne cherchois nullement à pénétrer le secret de M. Gini, mais il est aisé de croire que je devois bien présumer des motifs, ce ne fut néanmoins que le jour de mon départ après avoir pris congé d'Ali Pacha que je fus lui faire une nouvelle visite et qu'ayant resté seul quelque tems avec lui, le trouvant dans de très bonnes dispositions, gay et libre d'affaires, je lui dis: "Vous sçavez que je vais faire un voiage en France," (c'étoit alors mon projet et les négociations dont je vais parler m'ont seules empêché de l'exécuter) "à Paris je me trouverai auprès des Ministres de notre Souverain et de ceux des Souverains de toute l'Europe, il est bon que je connaisse vos désirs, vos idées, il me seroit peut-être facile de vous devenir utile, et vous devez être trop assuré de mes sentimens pour douter de mon empressement". Il me répondit: "Je connois votre amitié et j'y compte, je n'ai jamais eu et je n'aurai jamais rien de caché pour vous, sans doute il est clair que je n'ai et ne puis avoir aucun attachement pour le gouvernement de mon pays. Je ne puis me dissimuler que ma vie et mes biens sont journellement en danger et qu'une bonne conduite ne sçauroit jamais me garantir des malheurs dont je suis menacés. Il me convient sans doute de trouver des protecteurs qui puissent m'aider à assurer mon état, l'on m'offre de passer d'intelligence avec la Russie, j'y trouve de grands avantages, je suis tout décidé, mais quel est le négociateur qui se présente à moi, je ne sçaurois accorder aucune confiance au Sr Gini, qu'il vienne un négociateur autorisé et je traiterai tout de suite; autrefois M. Bénachi, Consul de Russie à Corfou, m'a écrit,

celui-là m'inspire une plus grande confiance, il est titré, avoué, faites que nous nous abouchions et alors je pourrais faire quelque chose".

De retour chez moi à Prévésa j'écrivis à M. Bénachi, mon ami, et lui dis simplement qu'il étoit de toute nécessité qu'il se rendit à Prévésa, que s'il m'accordoit de la confiance et de l'estime, il devoit penser que je n'exigois pas qu'il fasse ce voyage sans de fortes raisons propres à le déterminer. M. Bénachi me devinat et m'écrivit qu'il viendrait aussitôt qu'il le pourroit, M. Le Général Psaro étoit alors à Corfou et malade, M. Bénachi devoit l'assister et se résolut à venir avec lui à Sainte Maure, ils tardèrent de partir et le mauvais tems rendit le voyage très long, dans l'intervalle on suscita à Ali Pacha une guerre, il dut se mettre à la tête de douze mille hommes, et l'entrevue devint impraticable. Je me rendis à Sainte Maure auprès de M. Bénachi, je voulus l'informer de toutes choses, il exigea que l'information fut donnée en présence de M. le Général Psaro, ce que je fis; cet officier supérieur promit d'en écrire en Cour, et je retournois auprès d'Ali Pacha pour lui rendre compte de ce que j'avois fait et voir ce qu'il désiroit de plus. M. le Général Psaro sentoit qu'il ne devoit pas rester longtemps au commandement de la flotille, l'on annonçoit déjà que le Sr. Lambro alloit revenir en compagnie de M. le Général Tomara envoyé par M. le Prince de Potemkin avec des pouvoirs très étendus; ce fut donc nécessité d'attendre son arrivée pour continuer les négociations, il tardoit, M. Bénachi a dû néanmoins informer la Cour de toutes ces négociations, je le suppose, car il a montré dans cette occasion tout le zèle imaginable.

Ali Pacha qui avoit déjà fait trois campagnes contre les Allemands étoit pressé de se rendre auprès du Grand-Visir, il a différé de partir tant qu'il a pu, en le faisant il alloit à pas de tortue, enfin voyant que la saison avançoit et que M. le Général Tomara n'arrivoit pas, il a obéi au destin; son désir auroit été que M. le Général Tomara fasse débarquer dans Province de Xéromero environ 200 hommes avec du canon, il m'avoit chargé et autorisé de déterminer environ deux mille Grécs armés à se joindre aux deux cent Russes, il consentoit que la Capitale de Xéromero, Wlakori, qui est habitée essentiellement par les Turcs, fut pillée et détruite. Cela lui auroit fourni le prétexte de ne pas aller à l'armée du Grand-Visir; lui n'y allant pas les autres Pachas d'Albanie auroient imité cet exemple par la crainte qu'ils auroient eu qu'Ali Pacha, en leur absence su s'aggrandir à leurs dépens; il auroit augmenté son armée sous le prétexte de détruire les Russes, il auroit

traité avec M. le Général Tomara, et quand le moment en seroit venu il auroit agi d'accord avec la Russie contre les Turcs.

Ce projet en entier resta sans exécution par le retard de M. le Général Tomara, par l'éloignement d'Ali Pacha, et parceque Dost Aga, vikil d'Ali Pacha, qui avoit seul son secret ne voulut pas laisser exécuter les choses projetées. Cependant M. le Général Tomara arriva à la fin, je me rendis auprès de lui, l'instruisis de tout, il traita l'affaire avec intérêt. Je fis venir de Janina un Grec nommé Vassily Menxi qu'Ali Pacha avoit déjà désigné comme ayant son secret, étant fidèle et qui dans l'occasion pourroit lui être expédié pour porter les lettres où des informations verbales. Je présentois à M. le Général Tomara un projet qui me paroissoit réunir et combiner les intérêts de la Russie, d'Ali Pacha et des Grecs. Je joins ici la minute de ce projet. M. le Général Tomara expédia à M. le Prince de Potemkin pour l'informer de tout, un officier M. de Liancour fut envoyé exprès avec les dépêches, je me chargeois moi-même de l'acheminer en le conduisant à Corfou. Je ramenois également le S^r. Vassily qui devoit aller informer Ali Pacha à l'armée, et qui avoit le double des dépêches pour les remettre au Prince dans la supposition qu'Ali Pacha trouveroit les moyens de l'envoyer au Camp Russe avec commission de traiter pour lui.

Le Grec Vassily tarda aussi à partir, le fils d'Ali Pacha qui ne sçavoit rien de la chose le retint, il ne put joindre l'armée du Grand-Visir qu'après la bataille de Maczin et qu'après que la suspension d'armes fut arrêtée. Les dépêches portées par M. de Liancour arrivèrent plutost au Prince de Potemkin, elles devinrent favorables à Ali Pacha puisque son neveu Mehemet Arnaut Pacha ayant été fait prisonnier fut traité avec distinction et mis en liberté peu de jours après. Ali Pacha qui ignoroit ce qui s'étoit traité avec M. le Général Tomara avoit cherché à l'armée tous les petits moyens qui s'étoient présentés à lui pour cultiver les Russes et faire connoître ses bonnes intentions, il s'étoit servi pour cela de divers marchands Grecs qui avoient accès au Camp Russe et d'un Cosaque sachant le Grec, que les Turcs avoient pris, qu'Ali Pacha avoit acheté et mis en liberté avec commission de porter quelques bonnes paroles. Ali Pacha m'a assuré ensuite qu'il a pu seconder dans le Conseil du Grand-Visir les désirs du Prince de Potemkin.

Pour avoir des relations plus positives avec lui il obtint d'Issuf Pacha la permission d'envoyer de beaux chevaux richement enharnachés aux divers généraux Russes pour les remercier de la façon dont avoit été

traité son neveu Mehemet Pacha, et il obtint aussi de faire accompagner ces présents par une personne à lui qui put exprimer de vive voix sa reconnaissance; le Grand Visir y consentit, et le nommé Mehemet Effendi Boulci, ami particulier d'Ali Pacha, fut chargé de la commission dont l'objet essentiel étoit de conférer sur toutes choses avec M. le Prince de Potemkin. Mehemet Effendi remit un cheval à M. le Prince de Repnin, un à M. le Général Ribas, un troisième et plus magnifique au Prince de Potemkin. Il restat huit jours au camp, il eut plusieurs conférences secrettes avec M. le Prince, une dame qui sçavoit la langue Grécque servit d'interprète, et il fut décidé autant que me l'ont dit Ali Pacha et Mehemet Effendi qu'il n'y avoit plus de négociations qui deviennent pressantes à cause de la trêve et de la paix qui devoit s'en suivre, que s'il devoit survenir une nouvelle guerre l'on avoit tout le tems de convenir, qu'à cet effet M. le Prince faisoit envoyer incessamment auprès d'Ali Pacha un Consul de Russie, homme de mérite, et que par son canal et celui du Ministre de Cons[tantino]ple l'on pourroit s'entendre sur toutes choses. Le Prince avoit ajouté que dans tous les cas le Ministre de Cons[tantino]ple pourroit aller au devant des moyens de favoriser Ali Pacha auprès du Ministère Ottoman.

Ali Pacha après son retour à Janina a attendu avec impatience l'arrivée du Consul promis, il vouloit entamer avec lui ses premières négociations et se proposoit d'expédier ensuite à Saint Pétersbourg une personne à lui pour consolider toutes choses. Ce Consul n'étant pas arrivé, Ali Pacha n'a pas pu agir, et il a pris patience parceque dans la circonstance présente rien ne l'inquiettoit, et le crédit d'Issuf Pacha, son protecteur zélé, assuroit sa tranquillité; les choses pourroient bien changer dans ce moment, attendu la disgrâce de ce Grand-Visir.

Le Sieur Lambro Catzoni a désiré entamer avec Ali Pacha quelques négociations par mon canal, le bruit s'étoit répandu que ce gouverneur alloit être poursuivi par la Porte. M. Lambro fit alors dire à Ali Pacha que s'il vouloit assurer un sort heureux aux Grécs, reconnoître la souveraine de Russie pour protectrice, s'en rendre tributaire, il agiroit de concert avec lui et fairoit mouvoir en sa faveur les Grecs belligérants. Il le lui offroit dans le cas où la guerre continueroit et que S. M. l'impératrice l'approuveroit, et dans le cas où la paix dut se conclure son escadre devoit seconder Ali Pacha sous le titre simple de Grecs et non de Russes. Les bonnes dispositions apparentes de la Porte Ottomane envers Ali Pacha ont fait avorter ce projet.

Ma position à Prévéza dans un pays neutre, ou je jouissois de quelque crédit, entre le pays Turc et l'endroit où séjournoit, hivernoit et armoit toujours la flotille, ma qualité de Français dont la nation étoit ami des puissances belligérantes, tout cela me donnoit des moyens pour les négociations, moyens que n'avoit aucun autre; pour mieux masquer toutes choses, j'ai rendu journellement de petits services à la flotille; j'ai pu lui fournir des approvisionnements indispensables, comme pain, bois de construction etc. Cela me donnoit prétexte de voir journellement les Russes sans donner de l'ombrage ni aux Turcs ni aux Vénitiens.

Voulant gagner l'amitié des Greco-Russes pour faciliter mes négociations, j'ai prêté mes fonds, mon ministère, celui de tout ce qui m'entouroit sans aucun intérêt; je suis encore en avance d'environ trois mille piastres; je me flatte que M. le Général Tomara me fera rembourser incessamment et je suis assuré que le S^r. Lambro qui a vu plus positivement l'assistance que j'ai donné à sa flotille m'auroit payé s'il l'avoit pu. Ma maison pendant deux ans étoit devenue malgré moi le ralliement des Greco-Russes, tout ce qui aboutissoit à eux voyant les liaisons que j'avois avec les chefs recouroient à moi chaque fois qu'ils étoient embarrassés. C'est ainsi que j'ai dû faciliter les levées de matelots et d'Albanais et faciliter également leurs expéditions. Ce n'est pas que je veuille diminuer le mérite du S^r. Eustache Parussi, que M. le Général Tomara avoit choisi ensuite pour agent de la flotille à Prévéza; il s'est donné des peines et des soins infinis, mais ces mêmes soins je les partageois parce qu'il ne faisoit rien sans me consulter et se mettre d'accord avec moi, il m'aidoit et je l'aidois également.

Mr. le Général Tomara après ma première négociation me dit: "Il n'est pas possible que vous vous soyes donné tant de mouvement pour la Russie sans avoir vos projets d'ambition, faites-moi les connoître pour les seconder comme je le dois". Je lui répondis, que les circonstances seules m'avoient amené à ces négociations sans avoir d'autre projet que celui de rendre service à Ali Pacha à qui je devois de la reconnaissance, de contribuer au bonheur des Grécs dont le sort intéressoit, et de servir une souveraine qui faisoit l'admiration du monde entier. Je lui dis que j'avois trop peu fait pour mériter des récompenses et que si par la suite les négociations dont j'avois été l'instrument venoient à réussir, je croirois alors avoir acquis assez de mérite pour pouvoir être récompensé sans même le demander. Le lendemain après avoir un peu réfléchi aux offres obligeantes de M. le

Général Tomara, je lui dis que s'il m'étoit possible d'obtenir une grâce par son canal, je demanderois que mon frère qui résidoit à Marseille put être nommé adjoint et survivancier du Consul de Russie qui vivoit alors et qui est mort quelques mois après.

Lorsqu'Ali Pacha fut de retour de Maczin, que je fus informé par lui de l'intention qu'avoit M. le Prince de Potemkin d'envoyer un Consul pour résider auprès d'Ali Pacha, j'eus alors l'idée d'écrire à M. le Général Tomara à Messine et lui disois, que la connoissance que j'avois acquis de l'Albanie, du caractère d'Ali Pacha, de ses alentours, des négociations entamées, des Grecs en général me donnoient des facilités pour servir la Russie et l'ambition de solliciter ce poste dans le cas où l'on voudroit m'accorder la confiance nécessaire. C'est une réflexion que j'ai l'honneur de vous présenter également, Monsieur le Colonel, la situation déplorable de ma patrie m'en fournit un nouveau prétexte, et je m'estimerai trop heureux si je pouvois consacrer le reste de mes jours au service de la plus grande des souveraines.

La cote de l'Albanie, celle de l'Epire, de l'Acarnanie, de la Morée présentent un nombre infini de Grecs belligérants, indépendants, toujours disposés à suivre l'impression que voudroit lui donner la Russie. J'ai eu peu de relations avec ceux de Montenegro, de Cimarra et de Maina, mais j'ai beaucoup connu les Sulliottes, les Grecs-armatolines de toute la dépendance d'Ali Pacha et ceux du pays de Margariti, dépendance de Delvino; ces Grecs ont sans doute des défauts qui tiennent à leur façon d'exister, mais il y a moyen de les prendre, l'on peut en tirer grand parti et ils méritent qu'on s'intéresse à eux.

L'avantage que présentait l'intelligence avec Ali Pacha étoit de rendre praticable un grand projet avec de petits moyens. Il s'agissoit de renforcer de quelques frégates la flotille des Greco-Russes, que M. le Général Tomara put se débarquer vers quelque'endroit du Golfe de Lépante, vers la Morée ou la cote opposée qui est soumise à Ali Pacha, les deux châteaux qui défendent l'entrée de ce golphe ne pouvoient faire aucune résistance d'autant que celui de Lépante est aujourd'hui sous la garde du fils d'Ali Pacha. On désiroit que M. le Général Tomara put avoir trois ou quatre mille hommes de troupes réglées et du canon de campagne; il auroit pu aisément avoir un corps de douze ou quinze mille Grecs aguerris, il auroit pu en vite discipliner une partie en employant surtout des anciens sergents, caporaux et soldats du régiment de Royal-Macedoine de Naples; on auroit pu entraîner quelques-

uns de ceux en semestre, quelques officiers, je cite ceux-là de préférence parce qu'ils parlent le Grec et l'Albanois. La Morée ne présentait aucune résistance, les Turcs y étoient sans force, les Grecs en grand nombre et les Magniottes pouvoient aider essentiellement, un Capitaine Grec de grande réputation de bravoure et d'expérience offroit de surprendre dès le début la forteresse de Negrepont, on sçavoit la chose facile, le reste du pays ne présente que des Grecs que l'on dit accoutumés aux armes; ensuite l'espace de pays que présente la carte dans toute la cote du Golfe de Lepante, suivant d'un côté depuis Missolongi jusque à la Vallone, et de l'autre depuis Thèbes, Athènes, jusque aux environs de Salonique, tout se trouvoit presque sous la dépendance d'Ali Pacha, les Grecs indépendants en se déclarant pour lui facilitoit l'entreprise: Ali Pacha auroit pu se mettre à la tête de trente à quarante mille hommes dont bonne partie auroient été des Grecs, Ali Pacha trouvoit facile à lui de surprendre et de s'emparer de Salonique en s'avancant de là vers Cons[tantino]ple il devoit trouver peu de résistance et l'idée seule d'une armée Russe derrière lui auroit intimidé quiconque auroit voulu agir contre. Pour tenir l'Albanie en suspens et surtout Mahmoud Pacha de Scutari, Ali Pacha trouvoit les moyens de lui susciter des ennemis voisins qui ont toujours été liés à son parti comme surtout le Pacha de Croia, sans compter les Monténégrins que M. le Général Tomara pouvoit faire mouvoir. Si ce projet mieux digéré avoit du s'exécuter, il paroît qu'il l'auroit été sans répandre du sang et qu'il auroit mis les Turcs dans le plus grand.***

Excusez, Monsieur le Colonel, l'ambition de vous satisfaire et de vous rendre compte de tout m'a rendu diffus, mais agréez au moins ma bonne volonté

Je suis avec le plus profond respect, Monsieur le Colonel,
Votre très humble et très obéissant serviteur
Lasale

Constantinople, le 28 May 1792

ΑΕΠΡΑ, Αποστολή της Κωνσταντινούπολης, Κατάλογος 90/1. 1792, Φάκ. 1080, φ. 7-13^v, πρωτότυπο.

*** Στο κείμενο πιθανόν παραλήφθηκε η λέξη *embarrass*.

Συνημμένα¹*Fond de l'accord projeté entre la Russie et Ali Pacha*

1. *Ali Pacha en se déclarant pour la Russie contre les Turcs désiroit que la Paix ne put jamais se conclure sans que son indépendance ne fut reconnue.*
2. *Satisfait de vivre en Prince indépendant dans le gouvernement qu'il occupe aujourd'hui, il laissoit le soin à la Russie de lui accorder plus ou moins de pays et de disposer à son gré des conquêtes.*
3. *Il demandoit un léger secours d'argent à titre d'emprunt et s'obligeoit d'en rembourser le capital et les intérêts à des époques convenues.*
4. *Il désiroit des canons et des munitions dont il auroit remboursé la valeur comme celle de l'emprunt.*
5. *Il auroit formé un régiment d'Albanois Turcs et Grecs pour être dans tous les tems au service de la Russie, son fils cadet en auroit été le chef et passant à cet effet en Russie il auroit pu servir d'otage de la fidélité du père.*
6. *Ali Pacha en donnant des loies à son pays devoit les donner telles qu'elles puissent être douces pour ses sujets et approuvées par Sa Majesté l'impératrice, elles devoient comme tous les ordres quelconques être écrites en langue grecque, et tous les emplois civils et militaires devoient être remplis indistinctement par les Grecs ou les Turcs en préférant autant que possible le mérite.*

ΑΕΠΡΑ, Αντιπροσωπεία Κωνσταντινούπολης, Κατάλογος 90/1. 1792, Φάκ. 1080, φ. 14.

¹ Ο Ζ. Λασάλ επισυνάπτει στο γράμμα του προς τον Β. Σ. Χβοστόφ την περίληψη του προσχεδίου της συμφωνίας μεταξύ της Ρωσίας και του Αλή πασά. Σύμφωνα με την από 5 (16) Ιουλίου 1791 έκδοση του διοικητή του στόλου της Μεσογείου, Β. Σ. Ταμαρά, προς τον αρχιστράτηγο του ρωσικού στρατού Γ. Α. Ποτέμκιν, αυτό το προσχέδιο του παρέδωσε η αποστολή του Αλή πασά, στην οποία εκτός από τον Ζ. Λασάλ, μετείχε ο Β. Μέξης και ο Ευστ. Παρούσης (Γ. Λ. Αρς, *Η Αλβανία και η Ήπειρος*, σ. 163). Ο Ταμαρά έστειλε το κείμενο του προσχεδίου της συμφωνίας στον Ποτέμκιν. Αυτό το κείμενο, η ρωσική μετάφραση του οποίου υπάρχει στο Ρωσικό Κρατικό Αρχείο του Πολεμικού Ναυτικού, είναι δημοσιευμένο στην ελληνική μετάφραση του βιβλίου Γ. Λ. Αρς, *Η Αλβανία και η Ήπειρος*, σ. 163-164.

31

1793, 1 (12) Δεκεμβρίου. Έκδοση του Αντωνίου Τζίκα προς το Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων σχετικά με τη συντριβή του στρατού του σουλτάνου που πολιορκούσε τον Μαχμούτ πασά στη Σκόδρα.

Au Collège Impérial des Affaires Etrangères

Je me hâte de donner très respectueusement part au Collège Impérial des succès surprenants de Macmut Pacha de Scutari et de la mauvaise issue de l'expédition de la Porte contre lui, aussi inconsidérément conçue et dirigée, que maladroitement exécutée.

On est pleinement informé ici, que moyennant les intelligences secrettes que Macmut entretenoit dans le camp turc avec le Pacha de Tepeleni, celui de Jakova et le parti qui lui restoit à Scutari, il sortit à l'imprévu de sa forteresse la nuit du 18/29 à 19/30 Novembre suivi de cinq ou six cent au plus de ces braves Albanois, qui depuis si longtemps y bravoient avec lui toute la force Ottomane.

Après s'être joint à ceux qui lui donnoient la main, il fondit sur les batteries ennemies; s'en emparer, entrer à Scutari, y répandre par tout la terreur, faire main-basse sur les postes avancés, bouleverser tout le camp du Beglier-Bey et de tant de Pachas de sa suite, - tout cela ne fut que l'affaire de quelques heures.

Les Ottomans effrayés, dans l'obscurité et la confusion, se figurant que ce ne pouvoit être le seul Macmut, avec sa faible garnison qui les attaquoit, mais une insurrection générale de tous les Scutarins, ou une trahison de quelques-uns des chefs de l'armée gagnés par lui; craignant sur tout d'être mis entre deux feux par les Montagnards d'alentour, qui leur étoient toujours suspects. Malgré la résistance qu'ils tâchèrent de faire, ils furent contraints de lâcher le pied et de prendre la fuite à la débâdade, laissant sur la place un bon nombre de morts, parmi les quels fut le Kiahajà, ou soit le Lieutenant du Beglier-Bey de Romelie. Celui-ci, avec le nouveau Pacha de Scutari, frère de Macmut, et son neveu, aussi bien que les principaux Pachas et toute leur suite, furent les premiers à se sauver vers la Drine, suivis de toute l'armée pêle-mêle et dans le dernier désordre. Une foule de Montagnards accourus à tel bruit, voyant cette déroute, ne balancèrent pas à se joindre aux Paysans, qui, outrés de tout le dégât qu'ils avoient souffert, leur donnèrent sus, et

les harcelèrent jusqu'à ce fleuve qu'ils passèrent le soir du 19/30 Novembre se retirant à toutes jambes vers celui de Madie, pour gagner Cavaja, Elbassan etc. Et se dépêtrer tout-à-fait de l'Albanie.

Toutes les sortes de provisions de guerre que le Beglier-Bey avoit apportées là comme canons, mortiers, bombes, poudre, de même que celles que la Porte venoit d'y envoyer, et donc la plupart étoient déjà débarquées; les batteries dressées, les provisions de bouche, les tentes, 1500 mulets, et tout ce que le camp du Beglier-Bey contenoit, est devenu la proie de Macmut triomphant, qui par là se trouve aujourd'hui derechef possesseur de Scutari, avec sa sorte de despotisme; et va par conséquent le devenir comme avant de toute la haute Albanie.

Une déroute si complète et si aisée, ne peut que couvrir la Porte de honte, la décréditer de plus en plus dans l'esprit de ses propres sujets, être un puissant aiguillon pour tant d'autres Pachas de la même trempe que Macmut; et étaler dans tout son jour la faiblesse et la mauvaise direction de ses troupes, l'ignorance et la balourdise de ceux qui dirigent, et plus que tout la vénalité et la corruption de ses généraux.

S'il arrive, comme cela paroît probable, que la Porte, piquée de ce nouvel échec, veuille retenter à reduire ce rebelle; ce qui vient de se passer, fait assez voir, qu'il n'y faudra pas moins que toutes les forces de l'Empire; car il y a tout à croire qu'on auroit à combattre contre toute l'Albanie entière; et l'issue qui en semble fort difficile, pourroit bien à la longue (dans les cas possibles) menacer la Porte de la perte positive de son domaine sur cette Nation, aussi nombreuse, que guerrière et difficile à dompter.

Si je viens à apprendre par les correspondances expresses que j'entretiens à Scutari, quelques particularités ultérieures qui méritent l'attention du Collège Impérial, je m'empresserai de Lui en donner très humblement part.

Le Comte Antoine Gicca, Conseiller de
Chancell[er]ie et Consul général à Raguse
Raguse, le 1/12 Décembre 1793

[Σημείωμα:] Ελήφθη στις 22 Φεβρ[ουαρίου] 1794.

ΑΕΠΡΑ, Σχέσεις Ρωσίας-Ραγούζας, Κατάλογος 59/1. 1793, Φάκ. 1, φ. 26-27^ν, πρωτότυπο.

32

1794, 8 (19) Αυγούστου. Υπόμνημα του υπολοχαγού Πέτρου Βουκόβιτς προς τη ρωσική πρεσβεία στην Κωνσταντινούπολη, το οποίο αναφέρεται στην πρόθεση τού Αλή πασά να υποκινήσει εξέγερση εναντίον της Πύλης, κατόπιν συμφωνίας με την Ρωσία.

Pera de Constantinople, le 8 d'Août V. S. 1794

*Rapport du soussigné Pierre Vucovich,
Lieutenant au service de S.M.I. de toutes les Russies,
lequel déclare comme suit:*

L'année 1792 le soussigné est parti de Toubossar avec le passeport de S. E. Monsieur le Gouverneur Gén[éral] de Kohowsky,¹ pour passer par Constantinople à Bocca di Cattaro, sa patrie, d'où il devoit prendre sa famille et la transporter à Hodgabey. Parti donc de Constantinople et passant par la Morée il fut obligé de s'arrêter à Patrasse, où Mons[ieu]r George Paul, chargé du Consulat de Russie, lui fit la proposition de passer à Yanina chez Ali Pascha, là quel (selon ce que lui dit le Consul) désiroit de parler à un sujet Russe; ayant consenti au desir du Consul, il le fit partir dans le cour[an]t du mois d'Octobre dernier, accompagné de sa lettre pour le Pascha. Arrivé à Yanina, Ali Pascha lui parloit avec toute la sincérité et disoit, savoir: "qu'il y avoit quelque tems qu'il avoit été en correspondance avec le defunt Prince Potemkin,² et qu'en suite il attendoit des avis de Russie, afin de pouvoir agir en conséquence contre la Porte Ottomane; mais voyant que jusqu'à présent il n'a pas pu obtenir aucun avis, il désiroit beaucoup d'envoyer une lettre à St. Pétersbourg par la voie de Trieste avec un de ses gens accompagné d'un sujet Russe".

Le soussigné consentit d'aller à St. Pétersbourg accompagné de l'homme du Pascha; mais après un séjour de vingt sept jours à Yanina, le Pascha fit la réflexion, qu'il y avoit du risque tant pour son homme que pour le soussigné surtout en passant par le pays des Turcs. De manière qu'il suspendit cette Commission, en communiquant au soussigné de vive voix ses intentions et le desir qu'il avoit toujours d'ouvrir une guerre à la Porte Ottomane, disant qu'il avoit quarante mille hommes des braves combattants, les quels lui coûtent quarante mille sequins chaque mois

d'entretien; assurant aussi qu'en cas de nécessité il seroit capable de mettre beaucoup plus sous les armes. Le dit Pascha lui dit de plus qu'en cas qu'il n'auroit pas bientôt des avis de la Russie (comme il le désiroit) qu'alors il sera obligé de porter ses vues à l'Empereur en demandant son appui pour agir en conséquence. En même tems il confessa son intention, qui est de marcher vers Adrianople.

Le soussigné étant fidèle sujet de S.M.I. de toutes les Russies, ne pouvoit manquer que de rapporter à ses supérieurs le tout ci-dessus exactement, en suppliant de prendre les mesures nécessaires, soit de l'employer dans cette Commission, ou d'en envoyer quelconque personne à Yanina pour vérifier le fait de ce qu'il a l'honneur d'exposer.

[Σημείωμα πάνω από το πρώτο φύλλο:] *Για την επιστολή προς την Αυτού Εξοχότητα Κόμη Μπεξμπορόντο.*

ΑΕΠΡΑ, Σχέσεις Ρωσίας-Τουρκίας, Κατάλογος 89/9, Φάκ. 796, φ. 30 και 30^ν, γαλλική μετάφραση ιταλικού κειμένου.

¹ *le soussigné est parti de Toubossar avec le passeport de S. E. Monsieur le Gouverneur Gén[éra]le de Kohowsky:* Αναφέρεται στον κυβερνήτη της Ταυρίδας Μ. Β. Καχόβσκι.

² *qu'il avoit été en correspondance avec le défunt Prince Potemkin:* Βλ. έγγραφα 28, 30.

33

1794, 16 (27) Αυγούστου. Επιστολή του υποπρέσβη στην Κωνσταντινούπολη, Β. Π. Κοτσούμπη, προς τον Α. Α. Μπεξμπορόντο, όπου εκφράζεται η άποψη ότι πρέπει να αγνοηθεί η πρόταση του Αλή πασά να εκστρατεύσει εναντίον της Πύλης, η οποία έγινε μέσω του υπολοχαγού Π. Βουκόβιτς.*

No 44

Μπουγιουκντερέ, 16/27 Αυγούστου 1794

Εξοχότατε Κόμη, Φιλεύσπλαχνε Κύριε!

Πριν μερικές μέρες κάποιος Βουκόβιτς, υπολοχαγός της υπηρεσίας μας, που έχει γη κοντά στο Χοτζαμπέη (: Οδησσός), ήρθε σε εμένα με επιστολή

* Κάτω στο πρώτο φύλλο: Στην Αυτού Εξοχότητα Κόμη Μπεξμπορόντο.

από τον Γ. Πολ, ο οποίος διοικεί το προξενείο της Πάτρας στον Μοριά έως ότου να διοριστεί ο επίσημος πρόξενος. Με ενημέρωσε προφορικά για όσα του συνέβησαν στα Ιωάννινα με τον Αλή πασά. Έχω την τιμή να επισυνάψω το σημείωμα με τις πληροφορίες του** και αντίγραφο της αναφερόμενης επιστολής.*** Από το πρώτο η Εξοχήτητά Σας θα δει τις διαθέσεις του Αλή πασά, τις οποίες εσείς, Φιλεύσπλαχνε Κύριε, γνωρίζετε, πιθανόν, καλύτερα από μένα από την αλληλογραφία του με την Αυτού Εξοχήτητα κόμη Γριγκόρι Αλεξάντροβιτς Ποτέμκιν-Ταυρίτσεσκι. Εγώ ακούω πρώτη φορά για αυτήν την αλληλογραφία. Όσα γνωρίζω για τον Αλή πασά με κάνουν να κρίνω ως σωστές τις πληροφορίες του Βουκόβιτς. Είναι όχι και τόσο υπάκουος στην Πύλη, όμως τόσο ισχυρός στην περιοχή του, ώστε η Πύλη δεν θα έχει ιδιαίτερη διάθεση να επιχειρήσει κάτι εναντίον του. Εκτός τούτου, κάθε φορά που η Πύλη εξέφραζε την δυσaráσκεια της γι' αυτόν, αυτός κατόρθωνε πάντα με σπουδαία δώρα να πάρει με το μέρος του τους ανθρώπους που έχουν επιρροή.

Όσον αφορά το γεγονός ότι ο πασάς δεν έστειλε κανέναν από τους δικούς του ανθρώπους, δεν υπάρχει άλλη εξήγηση παρά η περιορισμένη αντίληψη και η πλήρης ανικανότητα του Βουκόβιτς. Και αφού εγώ το έχω προσέξει σε μία ώρα, ο πασάς δεν δυσκολεύτηκε να το καταλάβει σε 27 μέρες, κατά τη διάρκεια των οποίων κράτησε τον Βουκόβιτς, όπως φαίνεται, για να τον γνωρίσει, φιλεύοντάς τον ταυτόχρονα με τον καλύτερο τρόπο. Όλα αυτά είναι πολύ φυσικά, όπως και το γεγονός ότι ο Τούρκος, που είναι ένας αγροίκος και δολοπλόκος, έγραψε στον πρόξενο παρακαλώντας να του στείλει κάποιον Ρώσο.

Σε περίπτωση που η διαταγή της Αυτού Αυτοκρατορικής Μεγαλειότητος θα είναι να διατηρήσουμε με τον Αλή πασά κάποιες έμμεσες σχέσεις, με σκοπό να μην του εξαλείψουμε αλλά και ούτε και να του δώσουμε ελπίδες ότι θα τον βοηθήσουμε, θα πρέπει να στείλουμε στον Μοριά πρόξενο. Ο πρόξενος θα πρέπει να είναι άνθρωπος ικανός, ο οποίος με την επιδέξια συμπεριφορά του και την αλληλογραφία του θα μπορέσει είτε να κρατήσει τον πασά αναποφασιστο, διαβεβαιώνοντάς τον ότι πρέπει να περιμένει μεγαλύτερη επιτυχία σε νέα περίπτωση πολέμου μαζί μας, είτε να τον ωθήσει να το πράξει μόνος του, χωρίς να περιμένει τίποτα. Παρόμοιος αντιπερισπασμός θα μας ήταν χρήσιμος, επειδή όσο περισσότερο είναι απασχολημένη η Πύλη με την εσωτερική της κατάσταση, τόσο περισσότερο προσεκτική μπορούμε να περιμένουμε ότι θα φανεί στις εξωτερικές της υποθέσεις. Παρά ταύτα δεν πρέπει να αποσιωπήσω μία λεπτομέρεια, η οποία μπορεί να μειώσει σημαντικά την ανησυχία της Πύλης σε

** Βλ. έγγραφο 32.

*** Η επιστολή δεν δημοσιεύεται.

περίπτωση εξέγερσης του Αλή πασά –την απέχθεια και εχθρότητα προς αυτόν από το γείτονά του Μαχμούτ πασά του Σκουταρίου, ο οποίος είναι ασύγκριτα πιο δυνατός. Όλα αυτά και άλλα πολλά μας δείχνουν ότι το καλύτερο μέτρο είναι η πλήρης σιωπή και απραξία, άμεση ή έμμεση, από την πλευρά μας. Όποια Υψηλή απόφαση παρθεί, ταπεινότατα παρακαλώ την Εξοχότητά Σας να με τιμήσει με σύντομη απάντηση, για να μπορέσω να πράξω σε περίπτωση κάποιων απαντήσεων από την πλευρά του Αλή πασά.

Με τιμή, με βαθύτατο σεβασμό, Φιλεύσπλαχνε Κύριε, ταπεινός υπηρέτης της Εξοχότητός Σας

Βίκτορ Κατσουμπέη

ΑΕΠΡΑ, Σχέσεις Ρωσίας-Τουρκίας, Κατάλογος 89/8. 1794, Φάκ. 796, φ. 28-29, πρωτότυπο. Το παρόν αποτελεί μετάφραση από τα ρωσικά.

34

1794, 1 (12) Οκτωβρίου. Έκδοση του Αντωνίου Τζίκα προς το Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων σχετικά με την προσωπικότητα και την πολιτική του Μαχμούτ πασά, τις προσπάθειές του να συγχωρεθεί από την Πύλη, καθώς επίσης και την αξιολύπητη κατάσταση της Ευρωπαϊκής Τουρκίας.

Au Collège Impérial des Affaires Etrangères

La Servie et la plus grande partie de la Bulgarie, comme de la Macédoine, selon les plus récents avis que j'en ai, se trouvent aujourd'hui dans un état aussi déplorable que mesquin.

Les terribles effets de désolation, de dégât et de dépopulation qui y a laissés la dernière guerre, et ceux non moins grands qui y ont produits les énormes brigandages et extorsions de Macmut Pacha de Scutari par ses fréquentes courses et différents passages, en faisant accroire et donnant à entendre à la trop crédule Porte qu'il agissoit pour la secourir avec une armée composée de toute sorte de scélérats. Tous ces horribles effets, dis-je, existent par tout dans ces infortunés pays et présentent même aujourd'hui le plus affreux tableau de l'humanité.

L'aveugle et arbitraire administration dont ils dépendent, bien loin de s'en occuper dans le moment et d'apporter quelque remède au sort déplorable de ces contrées, les abandonne à leur misérable destin et se

montre en celà aussi indolente que pour tout ce qui concerne les autres objets de son vaste et désordonné Empire: en proie toujours plus aux nombreuses hordes de ladres et de bandits qui se répandent par tout, ainsi qu'à l'excessive avidité des pachas que cette cour expédie; ces pays sont réduits au comble de la misère et de la désolation.

A tant de calamités qui affligent ces peuples, et principalement les misérables sujets chrétiens, vient s'y joindre encore cette année une disette générale de toutes sortes de vivres qui ne s'y achètent qu'à des prix extravagants; et de plus la peste, qui dans beaucoup de districts, comme à Novi-Pazzar, à Samocco etc. y fait des ravages considérables.

Pour ce qui regarde la Bosnie, à ce fléau près qui s'y fait également sentir, qui en désole actuellement la capitale et qui s'étendra bientôt dans toute la ditte province et l'Ertzegowine, puisque on ne met en usage aucune des précautions que la prudence suggère; rien deremarquable se passe, dis-je, dans la Bosnie, que je puisse joindre au rapport précédent¹ que j'ai eu l'honneur d'en faire au Collège Impérial.

Seulement, le trop fameux Macmut Pacha de Scutari me fournit matière à donner quelque autre détail sur son compte.

Ce qu'on débite toujours comme certain, c'est que cette fois il trafique assez adroitement son nouveau pardon avec la Porte, en faisant paroître même sur la scène l'interposition du Vatican, et par celui-ci il s'est procuré les bons offices soit de la Cour de Madrid en droiture, ou peut-être, comme il peut bien se faire, par le seul manège clandestin, mais efficace du Ministre Espagnol à Constantinople, qui à ce qu'on prétend, est sur le point de réussir.

Tout ce qu'on peut conjecturer de plus vraisemblable de cette interposition, qui apparemment a pour base différents avantages, soit de religion, que d'autres objets que se sont proposés tant le S^t. Père que le Ministre Espagnol sur les nombreuses offres que Macmut, selon sa louable coutume, leur aura faites; c'est que dernièrement, il a par le canal d'un certain Abbé Rossi, qui figure à Rome comme son Agent, fait présenter en signe de reconnaissance deux superbes et riches harnois complets d'or massif d'un gout oriental, l'un destiné pour le Pape, et l'autre pour le Ministre Espagnol à Rome M^r. d'Azara, principal moteur de tout ce manège.

On sème à la fois tant des bruits divers, qu'on veut donner comme assurée la réussite prochaine de toutes ces intrigues, en fixant même la valeur que la Porte demande à Macmut dans cette occasion, pour

suspendre toute espèce de ressentiment. Si les sommes que cette Cour prétend sont telles, qu'on le débite, elles seroient bien modiques en comparaison des pertes énormes qu'elle a souffertes tant en hommes qu'en argent. On en porte la somme à 300 bourses, ce qui fait environ 20 mille sequins, dans la quelle n'eut pas comprise, sans doute, celle que les Ministres ont pû déjà recevoir en secret, ou qu'ils pourront retirer par la suite.

Comme qu'il en soit, si cette tentative a son effet selon les vues de Macmut (ce dont il est plus que prudent de douter encore) dans ce cas, la grande condescendance et tolérance qu'auroit la Porte pour un tel personnage, qui l'insulte et la brave depuis si longtems, compromettrait visiblement sa décence et son autorité; et une si étrange conduite donneroit bien lieu à penser qu'elle ne proviendrait pas seulement de la faiblesse de cette Cour, et de la vénalité de ceux qui ont le timon des affaires, mais donneroit encore à croire qu'elle agiroit d'après des vues étrangères de politique qu'elle couve dans son sein, avec l'espoir de trouver un jour chez ce Rebelle des ressources suffisantes tant en hommes, en argent, qu'en marine, pour les mettre en pratique au premier instant favorable.

La singularité la plus remarquable dans toute la conduite de cet insigne Révolté, c'est qu'étant capable de tant de forfaits, et que pouvant sans beaucoup risquer (en mettant à profit surtout la circonstance de notre dernière guerre) s'ériger en Souverain absolu de l'Albanie, à l'exemple de son ancien compatriote Scander-Begh; il ait pû préférer son système ordinaire de bizarrerie enveloppé de fourberies et d'astuces, qui consiste à être tout à la fois Rebelle et indépendant, autant qu'on le puisse, et se couvrir, à force de souplesse, des dehors trompeurs, d'une entière soumission en apparence envers le Sultan: rôle dont il ne se désistera pas, quoiqu'il paroisse présenter des grandes et étranges contradictions.

A l'esquisse que je viens de donner d'un homme qui fait tant de bruit qui jette l'Empire Ottoman dans l'embarras, qui fournit tant de matière à parler, et sur le compte du quel on se plaint à s'émerveiller, surtout dans les pays où il n'est pas bien connu, j'ajouterai les réflexions suivantes, afin que l'on puisse une fois pour toutes s'en faire une juste idée.

Malgré tout ce qu'ont répandu de favorable jusqu'aujourd'hui sur ce personnage les moines Franchiscains, les autres missionnaires que la Propagande de Rome entretient en Albanie² (que Macmut pour parvenir

à ses fins politiques, caresse artificieusement, leur donne un libre accès auprès de sa personne, les protège, ainsi que tous les autres Albanois Catholiques), bien loin que ce Rebelle insigne mérite les pompeux et excessifs éloges que cette monacaille s'efforce d'en faire avec une basse adulation, en le prônant comme un génie, un héros, un homme à principes, et par dessus toutes choses, comme un vrai partisan de la Religion Catholique; Macmut, dis-je, n'est qu'un barbare et un ignorant dans toute la force du terme. Opiniâtement attaché aux plus crasses préjugés religieux et nationaux, il s'est continuellement fait un jeu de sa parole, s'est distingué par ses rapines, et enfin par un assemblage monstrueux de toutes sorte de turpitudes. Sans talent, sans aucune des qualités qui caractérisent le grand homme, Macmut ne doit ses prospérités, ses triomphes qu'à la bizarrerie de la fortune et à la faiblesse de la Puissance contre la quelle il lutte avec autant d'audace que de succès.

Je ne crois pas qu'il soit hors de propos de dire un mot, à la fin de ce rapport, de son physique, de son origine et de son extraction.

Macmut est natif de Scutari, fils du dernier Mehemet Pacha, d'une famille qui passe en Albanie pour ancienne et distinguée tant par sa parenté que par ses biens et sa fortune. Il est sans enfants, mais il a un frère et un neveu. Son âge est d'environ 45 ans, il est d'une corpulence plaine et grasse, d'une laide figure, d'un regard sombre, taciturne, presque toujours inquiet et comme troublé, d'un extérieur et d'un abord aussi fiers que rustiques même pour un Turc. D'ailleurs il ne connoit ni délicatesse, ni molesse, ni luxe d'aucune espèce, ni faste oriental comme les autres Pachas, et surtout comme les Serasquiers et Gouverneurs de provinces tels que lui. Il vit assez frugalement à la manière albanoise, s'habille presque toujours de même, va les jambes nues avec des grandes babouches, la tête ceinte, sans avoir de turban. Sa magnificence et sa grande dépense consistent seulement à avoir des armes riches, à être entouré de quelques centaines de ses satellites également armés jusqu'aux dents qui ne l'abandonnent pas d'un moment et forment autour de sa personne un imposant cortège. Il n'est recherché que dans ses chevaux qui sont toujours le fruit de ses vols. Dans les audiences qu'il donne dans son Divan et dans toutes les occasions où il se montre en public, il a deux énormes pistolets, son grand changiar ou soit son poignard à la ceinture, et un fusil à coté de lui.

* αλβ. χαντζάρι ξίφος.

Au surplus, tout ce que je pourrais ajouter encore sur ce personnage extraordinaire, ne seroit que corrélatif à l'ébauche que je viens d'en tracer très respectueusement au Collège Impérial.

Raguse, le 1/12 Octobre 1794

*Le Comte Antoine Gicca,
Conseiller d'Etat et Consul général à Raguse*

[Σημείωση:] *Ελήφθη στις 23 Νοεμβρίου 1794.*

ΑΕΠΡΑ, Σχέσεις Ρωσίας-Ραγούζας, Κατάλογος 59/1. 1794, Φάκ. 1, φ. 17-20, πρωτότυπο.

¹ *rien de remarquable se passe, dis-je, dans la Bosnie, que je puisse joindre au rapport précédent:* Στην έκδοση του Α. Τζίκα, της 1ης (12) Σεπτεμβρίου 1794, συμπεριλαμβάνονται τα ακόλουθα νέα από τη Βοσνία: ενώ είχαν σκοπό να χαράξουν τα καινούρια σύνορα Αυστρίας-Τουρκίας, η επιδημία της πανούκλας απλώνεται όλο και περισσότερο από μέρα σε μέρα στο Σαράγεβο και στις άλλες πόλεις (ΑΕΠΡΑ, Σχέσεις Ρωσίας-Ραγούζας, Κατάλογος 59/1. 1794, Φάκ. 1, φ. 14).

² *les autres missionnaires que la Propagande de Rome entretient en Albanie:* Εδώ εννοείται η ίδρυση της επιτροπής του Βατικανού –Propaganda Fide– η οποία ασχολιόταν με τη διάδοση της καθολικής διδασκαλίας. Κατά τον 17^ο και 18^ο αιώνα οι ιεραπόστολοι τής επιτροπής αυτής δρούσαν ενεργά μεταξύ των Αλβανών χριστιανών, προσπαθώντας να τους πείσουν να συμμαχήσουν με τη Ρώμη.

35

1795, 26 Ιανουαρίου (6 Φεβρουαρίου). Υπόμνημα του Α. Σ. Μορντβίνωφ προς το μέλος του Συμβουλίου Εξωτερικών Υποθέσεων Π. Α. Ζούμπωφ σχετικά με την αποστολή πιστοποιητικών των στρατιωτικών βαθμών των αλβανών και ελλήνων αξιωματικών που είχαν λάβει μέρος στον πόλεμο του 1787-1791. Επισυνάπτεται λίστα των ονομάτων.

Φιλεύσπλαχνε Κύριε Κόμη Πλάτωνα Αλεξάντροβιτς!

Είχα την τιμή να λάβω την, από τις 6 Οκτωβρίου του περασμένου έτους, σεβαστή επιστολή Σας μέσω του κυρίου αξιωματικού του ναυτικού Παλαιολόγου(ου), καθώς επίσης και τα πιστοποιητικά για τους Έλληνες και Αλβανούς, που υπηρέτησαν στον τελευταίο πόλεμο με τους Τούρκους. Αφορούν 22 κατωτέρους και 29 ανωτέρους αξιωματικούς. 18 πιστοποιητικά, σύμφω-

να με την συνημμένη λίστα, έχω στείλει μέσω του προαναφερόμενου υπολοχαγού στην αντιπροσωπεία μας στην Κέρκυρα προκειμένου να παραδοθούν στους δικαιούχους τους. Τα υπόλοιπα, που ανήκουν στους αξιωματικούς που βρίσκονται τώρα στη Χερσόνα [Κριμαία] ή σε διάφορα μέρη της Ταυρίδας, δεν μπορώ να τα παραδώσω πριν ανταλλάξω επιστολές με τον αδελφό μου, Νικολάι Σεμιόνοβιτς. Από αυτόν θα μπορέσω να μάθω με ποιο τρόπο θα τα στείλω εκεί, επειδή οι ευκαιρίες να σταλούν από εδώ με ασφάλεια είναι σπάνιες.

Με τιμή και βαθύτατο σεβασμό

Φιλεύσπλαχνε Κύριε,
της Εξοχότητός Σας
πιστός υπηρέτης
Αλεξάντρ Μορντβίνωφ

Βενετία,

26 Ιανουαρίου/6 Φεβρουαρίου 1795

ΑΕΠΡΑ, Σχέσεις Ρωσίας-Βενετίας, Κατάλογος 41/3. 1795, Φάκ. 223, φ. 2 και 2^ν, πρωτότυπο. Το παρόν αποτελεί μετάφραση από τα ρωσικά.

Συνημμένο

Η λίστα των Αλβανών και Ελλήνων, στους οποίους έχουν σταλεί τα πιστοποιητικά μέσω του αξιωματικού του ναυτικού Παλαιολόγου

Στους ταγματάρχες

Δημήτρη Μπότσαρη

Ανέστο Αγκά

Στον λοχαγό

Φίλη Πασχάλη

Στους υπολοχαγούς

Μιχαήλ Κολέτζη

Πασχάλη Λάλου

Μιχαήλ Λιθαδείτη

Αθανάσιο Αβασσώτη

Γεώργιο Περιβολιώτη

Γεώργιο Βόλη

Στους δεύτερους υπολοχαγούς

Αθανάσιο Γιανούση

Λουκά Καλιακούδα

Βαγγέλη Καλίγκα

Στους ανθυπασπιστές
 Σπύρο Ντέλα
 Κωνσταντίνο Ζούλα
 Δημήτρη Λακιώτη
 Ιωάννη Καλλούλη
 Αντώνιο Σαλωνίτη

[Υπογραφή:] Αλεξάντρ Μορντβίνωφ

ΑΕΠΡΑ, Σχέσεις Ρωσίας-Βενετίας, Κατάλογος 41/3. 1795, Φάκ. 223, φ. 3, πρωτότυπο. Το παρόν αποτελεί μετάφραση από τα ρωσικά.

36

1796, 6 (17) Οκτωβρίου. Έκδοση του Αντωνίου Τζίκα προς το Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων σχετικά με την εισβολή του Μαχμούτ πασά στο Μαυροβούνιο, την ήττα του στρατού του και τον θάνατο του πασά.

Au Collège Impèrial des Affaires Etrangères

J'ai l'honneur de faire part au Collège Impèrial de ce qui est arrivé de plus récent dans le Monténégro, entre ces Montagnards et Macmut Pacha de Scutari, qui a payé de sa tête sa témérité et sa folle obsession, à vouloir les attaquer dans leurs propres foyers.

La grande affaire eut lieu le 3 du courant n.st. du côté de Podgoritzza. Le Pacha étoit à la tête d'une armée de quinze à vingt mille hommes, composée de ses Albanois, et ses autres coalisés. Les Montagnards firent d'abord semblant d'avoir peur et engagèrent par cette ruse le Pacha à s'avancer inconsidérément dans les gorges les plus inaccessibles de ces Alpes Illiriques. A peine eût-il donné dans le piège, qu'ils fondirent sur lui de tout côté, et le mirent entre deux feux. Son armée se voyant malmenée, commençoit déjà à reculer, et à assurer de son mieux sa retraite. Ce que voyant Macmut: outré de dépit, il pique des deux, et courut se mettre à la tête des premiers rangs, pour encourager les siens à avancer, et à faire face à l'ennemi. Il y recut un coup de fusil qui le fit tomber de cheval. Un tel accident acheva de faire perdre le courage au reste de ses troupes, qui se mirent à fuir de toute part, laissant sur le champ de bataille une grande quantité de morts et de blessés, et se débandant ça et là, à travers ces sentiers escarpés, pour se sauver et tacher de regagner l'Albanie.

On dit, que les Monténégrins, et ceux des Bouches-de-Cattaro, et autres des pays circonvoisins (qui, faisant cause commune, étoient accourus à leurs secours et avoient eû part à l'honneur du combat) ont fait un massacre horrible des troupes du Pacha, et un butin immense d'armes de prix etc. Les Monténégrins lui coupèrent la tête, la mirent au bout d'une pique, la portèrent en triomphe par tout le Monténégro, et vinrent enfin la placer en signe de trophée, sur les murs du Couvent de Cettine, ou elle est encore exposée.

J'attends à moment de l'Archeveque même de Monténégro, les relations en forme et détaillées de cette affaire si importante. Le susdit étant dans cette occasion, toujours à la tête des siens, ne s'est pas moins signalé par son courage, que par les sages mesures avec les quelles il a dirigé toute cette entreprise.

Dès qu'elles me seront arrivées, je m'empresserai de les faire passer au Collège Impérial, par la première occasion qui se présentera, pour qu'il puisse être entièrement au fait d'un évènement si intéressant pour tous ces Peuples Chrétiens Orthodoxes, affectionnés et adhérents depuis si long tems de Notre Empire, qui avoient lieu de craindre si non leur ruine absolue, tout au moins une dure servitude, et une dispersion totale.

*Le Comte Antoine Gicca,
Conseiller d'Etat et Consul général à Raguse*

Raguse, le 6/17 Octobre 1796

ΑΕΠΡΑ, Σχέσεις Ρωσίας-Ραγούζας, Κατάλογος 59/1. 1796, Φάκ. 16, φ. 15-16, πρωτότυπο.

37

1796, πριν από τον Νοέμβριο. Επιστολή, ενδεχομένως του Π. Α. Ζούμπωφ,* που στάλθηκε μέσω του Α. Παλαιολόγου, προς τον Αλή πασά, με την παράκληση να τον ενημερώσει ποιες εξυπηρετήσεις θα μπορούσε να του προσφέρει η Ρωσία.

A Aly Pacha

Très Illustre Seigneur!

La lettre que V.Ex. a bien voulu m'écrire, datée de Jannina le 26

* Για τις πληροφορίες σχετικά με τις σχέσεις του Π. Α. Ζούμπωφ με τον Αλή πασά βλ. έγγραφο 38. Σε αυτές τις πληροφορίες βασίζεται η κατά προσέγγιση χρονολόγηση του εγγράφου.

*Juin 1795, avec la Note y mentionnée, m'ont été remises par le Sr Anastase Palaiologue, vôtre exprès.***

Il ne tiendra pas à moi, Seigneur, que vous n'éprouviez combien il me serait agréable de vous être utile. Mais si vous croyez que les bons offices de la Russie soient à désirer pour vous, il dépendra de V.Ex. de me faire connaître les mesures qu'il y aurait à prendre pour parvenir au but de vos souhaits.

Le Sr Palaiologue vous assurera de mes dispositions à cet égard comme je vous prie d'être persuadé de l'estime et de la haute considération que la renommée m'a inspiré pour votre personne, et avec les quelles j'ai l'honneur d'être très particulièrement,

*Très Illustre Seigneur,
Votre très affectionné*

ΑΕΠΡΑ, Σχέσεις Ρωσίας-Μαυροβουνίου, Κατάλογος 95/1. 1768, Φάκ. 41, φ. 2 και 2^ν, αντίγραφο.

38

1796, πριν από τον Νοέμβριο. Οδηγίες, ενδεχομένως του Π. Α. Ζούμπωφ προς τον Α. Παλαιολόγο, απεσταλμένο στους αρχηγούς των Ελλήνων στην Πρέβεζα και στον Αλή πασά, με την οδηγία να προσπαθήσει να πείσει και τις δύο πλευρές να στείλουν τους αντιπροσώπους τους στην Αγία Πετρούπολη για διαπραγματεύσεις.

Esquisse d'instructions pour le Sr Palaiologue

1. Le Sr Palaiologue, lorsqu'il sera arrivé à Prevesa, commencera par dépeindre aux chefs des albanais Grecs le vif intérêt que S.M.I. prend à la félicité de la Grèce; il tracera ensuite l'indécence et la fausseté de la conduite du plus grand nombre des Grecs qui se trouvent à Petersbourg, dont les excès, pour des réclamations arbitraires, ont fatigué le Ministère, et qui pourraient à la fin dégoûter entièrement S.M.I. Il fera envisager la perte qui résulterait pour la Nation d'une pareille disgrâce, puisque la Russie est la seule ressource qui reste aux Grecs, généralement méprisés de toutes les puissances de l'Europe.

** Αυτά τα τεκμήρια δεν βρέθηκαν στο αρχείο.

2. Pour effacer cette mauvaise impression, il les exhortera à adopter un système différent de celui que la plus part des Grecs ont suivi jusqu'à présent, et à renoncer à cette avidité qui les détourne du but qu'ils semblent se proposer.

3. Comme il convient de savoir une bonne foi à quelles conditions on peut compter sur eux, il les engagera à deputer à Petersbourg deux hommes sensés, avec les instructions et les pouvoirs nécessaires pour y traiter de la manière qu'ils croiront la plus propre à leurs intérêts. Car pour éviter de nouveaux inconvénients et de nouvelles plaintes, il est à propos que les Grecs eux-mêmes tracent un plan qui leur soit utile, sans être incommode à leurs bienfaiteurs.

4. Après s'être acquitté de cette première commission, le Sr Palaiologue passera chez Aly-Pacha, à qui il fera connaître les difficultés qu'il a eu à vaincre pour faire écouter des propositions présentées d'une manière aussi dépourvue d'authenticité; désagrément qu'il n'aurait point essayé, si Aly-Pacha, avec les précautions requises, avait expédié quelques personnes de sa confiance munies de ses pleins pouvoirs.

5. Il lui devra la grandeur énorme de la Russie qui à peine a le tems de prêter l'oreille aux propositions de ce genre, en ajoutant néanmoins qu'elle est la seule puissance en état de le seconder avec succès dans ses vues.

6. Il sera permis au Sr Palaiologue de faire valoir son zèle pour les intérêts d'Aly-Pacha, à qui il a taché de concilier de l'estime et de la considération. Mais présentement le tout dépendra de la manière vraie et solide qu'Aly-Pacha prescrira à ses députés pour exposer une affaire aussi importante pour lui.

7. Le Sr Palaiologue, pendant son séjour dans ces contrées, s'appliquera à connaître les véritables forces d'Aly-Pacha, ses liaisons avec ses voisins, ceux qui lui sont contraires, la disposition de l'esprit des peuples envers lui, les ports qu'il possède sur la côte de l'Epire et de l'Etholie, l'état des forêts qui s'y trouvent, et si les Français, ainsi que les autres puissances maritimes continuent à en tirer des bois de construction, ce qu'il tachera d'interdire, en vue de l'utilité qu'il retirerait un jour lui-même, en agissant de concert avec la Russie.

Sur tous ces points, le Sr Palaiologue donnera des relations exactes et variées, autant que faire se pourrait.

8. Il persuadera à Aly-Pacha de préparer des matériaux pour bâtir une forteresse, et former un arsenal dans le meilleur de ses ports, comme

par exemple celui de St. Jean,* dont le Sr Palaiologue lèvera un plan, le moins défectueux qu'il lui sera possible.

9. Si le Sr Palaiologue avait à faire parvenir à St. Petersbourg quelque nouvelle importante, il se servira pour cela du canal de Ministre de Russie résident à Venise.

Nota. Il a déjà été parlé des précautions dont le Sr Palaiologue doit user pour masquer son voyage. Je crois devoir ajouter qu'en prenant pour des expéditions pareilles les mesures suffisantes, on ne doit pas craindre d'exposer le secret et avec lui tous les Grecs, ainsi qu'on a voulu le faire à croire.

Je ne connais pas de motif moins fondé que celui là. Toute l'Europe sait les liaisons de la Russie avec les Grecs. Les Turcs ne les ignorent pas certainement. Mais pour quelques individus qui ont été atteints et convaincus d'intelligence avec la Russie, il n'y a point d'exemple que la Porte ait voulu exterminer toute une Nation. Tant pis pour ceux qui y sont pris. Le mal ne va pas plus loin. La Porte sent très bien ce qu'elle perdrait, si elle s'ôtait la ressource des Grecs.

Au reste les Albanais n'ont rien de commun avec les Grecs rayas. Ils sont libres, indépendants, presque continuellement en guerre avec la Porte, à la quelle cependant ils fournissent souvent des gens armés, en se faisant bien payer. Ils en fournissent également aux Vénitiens, au Roy de Naples. Pourquoi n'en fourniraient-ils pas à la Russie qui professe la même religion qu'eux? Il me paraît au contraire que la Russie devrait commencer à les regarder ouvertement comme lui appartenants, et à traiter même avec eux publiquement, comme avec ses alliés.

Quant à Aly Pacha, c'est lui qui a commencé. Si la Porte pénétrait son secret, comme elle s'en doute depuis longtemps, il serait forcé de se déclarer. La Russie peut-elle être responsable des intentions d'Aly Pacha?

ΑΕΠΡΑ, Σχέσεις Ρωσίας-Μαυροβουνίου, Κατάλογος 95/1. 1768, Φάκ. 41, φ. 4-8.

39

1804, 28 Ιουνίου (10) Ιουλίου. Έκθεση του πληρεξούσιου αντιπρόσωπου της Ρωσίας στην Ιόνιο Πολιτεία, Γ. Δ. Μοντζενίγου, προς τον υφυπουργό Εξωτερικών Α. Α. Τσαρτορίσκι για τον σχηματισμό στρατιωτικών σωμάτων από τους Χειμα-

* [Σημείωμα στο περιθώριο:] *Nota.* Ce port conviendrait infiniment à la Russie.

ριώτες. Επισυνάπτεται επιστολή του μπέη της Μάνης Αντώνη Γρηγοράκη και του αντιπροσώπου της Χειμάρας Νικ. Μπιτζίλη σχετικά με την ετοιμότητα των κατοίκων αυτών των περιοχών να υπηρετήσουν την Ρωσία.*

No 184

Monseigneur!

*Le présent rapport en réponse de l'apostille de Votre Altesse en date du 6 avril prouvera à Sa Majesté Impériale qu'avant même de recevoir des ordres précis à l'égard des Chimariotes j'avait fait tout ce qu'il falloit pour les attacher à la Russie; j'en dirai autant à l'égard des Maynotes, dont le Bey actuel m'ayant écrit pour m'offrir ses services, j'ai l'honneur d'annexer ici copie de sa lettre,** et ajouter en même tems que le nommé Zanet Cuttufari travaillant dans le même sens, je ne saurois plus douter sur toute l'influence que nous avons regagné dans cette partie de la Morée, d'où le Consul Mintchaky vient de me transmettre des rapports les plus satisfaisants.*

*J'ai encore à représenter à Votre Altesse que mes négociations avec les Chimariotes ayant produit un résultat également consolant. Je m'empresse de le faire passer à la connoissance de Votre Altesse; Elle le trouvera couché en due et bonne forme dans la pièce cy-jointe*** où il est question de l'offre spontanée de deux mille hommes prêts à prendre les armes dès que nos intérêts pourront l'exiger. Ce nombre sera réduit à cinq cents si on doit les faire agir hors de leur pays, et l'on demande pour toute condition, que notre Cour accorde à leurs Primats en nombre de quarante des appointements dont le total sera de p[iast]res 1200 par mois à être partagés entre eux, et qu'enfin lorsque les deux mille hommes seront mis en action on devra leur livrer chaque jour une ocque de pain par tête, ainsi que les munitions dont ils pourront avoir besoin. Trouvant justes ces propositions et voyant d'ailleurs qu'il étoit essentiel dans l'état des choses de ne point les décourager, je n'ai pas hésité à les assurer que Sa Majesté Impériale n'en sera pas plutôt instruite qu'Elle s'empressera de me faire tenir les ordres qui seront, à ce que j'avais lieu d'espérer, très consolants pour eux, et qu'en attendant je comptois sur*

* Στο κάτω μέρος της πρώτης σελίδας: *A Son Altesse Monseig[neu]r le Prince Czartorisky, à St. Petersbourg.*

** Βλ. συνημμένο Νο 1.

*** Βλ. συνημμένο Νο 2.

leur attachement pour la Russie, ainsi qu'ils pouvoient se reposer sur tous mes soins pour les préserver de toute violence de la part d'Aly-Pacha. Cependant je dirai par parenthèse à Votre Altesse, que ces peuples, quoique menacés de tems en tems par les forces de ce Pacha, et par toutes ses intrigues et intelligences secrettes avec les mécontents du pays, ils sont moins exposés, et ils ont moins à craindre etant soutenus et protégés par Ibrahim Pacha.

Au reste ayant trouvé de toute convenance et même utile au bien du service que le député des Chimariotes n'eut point à partir d'ici sans avoir de moi une marque de satisfaction, je me suis décidé à lui faire un cadeau de quarante cinq ducats, tout en le chargeant de ma réponse pour ses commetants par la quelle je leurs aurois donné une approbation générale sur toutes les parties de leur pétition, si la crainte de ne pas constituer la Cour à des appointements réguliers avant que le besoin pût les réclamer n'eut arrêté ma plume. Ce sera donc à Sa Majesté Impériale de décider ce point qui ne sauroit nullement souffrir par ce délai, ayant pris telle mesure, qu'au moindre incident je pourrai disposer de ces gens à notre gré. Aussi je me borne à faire respectueusement observer à Votre Altesse, que toute résolution à cet égard doit être puisée dans le système même que nous voulons adopter, et que suivant ma faible manière de penser je crois que quelque puisse être le terme de notre lutte avec la France, il sera toujours de notre intérêt de pousser aussi loin que possible tous les moyens qui pourront affermir notre influence dans le sein d'une nation qui par sentiment et par les liens de religion qui l'unissent à la Russie pourra en tout évènement nous rendre les meilleurs services.

J'ai l'honneur d'être avec profond respect, Monseigneur,
de Votre Altesse le très humble et très obéissant serviteur
C[omte] G. Mocenigo

Corfou, ce 25 Juin [7 Juillet] 1804

P.S.

Dans l'instant je reçois un paquet que les Chimariotes m'ont envoyé en réponse de la dernière lettre que je leurs avais adressée, et dont ce rapport fait mention; ils paroissent aussi contents des sentimens que je leur ai témoignée, que très persuadé de la nécessité d'attendre la réponse de la Cour sur les demandes qu'ils m'ont fait, tout en m'assu-

rant que si dans les entrefaites le besoin l'exige, ils sont tous prêts de répandre pour nous jusqu'à la dernière goutte de leur sang.

Ut in litteris

C[omte] G. Mocenigo

Le 28 Juin /10 Juillet/ 1804

[Σημείωμα:] *Ελήφθη στις 3 Αυγούστου του 1804*

ΑΕΠΡΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 468. 1804, Φάκ. 5011, φ. 201-204, πρωτότυπο.

Συνημμένα

No 1 ad. No 184

Traduction d'une lettre Grecque écrite par le Bey de Maina Antoine Grigoraky au Comte Mocenigo à Corfoù en date du 17 Avril 1804. Kitrés

Entouré comme je l'étoits, et sous le garde de l'Amiral Seremet-Bey qui croisoit dans nos parages avec cinq frégattes Turques, je ne pouvois adresser ma bonne volonté et mon zèle, ainsi que celui de tout le pays au Thrône Impériale de Russie, crainte de m'exposer à ma perte. Maintenant que le Translateur Palamy parut en ce lieu, je me présente par celle à Votre Excellence, en La suppliant de faire connoître au très Clément Empereur des toutes les Russies que toute l'ancienne Lacéde-moine actuellement Manny, avec moi, nous nous livrons à Sa miséricorde et je promets qu'en tout tems, et contre tout ennemi de la Religion, de Son nom Impérial et de l'Empire, nous sommes disposés à sacrifier notre vie et notre état pour le Thrône de la Russie, et pour Son nom. En foi de quoi je me soussigne, et suis.

Conforme à l'original.

Interprète de Collège

Spirid. Papadopoulo

[Σημείωμα πάνω από το κείμενο:] *Για την επιστολή του Κ[όμη] Μοντζε-νίγυ από τις 25 Ιουνίου / 7 Ιουλίου του 1804*

ΑΕΠΡΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 468. 1804, Φάκ. 5011, φ. 205, μετάφραση από τα ελληνικά σύγχρονη με το πρωτότυπο.

No 2 ad. No 184

Traduction de la lettre des Cimariotes adressée au Comte Mocenigo

Moi soussigné, député de la Province de Cimara, représente à Votre Excellence, qu'ayant toujours donné mille preuves de notre zèle et de notre fidélité à l'Empire de Russie, nous ne sommes par conséquent qu'en toute occasion prêts à verser notre sang pour tous les ordres Impériaux. Nous avons essuies les persécutions d'Aly-Pacha lors encore de la présence de l'Amiral Ouchacoff dans ces contrées.

En 1800, au mois d'Avril, jour de Pâques, où tous les Chrétiens étoient rassemblés à l'Eglise, ce Pacha y envoya inopinément ces troupes et s'y saisit d'hommes et de femmes pour les disperser dans les villages de son appartenance en laissant la ville déserte.

L'homme qui seul s'opposoit à ses actions coupables, étoit Moustapha Pacha, mais après qu'il a été réduit à une perte complete et forcé de se réfugier dans le village Wangaliates, il n'y a eu plus un autre à lui faire ombre.

Cependant nous sommes à l'abri de ses persécutions en ce que notre pays dépend du District d'Ibrahim Pacha, et il ne peut pas nous nuire /comme il en a fait des Sulliotés sous le prétexte que ceux-ci dévastoient les pays que la Porte lui a confiés/ parce que nous ne craignons point une incursion à l'improviste de sa part, nous trouvant à même de nous défendre par nos propres forces, comme nous l'avons déjà maintes fois prouvé. Mais cet homme perfide ne cesse pas ses ruses usitées d'entretenir de collusions avec les vagabonds de notre Patrie et de nous induire d'avec eux en discorde pour parvenir, moyennant ces artifices, à pénétrer jusque chez nous, nous nous flattons pourtant qu'il ne réussira pas à voir ses projets accomplis.

A l'instant que les Primats de notre Patrie ont été instruits, que la Puissance réelle désire de nous employer au service, ils m'ont référé leurs pleins pouvoirs /d'après la lettre que j'ai déjà transmis à Votre Excellence/de l'assurer, que si nous sommes nécessaires à servir les volontés Impériales dans nos propres pays, nous sommes disposés deux mille hommes armés à verser notre sang, comme nous l'avons déjà pratiqué dans le tems passés par l'effusion de notre sang à tous les ordres de la Russie. Si au contraire Elle veut nous employer hors de chez nous, en ce cas nous ne pouvons offrir que cinq à six cents individus seulement, et dans tous les deux cas nous nous prêtons aux conditions suivantes.

Voulant nous employer dans notre propre Patrie, nous implorons en signe de la clémence souveraine pour nous de remettre entre les mains de quarante Primats ci-dessous douze-cent piastres par mois, et dès que le nombre de deux mille individus sera formé, chacun en recevra une ocque de pain par jour avec la poudre et le plomb nécessaires: quant à la paye que tous les mois sera assignée à nos Primats, elle doit avoir lieu du jour que notre représentation sera accueillie. Si au contraire nous serons dans le cas de sortir de notre Patrie, c'est à dire cinq à six cent de notres, tel nombre sera partagé en cinq ou six compagnies, et chaque compagnie aura trois officiers, et ceux-ci seront ceux de nos Primats salariés qui doivent commander le dit corps.

Dès que les soldats seront présentés au Commandant Russe, ils en recevront deux livres de pain, vingt cinq paràs par jour, et ils seront indemnisés par la Couronne de leur fraix de voyage depuis leur Patrie jusqu'au lieu de leur destination. Après que leur service aura fini, ils seront également repatriés aux fraix de la Couronne, et ils en retireront leurs honoraires jusqu'au jour de leur embarquement pour chez-eux. Si la troupe sera employée à servir dans sa Patrie, les officiers toucheront régulièrement la somme de 1200 piastres qui seront assignés aux Primats; au contraire, si elle en sortiroit, ces mêmes officiers doivent être payés conformément à ceux de Naples. Cette troupe fera usage de ses propres armes, et elle sera nommée Corps des Chasseurs.

Le peuple, ainsi que les Primats faites comme ils sont, à l'usage de Naples, qui est celui de payer aussi bien les Primats que les soldats, demandent que la Clémence Imperiale les traitât en conformité.

Notre devoir envers la Russie seroit celui de n'en point exiger les moindres appointements etant plein d'espoir qu'elle récompenseroit chacun d'après ses exploits, mais comme ce nombre d'hommes pour s'adonner tout entier à son service, doivent abandonner, et leurs affaires, et le soin de leurs ménages, ils sont obliges de demander quelques secours pour en subvenir aux besoins de leurs propres familles.

Tels sont, Monsieur le Plénipotentiaire, les Commandements de mes compatriotes et tels je les soumets aux ordres de Votre Excellence.

Je suis avec le plus profond respect, de Votre Excellence,

le très humble et très obéissant serv[iteu]r

Capitaine Nicolas Bicilli

*Conforme à l'original
Interprète de Collège
Spirid. Papadopoulos*

[Σημείωμα πάνω από το κείμενο:] Για την επιστολή του Κ[όμη] Μοντζε-
νίγυ του 25ης Ιουνίου / 7 Ιουλίου 1804

ΑΕΠΡΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 468. 1804, Φάκ. 5011, φ. 206-207, μετάφραση από
τα ελληνικά σύγχρονη με το πρωτότυπο.

40

1804, 23 Δεκεμβρίου (4 Ιανουαρίου 1805). Έκδοση του πρόξενου στην Άρτα, Γεωργίου Φλώρη, προς τον πρέσβη στην Κωνσταντινούπολη, Α. Ι. Ιταλίνσκι, σχε-
τικά με την άφιξη του στην Άρτα και τις στρατιωτικές προετοιμασίες του Αλή
πασά εναντίον του Ιμπραήμ πασά της Σκόδρας.*

Votre Excellence!

*J'ai l'honneur d'annoncer à Votre Excellence mon arrivée à l'Arte, où
je ne puis être présenté avant que le Visir de Jannina Aly-Pacha envoie
des ordres exprès à cet égard; c'est dans cette attente que j'ai diféré aussi
mon entrevue avec ce gouverneur, mais comme je viens d'en être prié
maintenant de l'aller joindre, je vais partir dans l'instant pour Jannina.*

*Ce Visir s'est transféré à Tepeleny à cause de l'approche d'Ibrahim
Pacha, Valy de Romélie, des confins de son gouvernement; on m'assure
qu'il passera dans deux jours à Tricala, et qu'il n'a pas de repos à
mesure que l'autre le resserre en s'avançant vers lui; il se fortifie, il
tâche de se retrancher, en un mot, il veut se mettre en état de défense
pour repousser les attaques qu'il appréhende de la part d'Ibrahim
Pacha, son ennemi de famille. Voilà ce qui l'oblige en ce moment de
vouloir nous ménager.*

*Le Consul général de la République Septinsulaire à l'Arte vient de
m'accompagner, avec une note, tous les documens concernant le crédit
de sept mille neuf cent quarante huit piastres du négociant russe Mr.
Baclow sur Vassily d'Euthimio, sujet ottoman, conjointement au firman*

* Στο κάτω μέρος της πρώτης σελίδας: A Son Excellence Monsieur d'Italinsky, envoyé extra-
ordinaire, ministre plénipotentiaire de Sa Majesté l'Empereur de toutes les Russies près la
Sublime Porte Ottomane, chevalier de plusieurs ordres etc. etc., à Constantinople.

pour en exiger le payement; et je ne manquerai pas de faire tous les pas nécessaires à Jannina, où son débiteur se trouve pour définir cette affaire à son avantage, sur quoi Votre Excellence voudra bien être assurée d'avance.

Dès que je serai de retour de chez le Visir, j'aurai l'honneur de faire à Votre Excellence mon rapport circonstanciel; en attendant j'ose me recommander à celui de Sa puissante protection, et d'être avec un très-profond respect,

*Monsieur! De Votre Excellence, très humble et très obéissant serviteur,**

*George Flory,
Consul de Russie à l'Arte*

*Ce 23me Décembre S. V.
1804, Arte*

ΑΕΠΡΑ, Πρεσβεία στην Κωνσταντινούπολη, Κατάλογος 517/1. 1804, Φάκ. 718, φ. 1 και 1^ν, πρωτότυπο.

41

1805, 22 Ιανουαρίου (3 Φεβρουαρίου). Έκθεση του Γεωργίου Φλώρη προς τον Γ. Δ. Μοντζενίγο σχετικά με την ακρόαση που του παραχώρησε ο Αλή πασάς στο Τεπελένι.*

Nº 25

*Retourné de Tepedeleny, je m'empresse d'annoncer à Votre Excellence, que j'ai eu l'honneur de trouver chez moi son ordre du 6/18 Décembre passé,** auquel je n'ai à répondre qu'avec obligations pour la bonté qu'Elle a eu d'envoyer l'extrait de mon rapport du 20 Novembre à la Cour.¹*

Je me suis présenté au Visir Aly-Pacha à Tépedeleny, pour où j'étais parti le 23 Decembre, comme j'ai eu l'honneur de l'annoncer à Votre Excellence par mon rapport de dite date. Il m'a reçu vêtu en habit de parade dans sa salle d'audience et en présence de toute sa cour; je me suis assis tout près de lui à sa droite et je lui fit les compliments d'usage, qu'il agréa avec l'apparence d'un vrai plaisir. J'ai continué à lui faire

* [Στο κάτω μέρος της πρώτης σελίδας:] *A Son Excellence Monsieur le Comte de Mocenigo, Plénipotentiaire de Sa majesté l'Empereur des toutes les Rusies et chevalier etc., etc., à Corfou.*

** Η έκθεση δεν δρόθηκε στο αρχείο.

entendre les raisons, pour les quelles j'ai été destiné Consul à l'Arte, savoir: que Notre Auguste Empereur, porté pour la paix et le bonheur de ses sujets et désirant procurer les mêmes avantages aux sujets de la Sublime Porte, son amie vraie et loyale, en formant réciproquement des relations de commerce etc. en même tems, pour que les sujets russes attirés par l'amorce du gain dans les pays de la domination Ottomane n'y soient point exposés à des vexations, qui sans doute produiraient tôt ou tard des sujets de mécontentement et des contestations entre les deux Empires alliés. Sa Majesté, dis-je, a daigné gracieusement me charger de cet emploi, que je dois exercer solennellement en vertu du firman et du Berat de la Sublime Porte; et comme ma juridiction s'étend depuis l'Arte jusqu'à Messolongi, compris Jannina, il est de mon devoir de Lui faire prendre lecture de mes dits documens à fin d'en être reconnu pour Consul de Russie et en remplir les fonctions sous sa sauvegarde.

Il a été fort satisfait de ce prélude, il me remercia de la peine que je me suis donné de l'aller trouver si loin en me disant qu'il en tire l'augure la plus favorable, s'en promettant la plus sincère amitié à mon égard, et le plus grand empressement à tout ce qui se rapporte au service en général de mon Auguste Souverain.

Je puis faire un tome entier, Monsieur le Comte, si je m'avisais de coucher sur du papier tous les discours que nous avons porté sur le tapis. Il suffit d'annoncer à Votre Excellence qu'à la première entrevue je suis resté chez Lui (après le traitement de café etc. et après qu'il a fait sortir tout le monde) deux heures et un quart, et à la seconde plus de trois heures, toujours parlant d'affaires et me questionnant sur des plus frivoles circonstances.

Pourtant par sa manière de s'exprimer, j'ai relevé avec gloire et satisfaction la terreur qu'il tient concentrée dans son cœur quand il pense aux troupes russes du voisinage. J'ai profité du moment de sa faiblesse pour le consterner encore d'avantage en lui décrivant la grandeur et l'opulence de la Russie; le courage et la quantité de sa milice, le bonheur et la capacité du soldat dans la guerre, enfin la fidélité et l'amour de la nation pour son souverain.

Il prit finalement lecture du firman et du berat, mais j'ignore par quel accident on m'y qualifie de chevalier; ce qui l'a obligé de me demander pour quelle raison je ne porte point mon ordre et que si je l'ai fait par égards à fin de ne point me présenter devant lui orné d'une croix. Il m'a assuré qu'il est beaucoup supérieur à des pareils

fanatismes turcs, au contraire cela lui fait plus de plaisir lorsque la personne qu'on destine de traiter avec lui tient un rang plus distingué.

J'ai été confondu de ce discours, et tout rouge que je suis devenu je lui ai répondu en me composant de mon mieux que j'ai égaré mon ordre en voyage à cause des grandes pluies qui me continuaient pendant toute ma route jusqu'à Tepedeleny et de la quantité de boue qui, n'étant point possible de la traverser à cheval, j'étais forcé à tout moment d'en démonter, et c'est peut-être là que croix en s'accrochant quelque part elle s'est égarée. Pour éviter les conséquences je lui ai ajouté de plus que ces sortes de croix ne peuvent être fabriquées qu'à Petersbourg où l'on a le modèle, et que j'y dois faire mon rapport à ce sujet, conséquemment je le prie de ne point attribuer la chose qu'à l'accident, et de ne point prendre en mal si je serai forcé, de me présenter à Lui sans croix, jusqu'à ce que l'on me l'envoie de St. Petersbourg.

Cela fini, il m'assura par serment, bien entendu serment turc signe sur l'eau*** de sa parfaitement bonne disposition pour les Russes, de son obéissance aux ordres du Divan, du plaisir qu'il se fera toujours de nous convaincre de son amitié et de son vif empressement à nous être utile en tout ce que nous voudrions l'employer; et il finit par me dire, qu'il espère en Dieu de mourir avec nous contre les ennemis de nos deux grands Empires Alliés.

Il me chargea de faire part de tout cela à son ami le Général d'Anrep qu'il estime beaucoup, et qui l'aime comme son frère, à son dire.

Le lendemain, avant d'aller chez lui, je lui ai envoyé, au nom de notre cour, une pelisse de martre et une d'hermine que j'en tenais déjà à cet objet; il régala de dix ducats le domestique qui les lui présenta, et à mon arrivée chez lui il m'en parla avec beaucoup de satisfaction.

Quant aux articles essentiels que j'ai traité avec lui le second jour de notre entrevue, j'ai l'honneur de les soumettre à la connaissance de Votre Excellence par la note ci-annexée;**** ils méritent tous son attention, et sur les quels j'attends ses ordres en conséquence.

En prenant congé de lui, il me remit des lettres d'ordres à fin que l'on me fasse tous les honneurs et toutes les politesses partout où il appartiendra, tant en chemin à mon passage, qu'à Jannina et à l'Arte. Il ordonna à son fils Vely-Pacha qui se trouvait à Tedepelely de recevoir

*** Υπογραμμισμένο στο χειρόγραφο.

**** Βλ. έγγραφο 42.

ma visite et il me pria de faire sa connaissance; je n'ai pu m'y refuser, et j'en ai été vraiment reçu comme il faut; mais les visites turques sont chères, car pour une tasse de café d'étiquette (je dis "étiquette" par opposition à la manière avec laquelle on vous l'offre ordinairement) j'ai dû payer, suivant leur vil usage, plus que je ne dépenserai dans le cours de quelques années en le prenant quatre fois par jour. La même chose, c'est à dire les mêmes dépenses ont eu lieu chez le Visir et chez son autre fils Mouctar-Pacha qui remplit les fonctions de son père à Jannina pendant l'absence du père. De tout cela j'aurai l'honneur de faire mon rapport à Votre Excellence après que la cérémonie de mon audience à l'Arte aura lieu, pendant laquelle j'aurai d'autres fraix à supporter.

Lorsque j'étais prêt à monter à cheval pour partir, le Visir me fit avancer un bel étalon, en me faisant prier de l'accepter pour m'en servir toutes les fois que j'aurai envie de l'aller voir. J'ai dû encore récompenser l'écuyer largement, et me charger de plus de fraix de la nourriture d'une bête qui ne m'était nullement nécessaire; mais l'honneur du glorieux service m'y obligea, et je préférerai toujours de mourir plutôt de faim que de le compromettre.

J'ai l'honneur d'être avec un très profond respect, Monsieur le Comte, de Votre Excellence, très humble et très obéissant serviteur

George Flory

Le 22 Janvier 1805

Arte

[Σημείωμα πάνω από την πρώτη σελίδα:] *Sur son entrevue avec Aly-Pacha.*

ΑΕΠΡΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 468. 1805, Φάκ. 2251, φ. 2-3^ν, πρωτότυπο.

¹ *je n'ai à repondre qu'avec obligations pour la bonté qu'Elle a eu d'envoyer l'extrait de mon rapport du 20 Novembre à la Cour:* Στην έκδοση προς τον Γ. Δ. Μοντζενίγο της 20ής Νοεμβρίου (2 Δεκεμβρίου) 1804, ο Γ. Φλώρης ενημέρωνε για την άφιξή του στις 17 (29) Νοεμβρίου στην Άρτα, όπου βρισκόταν η προξενική του έδρα. Επίσης γίνεται λόγος για τις αυδαίρετες και σκληρές πράξεις του Αλή πασά. Για παράδειγμα, ξεκινώντας από τα Ιωάννινα για το Τεπελένι, ο πασάς επέβαλε φόρο 25.000 πιάστρων σε μερικούς σπουδαίους κατοίκους της πόλης για να εξοικονομήσει τα έξοδα αυτού του ταξιδιού. Μερικοί άλλοι έπρεπε να συνεισφέρουν αυτό το ποσό με μορφή υποχρεωτικού δανείου. Στην έκδοση αναφέρεται και η απάνθρωπη εκτέλεση, κατόπιν εντολής του πασά, της οικογένειας του Γιάννη

Παλάσκα, ο οποίος παντρεύτηκε την κόρη ενός από τους αρχηγούς των Σουλιωτών. Ο Παλάσκας ο ίδιος, ο πατέρας του και ο αδελφός του εκτελέστηκαν θάναυσα. (ΑΕΠΡΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 468. 1804, Φάκ. 2244, φ. 2-3).

42

1805, 22 Ιανουαρίου (3 Φεβρουαρίου). Έκθεση του Γεωργίου Φλώρη προς τον Γ. Δ. Μοντζενίγο για το περιεχόμενο των διαπραγματεύσεών του με τον Αλή πασά στο Τεπελένι,* όπου ο πασάς εξέφρασε την ευνοϊκή του διάθεση στις επιθυμίες της Ρωσίας.

No 26

Dans l'intention de ménager autant que possible les précieux moments de Votre Excellence, j'ai jugé plus commode, et en même tems mieux en ordre d'insérer toutes les affaires que j'ai traitées avec le Visir Aly-Pacha à Tepedeleny dans une même feuille, en les divisant par articles, dont le [...]

1^r

Des lettres de change. Pour établir des moyens propres, moins dispendieux et très faciles à nous procurer des sommes, toutes les fois que le service souffre des manques d'argent, j'ai demandé au Visir s'il était préférable de remettre son argent à Constantinople par des lettres de change plutôt qu'en groupes, et s'il accepte de nos lettres de change ici payables à Constantinople. Il m'a répondu qu'il ne souhaite que cela; c'est à dire, de nous compter ici telle somme que nous en aurons besoin, pour qu'elle soit payée à son charaff ou banquier Hodgjà Gaspar à Constantinople par notre Ministre, sans la moindre différence de monnoye; je n'ai rien promis cependant au Visir avant de recevoir les ordres de Votre Excellence à cet égard.

2^e

Du bois à brûler. Comme je n'ignore pas la disette que l'on éprouve à Corfou de cette article, j'ai voulu essayer s'il me réussirait de nous en

* Στο κάτω μέρος της πρώτης σελίδας: *A Son Excellence Monsieur le Comte de Mocenigo, Plénipotentiaire de Sa majesté l'Empereur des toutes les Russies, chevalier de l'ordre de Ste Anne etc., etc.*

procurer par le canal du Visir ; je lui en fis la proposition, il l'accepta, et il nous accorde de plus toutes les facilités possibles. C'est à dire : 1mo. de le faire couper pas ses propres gens dans les forêts de Vonitza, à lui appartenantes ; 2°. de tenir prête à notre réquisition telle quantité de bois que nous pourrons avoir besoin par mois, ou par tierçal de l'an ; 3°. de faire transporter telle quantité de bois que nous souhaitons à Corfou par ses propres navires moyennant le prix que nous conviendrons tant par toise du pays, tranche d'autres fraix quelconques ; 4°. si au contraire nous voulons recevoir le bois par préférence sur le lieu et le transporter à nos fraix, il nous accorde une bonification analogue aux frets ; bonification que nous aurions dû répartir de plus sur chaque toise chargée sur les navires du Visir. C'est à Votre Excellence maintenant d'examiner l'affaire, de régler le prix, et me faire passer les ordres qu'elle jugera utiles au sujet. Monsieur le chevalier de Benaky est informé de cette affaire, ainsi que de la précédente, par ma lettre d'aujourd'hui.

3^e

Des Souliottes. Le Visir se plaignait de ce que les Souliottes quoiqu'ils se trouvent sous la garde des Russes dans des différentes Isles de la République, ils ne cessent pourtant pas de l'inquiéter et de l'endommager extrêmement, et qu'il serait à souhaiter que cette bande de voleurs soit exterminée, ou bien, éloignée de cet hémisphère. Je lui dis, que la Russie acquiesçant aux propositions du Divan permit aux Souliottes de se retirer provisoirement dans les États de la République Septinsulaire ; ces individus appartiennent à la Porte, et c'est à la Porte aussi de penser à les établir, ou non. Mais si le Visir veut absolument les éloigner d'ici, il n'a qu'à trouver lui-même le moyen. Quant à moi, lui dis-je, c'était pour le sonder, s'ils eussent été de nos sujets, j'aurais pris le parti de les confiner dans la plus éloignée de nos colonies pour toujours. Le Visir me donna la main avec transport, en m'assurant qu'il me procurera lui-même le firman de la Porte à fin de les faire passer librement en tel endroit que je désire, pourvu qu'il soit loin. Je lui répondit que cette affaire n'est point aussi facile qu'il la croit, car notre intention est positivement celle d'entretenir la plus parfaite intelligence avec la Porte, et tout ce que lui devient contraire il l'est également à nous autres ; au reste, si jamais la Porte lui enverra un firman tel, que lui Visir le desire à l'égard des Souliottes, il peut-être pleinement persuadé que Son Excellence le Général d'Anrep fera tout pour

l'obliger. Cette affaire est grande, comme Votre Excellence ne l'ignore point, car non seulement la glorieuse Russie offre l'azyle, en recevant chez elle les Souliottes, aux Grecs qu'elle daigne protéger, mais qui plus est, elle peuple ses nouvelles colonies de sept à huit cens familles; elle réchauffe, par ce nouveau bienfait, le cœur glacé des Grecs, elle leur alimente l'espoir de quelque sort futur, et finalement elle gagne de toute part sans aigrir la Porte en aucune manière. Le Visir attend ma réponse, je ne puis la lui donner avant la réception des ordres de Votre Excellence à cet égard, et je me charge de manier l'affaire aussi prudemment et délicatement que la raison exige.

4^e

De sept déserteurs. Je dis au Visir que puisque Son Excellence Monsieur le Général d'Anrep ne veut entrer en relations, touchant les affaires du gouvernement d'Aly-Pacha, qu'avec Aly-Pacha lui-même, il m'a chargé de le prier à fin de nous faire livrer de chez Daliany de Conispoly sept soldats qui ont déserté et se trouvent chez lui, dont deux Russes, trois Zantiottes, et deux Italiens qui servaient la République. Le Visir me promet de faire tous les pas possibles pour nous les faire rendre, et que le Général ne doit nullement douter de son empressement à le servir; mais comme les Tschamis, dont Daliany est un des chefs, continuent à lui faire la guerre, le Visir prit aussi le parti de les battre dans peu, et il espère, dit-il, (si Daliany s'oppose à rendre les susdits soldats suivant la volonté de son ami le Général d'Anrep) d'aller les prendre, lui-même Visir chez Daliany, et les faire parvenir au Général; mais qu'il prie à son tour, que le Général lui devienne de quelque'utilité dans la guerre qu'il veut entreprendre, si le besoin l'exige. Je lui répliqua qu'il doit être persuadé que Son Excellence connaît fort bien ses devoirs et ne s'en départira jamais.

5^e

Des provisions. Le Visir me promit, sur la proposition que je lui fis au sujet des provisions et surtout du bétail et des chevaux, que nous pourrions peut-être avoir besoin; qu'il nous fournira toute sorte de provisions qu'il est possible de se procurer dans le pays, contre argent, excepté des chevaux dont le pays manque.

6^e

Du droit d'ancrage. Par un abus, dont les Turcs se prévalaient à notre désavantage, tous les navires russes qui entraient dans ce golphe d'Ambracie, étaient assujettis de payer en droit un deux sequins pour avoir ancré seulement dans le Golphe. Je fis mes représentations au Visir là-dessus, qui, sans la moindre contradiction, ordonna sur le champ aux douaniers de Salahore de l'abolir. J'ai écrit à notre Consul à Prevesa d'en faire la même chose pour les navires qui ancrent à ses dépendances.

7^e

De la fièvre jaune. Entre autres le Visir me pria de régler un État de contumace pour Salahore, à fin que tout navire qui arrive d'un pays suspect de cette contagion, ait à s'y conformer strictement. Il ordonna aux douaniers de ne rien faire sans me consulter là-dessus, et ils viennent tous les jours chez moi à cet objet.

8^e

Des bombes. Le Visir me pria en mon particulier, en me faisant entendre que je dois le taire à mes supérieurs, de lui procurer par tel canal que je pourrais une certaine quantité de bombes du calibre de 24 jusqu'à 56 livres. Je lui répondis que cette affaire est impossible sans un ordre exprès de mes supérieurs. Il me sollicita beaucoup, mais infructueusement; car je lui ai dit à la fin que je blesse jusqu'à mon honneur en faisant des affaires secrètes, et que nous autres nous savons mourir plus facilement que compromettre notre réputation. J'ignore cependant à quel il tâche de se pourvoir des bombes, et cela secrètement.

Après que Votre Excellence aura examiné tous les articles qui précèdent, Elle voudra bien me faire passer ses ordres en conséquence. J'ai l'honneur d'être avec un très profond respect,

Monsieur le Comte,

De Votre Excellence,

très humble et très obéissant serviteur

George Flory

ce 22 Janvier 1805 S.V.

Arte

[Σημείωμα στο πάνω μέρος της πρώτης σελίδας:] des lettres de change, du

bois à brûler, des sept déserteurs, des provisions, du droit d'ancrage, de la fièvre jaune, des bombes.

ΑΕΙΠΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 468. 1805, Φάκ. 2251, φ. 4-5^v, πρωτότυπο.

43

1805, 24 Ιανουαρίου (5 Φεβρουαρίου). Έκθεση του Γεωργίου Φλώρη προς τον Γ. Δ. Μοντζενίγο, στην οποία αναφέρει ότι ο σκοπός της παραμονής τού Αλή πασά στο Τεπελένι είναι η προετοιμασία για πόλεμο με τον Ιμπραήμ πασά της Σκόδρας και κάνει λόγο για τον Γάλλο Μαρτέν, κατάσκοπο του Αλή πασά στην Κέρκυρα.*

No 29

Votre Excellence!

Le séjour d'Aly Pacha à Tepedeleny n'a d'autre but, que celui de recruter des soldats pour grossir sa milice; ils y arrivent des Albanais de toutes parts et tous les jours qu'il arrête à son service. Il expédia son fils Vely Pacha à Beratty sous prétexte de rendre visite à son beau Père Ibrahim Pacha, mais le vrai sens de la chose est pour le solliciter de s'unir avec Aly Pacha, et se tenir ainsi prêts tous les deux contre les tentatives qui pourraient être mis en usage par l'autre Ibrahim Pacha de Scodra, leur ennemi de famille.

Cette récrutation si pressée du Visir ne fait qu'épouvanter le monde et c'est peut-être la raison, pour la quelle celui-ci fit courrir le bruit d'une guerre supposée contre les Tschamis.

Le Français Martin qui séjourne à Corfou et passe pour négociant, n'est autre qu'un espion du Visir; il fait passer des nouvelles à son soi-disant associé Mouton à Jannina qu'il les communique au Visir, car ils tiennent leur correspondance en chiffres à ce que l'on m'assure. Il serait prudent, et en même tems fort utile d'en intercepter quelques lettres pour apprendre de quoi il s'agit.

* Στο κάτω μέρος της πρώτης σελίδας: *A son Excellence Monsieur le Comte de Mocenigo Plénipotentiaire de S. M. L'Empereur de toutes les Russies et cheva[lier] de l'ordre de Ste Anne de la [remière]re classe etc., etc., Corfou.*

J'ai l'honneur d'être avec un très profond respect, Monsieur le Comte, de Votre Excellence, très humble et très obéissant serviteur

George Flory
V.T.L.F.

Ce 24 Janvier 1805 S.V.

Arte

P.S. Je suis obligé d'expédier un exprès pour porter ces paquets, et je passerai les frais en compte.

*V.S. [...] h***

Flory

[Σημείωση στο οπισθόφυλλο:] *24 Janvier 1805, Arte. Rapports de M. Flory, lettres particulières insérées. Portrait d'Aly Pacha inséré dans la particule du 24 Janvier.*

ΑΕΠΡΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 468. 1804, Φάκ. 2251, φ. 8-9^v, αυτόγραφο.

44

1805, 24 Οκτωβρίου (4 Νοεμβρίου). Επιστολή του Γ. Δ. Μοντζενίγου προς τον Α. Ι. Ιταλίνσκι σχετικά με τους «αντιπροσώπους της Αλβανίας», που υπόσχονται να παρέχουν βοήθεια στη Γαλλία κατά την αποβίβαση του στρατού της στη νότιο Αλβανία. Επίσης, υποβάλλει την παράκληση να παροτρύνει την Πύλη να παρακολουθεί με προσοχή την περιοχή.*

Monsieur Le Chevalier!

Par un rapport de l'Agent français au Ministre des relations extérieures, et que je viens d'intercepter, j'ai appris que deux prétendus Députés de l'Albanie ont conçu l'espoir de l'engager de proposer à son gouvernement un débarquement à Chimare, ou à Drimades, en l'assurant que les habitans de ces deux régions prendront les armes en faveur de la France, et que le Pacha de Berati qui commande à Valone sera très facile à pouvoir être gagné. On indique même le port de

** Η ανάγνωση των συντομογραφιών κατά προσέγγιση. Η έννοιά τους δεν είναι κατανοητή.

* Στο κάτω μέρος της πρώτης σελίδας: *A S. E. Mr. d'Italinsky etc., etc., à Constantinople.*

Panorme, la Plage de Strada Bianca, l'île de Sajou près de Valone, comme les ports les plus sûrs pour ce débarquement.

Les deux individus charges de cette commission me sont presque connus; tous leurs pas sont surveillés avec soin, à pour peu que mes soupçons soient avérés, je ne manquerai pas d'exiger qu'ils soient arrêtés. En attendant je me crois en devoir de faire part à Votre Excellence de l'opinion que l'on pourrait avoir sur le Pacha de Valone, pour que Elle puisse faire les insinuations convenables près de Divan, à l'effet qu'une surveillance attentive ait lieu sur cette partie de l'Empire Ottoman, et bien plus sur celui qui y commande.

En attendant je prendrais toutes les mesures nécessaires pour déjouer les manœuvres de ces Agens français, me réservant d'en informer plus amplement Votre Excellence, aussitôt que j'aurai là-dessous des renseignemens plus précis.

*J'ai l'honneur d'être avec une respectueuse consideration
Monsieur le Chevalier, de Votre Excellence,
le très humble et très obeissant serviteur C[omte] G. Mocenigo
Corfou, ce 24 octobre (5 novembre) 1805*

[Σημείωμα πάνω από το κείμενο:] *Reçu les 1 (13) fév[rier] 1806*

ΑΕΠΡΑ, Πρεσβεία στην Κωνσταντινούπολη, Κατάλογος 517/1. 1805. Φάκ. 1102, φ. 145 και 145^v.

45

1805, 25 Νοεμβρίου (7 Δεκεμβρίου). Έκδοση του Γ. Δ. Μοντζενίγου προς τον Α. Α. Τσαρτορίσκι για τα μέτρα που λαμβάνει ούτως ώστε να εμποδίσει τις επιθετικές διαδόσεις του Αλή πασά εναντίον της Χειμάρας.*

No 150

Monseigneur!

Sur les renseignemens, que je viens de recevoir de la part du Consul Vlassopulo, aux quels se joignent ceux d'Abdoula Bey¹ lui-même, qu'Aly Pacha presse un armement terrestre et maritime pour une expédition

* Στο κάτω μέρος της πρώτης σελίδας: *A Son Altesse Mongr Le Prince Czartorisky etc., etc., à St. Petersburg.*

dans la Province de Careli, et dans le doute que le véritable but du Visir ne soit celui de tenter sur la Chimare un coup de main, depuis longtemps médité par lui, et au quel les circonstances paraissent maintenant l'encourager, j'ai chargé Mr Vlassopulo de tâcher avec dextérité et promptitude de découvrir la véritable destination de ces armements, et de m'en instruire d'abord par voye d'expres. Si mes soupçons se réalisent, et qu'Aly-Pacha eut effectivement en vue une expédition en Chimare, autant que je ne pourrais y mettre aucun empêchement par la voye de terre, je crois que nos intérêts, les relations que nous avons dans ce pays et même la sûreté des Iles Joniennes, exigent également que je m'oppose, avec tous les moyens qui sont en mon pouvoir, au passage, pour ainsi dire sous nos yeux, de son petit armement maritime composé, suivant les relations de Mr Vlassopulo, d'un cotter, d'une galiotte et de deux grandes barques armées. Nous aurons, je pense, toujours des bonnes raisons pour justifier dans un cas pareil notre conduite aux yeux de la Porte et de l'Europe. J'espère que Votre Altesse ne désapprouvera point les mesures que je me propose de prendre, si la circonstance et la mauvaise fois d'Aly-Pacha l'exigent; je les crois conformes aux intentions de la Cour et avantageuses pour le service de Sa Magesté Impériale. J'ai l'honneur d'être avec le plus respectueux dévouement,

*Monseigneur,
De Votre Altesse*

*Le très humble, et très obéissant serviteur
C[omte] G. Mocenigo*

Corfou ce 25 Novembre/7 Decembre 1805

P. S.

Ne voulant rien omettre de tout ce qui peut concourir à traverser efficacement les projets ténébreux d'Aly-Pacha, en cas qu'il voulût cette fois mettre en exécution ceux que je lui suppose, j'ai crû de faire, par des gens affidés, connaître mes soupçons aux Primats les plus influents de la Chimare, pour qu'ils soient sur leur garde. Je me suis abstenu d'une pareille communication à Ibraïm Pacha, leur Gouverneur, parce que je connais toute sa faiblesse, et la nullité absolue de son personnel; et sur la crainte que l'armement d'Aly-Pacha ne peut sortir avant que je sois averti par Mr Vlassopulo de sa destination, j'ai cru, à défaut de bâtiments armés, d'en nolisier un, et je l'ai envoyé tout armé d'abord croiser à

l'embouchure du golfe pour veiller les mouvemens maritimes du Visir et pour s'opposer à son passage pour la Chimare s'il voulût le tenter.

Ut in litteris

C[omte]. G. Mocenigo

[Σημείωμα:] *Ελήφθη στις 21 Φεβρ[ουαρίου] του 1806*

ΑΕΠΡΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 468. 1805, Φάκ. 5018, φ. 516-518, πρωτότυπο.

¹ *aux quels se joignent ceux d'Abdoula Bey*: Ο Αμπντουλά μπέης ήταν διορισμένος από την Πύλη ως κυβερνήτης των πρώην βενετικών εδαφών στα παράλια της Ηπείρου και της Αλβανίας, τα οποία, από τις 21 Μαρτίου (1 Απριλίου) 1800 σύμφωνα με την συνθήκη της Κωνσταντινούπολης, αποτελούσαν ειδική περιοχή.

46

1806, 10 (22) Ιανουαρίου. Επιστολή του Γ. Δ. Μοντζενίγου προς τον Α. Ι. Ιταλίνσκι, στην οποία περιλαμβάνεται περίληψη του περιεχομένου των διαπραγματεύσεων του Γεωργίου Φλώρη με τον Αλή πασά, σχετικά με τέσσερις σοβαρές διαφορές μεταξύ των Ρώσων και της Ιονίου Πολιτείας και του πασά, δηλαδή την παράνομη κατοχή του Βουδρωτού από τον Αλή πασά, τις απειλές κατά των οικογενειών των Αλβανών που έχουν ενταχθεί στη στρατιωτική υπηρεσία των Ρώσων, τις προδικαζόμενες επιδικτικές προθέσεις του κατά της Χειμάρας και τον πατριωτισμό των ελλήνων κλεφτών που έχουν καταφύγει στα Ιόνια νησιά. Διατυπώνεται η άποψη ότι είναι αναγκαία η τήρηση σκληρής στάσης απέναντι στον διοικητή των Ιωαννίνων.*

Monsieur le Chevalier!

Par une dépêche adressée à Votre Excellence en date des 16/28 Décembre,¹ et faisant nombre à mon expédition maritime, j'ai eu l'honneur de Lui annoncer que Monsieur le Consul Flory se trouvoit par moi chargé de passer à Yannina pour remettre à Ali Pacha la lettre visiriale qu'Elle me fit parvenir, relativement à nos recrues Albanoises et aux familles de ces individus déjà enrolés, qui étoient menacées de l'extermination.² Monsieur Flory se rendit à Yannina muni d'une instruction de ma part; elle comprenoit cinq articles différens sur les quels il devoit entrer en explication avec le Pacha.

* Στο κάτω μέρος της πρώτης σελίδας: *A Son Excellence Mon[seigneur]. Le Chevalier d'Italinsky etc., etc., Constantinople.*

Votre Excellence a vue dans ma dite dépêche une information complressive sur les différents sujets que Monsieur Flory avoit à traiter; Elle a pu remarquer qu'il devoit commencer par exiger du Pacha l'évacuation de Boucintrò toujours ordonnée, et jamais effectuée; la justice de cette demande repose sur la Convention du mois de Mars 1800; elle est appuyée des firmans réitérés que la Porte a expédiés à cet égard, et la volonté de notre Auguste Cour, qui m'a été manifestée plus d'une fois, est précisément celle, que les Etats ex-Venitiens de la terre ferme aient absolument à jouir sans la moindre restruccion des prérogatives, qui leur ont été assurées par la même Convention.

L'article second enjoignoit à Monsr. Flory de remettre au Pacha la lettre visiriale en question, d'en appuyer fortement la partie qui est relative aux familles des Albanois à notre service, pour que toute espèce de persécution ou de mauvais traitement cesse à leur égard, et de donner à cette lettre la plus grande extention, pour ce qui est du reste de son contenu équivoque: Votre Excellence m'a Elle-même parlé de l'espèce de duplicité ou du sens double que cette lettre renfermoit; je Lui marquerai plus bas l'impression qu'elle a faite sur le Pacha, et quelle a été sa réponse.

Le troisième article se référoit au projet et aux préparatifs du Visir tendant à s'emparer de la Chimare. Notre Consul avoit ordre de le dissuader d'une entreprise qu'il roule depuis longtems dans sa tête, en lui faisant des insinuations amicales qui eussent été propres à relever à ses yeux, combien un pareil attentat avoit d'odieux en lui-même, et comme il s'exposeroit vis-à-vis de son propre gouvernement. Monsieur Flory devoit lui faire réfléchir que ses armemens marittimes, destinés suivant toute apparence à soutenir cette entreprise, n'auroient pu jamais dépasser la ligne que la dite Convention établit pour les bâtimens armés, sans prévenir le Gouvernement de la République de leur destination et de leur objet; et qu'une obstination de sa part, à vouloir faire passer ses armemens par le Canal qui appartient aux Etats Ionniens, aurait pu provoquer une résistance, dont lui seul eut été responsable. La dignité de Notre Cour et le repos de cette République exigeaient également une semblable insinuation, qui vise à tenir éloigné de la côte voisine ce Pacha redoutable. Le Ministère de Sa Majesté Impériale qui a toujours apprécié les suites qui en résulteroient, a cru devoir même dans le tems appeller toute mon attention sur ce chapitre.

Monsieur Flory avoit, par le quatrième article de l'instruction, à

assurer Ali Pacha, que relativement aux Grecs de sa dépendance, qui se réfugient aux Iles de la République, et dont il demande l'expulsion, ou qu'il leur soit du moins défendu de faire des incursions sur la terre ferme, j'allois me concerter avec le Sénat pour prendre à cet égard des arrangemens qui soient de sa pleine satisfaction, et tels à faire cesser, si possible est, une bonne fois toutes les contestations aux quelles ces fugitifs donnent lieu.

Par le cinquième paragraphe, il étoit expressément et fortement recommandé à Mr. Flory de mettre toute sa dextérité et son étude pour que les insinuations qu'il avoit à faire eussent eu l'air et le ton d'une ouverture simplement amicale, franche et désintéressée. Il lui étoit prescrit d'éviter dans sa conversation tout ce qui eut pu avoir l'air d'aigrir le Visir, et de tacher par des manières affables et insinuanes, de lui inspirer quelque confiance dans nos dispositions à son égard. Depuis que je suis dans ce pays j'ai suivi toujours cette route dans mes relations avec Ali Pacha; j'ai eu maintenant un motif de plus pour tenir la même marche, et c'est celui de me conformer aux sages avis de Votre Excellence, contenus dans sa dépêche des 25 Octobre/6 Novembre;³ mais si l'on me demande quel est le parti que nous avons tiré de cette modération et de cette différence, je dirai que je n'en connois aucun, mais qu'au contraire le Visir en est devenu plus orgueilleux et plus intraitable.

Par tout ce qui précède me trouvant d'avoir réépilogué l'instruction que j'ai donné à Monsr. Flory, je passe aux réponses qu'il a obtenu d'Ali Pacha, et dont ce Consul m'a rendu compte par un long rapport où il entre dans tout le détail de sa négociation. Comme il m'a assuré que le paquet ci-joint à l'adresse de Votre Excellence renferme une copie de ce même rapport;⁴ je ne ferai que brièvement indiquer ce que le Vizir a répondu aux insinuations qu'il lui ont été faites.

Il s'est exprimé relativement à Boucintró qu'il ne peut pas en retirer ses gens, parce que la Porte elle-même lui a affirmé ce territoire pour quatre ans, moyennant une forte somme qu'il a payée au trésor; il a ajouté que si cette place appartient à son souverain, lui en est le sujet et son Visir, et qu'il espéroit que nous n'avions pas envie de l'occuper nous-mêmes; et que finalement si la Porte nous fait voir en apparence qu'elle a l'air de l'obliger par des firmans à retirer son monde; il n'en est pas moins autorisé particulièrement à ne faire aucune attention à ces ordres ostensibles, et à continuer dans la possession de sa ferme. Il a fini par dire que nous nous trouverons toujours mieux de l'avoir pour voisin, et

il conseilloit de mettre fin à nos réclamations inutiles contre lui.

*Pour ce qui est de la lettre visiriale, il dit qu'il n'en avoit déjà la copie, en jurant sur sa tête qu'il a simultanément reçu des ordres qui sont tout à fait opposés à la teneur de cette lettre; mais il a promis pour nous donner, dit-il, une nouvelle marque de son amitié, qu'il ne toucheroit point aux familles, ni aux possessions des Albanois qui ont pris service chez nous, et qu'il ne les forcera pas non plus à se rapatrier, ainsi qu'il auroit dû le faire par suite des ordres exprès qu'il a reçu à ce sujet. Il leur permet donc de continuer leur service chez nous; l'on verra plus bas combien ces expressions étaient loin d'être sincères. Le Visir s'est en outre offert de nous procurer encore des recrues, en cas que nous en eussions eu besoin, sans s'embarasser des ordres de son souverain, qui le défendent dit-il sévèrement, en ajoutant, qu'il sait toujours faire des firmans l'usage qu'il convient mieux à ses intérêts, car il connoît très bien toute l'apathie, et le désordre de sa cour.***

Quant aux Chimariotes dont un certain nombre d'individus se trouve à notre service, il a déclaré qu'il n'a jamais pensé à les inquiéter; et pour donner une preuve apparente de sa bonne disposition, le Visir a fait venir en présence de Monsr. Flory un nommé Lecca, que les Chimariotes à notre solde lui avoient député pour connoître ses intentions touchant leur service chez nous. Il lui a ordonné de suivre notre Consul à Corfou, et de rapporter à ses commettans qu'ils peuvent sans crainte continuer à nous servir, et que rien ne les empêchera de rentrer librement et tranquillement au sein de leur famille, lorsque nous n'aurons plus besoin d'eux. Monsieur Flory et le Député étoient sortis à peine, que le Vizir fit appeler de nouveau le dernier, pour lui donner un contre ordre et pour lui prescrire de la manière la plus absolue d'engager ses compatriotes à nous quitter sur le champ, sans quoi il tourneroit toutes ses fureurs contre leur propres familles.

Il a dit au Consul pour ce qui est de ses armemens marittimes, qu'il n'y a eu que deux de ses chaloupes, qui ont pris relâche aux St. Quaranta (un des ports du littoral opposé de la terre ferme) dans l'intention seulement de chercher des provisions pour sa troupe de Boucintrò.

Cependant ses préparatifs marittimes sont toujours poussés avec activité et en comparant les avis qui me parviennent de toutes parts, je ne suis presque plus le maître de douter qu'il n'ait le projet de les

****** Υπογραμμισμένο στο κείμενο.

diriger contre la Chimare, ou contre le pays des Tchamis, qui est maintenant plus que jamais menacé, et dont la chute sera inévitable, et entraînera celle de la Chimare, si le Visir y porte toutes ses forces; mais d'après le sens de la dernière lettre de Votre Excellence, je ne puis plus d'aucune façon entraver les plans destructeurs et bien combinés de ce fourbe ambitieux, qu'on ne connoîtra jamais bien de loin. Il ne s'agit plus de traverser ses projets gigantesques avec des phrases, dont il s'amusera éternellement, et cependant je suis continuellement engagé d'avoir pour ce Pacha le plus grand ménagement: il se peut qu'il en arrive de la Chimare, ou du pays des Tchames, ce qu'il a été de Souilly. J'en serai réellement pénétré de douleur, mais je n'aurai pas à me reprocher d'avoir gardé le silence sur mes appréhensions, ou de n'avoir pas rendue dans son véritable jour l'idée que cet illustre scélérat m'a donnée de soi-même, après l'avoir bien étudié pendant trois ans. Il n'est point de milieu avec cet homme, qui s'entend avec tous ceux qui composent le Divan et qu'il se joue ouvertement des firmans; ou il faut de le rendre favorable par des largesses, ou il convient lui en imposer par la force. Le premier expédient a été, je crois, pratiqué dans des tems plus reculés; je suppose même que c'est la voye qui calquent maintenant les Anglais, mais elle a été et sera toujours fallacieux, tandis que ce système est fait pour révolter absolument les Grecs dont ce Visir est le plus terrible fléau. La copie ci-jointe de la lettre du Consul Maurier⁵ peut servir de preuve de l'inutilité de tous ses ménagemens et des caresses qu'il a prodigué à ce Visir, qui, à la première occasion, lui a bien montré le peu de cas qu'il a fait de toutes ses représentations en faveur d'un nombre des Soulliotes dont l'infortune avoit engagé les soins de cet Agent Britanique.

J'ai dit à Votre Excellence mon opinion touchant le Pacha de Yannina, et je ne saurai certainement en avoir une autre, sans trahir la vérité. Les registres de ma Chancellerie font foi que je n'ai jamais parlé différemment de lui dans mes précédentes relations. Votre Excellence peut-être cependant assurée, et je la supplie de m'en croire que j'ai toujours eu, et que j'aurai à l'avenir, le plus grand ménagement pour ce Pacha, car je vois moi-même qu'il faut pour le présent agir ainsi; mais je dois encore une fois redire que tout ceci ne mène absolument à rien, et que nous ne serons pas moins détestés par lui. Tout ce que nous pouvons gagner de ces ménagemens, c'est de faire naître du dépit et inspirer de l'éloignement à ceux-mêmes que nous avons intérêt de cultiver.

J'ai l'honneur d'être avec la plus haute considération, Monsieur le Chevalier, de Votre Excellence le très humble et très obéissant serviteur

C[omte] G. Mocenigo

Corfou, le 10/22 Janvier 1806

[Σημείωμα πάνω από το κείμενο:] *Reçu le 3/15 Mars par Mr. Hubsch*

ΑΕΠΡΑ, Πρεσβεία στην Κωνσταντινούπολη, Κατάλογος 517/1. 1806, Φάκ. 1103, φ. 3-6^ν, πρωτότυπο.

¹ *Par une dépêche adressée à Votre Excellence en date des 16/28 Décembre:* Στο από 16 (28) Δεκεμβρίου 1805 έγγραφό του προς τον Α. Ι. Ιταλίνσκι, ο Γ. Δ. Μοντζενίγος ενημερώνει ότι, σύμφωνα με τις πληροφορίες που έλαβε από τους παρατηρητές του και από τους ίδιους τους Χειμαριώτες, ο Αλή πασάς προετοιμάζεται εσπευσμένα για εισβολή στη Χειμάρρα. Ο Γ. Φλώρης έπρεπε να απαιτήσει από τον Αλή πασά «να αποφύγει οποιοδήποτε ενέργειες εναντίον της χώρας των Χειμαριωτών και ουδέποτε να επιτρέψει στον εαυτό του καμία επιβουλή, έμμεση ή άμεση, σε σχέση με τους κατοίκους και τις περιουσίες τους». Επίσης δίνεται εντολή στον πρόξενο να πετύχει την εκκένωση του Βουθρωτού, ενός από τους τόπους της λεγόμενης πρώην βενετικής Αλβανίας, τον οποίο κατέκτησαν τα στρατεύματα του Αλή πασά και όπου θα μπορούσε να γίνει βάση των επιχειρήσεών του εναντίον της Χειμάρρας. Κατά τη γνώμη του Γ. Δ. Μοντζενίγος: «τα συμφέροντα της Αυλής μας και ειδικά η ηρεμία αυτής της *Δημοκρατίας* [Ιονίου Πολιτείας] απαιτούν επίμονα να παραμείνει ο Αλής μακριά από τα γειτονικά παράλια και ιδιαίτερα να μην έχει πρόσβαση στα λιμάνια της Αλβανίας» (ΑΕΠΡΑ, Πρεσβεία στην Κωνσταντινούπολη, Κατάλογος 517/1. 1805, Φάκ. 1102, φ. 168-169). Βλ. επίσης έγγραφο 45.

² *la lettre visiriale [...] relativement à nos recrues Albanoises et aux familles de ces individus déjà enrôlés, qui étoient menacées de l'extermination:* Στην έκδοση προς τον Α. Α. Τσαρτορίσκι με ημερομηνία 17 (29) Οκτωβρίου 1805 ο Α. Ι. Ιταλίνσκι τον ενημέρωνε ότι κατάφερε να πάρει την επιστολή του Μεγάλου Βεζίρη προς τον Αλή πασά, με την εντολή να σταματήσει την καταδίωξη των οικογενειών των κατοίκων της Αλβανίας, που είχαν προσληφθεί στη ρωσική υπηρεσία (ΑΕΠΡΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 468. 1805, Φάκ. 2250, φ. 372).

³ *de me conformer aux sages avis de Votre Excellence, contenus dans sa dépêche des 25 Octobre/6 Novembre:* Ο Α. Ι. Ιταλίνσκι αφιερώνει το έγγραφό του της 25ης Οκτωβρίου (6 Νοεμβρίου) 1805 προς τον Γ. Δ. Μοντζενίγο, στην επιστολή του Αλή πασά σχετικά με τη στρατολόγηση στα εδάφη του, η οποία διενεργείτο από τη ρωσική διοίκηση στα Ιόνια νησιά με σκοπό να σχηματιστούν εκεί αποσπάσματα από κατοίκους των βαλκανικών περιοχών. Στην επισυναπτόμενη στο

έγγραφο –μαζί με τη γαλλική της μετάφραση– επιστολή αυτή, αναφέρεται ότι η Πύλη απαγόρευε προηγουμένως στους υπηκόους της να κατατάσσονται στη στρατιωτική υπηρεσία της Ρωσίας και εξακολουθεί να μην επιτρέπει αυτή τη στρατολόγηση. Ταυτόχρονα, όμως, στην επιστολή προς τον Αλή πασά δίνεται εντολή να αποφεύγεται η καταδίωξη των οικογενειών των ανθρώπων εκείνων, που ήδη έχουν προσληφθεί. Ο πρέσβης συμβουλεύει να γίνει ανάθεση στον πρόξενο Γ. Φλώρη της παράδοσης της επιστολής του Μεγάλου Βεζίρη προς τον Αλή πασά και των σχετικών διαπραγματεύσεων μαζί του. Ο Α. Ι. Ιταλίνσκι εκφράζει την άποψη, ότι η άδεια της Πύλης για στρατολόγηση στη ρωσική υπηρεσία από τα δικά της δυτικά αλβανικά πασαλίκια θα έχει για τον Αλή πασά δευτερεύουσα σημασία, εκτός και αν δεν καταφέρουν να εξαλείψουν τις υποψίες του και να του εμπνεύσουν εμπιστοσύνη σχετικά με τις προθέσεις της Ρωσίας απέναντί του (ΑΕΠΡΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 468. 1805, Φάκ. 2252, φ. 58-64).

⁴ *le paquet ci-joint à l'adresse de Votre Excellence renferme une copie de ce même rapport*: Το αντίγραφο αυτής της έκθεσης επισυνάπτεται στην έκθεση τού Γ. Φλώρη προς τον Α. Ι. Ιταλίνσκι της 28ης Δεκεμβρίου 1805 (9 Ιανουαρίου 1806). Βλ. ΑΕΠΡΑ, Πρεσβεία στην Κωνσταντινούπολη, Κατάλογος 517/1. 1805, Φάκ. 719, φ. 13-15.

⁵ *La copie ci-jointe de la lettre du Consul Maurier*: Στην επιστολή του προς τον Αλή πασά της 18ης (30) Οκτωβρίου 1805 (στα ελληνικά) ο γενικός πρόξενος της Μ. Βρετανίας στη Πάτρα Τζ. Μόριερ αναφέρει τις δύσκολες συνθήκες ζωής των αιχμάλωτων Σουλιωτών, οι οποίοι κρατούνται ως δουλοπάροικοι αγρότες στα κτήματα του Αλή πασά στο Τεπελένι. Τους εξαναγκάζουν να κάνουν βαριές εργασίες στην ανέγερση του κάστρου της Πρεμετής, υφίστανται ξυλοδαρμούς και υποφέρουν από αρρώστιες, καθώς πολλοί από αυτούς έχουν πέσει θύματα ασθενειών (ΑΕΠΡΑ, Πρεσβεία στην Κωνσταντινούπολη, Κατάλογος 517/1. 1806, Φάκ. 1103, φ. 7).

47

1806, 26 Μαΐου (7 Ιουνίου). Καταγραφή από τον Γ. Φλώρη της μυστικής συζήτησής του με τον Αλή πασά στις 11 (23) Μαΐου 1806, κατά την οποία ο πασάς πρόκειται να διακόψει τις σχέσεις του με τους Γάλλους και να πάρει το μέρος της Ρωσίας, εάν η τελευταία τον βοηθήσει να φέρει σε πέρας με επιτυχία τον πόλεμο με τους Τσάμηδες.

Conférence secrète entre le Visir de Jannina Aly Pacha et le Consul de Russie à l'Arte Flory tenue le 11me May 1806 à Jannina.

Le Visir

Vous savez, mon intime ami, combien j'ai toujours été porté pour votre grande et puissante nation. Je vous ai souvent raconté la bonne

harmonie qui passait entre moi et le feu Prince Potemkin, dont je conserverai à jamais la mémoire. Je vous ai cité la correspondance active autant qu'elle se rendait utile alors, qui existait entre nous deux, et dont je garde encore les pièces toujours chères à mon cœur. Je vous ai parlé des présents, que ce grand Guerrier, autant qu'il était profond politique, me combla; des faveurs qu'il m'accordait toutes les fois, que l'occasion se présentait de lui en solliciter. Sa mort prématurée l'emporta avec mes espérances. J'ai continué d'alimenter une prédilection toujours juste pour votre nation; je dirais même, une certaine crainte fondée sur vos exploits dans les guerres, et sur la rapidité de vos pas dans les conquêtes; mais j'aimais à m'en flatter. Constant en mes résolutions j'ai voulu vous donner diversement des preuves non équivoques de cette prédilection, et vous devez en avoir eu assez à l'occasion du siege de Corfou. Cinq à six-mille hommes que j'ai du pour long-tems entretenir à ma solde alors contre les Français. D'autres secours, qu'en surpassant mes forces, je me suis empressé de vous prêter diversement peuvent-ils être réfutés de votre part ou comptés pour rien? Je brûle de m'ouvrir avec vous, mon ami, je l'aurais fait depuis long-tems et je ne m'en prends maintenant qu'à l'aveugle confiance que j'ai eu en la duplicité d'un certain ami qui m'a constamment retenu. Dites-moi vous-même, qu'avez vous de raisonnable à vous plaindre de moi? Quel service avez-vous jamais exigé qu'il ne vous eut été rendu sur l'heure? Quelles sont les plaintes que vous saurez jamais produire contre moi? Mais je fais la guerre aux Tschamis, à une poignée de rebelles, que ma Sublime Cour m'ordonne de subjuguier, de soumettre, de réduire ses vassaux. Eh bien! Quelle raison pouvez-vous m'opposer pour me faire manquer à l'obéissance que je dois aux volontés de mon Souverain? Et à quel titre voulez-vous donner la loi à un Gouvernement ami et allié? Nous sera-t-il jamais permis à nous autres d'entrer pour rien dans telle administration qui Vous semblera bonne de donner à vos propres Etats? Sans doute non; pourquoi donc voulez-vous vous arroger des droits incompatibles avec la bonne intelligence que vous Nous professez, et que nous désirons exister respectivement. vous avez voulu à tout prix soutenir l'année passée les Tschamis par les moyens de subsider, de munitions de guerre, et qui plus est par de troupes que vous leur aviez fournies auxiliairement; vous savez combien vos secours ont dû inquiéter la Porte qui vous pria finalement de les suspendre; vous le fîtes quant à l'ostensibilité, il est

vrai, mais vous continuez à les protéger indirectement, de les guider par vos conseils et par vos promesses à me soutenir une guerre, qui tôt ou tard va leur être funeste par votre cause. Vous faites plus, vous me harcelez sans cesse, vous contrevenez au passage des navires que j'expédie chargés des provisions dans les ports de ma dépendence pour en faire subsister mes gens, et vous justifies votre opéré sur l'Article 7me de la Convention du 21 Mars 1800, en interprétant la teneur à votre avantage. Lisez vous même cet Article, vous n'y trouverez certainement rien qui puisse m'accuser d'en avoir jamais violé le texte, car il n'en fait mention que d'armemens, et ceux-ci même loin d'être empêchés par la Convention dans leurs passages par le Canal de Corfoù, la Porte ne s'y oblige que de prévenir simplement le Gouvernement Ionien, lorsque ses vaisseaux de guerre auront quelque besoin de pénétrer jusque dans les ports de l'Île même. Je crois donc qu'il passe la différence entre les vaisseaux armés de la Porte, et mes barques, ou soit navires que j'aurois dans mes propres ports n'importe de quoi pourraient-ils être chargés; et qu'il en passe encore une autre plus grande entre les ports de Corfoù, et mes ports à l'Albanie. Vous n'ignorez point que je suis engagé dans une guerre, justifiée et approuvée par ma Cour, avec les Tschamis vos protégés; que mes troupes ne sauront la faire, privées, comme elles se trouvent, de pain et de munitions; que mon honneur, les intérêts de ma Cour, la révolte des Tschamis, tout concoure à me la rendre nécessaire, et à m'y occuper sérieusemen[en]t et je vous promets solennellement que cette guerre ne saura être finie qu'avec mes jours. L'abandonner c'est m'avilir à mes propres yeux, devant ma Cour, en face de tout le monde; je méprise une vie puisée dans l'opprobre Je vous préviens encore, qu'en protégeant les Tschamis vous ne faites par là qu'immoler dans les combats ceux, que vous voulez sauver, et exposer les vaincus au juste ressentiment de leur Souverain, même après leur réduction.

Vous me direz peut-être: votre approche vers Corfoù nous inquiette, nous préférons le voisinage des gens faibles, des gens que nous avons obligés. Mais ces gens sont-ce des Musulmans? Je le suis tout aussi bien qu'eux avec moins de superstition, et plus de bon sens. Vous sont-ils attachés? Je vous en serai infiniment plus qu'eux. Seront-ils jamais capables de vous être utiles en quelque chose? Je vous offre, je vous engage ma personne, mes enfans, mes biens, mes richesses, mon monde. Que désirez-vous de plus? Vous aurez dû penser en outre, que ceux-ci sont divisés en factions et que je suis seul arbitre de mon sort, de mes

volontés, et par conséquent plus à même de vous servir à l'occasion. Vous auriez dû encore m'aider plutôt dans la guerre que je leur porte, du moins par me laisser faire; quels avantages tirez-vous en me contrariant en cela? Vous pourrez peut-être différer leur chute, mais jamais les en préserver. Excusez, mon cher ami, si je vous tiens ce langage dicté par l'abondance du cœur, je veux être franc avec vous, Vous faire lire vous-même dans mon âme, ne croyez pas d'ailleurs que je tâche vous en imposer, Dieu m'en garde! Je passerais rien moins que pour un ignorant, un imbécille, un visionnaire coupable que de vouloir me mesurer, reptile rampant comme je suis, avec un lion redoutable tel, que votre Empire l'est en effet. Mais je vous demande: votre gloire ne se trouve-t-elle point compromise lorsque vous l'employez contre un simple Pacha d'une puissance que vous traitez comme votre alliée? Et ne péchez-vous grièvement contre cette alliance même lorsque vous contrevenez aux mesures, que cette puissance alliée prend en faveur de ses propres intérêts, sans nullement endommager les vôtres? Mais vous me supposez un rebelle, je le sais; peut-être ma Cour en pense également sans qu'elle me le laisse entrevoir. Eh bien! Essayez moi dans vos affaires, mettez mes engagemens à l'épreuve, sans doute vous trouverez en moi tout un autre homme, tout un autre ami, et ami tel qui a le courage de tout sacrifier pour mériter votre estime, votre protection, et vos bienfaits. Détrompez-vous, mon fils. Faites-en penser différemment de moi à vos Supérieurs, à votre Empereur même; présentez leur et mon respect et mon dévouement que je leur remets par serment entre vos mains; je scellerai un tel engagement du sang de mon cœur, il ne dépend que de vous à l'accepter, et d'y croire fermement.

Le Consul

Vous aviez eu plusieurs occasions, Illustre Visir, de nous connaître, vous nous avez essayés personnellement dans la guerre passée, et vous avez été sans doute étonné d'y voir marcher la clémence à côté des drapeaux victorieux de mon Auguste Maître. Vous en avez ressenti les effets par l'élargissement de votre neveu Mehmed Pacha pendant l'action, celui de vos officiers majors, de vos entiers bataillons. Vous n'y fûtes traité en ennemi que pendant le bruit du canon, pendant les embrassemens et la fumée de la poudre qui, obscurcissant devant la vue errante du militaire tout objet, exempt celui de la victoire qu'il suit toujours de près, fait taire en lui tout autre sentiment pour celui de son

devoir. Vous n'avez aucune raison de vous plaindre de notre voisinage dans les Iles d'une République enfantée, et créée par la magnanimité du trône de mon Grand Empereur, et par la générosité de votre sultan. Depuis mon arrivée en vos Pays, vous avez entendu par ma voix le langage pur et sincère de notre plénipotentiaire Comte Mocenigo, celui de notre Général d'Anrep, et vous auriez dû vous-même changer dès lors de conduite à notre égard. Tels redoutables sommes nous dans la guerre, que nous sommes affables et bien-intentionnés dans la paix, comme aussi vrais dans les promesses que nous voulons donner. Vos employés dans les différentes échelles de vos adjacenses, ou par vos ordres, ou arbitrairement nous regardent comme leurs ennemis les plus acharnés, je m'en appelle à l'hostilité manifeste, commise dans le mois de Février dernier à notre navire marchand à Loutraký, où il était venu charger du bois à l'usage de nos troupes. Je vous rappelle, le cœur encore saignant, l'affaire du Corsaire français, à qui vous avez donné l'azyle dans les ports du Golfe d'Ambracie contre tous les droits de la parfaite neutralité. Vous l'avez sauvé, visir, vous vous prononçâtes son défenseur, son soutien, vous avez foulé aux pieds les pactes les plus élémentaires de l'alliance, peu a fallu que Vous nous fissiez la guerre pour protéger au pirate, que vous même, j'en suis sûr, lui assurâtes le refuge après l'avoir invité chez vous. Ne croyez pas que nous avons tardé de traverser le mystère que vous nous fîtes au sujet du Consul français que vous avez fait venir à Jannina à vos dépens, après lui avoir envoyé Votre propre navire pour le transférer jusqu'au port ; nous avons su même que Vous le teniez caché pendant plusieurs jours dans un coin de votre Palais avec un Colonel français de sa compagnie ; que vous avez sollicité son firman dans votre Divan, que vous l'avez enfin installé à Jannina. Votre fils Vely-Pacha, que vous avez envoyé à l'Arte pour traiter avec moi cette affaire scandaleuse, peut rendre témoignage, et vous assurer que je n'en ignorais rien dès lors, et que je lui avais tout raconté. Je ne saurais passer sous silence, et sans réclamer contre l'arrogance impardonnable de votre Tschaousse, qui osa insulter en plein jour les enseignes de mon Puissant Empereur et Maître en la personne de notre Consul à Prevesa. Je me plains, et très justement, du refuge que vous accordez à nos Soldats déserteurs, à ceux de la République Jonienne ; des injures atroces, des impositions, des mauvais traitemens que souffrent les barques de la dite république dans les échelles de votre dépendance ; et si je voulais vous faire l'énumération des offenses que

nous recevons journellement de la part de vos coupables Employés vous en auriez pu sans doute en faire un volume, et cependant nous autres, en attribuant tout à l'inconduite de vos propres gens, nous nous contentions à vous demander simplement satisfaction pour le passé, sans jamais l'en obtenir analogue, et sans vous réduire une fois à faire cesser ces scandales. Vous vous plaignez de ce que les Tschamis s'obstinent à se rendre. C'est bien le cas en vérité de tourner la ligue qu'ils ont formé contre vous à notre charge! Qu'avons nous de commun avec vos ennemis? Et qu'est-ce que nous daignons attendre de leur part? Vous voulez, vous devez les battre, les exterminer? Battez-les par terre, nous ne voulons être que d'impartiaux spectateurs.

Quant à Vos chaloupes, barques, ou navires armés, dont nos armemens déffendent le passage dans vos portes de l'Albanie opposée de Corfou, c'est un article qui ne souffre nulle discussion, dès que la Convention du 21 Mars le détermine et le pose. Je me ferais pourtant un plaisir de présenter à mes supérieurs à Corfou l'urgence que je vous vois pour le transport de vos provisions en cette côte, et je désire que cette affaire combinée une fois raisonnablement, puisse-t-elle vous convaincre de nos bonnes intentions pour vous. Mais en échange je prétends à mon tour la réparation exemplaire de tous les torts, et des offenses que je viens de vous représenter, et j'exige absolument de me parler clair; si nous pouvons compter à l'avenir sur l'amitié que Vous dites avoir pour nous, comme nous comptons sur celle de votre cour; ou si vous nous préférez les Français que vous avez vous-même battus à Prevesa, comme leur inconstance et leurs promesses par tout ce qu'ils ont fait jusqu'à présent dans tous les endroits, où ils mirent le pied, et qu'ils infectèrent de leur doctrine pernicieuse en attendant de les subjuguer puis à commodité après leur avoir enlevé les moyens de leur résister ni par la force, ni par l'argent.

Le Visir

Je sais fort bien tout ce que vous venez de m'exposer, j'y réfléchis même souvent, et je n'ai jamais fais fond sur les vagues promesses d'une nation, telle que la Française; je connais leur inconstance, leur légèreté, et en même tems leur capacité et leur savoir; je puis dire avec mon peu d'esprit que je lis presque dans leurs desseins. Votre franchise, mon ami, m'a réellement pénétré, j'aime à vous entendre parler d'après votre cœur; je suis Albanais, mais la vérité ne m'a jamais déplue; votre fermeté

vous élève devant moi, Vous me piquiez d'émulation, et je m'empresse de vous imiter en votre digne language. Jugez moi, je vous prie.

Une partie des torts que vous dites avoir reçus de mes gens a été déjà portée à ma connaissance, j'en ai été fâché; mais j'en ignore le reste. Tout cela sera pourtant réglé, et vous obtiendrez toute la satisfaction que vous dit mon amitié.

Je ne veux plus vous faire un secret de l'invitation que j'ai fait au Colonel et au Consul français en conséquence des instigations, dont je me voyais assailli de la part de leur Gouvernement, et des propositions très avantageuses qu'ils m'ont souvent répétées par le moyen de lettres. J'ai cru donc céder à leur demande à fin de me mettre plus à portée de me détromper sur leur compte. Je ne saurais vous nier non plus, que j'ai tenu ces deux personnages cachés dans mon Palais pendant quelque tems, et que je leur ai décerné quelques honneurs et des destructions prononcées après l'arrivée de leur firman; je vous dit de plus, et je vous ferai peut-être lire quelque jour les différentes lettres que Bonaparte m'a écrites, et celles que son Consul me remit dernièrement; pour le présent je vous en conjure de me dispenser de récit à la lettre de leur contenu, il suffit que vous sachiez, que leurs promesses, si j'y croyais, ne sauraient elles m'être plus flatteuses, si j'eus consenti à m'unir à eux contre qui que ce put jamais être. Je me suis pourtant bien gardé d'y donner nul aveu, mais je tâchais les amuser en attendant quelque amélioration, et le dénouement des circonstances politiques.

Demandez moi maintenant: quelle raison vous a induit d'agir avec si peu de confiance avec nous? Je vous réponds: c'est vous-mêmes, puisque votre conduite à mon égard ne m'a jamais offert rien de riant; je voyais que vous me persécutiez dans le Divan, que tout ce que je faisais chez moi vous servait d'instrument pour me perdre dans l'esprit de ma cour; je soupçonnais que l'azyle que Vous donnez [aux] Grecs bandis, dits Armatolos, n'était qu'un préparatoire à ma ruine, et j'avais raison de m'y persuader après tant de fois que j'avais sollicité l'accommodement de cette affaire sans l'avoir pu obtenir jusqu'à cette heure. Il est à souhaiter pourtant que cette affaire soit déterminée pour toujours.

Applaudissez de cette confidence, mon Ami, envisagez-moi maintenant comme un homme digne de votre amitié, apprenez à me connaître, je vous procure moi-même les moyens d'y parvenir facilement, les voici.

Laissez-moi finir avec honneur et succès la guerre des Tchamis; suspendez tous les secours que vous leur prodiguez; ne m'obstruez pas

le passage de mes navires pour les ports de mes adjacencies, je n'ose point vous demander des secours ostensibles contre les Tschamis, il suffit que vous ne m'embarrassiez point dans cette entreprise, et je vous jure sur ma foi, sur ma tête, sur tout ce qu'il y a de plus sacré en ce monde et dans l'autre, que la réduction du Pays des Tschamis posera les limites de meas ambitions à jamais. Mais en cas que vous voudriez consentir à m'aider dans cette querre, je n'implore que votre consentement pour m'emparer adroitement, et sans jamais vous exposer, moins encore vous compromettre, de Moustaffa Pacha, ou de Dagliany, ou tout du moins du frère de Moustaffa Pacha. L'un de ces trois saisi une fois, les autres ne différeront plus à se rendre, et en capitulant avec moi, ils vivront en paix pour toujours, et ils vivront pour la Porte, ou pour nous autres selon le cas. De cette manière la guerre va s'éteindre; nos réciproques relations reprendront leur activité suspendue, et une energie respectivement utile; notre voisinage de viendra un lien infiniment plus indissoluble; nos intérêts se rendront communs; et mes devoirs, mes obligations, ma reconnaissance pour vous, et pour vos vues, telles qu'elles puissent jamais être, m'assujettiront d'âme et de corp à vos volontés pour la vie.

Pour réussir dans cet enlèvement je n'ai besoin que de votre indifférence, et d'un avis préalable du jour, que le frère de Moustaffa Pacha actuellement à Corfoù, passera en terre ferme. J'aurai soin alors d'y poster de mes gens, ou bien une barque pour m'en saisir. En cas qu'il en sera parti je vous produis un autre moyen plus sûr: Vous proposerez à Moustaffa Pacha et aux autres de se rendre à Corfoù comme pour y traiter avec moi la paix par votre entremise; j'y enverrai aussi mon Divan effendi. La négociation terminée, lorsqu'ils prendront passage de retour chez eux j'en ferai le reste. Mais si vous désirez alors donner la chasse même à mon navire, le brûler, le couler à fond, faites-le hardiment? Je n'en serai point fâché, au contraire je vous invite de le faire pour donner à voir publiquement que vous vengez leur enlèvement; et je vous jure sur ma tête que je n'attenterai jamais à leur vie, au contraire dès que leur pays sera pacifié, et que l'ordre y sera rétabli je vous les consignerai peut-être sains et saufs derriere vos reclamations.

Rien de plus facile et de moins scrupuleux pour vous, ce me semble, que de fermer les yeux cette prise projetée, et que je n'en saurai exécuter sans votre aveu, d'autant plus qu'en me la permettant vous devenez vous-mêmes les sauveurs d'un pays, que le fléau de la guerre et de l'anarchie va désoler en le dépeuplant. En supposant que vous protégiez même les Tschamis, vous

dirigez sans doute votre protection vers le bien-être public et général de cette province, et jamais vers un seul particulier, tel que Moustaffa Pacha destitué par le Divan, proscrit, persécuté par son souverain, et révolté contre lui pour rien autre que par ce qu'il l'a démis de son poste.

Ecoutez, mon cher ami, je vais m'expliquer avec vous aussi ingénument que j'aurais pu faire avec mon propre fils: sachez donc, que si vous voulez absolument m'empêcher le passage de mes navires par le canal de Corfoù, je ne saurai point le souffrir à moins que vous ne preniez le parti une bonne fois ou de me les enlever, ou de me les brûler tous un à un, ou de les couler à fond, c'est le seul moyen de m'y faire renoncer; sans cela je ne saurai jamais suspendre une navigation permise par les traités, par tous les droits des nations. Au reste si vous ajouterez à cette permission la grâce que je vous demande concernant l'enlèvement susdit; je vous jure sur mes jours que je me signerai votre esclave. Mais quoiqu'il en soit ne me trahissez point; je sais bien que vous n'êtes jamais capable d'une action vile, et je ne vous le dis que pour vous prévenir, et non pour vous outrager; je dis donc, que si vous pliez à cette proposition, après que vous l'aurez pesée avec vos propres intérêts, et que vous restiez neutres en cet enlèvement que je médite, je ferai [...] il allait poursuivre.

Le Consul

Ménagez vos termes, Visir, sachez que vous parlez avec un homme public, avec un officier Russe qui est le synonyme d'un homme d'honneur, d'un homme à toute épreuve. Ceux qui ont le bonheur de servir Alexandre Premier ne connaissent pas même le mot trahison, mais ils savent bien mourir pour Sa gloire, pour Ses intérêts, pour leur devoir. Je vous ai interrompu pour vous redresser dans la manière de vous exprimer avec un Russe, et pour vous dire en même tems, qu'à ce qu'il me paraît, vous êtes né pour demander toujours, et jamais pour donner. Quelle faveur nous avez vous jamais accordée? Mais vous possédez si bien la manière de prévenir nos demandes à nous, que vous vous êtes tiré toujours fort adroitement d'affaires lorsqu'il s'agissait de vous solliciter quelques chose; l'élargissement des familles Souillotes que nous nous proposons de vous demander, et qui gémissent encore aujourd'hui dans vos cachots en sert de témoignage. Vous avez d'abord publié la mort de Notty Botschary, comme celle d'une personne vers qui nos instances allaient se diriger, et dont dépendait le salut des autres. Dites-moi qu'en pensez-vous de ces infortunés? Leur détention

opiniâtre et malentendue jaillit des taches ineffaçables sur votre propre grandeur, et elle vous humilie devant leur impuissance. L'on dirait que le puissant Aly-Pacha redoute encore une poignée d'hommes même après les avoir réduits en poudre. J'en dirai autant pour ce qui regarde la famille innocente du pauvre Mostra, dont le fils, pour avoir servi le Métropolitain d'Arte que vous aimiez une fois, voit maintenant une dizaine d'individus composant sa famille, languir également dans vos cachots, et surtout des jeunes femmes. Pensez y, réfléchissez et répondez-en. Prenez pourtant le fil de notre discours que j'ai du suspendre pour un instant, j'aime en entendre la fin.

Le Visir

J'ai voulu vous dire, qu'en me permettant le passage de mes navires, et l'enlèvement de quelq'un des personnages sus dits pour mettre fin par cette voye à la guerre des Tschamis, je m'engage par écrit de m'adonner tout à vous, de combattre, de mourir pour votre service, de rompre entièrement avec les français. Si vous ferez quelque jour la guerre à la Porte, je serai avec vous, j'en deviendrai même l'agresseur à votre premier signal. Pendant la paix vous me trouverez prompt et exact à vous rendre tous les services que vous m'ordonnerez; mes gens, mes richesses, mon tout, ma vie sera à votre disposition. Je vous faciliterai à mon tour tous les moyens pour arriver au but, que vous vous proposerez tel, qu'il pourra jamais être. Je suis Musulman, mais je ne suis point fanatique; j'abhorre mon Divan et son administration; je sens sa décadence, et je prévois sa chute. Je désire vivre avec honneur dans ce petit district où je commande, et mourir homme en place. Vous n'êtes point vous autres comme nous, de vous emparer à plaisir des biens, et de la vie d'un homme qu'il vous sert; je suis sûr qu'à toute outrance, vous me cederez un petit bout de terre pour gouverner. Selon vos propres loix, et je vous promets sur mon Dieu et sur mes enfans que je saurai mériter de votre service et de Vos faveurs. Je vous promets en outre de vous livrer tous les Souillotes avec leurs femmes et enfans, puisque leur état Vous tient si fort à cœur, en y joignant également la famille de Mostra; de Vous faire les administrateurs présomptifs de ma régence, les conducteurs de mes pas, les guides de ma conduite. Pensez, mon ami, que je ne Vous demande qu'un ou deux Turcs proscrits pour Vous remettre plus de cent-cinquante familles chrétiennes; que je ne m'occupe à la réduction d'une petite province que pour vous faire

disposer avec elle de tout un état entier quand l'heure se présentera; pesez Vos avantages avec ceux que je vous propose, et vous observerez que mes intérêts se réduisent à fort peu de choses. N'oubliez pas surtout, que votre religion est la Chrétienne, et qu'elle vous impose de ménager, de sauver les Chrétiens par préférence à des Turcs. Mais si vous vous refusez à mes offres, c'est un signe que Vous pensez peu à me faire votre ami. Eh bien. J'en serai fâché et obligé de tourner ailleurs mes dispositions. Tout le monde est en guerre, je me formerai sans doute un parti, je ne vous dis pas d'avantage.

Assurez mon intime ami le Comte Mocenigo que je Lui demande instamment cette faveur; présentez-lui mes expressions telles, que je vous les ai déclarées; expliquez-lui mes dispositions décisives pour vous autres; qu'il dispose à son tour de ma faiblesse, et il n'aura pas sans doute à s'en repentir. Ajoutez-lui que je désire m'aboucher avec lui, et avec mon ami l'Amiral; les voir, les connaître; qu'ils fixent eux-mêmes l'endroit de ce rendez-vous, j'y vollerais immédiatement, je brûle de vous être et de vous avoir amis par préférence à tout autre.

Le Consul

Je vous prends au mot, Visir, pour rompre avec les Français, pour l'élargissement des familles Souillotes, ainsi que de celle de Mostra. Je vous assure solennellement de notre parfaite intelligence et de notre sincérité avec la Sublime Porte notre alliée. Je désire vous convaincre vous-même de notre amitié, de nos bonnes intentions pour vous; et je me tiens garant de celle que mes supérieurs et ma haute cour vous portent. Je vous repète que nous sommes amis avec la Porte, et que l'intégrité de ses états nous intéresse. Je suis las et indigné vraiment de voir la discorde, les oppositions, les embarras, l'artifice, la duplicité regner de votre part, et diviser malheureusement nos intérêts communs. Je brûle d'envie de voir une fois nos mécontentemens réciproques noyés, dans les sources de la sincérité et du bon ordre. Vous m'avez excédez par vos invitations chez-vous, ces voyages réitérés m'ont déjà assomé, je les entreprends toujours avec désir, je me renès à vos appels, et toujours inutilement; nous réglons tout en paroles, et vous nous éloignez constamment de faits. Comment pourront nous donc établir jamais une parfaite harmonie entre nous, et sur la quelle nous puissions fonder avec raison? Et comment pourrons nous croire un homme qu'il ne nous a jamais tenu parole? Quant à vos propositions, elles sont aussi hardies,

que mes soupçons à vous les entendre prononcer deviennent justes et raisonnables, et je vous avertis que je ne saurais me dispenser que de les communiquer avec le dernier empressement à Son Excellence Monsieur le Comte Mocenigo notre Plénipotentiaire à Corfoù, en entendre ses ordres et régler en conséquence la conduite que je dois tenir avec vous.

Le Visir

Non, mon cher ami, vous ne devez point confier au papier notre conférence;

Je vous supplie, et vous devez faire vous-même le voyage pour Corfoù, car vous sentez bien de quelle importance il s'agit; vous êtes jeune, je vous ferai escorter par mes gens; deux jours suffiront pour y régler ces affaires, me proposer pour votre ami dévoué, m'en obtenir l'amitié de vos supérieurs, et m'en assujettir tout à vous. Je saurai peut être à mon tour reconnaître vos peines par mes services...

Le Consul

Comment offensez-vous avec si peu de ménagement mon honneur, Visir! Vous m'avez indigné cruellement; à tout autre j'aurai répondu différemment; la récompense de mes peines n'est point un objet qui dussé jamais vous intéresser, c'est le soin de la magnanimité de mon Auguste Cour; et puis, à quelle récompense dois-je prétendre, lorsque je ne fais que remplir mes devoirs pour le bon succès du service, au quel je suis destiné? J'ai de la peine à acquiescer maintenant à vos sollicitations, mais pour vous donner une nouvelle preuve du zèle, dont j'abonde pour vous persuader de la loyauté de nos sentimens, je risquerai encore ce voyage si pénible après que ma mission avec le Sénateur sera terminée. Mais dites moi, je vous prie, peut-on faire des amis par des injures et par des injustices? Vous nous outragez, du moins jusqu'à présent, et vous prétendez sur nos faveurs; Vous nous promettez sans cesse, et sans cesse nous devenons la dupe de notre bonne foi; comment pourrions nous vous croire si vous ne commencez par nous faire goûter et sentir les effets de vos éternelles promesses. Ne perdez point de vue, Visir, que nous savons pardonner tout autant, que nous savons nous faire rendre justice; notre patience avec vous, de tous les torts que nous en comptons, doit bien vous convaincre de nos sentimens généreux, mais jamais de notre insuffisance à nous nous en donner satisfaction.

Excusez si je vous dis ici ce que vous ne devez point ignorer, et n'allez pas vous imaginer que je veux vous en imposer; c'est la pureté du langage de l'amitié qui résonne dans votre ouïe, il part d'un cœur droit, d'un cœur qui vous invite à nous mieux connaître.

Au reste je n'ose vous rien promettre sur ce qui regarde vos propositions, si ce n'est que de les blâmer en moi-même. J'accepte pourtant bien volontiers l'amitié stable que vous nous offrez à la fin, et je vous assure tout autant de la nôtre. Puisse l'occasion nous fournir les moyens de connaître mieux l'un l'autre; pour le moment je ne saurais vous répondre sur ce qui regarde le reste de vos demandes, ce ne sera qu'après mon retour de Corfoù.

Le Visir

Mais si vous croyez, mon ami, que vos supérieurs pourrons se refuser en plein à tout ce que vous allez leur proposer de ma part, et qu'ils ne consentiront point à m'obliger en ce que je leur implore, quelles relations nous restent plus d'avoir entre nous? vous devenez vous-même inutile en ces pays... il allait poursuivre.

Le Consul

Comment osez-vous, Visir, Vous exprimer de la sorte? Est-ce par vos ordres que je suis accrédité près de vous; ou par ceux de mon Auguste Maître, et du consentement de la Porte? vous auriez du penser avant, que de vous laisser vous échapper une expression condamnabile en tous sens; je suis bien fâché de vous la réprimer, mais d'ailleurs apprenez que nous ne sommes point faits pour les entendre; il vaut mieux vous le dire nettement pour vous donner en même tems une idée de la droiture, et de la Vérité qui font notre devise.

Le Visir

Mais mon Dieu! Vous vous piquez au moindre signe. Je ne vous ai dis cela que pour vous faire comprendre que nous serons toujours sur le holas, si les affaires ne prennent point la forme que je vous propose. Ce sera cette forme qui mettra le terme à nos dissensions, et sur la quelle nous cimenterons notre amitié et nos intérêts pour la vie.

Le Consul

Pensez bien de nous; décidez-vous à nous aimer, à nous respecter;

prêtez-vous à nos besoins; épiez les torts que vous nous avez faits; agissez avec sincérité, avec candeur et bonne foi, et disposez aussi de nos services, de notre amitié. Tout le reste va sans doute suivre la route, que votre bonne conduite à notre égard saura nous tracer.

Corfou, ce 26 May 1806. S.V.

G^e Flory

ΑΕΠΡΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 468. 1806, Φάκ. 2261, φ. 55-64^v, πρωτότυπο.

48

1806, 26 Μαΐου (7 Ιουνίου). Έκθεση του Γεωργίου Φλώρη προς τον Γ. Δ. Μοντζε-νίγο σχετικά με τις μυστικές του διαπραγματεύσεις με τον Αλή πασά, με τις οποί-ες πιθανόν θα κατορθώσει να τον αποκόψει από τη Γαλλία, στηρίζοντας τις ελπί-δες του πασά για ένωση με τη Ρωσία.*

Votre Excellence!

*J'ai l'honneur de transmettre à Votre Excellence l'exposé de la conférence secrète que j'ai eu le 11 me du courant avec le Visir de Jannina Aly Pacha;** en daignant en prendre lecture, Elle s'apercevra de toute l'importance, dont il s'agit, et de quelle conséquence sauraient être les propositions hardies de ce Visir toute fois, qu'elles ne cachent en elles mêmes quelque ruse préméditée, et propre à la personne qui ose les faire. Elle observera que j'ai été fort circonspect dans mes réponses à Lui, et que sans les rendre évasives j'ai cherché de les préférer d'un ton de dignité, à la fois, et d'assurance sans me compromettre dans la moindre expression.*

L'urgence du cas, qui est précisément celle, dont mes instructions secrètes en font mention dans l'Article 9me, "c'est à dire, de m'éloigner du pays, où les Turcs et les Grecs paraissent être disposés pour les français, et me rendre dans la plus proche province où se trouvent nos

* Στο κάτω μέρος της πρώτης σελίδας: *A Son Excellence Monsieur le Comte de Mocenigo, Conseiller d'Etat actuel de Sa Majesté l'Empereur des toutes les Russies, Son Plénipotentiaire près la République Ionienne Chevalier de l'Ordre de Ste Anne de la 1re Classe etc., etc., à Corfou.*

** Βλ. έγγραφο 47.

Consuls, à fin de chercher les moyens de soulever les Turcs et les Grecs à marcher contre les ennemis du repos public” m’a obligé de me rendre personnellement près de Votre Excellence sans en attendre une autorisation, pour présenter comme à notre chef et à notre guide les dispositions du Visir Aly Pacha pour les Français, les propositions de rompre avec eux si nous les acceptons, et son désir de s’unir avec nous. C’est le précis de son discours que j’abandonne à la sagacité et aux lumières de Votre Excellence.

Ce Gouverneur paraît pourtant, à ce que j’ai pu m’en apercevoir, qu’il cherche de s’assurer un parti quelconque, et d’après cela j’ose avancer une réflexion: c’est qu’en trouvant les moyens de nous l’attacher sans nous compromettre, ou tout du moins enlever aux Français un appui en cet homme téméraire et prêt à les recevoir chez lui, rien qu’en flattant simplement ses espérances, même par quelque faveur légère jusqu’au dénouement, nous pouvons dire avec raison d’avoir beaucoup fait.

Au reste, ce n’est pas à moi de raisonner sur une matière, à laquelle ni mes connaissances, ni mon esprit, ni les ordres de Votre Excellence m’appellent, par conséquent je me borne à demander Ses sages instructions sur qu’Elle jugera nécessaire et utile de m’ordonner pour le bien du service de notre Auguste Maître.

Je me réserve l’honneur de répondre aux respectables dépêches de Votre Excellence en date du 7, 14, 15 et 17 May lorsque je serai à même de Lui envoyer de Jannina la copie du protocole concernant tous les points de la mission, à la quelle j’ai été employé avec Monsieur le Sénateur Zavo¹ et comme ce même Sénateur vient de présenter à Votre Excellence l’ultimatum de nos négociations avec le Visir de Jannina, qui est parfaitement tel qu’il le Lui expose, je n’ai qu’à m’y référer sous tous les rapports, pour ménager à Votre Excellence une répétition inutile dans le torrent de tant d’affaires qui l’occupent plus sérieusement.

Quant au contenu de Sa respectable dépêche en date du 25 Mai / 6 Juin dont je suis vivement pénétré, je ne saurai mieux recommander mon procédé qu’à l’indulgente justice de Votre Excellence, sûr comme je suis, qu’Elle ne voudra jamais condamner un zèle, qui me fait exposer ma vie tant pour me rendre digne du service et des fonctions que j’exerce, que pour mieux mériter la haute protection et les égards gracieux de Votre Excellence à qui je dois réellement tout le respect et toute l’obéissance non seulement comme à mon supérieur, mais aussi particulièrement comme à mon Protecteur Bienfaisant.

*J'ai l'honneur d'être avec un très profond respect,
Monsieur le Comte,
de Votre Excellence
très humble et très obéissant serviteur*

G^e Flory

*Corfou
ce 26me May 1806 S.V.*

[Σημείωμα:] *concernant...*

ΑΕΠΡΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 468. 1806, Φάκ. 2261, φ. 55-54, πρωτότυπο.

¹ *la mission, à la quelle j'ai été employé avec Monsieur le Sénateur Zavo*: Αναφέρεται στις διαπραγματεύσεις του γερουσιαστή της Ιονίου Πολιτείας με τον Αλή πασά τον Μάιο του 1806, σχετικά με τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν για να τερματιστούν οι επιδρομές των αρματολών που βρήκαν άσυλο στα νησιά, εναντίον των εδαφών του διοικητή των Ιωαννίνων. Βλ. Α. Μ. Στανισλάφσκαγια, Россия Греция в конце XVIII начале XIX веков [Ρωσία και Ελλάδα, 18^{ος}-19^{ος} αιώνας], σ. 320-322.

49

1806, 31 Μαΐου (12 Ιουνίου). Έκδοση του προξένου στην Αυλώνα Ζ. Μπιτζίλη προς τον Γ. Δ. Μοντζενίγο σχετικά με τα αποτελέσματα της πολιτικής αποστολής στο Μπεράτι και στη Σκόδρα.

*A Sua Eccellenza il Sig Co[mte] e Cav[aliere] Giorgio Mocenigo
Plenipotenziario di Sua Maestà Imperatore di tutte le Russie etc.*

*Dal Console di Vallonna Maggior Zaccaria Bizzili
Rapporto*

Dopo il mio arrivo in Vallonna, che fu li 11 Aprile p[rossi]mo passato, ebbi l'onore di rapportare all'Eccellenza Vostra¹ quanto mi occorse sino li 18 detto.

Ora poi mi pregio di parteciparle, qualmente li 19 detto il Vesir Ibraim Pascià spedi un Zioadar per accompagnarmi a Berat, parti tosto, e per la via ed in ogni Comune che mi tratenivo e pernotavo, tutta questa selvagia gente que incontrai non omisero dire delle insolenze tanto per me, che per

la Nazione nel loro dialetto che non mi è affatto oscuro; si che ciò arguire che derivi dall'anemosità naturale che nutrono verso di noi, e per lú fogia del nostro vestito. Giunto che fui a Berat li 21, il Vesir mandò Persona ad informarsi per qual oggetto mi sia trasferito nella sua giurisdizione, spiegai al missionario il mio onorevole incarico, gli dissi che sono munito anche del Firmano del suo Sovrano, mi soggiunse che di ciò recredeva, e d'esser stato massimamente spedito a bella posta per vederlo. Gli risposi che non devo mostrarlo a lui, ma a tempo opportuno lo vedrà il Vesir, quando pero mi manderà a levare con quella formalità che richiede il mio specioso uffizio, e farmi la dovuta accoglienza, ma vedendolo persistere gli replicai fermamente, che non occorre più dialogare, giacchè io ad alcuno lo devo far vedere. Amico, dice: noi abbiamo relazioni indubitate che il nostro Sovrano abbia dichiarato, oppure sarà imminente per dichiarare la guerra alla Russia, e si è aleato con li Francesi. Lo assicurai che vertiva in gran errore, mentre invece il mio Augusto Imperatore e l'Inghilterra con la Fulgida Porta hanno rinnovato il più stretto nodo d'aleanza, che sebbene sia stato conosciuto il Bonaparte dal loro Sovrano non è stato che per sola vista politica. Avendo rapportato il Missionario al Visir quanto gli avevo detto, mi mandò invitare per la seconda volta quasi spronandomi, o che mi dovessi portare da lui, oppure che li mandassi il Firmano, li feci intendere che ne vado nè li mando quanto mi chiedeva. Tale risposta lo mise in orgasmo, ed ha creduto proprio di mandare il suo primo Ministro per trattare con me con maggior sagiezza, essendo Uomo assenato, il quale appena venuto mi parlò con altro stile; abbiamo dunque conferito assieme, e rilevai la cagione per cui il Vesir mi chiese con tale disobligante maniera il Firmano qual è, che Ali Pascià con la solita sua arguita desterità si è addoperato con ogni efficacia e mentito colore, affinchè lo persuase che la Corte Ottomana sia imminente per intimare la guerra alla Nostra, e si sia annodato con la Francia, avendo colto argomento favorevole per spargere il suo veleno dalla tumultuazione seguita a Constantinopoli, e così ha spedito a tall'uopo un Francese tanto da codesto, che dal Vesir di Scutari (mentre trovai pure quello mal montate) per sparger questa eronea e maligna notizia, affine di ponerli in zizzania con li nostri, ciò escogito, avendo rilevato, che deve venire in questi parti un Console Russo. De maniera, che ebbi il contento d'informarlo minutamente prima della buona corrispondenza che corre frà i nostri Sovrani, e poscia dell'indivisibile triplice aleanza nuovamente seguita, ed in pari tempo, che il mio Sovrano tiene in queste parti

considerabili forze tanto di terra, che di Mare, affinchè la Francia non possi invadere li Stati Ottomani repentinamente, col solito loro piraterismo; com'è il loro istinto, senza dichiarar la guerra, e li ramemorai i fatalissimi di Olanda, Piemonte, Firenze, Vinegia, Napoli, Roma, Svizera ed Alessandria, che rimasero vittime del loro malign furore. In quanto riguarda Ali Pascià, noi lo sappiamo poco obbediente al suo Sovrano, e acerimo nemico di codesto Vesir, avendoli somministrato anoverabili argomenti di sperimentarlo per tale, poicchè li ha occupato con violenza, ed impunemente tanti luochi, ma non avendo sagiato il famelico perfido suo cuore cerca con nuove trame di anientarlo escogitando con la più fina politica e scaltrezza oggi giorno stratagemmi per captivarsi l'animo suo, e sotto manto del legame di parentela li và tessendo i più neri e oridi tradimenti per vincerlo proditoriamente. Con noi poi è nemico per molte raggioni, non avendolo lasciato trionfar nelle sue iniquità, che voleva appropriarsi per sempre le Città ex-Venete, cioè Parga, Prevesa e Voniza, e sachegiar quelle della Sett'Isulare Repubblica, trasportar gente per via di mare per distruger totalmente Mustafà Pascià, i Zami e Cimara, per invadere poscia Vallonna ec., congiungendoli che lui pretende Vallonna, mentre la figlia di Zaffèr Pascià, che tiene presso di se rinchiusa nel carem Ibraim Pascià, suo zio, doveva esser sua futura sposa, e riuscì felicemente di ridurlo tutto nostro, avendoli fatto conoscer col fatto il fine di Ali-Pascià per cui gli scrive di tal tenore, che restò finalmente convinto delle mie persuasioni, e rimase persuaso del vantaggio che può ritraere il suo Padrone dai nostri. Lui era commissionate dal Vesir di fargli vedere indispensabilmente il Firmano, ma dopo d'aver inteso il tenore con cui gli ho parlato, e la cagione della mia venuta massimamente avendoli detto, che mi sorprendo, come il Vesir, Uomo assenato, s'indusse a mandarmi chieder con tal maniera il Firmano; lui si diportò con saviezza, ed ha creduto opportuno di non farmi sopra ciò alcun uno, ma anzi rapportò al suo Signore di averlo veduto, e gli fece suchiare quanto gli avevo detto. Vene poi la sera a complimentarmi a nome del Visir, e mi disse se sono contento portarmi da lui il giorno seguente, manderà a levarmi, e mi riceverà con le dovute formalità; come in fatti la matina mi mandò i suoi primi due Caffas con bastoni d'argento, sono quelli che lo precedono quando sorte in pubblico, nonchè li suoi Medici per accompagnarmi; mentre la porta della mia abitazione era rimpetto al Palazzo, entro la Fortezza, entrando nella sua Camera d'udienza, si è quasi alzato, mi sono posto a sedere vicino a lui, mi

complimentò civilmente. Gli feci un categorico discorso e rapportai che V.E. mi spedì a bella posta preventivamente da lui, essendo pienamente informato del comendabile zelo e fervoroso attaccamento, che professa per l'Eccelso Sultano, suo Sovrano. Dopo d'aver letto i Firmani a pieno consesso che a tall'uopo aveva fatto ridure, fece cenno che tutti sortissero, e siamo rimasti da solo a solo, li consegnai la riverità di Lei Lettera, nonchè quella del Sig^r Cogia Jani e mi sono tratenuto con lui tre ore circa. Alle mie rappresentazioni e demande non mi diede alcuna risposta, mentre temeva sommamente d'aver corrispondenza con noi, trepidando di qualche Fastidioso avvenimento, e la maggior sua tema è di Ali Pascià, mentre si trova aleato con esso per obbligazione dal tempo que aveva la guerra con il Vesir di Scutari, avendoli somministrato in quella circostanza dei socorci, e per ciò vò con molta cautella e circospezione. Ma finalmente mi adoperai con il suo Ministro, e riportai un felice esito, avendolo ridoto totalmente nostro amico, e mi assicurò che in qualunque sinistra circostanza si pregiava di ricorrer all'assistenza dell'Eccellenza Vostra. Diede poi il più rigorosi ed assoluti ordini alli Comandanti di Vallona di ricevermi e.c.

Li 28 Aprile, cioè dopo d'aver trattato con il Vesir di Berat, mi diede un Tartaro e l'occorrente gente per scortarmi fino al confini di Rumeli Valsi. Arivato che fui a Cavaja, malagevolmente, mi riuscì di trovar altri cavalli a cagione della mossa diquel Visir, che da ogni dipartimento ammassava delle truppe, ed in conseguenza vi mancavano cavalli per trasportarle. Il Comandante di Cavaja Ismail Bei mi diede sua gente, come fece: il primo per scotarmi a Scutari, secondo il consueto, mentre senza scorta non si può viaggiare per queste contrade. Intrapresi tosto il viaggio. Prima d'entrare a Scutari secondo la consuetudine feci precorrer gli avvisi col mezzo del Tartaro a Rumeli Valsi, il quale imantimente diede ordine che mi sia dato alloggio. Il giorno addietro mi mandò il suo proprio cavallo, superbamente bardato, sei Palicaria, due Bulubassi, il Vescovo, i Dottori, e i due primi suoi Caffàs con i bastoni d'argento per accompagnarmi al suo Palazzo; entrato nella sua gran Salla d'udienza mi fece sedere in due gran cuscini posti uno sopra l'altro, concludo d'esser stato accolto con molta ospitalità e dolcezza, avendo massimamente abondato di onori e civiltà. Dopo d'aver letto a pieno consesso il Firmano, fece sortire tutta quella numerosissima gente, che componeva il suo Divano; rimasti che fumo soli li consegnai le Riverite Lettere di V.E., quali lette restò tienamente sodisfatto, e mi disse d'esser molto obbligato all'E.V.

della buona opinione che conserva verso lui, e dell'esibizione che gli vengono fatto dal generoso di Lei bell'animo; mi sono tratenuto con lui tre ore circa: m'interrogò sopra varj argomenti politici, per le guerre presenti e di molte altre cose con gran senno e fondamento, che mi somministrò occasione di rilevarlo per Uomo di talento, e perfetto istorico. Il giorno seguente mi mandò richiamare e sono stato da lui gran pezza; mi riuscì più facilmente venderlo pago di tutto, essendo Uomo raggionevole, e di penetrazione.

Li ho presentato il quadro del carattere e procedura dei Francesi, come meritano. Per non attediare l'Eccellenza Vostra con ripetizioni mi riporto al Paragrafo di Berat, gli agiunsi in oltre, che il loro scopo di prender li Stati ex-Veneti è per passar poscia più agevolmente nelle Terre Ottomane ec. Finalmente mi riuscì d'infervorarlo per noi e fargli concepire, come mi assicurò, un ingenuo attaccamento per la Nostra Corte dopo d'aver giudicato la probità, l'onore, e l'onestà procedura de gl'uni, e gl'ingani, e tradimente degl'altri. Parimente gli dissi chè sono incaricato dal mio Capo di condolermi per l'amutinamento di Bulgaria, mà che speriamo, e confidiamo nel suo comendabile valore ed esemplar direzione che gli riuscirà di anientarlo, e debelare tutti i suoi fauttori; rendendosi così indispensabile di abbassare il di lui orgoglio e possanza, per non lasciar trionfare li Ribelli, poichè serve di cativo esempio; essendo questa una causa comune [li?] abbiamo, perciò intesa con molta sensibilità, sapendo massimamente di scienza, che viene soccorso dal comun nemico. Si è molto compiaciuto del mio complimento, e priese a dirmi: questo è il vero sentimento che nutrono tutti gli Uomini d'onore, e di buona morale, e non come il Principe Carlo, fratello dell'Imperator di Germania, che mi scrisse una lettera pregandomi per amor sue di perdonare ai Bulgari, e non andar contra di loro. Vi assicuro, amico, disse mi, che questa lettera mi ha concitato moltissimo, e la ho spedita senza fraponer remora mio Sovrano.

Li parlai poi molto per Ali-Pascià del suo diportamento, e della corrispondenza, che tiene con i Francesi: lo scopo e la lusinga che ha d'esser elletto Re d'Epiro; finalmente lo informai di tutto minutamente, e mi disse, che non mancherà di cercar l'occasione di oprimerlo.

Prima di stacarmi da lui m'interrogò, se può servirmi di qualche cosa. Vedendolo predisposto non omisi punto di cogliere l'opportunità, e suplicarlo di far un opera pia, e che li sarò eternamente grato, (ero già informato, che il Rumeli Valsi è autorizzato dal Gran Signore di eleggere a suo beneplacito dei Pascià in tutta la Terra ferma) a conceder il Massup di

Delvino a Mustafà Pascià, ed ebbi felicemente l'effetto, poichè scrisse imantinente al Gran Signore, inculcando e descrivendogli la mala fede d'Ali-Pascià, e in pari tempo raccomandò fervorosamente Mustafà Pascià, come fidele ed attaccato al suo Sovrano, partecipandogli d'averlo promosso Pascià di due Tui per Delvino, suplicandolo per la sua approvazione, e per vie maggiormente assicurarmi mi diede una lettera per il Medesimo a sigillo volante, che mi dò l'onore d'occluderla a Vostra Eccellenza, affinquè Lei si dia il merito come promotore di ciò rimetergli è la più sicura. Rumeli Valsi m'incaricò di pregarla a prestargli la valida di Lei assistenza, e non mancherà pur lui d'ajutarlo. Non avendo potuto ultimare il trattato con Rumeli Valsi a Scutari, attesa l'imminente marchio delle sue truppe, mi pregò perciò di trasferirmi dopo due giorni al suo campo, onde sono andato fino sotto le Montagne di Mirditta a Zadrìma, posizione di accampamento, ove gli pervene un Tartaro da Constantinopoli con Lettere del Reis Effendi, e da Sua Eccellenza Italinschi, nostro Inviato, quali, mi disse, fra le altre cose gli scrivono, che deve capitare un Console Russo, il quale dovrà sostituire del vice Consoli nelle Città di sua guirisdizione, e che perciò lui dovrà accettarli essendo tale la mente dei nostri Sovrani. Mi fece conoscere tali avvisi gli apportarono somma soddisfazione, e mi assicurò, che ancor lui ha piacere di esser in tal guisa attaccato alli nostri, mi pregò di sostituire un agente a Scutari ed uno a Durazzo, come ho anche fatto, destinai interinamente persone dal luogo. Mi diede le Lettere per sua Eccellenza Vice Admiraglio Signevin, dicendomi che servivano di risposta anche a quella dell'E.V. da me portatali; nonche mi diede un'altra in idioma Russo pervenutali da Sua Eccellenza Italinschi per il prelodato Admiraglio, che pure mi pregio di rimeterle sotto plico dell'Eccellenza Vostra, come pure quelle del Visir di Berat e per Sig^r Cozzà-janni.

Non manco parimente rapportare all'Eccellenza Vostra, che essendo disertato dalle Bocche di Cattaro un Soldato Russo della Compagnia del Cavalier Alessandro, era a Scutari, e lo teneva il vice Console Imperiale per ordine del Visir. Avendo io ciò inteso, lo chiesi a Rumeli Valsi, il quale ordinò tosto di condurmelo a Casa, rimasto da me quarto giorni. Nel fra tempo poi de la mia assenza al Campo I figli del detto vice Console lo hanno fatto fugire, e lo tenevano nascosto pure in casa loro per alquanti giorni. Ho reclamato al Vesir e diede ordini severi, afìnche fosse infalibilmente rinvenuto, e d'incenerire la casa e decapitar quello, che lo avesse ocultato, si è finalmente trovato in casa dello stesso Console. Voleva il Comandante di Scutari eseguir l'ordino del Visir, ma lo suplicai

di perdonarlo: poteva già farlo, giàchè fu elletto dallo stesso Vesir, e non dalla Corte Cesarea. Finalmente lo conducevo a Cavallo, ed appena giunto a Cavaja, mi scopò, ho lasciato incombenza al Bei, trovandolo di spedirmelo, il quale ha già impartito ordini per ogni dove.

Il Vesir di Berat mi disco, che Ali-Pascià li scrisse, che Francesi intravanno in Bosna e veniranno fino a Gianena per passar poi a prender Corfù, che perciò lui vole aiutarli, consiglia pure codesto Vesir di far lo stesso, e ciò servirà per far una diversione ai Russi, e non altro.

Dai ordini impartitimi da Vostra Eccellenza rilevai, che lo scopo principale è di persuadere li due Vesir della mala fede ed alleanza d'Ali-Pascià con i Francesi, come anche riuscì di riportare felice l'intento, e mi diedero parola positiva ambi due di scrivere alla Porta, ed a norma dei ordini aggiranno.

Già le sarà noto che un picciolo Corsaro Francese aveva predato un bastimento Sett'Isulare alle vicinanze di Saseno, il Corsaro poi venne a Vallonna. Io mi attrovavo in allora a Berat, mi sono talmente addopperato con il Ministro del Visir, che lo ridusse a far arrestar il Corsaro, e tratener carcerato l'equipaggio dello stesso fino a tanto, che restituiscano il Bastimento Sett'Isulare; scrisse ú tall'uopo il Vesir al Console Francese a costa, attendo perciò ancor io qualche ordine da Vostra Eccellenza su tal argomento.

Ibraim-Pascià, Vesir di Berat, diede la sua terza figlia in Isposa e Adem Bei, Nipote de Ali-Pascià di Gianena.

Ritornato che fui da Berat in Vallonna, li 27 corrente venne il Suliman Bei, Doganiere a complimentarmi. Li 29 poi mi mandarono un Dragomano: due Bulubassi, dodici bravi, ed il Cavallo bardato del Comandante. Qual Dragomano mi fece il complimento del felice ritorno, e mi disse d'esser stato mandato a bella posta unitamente alla gente per accompagnarmi al Mechemè; mentre era raccolto tutto il Divan, andie di dunque, ed appena assesi a Palazzo li trovai tutti sulla somità della Scala, chè stavano attendendomi, io unitamente al Cadi entramo nella Camera d'udienza, e si siamo posti a sedere contemporaneamente, io in una sedia già aprontata, poscia vennero à sedere tutti gli altri; sono stato trattato di Caffè e Pipa. Dopo d'aver loro fatto un energice discorso, mì corrisposero con equal civiltà, lessero poi il Firmano: Berat, e Buyurdi del Visir, con cui gli precetta di eseguir con la più scrupolosa osservanza quanto gli ordina il loro Sovrano.

Non ometto egualmente raguagliarla, qualmente li 12 corrente è partito il Rumeli Valsi con otto milla Persone, e camin facendo, fino che

arrivi in Bulgaria, dovrà ammassare sino a cento milla circa.

Avendo in tal guisa adempiuto al proprio dovere, in attenzione d'ossequiati suoi Comandi, passo a protestare all'Eccellenza Vostra la più profonda venerazione.

P.S. In quest'istante mi pervene un messo, spedito a bella posta da questo grazioso Vesir, quale mi apportò la consolante fausta notizia, che li nostri dopo un forte combattimento con total sconfitta della nemica guarnigione presero gloriosamente Qausi. Così gli fu riferito.

Maggiore Console Z^a Bicilli

Li 31 Maggio 1806,

Vallonna

ΑΕΙΠΑ, Επτάνησα, Κατάλογος 618. 1804-1807, Φάκ. 27, φ. 362-369, πρωτότυπο.

¹ *ebbi l'onore di rapportare all'Eccellenza Vostra*: Στην έκδυσή του της 18ης (30) Απριλίου 1806 ο Ζ. Μπιτζίλης ενημερώνει για την άφιξη του στην Αυλώνα, περιοχή του πασαλίκιου του Μπερατίου, απ' όπου σχεδίαζε να περάσει στο Μπεράτι, τόπο διαμονής του Ιμπραήμ πασά, διοικητή του πασαλίκιου. Ο κυβερνήτης της Αυλώνας όμως, Σουλεϊμάν μπέης, αρνήθηκε να στείλει τον Ζ. Μπιτζίλη στο Μπεράτι πριν λάβει οδηγίες από τον Ιμπραήμ πασά. Ο Ζ. Μπιτζίλης όρισε την αναχώρησή του για τις 19 Απριλίου (1 Μαΐου) 1806 μετά από την εντολή του πασά του Μπερατίου να εφοδιαστεί ο ρώσος πρόξενος με άλογα και φρουρά για το ταξίδι. Κατά τη διάρκεια της επί μία εβδομάδα παραμονής του ρώσου προξένου στο Μπεράτι, η συμπεριφορά των τοπικών αρχών απέναντί του δεν ήταν φιλική. Ο Ζ. Μπιτζίλης συνδύαζε αυτό το γεγονός με τις φήμες, που κυκλοφορούσαν στην πόλη, για τις προθέσεις της Πύλης να αρχίσει πόλεμο με τη Ρωσία. (ΑΕΙΠΑ, Επτάνησα, Κατάλογος 618, 1804-1807, Φάκ. 54, φ. 329-331).

50

1806, 11 (23) Ιουλίου. Έκθεση του Γεωργίου Φλώρη προς τον Γ. Δ. Μοντζενίγο σχετικά με την επιδίωξη του Αλή πασά να επιτύχει την ανεξαρτησία του, τις ταλαντεύσεις του μεταξύ Γαλλίας και Ρωσίας και τη δύσκολη θέση των ελλήνων υπηκόων του.*

* Στο κάτω μέρος της πρώτης σελίδας: *A Son Excellence Monsieur le Comte de Mocenigo, Conseiller d'Etat actuel de Sa Majesté l'Empereur de toutes les Russies, Son Plénipotentiaire près la République Ionienne, Chevalier de l'Ordre de Ste Anne de la 1 re classe etc., etc., etc., à Corfou.*

N° 175

Votre Excellence!

Le tableau douloureux, dont j'ai eu l'honneur de faire la faible esquisse dans mon dernier rapport en chiffres daté du 8 Juillet, ayant représenté à Votre Excellence la peinture de misères et de souffrances, aux quelles les habitants de ces pays sont impitoyablement en butte, il n'a dû nécessairement qu'émouvoir l'âme noble et sensible de Votre Excellence par le groupe d'infortunes et de malheurs sous le quel ceux-ci se trouvent inhumainement écrasés. Combien plus serait Elle touchée du sort de ces malheureux, si Elle aurait pu être à portée de les voir, et d'entendre leurs plaints, leurs gémissemens, leur désespoir!

Si Votre Excellence trouve quelques fois des digressions superflues dans mes rapports, qu'Elle daigne ne point les attribuer à un remplissage incohérent avec les fonctions, aux quelles je dois me tenir; car, sans parler de la sensation que j'éprouve en mon particulier en voyant l'humanité pâtir, il est de mon devoir de m'occuper à toujours mieux faire connaître l'impossibilité qu'il y a d'établir des liaisons, et une amitié sincère avec Aly-Pacha, et de m'occuper pour plus à démontrer, au possible, la nécessité qu'il y a de prévenir les coupables desseins de ce Gouverneur réfractaire; et si certaines circonstances nous prescrivent impérieusement de ménager pour les moments ce tigre en figure humaine, à fin de ne point heurter de front l'opinion de la Porte que nous voulons persuader de notre amitié, toutefois d'autres circonstances à venir ne nous imposent pas moins le besoin d'absorber à tems les forces de ce Visir; de rendre sa conduite suspecte dans le Divan; de mettre des digues à son agrandissement; d'humilier son arrogance et son ambition; de confondre ses projets téméraires que nous avons déjà pénétrés; d'embarrasser ses relations ourdies secrètement entre ses acceptions et les promesses illusoires des Français; de le restreindre dans les limites de son pouvoir qu'il veut étendre à tout prix; de nous procurer la prépondérance en ces pays, comme alliés, en dépit de nos ennemis; et finalement, autant pour des vues ultérieures, que par principe de clémence, glorieux attribut de notre Auguste Cour et de ses dignes représentans, alléger le sort cruel de ces peuples, victimes trop malheureuses d'une tyrannie trop arbitraire et trop difficile à décrire.

Toutes ces considérations m'entraînant donc souvent au delà de mes bornes peut-être, elles sont de nature nonobstant à me justifier devant l'ardeur et le zèle, dont Votre Excellence brûle si fidèlement pour les heureux succès du service, et dont nous autres tâchons de suivre l'exemple.

Cette guerre fatale qu'il veut absolument soutenir contre les Tschamis dans l'obstination de les réduire; et la manie, effet des terreurs paniques qui le consomment sans cesse, de bâtir des forteresses, de creuser des fossés, d'ériger des tours-fortes, des batteries, des retranchements etc., partout, où son âme inquiète lui prédit quelque danger, achevèrent de signer la ruine complète de ces contrées par les raisons que mon dernier rapport expose.

Mais ce n'est point simplement ce qui doit nous intéresser, ce sont les pas gigantesques qu'il se mesure de faire en raison des forces qu'il acquiert en sujets soumis, et en revenus de terres conquises qu'il faut tâcher d'arrêter. La reddition de la Province des Tschamis, en l'établissant voisin immédiat de Corfou, et des Iles que les Français l'ont flatté d'agréger à la Principauté qui lui ont désignée dans l'Albanie, lui fournira en sus une milice de quarante à cinquante mille hommes; elle le met en position d'enceindre Bucintrò, Parga, Prevesa et de disposer aussi le long de la côte maritime depuis Athènes jusqu'au port Sts.-Quarante en attendant, qu'elle lui puisse frayer le chemin de franchir jusqu'à Valone et plus loin peut-être, pour confiner avec les Français qui lui ont tracé ce plan imaginaire. Cette reddition fera tomber insensiblement à son pouvoir la Chimarre, et toutes les villes, bourgs et villages situés en grande quantité tout le long du bas des monts Acrocérauniens y compris Argirocastro, Gardiki etc., seules villes, qui frondèrent jusqu'à présent ses tentatives multipliées, mais infructueuses, et qui par malheur, en se soumettant à sa discession, elles le rendent maître absolu et paisible de l'intérieur entier de son gouvernement, jusque bien au delà de Tepedeleny, en mutilant sensiblement celui du bon et fidelle Ibrahim-Pacha de Beratti, dont il tâche de se défaire, malgré la triple parenté qu'il affecte d'avoir formée avec ce loyal Pacha.

Les rapports, les conférences et les négociations entre Aly-Pacha et le Commissaire français Pouqueville s'entretiennent avec une activité égale de deux côtés, et je sais de bonne part, que le premier ne cesse de faire des insinuations dans le Divan en faveur des derniers à fin de le réduire à embrasser leur cause destructive et rompre s'il est possible

avec nous. Il est vrai, que tout infatué que soit d'idées flatteuses de la part des Français, Aly-Pacha, par son esprit pénétrant, perce quelques instants à travers del'illusion de leurs promesses, en le fixant sur les parjures commis au détriment de tous les pays qu'ils ruinent par protection, et d'autres qu'ils assujettirent par excès de complaisance; mais son ambition démesurée est toujours en lutte avec les difficultés qui s'y opposent, et qui le désespèrent tout en le flattant. Il est las de relever d'une cour telle que la sienne, et il ne sait pas comment s'en affranchir; il brûle de s'agrandir, de se conserver son pouvoir, sa place, la rendre héréditaire, en fin de se constituer indépendant, et c'est les Français qui lui promettent toutes ces belles choses. D'un autre côté, notre position formidable, les dispositions que le Divan paraît avoir pour nous, notre fermeté dans l'alliance avec la Porte, l'intérêt que nous prenons pour l'intégrité de ses domaines, l'amour prononcé que les Grecs nous portent et par religion et par espoir, leur haine contre les Français dans la quelle les Turcs Albanais mêmes participent, les avantages qu'il trouve de se tenir à nous plutôt qu'aux Français, les espérances dont les Français le bercent et que nous les lui contrarions, et mille autres raisons qu'il ne peut point combiner ensemble l'agitent à tel point, qu'elles le tiennent en suspens sur le parti qu'il doit se choisir; en attendant il tâche de se ménager tous les deux sans choquer ni l'un ni l'autre, et c'est de ce trouble continuel, de ce flux et reflux de pensées alternativement fâcheuses et riantes que découlent tous les maux cuisans qu'éprouvent les malheureux habitants de ces pays; car, son intention étant celle de se défendre contre les évènements qui peuvent arriver, il procure nécessairement de se maintenir dans l'opulence, et ce sont les Grecs qui doivent l'aider de leur propre; de se fortifier dans les villes, et ce sont les Grecs qui doivent travailler aux bâtisses; de s'approvisionner dans ses retranchements, et c'est aux Grecs à le faire; d'accroître les revenus de ses immenses campagnes, et c'est aux Grecs de les cultiver à coups de baton en abandonnant les leurs en friche; de faire loger tant des milliers d'Albanais, ses soldats, tant en ville que dans les villages, et c'est aux Grecs de rester à decouvert avec leurs femmes et enfants; en un mot, c'est aux Grecs et toujours aux Grecs de tout faire, et de tout souffrir: mais ces pauvres Grecs n'ont ils point une âme, ne sont-ils pas des hommes, sont ils plus coupables que les Grecs des autres Etats ottomans pour avoir été nés sous la tyrannie de ce féroce Pacha qu'un simple firman de sa cour peut

très facilement l'écraser! Je suis sûr que non, mais il manque encore la main bienfaisante pour faire signer à la fois ce firman, et leur bonheur.

Ce Visir mit tous ses efforts pour faire encore marcher la nuit dernière cinq cent Albanais en renfort de ses troupes à Paramithia, mais les progrès rapides et inattendus de Moustaffa Pacha l'humilient et l'enragent cruellement. C'est bien dommage que ce courageux Pacha soit pauvre, sans secours et manquant de soutien dans le Divan! L'on assure pourtant qu'il passé quelque intelligence entre lui et le Visir de Scuttary, mais c'est une intelligence passive qui peut encourager l'entreprise, sans aider aux succès. Il faudrait que cet Ibrahim Pacha de Scuttary uni avec celui de Beratty plaidassent ouvertement la cause de ce Moustaffa-Pacha devant le Divan, lui procurer des secours énergiques, et en même tems le firman de son Pachalic, et c'est alors que non seulement la fierté d'Aly-Pacha aurait pu s'abaisser considérablement, mais que ces susdits protecteurs y trouveraient aussi leur avantage et leur salut.

Si, sur tout cela, notre Auguste Cour daignerait s'expliquer avec la Porte, par la voix de S. E. Monsieur d'Italinsky, sur ce qui concerne Aly-Pacha, a ses desseins criminels, il n'y aurait certainement plus à douter de la réussite de sa destruction.

L'occasion favorable qui s'est offerte m'encouragea de lui confier le présent sans avoir recours aux chiffres, et je supplie Votre Excellence de m'en passer la longueur en faveur des motifs qui me le dictèrent.

J'ai l'honneur d'être avec un très profond respect, Monsieur le Comte, de Votre Excellence très humble et très obeisant serviteur

Ge Flory

*Jannina,
ce 11me Juillet 1806 S.V.*

[Σημείωμα πάνω από το κείμενο:]
11 Juillet 1806, Jannina.

*Flory, Consul Russe.
Sur les desseins d'Aly Pacha et sur sa conduite envers les Grecs.*

ΑΕΠΡΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 468. 1806, Φάκ. 2261, φ. 101-106, πρωτότυπο.

51

1806, 4 (16) Αυγούστου. Έκθεση του Γεωργίου Φλώρη προς τον Α. Ι. Ιταλίνσκι που αφορά τη συνεχιζόμενη επιδίωξη του Αλή πασά να εξασφαλίσει την προστασία της Ρωσίας, και την υπόσχεσή του να πολεμήσει με το μέρος της σε περίπτωση ρωσο-τουρκικού πολέμου, καθώς και την επιθυμία του προξένου να του δοθούν σχετικές οδηγίες.*

No 186

Votre Excellence!

Profitant du départ du Docteur Rasis, j'ai l'honneur d'annoncer à Votre Excellence que Ses ordres, dont Sa respectable dépêche du 6/18 Juin en fait mention, me manquent jusqu'à cette heure.¹

Cette occasion que je répute sûre m'enhardit de faire à Votre Excellence les résumés des entretiens secrets que, depuis quelque tems, me tient le Visir Aly-Pacha.

Ce Gouverneur indécis et tremblant sur le sort avenir de sa cour, dont il prévoit, dit-il, la chute prochaine, brûle de se ranger sous la protection spéciale de l'Auguste Trône de Russies pour se conserver, aux vicissitudes politiques dans les quelles sera probablement bouleversée la puissance Ottomane, la permanence de sa position actuelle; il s'oblige par tells actes formels, que nous serons dans le cas de lui dicter, à toutes les conditions que nous saurons exiger de sa part, pourvu que nous lui assurons notre défense et notre amitié; il s'engage de suivre telles lois que nous voudrions lui imposer, et en cas de rupture avec la Porte, il sera le premier à s'unir à nous avec ses biens et son monde, et d'en faire cause commune; pendant la paix et la bonne harmonie existant entre nos deux cours respectives, il ne donnera point le moindre signe d'intelligence avec nous; il se comportera dans les règles les plus étroites de la convenance et du bon ordre; il nous promet tous les services qui dépendront de lui contre même tout ce que la Porte lui défendrait à cet égard; en un mot, ni sa religion, ni ses intérêts ne lui interdisent nullement de se faire Russe, dit-il, dans toute l'étendue du terme.

* Στο κάτω μέρος της πρώτης σελίδας: *A Son Excellence Monsieur d'Italinsky, Chambellan actuel de Sa Majesté l'Empereur de toutes les Russies, son Envoyé extraordinaire et Ministre Plenipotentiaire près la Porte Ottomane, Chevalier de plusieurs ordres etc., etc., à Constantinople.*

Il m'a déclaré que, poussé par les circonstances, il dût entretenir des relations secrètes avec les Français; de leur côté ceux-ci lui promettaient la cession des Iles Ioniennes à son pouvoir, et d'étendre plus loin les limites de son Gouvernement actuel en le proclamant Roy de l'Epire.

Mais en réfléchissant, dit-il, sur le sort que tous les États conquis par cette nation durent en éprouver, et sur le peu de foi que l'on doit ajouter à des promesses dictées simplement par les conjonctures, ce Visir se voyait en nécessité de cajoler les Français à la vérité, mais de trembler en même tems sur l'avenir, et de se défier toujours de leurs belles paroles.

Maintenant, il sollicite notre sauve-garde, il s'engage à tout, il nous promet tout, il est prêt à tout, et il me conjura de tout déclarer à Votre Excellence pour en entendre ses ordres en conséquence.

Il m'ajouta de plus, que si Votre Excellence le lui permet, il préposera volontiers quelque personne des siennes pour entrer en négociation avec Elle sur cet article; il Lui fera même cette déclaration par écrit s'il le faut; il déposera sa foi (s'il en a jamais eu) et son serment aux pieds du Trône de notre Auguste Maître par un officier exprès qu'il chargera de ses signatures pour St. Petersburg; mais surtout cela il supplie, que l'affaire dont il s'agit soit gardée dans le plus profond secret pour sa cour, et qu'elle soit présentée au contraire dans tout son jour à la notre, avec ses implorations. Il espère même, qu'en cas d'acceptions de ses demandes, Votre Excellence me mandera personnellement à Constantinople pour traiter cette affaire.

Rien de plus téméraire sans doute que des pareilles propositions criminelles, et des desseins aussi coupables, néanmoins je n'en suis pas fâché de la confidence qui nous met à portée de toujours mieux connaître l'homme, à qui j'ai à faire malheureusement. Une indignation prononcée a coloré toutes les réponses que je me suis vu contraint de lui faire sur cette matière; je lui mis ces devoirs devant les yeux, les principes honorables dont nous faisons profession, et le mépris que nous portons à tout ce qui a trait à nuire à des promesses que nous voulons donner; et que finalement il n'est point de la Majesté du Trône de Russies de surprendre l'amitié qui repose paisiblement dans les bras de la confiance, lorsque nos armes victorieuses nous ouvrent, aux occasions, un chemin bien plus assuré qui nous conduit au temple de la Gloire. Tels redoutables sommes nous dans la guerre, que vrais amis dans la paix, et nous avons montré à l'univers l'art d'aimer avec probité, et de haïr avec courage et success.

Quoique mes discours devaient en quelque façon le décourager, il tient cependant si fort à son projet qu'il ne cesse d'y retourner à la charge toutes les fois, que je le vois; ses sollicitations à cet égard deviennent toujours plus fortes, et il m'en excéda réellement en me demandant chaque fois s'il y en a quelque chose à espérer et si Votre Excellence lui sera favorable en cette occasion.

Mon peu d'esprit et mes connaissances plus que bornées ne me permettant aucune réflexion au sujet dont il s'agit, je n'ose par conséquent, sans nullement m'écarter du sens précis de ses discours, qu'en faire simplement ici le récit à la lettre. La sagacité connue de Votre Excellence et ses vastes lumières en s'employant un instant à l'examen d'un tel argument, sauront à coup sûr en faire l'analyse de toutes les faces qu'il présente, et de prononcer en suite sur la conduite, qu'Elle jugera convenable de me prescrire de tenir à l'égard de ce Visir sans foi.²

J'ignore si S. E. notre Plénipotentiaire de Corfoù trouva nécessaire de présenter l'état de cette affaire à notre Auguste Cour; il me paraît pourtant qu'il ne serait point hors de propos d'y attacher tant soit peu d'importance quant ce ne serait que pour y entretenir la mémoire d'un homme, qu'il est bien de ne point perdre de vue pendant qu'il existe.

Ce gouverneur a réuni toutes ses forces pour subjuguier les Tschamis à tout prix, il n'a pas été fort heureux jusqu'à présent dans cette guerre opiniâtre, les succès en sont encore incertains, son animosité s'accroît, l'acharnement de Tschamis arriva à l'extrême; et pendant cela les pauvres rahyas sont aux abois à cause de mille corvées diverses, aux quelles ils sont assujettis pour coopérer avec leurs individus et leurs biens à cette entreprise fatale.

J'ai l'honneur d'être avec un très profond respect, Monsieur le
Chambellan, de Votre Excellence, très humble et très obéissant serviteur
G^e Flory

Jannina, ce 4 Août 1806 S.V.

P.S. Le D[oc]teur Rasis devant faire sa tournée par Messolongi, et un petit séjour en cette place, j'ai préféré, à fin de ne point assujettir ce paquet à des retards, de l'acheminer voye de Serras, par où l'occasion s'offrant favorable, elle me promet quelque plus de promptitude et de sécurité.

[Σημείωμα:] Reçu les 9/21 oct[obre] 1806

ΑΕΠΡΑ, Πρεσβεία στην Κωνσταντινούπολη, Κατάλογος 517/Ι. 1806, Φάκ. 720, φ. 35-36^ν, πρωτότυπο.

¹ *Ses ordres, dont Sa respectable dépêche du 6/18 Juin en fait mention, me manquent jusqu'à cette heure*: Στις οδηγίες του Α. Ι. Ιταλίνσκι προς τον Γ. Φλώρη με ημερομηνία 6 (18) Ιουνίου 1806 γίνεται αναφορά σε νέα, πιο αυστηρά μέτρα της κυβέρνησης της Ρωσίας σχετικά με την παραχώρηση ρωσικής υπηκοότητας και προστασίας στους ξένους, ιδιαίτερα στους κατοίκους της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Ο πρέσβης ενημερώνει για τις διπλωματικές του ενέργειες προς την Πύλη, σχετικά με τις αυθαίρετες πράξεις των υπαλλήλων του Αλή πασά εναντίον ρώσων υπηκόων (ΑΕΠΡΑ, Πρεσβεία στην Κωνσταντινούπολη, Κατάλογος 517/Ι. 1806, Φάκ. 720, φ. 35).

² *et de prononcer en suite sur la conduite, qu'Elle jugera convenable de me prescrire de tenir à l'égard de ce Visir sans foi*: Πιθανόν ο Γ. Φλώρης δεν έχει λάβει απάντηση στην επιστολή του. Η έκθεσή του έφθασε στην Κωνσταντινούπολη με μεγάλη καθυστέρηση -στις 9 (21) Οκτωβρίου 1806. Μέχρι τότε οι σχέσεις Ρωσίας-Τουρκίας οξύνθηκαν κατά πολύ. Στα μέσα Νοεμβρίου του 1806 τα ρωσικά στρατεύματα εισέβαλαν στις Παραδουνάβιες Ηγεμονίες, και στις 15 (27) Δεκεμβρίου η Πύλη κήρυξε τον πόλεμο στη Ρωσία. Στο μεταξύ, ο Αλή πασάς είχε κατακτήσει τις πόλεις της πρώην Βενετικής Αλβανίας, η οποία βρισκόταν υπό την προστασία της Ρωσίας. Με το ξέσπασμα του πολέμου συνέλαβε τον Γ. Φλώρη και τον πρόξενο στην Πρέβεζα Ι. Ν. Βλασόπουλο και στη συνέχεια πραγματοποίησε στρατιωτικές επιχειρήσεις εναντίον ρωσικών δυνάμεων στα Ιόνια νησιά. Βλ. αναλυτικά: Γ. Λ. Αρς, *Η Αλβανία και η Ήπειρος*, σ. 238-240.

52

1806, 4 (16) Σεπτεμβρίου. Έκδοση του Γ. Φλώρη προς τον Γ. Δ. Μοντζενίγο που αναφέρεται στην ανησυχία που προξένησε στον Αλή πασά η είδηση υπογραφής ειρήνης μεταξύ Ρωσίας και Γαλλίας και η επιδείνωση της εσωτερικής κατάστασης της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Επίσης αναφέρεται στην αποφυγή συμμετοχής του Αλή πασά στον πόλεμο εναντίον των Σέρβων, καθώς επίσης στα παράπονά του σχετικά με την μη τήρηση από τη Γερουσία της Ιονίου Πολιτείας της συμφωνίας για τους πρόσφυγες που βρήκαν άσυλο στα νησιά.*

Votre Excellence!

Joint à la respectable dépêche de Votre Excellence en date également

* Στο κάτω μέρος της πρώτης σελίδας: *A Son Excellence Monsieur le Comte de Mocenigo Conseiller d'Etat actuel de Sa Majesté l'Empereur de toutes les Russies, Son Plénipotentiaire près la République Ionienne, Chevalier de l'ordre de Ste Anne de la première classe etc., etc., à Corfoù.*

du 22 Août/3 Septembre j'ai trouvé les deux paquets de S. E. Monsieur D'Italinsky à mon adresse.

Il paraît que Tourtoury se soit plaint contre moi à Ali-Pacha par le canal du fameux Nicolas Yanco, et que dans ses plaintes il ait accusé Duramani comme rapporteur et organe de ma dénonciation, n'importe tout ce qu'il a pu écrire à mon désavantage, mais je suis fâché de savoir compromis dans cette affaire un homme, qui n'y a jamais eu la moindre part.¹

Tant il est vrai, que je ne me suis point fait un scrupule de dire hardiment à ce Visir, que des espions avérés sont condamnés à mort par ses amis les Français, et que si mes supérieurs à Corfoù procèdent envers tels individus avec quelque clémence et générosité, c'est encore une preuve très éclatante de leur part qui l'oblige à ne plus balancer sur la réciprocité qu'il doit aux nobles sentimens d'amitié qu'ils se plaisent de lui faire toucher au doigt.

Depuis la nouvelle de la paix, ce Gouverneur affecte une cordialité extraordinaire avec moi, il me prie toujours d'intercéder auprès de Votre Excellence en sa faveur; il exige que je présente décidément à S. E. Monsieur D'Italinsky à Constantinople sa ferme résolution d'embrasser notre parti, s'entend pour se mettre de celui du plus fort. En effet j'ai eu déjà l'occasion d'en faire part à ce ministre dans les termes convenables, et dignes de la fausse ingénuité de ce Visir, que je suis bien aise de voir suspendu, incertain et tremblant sur l'avenir. A l'entendre parler maintenant l'on croirait, que le tonnerre va éclater sur sa tête, tant il est agité intérieurement. Ses appréhensions sur le partage de la Turquie qu'il soupçonne lui fournit bien du fil à détordre. D'un autre côté l'émeute des jannissaires dans la capitale et aux environs; la destitution du Sultan qu'ils demandent à haute voix; les troubles et les discordes intestines qui déchirent l'Empire Ottoman; la prétendue marche des Français vers la Dalmatie; le passage de nos navires par le Bosphore de Constantinople; l'ordre qu'ils avaient de se le disputer en cas de résistance; nos renforts dans les Iles de l'Ionie; l'indépendance accordée à cette République, sa rivale; le mystère qui couvre les articles de la paix avec la France; les dispositions inattendues qui ont été prises à l'avantage des Serviens; enfin l'ébranlement de l'Europe entière, tout cela firent perdre l'horizon à mon homme.

Poussé par les circonstances il s'efforça de proposer la paix aux Tschamis lorsqu'on l'attendait le moins; mais ceux-ci sont bien éloignés d'y adhérer aux conditions qu'il cherche à la leur offrir.

L'on m'assure que le Sultan de sa propre main vient d'enjoindre à ce Visir de marcher contre les insurgés; malgré cela, plus prudent que Ismail Bey de Serras qu'il s'y rendit déjà, il fait jouer tous les ressorts de sa ruse pour s'en dispenser. En attendant, il fit sortir quelques pavillons de campagne et quelques soldats hors de la ville pour sauver les apparences, quoiqu'il m'a déclaré sans rougir, qu'il désire, tout comme un jannissaire, la perte de son Souverain.

Il y a quelques jours qu'il m'obsède par ses sollicitations de présenter à Votre Excellence le peu d'envie que le Sénat porte au maintien de la convention stipulée sous notre appui, entre le député negociateur Zavos et lui Visir concernant les réfugiés.² J'ai tâché de m'en tirer le plus délicatement possible et de lui conseiller un peu plus de patience dans ces réquisitions; mais ce matin, en me faisant appeler chez soi, il me remit ouvertes les deux lettres ci-annexées, dont une est adressée à Votre Excellence, et l'autre au Sénat, à qui il me conjura de l'accompagner par la mienne. Il est fort désagréable que le Sénat en pareilles circonstances manque d'une personne pour gérer ses affaires près du Pacha, ou tout du moins à L'Arta, et non à Prévesa, où son Consul s'est établi depuis quelques mois; il est vrai qu'il est encore plus désagréable de souffrir si longtemps les absurdités et les réclamations déplacées de ce Visir comédien.

Dans mes rapports précédens j'avais parlé des pièges qu'Ali-Pacha tendait sourdement pour s'emparer de Monastiri, l'occasion lui fournit les moyens d'y réussir à la fin, et en voici les détails. La Porte ayant décrétée au printems dernier la formation de trois armées l'une à Sophie, l'autre à Andrinople, et la troisième à Monastiri pour les faire marcher contre les Serviens; l'on avait déjà le pressentiment qu'Ali-Pacha entraverait de son mieux la formation de cette dernière pour nuire par là à l'opinion avantageuse que la Porte a du Pacha de Scutary. Effectivement, dans l'intervalle du 10 au 15 Juin les Albans d'Ali-Pacha, feignant les révoltés, chassèrent le lieutenant organisateur de Monastiri; vers le 20 du même mois le lieutenant revient à la charge avec les troupes qu'il a pu rassembler; les Albans se replièrent dans le canton de Sarigul, mais Ali-Pacha leur ayant envoyé indirectement six cens hommes de renfort, ils attaquèrent de nouveau la Ville, la saccagèrent, et l'ayant réduite dernièrement en cendres, ils ont eu le noble courage de massacrer un grand nombre d'hommes entre habitans et soldats, pour remettre finalement entre les mains de leur Visir conquérant un amas de ruines et de morts.

J'ai l'honneur d'être avec un très profond respect, Monsieur le Comte, de Votre Excellence très humble et très obéissant serviteur
G^e Flory

Jannina, ce 4 Septembre 1806 S.V.

[Σημείωμα κάτω από το κείμενο:]

No 200

4 Settembre 1806,

Giannina

Il Console Flory

Circa la laguanza fatta contro di Lui dal Turturi al Visir Aly-Pascia, e contre il Duramani, e l'attaccam[en]to che mostra il d[ett]o Visir per i Russi dopo la notizia della pace trà la Russia e la Francia, e che per la ragione della pace pare che voglia la pace coi Thamis. Accompagna due lettere raccomandategli dallo stesso Visir, una per il Sigr Conte, e l'altro per il Senato con cui leguassi, e chiede d'esser risarcito dello spoglio di una sua persona dalla parte degli armatolò rifuggiati nelle isole che erano condotti da una barca cefalena; ed altre circostanze.

ΑΕΠΡΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 468. 1806, Φάκ. 2261, φ. 136-137^v, πρωτότυπο.

¹ Δ. Τουρτούρης και Ν. Γιάνκος: έμποροι, που ανεπίσημα εκτελούσαν διάφορες εντολές του Αλή πασά. Δεν βρέθηκαν πληροφορίες για τον Δουραμάνη.

² Αναφέρεται στη συμφωνία μεταξύ του Αλή πασά και του πληρεξούσιου της Ιονίου Γερουσίας Β. Ζαβού, που έγινε τον Μάιο του 1806 και προέβλεπε συγκριμένα μέτρα για την αποτροπή νέων εισβολών στην Ήπειρο από τους αρματολούς, που είχαν βρει άσυλο στα νησιά. Βλ. Α. Μ. Στανισλάφσκαγια, [Ρωσία και Ελλάδα], σ. 322.

53

1806, Σεπτέμβριος, Έκδοση του Ζ. Μπιτζίλη προς τον Γ. Δ. Μοντζενίγο για τις επαφές του με αντιπροσώπους των ορθοδόξων και καθολικών, που βρίσκονταν υπό την εξουσία των πασάδων της Σκόδρας και του Μπερατίου (περιλαμβάνονται περιγραφές των περιοχών κυριαρχίας των πασάδων).

A Sua Eccellenza il Sig^r Cavaliere Giorgio De Mocenigo Pleni-potenziario di Sua Maestà Imperatore di tutte le Russie etc.

*Dal Console di Valonna Consigliere di Corte Bicilli
Rapporto*

Credo proprio, e di spezial mio dovere di reguagliare dettagliatamente l'Eccellenza Vostra dopo li precedenti ossequiosi miei rapporti, ch'ebbi l'onore d'umiliarle, anco col presente di ciò, che ho potuto rilevare, tanto riguardo a questi Popoli, che Città=Fortezze, e prodotti dell'Albania Superiore.

Giunto dunque costí trovai questi Abbitanti mal umoratti contro la nostra Nazione; procurai pertanto destramente di far aderenza con alcuni delli Principali, per subdorare possibilmente la cagione, come mi riuscì di rilevarla; qua l'era non solo per quanto sucresse a Constantinopoli, ma altresí per esser statti mal montatti dall'Ali-Pascià, che mandò a bella posta un Francese, per spargere il mal umore contro la nostra Nazione.

Per quanto poi mi riuscì far conoscenza di questi Luochi, tanto per via di relazioni, che personalmente rilevai, che nel Dominio d'Ibraim-Pascià si attrovano venti mille Abbitanti Cristiani all'incirca tutti di Religion Greca ortodossa.

Ebbi occasione di tratenermi varie volte in conferenza con li Primatti e particolarmente con il Vescovo di Velagrada, col Sacromonaco del Convento Varnezzì, con quello del Convento di Porro, a quali mi sono esternatto, e li feci pienamente persuasi della buona opinione, ch'ebbe sempre il Glorioso Impero Russo, e particolarmente l'Augusto nostro Regnante nutre per la Nazione Greca, sua coreligionaria, un' in-esprimibile attaccamento e vivo desiderio di vaderla un giorno contenta. Onde dopo di aver fatto loro le più confacenti insinuazioni, ebbi il contento di vaderli vivamente penetratti, spargere calde lagrime, e con vera espansione di cuore aprir le braccia al Cielo, ed invocare tutte le benedizioni per Sua Maestà Imperatore, e per le maggiore glorie dell'Impero; mi si esternarono finalmente tutti un'animi, che anellano il momento di ottener dal nostro Nume tutelare, ciò, che fin da tanti secoli si lusingano di poter riportare. Prometendo parimenti, che in ogni tempo saranno pronti a qualunque cenno di cinger le Armi, fin li Pupili e Cagionevoli, unirsi alle Gloriose Insegne Russe, e far causa comune.

Devo egualmente parteciparle di aver riportato dalli Signori Anastasio e Frattello Eftimio, che sono apresso il Visir di Beratti, grandi serviggi, quali hanno molto cooperatto, per farmi conferire con il Visir;

senza l'assistenza de quali non mi sarebbe certamente riuscito né pure di abboccarmi con lui, mentre aveva una grande avversione contro i Nostri, per sucitate cagioni. Così parimenti per il Musselim, ossia Comandante di Valonna, si addoprarono a mio favore il di lui Segretario Chirizzi Zaussi e l'Iconomo di Varnezzi, il quale Segretario mi fece avere con suo sommo rischio anche le due Pliche dell'arrestato Corsaro Fransese, che aveva gelosamente custoditi il suo Padrone.

Per quanto rilevai si attrovano indigenti il Convento di Colicondassi situatto nel Dominio del suddetto Visir nel quale si attrova l'Arca, ove esiste la Santa Reliquia del rinomatto San Cosmà, che fù strozzato dal Visir Curt Pascià, già 23 anni: questo Convento fu spogliatto dai Turchi, a cagione di detta Reliquia, ch'esiste fin'ora intatta, non ardiscono esporla, per tema degl'Infedelli; come pure la Chiesa, che presentemente ebbero il permesso erigere di nuovo poco distante dalla Città di Valonna detta di San Zaccaria, della quale hanno già gettate le fondamenta che difficilmente potranno proseguirla a cagione dell'impotenza e desolazione in cui versano questi Cristiani, quali implorano qualche suffragio dalla munificenza Sovrana.

Essendo poi passatto innerentemente pure alla Veneratta Commissione dell'Eccellenza Vostra dal Rumeli Valsi, Visir di Scutari, ossia Vice Re di Rumelia, trovai attaccato al detto Visir il Signor Dottor Michiel Pedros, col quale mi riuscì d'incontrare amicizia, ed ottenere molte finezze da lui, essendossi prestato con molta premura mio favore nelle conferenze che ho tenuto col Visir. Non ommisi poi in adempimento del proprio dovere d'indagare se vi fossero fra quelli Abbitanti Persone di far conoscenza, e di poter compromettersi, ma con difficoltà mi riuscì rinvenir pochissimi Cristiani, nostri coreligionari, ma di alcuna influenza. Informatomi poscia trovai in effetto, che vi esistono in tutto quel Dominio una gran moltitudine di Cristiani di religion catolica, che ascendono in trenta mille all'incirca, quali hanno grand'influenza apresso il Visir, essendo uomini di coraggio, ed avendo in conseguenza il Visir bisogno di loro, si tiene più attaccato ad essi, che alli suoi coreligionarj. Questa sono Gente molto religionaria: addorano il Santo Papa, come Dio in Terra; gli spedisse spesso dei Missionari e tiene Scolle, Vescovo, e Arcivescovo, Conventi etc.

Mi riuscì di far conoscenza, ed incontrar strettissima amicizia con l'Abbate Giuseppe Negri di Alessio, trovando esso, che li altri di sentimento contrario alli Francesi. Ebbi il tempo e l'occasione di tratenermi in dialogo

con essi, e mi riuscì, per altro con gran circospezione di far loro concepire, e particolarmente a detto Negri ed alli: Giuseppe Rodovanni, Pietro Goracuchi, e Giacomo Mergusi, per la nostra Nazione un vivo sentimento ed opinione; talmente, che dimostrarono gran desiderio di conferire anche col Monsignor Arcivescovo Nicolo Malci, e con li rimanenti Prelatti e Primatti, loro coreligionari, come in fatto si adoprarono con la più arguita diligenza, che mi fecero tener con quelli stretto colloquio. Si siamo ridotti tutti in una Casa particolare. Trattai dunque con essi e li parlai energicamente, comunicandoli e fecendoli conoscere palmarmente la cagione, per cui Sua Maestà il nostro Augusto Monarca intraprese la guerra, non già per alcun oggetto d'interesse d'ingrandire il proprio Statto, né di arricchire l'Imperial Errario (non avendo di ciò alcun bisogno), ma unicamente per esser lo scudo ed il sostegno della Religione Cristiana, non potendo sospassare più oltre sotto silenzio con indifferenza senza scuotersi le tante ingiustizie, sceie ragini e persecuzioni praticate dai Francesi contro la Santa Religione; soggiungendo loro in pari tempo, che l'Augusto nostro Sovrano non fa alcuna differenza, né predilezione dalla propria Religione a quella dei Lattini, mentre li Cattolici sono risguardati con pari affetto delli suoi Coreligionarij, assicurandoli che a Sn Pietroburgo fra le Chiese che collà esistono, la migliore e più magnifica è quella delli Occidentali, la qual è stata erretta a spese della Corona. Dopo d'averli penetrati con un arguito ed energico discorso; avendoli massimamente descritto il carattere delli Francesi, il doloroso quadro di tante infelice Nazioni, ch'ebbero la fatalità di soggiacere vittime del loro furore; vedendossi barbaramente estorguere le proprie sostanze, calpestare con la più detestabile iniquità il Divin Culto, e violare la propria Religione. Mi sono da loro distacatto. Il giorno dietro poi mi mandarono chiamare, e si siamo ridotti in consesso in un'altra casa, ove dopo d'averli nuovamente infervorati, mi pregarono fervorosamente tutti un'animi di scrivere, per parte loro, a Sua Maestà Imperatore, nostro Augusto Monarca, e presentargli non solo il quadro della dolorosa situazione in cui versano, ma altresì l'ardente desiderio che hanno di aver l'alto onore della sua protezione che si chiamerebbero li enti più felici quell'or potessero un di ottenere la Grazia di sottrarsi dalla barbarie sotto cui s'attrovano; trepidando massimamente, che un di non divenga più critica, e lacrimevole la loro situazione se dovessero passare sotto il Governo dei ateisti Francesi (così da loro chiamati) protestandosi in qualunque tempo e circostanza di attaccarsi a un così degno Cristiano Sovrano, per cui certamente s'infervoreranno, ed accoreranno ad ogni cenno, o mossa de suoi

Nemici, con somma gioja all'armati in favore delle Armi Imperiali, suplicandolo però, che in caso seguisce la pace non dovessero soggiacere sotto il barbaro gioco delli Francesi. Oltre le dette conferenze ho tenuto molte altre con diverse altre Persone di grido e merito. Conobbi veramente, che questa Nazione si mantiene sull'antico vigore, che aveva né tempi trasandatti di Scanderbegh, essendo molto diversi da tutti gli altri Cristiani, che gemono sotto la barbara schiavità Ottomana: mentre non si sono mai aviliti, ma conservano tutt'ora il loro natural valore; essendo tutti armigeri, intrepidi e di un'inesprimibile coraggio. Sostengono valorosamente i loro diritti e amovibili* li suoi Comandanti, che vi esistono presentemente in più Luoghi. Come massimamente vi regge ancora uno dell'antica e rinomata Famiglia Duca Gini, il quale governa, come despotico Comandante, tutto il di lui Ducatto, ch'è situatto nei Monti di Mirditta e conserva sempre questa Famiglia il suo Gius e Feudo, mentre viene sempre elletto dal Visir per Capo di detto Territorio uno della suddetta Famiglia.

Le Chiese, che s'attrovano indigenti, sono quelle di San Nicolò e Sta Veneranda, ed il Convento dei Fratti, detto Pedana.

Descrizione del Dominio del Pascià di Beratti.

1. Un miglio distante dal Porto di Valonna vi esiste una Fortezza quadratta situatta in pianura, malamente montatta.

2. Due miglia lontano si trova la Città di Valonna composta di settecento Case all'incirca.

3. Tre miglia lontano da Valonna sopra un'eminente Colina è situatta la Fortezza di Canina, ben forte per la sua posizione.

Valonna ha un vasto Porto, che [possono?] aprodare molti Bastimenti, ma poco sicuro. E Piazza di poco comercio. Ha una grand'estensione di Campagne molto amene, nelle quali vi sono vastissimi valli e deliciose pratarie.

Vi sono altri due piccioli porti nei Fiumi Vojusa e Bovelcia.

4. Due giorni lontano circa si attrovano in fra terra la Città e Fortezza di Beratti. La quale Città stà situatta nel piede di varie Montagne, che la circondano, composta di cinque mille Case. Sopra un'altissimo Montagna si vede erretta la Fortezza di Beratti di tre cento Case all'incirca, grande, bella, ben armatta e forte, per esser in buonissima posizione la decantano li Albanesi per inespugnabile, la quale viene abbitata dai Cristiani, e vi resiede pure il Visir Ibraim-Pascià.

* Έτσι είναι στο χειρόγραφο. Πιθανόν μετά: inamovibili.

5. *Dodeci ore lontano da Beratti per tremontana si trovanola bella Città a Fortezza di Albassan di due mille Case all'incirca.*

Queste sono le Città e Fortezze, ch'esistono nel Dominio del suddetto Ibraim-Pascià. La Popolazione poi, che si attrova nella suddetta giurisdizione assende al numero di settanta mille all'incirca. Vi sono fra questi venti mille circa di Cristiani Greci, che vano egualmente armatti, che li Ottomani.

Descrizione del Dominio di Rumeli Valsi, ossia Pascià di Scutari.

1. La Città e Fortezza di Durazzo qual'è piciola di trecento case, ma bella situatta nella sponda del mare, tiene un vastissimo porto, ed é spartivento, ove aprodano molti Bastimenti di passaggio. E Piazza di gran comercio, che caricano molti Bastimenti: Tabaco, Lino, Lana, Grani d'ogne sorte, Sale, Olio, Legname di costruzione, Corame, e vari altri generi.

2. Due ore distante in fra terra vi è la Città di Cavaja, grande e mercantile di due mille Case all'incirca; tiene un bel mercato.

3. Poco distante vi è la passabile Fortezza di Pechin, bene armata.

4. Alquante ore distante vi è la Fortezza Dronich, situatta sopra la somità d'un altissima Montagna.

5. Otto ore lontano vi è la piciola Fortezza d'Isma, posta in eminenza. Sotto la Montagna passa il Fiume Ismo, nel quale intrano picioili Bastimenti, che caricano Legname. Al Porto, ossia Rada, possono ancorare ogni sorta di Navigli.

6. Quattro ore lontano in un eminente Montagna fra terra è situatta l'antica famosa e rinomata Fortezza di Croja, rescidenza del fu Principe Scenderbeg; la vogliono inespugnabile, per la posizione, e per esser ben proveduta di tutto l'occorrente, e fino mai di Sorgenti d'acqua e Molini.

7. Seguindo la riviera del mare si trova la bella Città di Alessio, la quale viene bagnata dal Fiume Drino. Di rimpetto alla Città di là dal Fiume vi è un Scoglio di Alessio. Nel suddetto Fiume, per esser molto vasto, entrano Bastimenti grossi, e caricano molte merci, mentre pure questa è Città di comercio. Sopra una gran Colina è situatta la rinomatta Fortezza di Alessio.

8. Otto ore distante si trova la vastissima Città di Scutari si trova la vastissima Città di Scutari,** composta di dodeci mille Case all'incirca, (per quanto si dice), la qual è una grande e ricca Piazza di comercio. Sopra un' altissima Montagna è situatta la Fortezza, antica, bella e ben

** Στο χειρόγραφο η λέξη επαναλαμβάνεται.

costruita, e di nuovo rifabricata con simetria, e ben armata. La Città e Fortezza vi-en bagnatta del vastissimo Fiume Bojana, al quale si unisce il gran Lago, che v'è a bagnare fino le Terre di Motenegro e Cuzzi, nel qual Lago scorrono molte Barche. Nell'estremità della Fortezza, che scorre detto Fiume Bojana, vi sono delle bellissime Peschiere, che pigliano quantità di Pesce di molte qualità. La sudetta Città di Scutari è una delle migliori Piazze, e di maggior commercio di ogn'altra Città dell'Albania: nè ritrae il Financiere 500 mille Piastre all'anno, mentre si caricano tutti i prodotti dell'Albania copiosamente, come pure entrano merci da Constantinopoli, Smirne, Trieste, Venezia, Livorno etc.

9. Quattro ore lontano nel sbocar il Fiume vi è la picciola Fortezza e Città mercantile di Dulcigno, situata alla sponda del mare.

10. Otto ore lontano nella riviera del mare si trova la picciola Città di Antivari mercantile, che confina con le Boche di Cattaro. Ha un picciolo Porto.

In tutto il Dominio del Visir di Scutari vi esistono trenta mille Cristiani all'incirca, tutti Cattolici, e pochissimi Greci: Gente belicosa, sono li più bravi e fedeli del Visir, che si affida più ad essi, che alli suoi Coreligionari. La maggior parte di questi abitano nella vasta e deliciosa Campagna detta Zadrima, che viene bagnata dal Fiume, che porta lo stesso nome, coronata dai Monti di Mirditta, che formano una bella concatenazione; abbitati pur questi dai Cristiani.

Devo parimenti parteciparle, che alla Valonna non posso certamente soggiornare, mentre non mi riuscì possibile di rinvenire alcuna Casa vacante per alloggiare, che in fatti non vi esiste; e tanto nell'andata, che nel ritorno fui costretto di abitare in un indecentissima, e molto angusta stanza soprastante alla betola, che vi esiste nella Scalla, e ciò me addatai, essendo di passaggio, altrimenti non era di decoro; ove sono stato necessitato d'impiantare anche l'Standardo della Bandiera Imperiale, mentre in Città non vi sono Case disabitate. Vi sono ancora delle altre cagioni, che potranno bastantemente giustificare questa mia istanza. E sono le seguenti: cioè l'insalubrità dell'aria, l'indocilità del costume di questa barbara e insociabile gente, che non sono sue; fatti di vedere Persone vestite alla fogia Europea, essendo appunto questa la cagione che alcuna Potenza non ha potuto mai mantenere il suo Console. Questi Popoli non temono né il ferro, né il fuoco, né si assoggettano ai ordini Sovrani, neppure a quelli del loro Visir. E mentre il richiede l'argomento non posso dispensarmi raguagliarla di quanto mi è accaduto a Valonna nel giorno, che feci la visita pubblica. Passando, per la via a Cavallo, malgrado l'ac-

compagnamento di dodeci Bravi e di un Capitano, alcuni di questi inquietti abbitanti per disprezzo mi spinsero dei sassi e non essendossi sodisfatti della prima insolenza usatami, venero a replicare anche nella Casa, ove soggiornavo, e ciò dopo li più rissoluti e rigorosissimi ordini emanatti dal Visir; non ho mancato però di lagnarmi dal suddetto Visir, il quale mi rispose, che non può darmi alcuna sodisfazione, malgrado anche se gli pervenisse un ordine Sovrano, essendo questi cente salvagia.

Scortato dunque da queste raggione, ardisco implorare dall'Eccellenza Vostra degnarsi di avanzare le mie umili suplicazioni d'innanzi all'Ossequiatio Imperial Collegio degl'affari esteri, affinché dietro a maturi riflessi di quanto assoggetto si compiaccia abilitarmi di poter traslatarmi da Valonna a Durazzo e formare collà il mio soggiorno molto neccessario per ogni principio, non già, perché Durazzo sia Città più vasta, ma perché la Gente é più assuefatta agli Europei; avendo massimamente un vastissimo porto e traffico, che al contrario Valonna é alquanto deficiente. E particolarmente tutte le Nazioni destinano, ed hanno in questa parte di Albania Consoli Generali nella Città e porto di Durazzo; mi lusingo per tanto di esser anch'io destinatto col medesimo titolo, ove posso essere (per quanto ho rilevatto dopo la mia gitta in Albania) più utile a qualunque ordine della Corona, come pure del Comercio; essendo situatta questa Città nel centro dell'Albania e sotto il Dominio del più potente Visir.

Non posso equalmente esimermi di suplicare l'Eccellenza Vostra, che per tratto dell'innatta di Lei bontà si compiaccia assoggettare l'indispensabile neccessità, che mi spinse sino dal primo momento della mia gitta prendere un Dragomano, senza il quale non avrei potuto osaurire in Albania alcuna cosa attinente alla mia gestione, mentre in queste Parti non intendono aloro Dialecto, che l'Albano. Imploro perciò la di lui aprovaione.

Non dispero, che dopo l'assoggetatta indispensabilità vorà l'Imperial Collegio benignamente accordarmelo, come fù concesso anche a tutti gli altri Consoli:

Avendo in tal guisa adempiuto al proprio dovere, protesto frattanto all'Ecce[le]nza Vostra la più alta estimazione.

Corfu 1806,

Settembre

Consigliere di Corte e Console
Zaccaria Bicilli

54

1806, 8 (20) Οκτωβρίου. Αίτηση του Ζαχαρία Μπιτζίλη προς το Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων σχετικά με την επιθυμία του να μεταφερθεί η έδρα του από την Αυλώνα στο Δυρράχιο, όπου οι συνθήκες δραστηριότητας των προξένων είναι περισσότερο ευνοϊκές.

Au Collège Impérial des affaires étrangères

Supplique

De la part du Conseiller de Cour, et Consul à la Valonne

Zaccharie Bicilli

*Par ordre de Son Excellence, Monsieur le Comte de Mocenigo, je me suis transféré dans l'haute Albanie pour conférer avec les deux Pachas de Beratti et Scuttari au mois de février dernier, et cela avant de recevoir du Collège Impérial des affaires étrangères les documents relatifs à mon poste. J'eus le bonheur d'exécuter parfaitement ma commission; il me reussit aussi de parcourir toute l'Albanie, et faire la description des villes et forteresses, et des populations, qu'à l'accomplissement de mon devoir je n'ommis pas de représenter à Son Excellence susdite dans mon troisième rapport.**

Ensuite de retour de Valonne, j'ai fait la visite publique à cheval, accompagné de douze braves, un Capitaine et un Dragoman, tous Ottomans qui étoient de la garde du Commandant.

Je ne puis m'empêcher de résigner aux supérieures réflexions du Collège Impérial que passant par la rue malgré l'escorte des Turcs, ils me jetterent des coups de pierres; il ne leur suffit pas cet affront, ils la répliquèrent dans mon habitation. J'ai cru nécessaire de me plaindre au Commandant, qui me répondit qu'il ne pouvoit me donner aucune satisfaction, parce qu'ils étoient beaucoup, et qu'il ne pouvoit les châtier tous quand même il lui viendrait un ordre du Sultan, étant des gens sauvages et indociles qui ne sentent aucune subordination. Et vraiment Valonne et les lieux adjacents ont été toujours dangereux pour les Européens. Il y a environ quarante ans que l'Empereur d'Allemagne, et la France y avoient leurs Consuls, mais ils n'ont pû y rester longtems. Les Vénitiens y avoient aussi leur Consul, mais ils durèrent peu, et furent précipitamment pour sauver leur vie.

* Βλ. έγγραφο 53.

Toutes les Nations envoient, et tiennent encore à présent leurs Consuls Généraux dans cette haute partie de l'Albanie à Durazzo, pour être le centre entre les deux Visirs de Scuttari et Beratti, et une place de grand commerce, et les habitans plus habitués à voir des Consuls et des Européens commerçans.

Outre les susdites raisons, la principale est que l'on ne trouve aucune maison pour habiter, et malgré tout ce que j'ai pu faire pour trouver une habitation passable il ne m'a pas été possible: on m'assigna pour mon logement une chambre sur une taverne dans la quelle j'ai été obligé de me confiner pour y rester un peu de temps dans la seule vue de prendre langue avec les habitans, car telle habitation n'est pas faite pour pouvoir y loger.

Après avoir rasseigné toutes ces circonstances aux sages lumières du Collège Impérial et démontré les oppositions et les difficultés que je rencontre pour m'établir à la Valonne, j'implore de sa clémence avec la plus profonde soumission de vouloir me permettre de choisir Durazzo pour ma résidence avec le titre de Consul Général dans la haute Albanie. C'est la résidence de tous les autres Consuls Généraux des autres puissances, étant l'unique port et ville de commerce de cette partie de l'Albanie, qui pour être situé dans le centre, je puis plus facilement exécuter toute affaire, tant de la Couronne que des sujets Russes qui pourroient trafiquer à la Valonne, ou a Scuttari, car ces deux dernières villes sont proches de Durazzo, et dans ce cas le seul Consulat de Durazzo seroit suffisant pour cette partie de l'Albanie.

Si je dois au contraire continuer au poste de Valonne qu'il me soit permis de demeurer à Corfou, et laisser mon Agent à Valonne qui étant un habitant du lieu, il peut y rester vu qu'il porte les mêmes habillemens et parle la langue du pays. Dans cette hypothèse je le munirai des instructions nécessaires pour qu'il y conforme sa conduite en tout évènement.

*Je supplie en même tems le Collège Impérial de vouloir bien m'accorder un Dragoman que j'ai été obligé de prendre dans mon premier voyage, car il m'étoit, et m'est indispensable, et c'est l'alfiere** Zaccharie Bicilli, avec ces peuples qui n'entendent que la seule langue albanoise.*

J'espère de la magnanimité du Collège Impérial des affaires étrangères qu'il ne voudra point rejeter ma présente supplication.

Je crois ma demande aussi juste que convenable au service de Sa

** Alfiere (ιταλικά): σημαιοφόρος· στην προκειμένη περίπτωση στρατιωτικός θαδμούς.

*Majesté Impériale, et je me flatte que même en consideration de mes services passés, le Collège voudra m'accorder la grâce que je sollicite.
Je suis avec un très profond respect*

Conseiller de Cour et Consul Zacharie Bicilli

ΑΕΠΡΑ, Διοικητικές υποθέσεις, IV-5. Κατάλογος 5, 1807, Φάκ. 13, φ. 3-4, πρωτότυπο.

55

1806. 22 Νοεμβρίου (4 Δεκεμβρίου). Έκθεση του Γ. Δ. Μοντζενίγου προς τον Υπουργό Εξωτερικών Α. Ι. Μπουντμπέργκ σχετικά με τις επαφές του με τον Μουσταφά πασά του Δελβίνου, ο οποίος έκλεισε προσωρινή συνθήκη συμφιλίωσης με τον Αλή πασά.*

N° 176

Corfou, ce 22 Novembre/4 Decembre 1806

Monseigneur!

Dans l'espoir que le rapport j'eus l'honneur d'adresser à Votre Excellence le 17/29 Octobre dernier¹ lui soit exactement parvenu, je m'abstiendrai de revenir sur son contenu, mais je ne saurais passer sous silence les circonstances qui ont occasionné la paix dont je Lui parlais, et qui a eu lieu, entre le Visir de Jannina et Moustapha Pacha.

Je sens, Monseigneur, combien il était de nôtre intérêt de secourir ouvertement et efficacement ce dernier, mais retenu constamment par des ordres et par des circonstances supérieures tenantes à nos rapports avec la Porte, j'ai dû bien malgré moi laisser échapper encore cette fois-ci une occasion, dont Aly-Pacha aurait eu motif de s'en rappeler pour long tems.

Au milieu de tant d'entraves politiques, qui sans cesse ont paralysé mes opérations de ce côté, j'ai pensé de tirer de cette paix le meilleur parti, en dirigeant sous main Moustapha Pacha, qui au lieu d'une paix définitive n'a fait qu'une trêve d'une année, que je pourrai même lui faire rompre au premier moment de notre convenance.

* Στο κάτω μέρος της πρώτης σελίδας: A Son Excellence Mr. Le Baron de Budberg etc., etc., à St. Petersburg.

Cette négociation nous a valu pour premier article l'évacuation par Aly-Pacha de l'échelle et port de Gomenitza, qui est vis-à-vis de Corfou, et dont l'occupation donnait lieu à des contestations journalières qui devaient bien s'élever par la nécessité où Aly-Pacha se trouvait d'introduire ses kirlagitiz dans le canal de cette île, en violant par là toute convention existante à cet égard.

Le second article de cette trêve impose l'obligation à ce Pacha de rendre aux anciens propriétaires tous les villages qu'il avait conquis pendant la guerre, savoir ceux qui sont situés entre Pargue et Sully.

Le troisième article porte que les enfans des Primats des Tchames qu'Aly-Pacha avait en otage à Jannina seront restitués à leurs parents.

Par cette Convention presque toute à la charge d'Aly-Pacha, et qui n'a été dans le fond que le résultat des simples insinuations, Votre Excellence pourra bien juger de l'importance et des avantages qui seraient résultés pour nous si j'eusse pu donner à la ligue des Tchames cette suite que nos intérêts exigeaient, et dont les Anglais, qui par parenthèse n'ont point perdu de vue la Morée, ont paru être si jaloux, qu'il me soit permis d'ajouter ici, que sans les représentations qu'ils ont successivement porté en Cour en faveur de ce fléau de l'Epire, et sans les raisons qu'elle a eu pour y accéder, et pour ménager la Porte, j'aurais pu porter depuis long tems à ce Pacha un coup mortel, dont le souvenir aurait affermie notre influence en Grèce, et mis les Tchames dans la nécessité d'être envers nous ce qu'ils ne seront peut-être pas dans le cas éventuel d'une rupture entre la Russie et la Porte.

*J'ai l'honneur d'être avec un profond respect, Monseigneur,
de Votre Excellence le très humble et très obéissant serviteur*

C[omte] G. Mocenigo

[Σημείωμα πάνω από το κείμενο:] ελήφ[θη] στις 26 Φεβρουαρίου 1807.

ΑΕΠΡΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 468, 1806. Φάκ. 5022, φ. 427-429, πρωτότυπο.

¹ *le rapport que j'eus l'honneur d'adresser à Votre Excellence le 17/29 Octobre dernier:* Στην έκδοση του Γ. Δ. Μοντζενίγου της 17ης (29) Οκτωβρίου 1806 αναφέρεται ότι ο Αλή πασάς πρότεινε στους Τσάμηδες να συνάψουν ειρήνη, η οποία δήθεν θα βασίζόταν σε κάποιο γάμο. Σε σχέση με αυτό ζήτημα ο αντιπρόσωπος της Ρωσίας στην Ιόνιο Πολιτεία ενέργησε μυστικά από τον Μουσταφά πασά του Δελβίνου για να διακόψει αυτές τις διαπραγματεύσεις. Ο Γ. Δ. Μοντζενίγος έγραφε παρακάτω

ότι, σε περίπτωση που δεν το καταφέρει, θα κάνει ότι είναι δυνατόν για να «βασιστεί η ειρήνη στους όρους που αντιστοιχούν περισσότερο στις προθέσεις της Αυλής μας και στα αληθινά συμφέροντα αυτής της Δημοκρατίας» (ΑΕΠΡΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 468. 1806, Φάκ. 5022, φ. 388).

56

1806, πριν από τις 27 Δεκεμβρίου (8 Ιανουαρίου του 1807).^{*} Επιστολή του Μουσταφά πασά του Δελβίνου προς τον Αλέξανδρο Α΄ με την παράκληση να αυξηθεί η βοήθεια που είναι απαραίτητη για να αντισταθεί στον Αλή πασά, διαβεβαιώνοντας ότι είναι σε ετοιμότητα να συμπαρασταθεί στον ρωσικό στρατό στα Ιόνια νησιά.

Πανσέβαστε Αυτοκράτωρ!

Ἐλπίζω νά εἶναι γνωστόν εἰς τήν Αὐτοκρατωρικήν Σου Μεγαλειότητα ἀπό τόν ἀμυράλιον Ὅσακῶφ πρότερον, καί ἔπειτα ἀπό τόν εἰς Κορφούς πληρεξούσιον μνηστρον τῆς Βασιλείᾳ Σου κόντε Μοτζενίγον μέ πόσον ζῆλον ἐδούλευσα τότε εἰς τήν πολυορκίαν τῶν Κορφῶν, καί μέ πόσῃ καλῇ ἁρμονοίᾳ ἀπέρασα μέ τόν ἀμυράλιον, καί πῶς ἐξηκολούθησα νά φέρωμαι μέ τόν ἴδιον τρόπον, καί μέ τόν κόντε Μοτζενίγον ἕως τοῦ νῦν. Ὁ διοικητής τῶν Ἰωαννίνων Ἀλήπασας, περιβόητος διὰ τήν κακίαν του, καί διὰ τόν μεγάλον ἐφαναισμόν ὁποῦ ἔκαμε, καί πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς του τούρκους καί πρὸς τοὺς ὑποκειμένους ρωμαίους, ὧντας ἔκπαλε ἐχθρὸς τοῦ σπητιοῦ μου καί ἐπιθυμῶντας νά ἐξουσιάζῃ καί τήν ἐπαρχίαν τοῦ Δελβίνου νά αὐξήσῃ τήν δύναμιν του, εὐρήκεν ἀφορμὴν νά μέ διαβάλλῃ συχνά εἰς τό ντεβλέτι ὡς προσκολλημένον εἰς τοὺς ρώσους, καί ὑποκάτω εἰς αὐτὴν τήν πρόφασιν νά μέ κάνῃ ἓνα πόλεμον παντοτεινόν. Ἐγὼ μέ τοὺς κατοίκους αὐτῆς τῆς περιοχῆς πεποιθῶτες μετὰ Θεόν εἰς τήν προστασίαν καί σκέπιν τῆς Αὐτοκρατωρικῇ Σου Μεγαλειότητος διαφεντεύθημεν μέχρι τοῦ νῦν, καί ἀποσταμένος ὁ Ἀλήπασας ἐζήτησε μίαν πρὸς καιρὸν εἰρήνην μέ ἡμᾶς, ἡ ὁποία ἦτον μέ συμφέρον μας τήν ἐσυμφωνήσαμεν μέ τήν γνώμην καί τοῦ κόντε Μοτζενίγου, καί εἰμεθα εἰς ἡσυχίαν πρὸς καιρόν. Ὁμολογῶ μυρίας χάριτας πρὸς τήν Αὐτοκρατωρικήν Σου Μεγαλειότητα διὰ τήν πρόβλεψιν καί ὀλίγην βοήθειαν ὁποῦ μᾶς ἔγινε εἰς αὐτὸ τό διάστημα ἀπὸ τόν πληρεξούσιον κόντε Μοτζενίγον, ἡ ὁποία ἂν ἤθελε ἦτον ἀνάλογος εἰς τήν ἀνάγκην μας, δέν ἦτον δύσκολον νά σωφρονίσωμεν ἓνα ἐχθρόν τῆς ρεπούπληκας,** ἐδί-

^{*} Ἡ χρονολόγησις θάσει τοῦ ἐπόμενου εγγράφου.

^{**} Αναφέρεται στην Ιόνιο Πολιτεία.

κόν μας και ὅλης της Ρούμελης. Μένω δούλος πιστός τῆς Αὐτοκρατωρικής Σου Μεγαλειότητος καὶ πρόθυμος διὰ νὰ δείξω τόν ζῆλον μου καὶ δούλευσίν μου τόσον μέ ἐκεῖνα ὅπου ἔμπορεῖ νὰ εὐγάλῃ ὁ τόπος μας πρὸς εὐκολίαν τῶν ἐδῶ στρατευμάτων Σου, ὅσον καὶ ἂν ἤθελε φανῇ καμμία δύναμις ξένη διὰ νὰ ἀποκλείσῃ τὰ νησία τῆς ρεπούπληκας, θέλω δείξω συμφόνως καὶ μέ τούς λοιπούς ἐγκατοίκους τῆς ἐπαρχίας Δελβίνου ἐκείνην τήν ἀνδήστασιν ὅπου ἔμπορεῖ νὰ εἶναι τῆς δυνάμεώς μας.

Ἐπειδὴ ἔχω τόν Ἀλήπασα ἐχθρόν δυνατόν, καθότι πλούσιον, καὶ αἱ ἐπιβουλαὶ του πρὸς ἐμέ εἶναι παντοτειναὶ καὶ ἐγὼ ἐξ αἰτίας τῶν συχνῶν πολέμων ἔχω ἀφανισθῇ, καὶ μέ λείπουν τὰ μέσα διὰ νὰ ἀντιστέκωμαι, παρακαλῶ θερμῶς τήν Αὐτοκρατωρικήν Σου Μεγαλειότητα, νὰ μοι διορισθῇ μία βοήθεια ἀνάλογος εἰς τὰς χρεῖας μου, καὶ θέλω πολλαπλασιάσῃ τήν εὐγνωμοσύνην μου, κατὰ χρέος μένωντας μέ βαθυτάτον σέβας.

Της Ὑμετέρας Αὐτοκρατωρικῆς Μεγαλειότητος,

δούλος ὑποκλινέστατος
Μουσταφα βαλῆς
Δελβίνου παπικε Σαπικα
[τ.σ.]

[Σημείωμα πάνω ἀπὸ το κείμενο:] *Ad No 182*

ΑΕΙΠΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 468. 1806, Φάκ. 5022, φ. 461, πρωτότυπο.

57

1806, 27 Δεκεμβρίου (8 Ιανουαρίου του 1807). Ἐκδοση του Γ. Δ. Μοντζενίγου πρὸς τον υπουργὸ Εξωτερικῶν Α. Ι. Μπουντμπέργκ σχετικὰ με τις ἐπαφές του με τον Μουσταφὰ πασά του Δελβίνου καθὼς καὶ σχετικὰ με τὴν πρωτοβουλία του νὰ αὐξήσῃ τὴν ἐπιδότηση του πασά μέχρι νὰ ἔλθῃ ἡ ἐπίσημη ἀπόφαση του υπουργείου γιὰ το θέμα.*

No 182

Corfou, ce 27 Decembre 1806 (8 Janvier 1807)

Monseigneur!

J'ai rendu compte au Ministère Impérial dans une infinité de mes rapports, des liens qui se sont établis entre moi et Moustaffa Pacha des

* Στο κάτω μέρος τῆς πρώτης σελίδας: *A Son Excellence Mr. le Baron de Budberg etc., etc., à St. Pétersbourg.*

Tchames; combien il a été constant dans les engagements avec nous, et quelle utile diversion a-t-il toujours opposée aux projets dévastatoires d'Aly Pacha, qu'il hait et dont il craint le poids de sa puissance.

Moustaffa Pacha a été toujours égal avec nous. Sa conduite passée me donne des grandes raisons de compter sur lui, pour les propositions qu'il vient de me faire tout récemment. Mais sa qualité de Turc, et de Turc Albanais, ne me rassure pas entièrement, et je me garderai bien de m'y fier avec une aveugle sécurité, quoiqu'il ait dans son cœur; voici quelles sont ses propositions qu'il vient de me faire communiquer par son frère, qu'il fit passer expressément à Corfou.

*Il offre d'envoyer un Turc de ses affidés à Constantinople, pour tâcher que toute opération militaire dans son pays soit exclusivement confiée à lui et pour nous instruire, par ce moyen, de tout ce qui se passera, et se fera dans la dite capitale dans le cas d'une rupture. Il nous garantit la libre communication de l'île avec la côte où il commande: les barques qui y aborderont pour chercher des vivres y trouveront facilité et protection. Il s'engage de mettre dans nos intérêts les autres chefs des Tchames et nommément le Pacha de Valone, son voisin, et également ennemi du Gouverneur de Jannina. Il loue la mesure qui a été prise relativement à Parga;¹ il conseille de bien fortifier ce poste, et il promet indirectement sa coopération. Il demande pour tous ces offres de lui assigner quatre cent sequins par mois, au lieu de cent, qu'il en reçoit maintenant, et d'en payer cent cinquante à Hassan Zapari. Il justifie les motifs qui l'obligent à demander cet accroissement de subsides aux quels il assigne pour terme l'époque où recevra la réponse à la lettre qu'il adresse à Sa Majesté Impériale, et que Votre Excellence trouvera cy-jointe.** Il finit par dire que nous serons les maîtres de suspendre ces subsides, à la première duplicité que nous pourrions découvrir en lui.*

J'ai beaucoup réfléchi sur la bonne ou mauvaise foi de ce Turc, et j'ai balancé l'utilité et le dommage qu'il pourrait y avoir pour notre service, en acceptant, ou en donnant, toujours avec cette réserve et ces précautions que les circonstances des choses demanderont. J'ai trouvé que d'une façon ou d'autre il était très avantageux de cultiver un homme, qui ne s'est jamais démenti jusqu'ici, et qu'il paraît même prêt de rompre la paix qu'il avait dernièrement conclue avec Aly Pacha, aussitôt que je lui en donnerai l'impulsion.

^{**} Βλ. έγγραφο 56.

Profitant de l'autorisation générale, que je tiens depuis longtems, du Ministère, d'employer ces mobiles pécuniaires suivant le cas et les circonstances, et là où je le jugerai utile; et considérant que lorsqu'il y a pénurie des moyens plus efficaces pour faire la guerre, il faut nuire à l'ennemi par toute voye possible, je me suis décidé à renoncer pour un moment à la stricte économie que j'ai employée jusqu'ici, et d'accorder à Mustaffa Pacha sa demande subsidiaire; elle continuera jusqu'à l'approbation ou au désaveu du Ministère, et bien plutôt encore s'il donne le moindre signe de mauvaise foi; à quoi j'aurai le plus grand soin de veiller. Un surveillant dont il ne peut pas même se douter se trouve auprès de lui.

Je me flatte que Votre Excellence ne désapprouvera point ma détermination concernant le Pacha des Tchames. Elle sert à restreindre nos liens avec ce voisin qui peut (s'il continue à être loyal) nous être bien utile, ne fut ce que sous le rapport de la communication qu'il nous garantit à tout événement et des vivres que nous pouvons tirer par son moyen de la terre ferme.

Je suis avec un très profond respect,

Monseigneur,

De Votre Excellence

Le très humble et très obéissant serviteur

C[omte] G. Mocenigo

[Σημείωμα:] ελήφ[θη] στις 26 Φεβρουαρίου 1807

ΑΕΠΡΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 468. 1806, Φάκ. 5022, φ. 455-458, πρωτότυπο.

¹ *la mesure qui a été prise relativement à Parga*: Τον Οκτώβριο του 1806, κατόπιν παράκλησης των κατοίκων της πόλης, είχαν σταλεί στρατεύματα –πεζικές και ναυτικές δυνάμεις– της Ρωσίας και της Ιονίου Πολιτείας για την προστασία της Πάργας από επιδρομή του Αλή πασά. Βλ. Α. Μ. Στατισλάφσκαγια, [Ρωσία και Ελλάδα στο τέλος του 18ου αρχή 19ου αιώνα], σ. 332.

58

1807, 14 (26) Αυγούστου. Έκθεση του Γ. Δ. Μοντζενίγου προς τον Α. Ι. Μπου-ντμπέργκ σχετικά με την αντίδραση του Αλή πασά στη δεύτερη κατάκτηση των Ιονίων νήσων από τη Γαλλία.*

* Στο κάτω μέρος της πρώτης σελίδας: *A Son Excellence Mr. le Baron de Budberg etc., etc., à St. Pétersbourg.*

No 38

Corfou, ce 14/26 Août 1807

Monseigneur!

Aly-Pacha ne fut plutôt assuré que L'Ile de St. Maure va être occupée par les troupes françaises qu'il a cessé ses hostilités contre cette place où nos troupes y sont encore. Les missions et les avances de ce Pacha auprès du Général Berthier ont été reçues avec assez de confiance par ce Général, qui le lendemain fit publier que toutes les échelles des pays dominés par le Visir de Jannina sont ouvertes aux habitants de ces Iles, qui pourront désormais faire le commerce comme par le passé.

Malgré des assurances aussi amicales de la part de ce Visir, je suis positivement instruit que l'occupation de ces Iles par les troupes françaises l'a jetté dans une agitation continuelle qui le tient fort inquiet sur sa destinée; il flotte tellement entre l'espérance et la crainte qu'il ne peut se dissimuler la méfiance dont il est rongé par le voisinage des français des quels attendait bonnement jusqu'ici une couronne.

La possession de Parga et la soumission des Tchamis à son pouvoir occupent maintenant toutes ses pensées et lui font mouvoir auprès du Général Berthier tous les ressorts imaginables pour y réussir. En même tems il m'a fait faire sous main, suivant sa louable coutume, des ouvertures tendantes à se concilier avec nous, renonçant à toutes ses prétentions contre les Grecs Armatolos, et à autres objets tant de fois discutés, pourvu seulement que nous lui laissons Parga et qu'elle ne soit point occupée par les français; mais ceux-ci connaissent trop l'importance de cette place pour ne mettre pas de doute qu'ils y laisseront pour leur compte la même garnison composée des tirailleurs Grecs que j'y avais envoyé dès le premier instant de la rupture avec la Porte, et qui ont si bien défendu cette place. Ce sera alors que Mr Berthier s'apercevra du changement de ce Visir, et verra combien peu l'on peut se fier aux promesses de cet homme, qui regarde déjà la paix entre la Russie et la France comme un prélude de la chute de l'Empire Ottoman.

Au reste, n'ayant que des très faibles connaissances des affaires et des dispositions présentes, depuis que le traité de Tilsit a dû avoir lieu, et dont j'ignore encore le contenu, Votre Excellence voudra bien ne reconnaître dans le présent rapport qu'une suite du zèle dont je suis animé et qui me fait parler, quoique sur des données encore douteuses.

*Je suis avec un profond respect,
Monseigneur,
De Votre Excellence*

Le très humble, et très obéissant serviteur

C[omte] G. Mocenigo

[Σημείωμα πάνω από το κείμενο:] ελήφ[θη] στις 14 Οκτωβρίου 1807, Νο143

ΑΕΠΡΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 468. 1807, Φάκ. 5030, φ. 291-293, πρωτότυπο.

59

1809, 2 (14) Αυγούστου. Έκθεση του Λυμπεράκη Π. Μπενάκη προς τον υπουργό Εξωτερικών Ν. Π. Ρουμιάντσεφ για την επιδίωξη του Αλή πασά να εξασφαλίσει την προστασία της Ρωσίας ώστε να διατηρήσει την εξουσία του.*

No 25

No 68

Corfou, le 2/14 Août 1809

Monseigneur!

Quelque extravagans que paroissent les projets d'Ali-Pacha, je crois devoir les communiquer à V. E. vû l'intention qu'il a d'envoyer un homme à l'armée de Valachie. Il m'a fait dire qu'il ne se fie pas aux François, malgré l'épanchement de cœur qu'ils lui protestent; que pour sa conservation, il ne lui reste que de rechercher la protection de la Russie, ou de l'Angleterre; il s'offre d'être un fidèle vassal et demande la protection de l'Empereur pour le pays de sa jurisdiction et de ses adhérens, car il pense, dit-il, que le gouvernement[en]t Turc doit crouler. Il est possible que cet homme veuille par une pareille confidence me déterminer à un rendez-vous qu'il m'a proposé, comme par incidence. Il est aussi probable qu'il tache de me brouiller avec les François. J'éluderai le rendez-vous sous de plausibles prétextes et j'en ferai la confidence au

* Στο κάτω μέρος της πρώτης σελίδας: A Son Excellence Monseigneur le Comte Roumantzoff etc. etc., à St. Petersbourg.

gouverneur franç[ais], autant qu'il suffira pour ne point donner dans le piège, si ma conjecture est fondée. Lorsque son messenger partira, je le munirai d'une lettre ostensible, en cas qu'il persiste dans cette intention.

J'ai l'honneur d'être avec soumission et profond respect,

*Monseigneur, de Votre Excellence
très humble et très obeissant serviteur Liberaki Benaky*

[Σημείωμα:] ελήφθη στις 29 Σεπτεμβρίου 1809

ΑΕΠΡΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 468. 1809, Φάκ. 2436, φ. 24-26^ν, αποκωδικοποίη-
ση. Δημοσιεύτηκε: [Η εξωτερική πολιτική της Ρωσίας], τ. V, σ. 129.

60

1810, 6 (18) Φεβρουαρίου. Σύσταση του Υπουργείου Εξωτερικών στον μητροπολί-
τη Βλαχίας Ιγνάτιο να διενεργήσει μυστικές επαφές με το γιο του Αλή πασά Μου-
χτάρ πασά, στις οποίες με ανεπίσημο τρόπο να του διευκρινίσει την πρόθεσή του
να αναγνωριστεί ο πατέρας του ως ανεξάρτητος κληρονομικός ηγεμόνας.

No 361

*Insinuation verbale
pour le Métropolitain de
la Vallachie
auquel copie en a été remise
le 6 Février 1810*

Les liaisons intimes du Métropolitain de la Vallachie avec Mouchtar Pacha, Commandant les troupes Albanaises réunies à l'Armée Turque, paraissent offrir de grand moyens d'utilité qu'on pourrait peut-être employer avec succès. A son arrivée en Vallachie, le Métropolitain, de concert avec le Général en chef, pourrait entamer une correspondance secrète avec Mouchtar Pacha dans laquelle il commencerait:

1^ο. Par l'informar de l'accueil distingué, qu'on lui a fait ici, des dignités dont il a été revêtu, et des bienfaits qu'il a obtenu pour lui et sa suite.

2^ο. Sous l'apparence d'un intérêt personnel, et en raison de l'amitié particulière qu'il lui conserve, le Métropolitain lui ferait le tableau le plus séduisant des avantages solides qu'il pourrait retirer en embrassant

les intérêts de la Russie et en faisant cause commune avec Elle.

3°. *En faisant ces insinuations à Mouchtar Pacha il aura soin de lui témoigner qu'elles ne sont suggérées que par la voix du sentiment; mais qu'il ne serait pas difficile d'en faire agréer les résultats, s'il voulait entrer dans ces vues.*

4°. *Il lui laissera entrevoir des dispositions à considérer l'autorité de Son Père entièrement indépendante de la Porte, et même si cela lui était agréable, à le reconnaître Souverain Héréditaire des pays soumis à son pouvoir; enfin il ajoutera tout ce qu'il croira pouvoir flatter l'amour propre, les goûts et les passions de Mouchtar Pacha en se montrant néanmoins sous le seul caractère d'ami et non de personne autorisée à lui tenir ce langage.*

5°. *Le Métropolitain concertera ces démarches avec le Général en chef, lui en communiquera tous les résultats et en rendra un compte détaillé au Chancelier de l'Empire.*

ΑΕΠΡΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 468. 1810, Φάκ. 1955, φ. 6-7, πρωτότυπο.

61

1810, 7(19) Απριλίου. Επιστολή του Μητροπολίτη Ιγνατίου προς τον Αλή πασά με την οποία ανακοινώνει την άφιξη του στην Αγία Πετρούπολη, τον διορισμό του ως μητροπολίτη Βλαχίας και την επιθυμία του να επαναλάβουν τις επαφές τους.

Très-haut et très-magnifique Visir!

Appelé par Sa Majesté l'Empereur de toutes les Russies à St. Pétersbourg, j'ai quitté l'Italie depuis long-tems, et dès ce moment-là je suis tout-à-fait privé des nouvelles de Votre Altesse.

Mon voyage a été long, car je fus obligé, à cause de la guerre entre la France et l'Autriche, de traverser plusieurs pays.

La ville de St. Pétersbourg est la plus brillante, la plus jolie et la plus magnifique en Europe. J'y fus présenté à Sa Majesté l'Empereur, qui m'a reçu avec une affabilité touchante; car c'est un Monarque plein de douceur et de bonté. Les grands de l'Empire m'ont aussi reçu avec beaucoup de bonté, et par conséquent mon séjour dans cette Capitale a été fort agréable.

Mais comme le froid du climat n'était pas convenable à ma santé, Sa Majesté Impériale m'a nommé Métropolitain de Valachie, afin que je puisse vivre dans un climat plus doux; et pour le moment je suis à Jassy chargé des affaires de la Moldavie et de la Bassarabie.

N'étant plus si loin de Jannina, j'ai cru mon devoir d'écrire à Votre Altesse, de demander ses nouvelles et de renouveler mon amitié ancienne avec Elle.

Quand j'étais à St. Pétersbourg je n'ai pas oublié les entretiens secrets, que nous avons jadis ensemble, et ses désirs; j'étais en état de lui faire des choses très-agréables; mais comme je ne connais pas les dispositions qu'Elle a à présent, je ne pouvais pas hasarder, sans que j'eusse son consentement; cependant je suis toujours prêt à lui servir.

Le nouveau Commandant en chef de l'armée Impériale, Son Excellence Monsieur le Comte de Kamensky, est un Général très-brave et d'un grand mérite. Il a été distingué en plusieurs batailles, et sur-tout en Suède il a fait des miracles, et il est encore des plus grandes familles de la Russie. J'ai eu l'honneur de le connaître à St. Pétersbourg, et je suis étroitement lié avec lui. J'ai recommandé à Son Excellence le fils de Votre Altesse Michtar-Pacha, mon ami intime, qui se trouve dans l'armée Turque, et il m'a promis de la connaître pour son ami, et de lui donner des preuves de son amitié à toute occasion.

Je ne manquerai pas de donner souvent à Votre Altesse des marques de ma sincérité; et si les circonstances, et les intrigues des autres nous ont séparé, il n'est pas juste que nous le soyons pour toujours. Au reste j'ai l'honneur d'être,

*De Votre Altesse,
l'ami sincère et serviteur
Ignace, Métropolitain de Valachie.
le 7 avril 1810, Jassy*

Mille compliments de la part de mon frère. L'Empereur lui a accordé le grade de Conseiller de Cour et la permission de rester auprès de moi.

[Σημείωμα:] *Traduction de la lettre de Monseigneur Ignace, Métropolitain de Valachie à S.A. le Pacha de Jannina Aly-Visir.*

62

1810, 7 (19) Απριλίου. Επιστολή του μητροπολίτη Ιγνάτιου προς τον Ν. Μ. Καμένσκι, αρχιστράτηγο του στρατού που βρίσκεται στον Δούναβη, σχετικά με τις υπηρεσίες του στη Ρωσία και με την ετοιμότητά του να έρδει σε επαφή με τον Αλή πασά και τον Μουχτάρ πασά.*

Jassy, le 7 Avril 1810

Monsieur le Comte!

*Dans le moment de mon départ de St. Pétersbourg j'ai reçu un ordre de faire une ouverture de correspondance avec le Pacha de Jannina Aly-Visir, ainsi qu'avec son fils aîné Michtar-Pacha,** comme Votre Excellence doit en être informée.*

Mais après qu'Elle a quitté Jassy, j'ai beaucoup souffert d'une maladie dangereuse, de manière que je n'étais pas en état de signer une lettre. Je suis à présent hors de danger, mais dans une faiblesse extrêmement grande.

*Cependant je n'ai pas manqué d'écrire à ces deux Pachas, et d'envoyer à Votre Excellence mon Secrétaire Mr. Mostras avec ces lettres, leurs copies et leurs traductions en français.****

Michtar-Pacha est parti de l'armée turque pour se joindre à son père; on dit que c'est son père lui-même qui doit venir à présent dans l'armée, mais je ne le crois pas. Si Votre Excellence veut envoyer à présent ces lettres, c'est par le canal de son agent, qui réside toujours auprès du Grand Visir, qu'on peut les envoyer.

*Son Excellence Monsieur le Prince Pancration**** a dit ici que j'ai fait à Sa Majesté l'Empereur de grandes promesses, et qu'il s'étonne comment pourrais-je y réussir? Moi, je n'en sait rien; et je ne suis pas un aventurier pour faire des promesses et d'en manquer.*

J'ai rendu de grands services à la Russie quand j'étais dans mon premier Diocèse, ainsi que lorsque j'ai passé à Corfou; et à cause des intérêts de la Russie j'ai perdu mon Diocèse, des biens considérables,

* Στο κάτω μέρος της πρώτης σελίδας: A S. E. Monsieur le Comte de Kamensky, Général Commandant en chef etc. etc. etc., à Bucharest.

** Εννοείται ο Μουχτάρ πασάς, Βλ. έγγραφο 60.

*** Το αντίγραφο της επιστολής του Ιγνάτιου στον Αλή πασά με ημερομηνία 7 (19) Απριλίου 1810. Βλ. έγγραφο 61.

**** Έτσι είναι στο χειρόγραφο Το ορθό Bagration.

de grandes sommes d'argent, ma patrie, mes amis et mes parents pour toujours. Quand les Russes allaient évacuer les Iles de la république je fus invité au service des puissances étrangères avec des promesses très-flatteuses et très-avantageuses, et je ne voulus pas les accepter.

Sa Majesté l'Empereur informé à tout cela m'a appelé à St. Pétersbourg et m'a nommé Métropolitain de Valachie sans me demander ni des services extraordinaires, ni de pareilles promesses. Voilà, Monsieur le Comte, toute mon histoire. Ce n'est que lorsque j'étais congédié et sur le point de partir de St. Pétersbourg, que Son Excellence Monsieur le Chancelier de l'Empire m'a donné la nouvelle que Votre Excellence doit occuper cette honorable place du Commandant en chef de l'armée Impériale; il m'a ensuite parlé sur les qualités brillantes qui la distinguent.

Comme il croyait que je devais rester à Bucharest, et qu'il était informé que j'ai été employé pour long-tems au service de la Porte, et que je connais bien ce Gouvernement et ses gens, il m'a ordonné d'être attaché tout-à-fait à Votre Excellence, et de tâcher lui rendre des services à toute occasion. C'était un bonheur pour moi d'être sous les ordres d'un chef si vertueux, si sage et si bon que Votre Excellence, et d'avoir des occasions d'être utile au service.

Je suis donc parti de St. Pétersbourg plein de joie, n'épargnant ni dépenses, ni ma propre santé dans mon voyage; mais cette vaine illusion est bientôt disparue; avant notre arrivée je fus condamné d'être loin d'Elle et de rester à Jassy. La lettre du Prince Pancration fut pour moi un coup de canon; mais quand j'ai reçu celle de Votre Excellence, mon esprit agité se calma bientôt; et j'ai pris des mesures nécessaires pour conduire bien les affaires de l'église que Son Eminence l'Exarque m'a confié, ainsi que celles de Divan autant que ma faiblesse l'aurait permis.

Cependant si Votre Excellence veut bien m'honorer quelque fois de ses ordres, je tâcherai de les exécuter avec promptitude et avec le zèle le plus ardent que je puisse montrer.

Je la prie d'agréer l'expression sincère de mes sentiments, et de croire que je suis

Monsieur Le Comte!

De Votre Excellence

*le très-humble et très-obéissant
serviteur*

Ignace, Métropolitain de Valachie

[Σημείωμα πάνω από το κείμενο:] *Camp[agne] Turque. 1810.*

ΑΕΠΡΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 468. 1810, Φάκ. 1955, φ. 2-3, πρωτότυπο.

63

1810, 23 Σεπτεμβρίου (5 Οκτωβρίου). Υπόμνημα του Λυμπεράκη Π. Μπενάκη αναφορικά με τις επαφές του με τον Αλή πασά και άλλους αλβανούς πασάδες.

Supplément de la relation du Consul Général Benaky¹

Par la relation que j'ai eu l'honneur de présenter le 14 du courant, j'ai cru de faire (le mieux que j'ai pu) un tableau pour donner une idée de l'état des régions indiquées, et de l'influence morale de ceux qui les gouvernent.

Je me propose présentement de faire connoître le parti que nous avons tiré par les concours des évènements du tems passé, pour savoir le profit qui résulterait de cette expérience pour l'avenir.

Ce tableau me paraît indispensable pour suppléer au défaut d'un exposé bien conçu, dont souvent on n'a pas le talent de donner une notion théorique.

Il faut commencer par le motif de l'agrandissement d'Ali-Pacha.

Le Gouvernement Vénitien pour se soustraire aux vexations continues des Pachas et Primats des Districts de son voisinage, dont les fermans qu'il obtenait de la Porte n'étaient pas respectés, ce Gouvernement, dis-je, acheta les suffrages du Divan en faveur d'Ali-Pacha, que sa souplesse avait prévenu en sa faveur, et le fit nommer Gouverneur de Jannina. Les Vénitiens ont gagné par ce trafic de changer le nombre des despotes, qui les tourmentoient, en un seul, et malgré les biens de bienfaisance, ils achetaient de lui aussi à haut prix leur tranquillité.

La Porte se trouva satisfaite de lui pour avoir comprimé l'insurrection des Grecs dans le pays de sa juridiction, lorsque la flotte russe arriva avec le Comte Orloff dans l'Archipel, et depuis ce tems a commencé l'époque de sa renommée.

Il a inspiré la terreur aux habitans du pays dont le Gouvernement lui a été confié, les riches Turcs surtout, dont sa province abondait, étaient forcés de lui vendre leur biens, et ils étaient ensuite massacrés.

Les Tzamis Turcs qui habitent la lisière d'Albanie depuis Chimara jusqu'à Prévesa, dont le nombre monte à dix mille hommes armés, profitant de la situation escarpée de leur pays, se sont unis ensemble pour ne pas recevoir ses mandataires chez eux, et lui remettoient exactement le montant des impôts appartenant au Gouvernement.

Les Sulliotés Chrétiens qui étaient aussi au nombre de quatre à cinq mille hommes bien armés, profitant de l'avantage de leur montagnes, éludoient sa persécution, mais ne pouvant pas subsister à cause du peu d'étendu de leur terrain, ils étaient dans la nécessité de commettre des brigandages dans les villages voisins qui appartenoient à Ali-Pacha.

Les uns et les autres étoient devenus formidables, et chagrinerent souvent leur persécuteur, le quel se donnait tout le soin pour les tenir en discorde.

Les Tzamis étaient cajolés par les Pachas de Berat, et surtout Ibrahim, qui soudoyoient Moustafâ-Pacha, et Selim-Bey Cocca, pour les fermenter.

C'est dans cet état que j'ai trouvé les choses lorsque j'arrai-vai à Corfou en 1784 comme Consul Général. Les Tzamis renouvelèrent avec moi l'ancienne relation qu'ils avoient avec mon père, et ils se berçaient de l'espérance de rentrer ensemble en Morée, pour se venger de la Porte, qui les a expulsés de cette presqu'île, dans le tems qu'ils l'ont usurpée, après l'avoir garanti de l'escadre commandée par le Comte Orloff.

Peu de tems après que la guerre eclata entre nous et les Turcs, Ali-Pacha, pour éluder la prescription de la Porte qui l'invitait d'aller à l'armée, s'occupa de faire la guerre aux Sulliotés sous prétexte qu'ils étaient d'accord avec les Russes.

Pour le détourner de ce dessein je lui fis savoir que j'avois des choses à lui confier s'il m'envoyait un homme fidèle de sa part; mon but était de faire différer l'agression qu'il méditait, par l'illusion qu'il aurait eu, de m'avoir en main, pour faire un cadeau à son Gouvernement.

Après quelques jours il arriva un de ses Agens à Corfou sous prétexte de terminer des questions des limites avec le Gouvernement vénitien; le quel vint chez moi pour connoître le sujet de mon invitation, et comme je n'avois rien à lui communiquer, j'ai inventé que je me proposois de profiter de l'ancienne relation de son maître pour extraire du pays de sa juridiction le bled nécessaire pour préparer la provision de la flotte, expédiée pour l'Archipel, mais que son voyage ayant été différé par rapport à la rencontre de la flotte svédoise, je ne pouvais

donner encore de commission précise sans avoir des nouveaux ordres. En faisant croire à son Agent, que lui et son Maître pouvoient acquérir des immenses richesses dans cette affaire, il partit avec l'espérance qu'il ne tarderait pas d'avoir la commission. Depuis ce tems il a montré quelque defférence pour les gens qui nous appartennoient, il a même soudoyé une centurie de Sulliotés pour comprimer leur brigandages.

Il m'a annoncé ensuite par un certain La Sale Français (qui résidoit à Prevesa, et expédiait à l'Amirauté de Toulon des bois de construction navale) qu'il voulait avoir des explications personnelles avec moi pour un vaste projet qu'il avait de s'emparer de toute l'Albanie au nom de l'Empereur de Russie, promettant d'être son Vassal, avec la condition de destiner quelques bâtimens à son service, qu'il laisserait un de ses fils en otage pour la garantie de sa promesse.

J'attendois toujours ce message, et pour ne pas lui inspirer de la méfiance, je suis parti sans hésiter avec Mr. le Commodor Psaro sur la frégate russe La parfaite alliance, et arrivant à Ste. Maure je lui ai signifié par le même La Sale, que je l'attendois là sur la frégate, ne pouvant pas sortir des États de la République de Venise sans un ordre exprès de la cour.

Alors il m'a fait dire qu'il expédierait un de ses gens en Valachie pour traiter avec le Chef de l'armée russe, et il me pria de le prévenir.

J'ai donné tout le détail au Prince Potemkin, ne lui laissant pas ignorer toute la ruse, et les artifices de cet homme.

Le hasard a porté que son neveu, qui était allé au secours de l'armée de la Porte avec quelques milliers de gens, est tombé prisonnier, et je ne sais pas si c'est parce que le Prince avait reçu ma lettre (que je lui avais envoyé par le moyen du Prince Gallizin) ou par quelque explication du captif, mais il l'a renvoyé à son oncle comblé de grâces.

En retournant à mon poste après une longue absence, lorsque les Français évacuèrent les Iles, nous renouvelâmes l'ancienne amitié et m'avoua qu'il reconnaissait de moi l'accueil que le Prince Potemkin avait fait à son neveu.

Il se plaignit de M^r l'Amiral Ouchacoff, et quoique ce fut à tort, car l'Amiral s'était indigné de lui par rapport au massacre fait sur les habitans de Prevesa, et de deux villages, Nivizza et St. Basile, j'ai tâché de le ménager, le priant d'oublier le passé, et de me conserver son ancienne bienveillance.

Il a voulu ensuite s'immiscer de la lisière de la terre ferme jadis

vénitienne, il a essayé d'attaquer les Tzamis du côté de la mer, et comme toutes ses tendances ne se conformaient pas au bien-être des habitants, je lui ai fait toujours des difficultés, m'appuyant à la convention, et à la défense qu'il y avait d'avoir à son service des navires armées.

Ces motifs avoient affaibli en quelque manière notre bonne intelligence, néanmoins nous étions toujours dans le meilleur procédé!

Après l'arrivée de Mr. le Comte de Mocenigo il m'a envoyé un certain Anastasi Siropoulo pour me proposer son ancien projet de la conquête de l'Albanie etc.

C'était un piège pour nous denoncer à la Porte si nous avions montré de l'adhésion; je lui ai répondu que personne n'oserait proposer ce projet à l'Empereur surtout en pleine paix.

J'ai informé de tout cela Mr. le Comte Mocenigo, lui signifiant par une lettre ostensible d'avertir le Ministre Turc Moustafâ-Efendi, qui se trouvait avec lui à Zante, pour que le fidel allié de notre Maître eût à prendre des mesures pour se garantir de cette machination.

En suite des plaintes faites par la Porte à Mr. d'Italinsky pour avoir soulevé les Tzamis contre Ali-Pacha, nous fondâmes notre justification sur les propositions déraisonnables qu'il avait faites à nous mêmes, et sur la probabilité de les avoir faites, aussi aux Français.

Depuis ce tems la rancune a été plus manifeste entre nous, et nous étions plus liés avec Moustafâ-Pacha, et les Tzamis.

Malgré la déclaration de guerre de la Porte, les Tzamis et Moustafâ-Pacha ont continué d'être fidèles, nous en obtenions la viande fraîche, et les bois à brûler, et toutes les nouvelles intéressantes de la Turquie.

L'amitié d'Ibrahim-Pacha nous convenait beaucoup pour encourager la fermeté des Tzamis, que la Porte tâchait d'affaiblir par des sermons religieux, et d'abord que par le moyen de Moustafâ-Pacha nous eûmes quelque explication ensemble, nous l'intéressâmes de faire cause commune avec nous par la communication que nous lui avons faite de l'acte ci-joint, que j'ai inventé, sous N.I. par le quel il se persuada que les Français étoient convenus avec Ali-Pacha de le faire Roi d'Albanie, dont le pays de sa juridiction étoit enclavé. Sa connivence n'a rien coûté à la Cour jusqu'à la fin de l'expédition, car il croyait d'agir lui même pour sa propre conservation.

Les Français après l'occupation des Iles Ioniennes ont cru de cultiver les Tzamis, et les deux Pachas pour menacer Ali-Pacha avec lequel ils s'étoient brouillés. Ibrahim-Pacha ne voulait point s'ingérer qu'après

avoir eu l'assurance de moi, qu'il pouvait toujours renouveler ses relations avec nous, lorsque nous serions dans le cas de pouvoir l'aider.

Ali-Pacha a saisi la première opportunité de renouveler sa correspondance avec moi, dans le tems que ses ennemis (fomentés par les Français) étaient en attitude, et le puissant Bayractar le querellait pour n'avoir pas obéi à l'invitation d'aller à Constantinople.

Il croyait avoir de moi (me considérant dans la nécessité de le cultiver pour les affaires de ma sœur en Morée) l'information la plus précise des négociations des Tzamis avec les Français, mais je lui ai répondu franchement que je ne pouvais pas abuser de la confiance que ces gens m'avoient donné dans le tems que j'avois perdu la sienne, mais que je pouvais m'employer, vu l'intérêt que je prennois à sa prospérité, pour rétablir la concorde entre eux. Et pour qu'il ne s'avisât pas de me compromettre avec les Français, je leur communiquois sa correspondance plaisantant sur la fécondité de son imagination.

Malgré tout le refus de ma part il n'a pas cessé de me donner les nouvelles les plus exactes sur la Turquie, mais après que nos négociations furent rompues à Foxan, il s'est écoulé plus d'un an sans que j'aie eu de lui aucun signe de vie.

Connoissant qu'il devient exigeant ordinairement lorsqu'on s'empresse de le rechercher, j'ai cru de ne pas anticiper de démarchers mais lui même dernièrement a trouvé un prétexte d'y entrer de nouveau en relation avec moi par le moyen d'un de ses gens, qu'il envoyait pour des affaires aux Français, débutant par blâmer ma confiance envers Ibrahim-Pacha, qu'en abusait, et lui communiquoit mes lettres, me faisant voir la copie de deux qu'il disait d'avoir reçu de lui.

Je savois qu'un Albanois de Moustafâ-Pacha a vendu au parti opposé le paquet qu'il portait à Berat, où il y avait des lettres que je lui avois adressé, le quel les communiquoit à Ibrahim-Pacha.

Je dis à son homme que son Maître n'ignoroit pas mes sentimens de gratitude pour les deux Pachas, et les Tzamis, et si eux mêmes trouvoient leur compte de faire quelque usage de ma confiance, j'étois bien content de pouvoir les servir, n'ayant pas comme particulier, ou Consul, aucun but quelconque, et en pareille occasion j'aurais agi également pour lui.

Pendant ce tems nous arriva la nouvelle de la catastrophe d'Ibrahim-Pacha, qui abandonna la forteresse de Berat, son Medecin Liperaki qui se trouva à Corfou fut expédié par Mr. le Gouverneur sur le lieu, pour avoir le détail; il se trouva à Valonne ou il s'était réfugié, et de là

expédia le rapport N.2. Ensuite Ibrahim-Pacha l'expédia à Corfou avec son Secrétaire priant le Gouverneur de lui envoyer 150 mille piastres turques, pour payer les gens qui l'avoient suivi, qu'autrement il risquerait de périr.

Le Gouverneur a refusé sur l'impossibilité de procurer cette somme, mais il a sugeré de lui adresser une lettre ostensible, que le Médecin Liporaki a écrite sous sa dictée, telle que le N.3., et en attendant le résultat, il lui a envoyé mille ducats d'or.

Il adressa aussi à moi la lettre N.4., se référant au récit verbal de son Secrétaire, signifiant en P.S. qu'ayant appris que j'avais eu l'ordre de partir pour la Russie, il me pria de prendre avec moi le nommé Minà, qui résidait de sa part près du Gouverneur Général à Corfou, pour représenter à la Cour ses vicissitudes: j'ai esquivé ce fardeau, en lui faisant connaître que nous serions tous les deux compromis par cette expédition, l'assurant que j'aurais fait pour lui plus de ce qu'aurait fait son Agent.

Lorsque je me trouvais à Naples pour venir ici, il y est passé le Médecin Liperaki avec le Chef de l'Etat Major de l'armée française de Corfou, allant en Poste courant à Paris, où ils calculoient d'arriver le 5 ou 6 Mai.

Il m'a dit que le Gouverneur expédiait copie de la lettre ci-dessus énoncée avec le Chef de l'Etat Major, et lui même en portait une autre de la même teneur de la part du Pacha pour l'Empereur Napoleon, et que Moustafà-Pacha avait écrit aussi à l'insinuation du Gouverneur, d'ou il paraît que le Gouvernement français doit avoir quel-que intérêt pour faire des prosélytes en Albanie.

J'ai remarqué que tous les Turcs d'Albanie ont beaucoup de considération pour nous; ils croient même que nous n'avons pas eu tort de nous emparer du domaine de la Porte après s'être séparée de notre ligue pour reconnoître l'Empereur de France.

Depuis qu'Ali-Pacha se trouva mal avec les Français, il croyait de ne pouvoir pas se garantir sans l'appui d'une Puissance du continent.

Il espérait beaucoup sur l'Autriche lorsqu'elle avait la guerre, mais après les vicissitudes d'Allemagne, il ne lui reste que de se flatter sur l'appui de la Russie.

Il me paraît presque impossible qu'Ali-Pacha puisse se déclarer rebelle, ne pouvant pas être plus indépendant de ce qu'il est présentement, et puis s'il perd la sauvegarde que lui procure sa place, il serait détruit par ses ennemis, surtout si on leur accorderait un subside, et

comme il sait très bien que la Porte ne viendrait pas à cette extrémité facilement, il se gardera de la pousser au bout.

On peut le cultiver aisément, et sans aucune dépense imaginable, car étant riche il n'a pas besoin de demander des ressources. Il faut d'ailleurs qu'il ne s'aperçoive pas de l'empressement qu'on a de le gagner, car alors il importunerait avec des prétentions sans bornes.

On peut faire en sorte que lui même cherchât un appui pour se sauver des voisins qu'il redoute, chachant que la Porte ne pourra pas le garantir contre eux, et qu'elle permettrait même sa persécution pour se justifier de n'avoir pas eu part des vexations qu'ils ont souffert de lui.*

On ne peut pas définir la manière dont on peut se prendre avec un être aussi extravagant, qui n'a pas un plan dans sa conduite pour en faire un, lorsqu'on veut le gagner, d'autant plus encore qu'on ne peut pas se fonder sur aucune de ses promesses.

Quelque fois on réussit avec lui en le négligeant, d'autre en le traitant avec un ton ferme et officieux; si on observe la même méthode en deux circonstances différentes il s'ennuie, et très souvent il méprise ceux qui tachent de le cultiver.

Il convient de ne pas abandonner entièrement la relation de ses ennemis pour l'obliger à la nécessité d'avoir des égards, on prospère mieux avec lui en lui présentant un épouvantail.

Il faut une circonspection bien raffinée pour éviter de paraître qu'on a l'intention de le menacer, mais de faire croire qu'on agit par un principe d'équité pour ne pas abandonner des gens dont on a obtenu quelque service, autrement on exciterait sa bravade.

De tous les Pachas d'Albanie il n'y a qu'Ibrahim-Pacha de Berat, et Moustafâ-Pacha qui pouvoient se révolter contre la Porte, étant la cause que tous les deux sont présentement réduits à la misère.

Dans les cas que l'Empire Ottoman fut exposé à un bouleversement, tous les Pachas chercheraient de se rendre les despotes du pays de leur juridiction, et comme ils ont une grande opinion de l'Empire de Russie, je suis persuadé qu'ils préféreraient Sa protection plus que celle de toute autre nation.

Quant aux Chrétiens on peut les guider à volonté sans les consulter, car étant trop observés, et ne pouvant compter sur leur discrétion, on les perd avant de profiter de leur dévouement.

*Έτσι είναι στο χειρόγραφο. Το ὀρθό: sachant.

Ali-Pacha n'ayant pas besoin de subsides, on ne perd rien d'avoir des liaisons avec lui.

Il est facile de gagner sa confiance en lui communiquant la lettre dictée par le Gouverneur Général de Corfoù en faveur de son ennemi, qui portant la conviction des trames ourdies contre lui, exciterait vivement ses alarmes.

Cette crainte le déterminerait à quelque entreprise, mais pas dirigée contre la Porte, et la durée de ses engagements ne sera pas plus longue que le danger de sa propre conservation.

Ces considérations portent à croire qu'il convient de conserver des liaisons avec ses ennemis.

*St. Petersbourg, le 23 Septembre
1810*

*Conseiller d'État
Benaky*

ΑΕΠΡΑ, Αγία Πετρούπολη, Κύριο αρχείο, 1-9, Κατάλογος 8, 1810, Φάκ. 10, φ. 11-16^ν, πρωτότυπο. Τα παραρτήματα που αναφέρονται στο υπόμνημα δε δημοσιεύονται.

¹ Το υπόμνημα του Α. Π. Μπενάκη είναι συμπληρωματικό τμήμα της από 14 (26) Σεπτεμβρίου 1810 έκθεσής του προς το Υπουργείο Εξωτερικών, η οποία αναφερόταν κυρίως στις σχέσεις των γαλλικών αρχών των Ιονίων νησιών με τον Αλή πασά (ΑΕΠΡΑ, Αγία Πετρούπολη, Κύριο αρχείο, 1-9, Κατάλογος 8, 1810, Φάκ. 10, φ. 1-9).

64

1811, 24 Ιανουαρίου (5 Φεβρουαρίου). Σχέδιο οδηγιών του Ν. Π. Ρουμιάντσεφ στον Λυμπεράκη Π. Μπενάκη, που άρχιζε και πάλι την δραστηριότητά του ως γενικός πρόξενος στην Κέρκυρα στην οποία του επισημαίνει να καλλιεργεί την ελπίδα ανεξαρτησίας του Αλή πασά, χωρίς να αναλαμβάνει συγκεκριμένες υποχρεώσεις και να προσπαθεί πρώτα απ' όλα να εμποδίσει την αποστολή των αλβανικών στρατιωτικών δυνάμεων στο μέτωπο του ρωσοτουρκικού πολέμου.

*N. 12
No 43*

*Projet d'instruction pour le Conseiller d'Etat Benaky,
Consul-Général à Corfoù.*

En retournant à Corfou pour y continuer l'exercice de vos fonctions consulaires dans les Iles lonniennes, le voisinage du Continent Turc, les liaisons que vous y avez entretenues, et la parfaite connaissance que vous possédez des intérêts politiques des Gouverneurs de ces Provinces, vous fournissent de nouveaux moyens de vous rendre utile à l'Etat.

L'Empereur n'a en vue que de forcer la Porte à souscrire aux conditions mises à la paix. Maître de la Moldavie et de la Vallachie conquises par Ses armes, Il se borne à demander que la Danube soit désormais la limite naturelle des deux Etats. L'obstination de la Porte à refuser des propositions dont la dignité de Sa Majesté Impériale et l'intérêt de Son Empire ne lui permettent pas de se désister, l'obligent de continuer la guerre et d'employer tous les moyens propres à abaisser l'orgueil de Son ennemi, et de le réduire à demander la paix.

C'est à seconder ces vues que vous devez vous appliquer sans affectations, en profitant avec prudence des occasions qui se présenteront, ou que vous pourrez faire naître, pour susciter des embarras à la Porte et la priver des ressources qu'Elle tire de ses provinces d'Europe.

Par une suite de ces considérations, vos liaisons avec Ali Pacha et les ouvertures qu'il vous a faites, méritent d'être entretenues; mais avec cette dextérité qu'exige le caractère fourbe et astucieux de ce Visir. En caressant le goût qu'il paraît avoir de se rendre indépendant de la Porte, vous éviterez de prendre aucun engagement qui puisse compromettre la Cour; vous vous renfermerez dans des assurances générales de l'intérêt qu'Elle lui porte, et de Ses dispositions à lui en donner des preuves, si Elle remarquera de son côté l'intention réelle de répondre à ces sentimens.

Certes: on porterait un coup funeste à la Porte en déterminant Ali Pacha à lever l'étendard de la révolte; mais la duplicité de cet homme, ses tergiversations et le peu de fonds qu'il y assises à faire sur ses promesses, ne permettent pas de se livrer à des combinaisons sur un projet aussi vague, ou dont l'exécution peut être encore éloignée.

Or, tout en fomentant avec les ménagemens convenables cette crise politique, vous ne devez pas perdre de vue l'objet présent qui est le plus essentiel: celui d'empêcher que le contingent de troupes d'Ali Pacha et de ses fils Veli et Mouchtar renforce l'armée du Grand Visir. Vous lui ferez envisager cette jonction comme très impolitique à sa cause, puisque, si d'un côté, elle tend à l'affaiblir, de l'autre, elle ne pourrait être considérée que comme une mesure contradictoire à ses insinuations.

Dans le cas ou vous ne pourriez pas réussir à priver l'armée Turque de ce renfort et que vous vous aperceviez qu'Ali Pacha veuille adopter d'autre plans favorables à la Porte, il faudra alors changer de batteries en les dirigeant toutes contre lui, soit en réveillant la haine de ses ennemis et en lui en suscitant de nouveaux, soit en lui inspirant des alarmes sur les projets des français; idée qu'il sera possible d'accréditer, en attisant auprès du Gouverneur Général des Iles la mésintelligence que les liaisons de ce Pacha avec les Anglois doivent avoir allumée.

Dans la vue d'étendre les avantages de ce système, vous tâcherez d'en faire l'application vis-à-vis des autre Pachas dévoués à la Porte, et surtout de ceux, dont les secours en hommes et pécuniaires peuvent avoir quelque influence sur ses opérations militaires.

Vous n'ignorez pas qu'un certain nombre d'Albanais est dans l'usage de passer chaque année en Egypte pour entrer au service des Beys rebelles à la Porte. Cette émigration mérite d'autant plus d'être encouragée qu'indépendamment de l'emploi que pourrait faire la Porte de ces individus, ce sont autant d'ennemis qui vont combattre les dépositaires de son autorité sur les bords du Nil. La connaissance personnelle que vous avez des principaux Chefs de ces mercenaires considérés comme les plus belliqueux de l'Empire Ottoman; les relations que vous avez conservées dans leur pays, vous mettent fort à portée, non seulement de remplir ce but, mais peut être même de donner, par ce moyen, un plus grand essor aux dissensions intestines de l'Egypte.

Il y a un autre objet sur lequel vous devez porter votre attention: c'est de démêler les dispositions d'Ali Pacha vis-à-vis de ses fils; ses vues pour sa succession, le plus ou moins d'influence qu'ils conserveront dans le pays gouverné par leur Père; leur caractère, talens et affections, et enfin, leurs dispositions personnelles envers notre Cour.

Vous vous appliquerez aussi à vérifier le degré d'intimité, qui subsiste entre Ali Pacha et l'Angleterre, et de pénétrer quelles sont les menées de cette Puissance en Epyre et en Morée, ainsi que celles des Etats limitrophes.

Vous tâcherez également d'être instruit du plus ou moins d'influence que nous avons conservé sur cette partie du Continent Turc, et dans les Iles de la Grèce. Les causes de notre discrédit ne sont pas difficiles à expliquer; elles dérivent des circonstances générales; mais au lieu d'abandonner tout à fait la partie, vous devez au contraire alimenter sourdement les moyens de la relever et vous procurer une connaissance

précise des obstacles qui peuvent s'y opposer.

L'Empereur désire que vous vous serviez de vos lumières, de votre expérience et des vos relations pour spéculer de Corfou sur ces différens objets et que vous en rendiez compte à Son ministère par toutes les occasions dont vous pourrez profiter. Vous ferez pour cela usage du chiffre qui vous a été confié, en vous précautionnant avec un soin extrême contre tout ce qui pourrait causer le moindre ombrage aux Puissances limitrophes.

Du reste: Sa Majesté Impériale se repose entièrement sur le zèle avec lequel vous vous occuperez à l'exécution de Ses ordres, et les preuves qu'Elle a de votre fidélité, de la prudence et de la sagesse de votre conduite, Lui sont un sûr garant que vous justifierez le degré de confiance qu'Elle daigne vous accorder.

[Σημείωση του Αλέξανδρου Α':] *Να γίνει έτσι.*

[Σημείωμα:] *Δοκιμάστηκε στις 24 Ιανουαρίου του 1811.*

ΑΕΠΡΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 468. 1811, Φάκ. 2437, φ. 2-7^v, αντίτυπο.

65

1811, 15 (27) Μαρτίου. Έκδοση του Λυμπεράκη Π. Μπενάκη στον Ν. Π. Ρουμιά-ντσεφ σχετικά με την αποκατάσταση της εξουσίας του Αλή πασά στο πασαλίκι του Μπερατίου, την έξοδο του γιου του Βελή πασά στο μέτωπο και τη συνωμοσία του Αλή Φαρμάκη στην Πελοπόννησο.*

Vienne, le 15/27 Mars 1811

No 2

No 74

Monseigneur!

A peine arrivé à ma première pause, je me crois en devoir de représenter à Votre Excellence ce que j'ai appris relativement aux contrées d'Albanie.

* Στο κάτω μέρος της πρώτης σελίδας: *A Monseigneur le Chancelier de l'Empire, à Snt. Petersbourg.*

*Ibrahim Pacha, après avoir perdu la part de sa juridiction, et confiné à Valonne à la fin de 1809, comme elle a observé dans ma relation de 23 Sep[tem]bre de l'année passée** les habitans de Berat secouèrent le joug d'Ali Pacha, et faisant cause commune avec l'expulsé, ils reconquirent toute la province, moyennant le secours que les Français ont donné, mais cela n'a pas duré longtemps, car Ali Pacha se présenta d'abord sur le lieu et par ses moyens ordinaires, il devint de nouveau le maître; il avoit à son service plusieurs Soulliots qu'ils avoient abandonné les Français, à cause de n'avoir pas reçu la solde de leurs appointemens. On croit qu'Ibrahim Pacha est en danger de perdre aussi Valonne, l'unique asyle obtenu par sa malheureuse capitulation, et alors, il n'a pas autre ressource que de se réfugier chez les Français à Corfou.*

Les deux fils d'Ali Pacha font partie de l'Armée Othomanne. Mouhtar, qui a été bâtu l'année passée par nos troupes, se trouve du côté de Schumla, et Veli qui est le Gouverneur de la Morée, laissa son fils à sa place, sous la tutelle d'un de ses parens nommé Pachó-Bey, et sous guide du Grec Sotiraki, et lui même passa avec quinze milles hommes vers Widdin. Le fils d'Ismail-Bey, qui est gouverneur de Saloniki, ne lui a pas permis d'y entrer dans la ville, et pour ne lui donner pas motif à une plainte formelle, il a envoyé les gens de tous les métiers à sa rencontre, pour que chacun de son armée, se pourvoye de ce qu'il a besoin. Le grand objet de celui - ci est d'avoir en main le Pacha de Widdin, dont on dit, qu'il est le plus riche de tout les pachas de la Turquie, mais l'autre, qui a deviné son intention a refusé de le recevoir dans la forteresse sous pretexte, d'éviter la disette des vivres, lui disant qu'y étant le chef d'un corps d'observation, il ne devoit prétendre l'entrée dans une ville bloquée et confiée exclusivement à sa garde.

Veli Pacha a mérité dernièrement la bienveillance de la Porte par un trait de générosité: elle lui demanda l'emprunt d'un million de piastres, sur des lettres de change liquides, avec les intérêts, et celui - ci, refusant l'un et l'autre, a satisfait en entier, disant que comme il doit toute sa fortune à l'Etat, il est bien aise de pouvoir contribuer à son besoin.

Les vexations que ce Pacha a fait sur les Turcs de la Morée, les ont déterminé de chercher l'appui des Français pour se révolter contre lui, mais comme ils n'étaient pas en état de contribuer à l'emprunt que ceux -ci demandoient pour soudoyer les troupes qu'ils vouloient employer contre leur tyran, il n'a pas eu de suite.

** Βλ. έγγραφο 63.

Un certain Ali Pharmaki qui était plus persécuté des autres, était le médiateur de cette conspiration,¹ mais les Français ne pouvant pas se prêter à bout, ils ont dépensé jusqu'à mille louis pour soutenir cet Ali Pharmaki, comme un germe de discorde, dont son château était assiégé par Veli Pacha, mais à la fin il fu obligé de se rendre à discrétion. Je croyois toujours que ce Pacha n'hazardoit pas de quitter la Morée, craignant l'insurrection des mécontents, mais il paroît d'avoir trouvé le moyen de se rassurer.

A Brody j'ai trouvé une quantité prodigieuse des marchandises que le nouveau tarif a arrêté sur cette ville,² on m'a assuré qu'il y avoit 1.100 balots de drap dont par vingt pièces chacun fait 22.000 pièces, et toute sorte de quinquailles et de percale de grande valeur. Les négociants ont imploré les suffrages de la Cour pour avoir la permission de les importer pour cette seule fois, que la prohibition n'était pas conçue lorsqu'ont été expédiées d'après la commission des marchands russes, une partie a été échangée avec des marchandises de Russie, qu'apparemment on espère de les faire passer peu à la fois dans le pays. Permettez, Monseigneur, cette digression aux fonctions consulaires, dont je me suis crû en devoir de parler sur ce qui parvint à ma connoissance relativement au commerce.

Je suis avec les plus profonds respects,

Monseigneur,

de Votre Excellence,

très humble et très obéissant serviteur

[Liberios] Benaky

ΑΕΙΠΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 468. 1811, Φάκ. 2438, φ. 2-3^v, αυτόγραφο.

¹ *Un certain Ali Pharmaki [...] etait le mediateur de cette conspiration:* Για τις πράξεις του Αλή Φαρμάκη, που ενεργούσε μαζί με τον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη εναντίον του Βελή πασά, βλ. Α. Βακαλόπουλος, *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού*, τ. Δ', Θεσσαλονίκη 1973, σ. 716.

² *A Brody j'ai trouvé une quantité prodigieuse des marchandises que le nouveau tarif a arrêté sur cette ville:* Εννοούνται ορισμένες συνέπειες που επέφερε ο ρωσικός τελωνειακός φόρος του 1810 στο εξωτερικό εμπόριο, που γινόταν μέσω της πόλης Μπρόντι στα σύνορα Αυστρίας-Ρωσίας. Αυτός ο φόρος είχε προστατευτικό χαρακτήρα: ήταν πιο υψηλός για μερικά εισαγόμενα προϊόντα, και απαγορευόταν η εισαγωγή στη Ρωσία ορισμένων άλλων εμπορευμάτων.

66

1812, 15 (27) Μαρτίου. Έκθεση του υποπρόξενου στην Ζάκυνθο Αντόνιο Σαντρί-νι προς το Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων σχετικά με τη φυγή του Ιμπραήμ πασά του Μπερατίου στην Κέρκυρα, την πολιτική του Αλή πασά, την είσοδο τού γιου του, Βελή πασά, στην Πελοπόννησο και τη ναυμαχία μεταξύ Άγγλων και Γάλλων.*

No 3

Zante, le 15/27 Mars 1812

Au Collège Impérial des affaires étrangères

Rapport du Vice Consul

Antoine Sandrini

Aly-Passa, ne déroulant jamais de l'idée d'agrandissement qu'il s'est dès longtemps proposée, s'avisait d'étendre encore plus loin les bornes de son domaine, en se rendant naguère, le maître aussi de Gardique, le seul village qui était resté aux malheureux Ybraïm-Passa de Valone.

Pour faciliter son dessein, il commença par se former un parti dans le susdit Gardique; il y réussit aisément, vu qu'il a de l'argent dont il sait se servir à la circonstance. Après cela il ne songea qu'à saisir des prétextes pour venir aux prises avec le même Passa, comme il vint effectivement à bout.

A l'infortuné Ybraïm, qui ignorait la trame, il fallut repousser les atteintes de son fier agresseur, mais à l'instant même où il s'en est aperçu, de sorte qu'étouffant son propre courage, il fut contraint de s'en fuir promptement pour ne pas tomber aussi prisonnier. De-là il se réfugia à Corfou, où il eut des bons accueils de la part du Général Donzelot.

Son fils, pour n'avoir pas eu le tems de se joindre à lui, et voyant qu'il allait être pris, s'empoisonna. Sa malheureuse femme, qui n'en était moins sensible, en prenant du même poison, fit éclater sa fidélité envers son époux. Ainsi ces deux victimes d'un juste mépris préférèrent plutôt la mort à l'esclavage.

Voilà le fameux Aly-Passa débarrassé même de cette famille et triomphant en ce côté-là. Il est évident que cet homme a des vues très étendues et qu'il n'aspire qu'à devenir d'autant plus puissant.

* Στο πρώτο φύλλο, πλάγιως: No 96.

*L'accueil de son ennemi à Corfou sera un nouveau motif de courroux contre les Français. En effet il ne retarda pas trop d'en donner un essai, car il ne laisse passer personne par ses états provenant de Corfou sans lui faire** une visite scrupuleuse dans ses papiers, et sans manifester en cette occasion la défiance la plus poussée en tout ce qui dérive des Français.*

Cet homme, qu'on ne doit pas envisager comme ordinaire, a su d'ailleurs se conserver, de longue main, dans sa jalouse carrière politique. Son gouvernement est composé moitié de grecs et l'autre de turcs, afin de s'attirer la bienveillance de toutes deux les parties, et lorsqu'il faut opprimer l'une, il emploie l'autre, étant ainsi certain d'être bien servi, vu l'animosité et la mésintelligence qui règne entr'elles.

Son fils Vely-Passa, nommé dans mon précédent rapport,¹ effectua son entrée dans la Morée sans aucun inconvénient. Ainsi les intrigues, que les apôtres français y avaient répandues, vont devenir presque inutiles, puisque la seule forteresse de Naples de Romanie déclara de ne pas vouloir reprendre son joug. Les suites de cette défection ne retarderont guère à éclater. D'ailleurs Vely-Passa ne publia jusqu'ici aucun firman qui l'autorisât à retourner dans cette Province, et l'on prétend qu'il en soit tout-à-fait dépourvu.

La pauvre Grèce, à peine commençait-elle à respirer, que va être plongée de nouveau dans l'abyme de la misère, faisant retentir l'air de ses gémissemens par les excessives extorsions d'un convoiteux musulman qui n'en épargna pas non plus les mêmes turcs. C'est pour cela que ce fléau de l'humanité y est généralement haï.

Le 10 février passé un des vaisseaux anglais le Victorieux de 74 pièces de canon avec un brick ont rencontré une escadre sortie de Venise et dirigée à Corfou, composée d'un vaisseau même de 74 canons et équipé de 872 hommes, de trois brick et de deux barques canonnières. Ils sont venus donc aux prises, et après un combat très sanglant de cinq heures et demie, le vaisseau français s'est rendu et un brick a été mis aux flammes, tout le reste se sauva par la fuite. Les français tués montent à 250 hommes et à plus de ce nombre les blessés. Celui des anglais consiste en 42 de morts et quelques*** de blessés; parmi ces derniers on compte le même Commandant du vaisseau, mais sans danger de sa vie.

** Στο χειρόγραφο η λέξη επαναλαμβάνεται.

*** Στο χειρόγραφο υπάρχει συντομογραφία qq.

L'expédition, partie d'ici le 26 février pour l'Adriatique, en recevant la nouvelle que d'autres vaisseaux ennemis fendent cette mer-là, suspendit sa route et alla relâcher à l'Île de Cephalonie.

*Après bien de brigues, le Ministre Foresti obtint de ce Gouvernement dès le mois d'Août écoulé une médaille d'or pour le Général Stuart,² en signe de reconnaissance. On s'avisait cependant d'écrire préalablement au Général, et de tenir la chose voilée jusque à ses réponses de Londres. Il y a quelque jour qu'on sut qu'il accepta de bon gré l'offrande, ce qu'on ne devait point douter; car on ne récuse pas facilement une marque de distinction qui semble dériver d'une population de quarante mille âmes. La pièce ci-jointe contient tout le détail de cette affaire.****

Le V. Consul Antoine Sandrini

[Σημείωμα πάνω από το πρώτο φύλλο:] *ελήφθη στις 28 Νοεμβρίου 1812.*

ΑΕΠΡΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 468. 1812, Φάκ. 2657, φ. 15-16, πρωτότυπο.

¹ *Son fils Vely-Passa, nommé dans mon précédent rapport:* Στην από 6 (18) Μαρτίου 1812 έκδοση του Αντόνιο. Σαντρίνι προς το Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων αναφέρονται οι προσπάθειες των γάλλων μυστικών απεσταλμένων στην Πελοπόννησο να εμποδίσουν την επιστροφή του Βελή πασά από το ρωσοτουρκικό μέτωπο στην επαρχία που αυτός διοικούσε από το 1807. Ο Σαντρίνι εκφράζει την άποψη ότι οι προσπάθειες αυτές θα παραμείνουν άκαρπες και ο Βελή πασάς σύντομα θα εγκατασταθεί και πάλι στην Πελοπόννησο (ΑΕΠΡΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 468. 1812, Φάκ. 2657, φ. 13, πρωτότυπο).

² *le Ministre Foresti obtint de ce Gouvernement[...] une médaille d'or pour le Général Stuart:* Στο συνημμένο της έκδοσης υπάρχει απόφαση του Επαρχιακού Συμβουλίου της Ζακύνθου για τη βράβευση του στρατηγού Τζον Στιούαρτ, αρχιστράτηγου του βρετανικού στόλου στην Μεσόγειο, με το χρυσό παράσημο στο οποίο είναι χαραγμένη ελληνική επιγραφή, όπου εκφράζεται «η αιώνια ευγνωμοσύνη και ο σεβασμός της κυβέρνησης και του λαού στον φημισμένο απελευθερωτή των νησιών μας». Στα επισυναπτόμενα υπάρχει επίσης το αντίγραφο της επιστολής του Σ. Φορέστη προς το Επαρχιακό Συμβούλιο με ημερομηνία 28 Φεβρουαρίου 1812 για τη συγκατάθεση του Στιούαρτ να δεχτεί το παράσημο (ΑΕΠΡΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 468. 1812, Φάκ. 2657, φ. 17-18, πρωτότυπο).

*** Βλ. σημείωση 2 του εγγράφου.

67

1813, 8 (20) Φεβρουαρίου. Έκθεση του Α. Ι. Ιταλίνσκι προς τον Ν. Π. Ρουμιάντσεφ σχετικά με τα σχέδια του Μαχμούτ Β΄ να συντρίψει την εξουσία του Αλή πασά, την αντίδραση τού τελευταίου απέναντι στην εισβολή του Ναπολέοντα στη Ρωσία και την προετοιμασία της Πύλης για την εκστρατεία εναντίον του αγιάνη της Ρού-μελης Εμίν αγά.*

N. 12 et No 13

Bujukdere, 8/20 fevrier 1813

Monseigneur,

Ali Pacha de Janina a quitté le lieu de sa résidence ordinaire, et s'est transféré à Prevesa, avec les plus notables habitans tant Turcs que Chrétiens.

Il est des personnes qui croient que le Pacha a été déterminé à ce parti par la crainte de quelque projet sinistre de la Porte contre lui et parce qu'il sera plus en sûreté à Prevesa qu'il a fait fortifier, comme aussi les lieux environnans, et que soupçonnant les habitans de Janina de lui être contraires, il vint les tenir en respect, en gardant près de lui, comme en otage, les principaux d'entre eux.

Selon d'autres personnes, et particulièrement d'après le dire de l'Agent d'Ali Pacha, ce Pacha ne s'est du tout pas retiré de Janina, mais qu'il est allé faire simplement un voyage à Prevesa pour visiter les fortifications qu'il y fait faire.

Les soupçons d'Ali Pacha sur quelque projet de la Porte contre lui doivent exister. Il connaît certainement l'intention du Sultan, d'être complètement Souverain, et dès lors de réduire à une entière obissance tous les personnages qui depuis plusieurs années visent à l'indépendance.

Ali Pacha doit sentir où tendent les diverses mesures déjà prises par le Sultan contre quelques uns de ces personnages.

Il m'a été assuré que lorsque Ali Pacha a eu connoissance de l'occupation de Moscou par les Français, il s'est imaginé que cette guerre, auroit pour résultat, une influence prononcée et exclusive de la France sur toute l'Europe, et il a songé qu'il convenoit à ses intérêts de faire

* Στο κάτω μέρος της πρώτης σελίδας: *Son Excellence Monsieur le Comte de Rommanzoff Chancellier, à St. Petersbourg.*

cesser la mésintelligence qui existe entre lui et les Français; qu'en conséquence il a expédié ici un Emmissaire Grec, pour entrer en explications, et en négociations avec l'Ambassadeur Andreossi; mais l'homme de confiance chargé par Ali Pacha de cette commission, ayant à son arrivée à Constantinople, connu la tournure que la guerre Française a prise, et ayant considéré que les affaires présentent une perspective bien différente, a suspendu toute démarche, jusqu'à nouvelles instructions de la part d'Ali Pacha.

Il me seroit difficile d'acquérir certitude à cet égard. Il appartient plutôt à Mr. le Consul g[énéral] Benaky de s'assurer de la vérité. Néanmoins je continue mes recherches pour la découvrir. Un fait très certain est l'empressement particulier et marqué que l'Agent d'Ali Pacha avec lequel j'ai voulu entamer quelques relations, met à être tenu au courant des évènements de la guerre Française, pour l'information de son maître, et ses démonstrations de joie, dès que je lui fais part de nos succès. Aussi j'ai été et je suis très attentif à lui faire remettre une traduction en grec du précis des évènements militaires.

On m'a assuré qu'Ali Pacha est en mésintelligence ouverte avec son fils Veli Pacha actuellement gouverneur de Tricala. On dit que celui-ci est destiné à agir contre Molla Pacha de Vidin, si en dernier résultat il faudra recourir aux armes pour le réduire.

Je suis occupé à me procurer des renseignemens précis sur l'état de ces affaires, sur leur connexion avec celles des Serviens, et sur les véritables intentions et dispositions de la Porte à l'égard de ceux-ci.

J'ai pris aussi quelques mesures pour être informé de ce qui se passe à Andrinople où le Grand Visir continue d'être en station.

Il est certain qu'il s'y occupe de préparatifs militaires, et qu'en apparence ils ont pour cause et pour but des expéditions contre divers Ayans de la Romélie et particulièrement contre celui du district de Hasse Keni, nommé Emin Aga; mais cet Ayan fort par lui-même est secrètement secondé par plusieurs autres, en qui la mise à mort de quelques uns d'entre eux par ordre du Sultan, et les préparatifs du Grand Visir ont fait naître la méfiance la plus entière. Ismail Bey de Ceres lui-même, quoique ennemi personnel de l'Ayan de Hasse-Keni, refuse sous divers prétextes de se rendre au camp du G. Visir où il avoit ordre d'aller pour marcher contre lui.

Ali Pacha requis de concourir à l'exécution de ces projets du Sultan, a envoyé à son ordinaire de l'argent au camp du G. V.

Le Bostandgi Bachi d'Andrinople s'est mis en marche pour Giumurdgina. Dans cette ville on s'attend tous les jours à recevoir des nouvelles sur l'effet de l'expédition projetée contre l'Ayan Emin Aga.

Jusqu'à présent aucune des diverses personnes qui me fournissent ces renseignements, n'ont indiqué des soupçons sur un tout autre but de la Porte dans toutes ces mesures.

Je redouble de vigilance pour être exactement informé.

Le Janissaire Aga du Camp du G. V. a été déposé; il a été remplacé par le Koul Kehayassi, le premier officier de ce Corps.

Arif Effendi, cy-devant Reis Effendi, et Tihaprakiy-zadé Damadi Hassan Effendi, inspecteur général des Grains, et tous les deux membres du Conseil, sont morts subitement. Celui-ci est remplacé par Gianib Effendi qui en mon arrivée en cette capitale était Tersana Emini. C'est un homme à bons principes, autant qu'un Turc peut l'être.

Ibraim Effendi Chehr Emini et membre du Conseil dont j'ai déjà entretenu Votre Excellence est en danger de mort, par l'effet d'une maladie. S'il succombe, ce sera un meneur du parti contraire, de moins. Il est essentiellement le soutien auprès du Sultan, de Halet Effendi et de Halil Effendi.

Morali Osman Effendi, exilé depuis près d'un an, a obtenu son rappel. On ne dit point si en même tems il aura quelque place dans le Gouvernement.

La Peste après avoir enlevé près de deux cent mille âmes, en cette capitale, a cessé ses ravages. Il n'y a plus que quelques accidents par-ci, par-là. On doit la cessation du fléau à l'extrême rigueur de la saison.

*Je suis avec respect,
Monseigneur,*

*de Votre Excellence
le très humble et très obéissant serviteur
d'Italinsky*

[Σημείωμα πάνω από το κείμενο:] ελήφθη στις 3 Απριλίου του 1813.

ΑΕΠΡΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 468. 1813, Φάκ. 2285, φ. 59-62, πρωτότυπο.

68

1813, 15 (27) Απριλίου. Έκθεση του Α. Ι. Ιταλίνσκι προς Ν. Π. Ρουμιάντσεφ σχετικά με την υποστηριζόμενη από τη Γαλλία πρόθεση του Σουλτάνου να συντρίψει την εξουσία του Αλή πασά, καθώς και για την αναγκαιότητα να βρίσκεται κοντά στον τελευταίο αντιπρόσωπος της Ρωσίας.*

No 49

Buyukdéré, 15/27 Avril 1813

Monseigneur!

L'Ambassadeur d'Angleterre Mr. Liston est venu me trouver ici, pour me faire part, d'avoir reçu de l'Agent Britannique à Yanina, l'avis secret qu'Ali Pacha avait été commandé par la Porte, de se mettre de sa personne en marche, avec un certain nombre de troupes, pour concourir à l'expédition projetée contre les Serviens, mais que se méfiant de la Porte, et concevant le soupçon, que le Sultan veut l'attirer en Romelie, pour se défaire de lui, il n'était pas du tout disposé à se conformer à l'ordre qui lui a été donné, et qu'il s'était même ouvert à cet égard à l'Agent Britannique. Celui-ci informe en outre qu'Ali Pacha a entièrement rompu avec les Français.

Mr. de Liston m'a ajouté qu'en même tems que cette dépêche chiffrée lui est parvenue, au moyen d'un confident d'Ali Pacha, un autre individu lui a fait faire un message tendant à avoir une entrevue secrète avec lui, pour l'entretenir des intérêts de ce Pacha, dans cette conjoncture.

Mr. de Liston a paru vouloir me consulter sur la conduite à tenir, et savoir en même tems de moi, si d'après mes propres informations, Ali Pacha courait réellement un danger.

Mr. de Liston m'a paru vouloir éviter l'entrevue avec l'intime d'Ali Pacha, ou du moins qu'elle n'eut lieu, que du sçu de la Porte auprès de laquelle cet individu mettrait en avant le prétexte de quelque affaire contentieuse de bâtimens de commerce.

Mr. de Liston en général d'un caractère timide, et très circonspect, craindrait que cette entrevue secrète ne fut connue de la Porte, ou des

* Στο κάτω μέρος της πρώτης σελίδας: *Son Excellence Monseign[neur] le Comte de Romanzoff, Chancelier de L'Empire etc., etc.*

Français; que ceux-ci en s'empressant de la dénoncer, ne fissent concevoir de l'ombrage au Ministère Ottoman.

Si sous ce rapport je n'ai pas cherché à le dissuader, je n'ai pas hésité à lui tenir un langage propre à fixer son opinion, sur le danger qu'Ali Pacha courera, s'il s'aventure hors de son Gouvernement; jé l'ai assuré que telle était la mienne, et que soit les informations qui me sont données par diverses personnes, soit le caractère du Sultan, et ce qui se passe par son ordre, concouraient à me faire croire que la perte d'Ali Pacha était résolue, et que d'une manière ou d'autre on cherchera à se défaire de ce personnage; que je ne pouvais pas non plus me dissimuler que les intrigues françaises pour faciliter l'exécution de leurs projets doivent tendre à ce que l'Albanie ne soit pas sous la domination et l'influence d'Ali Pacha, et que le considérant comme un obstacle, ils cherchent à le perdre.

En tenant ce langage à Mr. de Liston, je ne me suis pas écarté de la vérité, et en concourant à le décider d'entretenir les craintes d'Ali Pacha, je crois servir les intérêts de Sa Majesté l'Empereur sous plusieurs rapports.

Au surplus cet Ambassadeur m'a fait dans cette occasion quelques questions sur l'état des affaires serviennes.

La présence dans ces circonstances d'un Agent de la Cour Impériale auprès d'Ali Pacha, n'eut pas été sans utilité, et je regrette de ne pas avoir eu jusqu'à ce jour aucun avis sur le compte de Mr. le Conseiller d'Etat Benachi, pour savoir où il est, et quand il pourra se rendre à son poste, quel sera le lieu de son séjour, et d'après ces informations demander et lui expédier le Berat de la Porte.

Je suis avec respect,

Monseigneur,

De Votre Excellence,

Le très humble et très obéissant serviteur

A. d'Italinsky

[Σημείωση:] No 53. Ελήφθη στις 15 Μαΐου του 1813.

ΑΕΠΡΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 468. 1813, Φάκ. 2285, φ. 207-218^v, πρωτότυπο.

69

1813, πριν από τον Μάιο.* Επιστολή του Ιμπραήμ πασά του Μπερατίου προς τον πρώην πρόξενο στην Αιυλώνα Ζαχαρία Μπιτζίλη όπου αναφέρεται στις εξυπηρετήσεις που προσέφερε στη Ρωσία, και υποβάλλει την παράκληση να τον συνδράμει στην αποκατάσταση της εξουσίας του.**

Πρός τόν ἀγαπητόν μοι Κόνσουλα Ζαχαρίαν Μπετζίλη τοῦς ἀκριθούς μου χαιρετισμούς.

Στοχάζομαι νά ἐμάδητε τήν δυστιχείαν ὅπου μέ ἠκολούθησεν ὅπου ὁ ἀγαπητός μου συμπέθερος μέ ἔδιωξεν μέ τήν ὀλοτή ὥς ἀπό τόν Αὐλώνα μου ἐκυρίευσεν ὅλον μου τό πασσαλίκη καί μέ τά θίας ἡμπόρεσα νά γλυτώσω τήν ζωήν μου, ἔφυγα κακῶς κακοῦ καί ἐπεῖρα τήν Φρανγγιάν, διά τήν ὥραν ὑποκούμβισα εἰς τοῦς Κορφοῦς, καί ἄν ἤθελε ἦχα τήν τύχην νά εἶναι ἐδῶ οἱ ἡγαπιτή μου φίλοι δέν ἤθελε τόσον λυπιδῶ. Μά ἐξεναντίας ἡῤικα ἐκείνους ὅπου ἡγάπησα ἀλλά ἐναντιώδικα (ὡς καθῶς καλά τό γνωρίζετε) καί μοῦ μένει νά ζίσω μέ τά ἔλεός τους καί ἡ συνήδισή μου μέ ἐτύπτει, δέν θέλω νά σᾶς γράψω περισσότερα περί τοῦτου διά νά μήν σας ψυχράνω καί νά στοχασθῇτε πῶς διά νά ἀκούσω τῆς συμβουλῆ σας ἐχαλάσθηκα ὄχι ἀγαπητέ μου φίλε ἀλλά ἔτζι ἦτον γραμμένος ἀπό [...] ἀλλά. Δέν ἐμεταχειρίσθηκε ἀνδρείαν διά νά μέ νικήσῃ ὅπου ἤθελε τοῦτο κάμω χαλάλι ἀλλά μέ τῆς συνήθησμέναις του κολακίης ἄσπρα καί ὑποσχέσεις ἐκέρδισεν καί ἡγόρασεν τοὺς ἀρχηγούς ὅπου ἦχα θάλλη ἐπάνω εἰς τό ἀσκέρι μου, καί μέ ἐπαράτησαν. Τα σκυλιά οἱ πλέον ὠγαπιμένοι μου, ὅπου μοῦ ἐπώλησαν φαίνεται τώρα νά τό ἐμεταίδαν. Ὡς μανθάνω ὁ κόσμος δέν ἦναι εὐχαριστημένος ἀπό τόν τύραννον. Ἐλπίζω νά μήν χαθῇ τό σιτζάκι μου ὅτι ὁ ἀλλά τό ἐφύλαξεν παλαιῶθεν ἐνδύναται νά ἔλθει κανένας καιρός ὅπου νά τόν εὐγῶ ἀπό χάκι. Σᾶς λέγω ἡγαπητέ μοι πῶς ἐκεῖνο ὅπου μέ ἐλύπει περισσότερον ἀπό τόν χαλασμόν μου εἶναι, πού εὐγαλεν φερμάνι ἀπό τό δοβλέτι καί μέ αὐτό ἔκαμε τοὺς ἐδικούς μου καί ἠνώθησαν μαζύ του, μέ ἔγραψαν ταῖς προάλλαις ἀπό τόν Αὐλώνα ὅπως τό φερμάνι μέ παρασταίνει σιασίτην, ἦτοι νά ἐνώθηκα μέ τοὺς μοσχόδους, καί ἐναντίον εἰς τό δοβλέτι, γράφωντας οὕτως: α^{ον}: πῶς ἐπώλεμούσα τόν Ἀλύπασια εἰς καιρόν ὅπου αὐτός ἐπώλεμούσε τόν ἐχθρόν καί ἦτον συμᾶ νά ἐπάρει τό νισή τῆς Ἀγίας Μαύρας καί ἀκολουθῶς τᾶς ἐπίλυπους ἐπτά νήσους. β^{ον} πῶς ἄφηνα τοὺς Μοσχόδους

* Η ημερομηνία σύμφωνα με το συνημμένο γράμμα του Ζ. Μπιτζίλη στον Ν. Π. Ρουμιάντοεφ.

** Τηρείται η ορθογραφία του χειρογράφου.

νά κάμνουν ἀσκέρει στό πασαλίκι μου καί μέ αὐτό νά πολεμοῦν τό δοβλέ-
 τι. γ^{ον}: πῶς ἔκαμα ξυλίκη διά τά καράβια τους τόν ἔδιδα πίσσα ἀπό τό μαδέ-
 μι μου διά νά φτιάσουν τά χαλασμένα τους καράβια καί ἐπείγαν μέ αὐτά
 νά πάρουν τήν πόλιν. δ^{ον}: πῶς ἀληκότισα εἰς τόν Αὐλῶνα τήν κοριερα των
 φίλων μας καί συμμάχων φραντζέζων καί ἀρπάξα τά γράμματα ὅπου ἤφερε
 τό δοβλέτι καί μινίστρων τους στήν πόλιν καί τά ἔδωσα τῶν μοσχόβων. ε^{ον}
 πῶς ἔδωσα προσταγή εἰς τό πασαλίκι μου καί ἄδια τῶν ἀραγιάδων νά
 πιγαίνουν κᾶδε λογιῆς ζαερήν εἰς τοὺς Κορφοῦς ἀνοίγωντας τά πόρτα μου
 ὅχι μόνον διά τά γεμιά τῆς ῥεπούμπλικας ἀλλά καί διά τά καθαυτό μοσχο-
 δικά (καί εἰς αὐτό λέγει ψεύματα ὅτι μοσχόβικα γέμια ποτέ δέν ἄφησα νά
 ἔλθουν στά πόρτα μου στόν καιρόν πολέμου) καί ἄν ἐλειπαν οἱ ζαερέδες
 ὅπου ἔπερνα ἀπό τόν τόπον μου ἔπρεπε νά χαθῇ τό ἀσκέρει τους ἢ τό
 λιγώτερον νά φύγουν ἀπό τᾶς Ἑπτανήσους, μέ τό νά μήν ἤχαν ποῦθεν νά
 τόν ἔλθουν καί ξεχωριστά κρέατα. στον πῶς τό καλήτερον ἀσκέρει τοῦ
 μοσχόβικου καραβίου πού εἶχε πέση εἰς τήν ξερά εἰς τό πορτίκιο τό ἔστει-
 λα εἰς τοὺς Κορφοῦς (καί εἰς αὐτό λέγει ψεύματα) καί τοὺς ὀλίγους ὅπου
 ἐθάσταξα δύνωντας τους ὅλα τά χρειάζόμενα ὡς καί ἄσπρα τοὺς ἔστειλα εἰς
 τήν πόλιν, καί αὐτό ἀκολούθησε ὅχη δι ἄλλο παρᾶ διά νά δείξω τήν πιστο-
 σύνην μου εἰς τό δοβλέτι καί ἄλλα τοιαῦτα σᾶς ἀφείνω νά στοχασθῇτε πόσα
 ἔγραψε διά νά μέ θάλει εἰς τό γαζέπι καί τό ἐπέτυχε ὁ σκύλος ἐν δυνάμει
 τοῦ αὐτοῦ φερμανίου μέ ἐξεκούμβισε μέ τήν ὁλότην. Οἱ πλεόν πιστοί μου
 μπουλουμπάσιδες τώρα μοῦ ἔγραψαν αὐτά ὅπου σιμειώνη τό φερμάνι καί
 δικαιώνονται λεγωντάς μου πῶς ἔστωντας πιστοί καί καλοί μουσουλμάνοι
 ἦταν διασμένοι νά ἀκούσουν τήν προσταγήν τοῦ δοβλετίου καί νά ἐνωθοῦν
 μέ τόν ὑπαμπέσι Ἀλύ πασιά κέ λέναι εἰς τόν ἴδιον καιρόν νά πασχίσω νά
 λάβω τήν συγχώρεσην ἀπό τό δοβλέτι εὐγάνωντας φερμάνει ὅπου νά ξανα-
 εμβῶ εἰς τό βασιλικόν ἔλεος καί τότες αὐτοί θέλοι πάρουν τό μέρος μου
 ὑποσχόμενοι νά τόν διώξουν ἀπό τό πατρικόν μου πασαλίκη. Σᾶς σημειώ-
 νω τὰς αἰτίας ὅπου μέ ὀργίσθηκε τό δοβλέτι καί μέ ἐχάλασεν ὁ ἐχθρός μου
 διά νά κάμεται γνωστόν ἐκεῖ ὅπου θά ἔχω σταθεραῖς ἐλπίδας εἰς τήν ἡλει-
 κρινή σας φιλία πῶς θέλετε παραστήση τά πάντα ἐκ στόματος εἰς τήν δού-
 λευσιν ὅπου ἔκαμα τήν Βασιλ[...]αν σας. Εἶναι περίτον νά σᾶς παρακαλέ-
 σω ἢ νά σᾶς γράψω εἰς πλάτος κάθε τί μέ το νά σᾶς εἶναι γνωστά τά πάντα
 καί κάθε [λευσην] μέ το νά ἐστάθῃ δι' ἐνεργείας σας καί παρακινισές σας
 [...] ἐξῆς. Πασχίσатаι διά νά μοί εὐγεί κανένα βασιλικό ἔλεος ὅτι ἀρκετά
 σας ἐπερίγραψα τήν ἐλεηνήν μου κατάστασιν, θυμηθῇται τοὺς ὅρκους καί
 ὑποσχέσεις ὅπου μοί ἐκάμετε ἐκείνον τόν καιρόν, πῶς ὁ βασιλέας σας θέλει
 ἀνταμίψει τᾶς δουλεύσεις μου, καί τό περισσότερον νά γράψει ὁ βασιλέας

σας τοῦ ἐδικοῦ σας [ἐλπις...] στήν πόλιν μέ ὁμορφον τρόπον νά κάμει το δοδλιέτι νά μέ συγχωρέσ[ει], νά μέ στείλλη τό φερμάνι νά ξαναπιγαίνω στόν τόπον μου ὅμως νά μήν ἀποδείξει ποτές οὔτε πῶς εἶχα μαζί σας εἰς τά πέρισιν εἰς καιρόν πολέμου ἀλλά οὔτε πῶς ἐγώ ἐζήτησα νά μεσιτέψετε διά λόγους ποῦ νά μήν καταλάβουν παντελῶς εἰ δέ καλότερα νά λήπει ὅτι διά τό χατήρι σας μέ ξαναδήδουν τόν τόπον μου καί διά μίαν ψυλήν αἰτίαν μέ κόφθουν τό κεφάλι, καί αὐτό ἐπηδυμοῦσα νά γένῃ ποῦ ἀνίσως ἦτον τρόπος, ὅπου διά τό χατήρι μου νά πᾶς ὁ ἴδιος στήν πόλιν παρακαλῶ νά δώσετε νά καταλάβῃ τοῦ βασιλέως σας πῶς καί ποῦ νά κάμει διά τό καλόν μου πῶς καί διά τήν δούλευσιν ὅπου σᾶς ἔκαμα εἰς τήν μεγάλην σας χρείαν. Ἐκεῖνο ὅπου ἐπιθυμῶ θέλω εἶναι νά λάβω καλόν ἀπό ἐκεῖνον τό βασίλειον ὅπου μοί ἐπιβουλεύσεται καί ἀγάπησε ἡ καρδιά μου, καί μέ ὅλην μου τήν δυστυχίαν δέν τό ἐμετανόησα καί ἐπιθυμῶ νά ἀκολουθήσω τήν φιλίαν μ[ας] ἕως εἰς τό τέλος τῆς ζωῆς μου. Ἐδῶ ἀκούω πολλά μιλεῖ ὁ κόσμος καί γράφουν τά χαρτιά ἐνάντια, ὅμως δέν πιστεύω τίποτες ὁ [...] εἶναι δικά τους χαλτία καί ἐλπίζω νά νικήσῃ ὁ δικός σου καί καλός βασιλεύς. Τά γράμματά σας καί κάθε τί νά μέ τά στείλετε διά μέσου των συγγενῶν σας ἀπό Χειμάρραν καί οὕτως μέ ἔρχοντε σύγουρα καί κανεῖς δέν δά μανθάνει καί ὄχι ἀλέως ἀπό ἄλλους δέν θέλει δεχθῶ τίποτες διά τοῦ φόβου μας νά μήν μου γένει κανένα σουασιτλίκη ἡξεύρηται τόν ἐχθρόν μου πόσα εἶναι ἄξιος νά κάμει. Τό παρόν σᾶς στέλνω μέ ἄνθρωπον ἀξεπίτιδε ὡς εἰς τήν πόλιν καί θέλει σᾶς τό στείλῃ διά μέσου τοῦ ἐξαδελφοῦ σας ἀπό τήν Ὀδέσσα, ἐδῶ μερικοί λέγουν ὅτι σᾶς στέλνουν κόνσουλα διά τό Μαῦρον Βοῦνι καί ἀνίσως εἶναι ἀλήθεια νά ποιήσετε μέ τόν καλον σας ἐρχομόν εἰς τήν πόλιν. Προσμένοντας ἀποκρισην σας μέ ἀνησιχείαν με[...]σκω μέ την παντοτεινήν ἀγάπην.

Ἡ/μπραῖμ/ Π/ασάς/

ΑΕΠΡΑ, Αγία Πετρούπολη, κύριο αρχείο III-5, Κατάλογος 101, 1813, Φάκ. 10, φ. 6-7^α, πρωτότυπο από τον Μάιο (βλ. έγγραφα 64, 70).

¹ Μεταβιβάζοντας την επιστολή του Ιμπραήμ πασά στον υπουργό Εξωτερικών Ν. Ρουμιάντσεφ, ο Ζ. Μπιτζίλης έγραφε στο συνημμένο γράμμα του της 13ης Μαΐου 1813 σχετικά με την άποψη του αλβανού πασά για τη Ρωσία: «Ο προαναφερόμενος πασάς ένδερμα παραχωρούσε στη Ρωσία σημαντικές εξυπηρετήσεις όχι μόνο όταν ο στρατός μας βρισκόταν στην Κέρκυρα, αλλά και κατά τη διάρκεια του πολέμου με τους Τούρκους». Σύμφωνα με την άποψη του πρώην προξένου, είναι απαραίτητο «να βοηθήσουμε αυτόν τον σπουδαίο άρχοντα στις δυστυχίες του [...] Προσφέροντάς του αυτή τη χάρη θα αποκτήσουμε καλούς συμμάχους στις

υποδέσεις μας στην Αλβανία στο μέλλον» (ΑΕΠΡΑ, Αγία Πετρούπολη, κύριο αρχείο, ΠΙ-5, Κατάλογος 101, 1813, Φάκ. 10, φ. 1 και 1^ν). Παρά ταύτα, η κυβέρνηση της Ρωσίας δεν έκανε καμία κίνηση προς όφελος του Ιμπραήμ πασά, επειδή αυτήν την περίοδο επιθυμούσε να συνάψει φιλικούς δεσμούς με τον Αλή πασά (βλ. έγγραφο 70).

70

1813, 7 (19) Αυγούστου. Οδηγίες του Ν. Π. Ρουμιάντσεφ προς τον διοριζόμενο ως γενικό πρόξενο στην Ήπειρο Λυμπεράκη Π. Μπενάκη για την αναγκαιότητα να κερδίσει την εμπιστοσύνη του Αλή πασά και να αντιμετωπίσει τις συνωμοσίες της Γαλλίας.

A Mr. Benaky

Le Sr. Lascaris, attaché à votre Consulat, ayant demandé à aller vous joindre, je profite de cette occasion pour vous adresser cette dépêche et pour vous dire, Mr., que ne prévoyant pas, vu les circonstances présentes, que vous puissiez de si tôt retourner en Italie, je ne vois plus aucune nécessité à ce que vous prolongie votre séjour à Vienne; bien persuadé au contraire qu'en vous rendant à votre poste en Epyre, vous serés d'une grande utilité pour le service. Les connaissances locales que vous avés déjà de ce pays, les liaisons que vous y avés formées et surtout vos relations avec Ali Pacha d'Yanina, vous en fourniront et les moyens et les occasions. Je vous invite donc, Mr., à ne plus mettre de délais pour vous y rendre. Mr. le Comte de Stackelberg vous assistera en tout ce qui vous sera nécessaire pour traverser les Etats Autrichiens, et d'un autre côté vous previenndriés de votre départ Mr. d'Italinsky, qui aura soin de vous procurer le Berat de la Porte pour votre installation, et vous le fera parvenir dans l'endroit que vous lui aurés indiqués.

Je ne sais même pas si, pour arriver à votre destination, vous pourrés, dans les circonstances présentes préférer une autre route que celle de passer par Constantinople, c'est ce que j'abandonne entièrement à votre choix.

Je ne fais pas de doute au reste qu'une fois rendu à votre poste, vous ne vous appliquiés avec le même zèle dont vous avés déjà donné des preuves dans tout le cours de votre service, à recueillir les notions les

plus exactes sur tout ce qui peut intéresser le service de S. M. par rapport à l'état des affaires de la Porte et particulièrement à ce qui est relatif au littoral Adriatique. L'esprit qui y domine, l'effet qui y a produit, et produit encore, la guerre actuelle, mérite l'attention du Cabinet de S. M. Vous tacherés de démêler avec soin en combien les intrigues françaises y ont pris racine, et vous ne négligeres à chercher les moyens de les paralyser. Par votre séjour prolongé à Vienne, vous avés été à même de suivre de près la marche des évènements, il vous sera par conséquent aisé de combattre avec avantage les notions mensongères que le gouvernement français aura cherché, et peut être réussi, à semer à cet égard jusque aux régions que vous allés habiter. Vous vous appliquerez surtout à cultiver l'amitié d'Ali Pacha et à gagner sa confiance.

Vous aurés soin de lui répéter en chaque occasion, que la fermeté de caractère qu'il a déployée dans toutes les circonstances de sa vie et l'habileté avec laquelle il gouverne son Etat et a su en étendre les limites, lui ont mérité de tout temps l'estime la plus particulière de l'Empereur, Notre Auguste Maître, et que S. M. ne demandera pas mieux que de Lui en donner des preuves en temps et lieu; qu'il dépend de lui par conséquent de confier par votre entremise à la générosité de ce Monarque les peines qu'il peut avoir et d'indiquer les remèdes que Sa Majesté Impériale peut y porter. M'étant borné ici aux points les plus essentiels pour ce qui concerne la partie diplomatique de votre mission, je réserve au Ministre de S. M. à Constantinople, dont vous dépendrés, à emplifier vos instructions selon les considérations locales, de même que pour ce qui concerne la partie du commerce. J'aime à croire, Mr., que la manière dont vous vous acquitterés de votre charge, fortifiera cette bonne opinion que S. M. a déjà de vous.

J'ai l'h r d'être avec une très parfaite considération.

[Σημείωμα στο περιθώριο:] Έχει υπογραφεί στις 7 Αυγούστου και έχει σταλεί με τον τιτλοφόρο σύμβουλο 9ου βαθμού Λασκαριόφ στις 9 Αυγούστου 1813.

ΑΕΠΡΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 468. 1813, Φάκ. 2446, φ. 2-4^ο, αντίτυπο.

71

1814, 5 (17) Μαΐου. Επιστολή του Αλή πασά προς τον Λ. Π. Μπενάκη με παράπονα για τις αυθαίρετες ενέργειες της Ρωσίας, της Γαλλίας και της Μ. Βρετανίας, αποτέλεσμα των οποίων υπήρξε η κατοχή της Πάργας. Ο Αλής εκφράζει επίσης την ικανοποίησή του για τον διορισμό τού ίδιου ως προξένου στην Ήπειρο.

διπλή

Ευχαρίστως ἔλαβον κατά καιρούς τὰς φιλικὰς σου γραφὰς ἡ ὑστερινὴ ἐστάθη ἐκείνη τῶν 21 προεπερασμένου Ἰανουαρίου(ου) ἀπὸ Τριέστι διὰ μέσου τοῦ ὑμετέρου Χρηστοδούλου Μαρίνου εἰς αὐτὰς εἶδον τὰς φιλικὰς σου δι' ἐμέ ἐκφράσεις καὶ τὴν ἐπιθυμίαν σου εἰς τὴν διαφύλαξιν τῆς μετὰ ξύ μας παλαιᾶς φιλίας. Ἀπὸ προτερινὰς μου ἀποκρίσεις ὅπου ἴσως τὰς ἔλαβες στοχάζομαι νὰ ἐγνώρισες τὴν εὐχαρίστησίν μου εἰς τό νὰ ἀκούσω κατὰ τὴν σημείωσίν σου τὸν διορισμόν σου διὰ ἐτοῦτα τὰ μέρη καὶ αἱ καλαὶ ἐκβάσεις τῶν πολιτικῶν πραγμάτων μου δίδουν αἰτίαν νὰ τό ἐλπίζω χωρὶς ἀργοπορίαν ἔκρινα ὅμως εὐλογον νὰ προλάβω τὴν ἐξοχότητά σου μέ μίαν προενθύμησιν τῶν ἀπερασμένων ὅχι ὅτι τάχα ἔφυγαν ἀπὸ τὴν μνήμην σου ἀλλὰ διὰ νὰ ἀδωῶς τὸν ἑαυτόν μου ἀπὸ τὰ ἀπερασμένα βάρυτα ὅπου ἔπесαν ἐπάνω μου καὶ νὰ ζητήσω μίαν θάσιν διὰ τὰ ἐρχόμενα ὅπου αὐτὴ εἶναι ἀναγκαῖα διὰ τὴν ἀμοιβαίαν ἡσυχον ζωὴν, καὶ καλὴν ἀρμονίαν ἐπειδὴ αὐτῶν ἀπὸ τὰ δίκαια τοῦ χαρακτῆρος μου ἔχω τὴν σχέσιν της πατρικῆς μας φιλίας ὅπου μέ κάμνει νὰ μὴν συστέλνομαι διὰ νὰ σοῦ ἐξηγήσω ἐκεῖνα ὅπου ἔχω μέσα εἰς τὴν ψυχὴν μου. Δέν σέ λανθάνει, φίλε μου, ἡ ὑπόλειψις καὶ κλείσις ὅπου ἐξ ἀρχῆς εἶχα διὰ τό γένος τό ὅποιον δουλεύεις, καὶ ἡ προθυμία μου νὰ τοῦ προσφέρω τὴν δούλευσιν μου εἰς κάθε καιρόν καθὼς δέν ἔλειψα εἰς περιστάσεις νὰ τό ἀποδείξω καὶ ἐμπράκτως. Εἶσαι ὁ ἴδιος μάρτυρας τῆς συνδρομῆς μου καθ' ὅλους τοὺς δυνατοὺς τρόπους εἰς τὴν πρώτην εὐκαιρίαν τῆς ὑποθέσεως τῶν Κοριφῶν, καὶ ἀφοῦ ἐπέτυχα τὴν ἐλευθερίαν τῶν μερῶν τῆς ξηρᾶς εἰς τὸν προοργανισμόν τῆς εὐκολίας διὰ τὴν παράδοσιν τῆς Ἀγίας Μαύρας δέν ἀμέλησα ἀπὸ τό νὰ συντρέξω καὶ μέ στρατεύματα καὶ μέ κάθε ἄλλες χρεώδεις ὑποθέσεις ἀπὸ τὰ μέρη μου εἰς τὴν πολιορκίαν τῶν Κοριφῶν ἕως τῆς καλῆς ἐκβάσεως τοῦ σκοποῦ ὅπου μέ τοῦτο κάμνωντας τό χρέος μου εἰς τοὺς διορισμούς τῶν ἀνωτέρων ἐπιθυμοῦσα νὰ θεβαιώσω καὶ τοὺς ἀνωτέρους σου διὰ τὴν πρὸς αὐτοὺς κλείσιν μου καὶ προθυμίαν εἰς εὐχαρίστησιν των. Ὅποια ὅμως ἀνταπόκρισιν ἔλαβα ἔπειτα ἀπὸ μέρους των καὶ ὅποιαν ἀμοιβὴν τῶν ἐκδουλεύσεών μου εἶναι περιττόν νὰ σοῦ τὰ περιγράψω ἐπειδὴ ἥσουν αὐτόπτης μάρτυρας καὶ

όπου εἰς κάθε διασρέσκιάν μου ἐξητοῦσα τὴν φιλίαν σου βοήθειαν. Τό πρῶτον καὶ κυριότερον παράπονόν μου ἦτον ἡ καταφρόνησις τῆς ἐδικτῆς μου ὑπολήψεως, καὶ φιλίας μέ τὴν προτίμησιν ἀνθρώπων ποταπῶν καὶ ἀναξίων εἰς τό νά χρησιμεύουν διὰ λόγου τους πολλοὶ μᾶλλον διὰ ἄλλους καὶ ἀνωτέρους των καθὼς ἀκόμη μέ τό περισυμμάζομα καὶ ἄσυλλον ὅπου ἐδίδαν εἰς Σουλιώτες, κλέπτας καὶ κάθε λογῆς κακοὺς ἀνθρώπους καταταρχειμένους ἀπό μέρους μου διὰ τὰς κακίας των διαφεντεύοντές τους ἐναντίον τῆς τιμῆς μου καὶ κάμνωντας κατάχρησιν εἰς δίκαια τῶν τόπων τῆς ἐξουσίας μου καὶ τέλος πάντων σοῦ εἶναι γνωστον εἰς ποῖον βαθμόν εἶχεν φθάσῃ ἡ ἀντιπάθειά τους ἐμέ καὶ πόσον ἀνοφελῶς ἐδοκίμασα ὅλους τοὺς τρόπους καθὼς καὶ τὴν μεσιτείαν, τὴν ἀδικίαν διὰ νά ἀποφύγω αὐτάς τὰς ἐνοχλήσεις καὶ νά στερεώσω τὴν φιλίαν καὶ τὴν καλὴν ἀρμονίαν μαζί τους δέν ἔλειψε νά μεταχειρισθῶ καὶ τό μέσον των κοινῶν φίλων Ἰγκλέζων καὶ εἵμαι μάλιστα ὑπόχρεος εἰς τόν κύρ Σπηρίδονα Φορέστην ὅπου ἔλαβεν εἰς διαφέντευσιν τὰ δίκαια μου ὅσον ἡμπόρεσεν, μ' ὅλον τοῦτο ἀδυσώπητοι ἔμειναν καὶ ἐξακολουθοῦσαν ἀδιακόπως νά μέ πειράζουν. Ἡ Πρέβεζα, Βόνιτza Πάργα καὶ Βοδροντό κατὰ τὴν γενομένην τότες συνθῆκην τῶν βασιλέων ἔμειναν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς δικησέως μου ἔπειτα ἀπὸ ἀρκετόν διάστημα καιροῦ ἐναντίον καὶ τῆς συνθῆκης καὶ τῆς σωζομένης φιλίας διὰ ἀμέλειαν καὶ ἀπροσεξίαν τοῦ τότε θοιθόντα Αὐντουλάχ μπεγῆ ἡ Πάργα οἰκιοποιήθη ἀπὸ τοὺς ῥώσους πρᾶγμα ὅπου ἐπείραξεν ἀμέσως τὴν ἰδίαν μου δικησιν καὶ ὅπου αὐτὴ ἡ ζυμὴ τῆς Πάργας κατήντησε τέλος πάντων διὰ τόν ἑαυτόν μου ἀφ' οὗ αὐτὰ τὰ τέσσερα μέρη μαζί μου ἐδώθησαν εἰς μελικιανέν ἀπό μέρος τῆς δικησέως μου. Ὅθεν ἐγὼ ἀπελπισμένος ἀπὸ ὅλας τὰ δοκιμάς μου εἰς ἀπόκρισιν τῆς φιλίας των καὶ καταταρχειμένος ἀπὸ μέρος των εἰς ἔσχατον βαθμόν ἐβιάσθην νά προτιμήσω τὴν φιλίαν τῶν γάλλων διὰ τὰ τότε ἰντερέσα τῶν ὁποίων τό μέσον τῆς φιλίας καὶ συνεργίας μου πόσον ἐχρησίμειυσεν εἶναι τὰ ἴδια ἀποτελέσματα ὅπου τό ὁμολογοῦν καὶ κάθε ἕνας ἰξεύρει μέ πόσον ζῆλον καὶ προθυμίαν τοὺς ἐδούλευσα καὶ εἰς ποῖαν γλωσσαλίαν κοινὴν ὑπέπεσα ἐξ αἰτίας τῆς οἰκειώσεώς μου μαζί τους ἀλλ' εἰς τὴν περίστασιν ὅπου μέ τὴν ἐξουσίαν τῶν Κοριφῶν καὶ λοιπῶν Ἰονικῶν νήσων μου ἔγιναν γείτονες ἀμέσως ἐδειξαν τὴν ἀχαριστίαν τους πρὸς ἐμέ καὶ τὴν ζηλοτυπίαν εἰς τὰ ἰντερέσα των τόπων τῆς ξηρᾶς λαμβάνοντες εἰς ἐξουσίαν καὶ αὐτὴν τὴν Πάργαν ἐναντίον καὶ τῆς ἐλπίδος μου καὶ τοῦ δικαίου τῆς στενῆς φιλίας μας καὶ τῆς ἐκδουλεύσεώς μου καὶ μέ ὅλον ὅπου εἰς τό διάστημα τόσων χρόνων ἐδοκίμασα ὅλους τοὺς πολιτικούς καὶ κολακευτικούς τρόπους ὅχι μόνον δέν ἐπέτυχα τοῦ δικαίου μου ἀλλὰ πάντοντε πολυειδῶς πολυτρόπως ἔλαβα πειρασμούς ἀπὸ μέρος τῶν ἐναντίων καὶ τῆς

τιμῆς μου, καί των ἰντερέσων μου καί τοῦ ἰδίου συστήματος τῆς ἐξουσίας μου. Αὐτό τό παράλογον φέρσιμόν τους καί ἡ φανερά κατάχρησης των δικαίων μου μέ ἠνάγκασε νά πάρω μέτρα διαφορετικά καί νά ἀλλάξω σύστημα ὥστε νά φυλάξω τά καθήκοντα τοῦ χαρακτηρῶς μου. Σοῦ εἶναι γνωστή ἡ φιλία καί ἡ ἀρμονία ὅπου ἐξ ἀρχῆς ἐσώζετο ἀνάμεσον ἐμοῦ καί τῶν ἰγκλέζων αὐτῇ ἐξακολουθήσεν ὡς καί εἰς τὰς δεινάς περιστάσεις ὅπου συνέπεσαν εἰς τό ἀναμεταξύ εἰς τρόπον ὅπου χωρίς νά ψηφίσω κανένα κίνδυνον ἀνέλαθα τήν μεσιτείαν τοῦ συμβιβασμοῦ καί τῆς ἀναστερέωσεως τῆς φιλίας τῆς διηκίσεώς μου καί τῆς διηκίσεως τῆς βρετανικῆς καί τό ἀποτέλεσμα ἔδειξε τήν ἐπιθυμητήν ἔκβασιν. Ἀπό τότε ἕως τήν σήμερον ἡ ἀντιπάθεια τῶν γάλλων ἐναντίον μου ἔφθασε εἰς τόν μεγαλύτερον βαθμόν ὥστε ὅπου δέν ἀμέλησαν κάθε δυνατόν τρόπον καί κάθε μέσον εἰς βλάβην μου. Εἶναι ἀπερίγραπτον τά ὅσα ὑπέφερα ἐξ αἰτίας τῶν ἐκτῶς των ἄλλων πολλῶν ἀφ' οὗ τήν Πάργαν τόπον της ὑψηλῆς πόρτας καί μέρος τοῦ ἐδικοῦ μου μελικιανέ της Πρέβεζας ἀδίκως κατακρατοῦσαν διὰ τόσους χρόνους ἐξάπλωσαν τήν δυναστείαν τους καί εἰς τήν ἔξω τῶν συνόρων τῆς Πάργας δύο χωρία Ἀγίαν καί Ῥάπεζαν[;] καί τά οἰκιοποιήθησαν θάνοντες φύλαξιν ἐδικήν των. Ἀνοφελῶς ἐκοπίασα εἰς τό νά τοὺς καταπέισω νά γνωρίσουν τό νέον ἄδικον ὅπου ἔκαμαν καί ἐδιάσθην τέλος πάντων πρό ὀλίγου μέ τήν θίαν τῶν ἀρμάτων νά ἀναλάβω τήν ἐξουσίαν αὐτῶν τῶν χωρίων καί τό ἐπέτυχα χωρίς δυσκολεῖαν. Ἐπειτά ἀπό αὐτό τό ἐνέργημα καί ἡ ἰδία Πάργα ἔμνεισκεν ὡς εἰς κατάστασιν πολυορκίας ἀπό τό μέρος τῆς ξηρᾶς χωρίς ὅμως μέ κανένα στοχασμόν κινήματος ἐναντίον της μ' ὅλον τοῦτο ἐπαρατηροῦσαν τήν εὐκαιρίαν ἴσως μέ κανέναν τρόπον ἐπιτύχῃ καί αὐτοῦ του σκοποῦ. Ἀλλ' εἰς αὐτό τό ἀναμεταξύ αἰφνιδίως ἀκούω τήν Πάργαν ὑπό τήν ἐξουσίαν των φίλων μου ἰγκλέζων χωρίς προειδοποίησίν μου τελείως τήν αἰτίαν δέν γνωρίζω οὔτε στοχάζομαι οὔτε καμμίαν ἀνάγκη πολιτική ἢ ἐλπίς εὐκολίας καί ὀφελίας εἰς ἄλλα ἐνέργηματα τοὺς ἐθίασεν εἰς τοῦτο ἐπειδή μέ τὰς παντοτινάς ἀποδείξεις τοῦ ζύλου μου καί τῆς σταθερᾶς οἰκειότητός μου πρὸς αὐτοὺς ἔδωσα νά καταλάβουν ὅτι εἰς κάθε χρεῖαν ὅχι μόνον ἓνα μικρόν χωρίον ὡσάν τήν Πάργαν ἀλλά καί ὅλον ἐκεῖνο ὅπου ἱμπορεῖ νά προέλθῃ ἀπό τους τόπους μου καί ἀπό τό ἥσνη μου μέ κάθε προθυμίαν καί καλὴν καρδίαν τό θυσιάζω πρὸς εὐχαριστίσιν των καί ὄντας εἰς τέτοιαν γνώμη καί ἀπόφασιν δέν μοῦ λείπει καί ἡ ἐλπίς ὅτι αὐτοὶ ὡς παλαιοὶ φίλοι καί διαφεντευτὲς μου δέν θά ὑποφέρουν αὐτὴν τήν ἀδικίαν διὰ λόγου μου καί δέν καταδέχονται νά μέ ἀφήσουν ὑστερημένον ἀπὸ κανένα τόσον φανερόν δίκαιόν μου. Ὁ σκοπός μου ἀποβλέπει διὰ τὰ ἀπερασμένα ἀπὸ τήν ζυλοτυπίαν τῶν γειτῶνων ἀπάνω εἰς τοὺς τόπους τῆς δι-

κίσεώς μου καί ἀπό τήν διάδεσιν τους νά μεταχειρίζονται δυναστηκῶς τὰ δίκαια τοῦ χαρακτήρος μου καί ὄχι νά ζητοῦν φιλικῶς ἐκεῖνο ὅπου πρέπει καί ὅπου ἴσχυται νά τοὺς χρησιμεύσῃ ἀπό μέρος μου ἀπό τὰ ὅποια κάθε ἰδῆμον καί διακριτικός πρέπει νά γνωρίζῃ ὅτι δέν εἶμαι ἐγώ ὅπου σφάλω πρὸς τοὺς γείτονάς μου ἀλλ' αὐτοί μέ τήν ὀλίγην φιλίαν καί μέ τήν κατάχρησιν εἰς τὰ ἰντερέσα τῶν καλῶν φίλων καί καλῶν γειτόνων τους. Ὅθεν ἀφτοῦ εἰς τόσες δοκιμές τῶν ἀπερασμένων χρόνων σέ ἔχω μάρτυρα της καλῆς μου διαθέσεως πρὸς τοὺς γείτονας καί ὅπου πάντοτε ἀποφεύγω κάθε αἰτίας σκανδάλου ἐκτός ἀπό ἐκεῖνας ὅπου τό χρέος της τιμῆς μου καί του ἐπαγγέλματός μου μέ θιάζουν σέ ἔχω καί παλαιόν πατρικόν φίλον γνωρίζω καί τόν τίμιον καί διακριτικόν σου χαρακτήρα δέν ἀφήνω νά μοῦ φύγῃ αὐτή ἡ εὐκαιρία τοῦ μελετομένου πλησιασμοῦ σου ἐδῶ καί θιάζομαι νά σέ προλάβω μέ ἐτούτην τήν ἐνθύμησιν τῶν ἀπερασμένων εἰς τήν ὁποίαν σέ κράζω καί κριτὴν παρακαλῶντας σέ ὅπου μέ τήν γνωρισμένην σου φρονιμάδα νά παρατηρήσῃς ἀδιαφόρως τὰ δίκαιά μου καί καθῶς ἐλπίζω ὅτι ἔχεις νά μέ δικαιολογήσῃς εἰς αὐτά ἔτσι ζητῶ ὥς φίλος ἀπό φίλον τήν συμβουλὴν καί συνδρομὴν σου διὰ νά εἶμαι ἐλεύθερος εἰς τό ἐξῆς ἀπό παρομοίας δυσαρεσκείας νά μένῃ φυλαγμένη ἡ τιμὴ τοῦ χαρακτήρος μου καί τό δίκαιόμα των τόπων ὅπου ἀνήκουν εἰς τήν ἐξουσίαν μου ἀπαντημένον ἀπό κάθε κατάχρησιν καί δυναστείαν ὅπου αὐτὴ εἶναι ἡ πρώτη θάσις τῆς μεταξὺ ἡσυχίας ζωῆς, τῆς γειτονικῆς ἁρμονίας καί τῆς φιλικῆς ἀνταποκρίσεως. Αὐτὴν τήν θάσιν πάντοτε τήν ἐπιθύμησα καί τήν ἐπιθυμῶ διὰ τοῦτο τήν βάνω πρὸς ὀφθαλμῶν τῆς ἐξοχότητός σου ὅπου τυχούσης εὐκαιρίας καί ἁρμοδιότητος ὥς προειδοποιημένος νά μὴν ἀμελήσῃς εἰς ὅσον ἴσχυρῇς νά χρησιμεύσῃς μέ τήν πρόβλεψιν καί μεσιτείαν σου. Μὲ αὐτὴν τήν ἐλπίδα ὁ διορισμός σου εἰς αὐτόν τό μέρος θέλει μοῦ εἶναι πλέον εὐχάριστος καί ἐκτῶς της αμιβ[αι]ας ὕσχηάς σέ βεβαιῶν ὅτι ὅσον εἶναι εἰς τό χέρι μου καί ἀνάλογον εἰς τόν χαρακτήρα μου δέν δέλ[ω] τό ἀμελήσει πρὸς εὐχαρίστησιν τῶν γειτόνων καί φίλων προσμένω λοιπόν τήν φιλικὴν σου ἀπόκρισιν μέ τήν χρειῶδη ὁδηγίαν καί προειδοποίησιν:

1814 Μαΐου 5 ἔ. π.: Ἰωάννινα

φίλος σου εἰλικρινῆς καί παντοτεινός

Β: Α: Ἰωαννίνων

κ.τ., κ.τ.

72

1814, 23 Ιουνίου (5 Ιουλίου). Ο Λυμπεράκης Π. Μπενάκης στην επιστολή του προς τον Αλή πασά εκφράζει την ετοιμότητά του να ικανοποιήσει τα αιτήματά του και τον ενημερώνει για την πρόθεσή του να του στείλει αντιπρόσωπό του.

*Reponse du Conseiller d'Etat Benaky
au Visir Aly-Pacha*

Venise. En date 23 Juin v. s. 1814.

J'ai reçu avec beaucoup de joie la lettre du 5 May par le moyen de son serviteur Ange Counturi (aucune autre ne m'est point parvenue jusqu'à present) la quelle est suffisante pour comprendre son intention et m'occuper à l'accomplissement de vos ordres.*

Je ne puis pas répondre circonstancielllement à tous les articles de sa lettre à cause que j'ignore l'espace qui doit passer jusqu'au rétablissement des affaires et c'est pour éviter que la base dont on y serait dans le cas de concerter ne soit pas précaire et susceptible aux inovations.

Ce que je puis présentement assurer V. A. que je suis ordonné de vous obéir, et d'exécuter sans restriction des ordres qu'Elle voudra me donner, et comme Elle sait que je désirais beaucoup cette opportunité, ne pourra pas en douter que je m'empresserai de suivre la base qui lui plaira de tracer; s'il aura quelque circonstance qui ne concilierait pas les intérêts respectifs, comme V. A. Elle même a fait cette reserve, nous nous conseillerons ensemble pour applanir les difficultés. Avant de me rendre dans les contrés de midi je ferai passer chez vous l'officier, qui est employé avec moi pour faciliter notre correspondance, et de cette manière nous combinerons les moyens de l'exécution de vos ordres.

Me recommandant à la bienveillance de V. A.

ΑΕΠΡΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 468. 1813, Φάκ. 2447, φ. 22 και 22^v, αντίγραφο.

* Βλ. έγγραφο 71.

73

1814, 20 Σεπτεμβρίου (2 Οκτωβρίου). Έκθεση του Λ. Π. Μπενάκη προς τον γραμματέα του υπουργείου Εξωτερικών Κ. Β. Νέσελροντ που αφορά τις ενέργειές του σε σχέση με τον διορισμό του ως γενικού προξένου στην Ήπειρο.*¹

No 2

Venise, 20 Septembre/2 Octobre 1814

Excellence!

D'après ce qui a plu à Sa Majesté Impériale de confier à Votre Excellence la gestion des affaires étrangères je me crois en devoir de lui soumettre le résumé de ma correspondance avec le Chancelier de l'Empire.

Arrivant à Vienne au commencement de 1813, renvoyé par le gouvernement de Naples à cause de la guerre, j'ai appris qu'on m'avait destiné près d'Ali Pacha, j'ai d'abord écrit au Chancelier de l'Empire pour le remercier de l'occasion qui m'a été donnée de pouvoir agir dans un temps que tous les fidèles serviteurs travailloient et même notre Auguste Maître ne s'épargnoit point, lui projetant la manière dont il falloit s'y prendre pour avoir des explications, car les nouvelles d'alors de Constantinople, portaient la guerre avec la Porte inévitable.

*Après huit mois de silence, me parvint l'ordre du Chancelier, par le quel lui plaisait de me signifier, que ne prévoyant pas, d'après les circonstances, que je puisse de sitôt retourner en Italie, il ne voyoit pas la nécessité de la prolongation de mon séjour à Vienne et croyoit, qu'en me rendant en Epire, j'y serais de grande utilité pour le service, abandonnant à mon choix la route que j'aurais voulu prendre, et me prescrivait, en arrivant sur le lieu, de faire connoître au chef de ma résidence de l'estime qu'il jouissoit chez-nous, par son caractère ferme, de la disposition dont on étoit de lui donner des épreuves, et l'inviter à proposer des remèdes, qui pouvoient lui convenir.***

En exécution de cet ordre, je me suis mi en route d'abord qui m'a été possible, me proposant d'y aller par Trieste à Zante, où je croyois de rester, sous l'apparence d'attendre la cession de Corfou pour retourner à

* Στο κάτω μέρος της πρώτης σελίδας: A Son Excellence Monsieur le Comte de Nesselrod etc., etc., à Vienne.

** Βλ. έγγραφο 70. Για την υπηρεσιακή αλληλογραφία του Μπενάκη την περίοδο 1813-1814 βλ. σημείωση 1 του παρόντος εγγράφου.

mon poste, et comme il était pour la première fois que j'ai compri qu'on voulait me faire résider près d'Ali Pacha, j'ai du représenter à S. E. que cette mesure aurait alarmé la Porte et exposoit cet individu à une stricte surveillance; le réduisant dans la nécessité à se justifier, de n'avoir pas eu aucune intelligence avec nous, et pour prouver la vérité de sa thèse, sacrifierait les intérêts de la Cour, n'exemptant pas moi-même de quelque catastrophe. Connoissant que cet homme n'est pas en état de s'opposer à son Gouvernement à force ouverte, surtout lorsqu'il est en paix avec les Puissances de l'Europe, il se soutient par des adherens qu'il achète parmis les influens de Constantinople, moyennant ses immenses richesses, qu'y épouvantant le Sultan, le détournent de la résolution de l'attaquer, exagérant ses moyens, et le danger que le Gouvernement aurait couru, de réduire un homme puissant à la nécessité de se révolter; il suffirait seulement de l'abandonner par la proscription à la vengeance de nombre infini de ses ennemis, mais alors y seraient taries les grandes ressources que les influens du Gouvernement reçoivent.

En arrivant à Trieste, le mois de Décembre, j'ai représenté encore au Chancelier, que j'attendois dans cette ville le réponse de mon rapport 9/21 Septembre, No 6, pour savoir s'il approuvoit mon opinion de l'inutilité du Berat, dont Monsieur d'Italinski devoit me procurer pour mon installation en Albanie, et pendant cet intervalle, j'espérois de recouvrer les Archives que l'employé du Consulat il dut abandonner à Venise lorsque nous fûmes renvoyés d'Italie.

*Je me suis adressé aussi à Mons[ieu]r de Rodofiniki par une longue lettre de 3 Mars, écrite en grec (pour la préserver des inconvenients de la Poste), le priant de faire connoître à notre chef le préjudice de ma nomination, et l'erreur dont ils avoient de croire, que j'avois de l'ascendant dans l'esprit d'Ali Pacha en lui faisant la description de l'histoire du passé, d'où il résultoit, qui n'était pas mon insinuation, mais la nécessité qui a déterminé Ali Pacha de prendre son parti. J'ai envoyé la traduction de cette lettre à Monsieur le Comte de Stackelberg, d'où elle peut avoir des notions précises.****

Pendant mon séjour à Trieste, j'ai appri, qu'Ali Pacha avoit assiégé Parga (que lorsque nous abandonnâmes les Isles Ioniennes, nous l'avons consigné aux Français) et pour ne pas m'exposer de paroître le satélyte du Tiran, où en liaison avec ses ennemis, et déplaire conséquemment

*** Η επιστολή δεν βρέθηκε στο αρχείο.

aux uns et aux autres, j'ai pri le parti de ne pas bouger de là, comme j'ai informé alors le Collège des affaires étrangères, et Monsieur le Comte de Stackelberg.

Après que les Anglois se sont emparés de ce pays et n'existaient plus les égards qui me faisaient rester à Trieste, j'ai envoyé, par mer, à Corfou, le Conseiller honoraire Lascareff, et moi-même j'ai quitté ce pays pour aller le joindre, traversant par terre le long d'Italie, aiant à récupérer aussi d'autres papiers que j'avois laissé à Rome chez Madame la Comtesse Chuvaloff.

Mon voyage pour Zante et Corfou, ne regardoit que l'objet de m'expliquer avec Ali Pacha, mais aiant reçu depuis une lettre de lui, par duplicata, d'où il paroît qu'il cherche l'occasion d'y entrer en quelque négociation avec nous,**** j'ai cru d'envoyer l'une au Chancelier de l'Empire, et la traduction à Monsieur le Comte de Stackelberg et d'attendre la réponse pour savoir à quoi m'y prendre, c'est à ce fin que je me trouve ici depuis le mois de juin, et j'ose invoquer les ordres de Votre Excellence, si on croira de tirer quelque parti de la circonstance, dont cet homme ne tardera pas à se trouver, et si je puis envoyer le Conseiller de Cour Papadopoulos à Jannina.

D'après les lettres, qui me parvinrent de Corfou, que je les ai adressé au Chancelier de l'Empire, par l'entremise de Monsieur le Comte de Stackelberg, à cachet volant, et à la suite de l'animosité qui doit exister entre Ali Pacha et les Anglois des Iles joniennes, pour la prise de Parga, je crois que ma correspondance en aura des embarras, si j'irai à Corfou, et pour obvier ces incovenients, je pense qu'il serait nécessaire d'avoir la réintégration des places que j'occupois précédemment, de Pouille et Corfou, et si par les circonstances il y aura quelque changement je passerai à Corfou pour la facilité de la communication, et pour la vérification de quelque [...],***** si la Cour en aura.

*Je suis avec les plus profonds respects,
de Votre Excellence,*

*Très humble et très obéissant serviteur
Benaky*

**** Πιθανόν αναφέρεται στην επιστολή του Αλή πασά προς τον Λ. Π. Μπενάκη με ημερομηνία 5 (17) Μαΐου 1814. Βλ. έγγραφο 71.

***** Δυσανάγνωστη λέξη, πιθανόν: plan.

ΑΕΠΡΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 468. 1814, Φάκ. 12639, φ. 57-58^v, αυτόγραφο.

¹ Στην έκθεσή του προς τον γραμματέα του υπουργείου Εξωτερικών, Κ. Β. Νέσελ-ροντ, ο Λ. Π. Μπενάκης παραπέμπει στις προηγούμενες εκδόσεις του προς τον υπουργό Εξωτερικών Ν. Π. Ρουμιάντσεφ. Η ανάγνωση αυτών των εγγράφων, που φυλάσσονται στο αρχείο, επιτρέπει να διευκρινίσουμε τη χρονολογία και το περιεχόμενο της. Στην πρώτη –μετά από την άφιξη του στη Βιέννη– έκθεση με ημερομηνία 14 (26) Ιανουαρίου 1813, ο Λ. Π. Μπενάκης περιγράφει τις περιπέτειες τού μέσω Ιταλίας ταξιδιού του από τη Νεάπολη όπου έπρεπε να εγκαταλείψει τη θέση του προξένου λόγω του πολέμου Ρωσίας-Γαλλίας. Με την άφιξη του στη Βιέννη ο Λ. Π. Μπενάκης συνεχίζει την αλληλογραφία του με τον Αλή πασά: «Έστειλα στον Αλή πασά κάποια έγγραφα, σχετικά με τις λαμπρές νίκες τού στρατού της Αυτού Αυτοκρατορικής Μεγαλειότητας, και είμαι πεπεισμένος, ότι τα διάβασε με μεγάλη ευχαρίστηση» (ΑΕΠΡΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 468. 1813, Φάκ. 2445, φ. 3). Στην έκθεση τής 24ης Μαρτίου (5 Απριλίου) 1813 ο Μπενάκης αναφέρει πιδανές μορφές επαφών με τον Αλή πασά κατά τη διάρκεια της αποστολής του ως αντιπροσώπου της Ρωσίας. Σύμφωνα με τη γνώμη του, εξαιτίας του χαρακτήρα και της αστάθειας των απόψεων του πασά, η μόνιμη παραμονή του στην αυλή του είναι επικίνδυνη. Επιπλέον, μπορεί να στρέψει ακόμα περισσότερο εναντίον του Αλή πασά την Πύλη, η οποία ήδη έχει ενοχληθεί από τη συμπεριφορά τη δική του και των γιών του στο τέλος του ρωσοτουρκικού πολέμου 1806-1812. Ο ίδιος επίσης ο Αλή πασάς δεν θα θελήσει εξαιτίας του διορισμού αυτού να εκτεθεί απέναντι στο Διβάνι, που μπορεί να προκαλέσει δυσάρεστα γι' αυτόν γεγονότα, παρακινώντας εναντίον του τους εχθρούς του. Ο Λ. Π. Μπενάκης πίστευε ότι είναι σκόπιμο να υπάρχει έδρα της ρωσικής αυτοκρατορικής αυλής σε ένα από τα Ιόνια νησιά μέχρι την απελευθέρωση της Κέρκυρας. Ο πασάς θα ενημερωθεί για τον σεβασμό που τρέφει η αυλή απέναντί του και για τον διορισμό του Λ. Π. Μπενάκη (ΑΕΠΡΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 468. 1813, Φάκ. 2445, φ. 8-9). Στην έκθεση τής 27ης Αυγούστου (8 Σεπτεμβρίου) 1813 ο Λ. Π. Μπενάκης επαναλαμβάνει τα επιχειρήματά του για την επιθυμία του να παραμείνει κατά τη διάρκεια της αποστολής του στον Αλή πασά, στα Ιόνια νησιά, και όχι στην Ήπειρο, και ευχαριστεί τον υπουργό γιατί του δίνει τη δυνατότητα δράσης σε μια εποχή, «που όλοι οι πιστοί στον μονάρχη εργάζονται και ο ίδιος ο αυτοκράτορας δεν φειδεται τον εαυτό του» (ΑΕΠΡΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 468. 1813, Φάκ. 2445, φ. 11).

Τις πρώτες μέρες του Σεπτεμβρίου 1813 ο Λ. Π. Μπενάκης έλαβε έγγραφο του Ν. Π. Ρουμιάντσεφ, με την εντολή να κατευθυνθεί στη θέση του, στην Ήπειρο, επιλέγοντας μόνος του το δρομολόγιο (βλ. έγγραφο 70). Στην έκθεσή του προς τον υπουργό Εξωτερικών της 9ης (21) Σεπτεμβρίου 1813 ο Λ. Π. Μπενάκης τον ενημερώνει για το ταξίδι του μέσω της Τεργέστης στην Ζάκυνθο, όπου θα περιμένει τα απαραίτητα για την ανάληψη των καθηκόντων τού προξένου έγγραφα από τον πρέσβη στην Κωνσταντινούπολη Α. Ι. Ιταλίνσκι (ΑΕΠΡΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 468. 1813, Φάκ. 2445, φ. 12-13). Στην από 16 (28) Οκτωβρίου 1813 έκθεσή

του, η οποία είχε σταλεί πριν την αναχώρησή του από τη Βιέννη, ο Λ. Π. Μπενάκης αναφέρει τα σχέδια της Πύλης για την εξάλειψη της εξουσίας του Αλή πασά και τα μέτρα που πήρε ως απάντηση ο αλβανός πασάς. Έγραφε: «Γνωρίζοντας την πρόθεση αυτή, [ο πασάς] προσπαθεί να κατακτήσει τις οχυρωμένες πόλεις στα παράλια, με σκοπό να επιβιαστεί σε πλοίο σε περίπτωση που οι δυνάμεις του δεν θα είναι αρκετές για αυτοπροστασία. Αυτός είναι ο λόγος εισβολής στην Πάργα με δικαιολογία την τιμωρία των στασιαστών, που κρύβονται στην πόλη...» (ΑΕΠΡΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 468. 1813, Φάκ. 2445, φ. 14). Σε έκθεσή του από την Τεργέστη στις 29 Δεκεμβρίου 1813 (10 Ιανουαρίου 1814) ο Λ. Π. Μπενάκης ενημερώνει τον υπουργό, ότι βρίσκεται στην πόλη εδώ και 20 μέρες, περιμένοντας εντολές του σχετικά με την έδρα όπου θα εγκατασταθεί κατά την αποστολή του στον Αλή πασά (ΑΕΠΡΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 468. 1813, Φάκ. 2445, φ. 15). Στην επόμενη έκθεση του Λ. Π. Μπενάκη από την Τεργέστη, στις 29 Ιανουαρίου (10 Φεβρουαρίου) 1814, αναφέρεται η συνεχιζόμενη αλληλογραφία με τον Αλή πασά, «όπου τον πληροφορεί για τη συμφορά που περιμένει τον πασά από τους δικούς του». Σύμφωνα με τον Λ. Π. Μπενάκη, ένας πλούσιος έμπορος, και ταυτόχρονα έμπιστος αντιπρόσωπος του Αλή πασά στην Τεργέστη, του είπε ότι «[ο πασάς] γνωρίζει τον κίνδυνο που τον παραμονεύει και τις διαθέσεις απέναντί του και έχει πάρει τα απαραίτητα μέτρα» (ΑΕΠΡΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 468. 1813, Φάκ. 2447, φ. 2). Τον Ιούνιο του 1814 ο Λ. Π. Μπενάκης μετακομίζει στη Βενετία όπου, στις 5 (17) Μαΐου 1814, έλαβε επιστολή του Αλή πασά. Ο διοικητής των Ιωαννίνων περιγράφει λεπτομερώς την ιστορία των σχέσεών του με τις μεγάλες δυνάμεις, ιδιαίτερα τη Ρωσία, επιδοκιμάζει τον διορισμό του Λ. Π. Μπενάκη ως αντιπροσώπου της Ρωσίας στην αυλή του, και ζητάει τη συμβουλή και τη βοήθειά του στις πολιτικές υποθέσεις (βλ. έγγραφο 71). Την απάντηση του Νέσελροντ ο Λ. Π. Μπενάκης έλαβε με νέα εγκύκλιο στις 1 (13) Αυγούστου 1815. Σύμφωνα με τις αρχές της Ιεράς Συμμαχίας και το σύστημα της κληρονομικής διαδοχής στην εξουσία που ορίστηκε από το συνέδριο της Βιέννης, η εγκύκλιος δεν περιείχε πια ούτε λέξη για την υποστήριξη των αποσχιστικών τάσεων του διοικητή της Ηπείρου και της νοτίου Αλβανίας. Η απόφαση για την ίδρυση γενικού πρόξενείου της Ρωσίας στην Ήπειρο ακυρώθηκε. Στη θέση του δημιουργείται γενικό πρόξενείο στα Ιόνια Νησιά και στην Απουλία. Ως γενικός πρόξενος διορίστηκε ο Λ. Π. Μπενάκης (Βλ. [Η εξωτερική πολιτική της Ρωσίας], τ. 8, έγγρ. 74).

74

1815, 1 (13) Αυγούστου. Σχέδιο οδηγιών του Κ. Β. Νέσελροντ προς τον διοριζόμενο ως γενικό πρόξενο στην Μπαρλέττα, Λυμπεράκη Π. Μπενάκη, σχετικά με τις διαπραγματεύσεις της Ρωσίας για την αποκατάσταση της Ιονίου Πολιτείας ως προτεκτοράτου της Μεγάλης Βρετανίας. Επίσης, δίνονται οδηγίες σχετικά με την ετοιμότητα της Ρωσίας να ενισχύσει την εξουσία του Αλή πασά εφόσον η στάση

του απέναντι στους Έλληνες δεν έρχεται σε αντίθεση με την πολιτική προστασίας αυτού του έθνους που έχει υιοθετήσει η Ρωσία.

Projet d'instruction à Mr. Le Conseiller d'État Benacky

Paris, le 1 (13) Août 1815

Monsieur,

Les Iles Ioniennes, l'Epire et la Grèce sont les contrées où vous avez su rendre votre zèle et vos connaissances utiles aux intérêts du service de la Russie.

Votre nomination au consulat général de la Pouille et des Iles a été à la suite d'évènemens défavorables une mesure combinée dans la vue de maintenir dans les pays de votre ancienne juridiction consulaire les rapports de la Russie et de ne point compromettre des égards majeurs. Votre destination subséquente au consulat général de l'Epire a été suggérée par les mêmes considérations. Cependant vos observations concernant l'impossibilité d'exercer de près une influence utile sur Ally vizir de Gianina et de conserver en même temps vos relations en Epire ont été appréciées par Notre Auguste Maître.

Ne pouvant donc vous employer avec fruit tant que les affaires de Naples et celles des Iles demeuroient indécises, le Ministère a préféré de vous laisser dans l'inaction.

Maintenant que le roi Ferdinand est remplacé sur son trône, Sa Majesté Impériale vous ordonne de reprendre sans délai les fonctions que vous avez exercées en Pouille, d'y faire pour le moment votre résidence et de régler votre gestion d'après les errements, que je vais vous tracer.

Ils portent seulement sur la partie politique. Celle qui a trait au commerce sera réglée d'après les anciennes instructions en attendant que de nouveaux réglemens, dont on s'occupe, vous mettent à même de soigner avec méthode et régularité cette branche importante du service impérial.

Par l'expédition ci-jointe l'Envoyé de Sa Majesté Impériale à la cour de Naples reçoit l'ordre de notifier au cabinet du Roi votre retour au poste de Barlette. Vous vous concerterez conséquemment avec Mr. le comte Mocenigo pour tout ce qui a trait à votre installation.

Arrivé en Pouille vous tâcherez de renouer vos anciennes relations avec les Iles et le pays sous la domination d'Ally vizir de Gianina, sans négliger en même temps de cultiver des rapports directs avec ce Pacha.

Le sort des Iles n'est pas encore décidé. Il est à présumer cependant qu'on parviendra à ce résultat durant les négociations actuelles de Paris. Les quatre puissances, savoir: l'Autriche, la Grande-Bretagne, la Prusse et la Russie, auxquelles il appartient de régler d'un commun accord cet objet, ont déjà émis leurs votes respectifs sur le mode d'existence politique, qui peut convenir aux Iles. Celui de la Russie est entièrement conforme aux vœux du Sénat.

L'Empereur voulant donner un témoignage de sa constante bienveillance aux Septinsulaires a daigné ordonner à ses ministres au Congrès de décliner toute proposition contraire à leurs intérêts. L'idée de domicilier l'ordre de Malte dans les Iles, leur incorporation aux États autrichiens et en général tout projet tendant à porter atteinte à l'indépendance de ce pays a été écarté. Le cabinet de St.-James fut conséquemment invité à s'entendre avec le nôtre, et l'Empereur a proposé formellement de rétablir l'État Septinsulaire sous la protection immédiate de l'Angleterre et avec la garantie des trois autres puissances. C'est sur cette base qu'on négocie actuellement.

L'issue de cette négociation souffrira des difficultés, vu l'importance que le Ministère anglois paraît mettre à ne point favoriser par l'institution d'une république indépendante la tendance de l'esprit public en Grèce vers une régénération future.

Informé par cet aperçu de la situation actuelle de cette négociation vous vous occuperez, Monsieur, d'en faire parvenir quelques notions à ceux parmi les habitants des Iles qui ont le plus de titres à votre confiance.

Je ne saurois assez vous recommander les précautions et la mesure qu'il importe de garder dans ces communications confidentielles. Il faut bien persuader le gouvernement anglois que la cour de Russie ne se propose d'entretenir avec les Iles que des rapports de bienveillance et qu'il n'est nullement dans ses vues de leur donner dans aucun cas un caractère différent.

Cette même considération a déterminé Sa Majesté Impériale de ne point vous autoriser présentement à reprendre les fonctions attachées à votre ancienne résidence de Corfou. Ce ne sera que lorsque on devra mettre à exécution les arrangements qui seront arêtes entre les quatre cabinets, que vous vous y rendrez pour remplir les ordres dont vous serez alors muni. En attendant il sera convenable d'activer par le canal des consuls qui sont sous votre juridiction la correspondance, afin que

vous soyez à même de préparer les voies à une gestion plus active et plus réelle au moment opportun.

Pour ce qui concerne vos relations avec Ally vizir de Gianina, il est nécessaire de vous informer des démarches qu'il a faites auprès de Notre Auguste Maître, des réponses qu'on lui a fait parvenir indirectement, et de la ligne de conduite que vous pourrez suivre à son égard.

Ally vizir prétend avoir favorisé nos intérêts Durant la dernière guerre en Turquie. Quoiqu'il en soit de cette prétention, l'Empereur a daigné dans le temps lui faire donner l'assurance que Sa Majesté Impériale se plaisait à reconnaître les bonnes dispositions, qu'il a manifestées.

A l'époque des négociations de Vienne Ally vizir par l'entremise du métropolitain Ignace fit parvenir à la connaissance de l'Empereur de nouveaux témoignages de son empressement à placer les intérêts de sa maison sous la protection de la Russie. A cette occasion pour prouver davantage son dévouement il rappela les services rendus par son fils lors de la capitulation de Slobocze et ne laissa point ignorer que sa reconnaissance seroit sans bornes, si l'Empereur vouloit lui accorder quelque marque de sa bienveillance.

Cette marque ne pouvant consister que dans un des cadeaux d'usage, l'Empereur a autorisé le Métropolitain de la lui faire espérer lorsque Sa Majesté seroit de retour dans sa capitale. Quant à la protection des intérêts de la maison d'Ally vizir on s'est borné à des expressions assez vagues, ne voulant pas donner pieu ni par le fond, ni par les formes de cette communication à des impressions ou à des interprétations peu conformes au système que Sa Majesté Impériale suit relativement aux affaires de la Turquie.

Ce système est fondé sur le principe de conserver la paix avec la Porte et de ne point provoquer la violation du traité de Bucarest. Ce que l'Empereur cependant ne négligera pas, c'est d'insister auprès de la Porte, afin que cette stipulation soit en tout exécutée très fidèlement de sa part. Objet auquel Sa Majesté se réserve de vouer une sollicitude particulière de la Russie, auxquels ils ont les titres les plus légitimes et les plus sacrés.

En partant de ce point de vue général et des notions qui sont consignées ici relativement à Ally vizir de Gianina, il vous sera facile, Monsieur, de tracer le cercle de l'influence que l'Empereur désire rétablir graduellement dans les contrées de votre juridiction.

Il importe de cultiver les relations avec Ally vizir de Gianina, et à cet effet vous êtes autorisé de lui faire espérer aussi de votre part une expédition qui lui sera très agréable et laquelle aura lieu dès que l'Empereur sera rentré dans ses États.

En même temps vous tâcherez de lui faire sentir que dans les circonstances actuelles la Russie ne peut avoir qu'un véritable intérêt à ce que la puissance d'Ally vizir soit consolidée, la considérant comme salutaire au repos de l'Orient.

On ne doute pas qu'il n'entame immédiatement avec vous l'affaire de Parga, et qu'il ne sollicite votre entremise pour obtenir cette place des Anglois.

Il faut décliner toute explication sur cet objet, comme sur tout autre relatif aux dispositions territoriales, attendu qu'elles sont du ressort immédiat des cabines qui s'occupent du sort des Sept îles.

En général vous pourrez donner des assurances que la Russie ne portera dans ses opinions à cet égard aucune vue contraire à Ally vizir et ni même à l'établissement de sa famille, si toutefois son système politique envers les Grecs est conforme aux principes consignés dans tous les traités, et lesquels imposent à la Russie le devoir de protéger cette nation.

C'est d'après le même principe et dans les mêmes vues que vous voudrez bien diriger votre conduite envers les feudataires de l'Épire et en général envers tous les Turcs et Grecs qui ont donné de tout temps des témoignages de dévouement à la Russie.

L'Empereur désire affermir sur des bases solides l'influence morale de son Empire en Orient; mais Sa Majesté ne sauroit admettre que ce résultat coûte du sang ou des larmes aux Chrétiens, sujets ottomans. Elle veut les protéger pour les conserver et non pour les exposer au glaive ottoman. C'est là, Monsieur, le principe constant et invariable que vous suivrez dans toutes vos relations. Protéger autant que vous pouvez les Grecs, favorisez leurs progrès, garantissez leurs fortunes, mais ne les exposez pas par cette protection à la persécution des Turcs ou à la jalousie des autres puissances.

Cette jalousie n'est que trop alarmée. L'Angleterre surtout et l'Autriche exercent une surveillance en Turquie qui donne la mesure de la méfiance avec laquelle elles regarderont la plus simple, la plus naturelle des démarches de la Russie à l'avantage des Grecs. Il est important donc de ménager en toute occasion ces égards; mais d'autre

part il ne faut pas que ces ménagemens constituent toute notre politique.

Vous avez donné, Monsieur, trop de preuves de votre capacité, de votre expérience et de votre zèle, pour qu'il soit nécessaire d'entrer ici dans des développemens ultérieurs sur cette partie très importante de votre gestion.

Pour vous procurer un aperçu du système politique de l'Europe avant et après les négociations de Vienne, Mr. le comte de Mocenigo reçoit l'ordre de vous donner connaissance de l'instruction générale qui lui a été transmise dernièrement.

Sa Majesté se plait à croire que vous justifierez la confiance qu'elle place en vous et que par vos succès ultérieurs vous mériterez de nouvelles marques de Sa haute bienveillance.

[Σημείωση του Αλέξανδρου Α':] *Να γίνει έτσι.*

ΑΕΙΠΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 468. 1815, Φάκ. 12640, φ. 6-13. Δημοσιεύτηκε: [Η εξωτερική πολιτική της Ρωσίας], τ. 8, σ. 453-458.

75

1816, 28 Δεκεμβρίου (9 Ιανουαρίου 1817). Επιστολή του Αλή πασά στον Λ. Π. Μπενάκη με την ευχή οι επαφές τους να γίνουν πιο στενές, η οποία συνοδεύεται από παράκληση να τον βοηθήσει να προσαρτήσει την Πάργα στα εδάφη του.

Prevesa, le 28 Décembre 1816

Excellence!

J'ai reçu avec mon Commis Nicolas Lourioti la lettre de V. E. Il m'a rapporté de vive voix tout ce qu'elle lui communiqua par ordre de ses supérieurs. J'en suis très satisfait et je serai toujours reconnoissant à V. E. pour les marques de son amitié. Je voudrois cependant avoir une explication plus étendue sur les sentimens de vos chefs par rapport à moi. V. E. connoît bien mon attachement et mon estime pour votre glorieuse nation; elle a pris naissance dès le tems de l'illustre Potemkin. Je ne dirai rien de tout ce qui est arrivé après, lorsque nous étions voisins; elle a dû être satisfaite de moi. Il seroit très nécessaire d'avoir

une entrevue et parler ensemble; je voudrais connoître personnellement mon ancien ami paternel. Mais ci cela n'est pas possible, je prie V. E. de m'écrire plus souvent. Elle pourra aussi nommer un consul, qui d'après l'usage s'établira à Arta. Cette personne, qui j'espère sera de confiance et d'une conduite éprouvée et en outre munie d'instructions. La ville d'Arta étant située dans le voisinage, j'aurais toute la facilité de correspondre avec lui en cas de besoin. Ce consul donnera aussi des informations à V. E.; par lui ses conseils seront exécutés.

V. E. connoît l'estime que j'ai pour elle. Les relations qui existent entre nos Gouvernemens lui sont connues. Pour conserver ma réputation, je m'abandonne à la probité de V. E. Je désire une réponse claire et sincère sur l'opinion de Sa Cour par rapport à moi, afin que je sache me conduire et ne mettre point en danger mon caractère.

Mr. Vlassopoulos n'a pas jusqu'à présent passé par ici. Je ne sais s'il est chargé de la part de Sa Cour de quelque commission. Je voudrais en être prévenu pour pouvoir me conduire. Je ne désirerois avoir d'autres moyens de correspondance avec vos supérieurs que vous même, pour garder plus de secret et pour ma propre sûreté, d'autant plus que V. E. connoît bien ce pays. Il faut que je prenne garde des personnes suspectes qui nuisent beaucoup à mon caractère. Je suis bien affligé de l'injustice que j'ai essuyé dans l'affaire de Parga. Je lui ai expliqué autre fois mes droits. Cette affaire, quoique elle paroisse de peu d'importance, touche beaucoup mes intérêts. Il a été décidé par les trois Puissances alliées, la Russie, l'Angleterre et la Turquie, que cette dernière ait sous sa protection la dite ville. A présent mon Souverain la demande de celui qui la possède, et comme elle est d'une grande importance pour moi, Mr. Le Ministre Russe à Constantinople pourroit m'être d'une grande utilité en appuyant les droits de ma Cour. De cette manière j'acquerrais ce dont je suis privé injustement pendant des années, et je le réunirois au tout dont il a été détaché.

Je vous serois extrêmement obligé si vous voudriez m'envoyer une lettre de recommandation à S. E. Mr. Le Ministre de Russie à Constantinople, touchant cette affaire, afin que par ce moyen je puisse m'entendre avec S. E. Je suis sûr que l'intercession de Son Ex[cellence] me procurera la possession de ce qui m'appartient de droit. Je désire avoir bientôt une réponse avec le frère de Lourioti qui part comme suprécarque etc.

Le Visir Aly Pacha

ΑΕΠΡΑ, Αγία Πετρούπολη, Κύριο αρχείο, 1-9, Κατάλογος 8, 1816-1818, Φάκ. 2, φ. 4-6, μετάφραση από τα ελληνικά στα γαλλικά, σύγχρονη με το πρωτότυπο.

76

1818, 17 (29) Αυγούστου. Έκδοση του γενικού προξένου στην Πάτρα Ι. Ν. Βλασόπουλου προς τον πρέσβη 6^ο βαθμού στην Κωνσταντινούπολη Γ. Α. Στρόγκανωφ σχετικά με την διάθεση του Αλή πασά να προσεγγίσει τη Ρωσία.*

No 102

Patras, le 17 / 29 Août 1818

Monsieur le Baron!

*J'ai l'honneur d'accompagner, ci-inclus, à Votre Excellence la réponse d'Ali-Pacha de Jannina à la lettre qu'Elle m'accompagnait par Sa Dépêche 503, à l'adresse de ce Visir.***

Je me trouve avoir répondu à Sa Dépêche, ainsi que à la subséquente sous le N° 504, par mon Rapport du 7/19 du courant mois.¹

Depuis l'expérience de cinq années que j'ai séjourné dans l'Albanie ex-Vénitienne où je remplissais les fonctions de Consul de Sa Majesté et où j'eus l'occasion de traiter plusieurs affaires du Service Impérial avec Ali-Pacha, je suis parvenu à connaître les désirs et l'intention qu'a ce Visir, d'ouvrir une correspondance avec la Cour de Russie qui est la seule, parmi celles de l'Europe, à laquelle il prête de la foi et de la confiance.

Le même Visir eut dans le tems passé la correspondance de feu le Prince Potemkine, et il la suivit avec le Prince Zouboff. Il conserve tout ce que ces deux Ministres lui envoyèrent de précieux en cadeaux, dont il en fait cas. Sa correspondance avec notre Cour cessa au décès de S. M. l'Impératrice Catherine II; mais non pourtant cessa en lui l'intention de la renouveler si la circonstance lui en offre l'occasion, et cela d'autant plus à présent qu'il accrut en puissance et en richesses.

* Στο κάτω μέρος της πρώτης σελίδας: A S. E. Monsieur le Baron de Stroganoff, Envoyé etc., à Constantinople.

** Η επιστολή του Αλή πασά δεν υπάρχει στα συνημμένα του παρόντος εγγράφου. Βλ. σημείωση για το έγγραφο.

Je pense, qu'Ali-Pacha, doué d'une grande intelligence, connaît, que son existence politique et ses trésors ne pourraient lui être garantis en toute circonstance avenir, que par S. M. l'Empereur dont il connaît la magnanimité et la loyauté de Ses sentiments.

Voilà, à ce qu'il me semble, le but du désir qu'il a d'entretenir une correspondance secrète avec nous.

Pendant mon séjour à Prevesa, j'ai pu transpirer que le dernier Gouvernement français cultivait pour ses vues ce Visir, et lui faisait espérer de l'aider à se soustraire de la domination de son Souverain légitime, pour le rendre un Prince indépendant.

Le Gouvernement anglais, qui sous le titre de Protecteur des îles Ionniennes, s'en est rendu le Dominateur, a ménagé et continue à ménager l'amitié de ce Visir, pour des vues lointaines. Il paraît pourtant qu'Ali-Pacha se trouve actuellement refroidi pour les Anglais, à cause de la ville de Parga, qu'ils se sont engagés de lui remettre, et dont ils se maintiennent encore en possession.

Je sais qu'Ali-Pacha entretenait dernièrement un Commissaire à Vienne; mais je n'ai pu transpirer de quelles affaires il avait été chargé auprès de cette Cour. D'ailleurs, sa politique le porte à ménager tout le monde; mais il ne penche que du côté de celui qu'il connaît convenir à ses intérêts, ou qu'il craint le plus.

*Je Vous supplie très-humblement, Monsieur le Baron, d'agréer mes faibles réflexions à l'égard du Dominateur de l'Epire, dont j'eus le tems d'étudier à fond le caractère, et qu'un dévouement sans bornes pour le Service de notre Auguste Maître me fait soumettre à la sagesse de Votre Excellence, ainsi que le tableau ci-joint qui a trait au même sujet.*** Je m'estimerai très-heureux de remplir en tout tems les ordres de Votre Excellence, si la circonstance La portait à m'en transmettre à l'égard du dit Visir.*

J'ai l'honneur d'être avec un très-profond respect,

Monsieur le Baron! De Votre Excellence, Le très-humble et très-obéissant serviteur

Jean Vlassopulo

[Σημείωμα στο πάνω μέρος του πρώτου φύλλου:] *Reçu ce 18 Septembre 1818.*

*** Βλ. έγγραφο 77.

ΑΕΠΡΑ, Πρεσβεία στην Κωνσταντινούπολη, Κατάλογος 517/1. 1818, Φάκ. 1218, φ. 109-111, πρωτότυπο.

¹ Η αλληλογραφία με τον Γ. Α. Στρόγκανωφ που αναφέρει ο Ι. Ν. Βλασόπουλος στην έκθεσή του, σχετίζεται με το συμβάν που έγινε με τον γιο τού ρώσου υπηκόου Σάββα Ποντική και την αντίδραση του Αλή πασά. Στις 9 (21) Μαρτίου ο συνταξιούχος ρώσος κρατικός υπάλληλος Σάββας Ποντικής, κάτοικος της Πάτρας, ξεκίνησε με τον γιο του Νικόλαο με τη βάρκα του για την Ύδρα. Από εκεί το αγόρι έπρεπε να επιβιβαστεί σε πλοίο για την Κωνσταντινούπολη και μετά, σύμφωνα με κάποιες πληροφορίες, για την Οδησσό, όπου η κυβέρνηση της Ρωσίας τού παραχώρησε δικαίωμα υποτροφίας στο λύκειο Ρισελιέ, ως επιβράβευση των υπηρεσιών του πατέρα του, (βλ. Κ. Τριανταφύλλου, *Ιστορικών Λεξικών των Πατρών*, Πάτρα 21980, σ. 318). Ενώ η βάρκα του Ποντική βρισκόταν κοντά στην Ναύπακτο δέχτηκε επίθεση. Οπλισμένοι άνθρωποι άρπαξαν τον Ν. Ποντική και αναχώρησαν μαζί του για τη Ναύπακτο, η οποία βρισκόταν υπό την εξουσία του Αλή πασά (ΑΕΠΡΑ, Πρεσβεία στην Κωνσταντινούπολη, Κατάλογος 517/1. 1818, Φάκ. 1218, φ. 16). Σύμφωνα με τις πληροφορίες που είχε ο Βλασόπουλος, σκοπός του αρχηγού της συμμορίας ήταν να αιχμαλωτίσει έναν νεαρό και να τον παρουσιάσει στον Αλή πασά για να κερδίσει την εύνοιά του (στο *ίδιο*, φ. 74-75). Ο Βλασόπουλος έμαθε για την απαγωγή τού γιού του Ποντικής και έστειλε αμέσως στην Πρέβεζα, όπου βρισκόταν τότε ο πασάς, τον έκτακτο υπάλληλο του προξενείου του Ι. Κ. Παπαρρηγόπουλο, ο οποίος εκτελούσε εντολές του σε περίπτωση επαφών με τις τουρκικές αρχές. Με την άφιξη του στην Πρέβεζα, ο απεσταλμένος του προξένου έμαθε ότι το αγόρι βρισκόταν ήδη στα χέρια του Αλή πασά. Παρ' όλα αυτά ο πασάς επέμεινε ότι δεν γνώριζε εκ των προτέρων τίποτε για την απαγωγή και για να αποδείξει την μη συμμετοχή του στο έγκλημα και παράλληλα να το καταδικάσει, διέταξε να κρεμάσουν τον αρχηγό των απαγωγέων και να φυλακίσουν τους τέσσερις συνεργάτες του. Μιλώντας για αυτά τα μέτρα, ο πασάς έδωσε στον Παπαρρηγόπουλο να καταλάβει «ότι σκοπός του είναι να στηρίξει την πλήρη συμφωνία με τους Ρώσους». Στις 16 (28) Μαρτίου 1818 ο Παπαρρηγόπουλος επέστρεψε στην Πάτρα μαζί με τον γιο του Ποντικής, τον οποίο του παρέδωσε ο Αλή πασάς (στο *ίδιο*, φ. 29).

Το επεισόδιο με την απαγωγή τού γιού του Ποντικής και η συμπεριφορά του Αλή πασά σ' αυτήν την περίπτωση τράβηξαν την προσοχή του Γ. Α. Στρόγκανωφ και έγιναν θέμα των υπ' αρ. 503 και 504 εγγράφων του προς τον Βλασόπουλο, με την ίδια ημερομηνία -10 (22) Ιουνίου 1818. Έως τότε ο Γ. Α. Στρόγκανωφ είχε ήδη πληροφορίες για το θέμα από πρώτο χέρι από τον αρχιχέντα στην Κωνσταντινούπολη γιο τού Ποντικής. Στο υπ' αρ. 503 έγγραφό του ο Γ. Α. Στρόγκανωφ εκτίμησε ιδιαίτερα τις υπηρεσίες του Βλασόπουλου για την απελευθέρωση τού νεαρού Ποντικής. Ταυτόχρονα παρακάλεσε τον πρόξενο να πείσει τον Αλή πασά για αποζημίωση τού πρεσβύτερου Ποντικής από τους υπεύθυνους της απαγωγής (στο *ίδιο*, φ. 191). Ο Βλασόπουλος απάντησε με την από 7 (19) Αυγούστου 1818 έκθε-

σή του, όπου αναφέρει ότι ο Αλή πασάς θεωρεί αδύνατον μετά την εκτέλεση του αρχηγού των απαγωγών να ζητηθεί αποζημίωση από την οικογένειά του (στο *ίδιο*, φ. 96). Στο υπ' αρ. 503 έγγραφό του ο Γ. Α. Στρόγκανωφ επισυνάπτει την επιστολή του στον Αλή πασά, όπου τον ευχαριστεί «για τη φιλική και φιλόφρονη συμπεριφορά του σε όλες τις περιπτώσεις που από τον ίδιον εξαρτιόταν η παραχώρηση βοήθειας στους υπηκόους του Αυτοκράτορα». Σε άλλο έγγραφό του, το υπ' αρ. 504, ο Γ. Α. Στρόγκανωφ τονίζει ότι όλες οι πράξεις του Αλή πασά απέναντι στους ρώσους πολίτες μαρτυρούν την προθυμία του «να είναι αρεστός στην αυτοκρατορική αυλή». Ο πρέσβης 6^ο βαθμού ζητούσε να σταλεί η επιστολή του στα Ιωάννινα με τον Παπαρρηγόπουλο (στο *ίδιο*, φ. 193). Απ' ότι φαίνεται ο Αλή πασάς απάντησε στον Γ. Α. Στρόγκανωφ δύο φορές. Η πρώτη επιστολή, που συνόδευε τη δημοσιευόμενη έκδοση του Βλασόπουλου της 17ης (29) Αυγούστου 1818, δεν υπάρχει στον φάκελο του αρχείου. Στο δεύτερο γράμμα, με ημερομηνία 14 (26) Νοεμβρίου 1818, που παραδόθηκε από τον Παπαρρηγόπουλο, ο Αλή πασάς εξηγούσε την αυστηρή τιμωρία των υπεύθυνων της απαγωγής του γιου του Ποντίκη, αποδίδοντάς την στη σημασία που έδινε ο ίδιος στην ασφάλεια των ρώσων υπηκόων (στο *ίδιο*, φ. 160). Η επιστολή έφτασε μαζί με την έκδοση του Βλασόπουλου στον Γ. Α. Στρόγκανωφ, στις 1 (13) Δεκεμβρίου 1818. Στην ίδια έκδοση αναφέρεται ότι ο Αλή πασάς έδωσε στον Παπαρρηγόπουλο προφορική μυστική εντολή, τόσο «εμπιστευτική» και τόσο «μεγάλης σημασίας», ώστε ο Βλασόπουλος δεν τόλμησε να την παρουσιάσει γραπτώς (στο *ίδιο*, φ. 155. Επίσης βλ. έγγραφο 78).

77

1818, 17 (29) Αυγούστου. Υπόμνημα του Ιωάννη Ν. Βλασόπουλου προς τον Γ. Α. Στρόγκανωφ σχετικά με τον Αλή πασά.

Tableau moral du Visir de Jannina, Ali-Pacha, son origine, ses richesses, sa force armée, et étendue des Provinces qui sont sous sa Domination.

Ali Pacha, actuellement Visir de Yannina, naquit petit Bey dans l'intérieur de l'Albanie dans une petite citadelle nommée Tépélléni qui est maintenant le dépôt d'une partie de ses trésors.

Son père faisait la guerre aux autres Beys de l'Albanie, et dernièrement à Court-Pacha qui était Gouverneur d'une partie de cette Province de l'Empire Ottoman. Dans ce tems il mourut en laissant son fils Ali-Pacha en bas-âge. Sa mère le maintint dans les possessions du

père, et après avoir dépensé tout ce qui lui était resté de son époux, mourut en laissant Ali Pacha à l'âge de douze ans.

Alors les amis de son père et de sa mère le secourirent par leurs moyens et le mirent en état de poursuivre la carrière de son père; Ali Pacha en avançant d'âge faisait trembler les ennemis de ses parens, et se rendit en peu de tems non seulement le maître de Yannina, mais de toute la haute et Basse Epire, et finalement un des plus puissans Pachas de l'Empire Ottoman.

Les provinces qui se trouvent sous la domination absolue, et le gouvernement tyranique de ce Visir, confinent avec celles de Scodra, de Bosnie, de Thessalie, de Salonique et jusqu'à Thébe; la ligne de ses côtes maritimes, s'étend depuis le Golphe de Lepante, et va (à l'exception de Parga) jusqu'à Dourazzo.

Ses provinces sont très fortes par leur position naturelle, par ses montagnes inaccessibles, par ses défilés étroits et raboteux, et par les précipices dont ils sont entourées; aussi elles sont presque impénétrables à des troupes réglées, et fournissent plus de 40 mille hommes capables de porter les armes et qui peuvent se mesurer avec avantage contre des soldats européens.

Ali-Pacha est âgé d'environ 66 ans, il est gros du corps, d'un naturel assez fort et jouit d'une bonne santé, il est d'une petite taille, il a le poil blond, et les yeux très-vifs; sa nourriture, qui est très réglée, se limite le plus souvent à un rôti; il boit le vin et les liqueurs; mais avec modération. Son sommeil est de quatre ou cinq heures par jour.

Doué par la nature d'une grande intelligence et d'une mémoire sans bornes, Ali Pacha serait été l'homme du siècle si son esprit avait été cultivé par les sciences et la littérature. Il traite des affaires politiques avec toute personne de haut rang et avec la facilité d'un habile ministre; mais semblable au caméléon il a l'habileté de transformer sa physionomie dans ses conférences, et selon les affaires qu'il traite; c'est à dire lorsqu'elles ne peuvent pas avoir l'issue qu'il désire il se montre tout gai et content à la personne à qui il a à faire, et lorsque la balance penche en sa faveur, il est morne et silencieux.

Pour ses vues politiques, il aime la correspondance avec les puissances étrangères, qu'il désirerait bien pouvoir entretenir régulièrement et particulièrement avec la Cour Impériale de Russie; mais jamais de près. Il ne paraît aimer et respecter que celui qu'il craint le plus.

Ce Visir soupçonneux craignant que ses fils, s'unissant d'intérêt,

pourraient un jour lui ôter la vie pour s'emparer de ses trésors, il sème entr'eux la discorde les excitant à la jalousie.

Son gouvernement est extrêmement tyranique et son cœur est celui de Neron, il exerce des cruautés inouïes, particulièrement envers les malheureux Grecs, dont il fait empaler les uns et rôtir les autres comme des agneaux, après les avoir écorchés; son cœur jouit de voir souffrir ces misérables sous les tourmens toujours nouveaux qu'il invente.

Ses trésors en numéraire sont immenses, ses bijoux, ses pierreries, sa vesselle en or et en argent se sont également; ses palais d'une grande étendue et très-richement meublés, ressemblent à ceux d'un petit souverain, et mille hommes, dont la moitié d'infanterie et l'autre moitié de cavallerie, forment la garde de celui qu'il habite.

Patras, 17 (29) Août 1818

Le Conseiller de Collège et Consul général en Morée Jean Vlassopulo

ΑΕΠΡΑ, Πρεσβεία στην Κωνσταντινούπολη, Κατάλογος 517/1. 1818, Φάκ. 1218, φ. 112-113^v, πρωτότυπο.

78

1819, 13 (25) Μαΐου. Έκθεση του Ιωάννη Ν. Βλασόπουλου προς τον Γ. Α. Στρόγκανωφ η οποία αναφέρεται στην άποψη του Γραμματέα του υπουργείου Εξωτερικών Ιωάννη Α. Καποδίστρια, σχετικά με τις επαφές με τον Αλή πασά, και στην αποστολή στα Ιωάννινα του έμπιστου αντιπροσώπου του Ιωάννη Κ. Παπαρηγόπουλου (επισυνάπτεται υπόμνημα για τους σκοπούς των επαφών του Αλή πασά με τη Ρωσία).*

No 140

Patras, le 13 Mai 1819

Monsieur le Baron!

J'ai eu l'honneur de porter à la connoissance de Votre Excellence, par mon précédent Rapport No 138,¹ les motifs, qui m'ont empêché d'user de la permission qu'Elle a eu la bonté de m'accorder de me rendre à

* Στο κάτω μέρος της πρώτης σελίδας: A S. E. Monsieur le Baron de Strogonoff, Envoyé etc., à Constantinople.

*Corfou, et les mesures que j'ai prises en conséquence, tant pour accélérer le voyage de Monsieur Parcovich** en cette île, que pour être à même de recevoir avec exactitude la réponse que Monsieur le Comte Capodistria aurait eu besoin d'expédier par mon entremise à Votre Excellence. A ces notions j'y ai ajoutée, par mon postscriptum du même rapport, celle de l'arrivée de Monsieur Parcovich à Corfou, si bien qu'il ne me reste pour cette occasion qu'à rendre compte à Votre Excellence des résultats qui ont trait au dit rapport, que je me suis empressé de Lui adresser le 31 Mars dernier.*

Dès que Monsieur le Co[mte] Capodistria eût pris connoissance de l'objet qui avait nécessité l'expédition de Paparigopulo à Corfou, il l'a engagé de se rendre auprès d'Aly-Pâcha pour lui déclarer, «que Monsieur le Comte ne manquerait pas de rendre compte à S. M. Impériale de ses intentions, et que je serais instruit de la réponse que S. M. jugera convenable de lui donner par moyen de la Légation de Constantinople; mais de faire en attendant deux choses, s'il veut devenir agréable à S. M., de bien traiter les Grecs, et d'influer auprès de la Porte afin que les Négociations de Constantinople finissent bien et vite». Monsieur le Comte ayant bien voulu me faire part de cette déclaration, par sa lettre du 17/29 Avril dernier, m'a prévenu, que comme il a dû faire prendre à Paparigopulo cette voie, il avait crû en prendre une différente pour faire parvenir à Votre Excellence la réponse dont Elle m'a chargé.

Voilà ce qu'il m'est permis d'alléguer pour témoigner à Votre Excellence mon entière soumission à ce qu'Elle a bien voulu me prescrire par Sa Dépêche du 17 Février dernier, sans pouvoir cependant lui rendre aucun compte des mesures que notre Vice-Consul Papadopulo a jugé convenable de prendre pour hâter le départ de Monsieur Parcovich de Corfou, attendu que ni l'un, ni l'autre d'entre eux ne se sont avisés de me rendre aucun renseignement, malgré que je ne puisse me reprocher de ne les avoir pas sollicités. Je ne puis d'ailleurs me dispenser de croire que Monsieur Parcovich, à l'heure qu'il est, n'ait déjà mis le pied aux Bouches de Cataro, vu la facilité des communications entre la Dalmatie et l'île de Corfou, où, selon le calcul que je fais, il doit être arrivé depuis le 28 Mars dernier.

J'en viens au jugement que Monsieur le Comte Capodistria a porté sur mes relations avec Aly-Pâcha, pour informer Votre Excellence du

****** Έτσι είναι στο χειρόγραφο Το ορδό: Ρανcovich.

résultat de la mission ci-dessus mentionnée de Paparigopulo auprès de ce Visir: «Nous connaissons d'ancienne date le Visir, me dit Monsieur le Comte dans sa lettre du 8/20 Avril dernier, et personne mieux que vous ne peut bien expliquer les prévenances qu'il témoigne dans ce moment à notre Cour. Elle n'a plus de contact directe avec l'empire que cet homme extraordinaire tâche de bâtir sur les débris des Princes et des Seigneurs, ses voisins, comme sur nos malheureux compatriotes. Il ne m'appartient pas de vous donner des directions relativement aux rapports qu'il peut vous être permis d'entretenir avec ce Visir. Cet objet est du ressort de S. E. Monsieur le Baron de Strogonoff, et si les observations que j'ai faites maintenant sur les lieux à l'égard d'Aly-Pâcha et de son importance politique peuvent mériter l'attention de notre Auguste Maître, ce sera d'après Ses ordres que la Mission Impériale de Constantinople se chargera des soins qui peuvent être jugés utiles au bien du service».

Paparigopulo ne manqua pas de se rendre à Jannina, où il trouva le Visir disposé à lui témoigner qu'il était prêt, non seulement à contribuer à la définition des négociations de Constantinople, mais même à rendre tout autre sorte de service qu'on se trouvât dans le cas d'exiger de lui.

A ces démonstrations, Aly-Pâcha lui ajouta: «J'ai besoin d'entretenir Monsieur le Comte plus distinctement sur cet objet, et j'ai jugé à propos de lui envoyer mon secrétaire Monsieur Marinoglu». Cette expédition eut lieu sur le champ, et Paparigopulo, après avoir adressé son rapport à Monsieur le Comte, s'en retourna à Patras.

Il y a déjà vingt jours et plus que je me trouve en état de rendre à Votre Excellence tous ces renseignements, et il y a bien autant que j'ai dans mes mains le pli ci-inclus à Son adresse que Monsieur Sandrini m'a vivement sollicité d'en soigner l'expédition; comme contenant des choses bien intéressantes pour le service, et aucune occasion ne s'est pas présentée. Dans ce cruel embarras, et dans la crainte que le service pourrait souffrir par un plus long retard, je me suis décidé de faire entreprendre un voyage jusqu'à Constantinople à Monsieur Mustoxidi,² en le chargeant de la présente expédition.

Je croyais avoir assez mérité en cette occasion, si Votre Excellence, en prenant en considération les motifs que je viens d'exposer, approuvât cette résolution que les circonstances locales, et le zèle, seuls, pour le service m'ont dictée.

Je saisis aussi cette occasion pour soumettre à la connoissance de Votre Excellence l'objet de mes relations avec Aly-Pâchá par la Note que j'ai l'honneur de Lui transmettre ci-jointe, en la priant de vouloir bien m'honorer des instructions qui me seront nécessaires, en cas qu'Elle jugera de quelque intérêt la poursuite de cette affaire.

C'est aussi pour prier Votre Excellence de m'honorer de Ses instructions, pour savoir régler ma conduite envers ces Grecs qui voudraient recourir à mes conseils pour être utiles, par leurs bons offices, à leur patrie, que j'y joins un exemplaire de quelques observations que Monsieur le Co[m]te] Capodistria m'a envoyé de Corfou³ pour le soumettre aux sages réflexions de Votre Excellence. Dans la certitude, que Monsieur le Comte se sera lui-même empressé d'informer Votre Excellence de l'objet et du but de ces observations, il ne me reste, pour finir ce long rapport, qu'à témoigner à Votre Excellence ma parfaite satisfaction pour la gestion de Monsieur Mustoxidi, et pour implorer sur ce jeune employé ces bontés dont Elle est si libérale envers Ses bons et fidels serviteurs; comme envers ceux de S. M. Impériale.

Je suis avec un profond respect,

Monsieur le Baron,

De Votre Excellence,

*Le très-humble et très-obéissant
serviteur*

Jean Vlassopulo

[Σημειώσεις στο πάνω μέρος του πρώτου φύλλου:]

Reçu le 9 Juin 1819 par Mustoxidi.

Repondu le 3 Juillet 1819 No 254 par Mr. Mustoxidi.

ΑΕΠΡΑ, Πρεσβεία στην Κωνσταντινούπολη, Κατάλογος 517/1. 1819, Φάκ. 1219, φ. 44-46^v, πρωτότυπο.

Συνημμένο

*Objet des relations
du Consul de la Morée avec Aly-Pâcha*

Aly-Pâcha désire d'entrer dans une Négociation avec la Cour Impériale de St. Pétersbourg.

Les préliminaires de cette Négociation sont, que ce Visir s'engage de saisir le premier moment de guerre entre la Russie et la Porte pour se soustraire de la dépendance de son Souverain légitime, et se placer sous celle de Sa Majesté l'Empereur des Russies.

Que dans une pareille conjecture, il rendrait à la Russie tous les services qui dépendent de lui.

Qu'on lui accorderait pour prix de tout cela, pour lui et pour ses descendants, la Principauté de l'Epire dont on lui garantirait en tems de paix la jouissance par des traités.

[Σημείωση:] *Annexé au rapport de Patras du 13 Mai 1819 No 140.*

ΑΕΠΡΑ, Πρεσβεία στην Κωνσταντινούπολη, Κατάλογος 517/1. 1819, Φάκ. 1219, φ. 47, πρωτότυπο.

¹ *J'ai eu l'honneur de porter à la connoissance de Votre Excellence, par mon précédent Rapport No 138:* Ο Ι. Ν. Βλασόπουλος αναφέρεται στους λόγους για τους οποίους δεν πραγματοποιήθηκε το ταξίδι του στη Κέρκυρα. Λόγω της αναμενόμενης ιδιωτικής επίσκεψης τού Ι. Α. Καποδίστρια, ο Ι. Ν. Βλασόπουλος απευθύνθηκε στον Γ. Α. Στρόγκανωφ την 1(13) Δεκεμβρίου 1818, με την παράκληση να του επιτρέψει να εγκαταλείψει την θέση του για μερικές μέρες και να συναντηθεί με τον Ι. Α. Καποδίστρια (ΑΕΠΡΑ, Πρεσβεία στην Κωνσταντινούπολη, Κατάλογος 517/1. 1818, Φάκ. 1218, φ. 163). Ο πρέσβης 6^{ος} βαθμού έδωσε την άδειά του με έγγραφό του στις 17 Φεβρουαρίου (1 Μαρτίου) 1819 (στο ίδιο, Φάκ. 1219, φ. 166-167), υπολογίζοντας ότι το ταξίδι του προξένου θα δώσει τη δυνατότητα να λάβουν οδηγίες από τον Ι. Α. Καποδίστρια, σχετικά με τις απόψεις που εξέφρασε ο Αλή πασάς μέσω του Ι. Κ. Παπαρρηγόπουλου (βλ. σημείωση για το έγγραφο). Στην έκθεσή του υπ' αρ. 138, της 31^{ης} Μαρτίου (12 Απριλίου) 1819, ο Ι. Ν. Βλασόπουλος ενημερώνει τον Γ. Α. Στρόγκανωφ για την εντολή τού Ι. Α. Καποδίστρια να μην αφήσει τη θέση του, έως ότου ο ίδιος τού ορίσει την κατάλληλη για τη συνάντησή τους ημέρα. Γι' αυτόν τον λόγο ο πρόξενος αποφάσισε να στείλει στην Κέρκυρα τον Ι. Κ. Παπαρρηγόπουλο για να λάβει τις σχετικές οδηγίες. Στην έκθεση αναφέρεται επίσης η άφιξη στην Πάτρα του υπαλλήλου του υπουργείου Εξωτερικών Λ. Παβκόβιτς, ο οποίος ήταν απεσταλμένος του Γ. Α. Στρόγκανωφ στον μητροπολίτη του Μαυροβουνίου Πέτρο Α' (βλ. Πολιτικές και πολιτιστικές σχέσεις τον 19ο αιώνα, ό.π., σ. 203). Σύμφωνα με τις διαταγές τού υποπρέσβη, ο Ι. Ν. Βλασόπουλος έστειλε τον Παβκόβιτς στην Κέρκυρα για να συνεχίσει το ταξίδι του (ΑΕΠΡΑ, Πρεσβεία στην Κωνσταντινούπολη, Κατάλογος 517/1. 1819, Φάκ. 1219, φ. 33-34).

² *je me suis décidé de faire entreprendre un voyage jusqu'à Constantinople à Monsieur Mustoxidi:* Ο Α. Μουστοξύδης ήταν την περίοδο 1812-1818 ο δεύτερος διερμηνέας του γενικού προξενείου της Ρωσίας στην Πάτρα.

3 j'y joins un exemplaire de quelques observations que Monsieur le Co[m]te/ Capodistria m'a envoyé de Corfou: Στην έκδοση επισυνάπτονται δύο αντίγραφα του γνωστού σημειώματος του Ι. Α. Καποδίστρια «Observations sur les moyens d'améliorer le sort des Grecs» με ημερομηνία: Corfu, le 6/18 Avril 1819, όπου περιγράφει τις απόψεις του για τα επίκαιρα προβλήματα της ελληνικής κοινωνίας (στο *ίδιο*, φ. 48-55). Οι οδηγίες του Γ. Α. Στρόγκανωφ προς τον Ι. Ν. Βλασόπουλο, βασισμένες στο σημείωμα αυτό, περιέχονταν στο έγγραφό του με ημερομηνία 13 (15) Ιουλίου 1819. Ο πρέσβης έγραφε: «Μπορείτε να αντλήσετε από αυτό σωστές απόψεις και πολύ ωφέλιμες συμβουλές, που πρέπει να δίνονται στους Έλληνες στον Μοριά σε περίπτωση που θα σας τις ζητήσουν». Και συνέχιζε λέγοντας ότι το ενδιαφέρον του αυτοκράτορα για την τύχη του έθνους πρέπει να ενθαρρύνει τους Έλληνες στην πορεία τους προς την πολιτική και ηθική τελειοποίηση, «χωρίς να δημιουργεί ψευδαισθήσεις, ούτε προσμονή για σύντομη πολιτική απελευθέρωση» (στο *ίδιο*, φ. 191). Βλ. Γ. Α. Αρς, И Каподистрия и греческое национально-освободительное движение. 1809-1822 гг. [Ο Ι. Καποδίστριας και το ελληνικό εθνικοαπελευθερωτικό κίνημα, 1809-1822], Μόσχα 1976, σ. 183-187).

79

1820, 2 (14) Απριλίου. Έκθεση του Γ. Α. Στρόγκανωφ προς τον Κ. Β. Νέσελροντ, η οποία αναφέρεται στην απόφαση της Πύλης να αφαιρέσει ορισμένα εδάφη από τον Αλή πασά, στην προετοιμασία στρατιωτικής αποστολής εναντίον του, στις πιθανές αντίστοιχες ενέργειές του, καθώς και στη συλλογή πληροφοριών για την Πελοπόννησο από το βρετανό πρόξενο στην Πρέβεζα Ουίλιαμ Μάγιερ.*

No 45

Buyukdéré, le 2/14 Avril 1820

Monsieur le Comte,

J'ai déjà eu l'honneur d'entretenir Votre Excellence de la tentative de vengeance, entreprise par Aly Pacha de Yanina contre Pacheau Bey,¹ un de ses anciens confidents, aujourd'hui admis à la faveur du Sultan, ainsi que de l'indignation et de la rigueur manifestées par le Souverain à la suite de cette aventure. Cette indignation se prononce tous les jours d'avantage et avec un caractère sérieux qui semble annoncer la réalisation de desseins depuis longtemps médités; cet objet m'a paru mériter dès lors un développement succinct des notions que j'ai recueillis à cet égard.

* Στο κάτω μέρος της πρώτης σελίδας: A S. E. Mr. le Comte de Nesselrode etc., etc.

Tous ceux, qui ont observé le caractère et le système de Gouvernement du Sultan actuel, étoient convaincus qu'après avoir réussi avec un bonheur singulier à détruire petit-à-petit les rébellions autrefois permanentes dans Son vaste Empire et avoir ensuite appliqué la même persévérance à l'extirpation graduelle des anciens grands feudataires et Dérébeys, ainsi qu'au morcellement des pachaliks, pour diminuer la puissance des Pachas, il se croiroit frustré dans la réussite complète de Ses vues, tant que les deux formidables Pachas d'Egypte et de Yanina conserveroient cette puissance et cette attitude indépendante qui a l'air de braver le Suzerain, tout en affectant une soumission nominale. C'est en effet un sentiment dominant dans le Sultan Mahmoud, entiché de tout l'orgueil Musulman et qui a laissé entrevoir qu'il étoit jaloux de rendre à son titre de Successeur de Calife, une partie de Son ancien éclat. Les adulations et surtout les largesses prodiguées par le Pacha d'Egypte, ainsi que la popularité qu'il s'est acquise parmi les Turcs par ses succès contre les Véhabites et par la reprise de la Mecque, ont pu diminuer en apparence ces sentimens de jalousie dans le Sultan; il ne peut se dissimuler d'ailleurs que les richesses de ce Vice-Roi d'Egypte et ses relations avec l'Europe, enfin Son éloignement du centre de la Puissance Ottomane l'ont fait parvenir à un degré de consistance, tel qu'il peut se croire à l'abri d'une réduction à main armée, quand même le Sultan en nourriroit le dessein.

Il n'en est pas tout-à-fait de même d'Aly Pacha de Yanina: moins puissant, plus avare et plus à la portée d'être réduit par un appareil de forces, sa réduction dans un moment opportun a été de tout tems considérée comme moins problématique. Ce moment a peut-être paru avoir manqué jusqu'ici, mais le projet n'a pas cessé d'exister et d'être même généralement connu, ainsi que j'en ai fait l'observation dès les premiers temps de mon séjour ici. Il y a environ trois ans que le bruit de ce projet avoit même pris quelque consistance, et j'appris alors par des canaux secrets que des préparatifs se fesoient sur le Danube, en apparence motivés par le cas d'une rupture avec la Russie, mais réellement destinés contre Aly Pacha; il est vraisemblable que les inquiétudes éprouvées par la Porte au début de nos négociations firent bientôt renoncer aux dessins hostiles contre le Pacha. Je ferai observer plus bas qu'on use à peu près de la même tactique aujourd'hui sur un autre point.

Le premier symptôme des desseins actuels de la Porte se manifesta il y a à peu près trois à quatre mois par le déplacement inopiné de Véli

*Pacha du Gouvernement de Larissa et Tricala à celui de Lépante, à la suite d'une députation de la première de ces villes venue ici pour implorer la commisération du Sultan contre les exactions et la tyrannie du digne fils d'Aly Pacha. Il paroît que celui-ci au lieu d'user de prudence s'exaspéra d'un acte d'autorité juste et légal, sans doute, mais dont il se croyoit lui et sa famille pour toujours à l'abri; ce fut du moins peu de tems après qu'il envoya ici une bande d'assassins pour se défaire de Pacheau Bey. L'interrogatoire du seul qui ait été saisi paroît n'avoir laissé aucun doute sur l'odieuse tâche, commise par Aly Pacha à ses sicaires: l'écriteau placé selon l'usage à côté du corps du supplicié n'en fait il est vrai aucune mention; j'en joins ici la copie,² mais il est de fait que le jour même de son supplice, les trois agents d'Aly Pacha dans la Capitale, dont l'un arrivé deux jours auparavant, ont été transportés avec ignominie hors de la ville, avec ordre de s'en retourner sur le champ chès eux. Bientôt après, à l'issue de plusieurs Conseils et à une époque ordinairement inusitée, la Porte nomma Pechlivan Pacha, autrefois prisonnier en Russie, et végétant dans la disgrâce, au Gouvernement de Lépante et des Dervens ou défilés de la Livadie, naguère conféré à Véli Pacha, et destina aussi Caplan Pacha au Gouvernement de Durazzo. Toutes ces provinces, ainsi que celle de Tricala et Larissa, occupées déjà sans résistance depuis deux mois par Soleiman Pacha, étoient jusqu'ici affectées au patrimoine exclusif du Pacha de Yanina; et ce démembrement, s'il le laisse consommer, comme il l'a laissé commencer, préparera sa ruine prochaine, si même la Porte n'étoit pas encore décidée à agir dès aujourd'hui ouvertement. Mais il paroît qu'Elle en nourrit déjà le dessein et qu'Elle se prépare des moyens pour le cas de la résistance du Pacha au morcellement de ses domaines. Ici même on parle du rassemblement d'un corps de troupes et de quelques compagnies de cannoniers destinés à cette expédition sous les ordres de l'ancien Toptchi Bachi (grand Maître de l'artillerie) qui passe pour un homme de tête. Mais c'est en Morée que les préparatifs sont ordonnés avec le plus d'activité et le Consul Vlassopoulos a été informé des ordres reçus par le pacha de Tripolitza, pour mettre sur le champ en état les forteresses de la Morée et de rassembler des troupes; et ce qu'il y a de plus singulier, ces ordres sont motivés sur le cas d'une rupture avec la Russie. ** L'agent secret de Mr.*

^{**} Υπογραμμισμένο στο χειρόγραφο.

Vlassopoulos lui transmet même la substance selon lui authentique de ces ordres, dont je place ci-joint l'extrait littéral.³ Il est hors de doute que cette version, si elle est exacte, est accréditée par la Porte et son Gouverneur en Morée pour cacher le véritable but des préparatifs dirigés contre Aly Pacha. Mais d'après les mêmes rapports de Mr. Vlassopoulos, on voit que ce Pacha est loin de se faire illusion et qu'il est fortement allarmé sur les projets de la Porte. Il a réuni dernièrement toute sa famille à Prévésa pour se concentrer sur la conduite à tenir, sans qu'on puisse encore soupçonner les résolutions aux quelles il se sera arrêté. On ne peut donc que hasarder des conjectures sur le parti que prendra cet homme astucieux et fertile en ressources, mais il est constant que jamais il n'en a eu autant besoin que dans la crise actuelle, la plus imminente qui ait menacé sa tyrannique et étonnante domination durant plus de 30 années. Si l'on pouvoit cependant asseoir avec quelqu'apparence de vérité une opinion sur le dénouement de cette crise, trois chances principales s'offrent à Aly Pacha pour résoudre le problème.

S'il ne se croit pas en mesure de s'opposer à forces ouvertes contre le démembrement de ses domaines, il pourra espérer de conserver le reste et tâchera de conjurer l'orage par l'effet de ses intrigues et de ses trésors, moyens puissans lorsqu'ils sont mis en œuvre habilement auprès du Gouvernement Turc.

Si, découragé par la vieillesse et jaloux de ses trésors, il en préfère la jouissance à son ambition personnelle, car il n'aime ni n'estime ses fils et ne les croit pas capables de maintenir son héritage, alors il lui sera aisé d'emporter ses trésors et sa famille et d'aller chercher un asyle en Europe, étant d'ailleurs loin de partager les préjugés et le fanatisme de ses corréligionnaires contre les Chrétiens. S'il se décidait à ce parti, ses liaisons intimes avec les Anglois et la proximité de Corfou lui en faciliteroient tous les moyens.

S'il se décide enfin à faire tête au danger et à braver ouvertement la Porte, il lui sera difficile d'éviter sa chute, pour peu qu'Elle y travaille sérieusement et avec des forces suffisantes. Celles d'Aly Pacha sont loin d'être aussi formidables que quelques étrangers, ses admirateurs, l'ont représenté: quelques milliers d'hommes enrégimentés et disciplinés composent son noyau, le reste sont des levées sur les quelles il ne peut guères compter, haï comme il est, et qui dans tous les cas en défendant les districts montagneux ne pourroient pas conserver le plat pays. J'ai

été à même d'entendre citer un moyen extraordinaire, au quel il n'a peut-être jamais songé; mais qui, d'après l'opinion de quelques personnes, feroit accourir toute la population Grecque de l'Albanie et de la Thessalie sous ses bannières; c'est celui d'embrasser le Christianisme et de fonder un nouvel état dans le cœur de la Puissance Musulmane. Cette idée qui paroît tout à fait chimérique n'est peut-être fondée que sur la préférence réelle qu'Aly Pacha a souvent témoigné aux Chrétiens qui forment les trois quarts de ses vassaux. Je ne cite cette idée que parce qu'elle ne paroît pas nouvelle à quelques têtes ici, et qu'elle m'a frappé par sa singularité.

Ce qui est plus certain, c'est l'union qui paroît s'établir de plus en plus entre Aly Pacha et les Anglois: durant cette même réunion de Prévésa, il y a reçu avec distinction un Consul Général Britannique appelé Mayer, nommé au poste de Yanina, et au quel la Porte refuse de délivrer les Berats d'usages soit par l'esprit de chicane qui caractérise ses bureaux, soit qu'Elle ne voye pas avec indifférence cette liaison étroite des Anglois avec le Pacha, dont Elle médite l'abaissement. Ce Consul a apporté à Aly Pacha de la part de Son Souverain des cadeaux somptueux, entr'autres une table à la Turquie et un petit service le tout d'or massif. Mr. Vlassopoulo en me donnant ces détails ajoute, que ce Consul Anglois à peine rendu à Prévésa s'est adressé à un correspondant secret à Patras pour obtenir en toute hâte des renseignements sur les trois points suivants:

- 1. Quel est le nombre des Grecs de la Morée en état de prendre les armes.*
- 2. Si ceux des Grecs qui ont déjà été au service de l'Angleterre se décideroient à y rentrer avec une bonne paye.*
- 3. Des détails sur la profondeur du port de Patras et de tout le golphe de Lépante jusqu'à Corinthe. Il ajoute de plus à ce même correspondant l'avis de mettre ordre à ses affaires à Patras dans l'espace de deux mois.*

Ces notions sont-elles en effet demandées par les Commandans Britanniques ou peut-être l'Agent Mayer n'a-t-il fait que se rendre l'organe secret des intentions d'Aly Pacha, dont il fait une apologie emphatique, c'est sur quoi j'espère obtenir quelque lumière par la suite des informations de Mr. Vlassopoulo, qui m'annonce qu'il a pris des moyens pour s'en assurer la continuation.

*J'ai l'honneur d'être avec une haute considération,
Monsieur le Comte,
De Votre Excellence,
Le très humble et très
obéissant serviteur
Stroganoff*

[Πανώγραμμο στο πρώτο φύλλο:]
No 1588, 3 May 1820 (2 annexes).

ΑΕΠΡΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 468. 1820, Φάκ. 2230, φ. 329-334^v, πρωτότυπο.

¹ *J'ai déjà eu l'honneur d'entretenir Votre Excellence de la tentative de vengeance, entreprise par Aly Pacha de Yanina contre Pacheau Bey*: Στην έκδοση του Γ. Α. Στρόγκανωφ προς τον Κ. Β. Νέσελροντ, της 15ης (27) Μαρτίου 1820, αναφέρεται η απόπειρα δολοφονίας του Πασόμπι, εχθρού του Αλή πασά, ο οποίος είχε τη σημαντική θέση του καπουτζήμπαση στην αυλή του σουλτάνου. Την απόπειρα οργάνωσαν Αλβανοί απεσταλμένοι του Αλή πασά στην Κωνσταντινούπολη. Ένας από αυτούς είχε συλληφθεί και παραδέχτηκε ότι ενεργούσε κατόπιν εντολής του Αλή πασά. Ο πρέσβης 8^{ος} βαθμού εξέφραζε την άποψη ότι, παρ' όλη την οργή που προκάλεσαν οι πράξεις του πασά των Ιωαννίνων, ο σουλτάνος δεν θα πραγματοποιήσει τα μελετημένα από παλιά σχέδια να του αφαιρεθεί η εξουσία ώσπου να έρθουν πιο ευνοϊκές εποχές (ΑΕΠΡΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 468. 1820. Φάκ. 2230, φ. 289-292).

² *l'écriteau placé selon l'usage à côté du corps du supplicié [...] j'en joins ici la copie*: παρουσιάζουμε το κείμενο αυτού του πίνακα, μεταφρασμένο στα γαλλικά «L'Albanais...» (στο ίδιο, φ. 336).

³ *dont je place ci-joint l'extrait littéral*: Βλ. *Substance des ordres adressés au Pacha de Tripolitza*: (στο ίδιο, φ. 335).

80

1820, 15 (27) Μαΐου. Έκδοση του Γ. Α. Στρόγκανωφ προς τον Ιωάννη Α. Καποδίστρια, η οποία αναφέρεται στην επιδίωξη του Αλή πασά, εφόσον η Πύλη απειλήσει την εξουσία του, να εξασφαλίσει την προστασία της Ρωσίας και την υποστήριξη του ελληνικού πληθυσμού, καθώς και στην αποστολή στη Ρωσία του Ιωάννη Κ. Παπαρηγόπουλου με προτάσεις του. (Οι προτάσεις επισυνάπτονται στο έγγραφο).*

* Στο κάτω μέρος της πρώτης σελίδας: *A S. E. Mr. le Comte de Capodistrias etc., etc., etc.*

*Secret**No 12**Buyukdéré, ce 15/27 Mai 1820**Monsieur le Comte,*

Le Consul général Vlassopoulo vient de me rendre compte, par un exprès, des ouvertures remarquable, que lui a fait Ali-Pacha de Yanina, dans le moment de crise, où il se trouve aujourd'hui.

Depuis longtemps, il est vrai, ce Pacha avait manifesté envers moi le désir d'être regardé comme porté pour les intérêts de la Russie, et pénétré de dévouement et d'admiration pour le caractère de l'Empereur. Il a affecté de montrer de l'empressement et une recherche de prévenances dans plusieurs affaires particulières de sujets Russes, entr'autres, lors de l'enlèvement et de la restitution du jeune Pondiky;¹ une autre fois, en faisant droit à la réclamation d'un de nos Capitaines, il déclara que puisqu'il n'y avait pas de Consul de Russie en Albanie, c'est lui-même qui en ferait volontiers les fonctions. J'ai, en son tems, rendu compte de ces détails au Ministère, ainsi que d'un échange de lettres de pure et vague courtoisie, qui s'ensuivit alors entre nous, toujours par l'entremise du Consul Vlassopoulo. Ali-Pacha s'était toutefois abstenu d'entrer en aucune ouverture plus particulière, jusqu'au commencement de l'année dernière. A cette époque il avait auprès de lui à Yanina le Sr. Paparigopoulo, messenger de confiance, chargé par notre Consul de suivre une réclamation litigieuse; il lui montra de jour en jour plus de confiance et finit par le charger d'ouvertures et de propositions très confidentielles, qu'il refusa de mettre par écrit, mais qu'il sollicita instamment de porter au plutôt à la connaissance du Ministère de l'Empereur. Votre Excellence se rappellera sans doute que, pendant Son séjour à Corfou, le Sr. Paparigopoulo se rendit auprès d'Elle, pour Lui rendre compte de ses pourparlers avec Ali-Pacha; c'était à la suite des directions, que j'avais adressées au Consul général, ayant trouvé ce mode beaucoup plus expéditif et direct, que celui de faire arriver ici le Sr. Paparigopoulo. Depuis cette époque Ali-Pacha, dont la politique est aussi tortueuse que prévoyante, avait gardé le silence envers moi et le Consul, et maintenait toujours des rapports suivis avec les Anglais; Mr. Vlassopoulo, à son tour, s'abstint, sur mon invitation, de toute relation spontanée avec lui.

Aujourd'hui, pressé par des circonstances critiques, qui le menacent

de sa perte, Ali-Pacha dépêcha secrètement quelqu'un à Mr. Vlasopoulo, pour le supplier de lui envoyer en toute hâte le Sr. Paparigopoulo, assurant avoir les affaires les plus pressantes à lui confier. Le Consul général se prêta à cette demande et mit beaucoup d'intelligence à motiver d'une manière plausible l'envoi de son messenger à Prévéza, où le Pacha était reuni avec toute sa famille: une réclamation de commerce en fut le prétexte, et Paparigopoulo repartit, pour en appeler, en apparence, contre une procédure partielle, mais après avoir eu un entretien secret avec le Pacha. Votre Excellence trouvera ci-joint la copie du rapport verbal, qu'il en a fait à son arrivée à Patras; ** à l'issue de cet entretien, qui dura une partie de la nuit, le Pacha remit à Paparigopoulo une lettre à l'adresse de Votre Excellence et lui exprima son vif désir de l'envoyer lui-même le porteur, si j'y donne mon autorisation, et de recevoir un moment plutôt une réponse du Cabinet Impérial. Cette lettre, également ci-jointe, était fermée et porte une adresse en grec.²

Quelque soit le degré de sincérité et le véritable motif des sollicitations instantes du Pacha, je crois devoir les transmettre immédiatement à la connaissance de Votre Excellence, et c'est le Sr. Paparigopoulo lui-même que je charge de cette expédition, n'ayant point encore à ma disposition le feld-jäger, que j'attendais de Pétersbourg. Il paraît d'ailleurs un homme intelligent et capable de donner tous les éclaircissemens supplémentaires, qu'on pourrait désirer sur sa mission. Parmi ceux que j'ai tirés ici de sa part, je crois devoir rapporter le langage que lui tint Véli-Pacha, qu'il rencontra en chemin en retournant à Patras: «Nous n'attendons, dit-il, mon père et moi, que le moment de nous déclarer Généraux et Princes Russes; nous avons déjà engagé les principaux Grecs de ces contrées à nous regarder comme tels. Les Grecs sont enthousiasmés pour le nom Russe, nous le savons, et nous voulons embrasser la même cause; il serait bon que les agens de l'Empereur fussent autorisés à tenir le même langage aux Grecs».

Le Sr. Paparigopoulo recueillit dans sa route la confirmation de ces insinuations de la bouche même de plusieurs Primats et Chefs Grecs, appelés Capitaines dans le pays. Ali-Pacha les avait appelé à Prévéza, leur avait déclaré qu'il comptait sur leur fidélité dans la crise actuelle, les avait engagé à armer partout leurs compatriotes, et leur avait même proposé de les répartir avec ses troupes turques, pour surveiller, dit-il,

** Βλ. το συνημμένο στο έγγραφο.

la fidélité de celles-ci. Les Capitaines Grecs, en protestant de leur dévouement, se refusèrent à se mêler dans les légions musulmanes, et obtinrent de former des corps séparés; le Pacha les autorisa même à déployer la croix sur leur bannière, leur fit entendre qu'il était dévoué aux intérêts de la Russie et, en les congédiant, leur accorda un honneur insigne, celui de les faire dîner avec lui.

Ces détails remarquables, donnés par le Sr. Paparigopoulo, m'ont été confirmés en partie par les notions, que j'ai fait recueillir ici. Ali-Pacha épuise d'un côté les soumissions et les largesses, pour se réconcilier avec la Porte, et de l'autre, se met en mesure de faire tête à l'orage, s'il ne réussit pas à le conjurer. Il arrive tous les jours des courriers de sa part, pour réitérer ses protestations de fidélité et les accréditer par des cadeaux, et en même tems il fait circuler des manifestes, pour attacher, par les promesses les plus brillantes et les sermens les plus solennels, les Grecs à sa cause. La Porte ne demanderait probablement pas mieux que de se repatrier avec lui pour le moment, sauf à miner petit à petit sa puissance, mais c'est là ce que le Pacha craint le plus; il ne désire certainement pas lui-même d'amener un éclat, mais il ne veut pas non plus se dessaisir des places et surtout des fortes positions, appelées Dervents, qui sont les clefs de ses domaines, et voilà le motif de tous ces préparatifs imposans, dont il accompagne ses soumissions. On assure que, dans un accès de colère, le Pacha a été jusqu'à dire, qu'il viendrait à la tête de 100 mille hommes à Daoud-Pacha (à une lieue de Constantinople), pour demander raison aux Ministres turcs des amertumes et des insultes, dont ils abreuvent les vieux jours d'un des plus fidèles appuis de l'Empire Ottoman.

En me décidant à envoyer le Sr. Paparigopoulo auprès de Votre Excellence, je prendrai à tâche de ne point autoriser les espérances qu'Ali-Pacha feint de nourrir sur l'intérêt de la Russie en sa faveur, intérêt qu'il a cru sans doute renforcer, en citant les propositions brillantes des Anglais, et le rejet, qu'il assure en avoir fait; il a ajouté, que les Anglais y avaient mis deux conditions, qu'il ne pouvait faire connaître pour le moment. Je crois avoir concilié sous ce rapport tous les égards dans ma réponse au Consul général Vlassopoulo, dont je me fais un devoir de joindre ici une copie.³

J'ai muni ici le Sr. Paparigopoulo d'un passeport et d'un firman de négociant, et j'ai prié Mr. le Général Bachmétéff de lui faciliter un moment plutôt sa sortie de la quarantaine, pour continuer son voyage;

je lui ai remis 200 ducats pour ses frais de route, que je passerai dans le compte de mes dépenses extraordinaires.

Je ne saurais terminer cette dépêche, sans en recommander le porteur à la bienveillance particulière du Ministère. Son dévouement et son intelligence, éprouvés depuis plusieurs années par notre Consulat en Morée, auquel il n'est attaché que privativement, m'ont été attestés par les témoignages les plus distingués du Consul général Vlassopoulos et de son prédécesseur, le Conseiller d'Etat Minciaky. Il ne m'a pas été difficile de reconnaître en lui des capacités réelles pour un emploi en Turquie, mais je n'en ai pas de vacant, pour lequel je puisse le présenter dans ce moment. Il mérite en attendant, par ses services passés, d'obtenir quelque témoignage de la bienveillance de Sa Majesté Impériale, et je ne crois pas qu'il puisse se présenter une occasion plus opportune pour lui de les faire valoir. Je n'hésite donc pas à réclamer les bons offices de Votre Excellence auprès de notre Auguste Maître, en faveur d'un serviteur qui, quoique sans grade, sans emploi effectif et sans émolumens n'a cessé de donner des preuves essentielles de son dévouement.

J'ai l'honneur d'être avec une haute considération,

Monsieur le Comte,

de Votre Excellence,

Le très humble et très obéissant serviteur

Stroganoff

[Σημειώσεις στο πάνω μέρος του πρώτου φύλλου:] No 2245, [ελήφθη] 21
Juin 1820 (3 annexes).

ΑΕΠΡΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 468. 1820, Φάκ. 2230, φ. 460-463^v, πρωτότυπο.

Συνημμένο

ad No 12. Buyukdéré, 1820

Communications secrets du Visir Ali-Pacha, faites au Consul général Vlassopoulos verbalement, par le moyen du Sr. Paparigopoulos, à Prévéza, le 18 Avril 1820. V. S.

Je ne m'attendais jamais que jusqu'à cette heure je n'eusse à recevoir une réponse favorable de Mr. le Comte de Capodistrias, ou du moins du Ministre de Russie à Constantinople, aux propositions que jadis je leur avais communiquées, par le moyen de Mr. le Consul Vlassopoulos.

Je vous ai appelé ici, afin de pouvoir informer par votre moyen, Mr. le Consul Vlassopoulos de mes circonstances actuelles, ainsi que de mes intentions et dernières résolutions, que je nourris dans mon cœur depuis quelques années.

Maintenant je ne puis pas cacher d'être tombé en disgrâce de mon Souverain, après lui avoir rendu tant de services éclatans, non seulement les armes à la main, mais encore par une immensité d'or et d'argent. Non obstant, je tente de tous côtés et même auprès du Divan, en sacrifiant beaucoup d'or et d'argent, pour regagner son pardon, et si cela ne me réussit pas, je ne puis que me défendre contre toutes les persécutions qu'il voudra me faire. Les montagnes de l'Albanie sous ma domination, mes braves troupes, maintenant au nombre de 80 mille Turcs et Grecs, et mes richesses peuvent bien me maintenir en défense pour longtems.

Ce que je demande de la magnanimité de Sa Majesté l'Empereur de toutes les Russies, le plus grand et le plus philanthrope des Monarques, est seulement de vouloir daigner m'accueillir, sous quelque condition que ce soit, au nombre de Ses fidèles sujets, pour Lui rendre par le fait, des services recommandables en tous tems qu'Il voudra me mander; et c'est à présent le tems favorable pour obliger la Porte d'accepter les demandes de la Russie et que Son Ministre ne doit pas perdre du tems.

Pour cela je vais vous découvrir même, que les Anglais m'offrent des propositions avantageuses de secours, des canons, de la poudre, des boulets, et de plus ils s'engagent envers moi de ne pas permettre à l'Escadre Ottomane de passer au delà de la Mer de Cérigo; pour me garantir le point de Parga et de Prévésa, et c'est pour cela que le Général Maitland était venu conférer avec moi.⁴ Mais je n'ai point voulu conclure avec eux aucun traité, et je ne le ferai pas, jusqu'à ce que je ne reçoive les nouvelles d'une réponse que j'espère favorable de la part de Mr. le Comte de Capodistrias, ou de celle du Ministre à Constantinople, chez lequel Mr. Vlassopoulos devra vous diriger au plutôt possible, pour lui faire connaître mes communications et afin qu'il vous expédie avec cette lettre à Monsieur le Comte de Capodistrias,

s'il trouve nécessaire votre voyage à Pétersbourg, pour avoir une réponse au plutôt possible pour ma règle.

Partez donc bien vite pour Patras, et moi je partirai demain pour Yanina, afin de mettre en ordre mes affaires; j'y attendrai avec impatience toute réponse favorable, par le canal de Mr. Vlassopoulos ou par toute autre personne inconnue qu'on voudra m'adresser, pour recevoir tous mes engagements sacrés.

ΑΕΠΡΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 468. 1820, Φάκ. 2230, φ. 468-469^v, αντίγραφο.

¹ *lors de l'enlèvement et de la restitution du jeune Pondiky*: Βλ. σημείωση 1 του εγγράφου 76.

² *Cette lettre, également ci-jointe, était fermée et porte une adresse en grec*: Στον φάκελο του αρχείου υπάρχει το ελληνικό κείμενο τής από 10 (22) Απριλίου 1820 επιστολής τού Αλή πασά προς τον Ι. Α. Καποδίστρια. Λείπει, όμως, ο φάκελος με τη διεύθυνση του παραλήπτη και στο κείμενο δεν αναφέρεται το όνομα του Ι. Α. Καποδίστρια. Η επιστολή δεν περιέχει κανένα δέμα πολιτικού χαρακτήρα. Παρουσιάζουμε την μετάφρασή του στα γαλλικά, που έγινε στο υπουργείο και συνοδεύει το πρωτότυπο (ΑΕΠΡΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 468. 1820, Φάκ. 2230, φ. 463 και 467, πρωτότυπο της επιστολής).

³ *dans ma réponse au Consul général Vlassopoulos, dont je me fais un devoir de joindre ici une copie*: Στο έγγραφο τού Ι. Ν. Βλασόπουλου, με ημερομηνία 15 (27) Μαΐου 1820, ο Γ. Α. Στρόγκανωφ προβαίνει σε εκτίμηση για τη σύγκρουση του Αλή πασά με τον σουλτάνο, την οποία συνιστά να γίνει γνωστή στον πασά. Ο πρέσβης δηλώνει ότι εγκρίνει ολόπλευρα τις προσπάθειες του Αλή πασά να αποκαταστήσει την εύνοια του σουλτάνου και συνεχίζει ότι ο Αυτοκράτορας επιθυμεί τη διατήρηση της ηρεμίας στο οθωμανικό κράτος και θα ήταν ευχαριστημένος, εάν αυτή η ηρεμία δεν διαταρασσόταν με οποιαδήποτε γεγονότα καταστροφικά «για το τόσο σημαντικό στήριγμα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, όπως ήταν πάντα ο πασάς των Ιωαννίνων». Ταυτόχρονα, ο ίδιος ο Αλή πασάς πιστεύει ότι υπάρχει κίνδυνος για τον ίδιο προσωπικά. Οπότε, βασιζόμενος στον ανθρωπισμό τού αυτοκράτορα ο πρέσβης αποφάσισε να στείλει αμέσως στην Αγία Πετρούπολη τον Ι. Κ. Παπαρηγόπουλο, ο οποίος έφθασε στην Κωνσταντινούπολη στις 9 (21) Μαΐου κομίζοντας την επιστολή τού πασά «κατ' ευθείαν στο υπουργείο». Ο Γ. Α. Στρόγκανωφ στέλνοντας αυτόν τον αντιπρόσωπο στη ρωσική αυλή, παραπέμπει αυτήν την υπόθεση προκειμένου να ληφθεί «ύψιστη απόφαση» (στο ίδιο, φ. 464-465).

⁴ *les Anglais m'offrent des propositions avantageuses[...] et c'est pour cela que le Général Maitland était venu conférer avec moi*: Πρόσφατα δημοσιευμένα αγγλικά έγγραφα δεν επιβεβαιώνουν αυτούς τους ισχυρισμούς τού Αλή πασά. Κατά

τη συνάντηση με τον πασά των Ιωαννίνων στην Πρέβεζα, στις 12 (24) Μαρτίου 1820, ο λόρδος-κυβερνήτης των Επτανήσων Τόμας Μαίτλαντ περιορίστηκε σε γενικές δέσεις όπως: «Η Μεγάλη Βρετανία δεν έχει εχθρικά αισθήματα απέναντί του». Σχετικά με τον ισχυρισμό του Αλή πασά ότι ο βρετανός διοικητής υποσχέθηκε απαγόρευση εισόδου των τουρκικών πλοίων στο Ιόνιο πέλαγος, ο Τ. Μαίτλαντ έχει τη δική του εξήγηση. Σύμφωνα με αυτή, ο Τ. Μαίτλαντ εννοούσε μόνο ότι για να εξασφαλίσουν την άδεια των βρετανικών αρχών για να εισέλθουν τα πλοία τους στο Ιόνιο πέλαγος, οι Τούρκοι θα είναι υποχρεωμένοι να εκπληρώνουν συγκεκριμένους όρους των υπαρχουσών συμφωνιών. Ο βρετανός πρέσβης στην Κωνσταντινούπολη Ρ. Λίστον συμφώνησε με την ελεύθερη πρόσβαση του τουρκικού στόλου στα παράλια της Ηπείρου στο τέλος Ιουνίου του 1820. Την ίδια περίοδο, ανακοινώθηκε στον Αλή πασά ότι στη σύγκρουσή του με τον σουλτάνο η βρετανική κυβέρνηση θα τηρήσει ουδετερότητα. Βλ. Ελ. Πρεβελάκης, Κάλλια Καλλιατάκη-Μερτικοπούλου (έκδ.), *Η Ήπειρος, ο Αλή πασάς και η Ελληνική Επανάσταση. Προξενικές εκθέσεις του William Meyer από την Πρέβεζα*, τ. Α', Αθήνα 1996, σ. 80-81, 93, 152-153, 225.

81

1820, 9 (21) Ιουνίου. Έκθεση του Γ. Α. Στρόγκανωφ προς τον Κ. Β. Νέσελροντ σχετικά με την έναρξη των ενόπλων συγκρούσεων μεταξύ των στρατευμάτων τού Αλή πασά και της Πύλης, και αναφορικά με τη συνάντηση με τον μυστικό απεσταλμένο του πασά, ο οποίος ζητά από τη Ρωσία να παράσχει βοήθεια στον κύριο του (επισυνάπτεται δελτίο πληροφοριών για την εξέλιξη της σύγκρουσης).*

Buyukderé, ce 9/21 Juin 1820

Monsieur le Comte,

La mésintelligence entre la Porte et Ali-Pacha de Yanina prend de jour en jour un caractère plus grave. Les trames ourdies de tout côté et jusque dans la Capitale par le Pacha, les allarmes croissantes du Gouvernement Ottoman et les préparatifs poursuivis activement de part et d'autre, sont regardés comme les avant-coureurs d'une lettre inévitable et prochaine. On assure même qu'il y a déjà eu des hostilités commises entre les avant-postes du côté de Salonique. Vu l'abondance des notions de détail qui me sont parvenues sous ce rapport, je crois

* Στο κάτω μέρος της πρώτης σελίδας: A. S. E. Mr. Le Comte Nesselrode etc., etc, etc.

devoir en placer ci-joint un précis exact, tiré des meilleures sources, savoir des informations recueillies par le premier dragoman Franchini, de celles qui m'ont été communiquées par les canaux secrets d'ici et des derniers rapports du Consul général Vlassopoulos.

Je me hâte maintenant de rendre compte au Ministère de Sa Majesté du message qui m'a été ces jours-ci adressé de la part d'Ali-Pacha. La démarche qu'il a faite dernièrement, pour recourir directement au Cabinet de Sa Majesté, a déjà été l'objet d'une expédition extraordinaire pour le Ministère, que j'ai confiée au Sr. Paparigopoulos, parti d'ici le 15 Mai, et qui, à l'aide des recommandations spéciales dont je l'ai muni, sera j'espère arrivé, avant la rentrée de mon expédition du jour. Je me dispense donc d'en joindre ici un duplicata.

Votre Excellence y aura vu le langage droit, que j'ai cru devoir tenir à Mr. Vlassopoulos, en le chargeant d'en faire part à Ali-Pacha, tout en lui observant qu'il ne m'appartenait pas de préjuger sur les déterminations, que pourrait motiver la lettre directe du Pacha au Ministère, dont j'ignorais le contenu. C'est absolument dans le même sens, et d'une manière encore plus positive que je me suis expliqué, il y a trois jours, envers l'individu qui s'est présenté chez moi, se disant envoyé de la part d'Ali-Pacha. Cet émissaire, Grec de l'Albanie, commença par me demander si je n'avais pas quelque réponse à lui donner pour son maître; je lui répliquai que n'ayant jamais reçu aucune interpellation d'Ali-Pacha, il était singulier qu'il s'attendit de ma part à des réponses quelconques. L'émissaire dit alors qu'il avait été muni de lettres pour moi, mais que la crainte d'être saisi l'avait porté à les jeter à la mer, qu'il avait été lui-même durant sept jours à chercher les moyens de s'introduire chez moi sans se compromettre; il entra ensuite dans quelque détail sur les dangers dont la Porte menaçait l'existence de son maître, ses efforts infructueux pour déjouer les plans de ses ennemis, sa résolution de ne pas souscrire de bon gré à ruine, à celle de sa famille et des provinces soumises à son administration; le Pacha, ajouta-t-il, implore ardemment l'appui de la Russie, aux intérêts de laquelle il veut se vouer, et qui d'ailleurs ne saurait voir avec indifférence la catastrophe de 60 mille Grecs, réunis sous ses drapeaux et décidés à partager son sort; pour peu qu'il pût compter sur l'intérêt de la Cour de Russie en sa faveur, il était sûr d'arriver dans quelques jours aux portes d'Andrinople et de rallier la population à sa cause. Le messager conclut ce récit, en disant qu'il avait amené un Tatar avec lui,

pour l'expédier avec ma réponse au Pacha, et me réitéra ses instances à cet égard.

Je lui répétais péremptoirement que je n'avais point de réponse à faire au Pacha, puisque je n'avais aucune lettre de sa part qui pût me confirmer la véracité de son message; mais que si c'était un conseil qu'il désirait, je n'hésitais pas à lui en donner un seul clair et précis, c'était celui de se réconcilier au plutôt avec la Porte. L'Empereur, ajoutai-je, est l'ami du Sultan et de sa puissance tranquille et heureuse, tout ce qui peut la troubler est contraire aux vœux de Sa Majesté, et c'est à titre d'un des plus fermes appuis de l'Empire Ottoman, qu'Elle a toujours accordé une estime particulière à Ali-Pacha. Sa Majesté verra donc avec une véritable satisfaction l'applanissement de la mésintelligence survenue, et le retour d'Ali-Pacha à une obéissance, qui est son premier devoir. Si le Sultan juge à propos de lui retirer une partie de ses provinces, il doit se rappeler que ce ne sont point des domaines qui lui appartiennent en propriété, mais des gouvernemens conférés par son Souverain, et qu'il est le maître de confier en d'autres mains. En levant l'étendard de la rébellion, Ali-Pacha perdrait indubitablement tout droit à l'estime qu'il s'est acquise par sa sagesse et son expérience, et en entraînant toute une population chrétienne dans sa destinée, ce n'est pas sur la Porte, mais sur lui-même sur qu'il accumulerait toute la responsabilité du sang chrétien, répandu dans une entreprise coupable et désastreuse.

Après avoir fait cette déclaration précise à l'émissaire, je lui répétais que je la puisai dans la connaissance intime que j'avais des intentions et des principes invariables de mon Auguste Souverain, et que je l'engageai donc à transmettre sans retard à son maître la conseil salutaire que je venais de lui développer.

L'émissaire parut très deconcerté de cet accueil, il demanda au mois de rendre compte à ma Cour de l'objet de son message et d'en faire connaître le résultat au Pacha. Je lui répondis, que quant au résultat, j'étais certain de n'en avoir pas d'autre à lui annoncer que ces mêmes explications qu'il avait obtenues de ma part, mais que j'informerais toute fois ma Cour de sa mission, comme cela m'était commandé par le devoir de ma place, et qu'il ne tenait qu'à lui de venir dans un couple de mois pour s'informer du résultat qu'aura pu avoir mon rapport. Je lui observai en même tems qu'en restant ici dans cette attente vague et prolongée, il s'exposait certainement aux soupçons et aux dangers, qu'il

lui appartenait d'y bien songer et de se persuader qu'il ne devait compter sur aucune espèce de sollicitude de ma part pour l'y soustraire, que je ne pouvais ni ne voulais lui garantir aucune protection, et que je ne voulais pas même savoir son nom. Il répondit qu'il aimait mieux attendre ici et se tenir en garde contre les soupçons, plutôt que de s'en retourner, sans avoir rien de satisfaisant à rapporter à son maître; il me quitta après m'avoir fait répéter ma déclaration, qui parut le frapper de découragement.

Assurément je n'aurais pas pu tenir un autre langage à cet émissaire, quand même il se serait accrédité par des titres incontestables, tandis qu'il n'en produisit aucun. Mais cette circonstance des lettres jetées, un séjour d'une semaine avant de se présenter, enfin la facilité qu'un émissaire de cette espèce montra à rester ici deux ou trois mois de plus, tandis que les recherches, les exils et les exécutions atteignent chaque jour les partisans les plus cachés d'Ali-Pacha, tous ces indices, suffisants déjà pour m'inspirer des soupçons sur son compte, n'étaient pas les seuls motifs qui m'ont porté à suspecter un message fabriqué et apporté d'ici même, pour pénétrer mes dispositions à l'égard d'Ali-Pacha. La correspondance de Mr. Spiridoff m'avait fait connaître quelques jours au paravant la perfidie insigne, avec laquelle le Prince de Valachie vient d'inspirer à la Porte des soupçons sur une instigation de notre part auprès du Pascha de Yanina. Il est probable que Mr. Spiridoff a eu soin de porter la pièce en question à la connaissance du Ministère: en tout cas j'en mets ci-joint une copie.¹ Ce qui accroît encore l'odieux de cette démarche, c'est que l'Hospodar s'appuie, pour cette assertion du langage du Prince de Metternich et des lettres de quelques négocians de Petersbourg, tandis que la correspondance secrète de Vienne, reçue en même tems, manifeste, il est vrai, de fortes appréhensions sur les conséquences d'un éclat entre la Porte et Ali-Pacha, et annonce même la nouvelle, évidemment controuvée, de la conversion de celui-ci au Christianisme, mais ne contient aucune espèce d'allusion à une prétendue instigation de la Russie. Il en est de même des lettres des négocians: elles ont passé au scrutin, sans offrir le moindre trait avec les insinuations de l'Hospodar. Cette perfidie, qu'il s'est plu à forger au moment même, où il prodigue ses protestations de dévouement et de zèle pour un rapprochement des deux gouvernemens, n'a pas besoin de commentaire, pour caractériser celui qui l'a commise. Mais ces insinuations peuvent n'être pas restées

sans effet et avoir quelque rapport au message, qui fait l'objet de la présente dépêche. Le soir même de mon entretien avec l'émissaire, je reçus des Rapports de Franchini, qui pouvaient venir à l'appui de mes soupçons. Plusieurs députations de l'Albanie, arrivées pour plaider la cause d'Ali-Pacha auprès de la Porte, avaient été renvoyées avec indignation; mais trois des députés avaient été mandées par Pacheau-Bey (le même, dont l'assassinat prémédité a été le signal de la disgrâce d'Ali-Pacha), encouragés et présentés par lui à la Porte; là, interrogés avec des fortes menaces sur leurs véritables sentiments, ils avouèrent que leur démarche et celle de leurs collègues était forcée, qu'ils abhorraient tous la tyrannie d'Ali-Pacha, et qu'ils demandaient plutôt à mourir ici, qu'à entraîner la ruine de leurs familles, en parlant ouvertement des iniquités de leurs oppresseurs. Les Ministres ottomans les rassurèrent par des paroles de bienveillance et les engagèrent à retourner chez-eux, quelques-uns cependant préférèrent de rester ici. Il ne serait peut-être pas impossible que l'émissaire venu chez moi, fut du nombre des Députés que Pacheau-Bey a présenté à la Porte; au moins son empressement spontané de rester ici deux au trois mois, prouve-t-il qu'il compte sur quelque sauvegarde puissante dans la Capitale même. J'ai l'honneur d'être avec une haute considération, Monsieur le Comte,

*de Votre Excellence
le très-humble et très-obéissant serviteur
Stroganoff*

P.S. On assure en ce moment qu'Ali-Pacha, par un courrier qui vient d'arriver, a renouvelé ses protestations de soumission à la Porte, se dit prêt à se resserrer dans les anciennes limites de son gouvernement et à souscrire à tous les nouveaux choix, que l'on a fait les provinces, qu'on a voulu lui retirer. Il paraît néanmoins que la Porte ne veut juger de ces assurances que par le fait. Aussitôt après, le nouveau gouverneur de Tricala, Mehmet Bey, a reçu les trois queues et l'ordre de partir pour en prendre possession. L'Amirauté a reçu l'ordre secret d'équiper une flottille de 15 voiles de bricks et chaloupes canonnières, une frégate avait été envoyée précédemment à Salonique. Tous ces préparatifs sont dirigés contre Ali-Pacha. Il faudra voir maintenant si les nouvelles assurances de ce Pacha sont plus sincères que les

précédentes, ou s'il n'a eu en vue, ce qui est plus vraisemblable, que de gagner du tems.

*Ut in litteris
Stroganoff*

ΑΕΠΡΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 468. 1820, Φάκ. 2230, φ. 502-507, πρωτότυπο.

Συνημμένο

ad N 710. Buyukdéré, 1820

Précis des informations recueillies relativement aux démêlés de la Porte avec Ali-Pasca de Yanina.

Les soumissions apparentes et les protestations de dévouement auxquelles le Pacha de Yanina a eu dernièrement recours, pour détourner la colère de son Souverain, loin de la calmer, n'ont fait que l'irriter davantage, ces assurances étant démenties par sa conduite. Tandis qu'il se plaignait dans ses lettres des calomnies de ses ennemis et protestait de son obéissance, il n'a pas cessé de Porter a destiné de nouveaux Commandans. Soliman Pacha, le seul d'entr'eux qui se soit déjà mis en possession de son gouvernement de Tricala, n'a pas occupé jusqu'ici les Dervents, ou positions fortes de la Thessalie, soit par pusillanimité, soit par connivence avec Ali-Pacha. Cette conduite a donné de si forts soupçons contre lui, que la Porte a déjà arrêté de la remplacer par un nommé Mahmoud-Bey, gouverneur de Drame, ainsi que Pacheau-Bey, ennemi personnel et invétéré du Pacha de Yanina. Ce changement n'est pas encore publié, afin de ne pas donner l'éveil à Soliman Pacha, avant de l'empêcher de se ranger ouvertement du parti d'Ali-Pacha. On prépare quelques bâtimens pour transporter Mahmoud-Bey et Pacheau-Bey en Thessalie avec un corps de 500 hommes, qui serviront de noyau pour le rassemblement des troupes sur les lieux. Quelques Capitaines Albanois, enfermés de longues années dans le Bagne par les persécutions d'Ali-Pacha, ont été élargis pour être joints à ce transport et faciliter le recrutement de volontaires. Une compagnie d'Artillerie avec 10 pièces de campagne a déjà été embarquée pour Salonique, où il paraît qu'on appréhende les premières hostilités.

Les préparatifs ne se bornent pas à la Capitale: des firmans ont été

envoyés aux Pachas de la Natolie, de la Romélie, de la Morée, de Scutari, de hâter le rassemblement des troupes et des munitions nécessaires, pour être prêts à exécuter sur le champ les ordres ultérieurs, qui leur seraient adressés. Le lieu de rendez-vous pour les Pacha de Salonique et de la Romélie a été fixé à Monastir. Ces firmans expriment la plus vive indignation de la Porte contre la conduite d'Ali-Pacha et contiennent l'injonction de saisir partout ses émissaires et partisans et de les envoyer dans la Capitale. Un manifeste, lu publiquement dans la ville de Monastir, limitrophe des domaines d'Ali-Pacha, le qualifie même ouvertement de rebelle aux volontés de Sa Hautesse et déchu, lui et sa famille, de tous leurs titres et charges. Pehlivan-Pacha, désigné au gouvernement de Lépante, est de tous les Commandans destinés à contenir Ali-Pacha, le seul qui jouisse de quelque réputation militaire et de la confiance des troupes; c'est le même qui a été prisonnier en Russie, durant la dernière guerre. Mais on est loin de le regarder comme possédant les talents et l'habileté nécessaires, pour diriger avec succès une entreprise contre un adversaire aussi redoutable par ses forces, que par la fertilité de ses ressources et de ses artifices.

Une découverte récente, qui a causé de vives terreurs à la Porte, c'est qu'Ali-Pacha, non content de semer des germes de troubles dans les provinces, a même réussi à se ménager des intelligences parmi quelques compagnies de Janissaires de la Capitale, danger que la Porte est accoutumée à redouter comme le plus éminent pour elle. Le complot a été découvert par un des complices et quelques uns des Oustas suspects (les Oustas sont les officiers les plus considérés du Corps), ont été sourdement arrêtés, envoyés pour la forme en exil et étranglés en chemin. Il en a été de même d'un Alépin, qui avait été l'intermédiaire du complot. Les recherches et les arrestations se poursuivent avec activité et avec le plus mystère.

Il paraît que le Ministère Ottoman a été jusqu'ici partagé d'opinion sur le parti à suivre envers Ali-Pacha: les uns penchaient pour les voies amiables, les autres pour une répression formelle par la voie des armes. Ce dernier parti est le plus puissant, ayant Halet-Effendi en tête, et tout fait conclure que l'explosion va éclater, dès que les mesures seront jugées suffisantes, pour promettre des résultats. Ce qui vient à l'appui de cette opinion, c'est que trois députations, envoyées successivement par les habitans de l'Albanie pour plaider la cause d'Ali-Pacha, ont été renvoyées, la dernière sans être même entendue.

D'un autre côté, les avis de la Morée annoncent qu'Ali-Pacha poursuit ses préparatifs avec la plus grande activité; il fortifie sa Capitale de Yanina et continue à lever des troupes, dont on porte déjà le nombre à près de 80 mille hommes, ce qui paraît évidemment exagéré. Ali-Pacha a séparé ses troupes en plusieurs corps d'armée, sans mêler les Turcs avec les Chrétiens: on assure que les drapeaux musulmans sont décorés du chiffre du Pacha, et les bannières grecques d'une croix; assurément on n'a vu depuis longtemps un tel amalgame. Son fils aîné, Muktar-Pacha, a été destiné à commander dans la partie méridionale, depuis l'Arta jusqu'à Lépante; Véli-Pacha à Delvino, Berat jusqu'à Arghirocastro, Sélim, le cadet, dans les confins de l'Albanie; Ali-Pacha lui-même reste à Yanina. On prétend qu'il a fait acheter une grande quantité de munitions de guerre dans les îles Ioniennes, en payant une partie en espèces et le reste en bois de construction, et que ces arrangemens ont fait l'objet de plusieurs entrevues du Pacha avec le Général Maitland à Butrinto.

Ces mêmes avis de la Morée parlent aussi d'un commencement de mésintelligence dans la famille du Pacha, son fils aîné, Muktar, répugne à une rupture ouverte avec la Porte et doit avoir inutilement conseillé à son père de s'accomoder à tout prix, plutôt que d'en venir aux chances des armes.

ΑΕΠΡΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 468. 1820, Φάκ. 2330, φ. 508-510^v, πρωτότυπο.

¹ *J'en mets ci-joint une copie:* Στην επιστολή του άρχοντα της Βλαχίας Α. Σούτσου προς τον πράκτορά του στην Κωνσταντινούπολη Αριστάρχη, με ημερομηνία 18 Μαΐου 1820 (παλαιό ημερολόγιο), αντίγραφο της οποίας ο υπάλληλος του ρωσικού προξενείου στο Βουκουρέστι, Α. Μ. Σπρίντωφ, έστειλε στον Γ. Α. Στρόγκανωφ, αναφέρεται: «Le Ministre Metternich, ayant été informé des dispositions contre ce Pacha s'est exprimé ainsi que si en effet tout ce qu'on dit d'Ali-Pacha est vrai et que la Porte est positivement décidée d'agir contre lui, S. A. /Metternich/ soupçonne que cette circonstance annonce une grande révolution pour l'Empire Ottomane provenant des instigations et de irritation *proprement des Russes*. En attendant il a été observé que les lettres particulières des négociant de Petersbourg s'expriments sur ce qui concerne Ali-Pacha d'une manière, par laquelle on entrevoit combien en se rejouit de pouvoir exagère l'évènement».*

* Υπογραμμισμένο στο χειρόγραφο.

82

1820, 20 Ιουνίου (2 Ιουλίου). Έκθεση του Σπυρίδωνα Παπαδόπουλου προς τον Γ. Α. Στρόγκανωφ σχετικά με τη ριζική αλλαγή συμπεριφοράς του Αλή πασά απέναντι στους υποτελείς του, την πρόσληψη εδελοντών στον στρατό του, καθώς και τον μεταξύ των Σουλιωτών καταμερισμό του χρηματικού επιδόματος που ορίστηκε από τον Αλέξανδρο Α'.

Νο 3

Κορφοῦ, 20 Ιουνίου 1820

Στην Αυτού Εξοχότητα Μυστικό σύμβουλο, Τακτικό Kammerherr, πρέσβη και πληρεξούσιο υπουργό στην Οθωμανική Πύλη, στον ιππότη διαφόρων παρασήμων, θαρόνο Στρόγκανωφ από τον κολεγιακό σύμβουλο, υποπρόξενο Παπαδόπουλο ταπεινότατη έκθεση.

Η αγριότητα που υφίσταται από καιρό και η θάρβαρα διοίκηση του Αλή πασά των Ιωαννίνων μετατράπηκαν τώρα σε απέραντη καλοσύνη και εξαιρετική φιλανθρωπία. Αρχισε να ακυρώνει τους αβάσταχτους φόρους που είχε επιβάλλει πριν, απαγόρευσε στους στρατιώτες και στους άλλους υπαλλήλους να καταπιέζουν τους κατοίκους, χάρισε στους οφειλέτες τα χρέη τους και, τέλος, προσκάλεσε εδελοντές, που βρίσκονται σε ηλικία από 18 έως 35 ετών, στην υπηρεσία του, με την υπόσχεση να δώσει σε κάθε στρατιώτη από 25 πιάστρα, και σε κάθε αξιωματικό, σύμφωνα με την ικανότητα και την ανδρεία τους, από 50 και πάνω πιάστρα το μήνα.

Αυτός ο πονηρός διοικητής των Ιωαννίνων πρόσφατα υποχρέωσε κάποιον Μεχμέτ Μαραμππούτη να γράψει στον άρτι αφιχθέντα από τον Μοριά φίλο του καπετάν Καλόγερο Τζάμη και να τον παρακαλέσει να στρατολογήσει 200 και πλέον Αλβανούς με σκοπό να ενσωματωθούν στα δικά του στρατεύματα, και όχι για να προστατεύσει τον εαυτό του, όπως αναφέρεται στο συνημμένο αντίγραφο της επιστολής του.¹ Επειδή ήταν αδύνατον να πετύχει τον σκοπό του μέσω του προαναφερόμενου Μαραμππούτη, χρησιμοποίησε και άλλους ανθρώπους. Μερικοί από αυτούς ήρθαν εδώ προσωπικά, ενώ άλλοι προσπαθούσαν με νέες υποσχέσεις στις επιστολές τους και χρηματικά ανταλλάγματα να δελεάσουν τους φτωχούς Σουλιώτες και άλλους Αλβανούς. Οι τελευταίοι, χλεύασαν τους απεσταλμένους και αυτοί ήταν αναγκασμένοι να εγκαταλείψουν τον σκοπό τους και να επιστρέψουν πίσω στον κύριό τους. Αυτός, τους διέταξε να ξεκινήσουν αμέσως

τη στενή παρακολούθηση όλων των αλβανικών παραλιακών τοποθεσιών τοποθετώντας εκεί αξιόπιστες φρουρές, με την αυστηρότατη εντολή να μην δέχονται κανέναν χωρίς τη δική του διαταγή. Ο ίδιος έφυγε στα Ιωάννινα, όπου διαθέτει ισχυρή φρουρά, και όπου έγκαιρα είχε προετοιμάσει αρκετά εφόδια και τρόφιμα για δύο χρόνια, όπως λέγεται.

Διαβεβαιώναν και πάλι διαβεβαιώνουν, φιλεύσπλαχνε κύριε, ότι ο στρατηγός Μαίτλαντ υποσχέθηκε στον Αλή πασά να έχει σε ετοιμότητα και πλήρη διάθεσή του ένα μπρίκι και ένα μεταφορικό πλοίο.

Ο διοικητής του τουρκικού ναυτικού αποσπάσματος έστειλε στη Θεσσαλονίκη ένα πλοίο και έδωσε εντολή στον καπετάνιο να διαβιβάσει στην Πρέβεζα και στα άλλα παράλια της Ηπείρου τη διαταγή του σουλτάνου, σύμφωνα με την οποία η αυτού Σουλτανική Εξοχότητα ανακοινώνει στους υπηκόους της την αγανάκτησή της απέναντι στον Αλή πασά, διατάζει τον πασά να υποχωρήσει στα Ιωάννινα και να αρκεστεί μόνο στον τίτλο και την εξουσία του πασά των Ιωαννίνων και του Τεπελενίου, να απελευθερώσει όλα τα άλλα μέρη που κατέκτησε και να τα παραδώσει στη διάθεση του σουλτάνου.

Ο καπουδάν πασάς, στέλνοντας στην Θεσσαλονίκη την ανωτέρω αναφερόμενη ναυτική μοίρα, συνέκρινε τον Αλή πασά με φίδι που φυλάει τα αυγά του, προειδοποίησε να μην προσπαθήσει κανείς με θάρρος αλλά και απερισκεψία να επιτεθεί στο φίδι αυτό θγάζοντάς το από την φωλιά του, επειδή αυτό το ερπετό με τις κινήσεις του σώματός του μπορεί εύκολα να σπάσει μερικά ή και όλα τα αυγά, κάτι που δεν θα έφερε το επιθυμητό αποτέλεσμα. Γι' αυτόν τον λόγο και ώσπου να φτάσει ο ίδιος με τον υπόλοιπο στόλο, ο καπουδάν πασάς διέταξε τον αρχηγό της μοίρας να προσέχει με κάθε τρόπο και να απαγορεύει στους υφιστάμενούς του με την απειλή θανατικής ποινής να μην δώσουν αφορμή στους κατοίκους να παραπονεθούν για ανάρμοστη συμπεριφορά του υπό τις διαταγές του στρατού.

Ο πρώην πρώτος γραμματέας του στρατηγού Κάμπελ, και νυν γενικός πρόξενος της Αγγλίας στην Αυτού Εξοχότητα τον Αλή πασά, κύριος Μάγιερ, πήγε ήδη στα Ιωάννινα με τα δώρα του Πρίγκιπα Ριχάρδου, νυν μονάρχη της Αγγλίας, τα οποία είναι ένα πολύτιμο ξίφος, ένας μεγάλος πλούσιος καθρέφτης, μερικά υπέροχα σερβίτσια και άλλα πολύτιμα αντικείμενα. Ο μόλις διορισμένος πρόξενος άρχισε αλληλογραφία με μερικούς πρόκριτους της χερσονήσου του Μοριά. Η Εξοχότητά Σας μπορεί να το διαπιστώσει, διαβάζοντας το επισυναπτόμενο αντίγραφο της επιστολής κάποιου από τους πρόκριτους ονόματι Φιλιππέρη και μιας άλλης χωρίς όνομα αποστολέα και χωρίς ημερομηνία.

Σκέπτομαι την ευγενέστατη γενναιοδωρία, η οποία πολυεύπλαχνα ορίστηκε για τους εναπομείναντες από τον φτωχό λαό των Σουλιωτών² που έπρεπε να μοιραστεί σωστά μεταξύ όλων των οικογενειών αυτού του δυστυχισμένου λαού. Γνωρίζω την αξιοσέβαστη εντολή Σας να ενεργώ στην υπόθεση αυτή με τη μέγιστη προσοχή. Έχω υπ' όψιν μου την άγρυπνη και προσεκτική παρακολούθηση από τους τοπικούς άρχοντες των αφιχθέντων από τη Ρωσία δύο Σουλιωτών, Μαλάμου και Καραμπίνη, και άλλων Αλβανών. Γι' αυτόν τον λόγο τολμώ ταπεινότατα να προτείνω να αναβάλλετε για λίγο καιρό την προαναφερόμενη διανομή, και να παραδώσω τα χρήματα για φύλαξη στον πιστό, πλούσιο, τίμιο και πολύ αφοσιωμένο σε μας, ευγενικής καταγωγής ντόπιο κάτοικο κύριο Άντζολο Κιεσάρου.

Παρ' όλες τις προφυλάξεις που πήρε ο γενικός πρόξενος κύριος Βλασόπουλος για να φτάσει σε εμένα ο φάκελος της Εξοχότητάς Σας με τις υπ' αρ. 67, 68 εντολές σας³ από τις 24 του περασμένου Απριλίου μαζί με άλλα έγγραφα, θεωρώ χρέος μου να Σας αναφέρω ταπεινότατα, ότι μέσω του υποπρόξενου κύριου Σαντρίνι έλαβα τον φάκελο μόλις χθες, δηλαδή μετά από 22 ημέρες παραμονής στην Κέρκυρα του κύριου Εμμανουήλ Μουστοξύδη, που είχε σταλεί σε εμένα από την Πάτρα με τον φάκελο αυτό.

Το βουλοκέρι του φακέλου ήταν σπασμένο χωρίς να αναγνωρίζεται κανένα από τα εμβλήματά σας, ακόμη και η σφραγίδα του Βλασόπουλου, που επίσης υπάρχει [δεν αναγνωρίζεται].

Κατόπιν εντολής της Εξοχότητάς Σας [οι Σουλιώτες] ασχολούνται με την επιλογή των απεσταλμένων, που θα φέρουν στην Αυτού Σουλτανική Μεγαλειότητα την παράκληση, που γράφτηκε χάρη στη μεγάλη φιλανθρωπία Σας, εξ ονόματος των Σουλιωτών, των συμπατριωτών τους.

Έχω την τιμή, με μεγάλο σεβασμό,

Ο ταπεινότατος υπηρέτης της Εξοχότητός Σας
και του πολυευσπλάχνου Κυρίου
Σπυρίδων Παπαδόπουλο(ς)

Μαζί τολμώ να επισυνάψω την ταπεινότατη αναφορά μου προς το υπουργείο Εξωτερικών, Τμήμα Ασιατικών Υποθέσεων, καθώς και 2 επιστολές προς την Αυτού Εξοχότητα κόμη Καποδίστρια από τους συγγενείς του, και μια άλλη ταπεινότατη αναφορά μου προς το Κρατικό Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων της 3/15 αυτού του μήνα.*

* Σημείωση απέναντι από το κείμενο της έκδοσης: Acheminé par le Courier du 16 Août 1820.

[Σημείωση:] *Ελήφθη στις 11 Αυγούστου 1820.*

ΑΕΠΡΑ, Πρεσβεία στην Κωνσταντινούπολη, Κατάλογος 517/Ι. 1820, Φάκ. ΙΙΙΙ, φ. 9-10 οπισδόφυλλο, αυτόγραφο.

¹ Αυτός ο πονηρός διοικητής των Ιωαννίνων πρόσφατα υποχρέωσε κάποιον Μεχμέτ Μαραμπούτη να γράψει στον άρτι αφιχθέντα από τον Μοριά φίλο του καπετάν Καλόγερο Τζάμη [...] όπως αναφέρεται στο συνημμένο αντίγραφο της επιστολής του: Η επιστολή του Μεχμέτ αγά Μαραμπούτη στάλθηκε από την Πρέβεζα στις 4 (16) Φεβρουαρίου 1820. Εκτός από αυτή, στην έκδοση επισυνάπτονται η επιστολή του Φιλιππέρη από τον Μοριά στον φίλο του Ασημακόπουλο με ημερομηνία 8 (20) Μαρτίου 1820, και άλλη ανώνυμη επιστολή από τον Μοριά, χωρίς ημερομηνία.

² Σκέπτομαι την ευγενέστατη γενναιοδωρία, η οποία πολυεύσπλαχνα ορίστηκε για τους εναπομείναντες από τον φτώχό λαό των Σουλιωτών: Εδώ, όπως και παρακάτω, ο λόγος γίνεται για τη βοήθεια του Αλέξανδρου Α΄ στους Σουλιώτες παλαίμαχους των στρατευμάτων, που συγκροτήθηκαν το 1804-1805 στα Επτάνησα από τις αρχές της Ρωσίας. Το χρηματικό επίδομα των 25.000 πιάστρων (περίπου 40.000 ρουβλίων) παραχωρήθηκε στους Σουλιώτες μέσω των αντιπροσώπων τους Γ. Μαλάμου και Γ. Καραμπίνη, που βρέθηκαν στη Ρωσία την περίοδο 1818-1820. Πέραν αυτού, η κυβέρνηση της Ρωσίας συμβούλευε τους Σουλιώτες να απευθυνθούν στον σουλτάνο με την παράκληση να τους επιτραπεί να εγκατασταθούν στον Μοριά ή στα νησιά του Αρχιπέλαγους (βλ.: Γ. Α. Αρς, [Ο Ι. Καποδίστριας...], σ. 115).

³ με τις υπ' αρ. 67, 68 εντολές Σας από τις 24 του περασμένου Απριλίου: Στο υπ' αρ. 67 της 24ης Απριλίου (6 Μαΐου) 1820 έγγραφο τού Γ. Α. Στρόγκανωφ στον Γ. Παπαδόπουλο, γίνεται λόγος για τις επαφές τού Αλή πασά με τους Άγγλους για τις οποίες ο υποπρέσβης παρακαλεί να ενημερώνεται λεπτομερώς. Στο υπ' αρ. 68 της 24ης Απριλίου (6 Μαΐου) 1820 έγγραφο, δίνονται οδηγίες για την παράδοση χρημάτων στους Σουλιώτες, σύμφωνα με τη βούληση τού Αλέξανδρου Α΄ (ΑΕΠΡΑ, Πρεσβεία στην Κωνσταντινούπολη, Κατάλογος 517/Ι. 1820, Φάκ. ΙΙΙΙ, φ. 55-65).

83

1820, 6 (18) Αυγούστου. Έκδοση του Σπυρίδωνα Παπαδόπουλου προς τον Γ. Α. Στρόγκανωφ σχετικά με την πορεία των πολεμικών επιχειρήσεων μεταξύ του Αλή πασά και του Σουλτάνου Μαχμούτ Β΄, καθώς και για τις διαθέσεις τού διοικητή των Ιωαννίνων σχετικά με το σύνταγμα.

Νο 6

Κορπού, 6/18 Αυγούστου 1820

Προς την Αυτού Εξοχότητα τον Μυστικό σύμβουλο, Τακτικό Kammerherr,

πρέσβη και πληρεξούσιο υπουργό στην Οθωμανική Πύλη, στον ιππότη διαφόρων παρασήμων, θαρόνο Στρόγκανωφ

από τον κολεγιακό σύμβουλο, υποπρόξενο Παπαδόπουλο ταπεινότητάς έκδεση.

Μόλις τα στρατεύματα του σουλτάνου, ναυτικό και πεζικό, πλησίασαν τις περιοχές που ήταν υπό τη διοίκηση των πασάδων του Μπερατίου και του Δελβίνου και τώρα βρίσκονται υπό την εξουσία του Αλή πασά, οι υποτελείς και οι άνθρωποί του εγκατέλειψαν τον δῆμιό τους και ενώθηκαν με αυτές τις δυνάμεις, που ήδη είχαν καταλάβει την Αυλώνα, το Βουθρωτό, το Ξηρόμερο και την πόλη του Μπερατίου εκτός από το κάστρο του, τη διοίκηση και την άμυνα του οποίου είχε αναλάβει ο Μουχτάρ πασάς, πρωτότοκος γιος του Αλή, με 1.500 Αλβανούς. Το κάστρο πολιορκείται στενά, οι πολιορκημένοι μάταια ελπίζουν, και πιο πιθανόν είναι, Πολυεύσπλαχνε Κύριε, το κάστρο να παραδοθεί στη διάθεση του νικητή, ο οποίος συντρίβει παντού τους οργισμένους υπηκόους του Αλή πασά. Οι γενναιόδωρες υποσχέσεις και ενέργειες του νικητή καθημερινά πολλαπλασιάζουν τη δόξα και την εξουσία του στρατού του σουλτάνου σε όλη την Αλβανία οπότε, ο διοικητής της Ηπείρου, είναι αναγκασμένος να οπισθοχωρήσει με μεγάλο αριθμό στρατευμάτων και εφοδίων, που έγκαιρα προετοίμασε, στην πρωτεύουσά του, τα Ιωάννινα.

Σε αυτές τις κρίσιμες συνθήκες, ο οργισμένος πασάς είχε την απρόβλεπτη ιδέα να δημιουργήσει καινούργιο σύνταγμα, να επανενώσει κάτω από σκληρή διοίκηση τους υπηκόους του και από εδώ και στο εξής να τους διοικεί, σύμφωνα με τις σοφές συμβουλές εκλεγμένων κατοίκων. Γι' αυτόν τον λόγο, Φιλεϋσπλαχνε Κύριε, έστειλε εδώ τον γνωστό κύριο Σπυρίδωνα Κολοδό, μέλος μασονικής στοάς, ο οποίος ύστερα από δύο-τριών ημερών παραμονή του στο παρόν μαγκιστράτο, κάλεσε τον κύριο Πιέρη, πρώην λοχαγό πυροβολικού και παλιό μέλος της ίδιας οργάνωσης. Του ανακοίνωσε μυστικά τον κρυφό σκοπό του αρχηγού του, ο οποίος, συντονίζοντας τη διοίκησή του με το νέο σύνταγμα, ήθελε να γίνει ελεύθερος και ανεξάρτητος κυβερνήτης όλης της επαρχίας της Ηπείρου και όλης της Μακεδονίας. Γι' αυτόν τον λόγο επίμονα παρακάλεσε τον Πιέρη να προσπαθήσει να του βρει μεταξύ των μασόνων κάποιον διάσημο συγγραφέα και έμπειρο συνταγματολόγο.

Βάσει αυτού του συντάγματος η αλβανική Γερουσία θα αποτελείται από 13 άτομα, οχτώ Έλληνες, τέσσερις Τούρκους και έναν από τον υποταγμένο λαό των Εβραίων. Κατά την άποψη έμπιστων ανθρώπων, ως σύμμαχος τούτης

της θαυμαστής αλλαγής και ως αρχηγός αυτής της νέας πολιτικής οργάνωσης πρέπει να θεωρηθεί ο ίδιος ο άγγλος πρόξενος Μάγιερ, που μαζί με τον γραμματέα του κύριο Ζερβό, είναι και οι δύο μέλη της μασονικής στοάς.

Πιστεύω στην υπόσχεση που μου δόθηκε και τολμώ ταπεινότατα να Σας δώσω ελπίδες, Φιλεύσπλαχνε Κύριε, για την άμεση παράδοση στην Εξοχότητά Σας αντιγράφου τού αναφερομένου συντάγματος καθώς και άλλων διακηρύξεων.

Έχω την τιμή, με μεγάλο σεβασμό και πίστη,
Ο ταπεινότατος υπηρέτης της Εξοχότητός Σας και του πολυεύσπλαχνου
Κυρίου
Σπυρίδων Παπαδόπουλο(ς)

Μαζί τολμώ να επισυνάψω στην Εξοχότητα Σας την επιστολή της Αυτού Εξοχότητας κόμη Καποδίστρια.

[Σημειώσεις πάνω από το κείμενο:] Ελήφθη στις 11 Οκτωβρίου 1820.

ΑΕΠΡΑ, Πρεσβεία στην Κωνσταντινούπολη, Κατάλογος 517/1. 1820, Φάκ. 1111, φ. 30 και 30^ν, αυτόγραφο.

84

1820, 17 (29) Αυγούστου. Έκδοση του Σπυρίδωνα Παπαδόπουλου προς τον Γ. Α. Στρόγκανωφ σχετικά με την παράδοση στον στρατό τού Σουλτάνου των περισσότερων από τα κάστρα που βρίσκονται στα εδάφη του Αλή πασά και την αποστολή αντιπροσώπων των Σουλιωτών για διαπραγματεύσεις με την ηγεσία του τουρκικού στρατού.

Νο 7

Κορφού, 17/29 Αυγούστου 1820.

Προς την Αυτού Εξοχότητα τον Μυστικό σύμβουλο, Τακτικό Kammerherr, υποπρέσβη και πληρεξούσιο υπουργό στην Οθωμανική Πύλη, στον ιππότη διαφόρων παρασήμων, βαρόνο Στρόγκανωφ

από τον κολεγιακό σύμβουλο, υποπρόξενο Παπαδόπουλο
ταπεινότατη έκδοση.

Ανεξαρτήτως από τις διάφορες περιποιήσεις τού Αλή πασά και τα γλυκά του λόγια, τα πλουσιοπάροχα δώρα και τις υποσχέσεις για να πετύχει την υπακοή των πρώην υπηκόων του εναντίον των στρατευμάτων τού σουλτάνου που του επιτίθενται, ο πασάς τελικά αναγκάστηκε να αφήσει στην εξουσία του αρχιστρατήγου όλα τα μέρη που κατείχε πριν, εκτός από την Πρέβεζα, την Άρτα, το Σούλι, τα Ιωάννινα και την πατρίδα του, το Τεπελένι.

Το υπό διοίκηση τού Μουχτάρ πασά, πρεσβύτερου γιου του Αλή πασά, κάστρο του Μπερατίου μετά από στρατιωτικό τέχνασμα παραδόθηκε στον νικητή. Ο ίδιος ο Μουχτάρ, ο οποίος τελικά αιχμαλωτίστηκε, προσπάθησε να εξαγοράσει τον πολιορκητή με το μεγάλο χρηματικό ποσό των 200.000 πιάστρων. Οπότε, μέχρι τώρα, από την οικογένεια του Αλή πασά θεωρούνται αιχμάλωτοι οι δύο γιοι του, Μουχτάρ και Σελίμ πασάς, όπως και ο εγγονός του Μεχμέτ πασάς, γιος του Βελή πασά, πρώην διοικητής της πόλης και του κάστρου της Πάργας, ο οποίος στις 13 (25) αυτού του μήνα ύστερα από σύντομη μάχη απέναντι στα πυροβόλα των επιτιθέμενων πολεμικών πλοίων, παραδόθηκε οικειοθελώς στον τούρκο ηγέτη.

Με την κατάληψη του φρουρίου ο τούρκος ηγέτης έστειλε εδώ στον άγγλο στρατηγό δύο άγγλους κανονιοβολητές από τους 18 που βρέθηκαν στο κάστρο, μεταμφιεσμένους με αλβανικές στολές.

Ο αναφερόμενος στην έκθεσή μου προς την Εξοχήτητα Σας στις 6 (18) Αυγούστου αυτού του έτους,* απεσταλμένος του Αλή πασά στην Κέρκυρα, κύριος Κολοβό(ς), έφθασε με επιτυχία μέχρι το μικρό χωριό Σαγιάδες με τις επιστολές του στρατηγού Άνταμ προς τον Αλή πασά. Δυστυχώς, βρήκε αυτόν τον λαό υπό ξένη εξουσία, συνελήφθη και παρουσιάστηκε μπροστά στον ναυτικό διοικητή της Ηγουμενίσσας μαζί με όλες τις επιστολές από την Κέρκυρα και άλλα έγγραφα, μεταξύ των οποίων και το σύνταγμα και άλλες διακηρύξεις, που δεν είχαν πλέον καμία αξία.

Οι Αλβανοί μας, βλέποντας τις ένδοξες, σχεδόν χωρίς να χυθεί σταγόνα αίματος, στρατιωτικές επιχειρήσεις εναντίον του τυράννου τους και τις φιλικές προσκλήσεις των αξιωματούχων του σουλτάνου, με απεριγράπτη χαρά και ζωτικότητα έστειλαν από την Κέρκυρα τους πρόκριτους από τους Σουλιώτες και τους άλλους Αλβανούς. Σκοπός τους ήταν να συνάψουν με τους νέους ηγέτες τις απαραίτητες συμφωνίες, σχετικά με τον τρόπο μεταφοράς στην Αλβανία των υπολοίπων Αλβανών και Σουλιωτών, συνολικά τριών χιλιάδων, για την υποστήριξη του στρατού του σουλτάνου, όπως επίσης και σχετικά με την επιστροφή των ακινήτων περιουσιών τους, που άδικα αρπάχτηκαν από αυτόν τον άπλη-

* Βλ. έγγραφο 83.

στο τύραννο της Ηπείρου. Υποσχέθηκαν δε, από εδώ και πέρα να υπηρετούν πιστά και υπάκουα και να πληρώνουν στον Σουλτάνο όλα όσα θα οριστούν.

Εν τω μεταξύ, σε πέντε Σουλιώτες που ξεκίνησαν για την Αλβανία και σε μερικούς που έμειναν εδώ, δόθηκαν μέχρι στιγμής από 3.000 πιάστρα, τα οποία πήραν ως δανεικά από τους κατοίκους της Πάργας.

Μαζί τολμώ να επισυνάψω στην Εξοχότητα Σας την επιστολή της Αυτού Εξοχότητας κόμη Καποδίστρια

Έχω την τιμή, με μεγάλη ευσέβεια και απόλυτη πίστη,

Ο ταπεινότατος υπηρέτης της Εξοχότητός Σας και του Πολυεύσπλαχνου

Κυρίου

κολεγιακός σύμβουλος Σπυρίδων Παπαδόπουλο(ς).

[Σημείωση:] Ελήφθη στις 22 Οκτωβρίου 1820.

ΑΕΙΠΑ, Πρεσβεία στην Κωνσταντινούπολη, Κατάλογος 517/Ι. 1820, Φάκ. ΙΙΙΙ, φ. 31 και 31^ν, αυτόγραφο.

85

1820, 10 (22) Σεπτεμβρίου. Έκθεση του Γ. Α. Στρόγκανωφ προς τον Ιωάννη Α. Καποδίστρια σχετικά με τις επιτυχίες του στρατού τού σουλτάνου στον πόλεμο εναντίον του Αλή πασά, την τύχη των θησαυρών του, τη θέση των Ελλήνων στον πόλεμο, καθώς και τις ταραχές των γενίτσαρων στην Κωνσταντινούπολη.*

Buyukdéré, le 10/22 Septembre 1820.

Monsieur Le Comte,

L'opinion générale qu'on avait manifestée ici sur le résultat éventuel de la rébellion d'Aly-Pacha s'est vérifiée. Par ma dépêche du 4/16 Août No 106, j'ai eu l'honneur de mander à Votte Excellence que l'on en faisait dépendre l'issue du premier échec qu'éprouverait ce Vizir. Vaincu dès le commencement, et presque sans avoir combattu par les troupes de son Souverain, composées en partie de Grecs, il fut abandonné et de ses soldats et de ses peuples. On dit même qu'un de ses fils l'a trahi: Vely-

* Στο κάτω μέρος του πρώτου φύλλου: Α. Σ. Ε. Mr le Comte Capodistria etc. à Varsovie.

Pacha doit avoir contribué à la reddition de Janina pour sauver sa vie, en exposant celle de son père.

Le commandant de l'Armée Ottomane, Baba Pacha, n'a eu besoin que d'avancer pour prendre possession, successivement de Parga, de Vonitza, de Prévéza, d'Arta et de Janina; il y fit prisonniers un des fils et un petit-fils d'Aly. Une escadre du Grand Seigneur s'empara en même temps de sa flotille, composée de 20 voiles. Il se réfugia sur une île fortifiée du lac de Janina, où il veut se défendre, pendant que son fils Mouhtar-Pacha se retira à Téléléndé, lieu de naissance de son père. On ne sait pas encore lequel des deux a emporté les trésors; ou bien s'ils les ont fait passer en d'autres mains. On les évalue à 1061 charges de mulets, faisant 500 m[ille] bourses ou 250 millions de piastres, non compris les 80 millions, qu'il a déjà fait passer en Angleterre. Cette somme ne paraît pas extraordinaire, quand on considère qu'il recevait 40.000 bourses ou 20 millions de piastres de revenu annuel. On espérait avoir sur l'endroit où il les a cachés quelques renseignemens d'un nommé Manthos Ministre favori d'Aly-Pacha; mais il fut tué par les soldats envoyés à sa poursuite. On assure que son maître avait le projet de faire passer une partie de ses richesses à Corfou, où il comptait se réfugier au besoin. En attendant ses biens immeubles vont être saisis.

Dans cette guerre civile les deux parties ont eu recours à des moyens également extraordinaires. Le plus frappant, et dont les résultats se développeront peut-être par la suite, est l'appel que les adversaires faisaient aux peuples dont le pays fut le théâtre de la guerre. D'un côté Aly-Pacha, secondé par des officiers Anglais et Français, arborait la croix sur ses bannières, en voulant se servir du symbole même de la fidélité pour soutenir sa révolte; de l'autre un gouverneur Turc proclamait une levée en masse de toute la population chrétienne contre un Musulman rebelle. Les Grecs qui ne voyaient dans le passé que la tyrannie du Vizir, et auxquels l'avenir promettait un maître moins cruel, par là même qu'il serait moins puissant, ont tenu une conduite conforme à leurs intérêts.

La méfiance que leur témoignait Aly-Pacha, en leur enlevant des otages, lors même qu'il paraissait se livrer entièrement à leurs secours, jointe à la promptitude de l'expédition, les préserva de la moindre erreur.

Les succès rapides de cette campagne, qu'on pourrait regarder comme terminée, loin de calmer ceux des Jannissaires, qui ne cessaient de se prononcer en faveur du Visir de Janina, les portèrent à de

nouvelles plaintes. Tout en protestant contre l'injustice du Gouvernement envers un de ses plus fidèles Pachas, ils demandent une augmentation de leur paye, en raison de celle qu'a dû éprouver le trésor particulier du Sultan, par suite de la confiscation des biens d'Aly-Pacha. Mais comme tous les Jannissaires ne sont pas du même avis sur sa conduite, et celle du Gouvernement à son égard, cette divergence d'opinion fait naître des disputes, qui finissent par des rixes sanglantes. Un café de Constantinople leur sert de rendez-vous et de champ de bataille. Dernièrement les menaces de ces mutins ont forcé à se retirer leur Aga accouru pour les disperser; et le grand Visir, qui d'abord avait voulu les apaiser par sa présence, finit par abandonner cette entreprise. Ce n'est qu'avec beaucoup de peine que les officiers parvinrent enfin à dissiper l'attroupement.

J'ai l'honneur d'être avec une haute considération,

Monsieur le Comte,

de Votre Excellence

le très humble et très obéissant serviteur

Stroganoff

[Σημείωση στο πάνω μέρος του πρώτου φύλλου:] No 4479.

ΑΕΠΡΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 46. 1820, Φάκ. 2331, φ. 288-290, πρωτότυπο.

86

1820, 11 (23) Σεπτεμβρίου. Έκδοση του Σπυρίδωνα Παπαδόπουλου προς τον Γ. Α. Στρόγκανωφ σχετικά με την αιχμαλωσία των γιων και των εγγονών του Αλή πασά από τον στρατό τού σουλτάνου και τη συνεχιζόμενη άμυνα του κάστρου των Ιωαννίνων από τον ίδιον και λιγοστούς πιστούς του Αλβανούς.

No 8

Κορφού, 11 Σεπτεμβρίου 1820

Προς την Αυτού Εξοχότητα τον Μυστικό σύμβουλο, Τακτικό Kammerherr, υποπρέσβη και πληρεξούσιο υπουργό στην Οθωμανική Πύλη, στον ιππότη διαφόρων παρασήμων, βαρόνο Στρόγκανωφ

*από τον κολεγιακό σύμβουλο, υποπρόξενο Παπαδόπουλο
ταπεινότατη έκδοση.*

Δεν τολμώ να καθυστερώ άλλο χωρίς να αναφέρω στην Εξοχότητά Σας τη δυσχερή θέση του Αλή πασά, όταν κατελήφθησαν όλες οι μέχρι πρόσφατα υπό την κυριαρχία του αλβανικές επαρχίες, όταν, τέλος, στερήθηκε τη βοήθεια των ιδίων του των γιων, Βελή, Μουχτάρ, Σελίμ και Μεχμέτ πασάδων, οι οποίοι βρίσκονται υπό την άγρυπνη φύλαξη των αρχιστρατήγων των στρατευμάτων, ναυτικού και πεζικού, που ορίστηκαν από την Αυτού σουλτανική Εξοχότητα για να εξοντώσουν τον πασά των Ιωαννίνων.

Ο διοικητής της Ηπείρου, που συλλογίζεται περισσότερο τα περασμένα μεγαλεία του παρά την επικείμενη κατάρρευσή του, αποφάσισε με μικρό αριθμό πιστών σε αυτόν Αλβανών, να οπισθοχωρήσει στο κάστρο κοντά στη λίμνη των Ιωαννίνων, το οποίο έγκαιρα οχύρωσε. Εκεί προφυλάσσει τον εαυτό του από τους επιτιθέμενους εχθρούς, που ρίχνουν οβίδες, φλεγόμενα δλήματα πυροβολικού, καίνε και καταστρέφουν σπίτια και άλλα κτήρια της πόλης των Ιωαννίνων.

Τολμώ να παρουσιάσω ταπεινότητα στην Εξοχότητά Σας τα αντίγραφα διαφόρων επιστολών¹ από Σουλιώτες και άλλους Αλβανούς που μετακομίζουν στην Αλβανία, καθώς και το αντίγραφο της επιστολής του Ισμαήλ πασά, αρχιστράτηγου του πεζικού, προς τους Αλβανούς των Επτανήσων. Δεν εξαίρω επίσης, πολυνέυσπλαχνε Κύριε, και την επιστολή σε εμένα από τους τρεις εκλεγμένους απεσταλμένους της Πάργας, οι οποίοι θέλουν να πέσουν στα πόδια Σας και [να ζητήσουν] την ισχυρή προστασία της Εξοχότητός Σας με σκοπό, εάν είναι δυνατόν, να τους επιστραφεί η αγαπημένη τους πατρίδα.

Έχω την τιμή, με μεγάλο σεβασμό και πίστη,

Ο ταπεινότερος υπηρέτης της Εξοχότητός Σας και του πολυνέυσπλαχνου

Κύριου

Σπυρίδων Παπαδόπουλο(ς)

Τολμώ να στείλω στην Εξοχότητά Σας την έκθεσή μου για το Κρατικό

Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων.

ΑΕΠΡΑ, Πρεσβεία στην Κωνσταντινούπολη, Κατάλογος 517/1. 1820, Φάκ. ΙΙΙΙ, φ. 36 και 36^ν, αυτόγραφο.

¹ Τολμώ να παρουσιάσω ταπεινότητα στην Εξοχότητά Σας τα αντίγραφα διαφόρων επιστολών: Στην έκδοση επισυνάπτονται τα αντίγραφα των εξής εγγράφων:

1) Η από 30 Ιουλίου (11 Αυγούστου) 1820 επιστολή του Ισμαήλ πασά, κυβερνήτη των Ιωαννίνων και του Δελβίνου, με κάλεσμα προς τους Σουλιώτες και τους καπετάνιους από το σαντζάκι του Δελβίνου που βρισκόταν στη Κέρκυρα να ενωθούν με τον τουρκικό στρατό. 2) Η επιστολή των απεσταλμένων της Πάργας Σ. Μαυρογιάννη, Φ. Μανιάκη, Α. Πετσάλη, Σ. Παπαδόπουλου (χωρίς ημερομηνία). 3) Η από 20 Αυγού-

στου (1 Σεπτεμβρίου) 1820 επιστολή των κατοίκων της Πάργας Π. Κασκαρή, Σ. Δαγκλή, Γ. Ζερβού προς τον Μπαμέ αγά όπου εκφράζουν την επιθυμία τους να γυρίσουν στην πατρίδα τους.

87

1820, 20 Σεπτεμβρίου (2 Οκτωβρίου). Έγγραφο του Ιωάννη Α. Καποδίστρια προς τον Γ. Α. Στρόγκανωφ, το οποίο αναφέρεται στην αποδέσμευση, μετά την πολεμική ήττα του Αλή πασά, από την αναγκαιότητα εξέτασης των προτάσεών του. Αναφέρεται επίσης στη διαταγή του Αλέξανδρου Α΄ να διαφεύδονται οι λανθασμένες απόψεις για τις επαφές του πασά με τη Ρωσία, καθώς και στην πρόσληψη του Ιωάννη Κ. Παπαρηγόπουλου στη ρωσική υπηρεσία.*

Projet de dépêche au Baron de Stroganoff

Mr. le Baron,

Lorsque nous avons fait partir au commencement du mois d'Août le Sr Paparigopoulos, de St. Petersbourg pour Constantinople, j'ai eu l'honneur de prévenir V. Ex. que Sa Majesté l'Empereur s'occuperait de l'expédition que le Consul Vlassopoulos lui avait confiée.

Les événements nous dispensent de ce soin. Si en effet les pays envahis par les armes et l'administration d'Aly Pacha se trouvent au pouvoir du Sultan, nous n'avons plus des directions à donner sur les précautions et la réserve qui devraient guider pendant la guerre la conduite de nos agens en Epire et dans le Péloponèse; afin de ne point entretenir ou de dissiper les opinions erronnées sur nos prétendus rapports avec Aly et sa famille.

L'Empereur désire cependant que V. Ex. Réitère au Consul Vlassopoulos, et à tous ses Collègues, les ordres les plus positifs à cet égard, supposé que les conflits de juridiction entre la Porte et les Pachas, ne soient pas encore complètement terminés dans les pays de leur résidence.

Quant au Sr Paparigopoulos lui-même, il peut maintenant retourner à Patras, chargé des instructions dont vous jugerez utiles, Mr. le Baron, de munir notre Consul.

* Σημείωση στο πάνω μέρος του φύλλου: 2123 - 20 Sep^{bre} 1820.

Il nous a en outre témoigné le désir d'entrer à notre service, et d'être activement employé dans la partie du Drogmanat. Tout ce qui nous est revenu sur son compte, dépose en sa faveur; mais, pour cela nous ne le croyons pas appelé à servir avec utilité en Morée. Nous pensons en général que les influences locales et pour ainsi dire domestiques de ces agents subalternes, ne manquent pas de susciter de grands inconvénients; et l'exemple du Sr Abaracini n'a que trop malheureusement justifié cette opinion.¹ Elle réglera Vos choix, Mr. le Baron, et vous voudrez bien l'étendre à l'examen des vœux de l'autre aspirant à la place de Drogman en Morée dont nous Vous entretenons dans l'une des dépêches de ce jour.

Si d'ailleurs V. Ex. Juge que les services antérieurs du Sr Paparigopoulos, sur les témoignages dont il a été muni par Mr. Vlassopulo, méritent la récompense d'un grade, c'est sur Vos propositions que l'Empereur en décidera.

Je dépendrai aussi de Vous, Mr. le Baron, d'admettre plus ou moins les prétentions de cet aspirant à une carrière active; et c'est conformément aux considérations que nous venons de Vous indiquer, que Vous êtes autorisé à l'employer.

Je prie V. Ex. d'agréer...

[Απόφαση του Αλέξανδρου:] *Να γίνει έτσι.*

Varsovie, le 18 (30) Septembre 1820.

[Σημείωση:] *Sign[é] et expéd[ié] le 20 Septembre (2 Octobre) par le chasseur Andréeff.*

ΑΕΠΡΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 468. 1820, Φάκ. 2332, φ. 457-458^v, αντίτυπο.

¹ *l'exemple du Sr Abaracini n'a que trop malheureusement justifié cette opinion:* Δεν υπάρχουν στοιχεία για το αναφερόμενο συμβάν.

88

1820, 1 (13) Νοεμβρίου. Έκθεση του Γ. Α. Στρόγκανωφ προς τον Ιωάννη Α. Καποδίστρια στην οποία αναφέρει ότι ο Αλή πασάς συνεχίζει να αμύνεται με επιτυχία στο κάστρο των Ιωαννίνων.*

* Στο κάτω μέρος του πρώτου φύλλου: *A. S. E. Mr le Comte de Capodistrias etc., etc., etc.*

Buyukdéré, 1/13 Novembre 1820

No 144

Monsieur le Comte,

Par ma dépêche du 10/22 Septembre No 117,** j'ai rendu compte au Ministère Impérial des succès de l'expédition contre Aly-Pacha. J'y ai annoncé la fin prochaine de ce Vizir comme probable. Elle le paraît encore. Cependant elle a été retardée jusqu'à présent, soit par la mort de Baba-Pacha, Commandant en Chef de l'expédition, soit par la lenteur que la Porte reproche au Pacha Ismail, Gouverneur de Janina, et par la conduite imprudente des autres commandants turcs, qui exaspèrent les habitants au point de leur faire regretter leur ancien tyran, et qui peut lui faire concevoir de nouvelles espérances. Il se maintient toujours dans les fortifications de Janina, d'où il fait des sorties heureuses, bombarde et pille la ville, déjà dépeuplée par ordre de chefs ottomans. Sa garnison est peu nombreuse; mais ses largesses la lui conservent encore fidèle. Tous ses fils, tombés successivement entre les mains de leurs ennemis, sont envoyés en exil, l'un d'eux, Veli-Pacha, s'est déjà rendu de Prévésa aux Dardanelles, où il fut reçu avec tous les honneurs dus à son rang. Son secrétaire Collovo, fait également prisonnier, est mort subitement avant d'avoir atteint Constantinople.

Les Pachas, nommés par la Porte pour remplacer ceux de la famille d'Aly, continuent à appeler sous leurs drapeaux les peuples des pays conquis; ils invitent aussi les Souliotes et les Parganiotes, particulièrement persécutés par Aly-Pacha, à rentrer dans leurs foyers. Mais les menaces dont quelques uns d'entr'eux accompagnent l'appel semblent déjà prouver l'hésitation des habitants à s'y rendre.

Il m'a paru d'autant plus nécessaire de réitérer à notre Consul-Général à Patras, conformément à la volonté de l'Empereur manifestée dans la Dépêche de Votre Excellence, datée de Varsovie le 20 Septembre/2 Octobre No 8*** les ordres les plus positifs sur la conduite et le langage que Mr. Vlassopoulos et tous ses collègues doivent tenir, pour dissiper l'opinion erronée, qu'on a pu répandre à dessein dans les pays qui viennent d'être soustraits à la domination d'Aly-Pacha, sur ses rapports avec le Ministère Impérial. J'ai invité Mr. Vlassopoulos

** Βλ. έγγραφο 85.

*** Βλ. έγγραφο 87.

d'employer ses soins pour décréditer ces bruits comme peu fondés et étant en opposition avec la volonté constante de Sa Majesté Impériale.

J'ai l'honneur d'être avec une haute considération,

Monsieur le Comte,

de Votre Excellence

le très humble et très obéissant serviteur

Stroganoff

ΑΕΠΡΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 468. 1820, Φάκ. 2331, φ. 456-457, πρωτότυπο.

89

1820, 20 Δεκεμβρίου (1 Ιανουαρίου 1821). Έκθεση του Σπυρίδωνα Παπαδόπουλου προς τον Γ. Α. Στρόγκανωφ σχετικά με τη συμμαχία του Αλή πασά των Ιωαννίνων με τους Σουλιώτες, οι οποίοι άρχισαν να δημιουργούν προβλήματα στην επικοινωνία και την τροφοδοσία του στρατού του Σουλτάνου.

Κορφού, 20 Δεκεμβρίου 1820

Προς την Αυτού Εξοχότητα τον Κύριο Μυστικό σύμβουλο, Τακτικό Kammerherr, υποπρέσβη και πληρεξούσιο υπουργό στην Οθωμανική Πύλη, στον ιππότη διαφόρων παρασήμων, βαρόνο Στρόγκανωφ

*από τον κολεγιακό σύμβουλο, υποπρόξενο Παπαδόπουλο
ταπεινότατη έκθεση.*

Με την ταπεινότατη έκθεσή μου της 9^{ης} του περασμένου Νοεμβρίου ευπειδέστατα παρουσίασα στην Εξοχότητά Σας την τότε κατάσταση του Αλή πασά,¹ ο οποίος χωρίς καμία βοήθεια από τους πρώην υποταγμένους του, ήταν αναγκασμένος μαζί με τους πιστούς του Αλβανούς να αναζητήσει άσυλο στο κάστρο των Ιωαννίνων. Ο δύστροπος όμως χαρακτήρας και η ιδιαίτερη φιλαργυρία του Ισμαήλ πασά και των υπαλλήλων του προσέβαλαν πολλούς Αλβανούς της Ηπείρου, ειδικά τους φτωχούς Σουλιώτες, που έχασαν την πατρίδα τους και τα ακίνητά τους.

Ο βεζίρης Αλής παρακολουθούσε με ιδιαίτερη ευχαρίστηση την φιλαργυρία τού αντιπάλου του Ισμαήλ πασά, τις παράλογες πράξεις του και την απλη-

στία με την οποία έκλεβαν οι υφιστάμενοί του, και σκέφτηκε με γενναιόδωρες υποσχέσεις και μοιράζοντας πολλά χρήματα να προσελκύσει εξορισμένους Αλβανούς, μεταξύ των οποίων είναι και 1.000 περίπου Σουλιώτες. Ο Αλής έκλεισε με τους τελευταίους επιθετική και αμυντική συμφωνία, τους παραχώρησε σουλιώτικα εδάφη και το ίδιο το κάστρο της Κιάφας που είναι ξαναχτισμένο πολύ στέρεα, τους παρέδωσε ως ενέχυρο τον εγγονό του, τον γιο του Μουχτάρ πασά, και 700.000 τούρκικα πιάστρα. Ο ίδιος πήρε οχτώ παιδιά από τις πρώτες οικογένειες Σουλιωτών και άλλων Αλβανών. Με τη βοήθεια του χρυσού και του ασημιού που τους μοίρασε προσπαθεί να αυξήσει το σουλιώτικο στράτευμα, το οποίο τώρα αποτελείται από δύο και παραπάνω χιλιάδες ενόπλων. Αυτοί επιτίθενται με αγριότητα σε όλους όσους συναντούν στους δρόμους με πολεμικά εφόδια και τρόφιμα του Ισμαήλ πασά, δείχνοντας ευσπλαχνία μόνο σε όσους έχουν τη σύνεση να υπακούουν και δεν έχουν καμία σχέση με τον εχθρό του ραδιούργου Αλή πασά.

Με κολακίες και χρήματα ο βεζίρης Αλής κατάφερε να εξασφαλίσει την υποστήριξη σχεδόν όλων των αλβανών που κατοικούν κοντά στο Τεπελένι. Οπότε, αυξάνοντας τον αριθμό των νέων οπαδών του και υπερασπιστών, ο πριν από λίγο ευρισκόμενος σε απόγνωση διοικητής της Ηπείρου κοιτάζει υπερροπτικά τις ενέργειες του εχθρού του. Σ' αυτή τη δυσχερή κατάσταση ο Ισμαήλ πασάς απευθύνθηκε στον τοπικό αρχιστράτηγο, απαιτώντας τα απαραίτητα πολεμικά εφόδια και εφόδια των στρατιωτών. Έλαβε, όμως, ευθεία άρνηση.

Με την άφιξη εδώ του Άγγλου πρέσβη κύριου Στράνγκφορντ, ο τούρκος ηγέτης αντήλλαξε αλληλογραφία με τον Άγγλο υπουργό. Ο στρατηγός Μαίτλαντ αν και υποσχέθηκε να βοηθήσει με τον απαιτούμενο αριθμό πολεμικών εφοδίων και εφοδίων για τους στρατιώτες, αρνήθηκε την παράκληση του Τούρκου, ο οποίος ευχαρίστησε τον Άγγλο στρατηγό και του ζήτησε μόνο να σταματήσει κάθε μελλοντική αποστολή Αλβανών στην Ήπειρο, επειδή αυτοί τον εμποδίζουν επανειλημμένα να πραγματοποιεί επιχειρήσεις εναντίον του Αλή πασά.

Τρεις μέρες μετά την άφιξη του Άγγλου πρέσβη ο στρατηγός Μαίτλαντ κάλεσε σε συνάντηση τους ηγέτες της Κέρκυρας και άλλους κατοίκους. Μετά από τις αρμόζουσες εκδηλώσεις τιμής στην Αυτού Εξοχήτητα, και αναμφισβήτητα κατόπιν δικής του εντολής, ο κυβερνήτης της Κέρκυρας και άλλοι διοικητές των υπολοίπων νησιών, ο καθένας με τη σειρά του, άρχισαν να εκφωνούν επαινετικούς λόγους για τη σοφή και σεμνή διοίκηση του στρατηγού Μαίτλαντ, εκφράζοντας τη δέλση των κατοίκων των Επτανήσων. Τολμώ ταπεινά να παρουσιάσω στην Εξοχήτά Σας το περιεχόμενό τους, σύμφωνα με την ταπεινότητά μου έκδοση της 9ης του πιο πάνω αναφερομέ-

νου μήνα και σύμφωνα με το επισυναπτόμενο ημερολόγιο.

Ύστερα από επταήμερη παραμονή, στις 2 του τρέχοντος μηνός ο Άγγλος πρέσβης αναχώρησε με την ίδια φρεγάτα για την Κωνσταντινούπολη.

Αφιερώνοντας τον εαυτό μου στην προστασία της Εξοχότητός Σας, έχω την τιμή, με μεγάλο σεβασμό, να είμαι ταπεινότατος υπηρέτης της, πολυεύσπλαχνε Κύριε,

κολεγιακός σύμβουλος Σπυρίδων Παπαδόπουλο(ς)

[Σημείωση:] Ελήφθη στις 8 Φεβρουαρίου του 1821.

ΑΕΠΡΑ, Πρεσβεία στην Κωνσταντινούπολη, Κατάλογος 517/1. 1820, Φάκ. ΙΙΙΙ, φ. 49-50, αυτόγραφο. Το παρόν αποτελεί μετάφραση από τα ρωσικά.

¹ Με την ταπεινότατη έκθεσή μου της 9ης του περασμένου Νοεμβρίου ευπειθέστατα παρουσίασα στην Εξοχότητά Σας την τότε κατάσταση του Αλή πασά: Στην έκθεση τού Σ. Παπαδόπουλου της 5^{ης} (17) Νοεμβρίου 1820 (ο ίδιος ο Σ. Παπαδόπουλος σφάλλει στην ημερομηνία, που αναφέρει) για την πορεία της πολιορκίας των Ιωαννίνων, όπου αμυνόταν ο Αλή-πασάς, αναφέρεται: «Ο Αλή πασάς, που έχασε κάθε ελπίδα και βοήθεια από την πλευρά των υποταγμένων σε αυτόν, που τώρα βρίσκονται υπό την εξουσία του Ισμαήλ πασά, έστειλε τους τρεις μεγαλύτερους γιους του Μουχτάρ, Βελή και Σελίμ πασάδες να θρουν ισχυρή φρουρά σε άγνωστους τόπους. Ο ίδιος ο κακότηχος πρώην κυβερνήτης της Ηπείρου, έπρεπε να οπισθοχωρήσει στο κάστρο των Ιωαννίνων με μεγάλο στρατό και αρκετή ποσότητα τροφίμων, όπως ήδη έχω αναφέρει στις ταπεινότατες εκθέσεις μου υπ' αρ. 7-8.*

Με το πέρασμα του χρόνου το μεγαλύτερο μέρος αυτού του στρατού, που πριν ακολουδούσε πιστά την άποψη του πασά, σκέφτηκε καλά την αδυναμία να προστατεύσουν τον εαυτό τους και τον αρχηγό από τις επιθέσεις του αμέτρητου αλβανικού στρατού, σκέφτηκαν επίσης την ευσπλαχνία του σουλτάνου προς τους υποτασσόμενους και την ασυγκράτητη οργή του προς τους νικημένους. Κατόπιν αυτών των συλλογισμών παραδόθηκαν εδελοντικά στον Ισμαήλ πασά, ο οποίος τους δέχτηκε με μεγάλη ευμένεια, όπως και τους άλλους Αλβανούς.

Παρ' όλη την τωρινή κρίσιμη κατάσταση, την καταστροφή του οχυρωμένου πύργου κοντά στο κάστρο, που συνέβη αυτές τις ημέρες λόγω του ασταματήτου βομβαρδισμού από την πλευρά του εχθρού, ο Αλή πασάς δεν άλλαξε την σταθερή γνώμη του. Αντιθέτως, είναι αποφασισμένος να προστατεύσει τον εαυτό του και το κάστρο του μέχρι τελευταίας σταγόνας αίματος, αδιαφορώντας για τον καθημερινά πολλαπλασιαζόμενο στρατό των πολιορκητών που προσπαθεί να γκρεμίσει τα τείχη του κάστρου με υπόγειες σήραγγες, και μέσω του ανοίγματος να εισβάλει στο κάστρο και να αιχμαλωτίσει τον πασά. Και σε περίπτωση που ο πασάς δεν θα βρει κάποιο

* Βλ. έγγραφα 84 και 86.

άλλο τρόπο, δεν θα παραστεί μάρτυρας της ντροπής του» (ΑΕΠΡΑ, Πρεσβεία στην Κωνσταντινούπολη, Κατάλογος 517/1. 1820, Φάκ. ΙΙΙΙ, φ. 47-48).

90

1821, 13 (25) Μαρτίου. Προσχέδιο ειδοποίησης του Ιωάννη Α. Καποδίστρια προς τον αρμοστή της Βεσσαραβίας Ι. Ν. Ινζώφ, ότι απαγορεύεται στον αφιχθέντα στο Κισνόβιο απεσταλμένο του Αλή πασά, Κωνσταντίνο Χατζή Γεωργίου να συνεχίσει την πορεία του και ότι του δίνεται άδεια να τον ενημερώσει επί τόπου για τον σκοπό της αποστολής του.

Προσχέδιο ειδοποίησης στον στρατηγό Ινζώφ

Ο Άναξ Αυτοκράτωρ διάβασε τη μετάφραση της επιστολής, που έφτασε μαζί με την έκθεση της Εξοχότητός Σας της 13ης Ιανουαρίου,¹ και έδωσε υψηλή διαταγή να απαγορευθεί στον Έλληνα Κωνσταντίνο Χατζή Γεωργίου να συνεχίσει το ταξίδι του στον τόπο παραμονής μας.

Η απόφαση βασίζεται σε εύλογες αιτίες. Ο αιτών ονομάζει τον εαυτό του δήθεν απεσταλμένο του δεξίρη Αλή πασά. Ο Άναξ Αυτοκράτωρ, όμως, έχει ειρηνικές σχέσεις με την Οθωμανική Πύλη, και είναι διατεθειμένος να τηρήσει πιστά από την πλευρά του τις υποχρεώσεις και αποφάσεις, που ορίστηκαν στις συμφωνίες. Επομένως δεν μπορεί να ξεκινήσει διαπραγματεύσεις με τους ταραξίες της ηρεμίας στην Ανατολή. Ακόμα και αν τα τελευταία γεγονότα στη Μολδαβία και Βλαχία δεν μας υποχρέωναν να προσέχουμε περισσότερο τη συμμετοχή μας σε αυτές τις υποθέσεις, ακόμα και τότε δεν θα επιτρεπόταν η είσοδος στην Αγία Πετρούπολη στον προαναφερόμενο Χατζή Γεωργίου, μόνο και μόνο, επειδή πολλοί παρόμοιοι απεσταλμένοι είχαν έρδει με εντολές από τον Αλή πασά, μα επέστρεψαν με μία απάντηση: Η Αυτού Αυτοκρατορική Μεγαλειότητα θα παραμείνει πιστός στις αυστηρές αρχές Του και στις σχέσεις Του στην Ανατολή.

Υποθέτοντας ότι κατόπιν αυτής της απάντησης, που θα ανακοινώσετε, φιλεύσπλαχνε Κύριε, στον Χατζή Γεωργίου εκ μέρους του Αυτοκράτορος, ο ίδιος θα επιμένει να ανακοινώσει ψεύτικες ή και αληθινές εντολές του Αλή πασά, η Αυτού Μεγαλειότητα επιθυμεί η Εξοχότητά Σας να τον ακούσει και να αναφέρει μετά τα λεγόμενά του.

Σε περίπτωση που Εσείς, Φιλεύσπλαχνε Κυριέ Μου, αποφασίσετε να του επιτρέψετε να παραμείνει στην περιοχή ή να επιστρέψει στον τόπο του, ο Αυτο-

κράτωρ έδωσε υψηλή διαταγή να τον εφοδιάσετε με το απαιτούμενο κατά τη δική Σας κρίση ποσό χρημάτων, η διαχείριση των οποίων σας είχε ανατεθεί.

Το περιεχόμενο αυτής της ειδοποίησης θα είναι γενική εγκύκλιος για την Εξοχότητά σας σε όλες τις περιπτώσεις, όταν από τις δύο ηγεμονίες ή την Ελλάδα θα φτάσουν στην περιοχή της Βεσσαραβίας άνθρωποι με διάφορες ύποπτες βλέψεις. Η επόμενη επείγουσα αναφορά, η οποία σας κοινοποιεί την υψηλή διαταγή προς τον αρχιστράτηγο του Δεύτερου Σώματος Στρατού² σχετικά με την είδηση, που έφτασε εδώ, της επιχείρησης του πρίγκιπα Αλέξανδρου Υψηλάντη, θα σας παρουσιάσει όλη τη μέριμνα που πρέπει να επιδείξετε για τις εσωτερικές και εξωτερικές επαφές της περιοχής της Βεσσαραβίας.

Με ειλικρινή [σεβασμό]...

[Σημείωση του Αλέξανδρου Α':] Να γίνει έτσι.
Λάιμπαχ, 13/25 Μαρτίου 1821

[Σημειώσεις:]

Υπογρ[άφηκε] 14/26 Μαρτίου.

Στάλ[θηκε] με τον αξιωματικό Ντομπροβόλσκι

Κεντρικό Αρχείο Πολεμικού Ναυτικού (ΚΑΠΝ), Τμήμα 1165, Κατάλογος 2, Φάκ. 156. φ. 6-8, αντίτυπο. Το παρόν αποτελεί μετάφραση από τα ρωσικά.

¹ Ο Άναξ Αυτοκράτωρ διάβασε τη μετάφραση της επιστολής, που έφτασε μαζί με την έκδοση της Εξοχότητός Σας της 13ης Ιανουαρίου: Στην από τις 13(25) Ιανουαρίου 1821 ειδοποίησή του ο Ι. Ν. Ινζώφ ενημερώνει τον Ι. Α. Καποδίστρια για την άφιξη στο Κισνόβιο «του γνωστού Σας ατόμου», που επιθυμεί να βρεθούν «για προσωπικές εξηγήσεις». Στην ειδοποίηση επισυνάπτεται η επιστολή του Κωνσταντίνου Χατζή Γεωργίου προς τον Ι. Α. Καποδίστρια με ημερομηνία 12(24) Ιανουαρίου 1821 στα ελληνικά, μαζί με τη γαλλική της μετάφραση. Ο αποστολέας ανακοινώνει, ότι έχει ρητή εντολή από τον Αλή πασά να απευθυνθεί στον τσάρο και παρακαλούσε όσο το δυνατόν πιο γρήγορα να τον εφοδιάσουν με χρήματα για να συνεχίσει το ταξίδι του, επειδή «η αποστολή, που μου ανατέθηκε, είναι εξαιρετικά σπουδαία και δεν αντέχει την παραμικρή καθυστέρηση» (ΚΑΠΝ, Τμήμα 1165, Κατάλογος 2, Φάκ. 156. φ. 2-4).

² Την ύμιση διαταγή προς τον αρχιστράτηγο του Δεύτερου σώματος στρατού: Πιδανόν, αναφέρεται στην επείγουσα αναφορά του Κ. Β. Νέσελροντ προς τον αρχιστράτηγο του Δεύτερου σώματος στρατού Π. Χ. Βιτγκενστέιν, όπου αναφέρεται η καταδίκη από τον Αλέξανδρο Α' της εξέγερσης του Α. Υψηλάντη και δίνεται η εντολή να μην παρέχεται καμία βοήθεια στους εξεγερμένους. Βλ. [Η Εξωτερική Πολιτική της Ρωσίας], τ. IV (XII), σ. 630.

91

1821, 31 Μαρτίου (12 Απριλίου). Αναφορά του Κωνσταντίνου Χατζή Γεωργίου προς τον Ι. Ν. Ινζώφ για την πρόθεση του Αλή πασά να προσφέρει όλα τα κάστρα του και άλλες τοποθεσίες στον Αλέξανδρο Α΄ και να ζητήσει την προστασία του.

Κατάθεση του Έλληνα Κωνσταντίνου Χατζή Γεωργίου

Ξεκίνησα από τον Αλή πασά για την Αγία Πετρούπολη, με πληρεξουσιό του, στις 15 Νοεμβρίου 1820, για να αναφέρω ότι ο Αλή πασάς πέφτει στα πόδια της Αυτού Μεγαλειότητος και δωρίζει όλα τα κάστρα και τους τόπους, που αγόρασε ή κατέκτησε με όπλα, και παρακαλεί να γίνει δεκτός υπό την ύψιστη προστασία της και να του ανακοινωθεί η πολυεύσπλαχνη επιθυμία της, την οποία θα εκπληρώσει μέχρι τελευταίας σταγόνας του αίματός του, θυσιάζοντας πρόθυμα την ζωή του για τον Άνακτα Αυτοκράτορα.

Δεν είχα γραπτή εντολή, αλλά εφοδιάστηκα με κενά φύλλα σφραγισμένα και υπογεγραμμένα από τον Αλή πασά, με σκοπό να συμπληρώσω σε αυτά όλα, όσα θα διαταχθούν, σε περίπτωση, που η Αυτού Αυτοκρατορική Μεγαλειότητα αποδεχθεί την προσφορά αυτή.

Όταν πέρασα από το Βουκουρέστι, ο μακαρίτης δούκας Αλέξανδρος Σούτσος κατέσχεσε τα φύλλα αυτά και τα χρήματα για το ταξίδι και έδωσε εντολή να με στείλουν στο Μπρασόφ μέσω Φοξάνης, αλλά ο τοπικός αστυνομικός διοικητής μου έδωσε τη δυνατότητα να σωθώ. Παρουσιάστηκα στον ρώσο πρόξενο στα Ιάσιο, απ' όπου με έστειλαν στο Κισνόβιο.

Ο Αντιστράτηγος Ινζώφ¹

31 Μαρτίου 1821, Κισνόβιο

Κεντρικό Αρχείο Πολεμικού Ναυτικού (ΚΑΠΝ), Τμήμα 1165, Κατάλογος 2, Φ.156, φ. 10, πρωτότυπο.

¹ Η κατάθεση του Κωνσταντίνου Χατζή Γεωργίου επισυνάπτεται στην αναφορά του Ι. Ν. Ινζώφ προς τον Ι. Α. Καποδίστρια της 5ης (17) Απριλίου 1821. Ο Ι. Ν. Ινζώφ ενημερώνει, ότι ο απεσταλμένος του Αλή πασά σύντομα θα σταλεί στο εξωτερικό. Θα του χορηγηθούν 150 τσερβόνες ως έξοδα ταξιδιού (ΚΑΠΝ, Τμήμα 1165, Κατάλογος 2, Φάκ. 156, φ. 9).

92

1821, 31 Μαρτίου (12 Απριλίου). Έκθεση του Σπυρίδωνα Παπαδόπουλου προς το Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων σχετικά με την παράδοση από τον Αλή πασά του κάστρου του Σουλίου στους Σουλιώτες, την έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης και τα καταπιεστικά μέτρα των βρετανικών αρχών στα Ιόνια νησιά.

Κορφού, 31 Μαρτίου 1821

*Προς το Κρατικό Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων
Από τον κολεγιακό σύμβουλο υποπρόξενο Παπαδόπουλο
ταπεινότατη έκθεση*

Στην από 20 Δεκεμβρίου 1820 έκθεσή μου* ταπεινότατα παρουσίασα στο Κρατικό Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων την τότε κατάσταση στην επαρχία της Ηπείρου, και την επίθεση του στρατού του σουλτάνου εναντίον του Αλή πασά, ο οποίος αμύνεται σκληρά.

Σήμερα ο πρώην διοικητής της Ηπείρου βλέποντας τον επιτιθέμενο στρατό του σουλτάνου να πολλαπλασιάζεται και την αδυναμία του να συνεχίσει να αμύνεται, αποφάσισε, με την επανέναρξη της επιθετικής και αμυντικής συμφωνίας, να παραχωρήσει στους Σουλιώτες για 12 και παραπάνω χρόνια, όπως παραδέχονται οι Σουλιώτες, το σημαντικά ανοικοδομημένο από τον ίδιο κάστρο του Σουλίου με 16 μεγάλα κανόνια, αρκετά εφόδια τροφίμων και στρατιωτικό εξοπλισμό.

Αμέσως μετά οι περίπου 4.000 Σουλιώτες και άλλοι Έλληνες, με ενθουσιασμό στις καρδιές τους, εξυμνούν τώρα την ελληνική ελευθερία και δοξάζουν την ευσπλαχνία και την προστασία του αδιατάρακτου, πολυετούς και παντοτινά τίμιου θρόνου του Άνακτα Αυτοκράτορα.

Από τους απομακρυσμένους ελληνικούς τόπους Έλληνες, νεαροί άνδρες, άρχισαν να φτάνουν στο κάστρο του Σουλίου και στην Πελοπόννησο, από παντού καταπλέουν πλοία της Ύδρας, των Σπετσών, των Ψαρών γεμάτα απαραίτητα τρόφιμα, στρατιωτικό εξοπλισμό και οπλισμένους ανθρώπους, για να ενωθούν με τον κανονικό στρατό στον Μοριά, το μέγεθος του οποίου υπολογίζεται περίπου σε 12.000 ενόπλους. Σύμφωνα με τις τελευταίες πληροφορίες, έστειλαν τα γυναικόπαιδά τους στα Ιόνια νησιά, κατέκτησαν όλα τα κάστρα του Μοριά, κατέκτησαν και ενίσχυσαν τις Θερμοπύλες και τον Ισθμό για να

* Δεν δημοσιεύεται. Το περιεχόμενο είναι ίδιο με την έκθεση του Σ. Παπαδόπουλου στον Γ. Α. Στρόγκανωφ με την ίδια ημερομηνία. Βλ. έγγραφο 89.

σταματήσουν τις τούρκικες εισβολές από τη Θεσσαλία στον Μοριά και, τέλος, επιτίθενται αλύπητα σε όσους τους αντιστέκονται έστω και λίγο.

Γι' αυτούς ή και άλλους άγνωστους λόγους, η τοπική διοίκηση έστειλε χδες στην Κεφαλονιά, Καντα και Κερεγκι οκτακόσιους άγγλους στρατιώτες με αρκετά εφόδια. Πριν από την αναχώρησή τους η Σύγκλητος της Ιονίου Πολιτείας ανακοίνωνε σε όλες τις οδούς με συνοδεία ταμπούρων το επισυναπτόμενο στο παρόν μανιφέστο,** εναντίον αυτών που επιθυμούν να ενωθούν με τους εξεγερμένους κατοίκους του Μοριά.

Κατά την παραμονή του, αλλά και μετά την αναχώρηση του στρατηγού Μαϊτλαντ για την Αγγλία, από την 1^η Μαρτίου έως σήμερα, η Ιόνιος Γερουσία ασχολείται με κυβερνητικά διατάγματα, σύμφωνα με την επιθυμία και την εντολή της Αυτού Εξοχότητας. Το αποτέλεσμα των διαταγμάτων αυτών είναι η αποστολή των ήδη φυλακισμένων αξιοσέβαστων συνεντών προσωπικοτήτων της Ζακύνθου για κράτηση στα κάστρα των Ιονίων νησιών. Πριν από αυτό και σε αντίθεση με τα ανθρώπινα δικαιώματα, τους απαγορεύουν να απολογηθούν για τις συκοφαντίες εναντίον τους με τη βοήθεια των επιλεγμένων από αυτούς δικηγόρων μπροστά στο τοπικό δικαστήριο. Το Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων θα μπορούσε να διαπιστώσει τα παραπάνω στα τυπωμένα και χειρόγραφα έγγραφα, που επισυνάπτονται.¹

κολεγιακός σύμβουλος, αντιπρόξενος Παπαδόπουλος.

[Σημείωση πάνω από το κείμενο:] No 2164- 16 Μαΐου 1821 [ημερομηνία παραλαβής].

ΑΕΠΡΑ, Αγία Πετρούπολη, Κύριο Αρχείο IV-5, Κατάλογος 123. 1821, Φάκ. 6, φ. 9-10, αυτόγραφο. Το παρόν αποτελεί μετάφραση από τα ρωσικά.

¹ Το Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων θα μπορούσε να διαπιστώσει τα παραπάνω στα τυπωμένα και χειρόγραφα έγγραφα, που επισυνάπτονται: Στην έκδοση επισυνάπτονται μερικά αντίτυπα της επίσημης εφημερίδας των Ιόνιων νησιών (*Gazetta delgi Stati Uniti delle Isole Ionie*), χειρόγραφη αίτηση των κατοίκων της Ζακύνθου προς τον βασιλέα της Μεγάλης Βρετανίας για την ανάγκη επανεξέτασης του συντάγματος των Ιονίων, η οποία έγινε αφορμή για τους διωγμούς από τις βρετανικές αρχές των παραγόντων της αντιπολίτευσης στα νησιά, οι οποίοι αναφέρονται στην έκδοση. Υπάρχει επίσης η έκκληση του προέδρου της Ιονίου Γερουσίας Β. Θεοτόκη της 28^{ης} Μαρτίου (9 Απριλίου) 1821, με απειλές εναντίον όσων κατοίκων των νησιών θα αποφάσιζαν να συμμετάσχουν στην εξέγερση στην Ελλάδα.

** Βλ. σημείωση 1 στο έγγραφο.

93

1822, 16 (28) Ιανουαρίου. Επιστολή των ηγετών των Σουλιωτών προς τον Ιωάννη Α. Καποδίστρια σχετικά με τη συμμαχία τους με τον Αλή πασά των Ιωαννίνων, τη συμμετοχή τους στον απελευθερωτικό πόλεμο των Ελλήνων και την παράκληση προς τον Αλέξανδρο Α' να σώσει το ελληνικό έθνος.

Σουλι, 16 Ιανουαρίου 1822

Πανελαμπρότατε Κύριε!

Ἡ τοῦ Σουλτάνου Μαμούτ ὀργή ἐναντίον τοῦ Ἀλῆ Πασιᾶ, καί ἡ ἔγγραφος ὑπόσχεσίς του, διὰ νά δώσῃ τήν κατοικίαν, εἰρήνην καί εὐτυχίαν εἰς ὅσους κατὰ καιρούς κατετρέχθησαν καί ἐκπατριωτίσθησαν ἀπ' ἐκεῖνον, ἐμπύχωσε καί ἡμᾶς διὰ νά ἀφῆσωμεν τά ἰονικά νησιά, νά λάβωμεν τά ἄρματα εἰς χεῖρας καί ἐνωθέντες μέ τά βασιλικά στρατεύματα, ὠρμήσαμεν κατὰ τοῦ Ἀλῆ Πασιᾶ. Ἡ προθυμία μας, καί ἡ δούλευσίς μας πρός τόν Σουλτάνον, ἐξακολουθοῦσαν τρεῖς ἡμῆσι σχεδόν μῆνας, μέ ἐμπιστοσύνην, ἀλλ' ἡ ὑπόσχεσις αὐτοῦ ἐστάθη πρός ἡμᾶς ἀπατηλή. Ἐπειδὴ, ὄχι μόνον κάθε ἐλπίδα διὰ τήν ἀπόλαυσιν τῆς πατρίδος μᾶς ἐσήκωσεν, ἀλλὰ καί τήν ἰδίαν μας ζωὴν ἐπιβουλεύθη. Τοῦτο νοήσαντες καί μὴ δυνάμενοι νά ἐπιστρέψωμεν εἰς τά νησιά, μέ τό νά ἦτον προσταγή εἰς ὅλα τά παραθαλάσσια τῆς Ἡπείρου διὰ νά μᾶς φονεύσουν, μυστικῶ, τῷ τρόπῳ ἐφιλιώθημεν μέ τόν πολιορκημένον Ἀλῆ Πασιᾶ καί συμμαχήσαντες μετ' αὐτοῦ, ἐλάβομεν ἐνέχυρον τόν ἐγγονόν του, καί τῇ δευτέρᾳ νυκτί, μόλις ὄντες διακόσιοι ἄνδρες ὀπλισμένοι, ὥδοιπορήσαμεν διὰ τήν Πατρίδα μας Σουλί, τήν ὁποίαν ἀπολαύσαντες καί ἀφήσαντες ἐν αὐτῇ μικράν φυλακήν, ἐκινήθημεν κατὰ τῶν Βασιλικῶν στρατευμάτων. Ἀρκετά, καί διάφορα αὐτῶν στρατόπεδα ἐχαλάσαμεν, καί πολλά μακράν ἀπό τά παλαιά μας σύνορα τά ἐδιώξαμε, καί τῆς ἰδίας Ἄρτας τό περισσότερον μέρος ἐκυριεύσαμεν καί κατεκαύσαμεν. Συγχρόνως ὅπου ἡμεῖς ἐκάναμεν τά τοιαῦτα, ἡ Πελοπόννησος, ἡ Ἀκαρνανία, αἱ Θῆβαι, Λιβαδιά, Σάλωνας, μέρος Θεσσαλίας, καί ὅλα τά νησιά τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ὠπλίσθησαν κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν. Μέχρι τῆς ὥρας, αἱ ναυμαχίαι καί αἱ ἡπειρομαχίαι ἐστάθησαν πρός βοήθειάν μας, αἱ ἀρχαί ὁμως ἐστάθησαν ὀλίγον φθοροποιαί εἰς μερικά μέρη. Ἀρχῆθεν τά κινήματα τῶν ὁμογενῶν μας ἤδελε γίνονται μέ περισσότερὰν ἐπίδοσιν καί δόξαν, ἀλλ' ἡ ἰσχυρά βοήθεια τῶν γειτόνων Βρετανῶν πρός τοὺς Ὀθωμανοὺς μᾶς ὑστέρησεν ἀπό πολλά τρόπαια, καί κατ' ἐξοχὴν ἀπ' ἐκεῖνο τῆς Πρεβύζης καί Πάργας. Πρό ὀλίγων ἡμερῶν οἱ Τοῦρκοι, ἀφήσαντες τὰς πεδιάδας, ἐπεριωρίσθησαν εἰς τά

Ἰωάννινα καί εἰς τὰ κάστρα Πρεβύζης, Ἄρτας, καί Πάργας. Φαίνεται ὅτι τὸ ψῦχος τοῦ χειμῶνος, ἢ καὶ ἄλλο τί ἄγνωστον εἰς ἡμᾶς, τοὺς ἐδίδασκε νά μεταχειρισθοῦν ἓνα εἶδος ἀνακωχῆς ἀρμάτων, τὸ ὁποῖον δέν ἤθελε ποτέ δεχθῶμεν, ἐάν ἡμεῖς προβλεμμένοι ἀπὸ ἀναγκαῖα τοῦ πολέμου. Διότι ὁ Ἀλῆ Πασιάς, ὢντας στενῶς πολιορκημένος, δέν δύναται νά μᾶς βοηθήσῃ.

Κύριε! Ἡ ὀργή τῶν Ὀθωμανῶν πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς μας εἶναι ἀπεριόριστος, καί κατ' ἐξοχήν πρὸς τοὺς Πελοποννησίους, οἱ ὅποιοι εἰς ὅσους Ὀθωμανοὺς ὑπετάχθησαν εἰς αὐτούς, τοὺς ἐμεταχειρίσθησαν, μέ ἄκραν θαρραρότητα. Ἡμεῖς ἔχομεν τὸν ζῆλον καί προθυμίαν νά τοὺς βοηθήσωμεν, τό, κατὰ δύναμιν, ἀλλ' ὡς προεῖπομεν, εὐρίσκόμεθα ὑστερημένοι πολεμικῶν ἀναγκαίων καί τοῦτο ἐξ ἀρχῆς ἐστάθη τό ἔμποδον εἰς τό νά πλατύνωμεν, κατὰ τήν ἐπιθυμίαν μας, τὰ σύνορα, καί νά στήσωμεν πλειότερα τρόπαια. Πανεκλαμπρότατε! Ἐν ἐνὶ λόγῳ, σᾶς ἐξομολογούμεθα ἐκ μέρους ὅλου τοῦ ἔθνους, ὅτι, εἰ μὲν τὰ ἀνίκητα αὐτοκρατορικά ρωσσικά ἄρματα κινηθοῦν κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν, δύναται νά σωθῇ τό ἔθνος μας, εἰδέ τούναντίον. Γονυπετῶς προσπίπτοντες εἰς τοὺς πόδας τοῦ μόνου, μετὰ Θεόν, προστάτου τοῦ ἔθνους μας Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου καί Αὐτοκράτορος, παρακαλοῦμεν νά σώσῃ καί ἀσφαλίσῃ ὅλον τό ἔθνος ἀπὸ τόν ἐπικείμενον κίνδυνον.

Ταῦτα πάντα σᾶς προσφέρομεν ἐκ μέρους ὅλου τοῦ ἔθνους, καί παρακαλοῦμεν τήν ὑμετέραν φιλογενεστάτην πανεκλαμπρότητα, νά ἤθελε τὰ ἐκκενώσῃ εἰς τοὺς πόδας τοῦ Αὐτοκράτορος, καί μόνου σωτῆρος τοῦ ἔθνους μας.

Ἡμεῖς δέ, μέ ὅλον τό θαυμάσιον σέβας, ὑποσημειούμεθα,

Τῆς Ὑμετέρας Πανεκλαμπρότητος,

Τῷ πανεκλαμπροτάτῳ διαφόρων ταγμάτων Ἰππεῖ, αὐτοκρατορωσικῷ μερικῷ Συμβουλᾷ Κόμητι Ἰ. Καποδίστριαν

[τ.σ.]

Ταπεινότατοι δούλοι καί Πρόεδροι τοῦ Σουλίου

Νοτῇ Μπότζαρης
Ζηγουρῆς Τζαβέλας
Τουσα Ζερβας
Γιοργάκης Διμοδράκος
Γιότης Τζαγγλής
Λαμπρο Βεῖκος

94

1822, 7 (19) Μαΐου. Επιστολή των απεσταλμένων Σουλιωτών Κίτσου Τζαβέλα και Γ. Ζέρβα προς τον Αλέξανδρο Α΄ με την παράκληση να παραχωρήσει στρατιωτικό εξοπλισμό στους Σουλιώτες, που είναι αποφασισμένοι να συμμετάσχουν στον εθνικό αγώνα των Ελλήνων.

Τρισάυγουστε Αυτοκράτωρ!

Ὁ μικρός λαός τοῦ Σουλίου δέν πρέπει νά ᾔναι ἀγνώριστος εἰς τήν Αὐτοκρατορικὴν Μεγαλειότητά Σου, διότι ἀφ' οὗ ἐδιάσθημεν νά ἀφήσωμεν τήν Πατρίδα μας, ἔπειτα ἀπό μίαν τριακονταετῇ ἀντίστασιν, ἐμβήκαμεν ὅλοι ἐν γένει εἰς τήν δούλευσιν τῆς Μεγαλειότητός Σου, καί ὄχι μόνον ἐδουλεύσαμεν εἰς τάς Ἰωνικάς νήσους, ἀλλά καί ἠκολουθήσαμεν τά νικηφόρα στρατεύματα τῆς Μεγαλειότητός Σου τόσον εἰς τήν Ἰταλίαν ὅσον καί εἰς τήν Τένεδον.

Ὁ ἅγιος Θεός ἠυδόκησε νά τελειώσῃ ἡ μετοικεσία, καί μέ αὐτήν τά δεινά μας, καί νά γενῶμεν πάλιν κύριοι τῆς πατροφῆς γῆς, ὅπου θέλομεν ἀνακαινίσει ὅσους Ἱερούς ναοὺς ἔκτισαν οἱ πατέρες μας, καί θέλομεν τόν λατρεῦει μετ' εὐγνώμοσύνης ὡς σωτῆρα καί λυτρωτὴν μας.

Ἡμεῖς, Μεγαλειότατε, δέν ἔχομεν τι κοινόν μέ τοὺς ἄλλους Γραικοὺς καί ἂν ἦτο δυνατόν νά δεχθῶμεν ὅσα ἐπωφελῇ προβλήματα μᾶς ἔκαμε καί μᾶς κάμνει ὁ Χουρσίτ Πασσᾶς ἐπίτροπος τοῦ Σουλτάνου, ἠθέλαμεν ἤσῃσι ἡσυχοὶ καί ἀνενοχλητοὶ εἰς τήν Πατρίδα μας. Διότι ἄλλος Ἄλῃ πασσᾶς εὐκόλα δέν γίνεται, ἀλλά καί ἂν ἤθελε γενῇ, πάλιν δέν ἔχομεν τί νά φοβηθῶμεν, διότι ὁ τοπος μας εἶναι ὠχυρωμένος εἰς τρόπον ὥστε ἡμποροῦμεν νά στεκώμεθα εἰς τήν διαφέντευσιν μόνον ὡσάκις αἱ δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ ἠθέλαν εἶναι πολλά ἀνώτεραι, ἢ θρησκεία ὅμως, ἡ συνείδησις, καί ἡ τιμιότης δέν μᾶς συγχωροῦν νά μείνωμεν ἀδιάφοροι, ὅταν οἱ ὁμογενεῖς μας χριστιανοὶ πάσχωσι, καί εἶναι εἰς κίνδυνον, καί ἰδοὺ διασμένοι νά σταθῶμεν προφυλακὴ τῆς Ἑλλάδος, καί νά ὑποφέρωμεν ἡμεῖς ὅλην τήν ὁρμὴν τοῦ ἐχθροῦ.

Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ ἐθνικός οὗτος πόλεμος δέν εἶναι πιθανόν νά τελειώσῃ ὀλίγωραν, ἐπειδὴ τό γένος εἶναι πτωχόν, καί δέν ἔχει τοὺς τρόπους διὰ νά μᾶς προβλέψῃ τά τοῦ πολέμου ἐφόδια, καί ἡμεῖς νεοφερμένοι εἰς τήν Πατρίδα μας εἴμεθα εἰς πενίαν, ἔκρινεν εὐλογον ἡ Πατρίς μας νά μᾶς ἐξαποστείλῃ πρὸς Σέ τόν φιλόανθρωπον καί φιλόχριστον βασιλέα διὰ νά πέσωμεν εἰς τοὺς πόδες τοῦ θρόνου, καί νά ζητήσωμεν συνδρομὴν εἰς τήν κατεπεύγουσαν ἀνάγκην μας.

Εἰς Πίσαν της Ἰταλίας ἀφ' οὗ ἐφθάσαμεν, μᾶς εἶπαν ὅτι δέν συμφέρει νά προχωρήσωμεν περαιτέρω, ἀλλ' ὅτι πρέπει νά κάμωμεν ἐγγράφως τό ζήτημά μας, καί νά ἐπιστρέψωμεν ὀπίσω.

Το ζήτημά μας, Μεγαλειότατε, εἶναι ὄχι μόνον πολλά μηκρόν, ἀλλά καί νομιμον, καί Ἱερόν. Ἐφόδια πολεμικά ζητοῦμεν διὰ νά φυλάξωμεν τήν ἀνεξαρτησίαν τῆς πατρίδος μας, τήν ἐλευθερίαν τῆς ἀγίας ἡμῶν πίστεως, καί τήν Ἑλλάδα κινδυνεύουσαν.

Τίτλους ἔχομεν εἰς τό νά τολμήσωμεν νά κάμωμεν τοῦτο τό ζήτημα ἀπό τήν Αὐτοκρατορικήν Σου Μεγαλειότητα, διότι εἴμεθα χριστιανοί, διότι εἴμεθα ὅλοι στρατιῶται ρῶσσοι, διότι ἡ ὑπόθεσίς μας εἶναι δικαία, καί νόμιμος, διότι μᾶς κατατρέχουν αἱ ἄλλαι χριστιανικαί δυνάμεις ὡς ἑτεροδόξους, καί διότι δέν μᾶς μένει ποῦ ἄλλοῦ νά προστρέξωμεν, εἰ μή πρὸς Σέ τόν ὀρθόδοξον καί ὁμόδρησκον Αὐτοκράτορα καί βασιλέα.

Ἰδού τό ζήτημά μας, καί ἡ παράκλησις τῆς Πατρίδος μας.

Τῶν δέ ἡρώων ἀπόγονε καί κλέος τῶν ὀρθοδόξων, ἔντεινε, κατ' εὐδοῦ καί βασίλευε ἔως οὗ ἐκλείψῃ ὁ ἥλιος, καί ἀντεναιρεθῇ ἡ σελήνη.

1822 Μαΐου) 7/19 ἐκ Πεισῶν.

Ταπεινότατοι δοῦλοι

Κυτξος Τζαθέλας
Γεώργιος Λάμπρο Ζέρβας

ΑΕΠΡΑ, Καγκελαρία, Κατάλογος 468. 1822, Φάκ. 2124, φ. 13-14, οπισθόφυλλο, πρωτότυπο.

95

1829, 15 (27) Φεβρουαρίου. Επιστολή του σέρβου δούκα Μίλος Ομπρένοβιτς προς τον υφυπουργό Εξωτερικών Κ. Β. Νέσελροντ σχετικά με την πίεση που ασκεί ο σουλτάνος στον Μουσταφά πασά της Σκόδρας, προκειμένου να τον εξαναγκάσει να συμμετάσχει στο μέτωπο του ρωσοτουρκικού πολέμου.

Εκλαμπρότατε Κόμη!
Φιλεύσπλαχνε Κύριε!

Τέσσερις μέρες μετά την αποστολή προς την Εξοχήτά Σας της από 23 του περασμένου Ιανουαρίου ταπεινότατης υπ' αρ. 1 απάντησης μου,¹ επέστρεψε ο απεσταλμένος μου, τον οποίον ήδη από τον Δεκέμβριο του περασμένου έτους 1828 είχα στείλει στη Σκόδρα για να παρακολουθήσει τις κινήσεις της Σκόδρας και της Αλβανίας. Λόγω μεγάλης χιονόπτωσης παρέμεινε εκεί μέχρι τα μέσα του Ιανουαρίου. Μου μετέφερε την είδηση, ότι ο πασάς της Σκόδρας ασχολείται, θεβαίως, με την συγκρότηση και την προετοιμασία των στρατευμάτων της Σκόδρας και της Αλβανίας για τον επερχόμενο πόλεμο. Ο στρατός αποτελείται τουλάχιστον από 30.000 Αλβανούς και κατοίκους της Σκόδρας, 24.000 Βόσνιους, αλλά οι 36.000 Τόσκηδες, Γκέγκηδες και Διμπριάνοι θα πρέπει να διαστούν ώστε να φτάσουν στην περιοχή του Βιδίνιου για να αντιπαραταχθούν στον αυτοκρατορικό ρωσικό στρατό.

Όπως αναφέρεται στην επιστολή μου προς την Εξοχήτά Σας της 5^{ης} Νοεμβρίου του περασμένου έτους 1828,² αυτές τις μέρες έφτασε ο απεσταλμένος του πασά της Σκόδρας Αθανάσιος Οικονόμος αρμάσης, χριστιανός άνδρας που απολαμβάνει πλήρως της εμπιστοσύνης του προαναφερόμενου πασά. Μου έφερε γραπτή διαβεβαίωση του πασά για την ειλικρινή φιλία του απέναντί μου, καθώς επίσης και την επίσημη ανακοίνωση του αναμενόμενου πολέμου του εναντίον του αυτοκρατορικού στρατού. Επίσης με συμβουλεύει φιλικά να μην φοβάμαι τις κινήσεις του στρατού του και την προσέγγισή του στα σερβικά σύνορα στο πρώτο μισό του ερχόμενου μήνα Μαρτίου. Τέλος, επιμένει με δέριμη να εμπιστευόμαι τα λόγια του απεσταλμένου του, όπως τα δικά του.

Ο απεσταλμένος του πασά όχι μόνο επιβεβαιώνει τις αναφορές των δικών μου απεσταλμένων σχετικά με τις κινήσεις της Σκόδρας, αλλά περιγράφει λεπτομερέστερα και εμπεριστατωμένα όλη την πορεία των εκεί προετοιμασιών, καθώς και το σχέδιο των Τούρκων, που παρακολουδούσε ο πασάς. Ο πασάς έλαβε δύο διαταγές του σουλτάνου, που καλούν αυτόν και τον λαό της Σκόδρας και της Αλβανίας να υπερασπίσουν το βασίλειο και τον νόμο. Όπως είχα αναφέρει στις προηγούμενες εκδόσεις μου προς την Εξοχήτά Σας σχετικά με τις κινήσεις της Σκόδρας, με την πρώτη διαταγή έπρεπε να κινηθούν εσπευσμένα προς Βιδίνιο, με τη δεύτερη προς Ρουστσούκ. Μερικές ημέρες πριν την αναχώρηση του απεσταλμένου του πασά για τη Σερβία έφτασε και η τρίτη αυστηρή διαταγή, με την οποία πρέπει να είναι έτοιμος στην καθορισμένη ώρα, και να σπεύσει προς τη Σόφια, όπου βρίσκεται η έδρα του, και απ' όπου θα δίνει την κατάλληλη κατεύθυνση στις στρατιωτικές του εντολές, ξεκινώντας από τα σύνορά μας

στα παράλια του Δούναβη ως το Ρουστσούκ, και όπου αλλού χρειαστεί. Ο πασάς απάντησε σε αυτή την έκκληση του σουλτάνου, ότι υπακούει τις διαταγές του, και δεν θα καθυστερήσει να φτάσει την καθορισμένη ώρα στη Σόφια με τους 18.000 Οθωμανούς του και τους 12.000 άλλους Λατίνους της Σκόδρας, οι οποίοι δεν πληρώνουν άλλους φόρους, εκτός από την υποχρέωσή τους σε περίπτωση πολέμου να πολεμήσουν για λογαριασμό του χωρίς μισθό, παρά μόνο για φαγητό. Ο πασάς υποσχέθηκε στον σουλτάνο να συντηρήσει αυτόν τον στρατό με δικά του έξοδα.

Υπό την αρχηγία του πασά της Σκόδρας θα βρίσκεται όχι μόνο αυτός ο στρατός της Σκόδρας και της Αλβανίας, που αποτελείται περίπου από 30.000 άτομα, αλλά και ο στρατός της Βοσνίας που αποτελείται από 24.000 άτομα θα ενωθεί με αυτόν. Η Βοσνία έλαβε από τον σουλτάνο εντολή να παραχωρήσει 30.000 άτομα και, επιθυμώντας να επανορθώσει το έγκλημα της εξέγερσής της εναντίον του Αμπντουραχμάν πασά,³ βρέθηκε αμέσως προετοιμασμένη να βοηθήσει τον σουλτάνο στον αγώνα του κατά του εχθρού του Ισλάμ. Εν τω μεταξύ, δεν τολμούσε να εμπιστευτεί την τύχη της σε κανέναν, ούτε να πιστέψει ακόμα και τον τωρινό δεξίηρ της Ναμίκ Αλή πασά, καθώς φοβόταν, ότι κάποιος άλλος θα στείλει τον στρατό της σε πιο επικίνδυνες μάχες, όπου και θα καταστραφεί. Γι' αυτόν τον λόγο απευδύνθηκε στον πασά της Σκόδρας, ο οποίος συνηθίζει να τηρεί πιστά τον λόγο του, με την παράκληση να μεριμνήσει ώστε να πάρει από την Πύλη την αρχηγία και του στρατού της Βοσνίας, και να μειώσει ο σουλτάνος τα απαιτούμενα άτομα μέχρι τις 24.000, τα οποία η Βοσνία θα εφοδιάσει με δικά της έξοδα. Ο πασάς της Σκόδρας παρουσίασε τον Δεκέμβριο του περασμένου έτους 1828 αυτή την παράκληση των Βόσνιων στον σουλτάνο, και ο τελευταίος την ενέκρινε. Κατά συνέπεια δύο βόσνιοι αρχηγοί των σπαχήδων (αλαμπέηδες) έσπευσαν τον Ιανουάριο του τρέχοντος έτους στην έδρα του διοικητή τους στη Σόφια, μερικοί από τους Βόσνιους πασάδες μίας ιππουρίδας, που βρίσκονταν στην Νίσα και στη Ράβνα, επέστρεψαν στα σπίτια τους με διαταγή να συγκεντρώσουν νέο στρατό και να σπεύσουν στον ορισμένο τόπο.

Μαζί με όλα αυτά πρέπει να σημειωθεί και η πιθανότητα της ένωσης των στρατών των Τοσκήδων, Γκέγκηδων και Διμπριάνων με τον στρατό της Σκόδρας, της Αλβανίας και της Βοσνίας, επίσης υπό την αρχηγία του πασά της Σκόδρας. Ο Ρούμελή θαλασής αφαίρεσε τη ζωή του διοικητή των εθνοτήτων αυτών Ντουλτσίνσκι, επειδή ήταν υπαίτιος για τις απαιτήσεις τους να πληρωθούν για τις υπηρεσίες τους εναντίον των Ελλήνων. Οπότε, αυτοί οι λαοί εκδηλώνουν την πλήρη αφοσίωσή τους στον πασά της Σκόδρας και

υπόσχονται να του δώσουν από τη δική τους πλευρά 36.000 άτομα ως βοήθεια εναντίον των Ρώσων, με την προϋπόθεση ότι θα πληρωθούν τίμια, όπως και τα άλλα στρατεύματα, κάτι το οποίο δεν έγινε όταν εκστράτευσαν εναντίον των Ελλήνων. Ο πασάς της Σκόδρας, πριν ακόμα στείλει τον απεσταλμένο του σ' εμένα, έστειλε τον δικό του Διθάν εφέντη στον Σουλτάνο με την απαίτηση να του εκχωρηθεί για τους προαναφερόμενους Τόσκηδες, Γκέγκηδες και Διμπριάνους μισθός τριών μηνών ύψους 2.000.000 πιάστων, καθώς και να εξασφαλισθεί τροφοδοσία για όλον τον αποτελούμενο από τους λαούς αυτούς βοσνιακό στρατό. Επίσης, έστειλε τους δύο δικούς του στρατιωτικούς αρχηγούς στη Σόφια, προκειμένου να συγκεντρώσουν σημαντικό αριθμό κανονιών, πυροβολητών και εφοδίων.

Μόλις λάβει τις πρώτες ειδήσεις, ότι η έδρα του είναι έτοιμη, ο πασάς δεν θα καθυστερήσει να πάει στη Σόφια προσωπικά μαζί με τον στρατό του, όπου θα περιμένει εκεί τις επόμενες εντολές του σουλτάνου.

Το σχέδιο όλων αυτών των στρατευμάτων είναι το εξής: όσο ο κυρίως ρωσικός στρατός πλησιάζει στη Σούμλα και σε άλλους τόπους στα Βαλκάνια, ο στρατός της Σκόδρας και της Βοσνίας ολόκληρος ή σε μικρότερα τμήματα θα περάσει τον Δούναβη για να φτάσει στη Βλαχία, και δεν θα σταματήσει τις πολεμικές ενέργειες στα μετόπισθεν και πλαγίως του ρώσικου στρατού.

Με σκοπό να μου αναγγείλει επίσημα την εκστρατεία του εναντίον των Ρώσων, ο πασάς έστειλε ως απεσταλμένο του έναν από τους πιο έμπιστους υπαλλήλους του. Είναι χριστιανός, πολύ αφοσιωμένος στη Ρωσία από την εποχή του πολέμου με την Πύλη 1807-1811, όταν ήταν λοχαγός-αρμάσης στη Βλαχία. Και ο αδελφός του, Αλέξανδρος Οικονόμος, χρησιμοποιείται για μυστικές υπηρεσίες από την Αυτού Εξοχήτά του βαρ[όνο] Γεϊσμαρ. Θεωρώ την είδηση αυτή ακόμα πιο επίσημη, εφόσον και ο δικός μου απεσταλμένος, που βρίσκεται στη Σκόδρα κατά την παραμονή εκεί των αγιάνηδων και των μουσελίμηδων της Σκόδρας και της Αλβανίας και την απογραφή των δυνάμεων τους σ' αυτή την πόλη, την επιβεβαιώνει. Επομένως συμπεραίνω τα εξής: παρ' όλο, που κατά τη δική μας γνώμη η κατάσταση στην Αλβανία και οι υπολογισμοί του ίδιου του πασά της Σκόδρας δεν του επέτρεπαν να σπεύσει εναντίον του ρωσικού αυτοκρατορικού στρατού, επιβεβαιώνω, βασιζόμενος στην ακρίβεια των πληροφοριών μου οι οποίες ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα λόγω παραμονής μου κοντά στους τόπους αυτούς και λόγω των φιλικών σχέσεών μου με διάφορους πασάδες, ότι είτε στα παράλια του Δούναβη από τα σύνορα της Σερβίας μέχρι ακόμα και το Ρουσσούκ, είτε στην ίδια την Μολδοβλαχία, ο ρωσικός αυτοκρατο-

ρικός στρατός εάν δεν συναντήσει 90.000 Τούρκους, περισσότερους δηλαδή από τον προηγούμενο πόλεμο, θα είναι τουλάχιστον αναγκασμένος να αγωνιστεί με 30.000 άτομα από τη Σκόδρα και την Αλβανία, και με 24.000 Βόσνιους.

Δεν αμφισβητείται το γεγονός ότι ο πασάς της Σκόδρας είναι σε θέση, από την περιοχή που βρίσκεται υπό τη δική του διοίκηση και από τους άλλους τόπους που υποτάσσονται σε αυτόν εθελοντικά, να συγκεντρώσει στρατό πάνω από 90.000 άτομα. Ειδικά δε, όταν τελευταία στα μέρη αυτά ο τούρκικος λαός είναι περισσότερο από πριν αναστατωμένος με την ανακοίνωση των τελευταίων διαταγών του σουλτάνου. Με αυτήν τη διαταγή ο σουλτάνος όχι μόνο καλεί τους Τούρκους στην υπεράσπιση του Βασιλείου και του νόμου, αλλά τους ανακοινώνει, ότι ο εχθρός του Ισλάμ απαιτεί από τον Σουλτάνο σε κάθε τούρκικη πόλη και κάθε χωριό να υπάρχει ένας ρώσος πράκτορας εξουσιοδοτημένος να δεχτεί κάθε τούρκο υπήκοο υπό την προστασία του και στην υπηκοότητα του ρώσου Βασιλιά. Επίσης αναφέρει, ότι ο άπιστος της Μόσχας με αυτό τον τρόπο σκοπεύει να απομακρύνει όλους τους υποτελείς του σουλτάνου από τον νόμιμο Βασιλιά τους⁴ και να τους ενώσει υπό τον ίδιον, ότι καταγίνεται με το να μετατρέψει τα μωαμεθανικά τζαμιά σε χριστιανικές εκκλησίες, να παραδιάσει και να καταστρέψει τον νόμο των μωαμεθανών και, τέλος, να ατιμάσει όλες τις τουρκάλες γυναίκες και τα παιδιά. Οπότε, λόγω της σπίδας που άναψε η διαταγή στους Τούρκους, και λόγω των μεγάλων εδαφών και των πολυπληθών περιοχών της Σκόδρας, της Αλβανίας, της Βοσνίας, των Τόσκηδων, των Γκέγκηδων και Διμπριάνων δεν βρίσκω αδύνατον ο πασάς της Σκόδρας να κινητοποιήσει 90.000 άτομα εναντίον της Ρωσίας. Είναι αμφίβολο εάν ο σουλτάνος θα μπορέσει να εξασφαλίσει την τροφοδοσία του στρατού στις περιοχές όπου θα δράσει. Μη γνωρίζοντας, όμως, τα αποτελέσματα της περασμένης συγκομιδής σε αυτούς τους τόπους, το μόνο που μπορώ να βεβαιώσω αναμφισβήτητα, είναι ότι ο πασάς μόνο σε περίπτωση έλλειψης τροφοδοσίας δεν θα μπορέσει να κινήσει όλο το στρατό, ο οποίος τώρα διακρίνεται για τον ενθουσιασμό του. Ούτε η κατάσταση στην Αλβανία, ούτε άλλοι δικοί του υπολογισμοί θα εμποδίσουν τον πασά.

Θα ήθελα να συμπληρώσω ότι επειδή είχα λάβει τις ύψιστες συμβουλές της Εξοχότητάς Σας σχετικά με τις σχέσεις μου με τον πασά της Σκόδρας στις 18 Δεκεμβρίου του προηγούμενου έτους 1828⁵ και πριν την άφιξη του απεσταλμένου του πασά, δεν υποσχέθηκα απολύτως τίποτα, ούτε εξέφρασα καμία επιθυμία. Μόνο προσπαθούσα να τον διαβεβαιώσω για τον ατελείωτο σεβασμό μου και την φιλία μου προς αυτόν.

Θα θεωρήσω τιμή μου να τολμώ να λέγομαι της Εξοχότητός Σας, Εύσπλαχνου Κύριου ταπεινότητας υπηρέτης Μίλος Ομπρένόβιτς, Δούκας της Σερβίας.

Κραγιούγεδατς

15 Φεβρουαρίου 1829.

[Σημείωμα πάνω από το κείμενο:] *για το Νο 544/1829/.*

ΑΕΠΡΑ, Αγία Πετρούπολη, Κύριο αρχείο, III-5, Κατάλογος 101, 1813, Φάκ. 10, φ. 6-7^ν, πρωτότυπο.

¹ *Τέσσερις μέρες μετά την αποστολή προς την Εξοχότητά Σας της από 23 του περασμένου Ιανουαρίου ταπεινότητας υπ' αρ. 1 απάντησης μου:* Σε αυτήν την επιστολή ο Μ. Ομπρένόβιτς ενημερώνει ότι ο Μουσταφά πασάς προκάλεσε τον θυμό του σουλτάνου με την χωρίς άδεια επιστροφή του από την εκστρατεία εναντίον των εξεγερμένων Ελλήνων το 1823 και με την μη εκπλήρωση των διαταγών να εκκινήσει για το μέτωπο στην αρχή του ρωσοτουρκικού πολέμου του 1828. Για να εξασφαλίσει υποστήριξη σε περίπτωση εχθρικών πράξεων της Πύλης, ο πασάς της Σκόδρας άρχισε επαφές με τον κυβερνήτη της Σερβίας (ΑΕΠΡΑ, Αγία Πετρούπολη, Κύριο αρχείο, 1-9, Κατάλογος 8, 1825-1831, Φάκ. 3, φ. 331-333).

² *στην επιστολή μου προς την Εξοχότητά Σας της 5^{ης} Νοεμβρίου του περασμένου έτους 1828:* Στην από 5 (17) Νοεμβρίου 1828 επιστολή του Μ. Ομπρένόβιτς προς Κ. Β. Νέσελροντ, που περιέχεται στον φάκελο, δεν διέγεται το θέμα των επαφών του με τον Μουσταφά πασά. Βλ. ΑΕΠΡΑ, Αγία Πετρούπολη, Κύριο αρχείο, 1-9, Κατάλογος 8, 1825-1831, Φάκ. 3, φ. 279-280^ν. Πιθανόν υπήρχε και άλλη επιστολή του Μ. Ομπρένόβιτς με την ίδια ημερομηνία, η οποία λείπει από αυτόν τον φάκελο.

³ *επιθυμώντας να επανορθώσει το έγκλημα της εξέγερσης της εναντίον του Αμντουραχμάν πασά:* Στην από 9 (21) Σεπτεμβρίου 1828 επιστολή του, ο Μ. Ομπρένόβιτς ενημερώνει τον Κ. Β. Νέσελροντ για την εξέγερση των Βόσνιων εναντίον του αρμοστή του Σουλτάνου στη Βοσνία, Αμντουραχμάν πασά, «που αφαίρεσε από μερικούς την ζωή, και από τους άλλους τις περιουσίες». Ως αποτέλεσμα, ο Μαχμούτ Β' αναγκάστηκε να αντικαταστήσει τον Αμντουραχμάν πασά με τον Ναμίκ Αλή πασά. Στους Βόσνιους δόθηκε η υπόσχεση ότι δεν θα εφαρμόζεται στην περιοχή τους το συγκεντρωτικό σύστημα που εφαρμόστηκε στην αυτοκρατορία με τις μεταρρυθμίσεις (Βλ. ΑΕΠΡΑ, Αγία Πετρούπολη, Κύριο αρχείο, 1-9, Κατάλογος 8, 1825-1831, Φάκ. 3, φ. 264-265).

⁴ *ο άπιστος της Μόσχας με αυτό τον τρόπο σκοπεύει να απομακρύνει όλους τους υποτελείς του σουλτάνου από τον νόμιμο Βασιλιά τους:* Περιγράφονται προπαγανδιστικές θέσεις των τουρκικών αρχών για τους «άπιστους μοσχοδίτες» (τουρκ.

Gavur, Γκιαούρ – για τους μουσουλμάνους περιφρονητικό παρατσούκλι όλων των αλλόθρησκων), που δήθεν σκοπεύουν να υποτάξουν όλους τους υπηκόους του σουλτάνου, να μετατρέψουν τα τζαμιά σε εκκλησίες και να ασκήσουν βία στον άμαχο πληθυσμό. Αυτή η προπαγάνδα είχε σκοπό τη διέγερση του φανατισμού μεταξύ των μουσουλμάνων τις παραμονές των αναμενόμενων αποφασιστικών μαχών του ρωσοτουρκικού πολέμου.

⁵ λάβει τις ύψιστες συμβουλές της Εξοχότητάς Σας [...] στις 18 Δεκεμβρίου του προηγούμενου έτους 1828: Σ' αυτήν την επιστολή περιέχονται οι απαντήσεις του Κ. Β. Νέσελροντ στον Μ. Ομπρένοβιτς σχετικά με τον χαρακτήρα των επαφών του με τον Μουσταφά πασά: «Η σωφροσύνη απαιτεί να συνεχίσετε τις φιλικές σχέσεις μαζί του, αποφεύγοντας πάντα την παραπλάνηση, χωρίς όμως να του υπόσχεστε γραπτώς ένοπλη βοήθεια σε περίπτωση, που η Οθωμανική Πύλη κάποια στιγμή θα αποφασίσει να στείλει στρατό εναντίον του». Αυτή η γραπτή υπόσχεση, κατά την άποψη του υφυπουργού Εξωτερικών, θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί εναντίον του κυβερνήτη της Σερβίας και να του αφαιρέσει όλα τα δικαιώματα, που απέκτησε «με πολυετή υπομονή, θυσίες και σιωπηλή υποταγή στο σουλτάνο» (ΑΕΠΡΑ, Αγία Πετρούπολη, Κύριο αρχείο, 1-9, Κατάλογος 8, 1825-1831, Φάκ. 3, φ. 285-286').

96

1829, 7 (19) Ιουνίου. Επιστολή του Σέρβου δούκα Μίλος Ομπρένοβιτς στον αρχιστράτηγο της 2^{ης} στρατιάς Ι. Ι. Ντίμπιτς με την είδηση ότι ο Μουσταφά πασάς της Σκόδρας ξεκίνησε για το μέτωπο, καθώς επίσης και μια περιγραφή της προσωπικότητάς του και του στρατού του.

Αντίγραφο από την επιστολή του Αρχηγού του Σέρβικου Λαού Δούκα Μίλος Ομπρένοβιτς στον αρχιστράτηγο της 2ης στρατιάς

Ποζάρεβατς [: Πασάροβιτς], 7 Ιουνίου 1829.

Αυτή την ώρα επέστρεψε ο απεσταλμένος μου, τον οποίο είχα στείλει ήδη από τις 10 του προηγούμενου Μαΐου στην Πρίστινα, με σκοπό να συναντήσει τον πασά της Σκόδρας και να παρακολουθήσει τον στρατό του, που ξεκίνησε την πρώτη του ιδίου μήνα με κατεύθυνση τη Νίσσα. Όταν δεν τον βρήκε εκεί, πήγε στην ίδια τη Σκόδρα και συνάντησε τον πασά στον ποταμό Σπας, που απέχει 16 ώρες από τη Σκόδρα. Ο πασάς τελικά ξεκίνησε με τον στρατό του μόνο στις 25 του προαναφερόμενου μήνα. Ακολούθησε τον πασά 4 ημέρες στην πορεία του.

Σπεύδω, χωρίς καμία καθυστέρηση, να γνωρίσω στην Εξοχήτητά Σας τα νέα που έφερε ο απεσταλμένος και που μάθαμε μέσω του χριστιανού λοχαγού αρμάση Αναστάσιου Οικονόμου.

Όπως ενημέρωσα την Εξοχήτητά Σας στην επιστολή μου υπ' αρ. 4 της 30ης Απριλίου,¹ ο πασάς θα ξεκινούσε με τον στρατό του ήδη από την 1^η Μαΐου για το Βιδίνιο, όμως τον καθυστέρησαν οι κάτοικοι της Ποντγκόριτσα. Αυτός ο λαός, μικρός σε πληθυσμό, που γειτονεύει με τη Σκόδρα και το Μαυροβούνιο και δεν αναγνωρίζει τη διοίκηση ούτε του πασά της Σκόδρας, ούτε του μητροπολίτη του Μαυροβουνίου, ήθελε να επωφεληθεί από τις προετοιμασίες του πασά κατά την πορεία του προς το Βιδίνιο. Έχοντας σκοπό να αδειάσει τα γειτονικά σ' αυτόν χωριά του, εξοπλίσθηκε. Ο πασάς είχε ήδη συγκεντρώσει 10.000 άτομα στον στρατό του και έστειλε μερικούς εναντίον των κατοίκων της Ποντγκόριτσα. Τους ανάγκασε να ζητήσουν συγχώρεση και ελεημοσύνη, τις οποίες και τους παραχώρησε κατόπιν συμβουλής του ίδιου του μητροπολίτη του Μαυροβουνίου. Μετά από αυτή την υπόθεση ξεκίνησε αμέσως με τον στρατό του προς την Νίσα, με σκοπό να βοηθήσει στο Βιδίνιο. Την ώρα που σας γράφω θα είναι στο Ουσκιούπ, απ' όπου σε 12 ημέρες θα φτάσει στη Νίσα, υπολογίζοντας να κάνει τη διαδρομή από τη Σκόδρα στο Βιδίνιο σε 36 μέρες, σε περίπτωση που δεν θα λάβει στην πορεία άλλη διαταγή του σουλτάνου να αλλάξει κατεύθυνση.

Ο στρατός του πασά της Σκόδρας, όπως αναφέρει ο έμπειρος σε στρατιωτικές υποθέσεις απεσταλμένος μου, αποτελείται από 22.000 άτομα από το ίδιο το πασαλίκι της Σκόδρας, οι περισσότεροι καθολικοί. Στην Νίσα θα ενωθεί μαζί τους ο στρατός των άλλων αλβανών πασάδων, που βρίσκονται υπό την διοίκηση του πασά της Σκόδρας, Διάκοβας, του Πετς, του Ουσκιούπ, Τέτοβου, Λέσκοβας και της Πρίστινας, ο οποίος αποτελείται από 6.000 μέχρι 8.000 άτομα. Περιμένουν και τη συμμετοχή του στρατού της Βοσνίας, υπό τη διοίκησή του.

Ο απεσταλμένος μου που είδε τον στρατό του πασά με τα μάτια του, δεν μπορεί να μην επαινέσει ούτε τον εξοπλισμό και τα ρούχα, ούτε την ίδια την εμφάνιση αυτών των κατοίκων της Σκόδρας, οι οποίοι είναι οι καλύτεροι. Ιδιαίτερα επαινεί το ιππικό του πασά, που αποτελείται από 4.000 άτομα, από τους οποίους ο καθένας με το αλόγο του είναι καλύτερος από τον άλλον. Μαζί τους μεταφέρονται περίπου 20.000 φούντια εξοπλισμού και 7 μικρά κανόνια, που υπηρετούνται από πυροβολητές. Ο σουλτάνος έστειλε στον πασά προκαταβολή της πληρωμής για τους στρατιώτες από 50 λέβα, δηλαδή 1.000.000 λέβα. Ο πασάς από το δικό του ταμείο συμπλήρωσε ακόμα 20 λέβα. Αυτό το ποσό μοιράστηκε στους απλούς στρατιώτες, ενώ στους αρχηγούς

δόθηκαν από 250 ως 5.000 λέβα. Ο στρατός της Σκόδρας χωρίζεται βάσει των φυλών και του διαφορετικού ρουχισμού. Ένας είναι ντυμένος με έντονα κόκκινα, άλλος με άσπρα, τέλος, τρίτος με άσπρα και μαύρα ριχτά ρούχα. Είναι εξοπλισμένοι με ένα ντουφέκι, ένα πιστόλι και ένα μεγάλο μαχαίρι. Τα στρατεύματα των άλλων πασάδων δεν είναι τόσο αξιόλογα όσο της Σκόδρας.

Παρακαλώ την Εξοχήτά Σας να προσέξει, ότι ο αλβανικός στρατός έχει συνηθίσει στις μάχες να επιτίθεται δυναμικά στον εχθρό. Σε περίπτωση που η πρώτη απόκρουση είναι επίσης ισχυρή και καλά οργανωμένη, το ηθικό του στρατού πέφτει, οι στρατιώτες αρχίζουν να τρέχουν, όχι μόνον εγκαταλείπουν τη μάχη, αλλά και κατευθύνονται στα σπίτια τους. Ο στρατός με πειθαρχία υπακούει τον πασά. Τέλος, δεν πρέπει να παραβλέπουμε, ότι οι κάτοικοι της Σκόδρας και οι Αλβανοί που μένουν στα ορεινά, έχουν συνηθίσει τον πιο καθαρό αέρα και το πιο νόστιμο και καλό για την υγεία νερό. Γι' αυτόν το λόγο τα εδάφη του Βιδινίου δεν θα τους ταιριάζουν, και θα χάσουν εκεί την πλειονότητα των δικών τους από τις αρρώστιες, ειδικά τώρα, που είναι εποχή ωρίμανσης διάφορων λαχανικών.

Ο ίδιος ο πασάς έλεγε στον απεσταλμένο μου: «Είμαι ο Αρχιστράτηγος στην περιοχή του Βιδινίου. Σε περίπτωση που θα ανακαλύψω κάποια δολιότητα είτε από την πλευρά της Πύλης, είτε άλλων πασάδων που υπάγονται σε μένα ή βρίσκονται τώρα σε περιοχή του Βιδινίου, θα επιστρέψω στο σπίτι μου, χωρίς να πολεμήσω ούτε μία φορά τον εχθρό. Δεν πάω να νικήσω τη δυνατή και μεγάλη Ρωσία, αυτό είναι αδύνατον για μένα. Όμως υπακούω στις διαταγές της Πύλης για να αποδείξω ότι δεν είμαι Χριστιανός, αλλά Μουσουλμάνος. Παρά ταύτα δεν είμαι ακραίος Μωαμεθανός και ηλίθιος Ασιάτης, αγαπάω την ανθρωπότητα και γνωρίζω πολλά πράγματα. Όποιος από εδώ και πέρα θα κυβερνήσει την Κωνσταντινούπολη, θα του υποκλιθώ και θα είμαι δούλος του, ακόμα και αν την κατακτήσουν οι ίδιοι οι Ρώσοι».

Ο πασάς της Σκόδρας είναι περίπου 45 χρονών, γενναίος, δραστήριος, κινείται μόνο με σωφροσύνη, δοκιμασμένος σε πολεμικές επιχειρήσεις και γνώστης των μαθηματικών, τα οποία διδάχτηκε. Είναι πολύ φιλελεύθερος, εκτιμά τις ανθρωπιστικές αρχές και τους ίδιους τους Χριστιανούς. Παραχώρησε στους δικούς του κατοίκους της Σκόδρας ένα είδος διοίκησης, παρόμοιο με του λαού της Σερβίας. Ασχολείται επιμελώς με το διάβασμα εφημερίδων. Σε εμένα εκφράζει ιδιαίτερη εμπιστοσύνη και φιλικά αισθήματα, κάτι το οποίο επιβεβαιώνει, στέλνοντας μέσω του απεσταλμένου μου ένα «σχαβλ» [: άγνωστη λέξη] που κοστίζει πάνω από 10.000 λέβα. Ελπίζω και πιστεύω, εάν χρειαστεί να τον παρακαλέσουμε για κάτι, να μην κάνω λάθος με την παρουσίασή μου αυτή.

Παρακαλώ την τιμή να είμαι...

ΑΕΠΡΑ, Αγία Πετρούπολη, Κύριο αρχείο, I-9, Κατάλογος 8, 1825-1831, Φάκ. 3, φ. 419-421^ν, αντίγραφο. Το παρόν αποτελεί μετάφραση από τα ρωσικά.

¹ Όπως ενημέρωσα την Εξοχήτητά Σας στην επιστολή μου υπ' αρ. 4 της 30^{ης} Απριλίου: Στην επιστολή από τις 30 Απριλίου (12 Μαΐου) 1829, ο Μ. Ομπρένοβιτς ενημερώνει τον Ι. Ι. Ντίμπιτς για την επιστολή του Μουσταφά πασά, την οποία έλαβε λίγες μέρες πριν, όπου περιλαμβάνεται η είδηση ότι «την 1^η του ερχόμενου μήνα Μαΐου με τον στρατό της Σκόδρας, της Αλβανίας και της Βοσνίας αυτός προσωπικά ξεκινάει την πορεία εναντίον των Ρώσων μέσω Πρίζρεν, Πρίστινας και Νίσας προς Βιδίνιο». Στην επιστολή του Μ. Ομπρένοβιτς επισυνάπτεται το αντίγραφο του γράμματος «του Μουσταφά πασά, βεζίρη του Σκουταρίου και κυρίαρχου όλης της Αλβανίας» από τις 15 (27) Απριλίου 1829. Ο Διοικητής της Σκόδρας υπόσχεται, όταν τα στρατεύματα θα περάσουν στα γειτονικά σύνορα της Σερβίας, «δεν θα σας εξαπατήσουν», και παρακαλούσε τους Σέρβους με τη σειρά τους «να μην κάνουν κανένα κακό στους ανθρώπους μου» (ΑΕΠΡΑ, Αγία Πετρούπολη, Κύριο αρχείο, I-9, Κατάλογος 8, 1825-1831, Φάκ. 3, φ. 403-404^ν).

97

1830, 22 Νοεμβρίου (4 Δεκεμβρίου). Έκδοση του προξένου στη Βόρειο [εννοεί: Στερεά] Ελλάδα και Εύβοια Ι. Κ. Παπαρηγόπουλου προς το ασιατικό τμήμα του υπουργείου Εξωτερικών σχετικά με τις ενέργειες του μεγάλου βεζίρη Μεχμέτ Ρεσίτ Κιουταχή για την αποκατάσταση της κυριαρχίας της Πύλης στη νότιο Αλβανία και για την προσέλκυση με το μέρος της του πληθυσμού της Ακαρνανίας και της Ηπείρου. (Επισυνάπτεται λίστα των Αλβανών μπέηδων, που σκοτώθηκαν ή μετανάστευσαν στην Κέρκυρα).

*Au Département Asiatique du Ministère
Impérial des affaires étrangères*

Le Conseiller honoraire Paparigopoulo

Je me fais un devoir de soumettre au Départeme[nt] Asiatique un abrégé de ce qui s'est passé en Albanie depuis mon arrivée dans cette partie de la Grèce jusqu'à ce jour.

Il est déjà parvenu peut-être à la connaissance du Département Asiatique, que la Porte Ottomane méditant l'assujettissement de l'Albanie, afin de la soumettre au nouveau système qu'elle adopta chargea le Grand-Visir Kioutahi de cette expédition.

Que ce dernier arrivé à Bitoglia fit appeler la milice Albanaise sous prétexte de vouloir leur payer les soldes arriérées et que dans cette invitation il fit massacrer ceux des Beys ou Princes de cette nation qui s'y étaient rendus.

Qu'au bruit de ce massacre qui causa une terreur panique, plusieurs de ces Beys pensèrent à la fuite; quelques uns opposèrent une faible résistance, et le Grand Visir parvint à se rendre en quelque sorte maître de l'Albanie.

Maintenant je me permettrai d'ajouter à l'égard des Beys qui prirent la fuite quelques particularités qui m'ont été communiquées par des Albanais même aussi bien que par d'autres qui ont une fréquente correspondance avec l'Albanie.

Le gouvernement Ionien faisait des difficultés jusqu'à un certain tems à admettre dans ses états les Beys qui ont voulu s'y réfugier, moins pour cultiver l'amitié de la Porte que pour ne pas donner un tel exemple au gouvernement Grec, dans le dessein de lui ôter tout droit de recevoir dans ses états les Albanais que des relations d'amitié ou bien d'autres facilités les obligeraient d'y prendre recours. Mais dès qu'il fut sûr de son fait, le susdit gouvernement Ionien s'entendit, à ce qu'il paraît, avec le Grand Visir et lui prouva qu'il convenait mieux à ses vues que les Beys trouvâssent un asyle, dans les Sept îles, sans quoi le désespoir les aurait portés à reprendre les armes. Dès lors ceux qui ont cherché un asyle à Corfou et dont les noms se trouvent dans la liste que je prends la liberté de joindre ici sous la lettre A*, furent admis sans exception.

A la suite de ses progrès le Grand Visir vint s'établir à Janina, où il se mit à intriguer afin d'ôter au gouvernement Grec tout espoir futur sur la possession de l'Acarnanie. C'est dans ce but qu'il fit faire aux Notables de cette Province toute sorte de promesses flatteuses, afin qu'ils fissent aux-mêmes la proposition de vouloir rester sous la domination Ottomane avant que le sort définitif de leur patrie fût prononcé par la Triple Alliance. Quelques-uns séduits par les promesses avantageuses du Grand Visir, ou bien dans la crainte d'encourir sa disgrâce, en cas que leur pays ferait partie de l'état Ottoman étaient sur le point de succomber. Je crus analogue à mes devoirs de les en dissuader, et de les rassurer, lorsque ceux-ci fondés sur l'attachement qu'ils avouent eux-

* Βλ. συνημμένο.

même d'avoir eu de tout tems et par tradition paternelle à la Russie, et sur l'amitié qu'ils veulent me porter, sont venus me consulter sur le mode de conduite à suivre dans des circonstance aussi critiques.

Je leur donnai par conséquent à entendre qu'ils ne devraient nullement agir de leur propre chef, que sans prêter l'oreille à des insinuations de cette nature il était au contraire dans leur devoir d'attendre patiemment le sort final de leur Patrie, et cela pour avoir des droits à la magnanimité de Hautes Puissances Alliées, les quelles dans ce cas continueraient à les protéger, quand même leur pays natal resterait hors du nouvel état Grec.

D'après les plus récentes informations que je viens d'avoir de bonne source et que je m'empresse de soumettre au Département Asiatique, le Grand Visir ne force plus les Albanois à accepter la tactique. Il fit proposer aux Parguïens émigrés de retourner dans leur pays et de rentrer dans la possession de leurs biens. Il établit une police dans les principaux endroits de l'Albanie. Il s'occupe au maintien de l'ordre dans l'intérieur de cette Province et se vante, dit-on, qu'il fera en sorte que les Grecs du nouvel état quittassent de volonté leur pays pour aller vivre sous les douces lois.

Il protège le peuple en persécutant les Primats et Notables des deux Nations qui l'opprimaient et le dépouillaient autrefois; ce qui est cause que quelques-uns d'entr'eux ayant été appelés à se présenter devant lui d'après de nombreuses réclamations faites à leur charge cherchent aujourd'hui un asyle dans l'état Grec.

Au reste, on assure que le Grand Visir vient de faire un très bon accueil à quelques négociants Russes, natifs de Zagori, les quels après un long séjour dans l'étranger sont dernièrement retournés dans leurs foyers pour joindre leurs familles.

Je me suis fait un devoir de soumettre au Département Asiatique tous ces faits que j'ai l'honneur d'exposer dans le présent rapport; ils ont été contenus dans ceux adressés à Monsieur le Chargé d'affaires.

Le consul da Russie dans la Grèce Septentrionale et l'Eubée

Jean Paparigopoulo

Messolonghi,

le 22 Novembre/6 Décembre 1830**

** Η ημερομηνία στο έγγραφο δεν είναι ακριβής.

ΑΕΠΡΑ, Αγία Πετρούπολη, Κύριο αρχείο, III-5, Κατάλογος 101, 1813, Φάκ. 10, φ. 6- 7^ν, πρωτότυπο.

Συνημμένο

K No 457 (1831)

A

Liste Nominare des Beys qui ont passé à Corfou:

Bikir-Bey, frère d'Ismail-Bey d'Avlone.

Sanit-Bey de Delvino et trois autres Beys aussi de Delvino.

Les fils de Mouhourdar Caplan-Bey et Orakin-Bey.

Pronius Tzame.

Le neveu de Mouhourdar Ali-Koillamtza qui dernièrement quitta Corfou et passa à Messolonghi avec deux enfans males.

Liste Nominative des principaux Beys que le Grand Visir tua par fraude:

à Bitoglia

Veli-Bey

Isliam-Bey Clissoura cousin d'Ali-Passa

Aslan-Bey

à Berat

Ackmet-Passa Vrioni

à Janina

Luglia Tzapari

ΑΕΠΡΑ, Αγία Πετρούπολη, Κύριο αρχείο, IV-2, Κατάλογος 119, 1830-1831, Φάκ. 3, φ. 52, πρωτότυπο.

98

1831, 24 Φεβρουαρίου (8 Μαρτίου).^{*} Προσχέδιο επιστολής του Κ. Β. Νέσελροντ προς τον Μίλος Ομπρένοβιτς με την απαίτηση να μην παράσχει καμία στήριξη στον Μουσταφά πασά στη σύγκρουσή του με την Πύλη.

^{*} Η ημερομηνία βάσει της απαντητικής επιστολής του Μ. Ομπρένοβιτς στον Κ. Β. Νέσελροντ από τις 10 (22) Απριλίου του 1831. Το κείμενο της επιστολής βλ.: Πολιτικές και πολιτιστικές σχέσεις της Ρωσίας... τον 19^ο αιώνα, σ. 334-335.

Προσχέδιο επιστολής προς τον Δούκα Μίλος Ομπρένοβιτς.

Από την επιστολή της Εξοχότητός Σας προς εμένα της 29ης Ιανουαρίου του τρέχοντος έτους και από την επιστολή προς τον στρατηγό της τσαρικής ακολουθίας Κισιλιώφ¹ ενημερωθήκαμε για τις ταραχές που δημιουργήθηκαν στην Αλβανία και εν μέρει στη Βοσνία. Παρ' ότι ο μεγάλος θεξίρης δεν έχει τώρα αρκετό στρατό να αποκαταστήσει την τάξη, και ο πασάς της Σκόδρας μπορεί σε αυτήν την κατάσταση να αποκτήσει κάποια υπεροχή, στη συνέχεια χωρίς καμία αμφιβολία η Πύλη θα τον υποτάξει στην εξουσία της με άμεσο ή έμμεσο τρόπο.

Η σημερινή προσοχή της κυβέρνησής μας στα οφέλη του σερβικού λαού και ο ειλικρινής σκοπός του Κύριου Αυτοκράτορα να μην αναμειχθεί στις υποθέσεις του γειτονικού κράτους, με παροτρύνουν να σας παρακαλέσω να μην παρέχετε καμία βοήθεια στον Μουσταφά πασά, ούτε με λόγια, ούτε με πράξεις. Ακόμα περισσότερο να μην επιτρέψετε στον εαυτό σας να κατακτήσετε ενόπλως τις περιοχές σας που είναι υπό αμφισβήτηση, αλλά να περιμένετε ήρεμα την επιστροφή τους σύμφωνα με την ισχύ της συνθήκης της Αδριανούπολης. Εμείς δεν θα επιτρέψουμε στην Πύλη να αποφύγει την εφαρμογή της.

Η συμπεριφορά η δική σας και του λαού που κυβερνάτε πρέπει να είναι σταθερή, όπως παλαιά, ευπρεπέστατη και να έχει όλα τα σημάδια υπακοής, πίστης και αφοσίωσης στην Οθωμανική Πύλη. Με αυτόν τον τρόπο θα ενισχύσετε την ευημερία της Σερβίας και θα δώσετε στη Ρωσία τη δυνατότητα να Σας προστατεύει.

Ανακοινώνοντας σε Σας την άποψή μου σχετικά με τις σχέσεις Σας με την Πύλη και τον πασά της Σκόδρας, μου έμεινε μόνον να Σας παρακαλέσω να ενημερώνετε το Υπουργείο όσο το δυνατόν πιο συχνά για τις λεπτομέρειες των γεγονότων στην Αλβανία και στη Βοσνία μέσω του στρατηγού της τσαρικής ακολουθίας Κισιλιώφ.

Τέλος, πρέπει να πω στην Εξοχότητάς Σας, ότι ο Κύριος Αυτοκράτορας θέλησε να επικυρώσει όλα τα πάνω αναφερόμενα.

[Σημείωση του Νικολάου Α':] Να γίνει έτσι
Αγία Πετρούπολη, 21 Φεβρουαρίου 1831

[Σημείωση:] Έχει σταλεί στις 24 Φεβρουαρίου του 1831 με αριθμό 383.

¹ Από την επιστολή της Εξοχότητάς Σας προς εμένα της 29ης Ιανουαρίου του τρέχοντος έτους και από την επιστολή προς τον στρατηγό της τσαρικής ακολουθίας Κισιλιώφ: Στις επιστολές προς τον πρόεδρο του Διθανίου της Μολδαβίας και της Βλαχίας Π. Ι. Κισιλιώφ, με ημερομηνία 14 (26) Ιανουαρίου 1831, και προς τον υφυπουργό Εξωτερικών Κ. Β. Νέσελροντ, με ημερομηνία 20 Ιανουαρίου (1 Φεβρουαρίου) 1831, ο Μ. Ομπρένοβιτς ανακοινώνει, ότι ο Μουσταφά πασάς αρνήθηκε να εκπληρώσει απαίτηση του Μαχμούτ Β' για την παράδοση υπό τη διοίκηση του Μεγάλου Βεζίρη των περιοχών Ντουκάγια, Δίμπρα, Αχρίδα, Ελθασάν και Τεργοβίστε, τις οποίες το 1829 ο Σουλτάνος παρέδωσε στη διοίκηση του πασά της Σκόδρας. Ο Μουσταφά πασάς κήρυξε ανοιχτό πόλεμο στην Πύλη, στον οποίο τον στηρίζουν μερικοί πασάδες της Αλβανίας, του Κοσόβου, της Μακεδονίας, καθώς και οι Βόσνιοι (ΑΕΠΡΑ, Αγία Πετρούπολη, Κύριο αρχείο, I-9, Κατάλογος 8, 1825-1831, Φάκ. 3, φ. 489-490, 494-496).

99

1831, 10 (22) Απριλίου. Επιστολή του Μίλος Ομπρένοβιτς προς τον Κ. Β. Νέσελροντ σχετικά με τις μετακινήσεις στον πόλεμο του Μουσταφά πασά της Σκόδρας με την Πύλη.

Νο 798

*Εξοχότητά Σας!
Φιλέυπλαχνε Κύριε!*

Εκμεταλλεύομαι την ευκαιρία και σπεύδω να ενημερώσω την Εξοχότητά Σας για την κατάσταση του πασά της Σκόδρας και των Βοσνίων. Ο πασάς της Σκόδρας ήδη έχει ξεκινήσει από τη Σκόδρα μετά τον γιορτασμό του μπαϊραμού. Στις 19 Μαρτίου ήταν στο Πρίζρεν. Εκεί συγκεντρώθηκαν με τα στρατεύματά τους όλοι οι αλβανοί πασάδες, που περιγράφω στην από 20 Ιανουαρίου επιστολή μου προς την Εξοχότητά Σας.¹ Στις 27 έφτασαν όλοι στα Σκόπια, απ' όπου έδωσε τις εξής εντολές: έστειλε τον Σεΐφιδη-πασά της Διακοβας με τους 6.000 στρατιώτες του στον γνωστό γιο του Καραφείζή, που πολιορκεί τη Σόφια με 4.000 ανδρώπους, Ντελήδες ή άλλους απείθαρχους τους διέταξε να κατακτήσουν τη Σόφια, και μετά να κινηθούν εναντίον της Ντούπνιτσας και του Σαμοκόβου. Στην Σόφια κλείστηκε κάποιος Κιόρ Μουσταφά πασάς με μικρό στρατό. Ο γιος του Καραφείζή δεν τον ενοχλούσε πριν την άφιξη του Σεΐφιδη πασά, έπαιρνε μόνο τρόφιμα από τα χωριά κοντά στη

Σόφια, ενώ τώρα έκλεισε και τις εξόδους από την πόλη. Ο σουλτάνος τού έγγραψε να παραμείνει πιστός, και θα του επιστρέψει όλα όσα του αφαίρεσαν. Αυτός απάντησε, ότι χωρίς διαταγή της Σκόδρας δεν θα το αποφασίσει. Έστειλε τον Χουσεΐν-Χόττα με 4.000 στο Κιοπρουλού. Μαζί με τους πασάδες, που βρίσκονται εκεί: των Σκοπίων, του Πρίζρεν, της Βράντας, του Λεσκοβού, της Πρίστινας και του Τετόβου, και με τους άλλους αγιάνηδες, που καταφτάνουν από παντού με τα στρατεύματά τους, ο πασάς της Σκόδρας πρέπει να έχει περίπου 40.000 άτομα και έχει σκοπό να ξεκινήσει για τα Μπιτόλια, όπου μερικές ημέρες πριν με 30-40 άτομα από το Μέτσοβο έφτασε ο μεγ[άλος] θεζίρης και μόλις 6.000 τακτικοί στρατιώτες. Συντρίβοντάς τον, οι στασιαστές θα πάνε στη Ρούμελη, θα καλέσουν όλους τους Μουσουλμάνους να προστατέψουν την πίστη τους και να καταστρέψουν την ευρωπαϊκή τακτική ή τουλάχιστον μονάδες τακτικού στρατού, καθώς επίσης να αναγκάσουν τον σουλτάνο να τους διαλύσει όχι μόνον στην Αλβανία και στη Βοσνία, αλλά σε όλη την Οθωμανική Αυτοκρατορία, και, τελικά να ορκιστεί, ότι ποτέ δεν σκεφτεί να επιχειρήσει τίποτε που είναι σε αντίθεση με την μουσουλμανική πίστη ή με τα μουσουλμανικά έθιμα. Σε περίπτωση που δεν θα συμφωνήσει με όλα αυτά, θα κηρυχθεί έκπτωτος από τον θρόνο του. Οι επαναστάτες ορκίστηκαν μεταξύ τους ότι δεν θα υποκύψουν σε καμία υπόσχεση του σουλτάνου μέχρι την τελευταία σταγόνα του αίματός τους. Ο πασάς της Σκόδρας έχει πάρει ανάλογους όρκους από τους Τόσκηδες και όλη τη Ρούμελη. Ο πασάς πιστεύει, ότι κανείς δεν θα τον φέρει αντίρρηση μέχρι και τις πύλες της Κωνσταντινούπολης, και όλοι οι μουσουλμάνοι θα τον ακολουθήσουν όσο θα πλησιάζει. Δεν φοβάται ούτε τον ασιατικό στρατό. Το μόνο που φοβάται είναι ότι δεν ξέρει τις σχέσεις των ευρωπαϊκών κρατών με την Πύλη, εάν θα θελήσει κάποιο κράτος να τη βοηθήσει εναντίον των ανταρτών. Αλλά και σε αυτήν την περίπτωση είναι έτοιμος να παραδοθεί σ' αυτό το κράτος και να το παρακαλέσει να γίνει μεσολαβητής μεταξύ αυτού και του σουλτάνου. Ο πασάς της Σκόδρας έχει εκδώσει εγκύκλιο, όπου υπάρχει διαταγή σε όλους τους μουσουλμάνους να τιμούν τα ευρωπαϊκά ταχυδρομεία και τους Ευρωπαίους που πηγαиноέρχονται στην Κωνσταντινούπολη και να μην καταπιέζουν τους κατοίκους των περιοχών, από όπου θα διέλθουν, και να πληρώνουν για όλες τις ανάγκες τους με χρήματα, όμοια με τα ρωσικά. Οι Ρώσοι ήταν εχθροί όλης της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, με την οποία είναι δυσαρεστημένοι και όχι προσωπικά με τον σουλτάνο.

Οι Βόσνιοι, όμως, στις 15 Μαρτίου ξεκίνησαν με στρατό προς τον Τράδνικ με σκοπό να εξαναγκάσουν τον θεζίρη τους να πάρει μέρος στις επιχειρήσεις του πασά της Σκόδρας, ή να τον διώξουν από τη Βοσνία, ή να τον σκοτώσουν.

Ο βεζίρης, όταν το έμαθε, κλείστηκε στο κάστρο του. Στην αρχή οι Βόσνιοι ήταν χωρισμένοι σε δύο ομάδες: η μία ήθελε να εναντιωθεί στον βεζίρη τους, η άλλη δεν ήθελε. Η τελευταία έφτασε με 3.000 άτομα για να βοηθήσουν τον πασά τους που ήταν πολιορκούμενος. Όμως η πρώτη ομάδα τους συνέτριψε και τώρα όλοι ομόφωνα είναι εναντίον του. Φαίνεται ότι είναι τόσο πολύ σύμφωνοι, ώστε πίεσαν και τον ίδιο τον πασά, μέχρι που τους υποσχέθηκε ότι θα υποχωρήσει μπροστά στην επιθυμία τους και θα ξεκινήσει μαζί τους εναντίον του μεγ[άλου] βεζίρη. Πρόσφατα ο απεσταλμένος του πασά της Σκόδρας έφτασε στο Σεράγεβο για να καθοδηγήσει τον στρατό των Βοσνίων.

Συμπληρώνω δε, ότι σήμερα όταν τελειώνω τα παραπάνω, έλαβα είδηση από τον απεσταλμένο μου στο Πορέτσια, ότι ο Ομέρ πασάς του Αντα καλέ απέκλεισε τον Δούναδη. Έτσι βρίσκομαι μπροστά σε μεγάλη δυσκολία και δεν ξέρω, με ποιο βολικό τρόπο να κατευθύνω τις επιστολές που στέλνω και λαμβάνω, για να μην πέσουν στα χέρια των Τούρκων. Έχω την τιμή με ειλικρινή σεβασμό και την ίδια αφοσίωση να είμαι

της Εξοχότητός Σας
ευπειθής υπηρέτης
Μίλος Ομπρένοβιτς,
Δούκας της Σερβίας

Κραγιούγεδατς,
10 Απριλίου 1831

[Σημείωση:] Έχει ληφθεί στις 6 Μαΐου 1831

ΑΕΠΡΑ, Αγία Πετρούπολη, Κύριο αρχείο, I-9, Κατάλογος 8, 1825-1831, Φάκ. 3, φ. 549-550, πρωτότυπο. Το παρόν αποτελεί μετάφραση από τα ρωσικά.

¹ Εκεί συγκεντρώθηκαν με τα στρατεύματά τους όλοι οι αλβανοί πασάδες, που περιγράφω στην από 20 Ιανουαρίου επιστολή μου προς την Εξοχότητά Σας: Στην επιστολή του προς τον Κ. Β. Νέσελροντ στις 20 Ιανουαρίου (1 Φεβρουαρίου) 1831, ο Μ. Ομπρένοβιτς τονίζει, ότι μαζί με τον Μουσταφά πασά ενεργούν «οι εξής πασάδες: του Πρίζρεν, των Σκοπίων, του Βράντσα, της Πρίστινας, του Λέσκοβατς, του Πετς, της Διάκοβας και του Ελθασάν», καθώς και «ο γνωστός διοικητής της πιο σπουδαίας από τις αλβανικές φυλές Σίλιχτάρ Πόδας, αγιάνης του Τετόβου» (ΑΕΠΡΑ, Αγία Πετρούπολη, Κύριο αρχείο, I-9, Κατάλογος 8, 1825-1831, Φάκ. 3, φ. 495).

100

1831, 13 (25) Ιουνίου. Επιστολή του Μίλος Ομπρένοβιτς προς τον πρόεδρο των Διβανίων της Μολδαβίας και Βλαχίας Π. Ι. Κισιλιώφ για την κατάσταση στην Αλβανία μετά την ήττα του Μουσταφά πασά της Σκόδρας στη μάχη του Μπάμπουνα και για τα κινήματα υποστήριξής του στη Βοσνία και Νότιο Αλβανία.

Εξοχότητά Σας!

Φιλεύσπλαχνε Κύριε!

Σπεύδω να ενημερώσω την Εξοχότητά Σας, ότι αυτήν την ώρα έλαβα επίσημες ειδήσεις για τις κινήσεις του στρατού της Βοσνίας προς βοήθεια του πασά της Σκόδρας.

Στις 8 αυτού του μήνα περίπου 25.000 ιππείς των Βοσνίων κινούνται από το Παζάρ προς το Κοσσυφοπέδιο. Όλοι τους είναι οι νεότεροι και καλύτεροι από τους Βόσνιους, είναι καλά εξοπλισμένοι και έχουν στρατιωτικές προμήθειες. Θα τους ακολουθήσουν σε δύο εβδομάδες 17.000 στρατιώτες του πεζικού, ενώ οι υπόλοιποι θα παραμείνουν στις οικίες τους, έτοιμοι, όμως, για εκστρατεία, μόλις τους σταλεί η πρώτη εντολή του στρατηγού τους Καπετάν Γκούσσιν Γκραντάτσσεβιτς. Πρωτίτερα οι μισοί [από αυτούς] δεν ήθελαν να ξεκινήσουν εναντίον του μεγάλου βεζίρη. Τώρα [...] οι καπετάνιοι τους έσπευσαν στον Γκραντάτσσεβιτς. Μόνο ο Ζλ[...]ριτς, πολίτης του Σεράγεβο, έμεινε [...] πίσω με την εντολή να πείσει και τους άλλους Βόσνιους να ακολουθήσουν τα αδελφ[ια] τους, και να κατατροπώσουν τους αντιπάλους τους. Ο πασάς της Σκόδρας βρίσκεται στη Σκόδρα, την οποία οχυρώνει ασταμάτητα. Μόλις οι πρώτοι Βόσνιοι φτάσουν στο Κόσοβο, θα ενωθούν με 10.000 δικού του στρατού, στους οποίους έδωσε την οικογένειά του, ως εγγύηση ότι μέχρι τελευταίας σταγόνας αίματος θα πολεμήσει τον [μεγάλο] βεζίρη και δεν θα υποχωρήσει, όπως έκανε στο Μπάμπουνα[...]. Ο Σιλιχτάρ Πόδας με μερικούς Έλληνες καπετάνιους αντιστέκεται στον μεγ[άλο] βεζίρη. Όλοι οι Αλβανοί, που πριν ορκίστηκαν σε αυτόν, είναι έτοιμοι να ενωθούν με αυτούς,¹ μόλις οι Βόσνιοι [και] ο πασάς της Σκόδρας φτάσουν στα Σκόπια. Ο μεγάλος βεζίρης βρίσκεται με ολιγάριθμο στρατό στην Οχρίδα, και δεν θα είναι σε θέση να αντισταθεί στους Βόσνιους. Οι τελευταίοι, μην έχοντας αρκετά κανόνια, συμφώνησαν μεταξύ τους να κινηθούν εναντίον του εχθρού μόνο με εφόρμηση.

Γι' αυτό το λόγο ο μεγάλος βεζίρης πάλι θα βρεθεί σε κρίσιμη κατάσταση. Δεν είναι λιγότερο κρίσιμη και για 'μένα και για τον σέρβικο λαό.

Εύκολα μπορεί η Πύλη, βλέποντας τον μεγάλο βεξίρη σε κίνδυνο και αδυνατώντας να τον στηρίξει με νέα στρατεύματα, να δώσει και σ' εμένα διαταγή να πολεμήσω με τον σέρβικο λαό εναντίον των στασιαστών. Τα δικά μας συμφέροντα δεν επιτρέπουν να αντιδικούμε με τους γείτονές μας, οι οποίοι πάντα είναι σε θέση να μας προσεγγίσουν πολύ μεγάλες θλάβες.

Με αληθινό σεβασμό και την ίδια αφοσίωση έχω την τιμή να είμαι της Εξοχότητας Σας ευπειδής υπηρέτης

Μίλος Ομπρένοβιτς, Δούκας της Σερβίας

5062

Μοναστήρι] Ρακοβίτσα, 13 Ιουνίου 1831

ΑΕΠΡΑ, Αγία Πετρούπολη, Κύριο αρχείο, Ι-9, Κατάλογος 8, 1825-1831, Φάκ. 3, φ. 566-566^v, πρωτότυπο. Το παρόν αποτελεί μετάφραση από τα ρωσικά.

¹ *Όλοι οι Αλβανοί, που πριν του ορκίστηκαν, είναι έτοιμοι να ενωθούν με αυτούς:* Στις 21 Απριλίου (3 Μαΐου) 1831 στην μάχη του Μπάμπουνα στη Μακεδονία, τα στρατεύματα του μεγάλου βεξίρη Μεχμέτ Ρεσίτ πασά συνέτριψαν τον Μουσταφά πασά, ο οποίος με μικρό αριθμό οπαδών κρύφτηκε στο κάστρο της Σκόδρας Ροζαφάτ. Όλες οι προσπάθειες να βοηθήσουν τον πολιορκούμενο στην Σκόδρα αλβανό διοικητή έμειναν χωρίς αποτέλεσμα. Ο μεγάλος βεξίρης συμφώνησε με τον ηγέτη των Βοσνίων Γ. Γραντάστσεβιτς και τον ανάγκασε να αρνηθεί να στηρίξει τον Μουσταφά πασά. Η εξέγερση στη νότιο Αλβανία με επικεφαλής τον Ζιουλιουφτάρ Πόδα (Σιλικτάρ-Πόδα) είχε κατασταλεί.

Στα τέλη Οκτωβρίου του 1831 ο Μουσταφά πασάς σταμάτησε την αντίσταση. Στις 5 (17) Νοεμβρίου 1831 ο πρέσβης 6^{ος} βαθμού στην Κωνσταντινούπολη Α. Π. Μπουτιένιενφ γράφει ότι «οθωμανικά στρατεύματα κατέκλυσαν το κάστρο του Σκουταρίου, και ο στασιαστής πασάς παραδόθηκε στο έλεος του σουλτάνου. Ο μεγάλος βεξίρης τον δέχτηκε με τιμές, τον έβαλαν μαζί με την οικογένειά του στο πλοίο το οποίο θα τον πάει στην Κωνσταντινούπολη όσο το δυνατό πιο σύντομα» (ΑΕΠΡΑ, Γραμματεία, Κατάλογος 469, 1831, Φάκ. 289, φ. 416).

Με την παράδοση του Μουσταφά πασά τελείωσε η εποχή των ημιαιτόνομων πασαλίκιων στην Αλβανία. Η εξουσία της Πύλης στην χώρα αποκαταστάθηκε, παρ' ότι σε μερικές ορεινές περιοχές εξακολουθούσε να είναι τυπική.

Перечень документов

1

1759 г., 4 (5) октября. Обращение жителей Химары к императрице Елизавете Петровне о их желании принять подданство России и готовности предпринять в случае необходимости вооруженную акцию против Османской империи.

Современный перевод с итал. на рус. яз.

2

1759 г., 14 (25) октября. Полномочия, представленные депутатам Химары, предложить правительству России набор одного или двух полков из химаристов.

Современный перевод с итал. на рус. яз.

3

1759 г., 16 (27) ноября. Решение старшин Химары о посылке депутатов к российскому министру в Константинополе.

Современный перевод с итал. на рус. яз.

4

1759 г., не позднее. Описание Химары, составленное ее представителями для правительства России.

Современный перевод с итал. на рус. яз.

5

1760 г., 8 (19) апреля. Донесение резидента в Константинополе А. М. Обрескова Елизавете Петровне о контактах с депутатами Химары.

Рус. яз.

6

1762 г., март. Прошение депутата Северной Албании Я. Суммы к императору Петру III о желании албанцев-христиан встать под покровительство российского трона и их готовности, в случае войны России с турками, выступить против них с оружием в руках.

Рус. яз.

7

1770 г., 29 июля (9 августа). Обращение Ф. Кастриото, называющего

себя потомком Скандербеге, к императрице Екатерине с обещанием, если он будет восстановлен в правах своих предков, стать вассалом российской короны.

Франц. язык.

8

1777 г., 10 (21) марта. Аттестат, выданный генерал-аншефом А. Г. Орловым секунд-майору А. Джике о его действиях в Албании в пользу России во время войны 1768-1774 гг.

Рус. яз.

9

[1777 г.] Обращение представителя Химары П. Бицилли к правительству России с просьбой постоянно оказывать покровительство этой области.

Новогреч. яз., современный перевод на рус. яз.

10

1783 г., февраль. Записка чиновника Коллегии иностранных дел А. Паладоклиса Екатерине II о необходимости установления связей с албанцами, в том числе с албанцами-мусульманами, которые в случае новой русско-турецкой войны окажутся весьма полезными.

Рус. яз.

11

1785 г., 7 (18) ноября. Донесение генерального консула в Албании и Химаре П. Бицилли вице-канцлеру И. А. Остерману о войнах между различными албанскими властителями.

Франц. яз.

12

1786 г., 4 (15) сентября. Донесение П. Бицилли посланнику в Константинополе Я. И. Булгакову о его прибытии в Арту, отношениях между Махмуд-пашой, Курд-пашой и Али-пашой и с предложением учредить вице-консульства в Западной Греции и Албании.

Итал. язык.

13

1786 г., 1 (12) декабря. Донесение Я. И. Булгакова Екатерине II о беспо-

койстве Порты в связи с ростом могущества и самостоятельности Махмуд-паши Шкодринаского.

Рус. яз.

14

1786 г., 8 (19) декабря. Донесение П. Бицилли Я. И. Булгакову о выступлении Али-паши из Тепелены в Трикалу и неповиновении Махмуд-паши султану.

Итал. яз.

15

1787 г., 14 (25) апреля. Донесение консула в Далмации А. Палладоклиса в Коллегию иностранных дел о подготовке Махмуд-паши, называющего себя наследником Скандербеге, к войне с Портой и пребывании при нем австрийских офицеров.

Рус. яз.

16

1787 г., 16 (27) апреля. Донесение П. Бицилли Я. И. Булгакову об объявлении Портой Махмуд-паши мятежником, назначении Али-паши дервенагасы (начальником дорожной стражи) и отношении к обоим пашам.

Итал. яз.

17

1787 г., 18 (29) декабря. Донесение генерального консула в Архипелаге И. Войновича в Коллегии иностранных дел о народном восстании в Шкодре и разгроме осаждавшей Махмуд-пашу султанской армии.

Современный перевод с итал. на рус. яз.

18

1787 г., 24 декабря (4 января 1788 г.). Инструкции И. А. Остермана посланнику в Венеции А. С. Мордвинцеву вступить в сношения с Махмуд-пашой.

Рус. яз.

19

1787 г., 30 декабря (10 января 1788 г.). Сообщение секретного агента Жарнаки-эфенди члену Коллегии иностранных дел А. А. Безбородко с

подробностями победы Махмуд-паши над султанской армией, осаждавшей Шкодру.

Франц. яз.

20

1788 г., не позднее 25 января (5 февраля). Письмо А. С. Мордвинова Махмуд-паше с обещанием поддержки ему со стороны российского флота после его прибытия в Средиземное море и с просьбой сообщить о своих нуждах через эмиссара России И. Оливьери.

Франц. яз.

21

1788 г., 15 (26) апреля. Письмо А. С. Мордвинова к И. А. Остерману с сообщением полученным от митрополита Черногории сведений о готовности Махмуд-паши Шкодринского воевать вместе с Россией против Порты.

Рус. яз.

22

1788 г., не позднее 19 (30) мая. Письмо Махмуд-паши Шкодринского к А. С. Мордвинову об условиях, на которых он готов выступить совместно с Россией против Порты.

Современный перевод с итал. на рус. яз.

23

1788 г., 19 (30) мая. Донесение майора С. Мирковича А. С. Мордвинову о его миссии в Черногорию, поездке в Скутарь (Шкодра) и переговорах с представителями Махмуд-паши.

Рус. яз.

24

1788 г., 11 (22) июня. Письмо главы францисканской миссии в Шкодре Э. Франкини ди Баньо И. Оливьери об убийстве австрийских эмиссаров, прибывших в Шкодру для переговоров с Махмуд-пашой.

Современный перевод с итал. на рус. яз.

25

1788 г., 13 (24) июля. Донесение И. Оливьери генерал-поручику И. А. Заборовскому, уполномоченному по военно-политическим операциям на

Балканах, о его миссии к Махмуд-паше Шкодринскому.
Современный перевод на рус. яз.

26

1789 г., 7 (18) октября. Обращение восьми епископов из города Кастория к Екатерине II, от имени греков, сербов и албанцев, о готовности поднять восстание иройиб турок и с жалобой на командующего средиземноморской флотилией С. С. Гибса за неоказание помощи сулиотам в их войне с Али-пашой Янинским.

Современный перевод с новогреч. на рус. яз.

27

1790 г., 16 (27) сентября. Записка генерального консула на Корфу Л. П. Бенаки командующему средиземноморской флотилией В. С. Томаре о войне 1789 г. Али-паши против сулиотов, посылке от их имени делегации в Петербург и о действиях майора Л. Сотири.

Итал. яз, франц. яз., параллельный текст.

28

1791 г., 24 августа (4 сентября). Главнокомандующий русской армией Г. А. Потемкин в письме к Али-паше Янинскому выражает удовлетворение сообщением, сделанным ему доверенным лицом, и рекомендует ему российского консула, который будет назначен в его владения.

Франц. яз.

29

1791 г., 4 (15) октября. Донесение генерального консула в Рагузе А. Джики в Коллегию иностранных дел о том, что в связи с заключением прелиминарного русско-турецкого договора, он приложил усилия для того, чтобы сохранить приверженность горцев-христиан Северной Албании и жителей соседних османских провинций к России, а также о радости, вызванной этой новостью у Сената Рагузы.

Франц. яз.

30

1792 г., 17 (28) мая. Записка Ж. Б. Лазая, доверенного лица Али-паши, поверенному в делах в Константинополе В. С. Хвостову о сношениях янинского правителя с Россией в период русско-турецкой войны 1787-1791 гг., с приложением проекта соглашения между Али-пашой и Росси-

ей в изложении Лазалья и русского перевода соглашения.
Франц. яз.

31

1793 г., 1 (12) декабря. Донесение А. Джики в Коллегию иностранных дел о разгроме султанской армии, осаждавшей Махмуд-пашу в Шкодре.
Франц. яз.

32

1794 г., 8 (19) августа. Сообщение поручика П. Вуковича посольству в Константинополе о намерениях Али-паши Янинского поднять, с согласия России, мятеж против Порты.
Итал. яз., франц. яз., параллельный текст.

33

1794 г., 16 (27) августа. Письмо посланника в Константинополе В. П. Кочубея к А. А. Безбородко с выражением мнения, что предложение Али-паши выступить против Порты, сделанное через поручика П. Вуковича, следует игнорировать.
Рус. яз.

34

1794 г., 1 (12) октября. Донесение А. Джики в Коллегию иностранных дел о личности и политике Махмуд-паши Шкодринского, его усилиях с целью получения прощения Порты, а также о плачевном состоянии Европейской Турции.
Франц. яз.

35

1795 г., 26 января (6 февраля). Сообщение А. С. Мордвинова члену Коллегии иностранных дел П. А. Зубову о получении патентов на офицерские чины для албанцев и греков, участников войны 1787-1791 гг., с приложением списка тех из них, кому отправлены патенты.
Рус. яз.

36

1796 г., 6 (17) октября. Донесение А. Джики в Коллегию иностранных дел о поражении Махмуд-паши Шкодринского в войне с черногорцами и его гибели.
Франц. яз.

37

1796 г., ноябрь, не позднее (Письмо, предположительно П. А. Зубова) к Али-паше Янинскому, направленное через А. Палеолога, с просьбой сообщить, какие услуги могла бы оказать Россия.

Франц. яз.

38

1796 г., ноябрь, не позднее. Инструкция (предположительно П. А. Зубова) А. Палеологу, которому поручается убедить вождей греков в Превезе и Али-пашу Янинского послать своих представителей в Петербург для переговоров.

Франц. яз.

39

1804 г., 28 июня (10 июля). Донесение полномочного представителя России при Республике Семи Соединенных островов Г. Д. Моцениго товарищу министра иностранных дел А. А. Чарторыйскому о формировании военного контингента из химаристов, с приложением писем бея Мани А. Григоракиса и представителя Химары Н. Бицилли о готовности жителей этих областей служить России.

Франц. яз.

40

1804., 23 декабря (4 января 1805 г.). Донесение консула в Арте Е. Флори посланнику в Константинополе А. Я. Италинскому о его прибытии в Арту и о военных приготовлениях Али-паши Янинского против Ибрагим-паши Шкодринского.

Франц. яз.

41

1805 г., 22 января (3 февраля). Донесение Е. Флори Г. Д. Моцениго об аудиенции, данной ему Али-пашой Янинским в Тепелене.

Франц. яз.

42

1805 г., 22 января (3 февраля). Донесение Е. Флори Г. Д. Моцениго о содержании его переговоров с Али-пашой Янинским в Тепелене, в ходе которых тот выразил готовность пойти навстречу пожеланиям России.

Франц. яз.

43

1805 г., 24 января (5 февраля). Донесение Е.Флори Г. Д. Моцениго о том, что целью пекбывания Али-паши Янинского в Тепелене является подготовка к войне с Ибрагим-пашой Шкодринским, и о французе Мартене, шпионе Али-паши на Корфу.

Франц. яз.

44

1805 г., 24 октября (5 ноября). Письмо Г. Д. Моцениго А. Я. Италинскому о «депутатах Албании», обещающих оказать содействие Франции в высадке ее войск в Южной Албании, и с просьбой побудить Порту к внимательному наблюдению за этим районом.

Франц. яз.

45

1805 г., 25 ноября (7 декабря). Письмо Г. Д. Моцениго к А. А. Чарторыйскому о мерах, принимаемых им для того, чтобы помешать осуществлению агрессивных замыслов Али-паши против Химары.

Франц. яз.

46

1806 г., 10 (22) января. Письмо Г. Д. Моцениго к А. Я. Италинскому с изложением содержания переговоров Е. Флори с Али-пашой Янинским, касавшихся его агрессивных замыслов против Химары, и с выражением мнения о необходимости придерживаться жесткой линии в отношении янинского правителя.

Франц. яз.

47

1806 г., 26 мая (7 июня). Донесение Е. Флори Г. Д. Моцениго о его тайных переговорах с Али-пашой Янинским, в ходе которых, поддерживая надежды паши на союз с Россией, возможно, удастся оторвать его от Франции.

Франц. яз.

48

1806 г., 26 мая (7 июня). Запись Е. Флори своей секретной беседы 11 (23) мая 1806 г., с Али-пашой, в ходе которой тот сделал предложение порвать с французами и перейти на сторону России, если она поможет

ему успешно завершить войну с чамами.

Франц. яз.

49

1806 г., 31 мая (12 июня). Донесение З. Бицилли Г. Д. Моцениго о поездке с политической миссией в Берат и Шкодру.

Итал. яз.

50

1806 г., 11 (23) июля. Донесение Е. Флори Г. Д. Моцениго о стремлении Али-паши Янинского к независимости, его колебаниях между Францией и Россией и тяжелом положении греческого населения под его властью.

Франц. яз.

51

1806 г., 4 (16) августа. Донесение Е. Флори А. Я. Италинскому о том, что Али-паша Янинский, добиваясь по-прежнему покровительства России, обещает воевать на ее стороне в случае русско-турецкой войны, и пожелании консула получить по этому поводу инструкции.

Франц. яз.

52

1806 г., 4 (16) сентября. Донесение Е. Флори Г. Д. Моцениго о беспокойстве Али-паши Янинского в связи с известием о заключении мира между Россией и Францией и ухудшением внутреннего положения Османской империи, его уклонении от участия в войне против сербов, а также о его жалобах на несоблюдение ионическим Сенатом соглашения о беженцах, нашедших убежище на островах.

Франц. яз.

53

1806 г., сентябрь. Донесение З. Бицилли Г. Д. Моцениго о контактах с представителями православного и католического населения, находящегося под властью пашей Берата и Шкодры, с описанием владений этих пашей.

Итал. яз.

54

1806 г., 8 (20) октября. Прошение З. Бицилли в Коллегию иностран-

ных дел о желательности переноса его резиденции из Валоны (Влера) в Дураццо (Дуррес), где условия для деятельности иностранных консулов более благоприятны.

Франц. яз.

55

1806 г., 22 ноября (4 декабря). Донесение Г. Д. Моцениго министру иностранных дел А. Я. Будбергу о своих контактах с Мустафой-пашой Дельвинским, заключившим с Али-пашой Янинским невыгодное для того перемирие.

Франц. яз.

56

1806 г., не позднее 27 декабря (8 января 1807 г.). Письмо Мустафы-паши Дельвинского к Александру I с просьбой об увеличении помощи, необходимой ему для того, чтобы противостоять Али-паше Янинскому, и с выражением готовности оказывать содействие русским войскам на Ионийских островах.

Современный перевод с новогреч. на рус. яз.

57

1806 г., 27 декабря (8 января 1807 г.). Донесение Г. Д. Моцениго А. Я. Будбергу о своих сношениях с Мустафой-пашой Дельвинским и своем решении увеличить ему размер субсидий впредь до решения министерства по этому вопросу.

Франц. яз.

58

1807 г., 14 (26) августа. Донесение Г. Д. Моцениго А. Я. Будбергу о реакции Али-паши Янинского на вторичную оккупацию Францией Ионических островов.

Франц. яз.

59

1809 г., 2 (14) августа. Донесение Д. П. Бенаки министру иностранных дел Н. П. Румянцеву о стремлении Али-паши Янинского обеспечить себе покровительство России для сохранения своей власти.

Франц. яз.

60

1810 г., 6 (18) февраля. Рекомендации Министерства иностранных дел митрополиту Валахии Игнатию вступить в секретные контакты с сыном Али-паши Янинского Мухтар-пашой, в ходе которого дать ему частным образом понять о расположении признать его отца независимым наследственным государем.

Франц. яз.

61

1810 г., 7 (19) апреля. Письмо митрополита Игнатия к Али-паше Янинскому с сообщением о прибытии в Петербург, назначении его митрополитом Валахии и желании возобновить контакты с ним.

Современный перевод с новогреч. на рус. яз.

62

1810 г., 7 (19) апреля. Письмо митрополита Игнатия главнокомандующему Дунайской армией Н. М. Каменскому об услугах России и готовности вступить в контакты с Али-пашой и Мухтар-пашой.

Франц. яз.

63

1810 г., 23 сентября (5 октября). Записка Л. П. Бенаки о сношениях с Али-пашой Янинским и другими албанскими пашами.

Франц. яз.

64

1811 г., 24 января (5 февраля). Инструкция Н. П. Румянцева Л. П. Бенаки, возобновляющему свои функции генерального консула на Корфу: поощряя стремление Али-паши к независимости, не брать на себя определенных обязательств и стараться прежде всего воспрепятствовать отправке албанских контингентов на фронт русско-турецкой войны.

Франц. яз.

65

1811 г., 15 (27) марта. Донесение Л. П. Бенаки Н. П. Румянцеву о восстановлении власти Али-паши Янинского в Бератском пашалыке, о выступлении его сына Вели-паши на фронт и о заговоре Али Фармаки в Пелопоннесе.

Франц. яз.

66

1812 г., 15 (27) марта. Донесение вице-консула на Занте (Закинф) А. Сандрины в Коллегию иностранных дел о бегстве Ибрагим-паши Бератского на Корфу, о политике Али-паши Янинского, вступлении его сына Вели-паши в Пелопоннес и морском сражении англичан с французами.

Франц. яз.

67

1813 г., 8 (20) февраля. Донесение А. Я. Италинского Н. П. Румянцеву о планах Махмуда II по уничтожению власти Али-паши Янинского, реакция последнего на вторжение Наполеона в Россию и о подготовке Портой экспедиции против румелийского аяна Эмин-аги.

Франц. яз.

68

1813 г., 15 (27) апреля. Донесение А. Я. Италинского Н. П. Румянцеву о намерении Махмуда II, поддерживаемого Францией, ликвидировать власть Али-паши Янинского.

Франц. яз.

69

1813 г., май, не позднее. Письмо Ибрагим-паши к З. Бицилли, бывшему консулу в Валони (Влера), об услугах, оказанных им России, с просьбой оказать ему помощь в восстановлении своей власти.

Современный перевод с новогреч. на рус. яз.

70

1813 г., 7 (19) августа. Инструкция Н. П. Румянцева Л. П. Бенаки, назначенному генеральным консулом в Эпире, о необходимости ему завоевывать доверие Али-паши Янинского и бороться с интригами Франции.

Франц. яз.

71

1814 г., 5 (17) мая. Али-паша Янинский в письме к Л. П. Бенаки излагает историю своих взаимоотношений с Россией, Францией и Англией и выражает недовольство оккупацией Парги англичанами.

Современный перевод с новогреч. на рус. яз.

72

1814 г., 23 июня (5 июля). Л. П. Бенаки в письме к Али-паше Янинскому выражает готовность пойти навстречу его пожеланиям и сообщает о намерении послать к нему своего представителя.

Франц. яз.

73

1814 г., 20 сентября (2 октября). Донесение Л. П. Бенаки статс-секретарю МИД К. В. Нессельроде о действиях в связи с назначением его генеральным консулом в Эпире.

Франц. яз.

74

1815 г., 1 (13) августа. Инструкция К. В. Нессельроде Л. П. Бенаки, назначенному генеральным консулом в Барлетте, о том, что Россия ведет переговоры о восстановлении Республики Семи Соединенных Островов под протекторатом Великобритании и готова содействовать консолидации власти Али-паши Янинского, если его политика в отношении греков будет соответствовать обязательствам России покровительствовать этой нации.

Франц. яз.

75

1816 г., 28 декабря (9 января 1817 г.). Письмо Али-паши Янинского к Л. П. Бенаки с пожеланием установления между ними тесных контактов и с просьбой помочь ему в присоединении Парги к его владениям. Современный перевод на франц. яз.

76

1818 г., 17 (29) августа. Донесение генерального консула в Патрасе (Патры) И. Н. Власопуло посланнику в Константинополе Г. А. Строганову о желании Али-паши Янинского сблизиться с Россией.

Франц. яз.

77

1818 г., 17 (29) августа. Записка И. Н. Власопуло об Али-паше Янинском для Г. А. Строганова.

Франц. яз.

78

1819 г., 13 (25) мая. Донесение И. Н. Власопуло Г. А. Строганову о мнении статс-секретаря МИД И. А. Каподистрии относительно сношений с Али-пашой Янинским, посылке в Янину своего доверенного лица И. К. Папаригопуло, с приложением записки о целях контактов Али-паши с Россией.

Франц. яз.

79

1820 г., 2 (14) апреля. Донесение Г. А. Строганова К. В. Нессельроде о лишении Портой Али-паши Янинского некоторых его владений, подготовке против него военной экспедиции, его вероятных ответных действиях, а также о сборе британским консулом в Превезе В. Мейером информации о Пелопоннесе.

Франц. яз.

80

1820 г., 15 (27) мая. Донесение Г. А. Строганова И. А. Каподистрии о стремлении Али-паши Янинского, власти которого угрожает Порта, обеспечить себе покровительство России и поддержку греческого населения, а также об отправлении в Россию И. К. Папаригопуло с его предложениями с их приложением.

Франц. яз.

81

1820 г., 9 (21) июня. Донесение Г. А. Строганова К. В. Нессельроде о начале вооруженных столкновений между войсками Али-паши и Порты и о встрече с эмиссаром паши, просившим об оказании Россией помощи его господину, с приложением сводки сообщений о развитии конфликта.

Франц. яз.

82

1820 г., 20 июня (2 июля). Донесение С. Папандопуло Г. А. Строганову о коренном изменении отношения Али-паши Янинского к подневольному населению, наборе добровольцев на военную службу, а также распределении среди сулиотов назначенного им Александром I денежного пособия.

Рус. яз.

83

1820г., 6 (18) августа. Донесение С. Папандопуло Г. А. Строганову о ходе войны между Али-пашой Янинским и султаном Махмудом II и конституционных замыслах янинского правителя.

Рус. яз.

84

1820 г., 17 (29) августа. Донесение С. Папандопуло о сдаче султанским войскам большей части крепостей во владениях Али-паши Янинского и о посылке сулиотами своих представителей для переговоров с командованием султанской армии.

Рус. яз.

85

1820 г., 10 (22) сентября. Донесение Г. А. Строганова И. А. Каподистрии о военном поражении Али-паши Янинского и об обращении в ходе войны обеих сторон за поддержкой к православному населению.

Франц. яз.

86

1820 г., 11 (23) сентября. Донесение С. Папандопуло Г. А. Строганову о пленении султанскими войсками сыновей и внуков Али-паши Янинского и продолжении им самим, с небольшим числом преданных ему албанцев, обороны Янинской крепости.

Рус. яз.

87

1820 г., 20 сентября (2 октября). Депеша И. А. Каподистрии о том, что военное поражение Али-паши Янинского избавляет от необходимости рассмотрения его предложений, об указании Александра I опровергать ошибочные мнения о связях России с Али-пашой, а также об определении И. К. Папаригопуло на российскую службу.

Франц. яз.

88

1820 г., 1 (13) ноября. Донесение Г. А. Строганова И. А. Каподистрии о том, что Али-паша Янинский продолжает успешно обороняться в Янинской крепости.

Франц. яз.

89

1820 г., 20 декабря (1 января). Донесение С. Папандопуло Г. А. Строганову о заключении Али-пашой Янинским союза с сулиотами, которые начали действовать на коммуникациях султанской армии.

Рус. яз.

90

1821 г., 13 (25) марта. Отношение И. А. Каподистрии наместнику Бессарабской области И. И. Инзову о запрещении прибывшему в Кишинев посланцу Али-паши Янинского Константину Хаджи Георгию следовать дальше и позволении ему сообщить на месте о цели своей миссии.

Рус. яз.

91

1821 г., 31 марта (12 апреля). Сообщение Константина Хаджи Георгию И. И. Инзову о желании Али-паши Янинского передать в дар все свои крепости и другие места Александру I и просить его покровительства.

Рус. яз.

92

1821 г., 31 марта (12 апреля). Донесение С. Папандопуло в Коллегию иностранных дел о передаче Али-пашой сулиотам крепости Сули и о ходе военных действий в Греции.

Рус. яз.

93

1822 г., 16 (28) января. Письмо вождей сулиотов к И. А. Каподистрии о заключении ими союза с Али-пашой Янинским и об их участии в освободительной войне греков и с обращением к Александру I спасти греческую нацию.

Современный перевод с новогреч. на франц. яз.

94

1822 г., 7 (12) мая. Обращение депутатов сулиотов К. Дзавеласа и Г. Зерваса к Александру I с просьбой помочь им военным снаряжением для участия в национальной войне греков.

Современный перевод с новогреч. на франц. яз.

95

1829 г., 15 (27) февраля. Письмо сербского князя Милоша Обреновича к вице-канцлеру К. В. Нессельроде о давлении султана на Мустафа-пашу Шкодринского с целью заставить его выступить на фронт русско-турецкой войны.

Рус. яз.

96

1829 г., 7 (19) июня. Письмо Милоша Обреновича к главнокомандующему Второй армией И. И. Дибичу с сообщением о выступлении Мустафа-паши Шкодринского на фронт, характеристикой его личности и описанием его армии.

Рус. яз.

97

1830 г., 22 ноября (4 декабря). Донесение консула в Северной Греции и Эвбее И. К. Папаригопуло в Азиатский департамент МИД о действиях великого визиря Мехмеда Решида Кютахьи по восстановлению господства Порты в Южной Албании и привлечению на ее сторону населения Акарнании и Эпира, с приложением списка албанских беев, убитых или эмигрировавших на Корфу.

Франц. яз.

98

1831 г., 24 февраля (8 марта). Письмо К. В. Нессельроде к Милошу Обреновичу с настоянием не оказывать какой-либо поддержки Мустафа-паше Шкодринскому в его борьбе с Портой.

Рус. яз.

99

1831 г., 10 (22) апреля. Письмо Милоша Обреновича к К. В. Нессельроде о движениях Мустафа-паши Шкодринского в ходе его войны с Портой.

Рус. яз.

100

1831 г., 13 (25) июня. Письмо Милоша Обреновича к председателю диванов Молдавии и Валахии П. Д. Киселеву о положении в Албании после поражения Мустафа-паши Шкодринского в битве при Бабуне и о движениях в его поддержку в Боснии и Южной Албании.

Рус. яз.

Αρχειακές πηγές

Αρχείο Εξωτερικής Πολιτικής της Ρωσικής Αυτοκρατορίας (ΑΕΠΡΑ), Μόσχα

- Διοικητικές υποθέσεις
- Εσωτερικές Υποθέσεις του Συμβουλίου Εξωτερικών Υποθέσεων
- Γραμματεία (Καγκελαρία)
- Αποστολή της Κωνσταντινούπολης
- Επτάνησα
- Επιστολές και αιτήσεις διαφόρων προσώπων στον Αυτοκράτορα
- Επιστολές και αιτήσεις διαφόρων προσώπων σε ξένες γλώσσες
- Πρεσβεία στην Κωνσταντινούπολη
- Σχέσεις Ρωσίας-Βενετίας
- Σχέσεις Ρωσίας-Ραγούζας
- Σχέσεις Ρωσίας-Μαυροβουνίου
- Αγία Πετρούπολη, Κύριο αρχείο

Κρατικό Αρχείο της Ρωσικής Ομοσπονδίας (ΚΑΡΟ), Μόσχα

- Ειδική Καγκελαρία του Υπουργού Εσωτερικών

Κεντρικό Αρχείο του Πολεμικού Ναυτικού (ΚΑΠΝ), Αγία Πετρούπολη

- Καγκελαρία του Ποτέμκιν της Ταυρίδας για τη διοίκηση του Στόλου της Μαύρης Θάλασσας

EYPETHPIA

Οι αριθμοί παραπέμπουν σε σελίδες. Έχει διατηρηθεί ο τρόπος απόδοσης των ονομάτων και τοπωνυμίων που εντοπίζονται στα έγγραφα. Στο ευρετήριο έχουν περιληφθεί όλοι οι τύποι των ονομάτων και των τοπωνυμίων που εντοπίστηκαν στα έγγραφα και έχει διατηρηθεί ο τρόπος απόδοσής τους. Οι διαφορετικοί τύποι διακρίνονται με /. Προκειμένου να αποφευχθούν διπλές εγγραφές που είναι προφανείς, όσα ονόματα και τοπωνύμια απαντούν στα ελληνικά ευρετηριά-ζονται στο ελληνικό ευρετήριο. Στο λατινικό ευρετήριο περιλαμβάνονται όσα απαντούν μόνο στα ιταλικά και γαλλικά. Κατά κανόνα, τα ονοματεπώνυμα παρατίθενται με τον τρόπο που εμφανίζονται στα έγγραφα. Στις περιπτώσεις εκείνες που έχει προταχθεί το οικογενειακό όνομα, χωρίζεται από το βαπτιστικό με κόμμα. Ενίοτε παρατίθεται η ιδιότητα του προσώπου όπως απαντά στα τεκμήρια.

Ονόματα

Αθασώτης, Αθανάσιος (υπολοχαγός) 125

Αγκά, Ανέστος (ταγματάρχης) 125

Αθανάσιος (επίσκοπος Πέτρας) 97

Αικατερίνη Β' / Catherine Β' 16-18, 24, 31, 50, 53, 55-57, 61, 65, 77, 94, 96-97, 253

Αλεξάντροβιτς, Πλάτων 124

Αλέξανδρος Α' / Alexander Α' 25, 30, 163, 200, 221, 251, 283, 286, 294-295, 301-302, 305-307

Αλέξανδρος Μέγας 58

Αλή πασάς / Βελή Ογλού Αλή πασάς / Ali / Alli / Aly Pacha / Pascha / Passa / Passa 11, 21-31, 62-63, 66-67, 69-70, 94, 97-100, 103, 105-114, 117-120, 127-130, 132, 134, 136-137, 140-141, 143, 145-151, 153-155, 158, 164, 168-172, 174-182, 185-189, 198-205, 207-209, 211-212, 214-219, 221-222, 224, 227-228, 230-233, 235-237, 241-247, 249-272, 274-284, 286-303, 305-307, 310, 320

Αλή πασάς, Βελή Ογλού βλ. Αλή πασάς

Αλή Φαρμάκης / Ali Pharmaki 221, 223

Αμουράτ βλ. Μουράτ Β'

Αμπντουλά / Αυντουλάχ μπέης / Abdoula Bey 147, 149, 238

Αμπντουραχμάν πασάς 310, 313

Άνταμ (στρατηγός) 289

Αριστάρχης 282

Ασημακόπουλος 286

Αυντουλάχ βλ. Αμπντουλά μπέης

Αχμέτ μπέης 94

Βάλμης, Αντώνιος 38-39

Βασιλικός, Άνθιμος (αρχιμανδρίτης) 38, 44

Βελή πασάς / Véli Pacha / Vely-Pacha 28, 139, 145, 159, 219, 221-226, 228, 264-265, 270, 282, 289-290, 293, 296, 299

Βιτγκεστίν, Π. Χ. 301

Βιτκόβιτς, Πέταρ (αντισυνταγματάρχης) 50

Βλαδιμηρέσκου, Θεόδωρος 30

Βλαντάνι (κόμης) 47, 49

Βλασόπουλος, Ιωάννης Ν. / Vlassopoulo / Vlassopulo, Jean 26, 28-30, 147-148, 185, 252-256, 258, 261-263, 265-267, 269-274, 276, 285, 294-296

Βοϊνόβιτς, Ιωάννης / Voinovich / Voinovitz Giovanni 18, 71, 74-76, 84, 88, 93-94, 100

Βόλης, Γεώργιος (υπολοχαγός) 125

Βουκόβιτς, Πέτρος / Vucovich, Pierre 23, 117-119

Βουκοσόβιτς / Wukassovich, Filippo (λοχαγός) 82-83, 89

Βύρωνας, λόρδος 11

- Γεϊσμάρ 311
 Γεννάδιος (επίσκοπος Καστοριάς) 97
 Γιάνκος, Νικόλαος / Yanco, Nicolas 186, 188
 Γιανούσης, Αθανάσιος (υπολογαγός) 125
 Γκανιπάλ, Ιβάν Αμπράμοβιτς 55
 Γκίκα Νέστορα Σπύρο 37, 39
 Γκίκα Αθανάσης 37, 39
 Γκίκα Βρετός 37, 39
 Γκιμπς, Σ. Σ. / Κιψίς / Gibbs 94, 96, 98-100
 Γκίνης, Ανδρέας / Gini, Andrea / André 64-65, 106-107
 Γκλιαζάρι, Κωνσταντίνος 39
 Γραντάστσεβιτς, Γκούσσιν 325-326
 Γρηγοράκης, Αντώνης / Grigoraky, Antoine (μπέης Μάνης) 131, 133
 Δαγκλής, Σ. 294
 Δανυήλ (επίσκοπος Βέροιας) 97
 Δεμιχειλιγκ, Δημήτρης Ζίσσου 39
 Δημοδράκος, Γιωργάκης 306
 Δουκαλίσκας 39
 Δουμάς, Αλέξανδρος 11
 Εξντεμιρόβιτς, Ιάκωβος (ταγματάρχης) 49
 Εράσμο ντι Μπάνιο, Φρανκίни / Erasmo di Bagno 81, 84, 86-90, 92-93
 Εμίν αγάς / Emin Aga 227-229
 Ζαβός, Β. / Zavos 169-170, 187-188
 Ζαμπαρόφσκι, Α. Ι. / Zaborofsky 20, 88, 98
 Ζαρνάκης εφέντης 18, 77
 Ζέρβας, Τούσα 306
 Ζέρβας, Γεώργιος Λάμπρου 308
 Ζερβός (γραμματέας του Μάγιερ) 288
 Ζερβός, Γ. 294
 Ζιονόπουλος (στρατάρχης) 40, 43
 Ζιουλιουφτάρ Πόδας βλ. Σιλιχτάρ Πόδας
 Ζόριτς (στρατηγός) 83
 Ζουάνε Σπύρο 37-39
 Ζούλας, Κωνσταντίνος (ανθυπασι-
 στής) 126
 Ζούμπωφ, Π. Α. / Zouboff 24, 124, 127-128, 253
 Θεόφιλος (επίσκοπος Καμπανίας) 97
 Θεόφιλος (επίσκοπος Σερβίων) 97
 Θεοτόκης, Β. 304
 Ιγνάτιος / Ignace (μητροπολίτης Βλα-
 χίας) 206-210, 249
 Ιμπραήμ μπέης 75
 Ιμπραήμ πασάς / Ibrahim Pacha / Pascià / Ybraim-Passa 132, 134, 136, 145, 148, 170, 172, 176-177, 179, 181, 189, 192-193, 212, 214-217, 222, 224, 232, 234-235
 Ιμπραήμ πασάς Βλιόρα 27
 Ινζώφ, Ι. Ν. 30, 300-302
 Ισμαήλ πασάς 293, 296-299
 Ιταλίνσκι, Α. Ι. / D' Italinsky 136, 146, 149, 154-155, 181-182, 185-186, 214, 227, 229-231, 235, 243, 245
 Ιωακείμ (επίσκοπος Βελισού) 97
 Ιωακείμ (επίσκοπος Κορυτσάς) 97
 Ιωσήφ Β' 19, 65, 80
 Καλιακούδας, Λουκάς (υπολογαγός) 125
 Καλίγκας, Βαγγέλης (υπολογαγός) 125
 Καλλίνικος (αρχιμανδρίτης) 94, 96
 Καλλούλης, Ιωάννης (ανθυπασιπιστής) 126
 Καμένσκι, Ν. Μ. 208-209
 Κάμπελ (στρατηγός) 284
 Καποδίστριας, Ιωάννης / Capodistria 29-30, 258-259, 261-263, 268, 273-274, 285, 288, 290, 294-295, 300-302, 305-306
 Καραμπίνης, Γ. 285-286
 Κράφα, κόμης 41
 Καραφειζή 322
 Κασκαρής, Π. 294
 Καστριώτης, Γεώργιος βλ. Σκενδέρ-
 μπεης
 Καστριώτης, Φελίξ / Castrioto, Felix Antoine 31, 50-51, 53
 Κατσούμπεης, Βίκτορ Π. 24, 118
 Καχόβσκι, Μ. Β. / Kohowsky 117-118
 Κέιτσερλινγκ (κόμης) 47-48
 Κιεσάρου, Άντζολου 285
 Κιορ Μουσταφά πασάς 322

- Κισιλιώφ, Π. Ι. 321-322, 325
 Κιρίς βλ. Γκιμπς Σ. Σ.
 Κολέτζης, Μιχαήλ (υπολοχαγός) 125
 Κολοβός, Σπυρίδων / Collovo 287, 289, 296
 Κολοκοτρώνης, Θεόδωρος 223
 Κονσταντίν, ιερέας 39
 Κορνάλα (στρατηγός) 41
 Κρέιγκ, Σ. Κ. 21
 Κουρτ πασάς / Court-Pacha / Passa / Passà 62-63, 66-67, 69, 106, 190, 256
 Κουτσούκ-Αλή 66-67
 Λακιώτης, Δημήτρης (ανθυπασιπιστής) 126
 Λάλου, Πασχάλης (υπολοχαγός) 125
 Λασάλ, Ζ. / Lasale 22, 105-106, 113-114
 Λασκαριώφ 236
 Λιθαδείτης, Μιχαήλ (υπολοχαγός) 125
 Λίστον / De Liston, Ρ. (βρετανός πρέσβης) 230-231, 275
 Μάγιερ, Ουίλιαμ / Mayer 263, 267, 284, 288
 Μαίτλαντ, Τόμας 273-275, 282, 284, 298, 304
 Μαλάμος, Γ. 285-286
 Μανιάκης, Φ. 293
 Μαρτέν / Martin 145
 Μαυρογιάννης, Σ. 293
 Μαχμούτ / Μεχμέτ Β' (σουλτάνος) / Mahmoud 28-29, 60-61, 227, 264, 286, 305, 313, 322
 Μαχμούτ πασάς Μπουσατλής / Macmut Pacha / Mamut Passà / Mahmud Pascià / Mahamud Pacha 16-21, 27, 62-63, 65, 80-82, 84-94, 113, 115-116, 120-123, 126-127
 Μελέτιος (επίσκοπος Βοδενών) 97
 Μεντικούκις (διοικητής της Ζέτας) 86
 Μέξης, Βασίλης / Menxi, Vassily 109, 114
 Μεχμέτ Β' σουλτάνος βλ. Μαχμούτ
 Μεχμέτ πασάς 123, 158
 Μεχμέτ πασάς (γιός του Βελή) 289, 293
 Μεχμέτ Μαραμπούτη 283, 286
 Μεχμέτ Ρεσίτ πασάς Κιουταχής / Kiu-tahi 317, 326
 Μιρκόβιτς, Σάββας / Mircovich, Savo 19, 81-82, 86, 89-91
 Μολλά μπέης 57
 Μορντβίνωφ, Αλεξάντρ Σ. / Mordvinoff 18-19, 76, 79-82, 88-91, 93-94, 124, 126
 Μοντζενίγος, Γεώργιος Δ. / Mocenigo G. 25-26, 130, 132-134, 136-137, 140-141, 145-149, 154, 159, 165-166, 168, 170, 177, 185, 188, 196, 198-201, 203, 205, 214, 247, 251
 Μόριερ, Τζ. / Maurier 153, 155
 Μουράτ αγάς Αντζεμί 84, 85
 Μουράτ Β' / Αμουράτ (σουλτάνος) 60-61
 Μουράτ μπέης 75
 Μουσταφά πασάς / Moustaffa Pacha / Moustapha Pacha / Mustafà Pascià 30, 134, 162-163, 172, 175, 181, 198-202, 212, 214-217, 308-317, 320-326
 Μουστοξύδης, Α. / Mustoxidi 260-262
 Μουστοξύδης, Εμμανουήλ 285
 Μουχτάρ πασάς / Michtar-Pacha / Mouchtar-Pacha / Mouctar-Pacha / Muktar-Pacha 28, 206-209, 219, 222, 282, 287, 289, 291, 293, 298-299
 Μπαμέ αγάς 294
 Μπαράντσεφ, Αλεξάντρο (λοχαγός) 49
 Μπάστα, Γεώργιος 40
 Μπεξμπορόντο, Α. Α. 18, 24, 77, 118
 Μπεκήρ πασάς 65
 Μπενάκης, Λυμπεράκης Π. / Benaqui / Bénachi / Benacky / Benaky, Liberaki 21-22, 27-28, 77, 97, 103, 107-108, 205-206, 211, 215-216, 218, 221, 223, 228, 231, 235, 237, 241-242, 244-247, 251
 Μπενάκης, Παναγιώτης Λ. 21
 Μπιτζίλης, Ηλίας 39
 Μπιτζίλης / Μπετζίλης, Ζαχαρίας / Bicilli / Bizzili, Zaccharie / Zaccaria 27, 170, 177, 188-189, 195-198, 232, 234
 Μπιτζίλης, Νικόλαος / Bicilli, Nicolas 131, 135

- Μπιτζίλης, Πάνος / Bicilli, Pano 21-22, 37-39, 44, 56-57, 61-62, 64-65, 67-69, 71, 97-101
- Μπόττзарης, Νότης / Botschary, Notty 163, 306
- Μπότσαρης, Δημήτρης (ταγματάρχης) 125
- Μπουλγκακόφ, Ιάκωβος Ι. 62, 65, 67, 69
- Μπουλτσής Μεχμέτ εφέντης / Boulci Mehemet Effendi 23, 110
- Μπουτιένιφ, Α. Π. 326
- Μπουντμπέργκ, Α. Ι. / Budberg 198, 201, 203
- Μπουσατλή Ιμπραήμ πασάς 27
- Μπουσατλής Μεχμέτ μπέης 16
- Μπουσατλής Μαχμούτ πασάς βλ. Μαχμούτ πασάς Μπουσατλής
- Ναζίφ, ταρσανέ εμίνης 66
- Ναμίκ Αλή πασάς 313
- Ναπολέον / Napoleon Bonaparte 28, 161, 171, 216, 227
- Νέσελροντ, Κ. Β. / Nesselrod / Nesselrode 242, 245-246, 263, 268, 275, 301, 308, 313-314, 320, 322, 324
- Νέστορας, Νίνα 37, 39
- Νικόλαος Α΄ 321
- Νίνα (ιππότης) 41
- Νίτσας, Δανιήλ 39
- Ντε Μπρονιάρ / De Brognard / De Brougnard 20, 87, 91-94, 107
- Ντέλας, Σπύρος (ανθυπασιπιστής) 126
- Ντίμπιτς, Ι. Ι. 314, 317
- Ντομάσνεφ 55
- Ντομπροβόλσκι 301
- Ντουλτσίνσκι 310
- Οικονόμος, Αθανάσιος 309
- Οικονόμος, Αλέξανδρος 311
- Οικονόμος, Αναστάσιος 315
- Ολιβιέρι, Ιωάννης / Olivieri Giovanni / Olyvieri, Jean 18, 20, 79, 81, 83-84, 87-89, 93-94
- Ομέρ πασάς 324
- Ομπρένοβιτς, Μίλος 30, 308, 313-314, 317, 320-322, 324-326
- Ομπρέσκωφ, Α. Μ. 44, 47, 57,
- Ορλώφ, Αλεξέι Γ. / Orloff 20, 54-55, 57, 211-212
- Οσακώφ / Ouchacoff 134, 200, 213
- Όστερμαν, Ι. Α. 18, 61, 76, 79-80
- Οτά, Χασάν 17, 68,
- Παάλι, Μιχέλ 39
- Παβκόβιτς, Λ. / Parcovich / Pavcovitch 259, 262
- Παλαιολόγος, Αναστάσιος / Palaiologue, Anastase 124-125, 127-130
- Παλάσκακ, Γιάννης 140-141
- Παλλαδοκλής, Αντώνιος 16-17, 20, 57, 60-61, 68-69, 77
- Πάολο Σέρβο 37-39
- Παπαδόπουλος, Σπυρίδων / Papadopoulos / Papadopolu, Spirid. 30, 133, 136, 244, 259, 283, 285-288, 290, 292-293, 297, 299, 303-304
- Παπαρηγόπουλος, Ιωάννης Κ. 29-30, 255-256, 258-260, 262, 268-272, 274, 276, 294-295, 317, 319
- Παρούσης, Ευστάθιος / Parussi, Eustache 111, 114
- Πασόμπιτς / Pacheau Bey / Pachó-Bey 222, 263, 265, 268, 279-280,
- Πασχάλης, Φίλης (λοχαγός) 125
- Περβολιώτης, Γεώργιος (υπολοχαγός) 125
- Περνέτ, Λουδοβίκος (λοχαγός) / Pernet / Perneto, Lodovico de 82-83, 87, 89, 93
- Πέτροβιτς, Πέτρ Ι. Νεγκός 80, 82-83, 86
- Πέτροβνα, Ελισάβετ 31, 35, 44, 47, 49
- Πέτροβιτς, Βασίλι 47
- Πετσάλης, Α. 293
- Πέτρος Α΄ (μητροπολίτης Μαυροβουνίου) 262
- Πέτρος Γ΄ (αυτοκράτορας) / Φιοντόροβιτς Πέτρος 47, 49
- Πιέρης 287
- Πίνι (τιτλοφόρος σύμβουλος) 77
- Πολ, Γ. (διοικητής προξενείου Πάτρας) / Paul, George 117, 119
- Ποντγκοριτσάνιν, Ι. Μ. (συνταγματάρχης) 48

- Ποντίκης, Νικόλαος / Pondiky 255, 269, 274
- Ποντίκης, Σάββας 255-256
- Ποτέμκιν, Γριγκόρι Αλεξάντροβιτς / Potemkin 23, 25, 103, 108-110, 112, 114, 117-119, 156, 213, 251, 253
- Πουρφίλ, Νικολάι βλ. Ντε Μπρονιάρ
- Πρωτοποπ, Νικόλαος 39
- Πύρρος (βασιλιάς) 40, 42
- Ριχάρδος (πρίγκιπας) 284
- Ρουμιάντσεφ, Ν. Π. / Roumantzoff 28, 205, 218, 221, 227, 230, 232, 234-235, 245
- Σάβο, Δήμο 39
- Σαλωνίτης, Αντώνιος (ανθυπασιστής) 126
- Σαντρίνι, Αντόνιο / Sandrini, Antoine 224, 226, 260, 285
- Σαρέβιτς / Σαρόβιτς (ταγματάρχης) 46-47
- Σαρόβιτς βλ. Σαρέβιτς
- Σελίμ πασάς / Selim Pascià 72, 282, 289, 293, 299
- Σεμιόνοβιτς, Νικολάι 125
- Σεΐφιδή πασάς 322
- Σέρβο, Πάολο 37-39
- Σιλιχτάρ Πόδας / Ζιουλίουφτάρ Πόδας 325-326
- Σκεντέρμπεης / Scanderbeg / Scanderbegh / Scander-Begh / Καστριώτης, Γεώργιος / Castrioto, Georges 17, 31, 40, 42, 49-52, 59-60, 68, 122, 192-193
- Σουλεϊμάν μπέης 176-177
- Σούμμα, Ιάκωβος / Summa, Jacob 31, 47, 49-50, 84, 86, 88
- Σούτσος, Αλέξανδρος 282, 302
- Σπριντσωφ, Α. Μ. / Spiridoff 278, 282
- Στιούαρτ, Τζον / Stuart 226
- Στρατεϊνόβιτς, Αντόν (λοχαγός) 49
- Στρατήγηκα, Δον 41
- Στρατίγγι Δήμας 39
- Στράνγκφορντ 298
- Στρογκανωφ, Γ. Α. / Strogonoff 29, 253, 255-256, 258, 260, 262-263, 268, 272, 274-275, 279-280, 282-283, 286-288, 290, 292, 294-295, 297, 303
- Σωτήρης, Λουδοβίκος / Sotiri 22, 96-97, 100-101
- Ταμάρα, Β. Σ. / Tamara / Tomara 22, 97, 108-109, 111-114
- Τζαβέλας, Ζηγουρή 306
- Τζαβέλας, Κίτσος 307-308
- Τζαγγλής, Γιώτης 306
- Τζάμης, Καλόγερος 283, 286
- Τζανούμ Χότζας 41
- Τζεζάρ Αχμέτ πασάς / Cesar Ahmet Pascià 73, 75
- Τζίκας, Αντόνιος / Gicca, Antoine 20-21, 54-56, 103, 105, 115-116, 120, 124, 126-127
- Τζίκας, Στράτη(ς) 56
- Τουρτούρης, Δ. / Tourtoury 186, 188
- Τσαρτορίσκι, Α. Α. 130, 147, 154
- Υψηλάντης, Αλέξανδρος 30, 301
- Φ**αρνέζε, Α. 43,
- Φιλιππέρης 284, 286
- Φίλιππος Β' 40, 43,
- Φιοντόροβιτς Πέτρος βλ. Πέτρος Γ'
- Φλώρης, Γεώργιος / Flory, George 24-26, 136-137, 140-141, 144-146, 149-152, 154-155, 168, 170, 177, 181-182, 184-185, 188
- Φορέστης, Σπυρίδων / Foresti 226, 238
- Χασάν (καπουδάν πασάς) / Hassan Pascià 61, 73, 75
- Χατζή Γεωργίου, Κωνσταντίνος 300-302
- Χατζηγεωργίου 30
- Χβοσσόφ, Β. Σ. 22, 105, 114
- Χουσεϊν Χόττα 323
- Χουρσίτ πασάς 307
- Χραποβίτσκι, Α. Μ. 18
- Χριστόδουλος Μαρίνος 237

- Paul, George βλ. Πολ, Γ.
 Pedros, Michiel (ιατρός) 190
 Pernet / Perneto, Lodovico de βλ. Περ-
 νέτ, Λουδοβίκος
 Piazza, E. 193
 Pondiky βλ. Ποντίκης, Νικόλαος
 Potemkin βλ. Ποτέμκιν Γ. Α.
 Pouqueville 179
 Psaro 102, 108, 213

R
 Rasis 182, 184
 Ribas 110
 Rodofiniki de 243
 Rodovanni, Giuseppe 191
 Rossi, abbé 121
 Roumantzoff βλ. Ρουμιάντσεφ, Ν. Π.

S
 Sandrini, Antoine βλ. Σαντρίνι, Αντό-
 νιο
 Sanit Bey 320
 Scanderbeg / Scanderbegh / Scander-
 Begh βλ. Σκενδέρμπεης
 Selim Pascià βλ. Σελίμ πασάς
 Selim Bey Cocca 212
 Seremet-Bey 133
 Signevin (υποναύαρχος) 175
 Siropoulo, Anastasi 214
 Soleiman Pacha 265, 280
 Soranzo 98
 Sotiri βλ. Σωτήρης, Λουδοβίκος
 Sotiraki 222
 Sovrano, Cristiano 191
 Spiridoff βλ. Σπριντόφ, Α. Μ.
 Stackelberg, comte de 235, 243-244

S
 Stratti, Ellia 64
 Strogonoff βλ. Στρόγκανωφ, Γ. Α.
 Stuart βλ. Στιούαρτ, Τζον
 Suliman Bei βλ. Σουλεϊμάν μπέης
 Summa, Jacob βλ. Σούμμα, Ιάκωβος

T
 Tamara / Tomara βλ. Ταμάρα, Β. Σ.
 Tihaprakiy-zade Damandi 229
 Tourtoury βλ. Τουρτούρης, Δ.
 Tzapari, Luglia 320

V
 Varnezzi 189
 Varucca 97
 Vassily d' Euthimio 136
 Veli Bey 320
 Véli Pacha / Vely-Pacha βλ. Βελή
 πασάς
 Vlassopoulo / Vlassopulo, Jean βλ.
 Βλασόπουλος Ιωάννης Ν.
 Voinovich / Voinovitz Giovanni βλ.
 Βοϊνόβιτς, Ιωάννης
 Vucovich, Pierre βλ. Βουκόβιτς, Πέτρος

Y
 Yanco, Nicolas βλ. Γιάνκος, Νικόλαος
 Ybraïm-Passa βλ. Ιμπραήμ πασάς

W
 Wukassovich, Filippo βλ. Βουκασόβιτς

Z
 Zaborofsky βλ. Ζαμπαρόφσκι, Α. Ι.
 Zaffèr Pascià 172
 Zami 172
 Zapari Hassan 202
 Zavos βλ. Ζαβός, Β.
 Zausi, Chirizzi 190
 Zouboff βλ. Ζούμπωφ, Π.Α.

Τοπωνύμια

- Αγγλία / Μεγάλη Βρετανία / Grande-Bretagne / Inghilterra 25, 155, 171, 237, 246, 248, 275, 284, 304
- Αγία 239
- Αγία Μαύρα / Λευκάδα / Saint Maure / Ste. Maure 204, 213, 218, 232, 237
- Αγία Πετρούπολη / Saint Pétersbourg / Pétersbourg 16, 20, 24, 27, 29-30, 48, 57, 77, 97, 101, 110, 117, 128-130, 139, 147, 183, 191, 198-201, 203, 205, 207-210, 218, 221, 227, 261, 270, 274, 278, 282, 294, 300, 302, 321
- Άγιοι Σαράντα / St. Quaranta / Sts. Quarante 39, 42, 152, 179
- Άγιος Βασίλειος / St. Basile 42, 213
- Αδριανούπολη / Andrinople / Andrianople 118, 187, 228-229, 276, 321
- Αδριατική / Adriatique 28, 38, 40, 86, 226, 236
- Αθήνα / Athènes 113, 179
- Αιγαίο πέλαγος 305
- Αίγυπτος / Egitto / Egypte 73, 75, 220, 264
- Αϊναλύ-Καβάκ (συνθήκη του-) 61
- Ακαρνανία / Acarnanie 112, 305, 317-318
- Άκκα / Acri 73, 75
- Ακροκεραύνια όρη / Acrocéauniens monts 40, 179
- Αλβανία / Albanie / Albania 11, 15-17, 19, 21, 25-27, 30, 40, 42, 47-52, 54-56, 61-62, 66, 71-73, 75, 77, 81-82, 86, 88-91, 93-96, 103, 106-108, 112-113, 116, 122-124, 126, 146, 149, 154, 157, 160, 179, 189, 194-197, 212-214, 216-217, 221, 231, 235, 243, 253, 256, 267, 269, 273, 276, 279, 281-282, 287, 289-290, 293, 309-312, 317-319, 321-326 * Βόρειος 16-17, 19, 47, 49, 74 * Νότιος 21, 24, 31, 38, 146, 246, 317, 325-326
- Ανατολή / Natolie / Orient 28, 30, 250, 281, 300
- Αντα-καλέ 324
- Απουλία / Pouille 28, 246-247
- Αργυρόκαστρο / Argirocastro / Arghirocastro 179, 282
- Άρτα / Arta / Arte 21, 24, 62, 65, 68, 71, 99, 136-140, 144, 146, 155, 159, 164, 187, 252, 282, 289, 291, 305-307
- Αρχιπέλαγος / Archipel 18, 20-21, 71, 94, 211-212, 286
- Αυλώνα / Vallona / Vallonna / Valone / Valonne / Vallonne / Avlone 26, 41, 56, 64, 85, 113, 146-147, 170, 172-173, 176-177, 179, 189-190, 192-193, 195-197, 202, 215, 222, 224, 232-233, 287, 320
- Αυστρία / Autriche 19-20, 44, 69, 80, 83-84, 86, 94, 124, 207, 216, 223, 248, 250
- Αχρίδα βλ. Οχρίδα
- Βαγδάτη 66
- Βάισα 42
- Βαλκάνια 11, 15-16, 20-21, 25, 30, 88, 311
* Δυτικά 15-16, 24
- Βατικανό / Vatican 121
- Βέλαφ 35-36
- Βελιγράδι / Velagrada 65, 189
- Βελλέτρι 41, 43
- Βέλτζια 42
- Βενετία / Venezia / Venise / Vinegia 43-44, 52, 60, 76, 79-81, 84, 86, 88, 90, 93-94, 97, 106, 125, 130, 172, 194, 213, 225, 241-243, 246 * Βενετική Δημοκρατία 18, 37-38
- Βερμικιότες 42
- Βεσσαραβία / Bessarabie 208, 300-302
- Βιδίνιο / Vidin / Widdin 222, 228, 309, 315-317
- Βιέννη / Viena / Vienne / Vienna 28, 47, 64-65, 90-91, 221, 235-236, 242, 245-246, 249, 251, 254, 278
- Βλαχία / Valachie / Vallachie 205-208, 210, 213, 219, 278, 282, 300, 311, 322, 325
- Βόνιτσα / Voniza / Vonitza 142, 172, 238, 291
- Βοσνία / Bosnie / Bossina 17, 42, 46, 66, 68, 71-72, 77-78, 102, 104, 121, 124, 176, 257, 310-313, 315, 317, 321, 323, 325

- Μέτσοβο 323
 Μίλλου 42
 Μολδαβία / Moldavie 208, 219, 300, 322, 325
 Μολδοβλαχία 311
 Μοναστήρι / Monastir / Monastiri / Μπιτόλια / Bitoglia 19, 65-66, 82, 84-85, 187, 281, 317, 320, 323
 Μονή Στανέβιτσε 83
 Μονή Τρόιτσε-Σέργιου Λαύρας / Μονή Λαύρα Αγίας Τριάδας 17, 57
 Μονή Τσετίνιε 83
 Μοριάς / Morea / Morée 16, 28-29, 41, 43-44, 59, 61, 69, 85, 112-113, 117, 119, 131, 199, 212, 215, 220, 222-223, 225, 258, 261, 263, 265-267, 272, 281-284, 286, 295, 303-304 • βλ. και Πελοπόννησος
 Μόσχα / Moscou / Moschee 55, 82, 227, 312-313
 Μπάμπουνα 325-326
 Μπαρλέττα / Barlette 246-247
 Μπεράτι / Beratty / Beratti / Berat 27, 145-146, 170-171, 173-177, 179, 181, 188-189, 192-193, 196-197, 212, 215, 217, 221-222, 224, 231-232, 235, 243, 282, 287, 289, 320
 Μπιτόλια / Bitoglia βλ. Μοναστήρι
 Μπόροι 42
 Μπουγιούκντερε / Bujukdere / Buyuk-déré 118, 227, 230, 263, 269, 272, 275, 280, 290, 296
 Μπουτσέτσι 42
 Μπρασόφ 302
 Μπραττάδες 42
 Μπρόντι / Brody 223
 Μυτιλήνη 57
 Ναύπακτος / Lépante 41, 43, 112-113, 255, 265, 267, 281-282 • κόλπος 257
 Νεάπολη / Νάπολη / Naples / Napoli 41-43, 52, 56, 98, 101, 104, 112, 135, 172, 216, 242, 245, 247, 287
 Νιβίτσα / Nivizza 39, 42, 213
 Νίσσα 310, 314-315, 317
 Ντουκάγια 322
 Ντούπνιτσα 322
 Ξηρόμερο / Xéromero 108, 287
 Οδησός / Οδέσσα / Χοτζαμπέη / Hod-gabey 24, 117-118, 234, 255
 Ουσκίουπ βλ. Σκόπια
 Οχρίδα / Αχρίδα 322, 325
 Παγιάς 66
 Πάδουα 42
 Παλιάσα 42
 Πάργα / Pargue / Parga 26, 172, 179, 199, 202-204, 237-239, 243-244, 246, 250-252, 254, 257, 273, 289-291, 293-294, 305-306
 Πάρμα 40, 43
 Παστρόβιτσι 69
 Πάτρα / Patrasse / Patras 117, 119, 155, 253, 255, 258, 260, 262, 267, 270, 274, 285, 294, 296
 Πεδεμόντιο / Piemonte 43, 172
 Πελοπόννησος / Péloponèse 21, 221, 224, 226, 263, 294, 303, 305 • βλ. και Μοριάς
 Πέραν 67
 Πετς 324
 Πηλιούρι 42
 Πιατσέντσα 43
 Πίζα 308
 Πικέρνι 39, 42
 Ποζάρεβατς / Πασάροβιτς 314
 Πολωνία 41, 44
 Ποντγκόριτσα / Podgoritza 94, 126, 315
 Πορέτσι 324
 Πρέβεζα / Preveza 26, 64, 97-98, 100-101, 108, 111, 128, 144, 159-160, 172, 179, 185, 187, 212-213, 227, 238-239, 251, 254-255, 263, 266-267, 270, 272-273, 275, 284, 286, 289, 291-296, 305-306
 Πρεμετή 155
 Ριζτρέν 317, 322-323
 Ρρίστινα 314-315, 317, 323-324
 Προγονάτες 42
 Ραγούζα / Ragusa / Raguse / Ντουμπρόβνικ 20, 82-83, 87-91, 93-94, 102-103, 105, 116, 124, 127
 Ραδήμα 42

- Ράζνα 310
 Ρακοβίτζα 326
 Ράπεζα 239
 Ρίγα 48
 Ροζαφάτ (κάστρο Σκόδρας) 326
 Ρούμελη / Rumelia / Romélie / Romelie / Rumelie 41, 65, 70-72, 77-78, 85, 99, 115, 136, 190, 201, 227-228, 230, 281, 323
 Ρουσσούκ 309-311
 Ρώμη / Roma / Rome 43, 88, 121-122, 124, 172, 244
 Ρωσία / Russie / Russia 11-12, 15-23, 25-31, 36-37, 40-41, 44, 47, 49, 51-52, 54, 56-57, 60-61, 65, 70, 75, 80-81, 83-86, 94, 97, 104-107, 109-112, 114, 117-118, 127-135, 137-138, 141-143, 155, 168, 170-171, 177, 182, 185, 188, 199, 203-205, 207-209, 213, 216, 223, 227, 230, 232, 234-235, 237, 245-250, 252-253, 255, 257-258, 262, 264-265, 268-269, 271, 273, 275-276, 278, 281, 285-286, 294, 311-312, 316, 318-319, 321
 Σαγιάδες 289
 Σαϊντ Σιδώνα 75
 Σάλωνα 305
 Σαμόκοβο 322
 Σασσένο 42
 Σβιατογκόρ 42
 Σεράγεβο 124, 324-325
 Σερβία 15, 309, 311, 313-314, 316-317, 321, 324, 326
 Σικελία 37, 41
 Σκεντέρια / Σκεντέρια / Σκαντέρια 48-49
 Σκόδρα / Σκούταρι / Scutari / Scutari / Scuttary / Scodra 11, 15-21, 27, 30, 49-50, 59, 62-65, 68-72, 74-78, 82-84, 86-92, 94, 107, 113, 115-116, 120-121, 123, 126, 136, 145, 170-171, 173, 175, 181, 187-188, 190, 193-194, 196-197, 257, 281, 308-317, 321-326
 Σκόπια / Ουσκιούπ 315, 322-325
 Σμόχθινα 42
 Σολούν βλ. Θεσσαλονίκη
 Σούλι / Sulli / Sully / Souilly 64, 67, 69-70, 96, 101, 153, 199, 289, 303, 305-306
 Σούμλα / Schumla 222, 311
 Σόφια / Sophie 65, 187, 309-311, 322-323
 Σπας 314
 Σπέτσες 303
 Σπερέα Ελλάδα 317
 Συρία 66, 75
 Ταυρίδα 118, 125
 Τένεδος 307
 Τεπελένι / Téréleni / Térélléni / Tepe-
 leni / Tepeleny 42, 107, 115, 136-137, 140-141, 145, 155, 256, 284, 289, 298
 Τεργέστη / Τριέστι / Trieste 24, 37, 39, 74, 93, 117, 194, 237, 242-246
 Τεργοβίστε 322
 Τέτοβο 315, 323-324
 Τίλσιτ / Tilsit (συνθήκη του-) 27, 204
 Τουρκία / Turchia / Turquie 43, 47, 61, 73, 80, 93, 99, 120, 124, 185-186, 214-215, 222, 249-250, 252, 267, 272
 Τράβνικ 323
 Τρίκαλα / Tricala / Tricalla 66-67, 69, 136, 228, 265, 279-280
 Τσαμουριά 25
 Τσαγκράντ βλ. Κωνσταντινούπολη
 Τσάρσκογε Σέλο 57
 Τσεσμές 54
 Τσέτιν / Cettine 84, 127
 Ύδρα 255, 303
 Φοξάνη / Foxan 215, 302
 Χανία 40
 Χειμάρρα / Cimara / Chimarre / Cimar-
 ra / Cimarre 20-21, 25, 31, 35-40, 42, 44, 47, 54, 56, 61-62, 64, 86, 106, 112, 131, 199, 212, 215, 220, 222-223, 225, 258, 261, 263, 265-267, 272, 281-284, 286, 295, 303-304
 Ψαρά 303

Valachie βλ. Βλαχία
Vallona / Vallone / Valone / Valonne
βλ. Αυλώνα
Varsovie 290, 295-296
Vatican βλ. Βατικανό
Velagrada βλ. Βελιγράδι
Venezia / Venise / Vinegia βλ. Βενετία
Vidin βλ. Βιδίνιο
Viena / Vienna βλ. Βιέννη
Vinegia βλ. Βενετία
Vojusa Fiumi 192
Voniza / Vonitza βλ. Βόνιτζα

Wangaliates 134
Widdin βλ. Βιδίνιο
Wlakori 108
Xéromero βλ. Ξηρόμερο
Yannina βλ. Ιωάννινα
Zadrima 175, 194
Zagori 319
Zante βλ. Ζάκυνθος

ISBN 978-960-7916-60-0

MD0006021529